

**Clarissimi viri Juriu[m]q[ue] doctoris Felicis hemmerlin
cantoris quonda[m] Thuricen[sis]. varie oblectationis
opuscula et tractat[us].**

<https://hdl.handle.net/1874/461258>

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
  - de rug van het boek
    - de kopsnede
    - de frontsnede
    - de staartsnede
    - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
  - the spine
  - the head edge
  - the fore edge
  - the bottom edge
  - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

Dyalogus

in die iudicii et etiam tempe tue iubilationis quod rex vel honoris ablatoz et dano
rum illatoz in **Jubile** Utique sic. **Felix** Hunc scio vere quod inter
perpetuo persistens. ma sunt crimina. attamen per homines minime pensata vicia rerum et honoris ablatoz et dano
natoz illatio: et nulla restitutio: et propterea non sit alia pena nisi perpetua damnatio. O
mors horum perpetuorum pessima **Jubileus** De qua materia multiplex diversifica
tas tepide considerata.

Felix Et si tue iubilationis gratia (la Peccati. de re. iu. li. vi. §. ij. et sequen.
tia tollit cum satisfactio omnia penitus maleficia. et sic videtur cum fur. ra
ptor. homicida vel latro: aut alius maleficus dum legis satisfecerit et tue iubilationis
benignitate adeptus fuerit quod merito deinceps **Jubile** Dne non est ita
nec pena temporalis nec perpetua gustare debet.

Felix Nam pena for
ri penitentialis quantumcumque magis non tollit iudicium secularium iura ad puniendum delicta.
vnde criminofus reuersus de nre iubilationis (etiam solutus) solennitate: nihilominus pa
rebit in iudiciis temporalis iurisdictione **Felix** An tamen
ut le. et no. in. c. De his. de accu. tollat vota. **Jubileus**

Dixit Bentzlinus quod vota excepto Hierosolymitano tollantur. Sed Jo. mo. glossator
prime bulle dixit quod iubileum tollat vota que fuerint per commutationem penitus. vel que essent
imposita propter satisfactioem perpetuorum. secus videtur de votis hec non respiciuntur. ubi gratia.
Existens in piclo mortis videlicet in mari vouit ire ad sanctum Nicolaum. vel exiens infir
mus. vnde tale votum cum non sit propter penam peccati. et igitur votum tollit hec indulgentia.
qualiter autem tollat per hanc indulgentiam satisfactoria de penis perpetuorum. dicit Jo. mo. quod Bo
nifacius sibi ruderit quod voluerit taliter per hanc indulgentiam tolli. et hoc potuit papa dicere
et voluit. licet per bullam non patiantur: apparet mihi per fortassis infra dicitur. quod nisi ca
rum rarum. et quod iubileum tam rarum: et ideo carum. nec differentia dabitur quod fratres sancti Johis
elemosynarii hospitalis hierosolymitani. et fratres ordinis beati virginis theutonicorum per
omnia similes habeant indulgentias in xenodochiis et domibus suis per mundum constitutis
se in anno in die pasceus per summos pontifices. per asserit in forma meliori lau

Jubileus Non vidi bullas aut autenticas scriptas (dabiliter concessas.
rarum formas. sed constat quod Jobanite a dicto elemosynario et
patriarcha hierosolymitano denominati et ordinati sunt de anno. d. cv. tpe Bo
nifacii tertii et Foce impatoris: et paulo post alii fratres qui per fratres militie templi sunt
notati sequuntur. quibus expost de anno domini. B. cxxviii. de mandato Honorii pape. ij.
et domini Stephani patriarche hierosolymitani instituitur et habitus albus cum rubea cruce
et pater ex ca cum cruce nigra per modum deferunt in primordialis suis institutibus hu
milimam cum paupertate et propriam abdicationem vitam duxerunt. et ciuitates et terras sanctas et
ad easdem peregrinantes cum mire deuotionis perfessione militando defenderunt. et igitur (ut
fertur) homines indulgentias penitus habere meruerunt.

Felix Sed qualiter modo habent (fertur) homines indulgentias penitus habere meruerunt.
bitum monstruoso in victu delicato in celesti aut terrestri hierosolym. perfici
ant late scripsi in li. de nobilitate. c. xv. de milicia. circa si. et pauco quod si quis penitus
habuerit indulgentias propter causas sue institutionis primordiales. et eisdem castis prin
cipalibus castis et accessoriis. de si. instru. In dilectos. cum decor. per etiam factum est de
fratribus templariis eodem tpe suboritur. et nunc penitus deletis. Videmus enim plerumque
quod excellenter eorumque religiosorum pallacia vel habitacula aut coquina vel pemptua
ria maiori pollent ornatu pulcritudine et sinceriori frequentant conatus sollicitudi
ne quam ipsorum ecclesie vel capelle. in quibus indulgentiarum thesaurum videtur residere. immo
per in alijs monasterijs ecclesie vel capelle sunt loca patenter eminentiora. sed

De anno iubileo

illic ad angulos aut sub alijs habitationibus constituta ceterisque mansionibus min
Jubileus Si habuerint: adhuc videntur habere: (apparent principalia.
quia homines gratia non personis sed vniuersitati et locis vniuersita
tibus perpetuo videntur concessa. ut dicitur de penite. de quod Jo. an. in mercu. super regula penite
ntie personale. de re. iu. li. vi. sed quod bona fides in his indulgentiarum concessioibus mul
ti opat ut infra dicitur. et quod ideo fratres tam frequentant mercantibus suis penilegiis et or
dinis et professionis et religionis primordialis iura. et per penam per se videntur bonam fidem
non habere. ut le. et no. in regula iuris. qui contra. li. vi. et quod nunquam presumunt bonum
de malo. neque malum de bono. ut dicit Gregorius. xlvj. dist. Sunt nonnulli. circa si. et sic
abyssus abyssum inuocat: ut in his indulgentiarum beneficiis fides hominum tepescat. nam
prope per dicit Gregorius. mora. cxxv. c. xix. Abyssus abyssum inuocare est dum in se ho
mo de iudicio ad iudicium et presumptione ad presumptionem videtur peruenire.

Felix Omnibus promissis et singulis profundissime pensatis principaliter expedit
ut dum morbo communis irreperit medela communis adhiberi debe
bit. ut de excep. pia. li. vi. Vnde quod tam morbo saltem et imperiti repiunt plerumque sa
cerdotes et per tante salutis adipiscende medela remedij multiplex perficeret quod in his
iubilationibus tpe triuissi **Jubileus** Vnde dicitur. et igitur expedit toti mun
do quod deputandi confessores in vrbe sint

fideles. sint boni: sint probi: sint honesti: et sint omnes exceptione maiores. et inter alios sa
cerdotes in hac arte qui est ars artium per ceteros sint peritiores. ut dicitur etiam. et quod. Cum sit. vnde
fuit Jo. mo. qui fuit tpe Bonifacii octauum inquit. Cauendum est quod nemo confiteatur
saltem in vrbe: nisi sacerdotibus ad hoc per summum pontificem ordinatis et de casibus so
lo pape refuatis nisi in articulo mortis per viam aut aliam iminentis non alteri nisi per
ut permittit destinatis. et perbat Jo. in sum. li. iij. tit. cxxv. c. xxi. i. si. quod si sacerdos
incurat vel plebanus ambularet cum suis prochanis hoc tpe vel ad Romam vel alibi
poterit infra pochiam suam vel extra absoluere et ligare suos prochanos. et sic etiam
in Roma nisi hoc tempe videlicet iubilei aliter fuerit ordinatum.

Felix Vide inter hos et illos vicia in Romana curia degentes fidelissimos
confessores qui enormissimas exactiones et subtiles et falsas adinuentiones excogita
runt ad simpli perfitentes **Jubileus** Unde exhortor in domino deuotissimi
et officio suo abutentes. me dominum nostrum sanctissimum et summum

penitentiarium et alios quod interest ne sanguis illorum perfessorum de manibus eorum requirat
fore multum vigiles. et ne defraudent animam tante nre iubilationis beneficio sint expedit
Felix Sunt ne regule diligenter tradite confessoribus quales iniunguntur (sagaces
gant penam promissarum indulgentiarum occasione in vrbe confitentibus).

Jubileus Dicit Job. mo. quod papa Bonifacius predictus declarauit viuere
oraculo quod sui penitentiarii nil dunt penitentibus iniungere ultra
iniunctionem quam ponit in bulla: vicia ut visitet tot et tantis diebus limina apostolorum. alia ut
dicebat indulgentia frustraretur nisi confitens volens facere opera superogantia volun
tarie videlicet elemosynas. orationes. ieiunia et homines ad cautelam futurorum.

Felix Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei et iubilationis tue gratissima
benignitate in te florente. Beatus qui intelligit super egenum et paupe
rem ut qualiter faciat ne pressus inedia careat tam saluberrime iubilationis gra
dum in libro de nobilitate pretracto. c. xviii. multas diuitum scripsi preroga
tinas quas etiam habent prout videtur in nostro iubileo. et similiter ibidem scripsi per
experienter cernunt pauperes apud deum et homines miserabiles infelicitates. quod
ergo facient ut prosit ipsis tue iubilationis benignitas. p 4

FELIX

HEMMERLIN.

1497.

B. fol.
113

Rariora

Cm

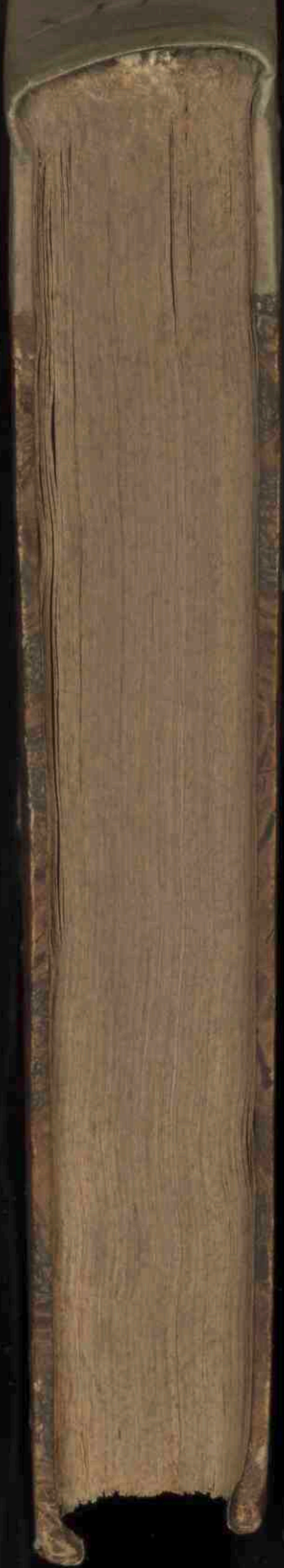
Cm

Cm

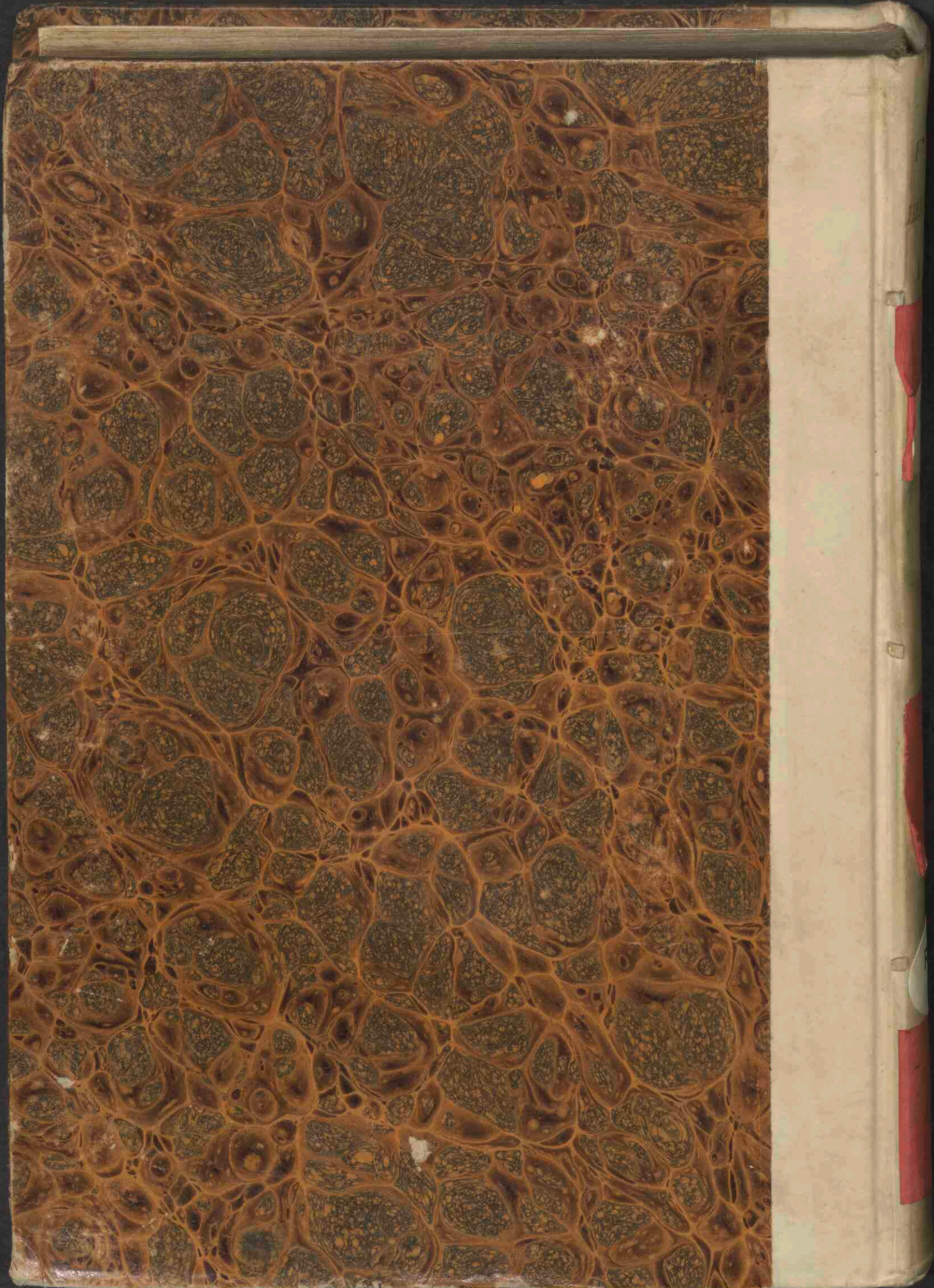

Cm

Miscellanea Litteraria

Folio n^o **113**.

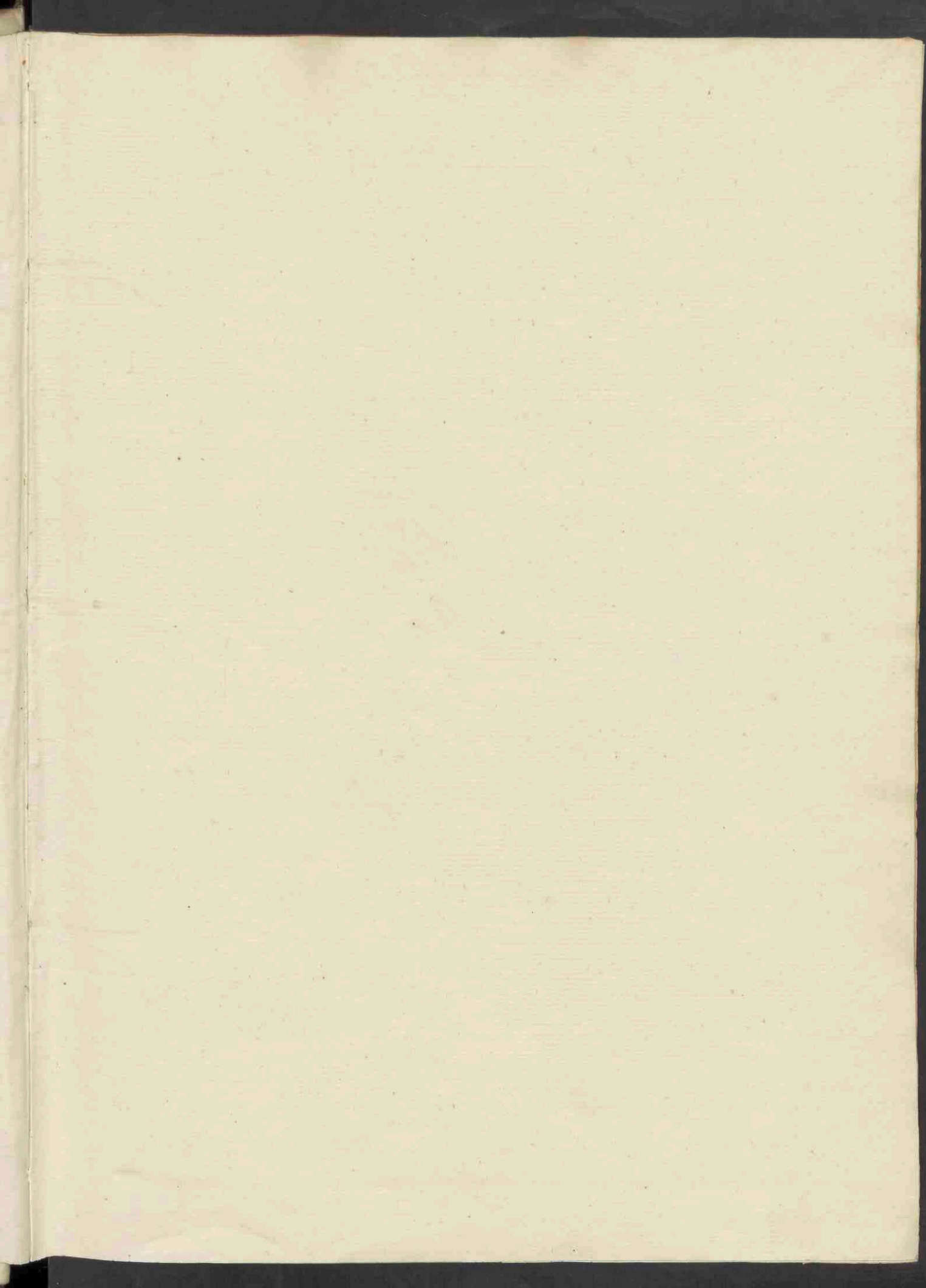
B. fol.
113

219. Felix Hemmerlin, *Variae oblectationis opuscula et tractatus*. [Straatsburg, Joh. (Reinhard gen.) Grüninger na 13 Aug. 1497]. 2o. B. 2o. 113

Typen 13, 17, 20 (96 m.M.) — Titelhoutsn. (Schr. 4198). — HC* 8424. — BMC I p. 172. — Pr. 482. — Zie over den drukker: BMC I p. 172. — Blad 4 (□) ontbreekt. Blad 168 en 171 in hs. Enkele bladen zijn onleesbaar gemaakt.

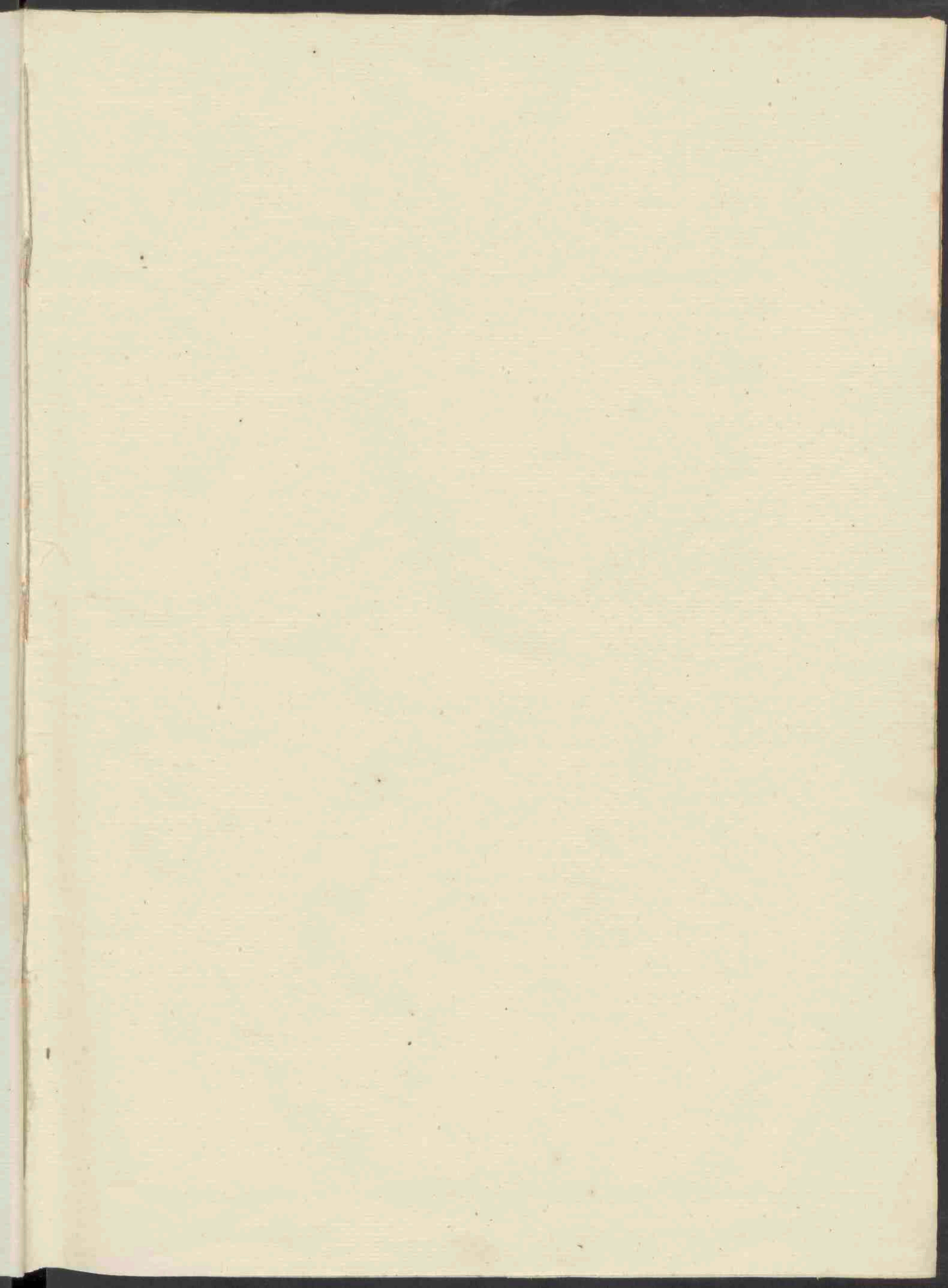
Op het titelbl.: „Ex dono Ev. Pollionis”. (Zie over hem de aantek. bij nr. 49.

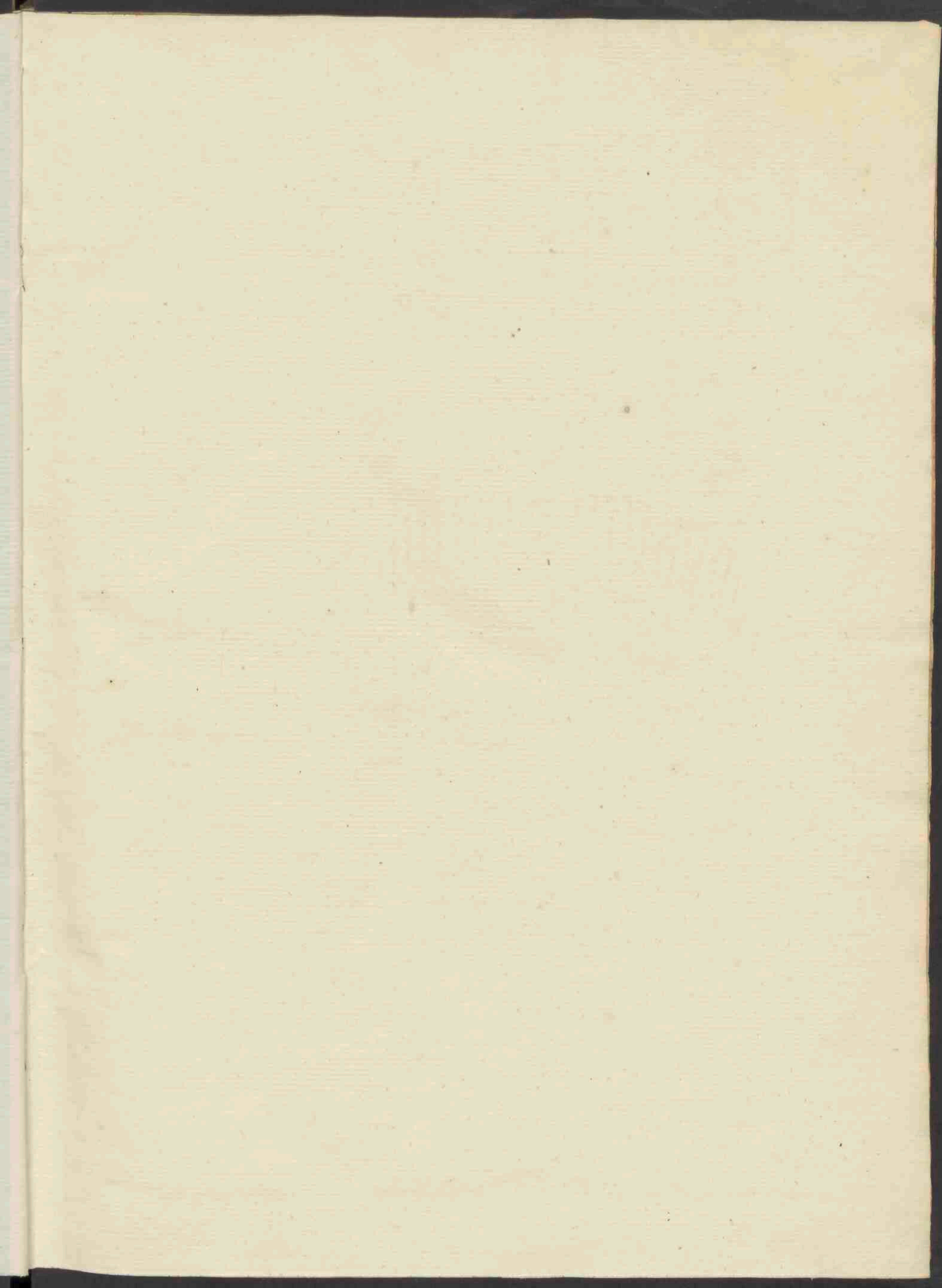

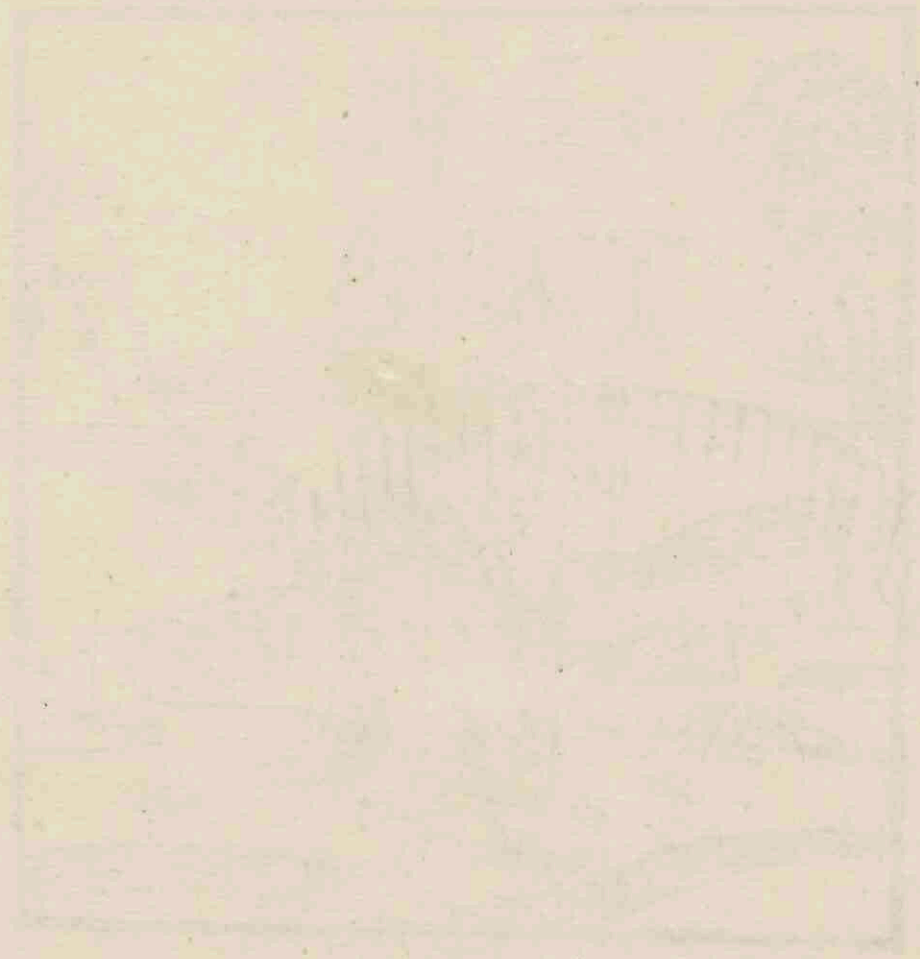

THE HISTORY OF THE
 CITY OF BOSTON
 FROM 1630 TO 1800

By JOHN G. BROWN,
 Author of "The History of the
 City of Boston," "The History of
 the County of Suffolk," &c.
 &c.
 Boston: Published by
 J. B. BROWN, No. 10, NASSAU ST.
 1850.

Cantabrigie 1454.

Clarissimi viri Iurūq; doctoris Felicis *hemmerlin*
 hemmerlin cantoris quondā Thuriceñ.
 varie oblectationis opuscula et tractat^{us}.

Felicitas si te iuvat indulgisse libellis;
 Malleoli: presens dilige lector opus:
 Illius ingenium varijs scabronibus actum
 Perspicias: et stimulos sustinuisse graues.
 Casibus aduersis (aurum velut igne) probatus:
 Hostibus vsq; suis malleus acer erat.
 Hinc sibi cōueniens sortitus nomen: vt esset:
 Hemmerlin dictus: nomine: req; statu.
 At felix tandem: vicioq; illesus ab omni
 Carceris e tenebris sydera clara subit.

Ex dono E. Pellin

Ad reuerendissimū in chri-

sto patrem Illustrissimumq; dominū Hermannū
Colonie Agrippine Archiantistitē Sacri Roma-
ni imperij pncipem electorem: atq; per Gallias ar-
chicancellariū Lantgrauium Hassie, westualie et
Angarie ducem Ecclesieq; Padebornen. Coadiu-
torem magnidecentissimū: dominum sibi perpetuo
obseruandū Sebastiani brant: in libellos Felicis
hēmerlin Lantorū Thuričen elegiacū Episodion.

Venerat in mentem dudum illustrissime princeps
Velle tuum totum me dare in obsequium.
Nec voluisse pudet: sed multa negocia partim:
De partim et longe prepediere vie.
Unde etiam inceptum tenui calamum: auspiciūq;
Hactenus: et siluit musula nostra diu.
At tandē mecum: miser ab. tam principi honesto: et
Illustri: ignotum nūm pudet esse viro?
Hinc tentanda fuit via qua dignarer amore:
Quaq; sacro fruerer principis alloquio
Incideram interea dum forte opus: atq; libellos
Felicis nostri scriptaq; malleoli:
Continuo excussim: certe hec sunt principe docto:
Atq; agrippino presuli digna legi.
Auctor enim illorum Germanis natus in oris:
Germanis merito presul eumq; leget.
Inueniet quia nam: ludosq; salesq; modestos
Dordacesq; iocos: vafraq; dicta viri.
Dicacem offendet lector cynicumq; magistrum:
Quiq; hostes lacerat mordicus vsq; suos.
Unde et iure suo poterit dici ille Cicada
Que semel vt tacta est: murmura longa canit.
Temporis ille sui carpit: variosq; reprendit
Indecoros actus: scandala multa notans.
Ipse stilus scripti: quis leuis atq; humilis sit:
Nec satis incudi traditus eloquiū:
Plantino quis redolet minus ille nidoze:
Est tamen et salibus plenior atq; iocis
Que tibi scripta quidē: princeps clarissime: presul
Dagnifice exhibeo: dedico ⁊ illa tibi:
Et si quando vacet: nostros percurrere libellos
Atq; manu voluas: illa vel illa: sacra.
Comperies (quis vultu grauis atq; seuerus
Sis pater) vt risum vix tenere queas.

Tuq; leges: nostri memor illustrissime princeps:
 Non donū aspicias: verum animū atq; fidem.
 Neq; tuos inter seruos numerabis inanes:
 Qui mihi perpetuo tempe numen eris.
 Te mona: leodium: colit. herbipolisq; tribus nam
 Ornasti has vrbes iam modo presulibus:
 Hinc patris instar amat te quisquis episcop⁹ harū
 Te faciente quidē culmina tanta tenent.
 Te caput atq; patrem Germana Colonia seruat:
 Te dominū atq; ducem westualus acer amat.
 Hassonib; pnceps: padeborn tua dextra gubernat:
 Esq; coadiutor illius ecclesie.
 Littera docta tibi nota est: tibi bellicus vsus:
 Consilio atq; armis: cuncta decora facis.
 Utq; alios sileam titulos. laudisq; triumphos.
 (Quorum me fessum copia longa premit)
 Russiam solus seruasti: splendide princeps:
 Que fuit hostili iam laceranda manu.
 Pertulera sq; tuis virtutibus obsidionem
 Annalem. fortis magnanimitq; ducis.
 Fecisti atq; hostem tibi cedere: mentia quis
 Ariete contorto decuriebat humi.
 Tum vere enīme quantū virtute: potenti
 Corpore: consilio: presidioq; vales.
 Senferat imperium tum dignū prorsus honore
 Te celebri: et tanto iure sedere loco.
 Inde pij elector regis quoq; Maximiliani
 Factus: eum innato diligis officio.
 Rex quoq; te rursus pre cunctis diligit vnum:
 Teq; patres seruat: percolit atq; loco.
 Te cuncti venerantur: amant: te principe gaudent:
 Communemq; vocant te patrie esse patrem.
 Tu decus es rheni: tu gloria prima: senatus
 Imperij: et terre splendor es omnigene
 Jccarco dignum est: longos vt nestoris annos
 Maximus ille tibi det deus atq; parens:
 Quo regi: et patrie: valeas prodelle: paterno
 Consilio: atq; armis presidioq; tuo.
 Diue tibi faueant: precor: o pia munimina presule
 Neq; pater (placeat si tibi pauper) ames.

Ex Basilea Idibus Augusti. M. cccc. xcviij.

Tabula tituloy

3

Sequuntur tituli tractatuloꝝ Quos

titulos lector volens prompte inuenire: querat eos fm signaturas quaternoy que inferius in folijs signatur.

Contra validos mendicantes. Sub signatura q̄terni littere A.

Recapitulatio eiusdem. Sub signatura littere. b.

Contra Anachoritas Beghardos Beginasq; siluestres. sub l̄ra. b.

Zollhardorum descriptio. In quaterno littere. c.

Glosa bullarum per Beghardos impetratar. sub littera. c.

De negotio monachorum Sub littera. d.

De plebanis et religiosis mendicantibus. sub littera. g.

De religiosis proprietarijs precepta dñi predicantibus. sub l̄ra. i.

Tenor epistole de celis misse per patronos ecclesie Thuriceñ contra negligentes diuinũ cultum. sub littera. k.

Tractatus de nouorum officiorum diuinoy institutione. sub l̄ra. k.

De oblatiis et solutijs pecunijs pro prebenda seu beneficio in ecclesijs vel monasterijs percipiendis. sub littera. m.

Dyalogus doctoris Felicis hemmerlin de anno iubileo. sub l̄ra. n.

Recapitulatio de anno iubileo. sub littera. q.

De benedictionibus aure cum sacramento faciendis. sub l̄ra. r.

Tractatus de exorcismis. sub littera. r.

Alius tractatus exorcismorum seu adiurationũ. sub l̄ra. s.

De credulitate demonibus exhibenda. sub littera. t.

De arbore torculari ducendo in die festo. sub littera. v.

Tractatus de matrimonio. sub littera. v.

De furto reliquiarum et alijs rebus nuper in monasterio beate virginis loci heremitarũ per tres personas miraculose commisso et deducto: et finaliter reperto et recuperato. sub littera. x.

Epistola contra quendam superbum clericum. sub littera. y.

Forma appellationis contra cardinalẽ qui in Germania vellet intrare ecclesiam cathedralem. sub littera. y.

De libertate ecclesiastica. sub littera. y.

De boni et mali occasione. sub littera. bb.

De emptione et venditione vnius pro viginti. sub l̄ra. cc.

De contractibus qui obstagia dicuntur et vulgariter Bisel nuncupantur. sub littera. cc.

Doctoratus in stulticia. sub littera. dd.

Tenor littere doctoratus in stulticia. sub littera. dd.

Contra iniquos iudices. sub littera. ee.

Dyalogus de consolatione inique suppressorum. sub littera. ee.

Finit tabula titulorum.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF

CHARLES THE FIRST

BY

JOHN RICHARDSON

OF THE

UNIVERSITY OF

OXFORD

IN TWO VOLUMES

LONDON

PRINTED BY

JOHN RICHARDSON

OF THE

UNIVERSITY OF

OXFORD

IN TWO VOLUMES

LONDON

PRINTED BY

JOHN RICHARDSON

OF THE

UNIVERSITY OF

OXFORD

IN TWO VOLUMES

LONDON

PRINTED BY

JOHN RICHARDSON

OF THE

UNIVERSITY OF

OXFORD

Contra validos mendicantes.

Reverendo in Christo patri ac

domino Dño Henrico dei et aplice sedis gratia episcopo
Constantien: dño mihi metuendissimo. Felix cantor
Thuricen: decretoꝝ doctor inutilis. Cum recomēdatiōe
perspicaciter speculari: ac salubriter p̄sentem attendere
ep̄lam. Ex quo suscepti regiminis cura pastore sollicitat.
vt utilitatibꝫ subiectoꝝ in illis p̄cipue p̄ que animarū sa
luti p̄sultur sollicitate puidere p̄cure: errantes in viam
veritatis inducat: dicente ap̄lo. Omnibꝫ om̄ia factꝫ sum

vt omnes lucrificā: et non cōtinētibꝫ oculis cōplacere lupis et gregibꝫ om̄iū: ac
mentē terrenis obligare carceribꝫ. Hinc est vt intelligat v̄ia R. p. q̄ nuper erat
vir in terra: nō re nec nomie Job. nec erat vir ille rectus nec timēs dei: nec rece
dens a malo. sicut legi Job in p̄n. prout i fructibꝫ suis cognoscetis eū. Math.
vi. habens focū siue cucullā sub capā et scapulare. vt legi in Cle. i. de sta.
mo. et tunicā talarē. vt Bēn. xxvij. et h̄ erat vestimentū eius q̄ operitur: et zona
qua semp p̄cingit. Ps. cxvij. Erat enī rufus et pulcer aspectu. decoraqꝫ facie. pri
mo Regū. xvi. Et tanqꝫ potens crapulatus a vino. Ps. lxxvij. Incrassatus im
pinguatus dilatat. Deut. xxxij. Habens tumētes buccas. rubētiaqꝫ ora. xxxv.
dis. Ecclesie principes. Et fortis vt gēgas ad currendā viam suam. Ps. cxvij.
Et paucos canos gerebat in barba. vt legi de sancto Bartholomeo: et roga
bat vt elemosynā acciper. Act. iij. Ducens enim a sinū plenū panibꝫ et lagenam
vini. i. Reg. xvi. Et ex quo quis talis p̄sumit qual' habitu incedit. de sent. excō.
c. In audientia. et eo. titi. Si iudex laicus. li. vi. mox ip̄m p̄sumpsi lollharduz
siue beghardū fore. Et ideo eidē sic mihi occurrēt in hec verba duxi loq̄ndum
dicendo. Tu inueterate diez maloz. Daniel. xij. Vere tu ex illis es. Math.
xxvij. videlicet de statu abhominabili q̄rundā hominū malignoz qui beghardi
vulgarit nūcupant. in regno n̄ro Alemanię procurāte satore maloz opeꝝ dam
nabiliter insurgentiū. vt in Cle. Ad irām. de heret. Et insuper labores manūū
tuar nō māducas. ideo beatus nō es: nec bñ tibi erit. Iuxta p̄ham ps. cxvij.
Et insup nō perpendis qd̄ scribit in. l. i. li. xi. L. de vali. mend. videlicet q̄ pau
peribus danda ē elemosyna qui suis māibꝫ laborare nō possunt. paup̄ autē q̄ la
borare pōt: si se elemosynis imiscet: captiuādus est et in seruitutez redigendus.
Hec ibi. Et in canōe Quoniā. xxi. q. ij. d̄r. Illi autē tantū accipiāt pauper cibos
qui laborare nō pōt. Uesceris q̄ pane tuo in sudore vultꝫ tui. put dictū est p̄i
n̄ro Ade nobilissimo quē dñs māibꝫ suis formauerat. Bēn. iij. l. dis. In capite.
Et tu de rusticoꝝ genere rudissimo: tugurioqꝫ vilissimo cōpactus. nō cōmittas
contra mādata dei n̄ri. Deut. xv. vbi dicit Om̄ino indigens et medicus nō erit
int̄ vos. et mendicus excludit vt nō sit semē iusti. Ps. xxxvi. Et sacra scriptura in
terp̄tatur mendicare in vindictā maloz. ps. x. Autantes trāfferent filij eius et
medicēt et eijciant d̄ habitatoibꝫ suis. et Exo. xx. Nec p̄cupiscas rem p̄imi tui.
imo accipe quod vere paup̄ibꝫ est erogandū. videlicet debilibꝫ et omnē p̄donū
crudelitātē superat. xij. q. ij. Amico. et c. Si illi. i. q. ij. Clericos. Sed quia tu
sponte medicas: nō coactus q̄ laborare posses. igit vicio furē et latronē vincis et
sacriligo eq̄parar. Ibidē. Et Prosper in li. ij. de vita p̄teplatiua dicit. Qui pōt
se suis laboribꝫ transigere: nō debet quod infirmis debet accipe. Et in colla. pa
trū dicit. Floueris tibi ex hoc graue detrimentū conferri q̄ cum sis sani corpis

Contra Validos

si tu sustentaris elemosyna que solis debilibus est attributa. Et adhuc contra te noui et veteris testamenti aliorumque sanctorum patrum et philosophorum autoritates adducere possem quod breuitatis causa obmittam. Et insuper mala malis accumulando. defers cucullam et scapulare que sunt signa et habitus vere et approbate religionis. ut in Ele. Ne in agro. de sta. mo. Et etiam si esses de tertia regula fratrum minorum: tibi non liceret. cum tales etiam non sint religiosi nec de religione approbata. Ex quo matrimonium contrahere possunt. ut de voto. c. Unico. li. vi. Nec proprie religio nec regula dicitur: sed modus viuendi vel fraternitas: et layci sunt ut legitur et notatur in Ele. Cum ex eo. de sen. ex. et ideo iurisdictioni laicorum sunt subiecti. Nec beatus Franciscus instituendi illum modum viuendi de tertia regula ut ipsi dicunt ipsos monachos esse voluit. nec Nicolaus papa in confirmatione tertiae regule nec florentinus cum nec scapulare ipsis concessit nec iniunxit: nec valido corpe ipsos medicare voluit: sed iubet eos laborare. ut patet per bullam ipsius Nicolai et constitutionem ipsius fraternitatis quas propterea vidi. Sed quia noue religionis habitum ausu temerario assumpsisti ipso facto sententiam excommunicationis incidisti. ut de reli. do. c. i. li. vi. que est maior pena mundi. maxime in vilipendebitis eam ut tu facis. xxiiij. q. ij. Corripiat. et propterea priuatus es comunione fidelium. de sent. excom. c. ij.

Beghardus. Ira scimini et nolite percutere. Tu terribilis es et quod resistet tibi. ps. lxxvi. Tange montes et fumigabunt. ps. cxliij. Et scias quod cum his quod odit pacem nunquam eras pacificus in prophetam. psal. cix. Nonne scriptum est. Seniores ne increpaueris sed obsecra ut prem. i. ad Thim. iij. Et erubescat lex filios castigaturos parentes. in aut. de nup. s. Si homo. et gloria senum est canities. lxxiiij. dist. Porro. Et coram cano capite surge et honora personam eius. Genit. xix. Et clamabat voce magis dicens. Non sum inquit lollhardus vel beghardus nec nouum habitum religionis assumpsi. sed unde de anachoritis secundo heliam. de quibus Ios. vij. ethi. c. xvi. et regem non habeo sicut locuste. puerb. xxx. Et quod constituit te principem super nos. Ero. ij. Sed quod validus elemosynis vtor. et bene quod deus docuit me: ex iuuetute mea et usque nunc pronuntiabo mirabilia sua et usque in senectam et senium deus non derelinquet me. psal. lxx. et si dantes me ex B: dicam quod neque tu times deum qui in eadem datione es. Lu. xiiij. Patere ergo legem quam ipse tuleris. de psti. Cum omnes. quod turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum: dicit sapiens autoritas. Iudicet ergo ille de alterius errore qui non habet quod in seipso condeneat. iij. q. vij. Iudicet. quod cuius vita despiciatur: restat ut eius predicatio contemnatur. iij. q. vij. s. pene in fi. Nec legem deus alijs imponere quam ipse negligit obsuare. de pben. Pro illorum. et ille qui trabem gestat in oculo probat non posse educere festucam de oculo fratris sui. Math. vij. Quia in quo alium iudicas: teipsum condemas. xxiij. q. vi. c. i. et noli impugne quod teneris. defendere. de nat. ex li. ven. c. i. et scriptum est. Nolite iudicare et non indicabimini. xxiij. q. i. s. i. Deus. sed quod tu sis fortis et labores manuum tuarum non manducas. sed diuertis ab oneribus dorsum tuum quemadmodum ego. Patet: et quod vtaris elemosyna per iura et rationes tibi probabo superabundantes. Nonne scribit. xxiij. q. vij. quod autem. quod bona ecclesiarum sunt pauperum. Si uero bona clericorum pauperum sunt. ut. xxiij. q. viij. Eone minor. et pauperibus eroganda sunt et coicanda. ut. clvi. di. Sic hi. et. xxi. q. i. c. ij. Item ex alio. Nonne quilibet in traditione rei sue potest ponere legem quam vult. etiam cum tradat rem ecclesie. ut de pdi. appo. Verum. xxiij. q. ij. Eleutherius. imo in traditione rei sue potest ponere pactum legibus non improbatum. ut. l. in traditionibus. ff. de pac. et. l. de pben. emp. l. iij. in fi. Et sic donator et fundator beneficij voluit dare in elemosynam et quod essent elemosyne. et hoc non est contra leges. et sic res de facili reuertitur

Mendicantes.

ad naturā suam. ff. de pac. l. Sumus. et voluntas remunerat et non opus. et voluntas facit opus remunerabile. de pe. di. i. c. Voluntas. et sola voluntatis forma nouerat opus. ff. de furt. qui iniurie. circa pn. xxxij. q. v. ti. i. et c. Corpus. imo voluntas spectanda est et non exitus. ff. de homi. In lege. et l. Diuus. Rōne hec esset mutatio dextere excelsi. Ps. lxxvi. q. de fructibz tuis aliud q̄ elemosynas facere p̄sumeres: nisi bñficiū sit fundatū sup vsur̄: vt inferius dicā. et iō Greg. in collecta. Deus cui? mie zc. et infra. quaz vtimur elemosinis. quā te iubet legere p defunctis: elemosynariū te oñdir. Vere non est differentia inter te et me: nisi q̄ tibi portatur saccos i domū: ego vō curro cū sacco p ciuitatē. Vere cithara cū psalterio male p̄cordat. de cler. p̄m. diuersis fallacijs. et frustra auxiliū legis inuocat q̄ cōmittit in legē. de vsuf. qz frustra. Sed qd̄ q̄s nō diligit: d̄ facili contēnit. ij. q. iij. P̄ns. Ecce mensurabiles posuisti dies meos et subia mea tāq̄ nihilū añ te. ps. xxxviij. Vade ḡ et de cetero noli peccare ne deteri? tibi p̄tingat Joh. viij. quia si mendicādo delinq̄rem: tūc nos par facin? coindnaret: et eq̄lis siml vtrosqz pena comitaret. xv. q. iij. Sane. Ideoqz dic̄ Prosp. Bene loqui et male viuere: nihil est aliud q̄ se sua voce dānare. Idcirco p̄sidera legē impiale que dicit. Humanitatis nr̄e est p̄spicere egenis: et dare operā vt paupibz (de q̄rum nūero ego sum) alimēta non deficiant. vt. l. de sacrosanc. ec. l. priuilegia. Et ideo dixit propheta. Bt̄s qui intelligit sup egenū et pauperē: in die mala liberabit eum dominus. Et insup dixit Eubustus. In quācūqz ciuitatē intraueris aut castellū: interrogate in eo quis dign? sit. id est bonus hospes: et ibi mane te donec exeat. In quācūqz domū intra ueris dicite: pax huic domui: et comedite de his que apponūtur vobis. et quicūqz nō recepit vos et nō audierit sermōnes v̄ros. exeuntes de domo foris et de ciuitate et excutite puluerē de pedibz vestris. Math. x. Et ideo desine ab ira et derelinque furorem. noli emulari ne maligneris. ps. xxxvi. quia tu ex sola cupiditate procedis que omniū malorum est radix. xi. dif. Bonozū. et continuo generat nouas lites: vt in phemio Decre. Unde dicit. Figulus odit figulū: p̄pter cōmune lucrum. Nam videt inter vos canonicos ecclesiarū collegiatarū q̄ q̄nto int̄ pauciores diuidunt puent? p̄bendarū: tanto maiores fieri p̄nt singulorū p̄cipatū portiones. de p̄st. Cum. V. de p̄cess. p̄bē. li. vi. c. vlti. et ita elemosyna q̄ mihi denegaret tibi accresceret: et lo cupletari velles cū iniuria mea. p̄tra reglāz iur̄ li. vi. ecce oīa dicta tua rōne carent. iō extirpanda sunt. lxxij. di. Corripi. Dicta aut̄ mea sunt natalis rō. et iō legē faciūt. ff. de bo. dam. Cū ratio. et ideo expecta dñm et custodi viā ei? et exaltabit te vt hereditate capias terrā. et cū penerint pctōres videbis. Ps. xxxvi.

Felix. Responde stulto iuxta stulticiā suam ne sibi sapiens videatur. Pro uerb. xxvi. et q̄ nō plura sapiat q̄ oporteat. de renū. c. i. li. vi. Quia sciri q̄ durus es tu et neruus ferreus cernix tua: et frons tua enea. Esa. xlvij. et quia nō ad omnia. sed aliquibz p̄termisissis ad aliqua respondisti: et p̄ consequens concessisti. vt in. c. Nonne. de p̄sump̄. Nihilominus tamē dico: quia p̄ncipia responsiōis tue pretendūt in effectū te non esse beghardum sed anachoritā seq̄ndo Heliam p̄pham. Regem nō habendo vt locusta. de cuius contrario manifeste liquet: q̄re hec eneruare nō compelloz. Sed si saltem posses allegare inconueniens pro solutione ad excusandū excusationes in peccatis. vt psal. cxi. et de consue. Quanto. xvi. q. i. Predicator. de excus. prela. Inter dilectos. que excusatio nulla est. vt infra patebit. gl̄ari in malicia nō postponeres. S; qz respōdes q̄ crimine grauatus alium corrigere vl̄ docere non possit. Attende o begharde

Contra Validos

nonne scis quia scriptū est Sup cathedrā moysi sederūt scribe et pharisei. omnia ergo quicūque dixerint seruare et facite secundum hoc opera eorum nolite facere. Math. xxij. et in cle. Dudū. de sepul. et dicit canon. lxxij. di. s. vlt. quis sacerdotes tam suis quam alienis criminibus oporteat esse immunes. tamen si aliorum se habuerint. non id proba sue predicatōis debent p̄tēni. Et idō dico tibi et p̄stat quod si tantūmodo dñs daret p̄bū euāgelizantibus p̄tute multa. ut p̄s. lxxij. et his quod recto sunt corde. quod n̄m sine peccato primus mitteret lapidē. ut Jo. viij. imo tūc fimo dei p̄cio sus esset ut tpe Samuelis et hely sacerdotis. i. Reg. iij. de quo si sinceri scire volueris. vide Omeliā Bede sup euang. Estote misericordes. Luc. vi. Sed qualitercūque de residuo verborum tuorum ad infamiam inter medios clericos tendentiū. diligenter attendo et quod bona clericorum et ecclesiarum pauperum sunt. p iura p te allegata concedo. sed cum modificatōe subscripta. Et dico tibi begharde quod ideo pauperum dicuntur quod tempe necessitatis ipsis cōmunicāda sunt sed nō approprianda. ut de p̄bē. c. iij. de dona. c. ij. Et bona ecclesie ita dicunt ecclesie sic quod ecclesia habeat eorum dominium. ut. xxv. q. iij. Inter. vel prout dicit Jo. mo. in. c. v. de re. ec. nō ali. li. vi. quod ecclesia et congregatio fidelium cuius christus caput est: habet dominium. sed pauperum sunt quo ad sustentationē. et clericorum quod ad ministratōnē. Sed tamē illa bona ecclesiarum nō adeo pauperum sunt quod ipsis propterea competat actio p̄ clerum etiam abundante. ut arguit. clxij. di. Sicut. et ibidem in glo. vlti. et ita fua. als omnia consistoria iudiciorum plena p̄tinuo eēnt pauperibus p singulos dies agendo p̄ clerum pro victu. Sz quo ad hoc quod dicitur quod quis in traditōe sue rei potest ponere pacta et legem etc. Dico tibi lollharde p glo. xi. q. v. c. v. quod verum est. ita tamē quod hmoi lex et pactio nō sint cōtra ius et honestatē. Nam si donator diceret clerico. Dono tibi illam possessionē et eius fructus in beneficiū ut celebres missas per singulos dies in maledictiōem populi. pactum et lex nō valerēt exquo missa pro salute populi est instituta. Item si diceret. Dono tibi possessionē illā et eius fructus ut sint elemosyne ut p singulos dies celebres missas. et vigiliis mortuorum. vel psalteriū legas pro salute progenitorum meorum defunctorum. Hoc est contra rationē. discretionē et elemosine institutionē et eius diffinitionē. quia elemosine debent dari indigenti pure propter deū. Nam utiqz labor est celebrare et tanta legere ut p̄dicat p singulos dies. quod sacerdos nō tenetur talia facere gratis. nec suis stipendijs militare. i. ad Corinth. ix. de p̄scrip. Et officij. Sed hoc p sequētia tibi plenius p̄bare et declarare intēdo. Nam cū begharde non solus sz multi clero inimici dicere solent. quod puentus ecclesiastici sint elemosyne. Attende quod uis res ecclesie ut decime et oblatiōes siue redditus et puentus ecclesiastici et p̄dia seu p̄bende d quibus clerici religiosi ordinū nō mendicantiū sustentant: sint vota fidelium. precia peccatorum. patrimonialia pauperum. et tributa egentium animarum. nō tamen proprie loquendo dici possunt elemosyne: vlt quod sint elemosyne. vel quod tales persone de elemosyna vlt medicitate viuāt. ut notat Aug. in li. de ope mōachorum. Sūt enī stipendia et merces laborum et onerum ad quod et ad que ipsi clerici religiosi ecclesiastica auctoritate eliguntur vlt deputant. ut dicit Ap̄ls. Qui enī altario defuiūt viuere debent de altari. et qui ad onus eliguntur repelli nō debz a mercede. de p̄bē. Cum fm. et. xij. q. i. c. ij. de sepul. c. i. et sic clericus nō est deputatus ad laborem manūalē sed ad cultum diuinū. Secus de te Lollharde. de hoc p b̄m Tho. d gentiles li. iij. c. cxxvi. et quatuor sequētia. caplis. Item begharde attende ex alio. Nam elemosyna nō est danda abutentibus. de re. pmut. c. Inuistū. xiij. q. vi. Si res. cum p̄cor. sed decime et oblationes dande sunt sacerdotibus etiam abutentibus

Mendicantes.

et ex debito. vt de deci. Tua nobis. ergo decime et oblatiões nō sunt elemosyne
Item ex alio. Nā beatus Tho. predictus li. iij. dis. xv. q. i. dicit. Elemosyna est
opus in quo datur aliquid indigenti ex compassione propter deū: sed fruct⁹ be-
neficiōz nroz nō sūt huiusmōi. Probo sic. quia fructus beneficiōz nroz sti-
pendia sunt. ergo nō elemosyne. quia stipendia et elemosyne q̄si contraria sunt
vt patebit infra. Sed q̄ fructus beneficiōz nroz stipendia sunt et nō ele-
mosyne. p̄t p̄ iura immunerabilia. vt de cleri. nō resi. Quia nō nulli. i. q. i. Cles-
ricos. et. c. vlti. de conse. dis. vlt. In omnibz. xvi. q. i. c. vlt. xij. q. ij. Caritatē. xci.
dist. c. i. Que de dyacone sunt. i. q. ij. §. i. de pben. Dilecta. de postu. c. i. vj. q. i.
c. Quia frater. ff. de re. indi. l. cōmodum. cū concor. et in plurib⁹ alijs iuribz cau-
sa breuitatis obmittēdis. Et huiusmodi stipendia pro gubernatōe et in officia-
tione ecclesiārū et beneficiōz dantur. vt habet in multis iuribus iam allegatis
Et ideo dicit in. c. vlt. de rescrip. li. vi. Beneficiū datur ppter officiū. Ac si dice-
ret. Fructus beneficij dant^r propter inofficiationē beneficij. Et ppter stipendia
et ratioē stipendiōz clerici in ecclesiā ministrant. vt de preben. Cum fm. et. c.
Extirpande. et. c. Dilecti. et beneficia ecclesiārū ppter officia diuina distribu-
ta sunt. xij. q. ij. Concesso. xvi. q. i. Generaliter. z. i. q. ij. c. Lyprianus. z. c. vltio.
Et ideo dum clericus ab officio suspendit^r regulariter et a beneficio et fructibus
beneficij est suspensus. vt dis. xviij. c. Eos. z. c. Si quis sacerdotū. xxi. di. Preter.
et per officia debent clerici deseruire fructus beneficij. vt de cleri. nō resi. Con-
querente. et dicitur militare in ecclia dei. vt de cle. egro. c. i. imo dicunt^r proprie
milites militie celestis: de penis. c. Degradatio. li. vi. et ad illam militiā nō assu-
muntur apti ad mendicationē vel elemosynā vt ceci claudi et hmoi. sed tantūz
sanī corporis et nō viciati. vt de cor. vici. p totū. Dicitur enī mendicus a mene
quod est defectus. Et fm Isidorz. r. etymologiārū. Mendicus qui min⁹ habz
vnde degat. siue quia mos erat apud antiquos os claudere: et genu ac manus
extendere: quasi manu dicere. Omnia hec iura phibent fieri in clero. vnde nul-
lus ordinari pmittit^r ad ordines sacros: et ad militiā huiusmodi nisi habeat vt
non egeat: ne mendicet nec elemosinā petat. vt infra melius videbis. Ecce mo-
do lollharde q̄ longe differūt militare et mendicare tanq̄ abundare et deficere:
que cōtraria sunt: vel q̄ longe differūt vti elemosynis vt mendicātes vel vti sti-
pendijs vt militantes. Item differūt stipendio vti et militare ministrādo aut mi-
nistrare militādo pro stipendio in ecclia dei. quod stipendū etiā ex debito dat^r
et exigitur ab inuito put docet practica q̄tidiana. et apparet. ff. de pboz. sig. l.
debitum. et videt^r principalr in decimis. vt de deci. Tua. ij. de quo etiā Archid.
plene. eo. ti. c. i. li. vi. Sed vti elemosynis que regulariter nō dant^r ex debito aut
officio. sed indigenti ex compassiōe propter deum voluntarie sunt. vt ex diffini-
tione elemosyne. et ex cōmuni practica videt^r et a nullo exiguntur. Insup videt^r
q̄ fructus beneficiōz quotidie dant^r et episcopis et alijs platis diuitibus: qui
tamen indigentes nō sunt. ex quo videt^r q̄ elemosinā non recipiūt ex diffinitōe
predicta. Ad hoc tamē dicit sanct⁹ vbi sup. q̄ licet tales plati elemosynis nō in-
digeant: tamē elemosyna ipsis datur vt ministris pauperū et dispensatoribus
elemosynarū. et ideo q̄ ipsis in elemosynā datur per eos pauperibz transmittit^r.
Hec ille. Et sic eadē rōne elemosyna datur cōmendatoribz et pcuratoribz hospi-
talium et zenodochiorz: cū de similibz idem sit iudiciū. de transla. Inter corpo-
ralia. Et tales prelati q̄bus talis elemosyna cōmittit^r distribuenda: nō dicuntur
elemosinarij: nec dicunt^r vti elemosynis sed stipendio suo. et illud nō est mirum

Contra Validos

Ecce nōne et idem denarius in manu vni⁹ hoīs pōt esse elemosyna. et mox pos-
tus ad man⁹ alteri⁹ nō ē elemosyna. Exēplū de fāilia hospital. nōne in māu pro-
curatoris hospital⁹ dant elemosyne. et ita denari⁹ in māu pcuratoris ē elemosy-
na: et mox tradit⁹ in manu familie: aut mercenarij laborantiū in hospitali est sa-
lariū eius et nō elemosyna. Similit̃ possum⁹ dicere de vsurarijs: cuius pecunia
tota est vsura: sed pueniens ad man⁹ laborantis sibi in vinea nō est vsura: nec ta-
lis laborator tenetur ad restitutōem sicut vsurari⁹. Sic ē de clerico bñficiato
qz licz aliq̃s fundet bñficiū ī finē: vt ppetuo dietim aut interpellatim missaz cele-
bret. et ea intētiōe tradat bona sua vt tal⁹ traditio sit elemosyna. et ita cirogphū
et instra scribat. tñ mox traditioni facta et dū puenit ad man⁹ clerici extūc ē sti-
pendiū suū. p labore suo. s. celebrādi diuina officia: et nō ē elemosyna. et licite p̃t
recipe hmoi stipendiū p hmoi labore suo exq̃ nemo tñ militare tenet suis stipen-
dijs vt p̃dictū ē. Attamē o begharde audi vnā p̃tate fm doctores et m̃gros me-
os q̃ qliscūqz sit intētiō donātis seu fundātis bñficiū cū tale donūz nec in māu
donātis nec in manu recipiētis ē elemosyna vt sup̃ dictū ē de donatōe. Exq̃
intētiō nō sp̃ iudicat op⁹ put opans intēdit. i. q. i. Non ē. vbi dīc̃ text⁹: qz ali-
quis de male acq̃sitis: puta rapina et furto. intendat facere op⁹ elemosine. tñ in
veritate intētiō illius tantūmō opari nō pōt qn semp sit rapina et ñ elemosyna
Possunt assignari alie rōnes p differētia eorundē. Nam dicit Archid. xxij. di.
Si quis p̃o. Elemosyna d̃r opus miscōie verissimū. de q̃ mīa d̃r. Miserere aie-
tue placens deo. Eccl. xxx. de pe. di. iij. Qui vult. Sz stipendiū d̃r tributū quod
militibus datur. ita dicit lex. Agere. s. Stipendiū. ff. de verbo. sig. xxij. q. i. s.
Jam si christiana. et ita antiochus rex dedit stipendia de erario suo. i. Math.
ij. Ecce quantū differunt elemosyna et stipendiū. ecce q̃ nobiliter canones et le-
ges appellant fructus beneficiorū nostrorum. Nam nō dicuntur salariū ṽl mer-
ces vel precū qd suis datur sed appellant stipendiū militare et tributum. vt in
iuribus p̃allegatis. Dixit etiam xps Math. v. Si ergo offers munus tuū an-
te altare zc. quod tantū pertinet sacerdotibz et constat. longe ergo differūt mu-
nus et elemosyna. Et Marci. iij. vbi similiter oblata ad altare dicit esse donūz.
Ecce begharde nō obmitto replicare qd dixisti de collecta que legitur p̃ defun-
ctis. Ad quam dico q̃ solum illi qui ṽtunt elemosynis tenentur illam dicere vt
sunt mendicātes fratres. vel als sacerdos infelix: quia in veritate dicitur infe-
lix qui mendicat. vt dicit Canon. xxiij. dis. Dyaconi. Ultra mendicat infelix
in plateis clerus et seruili opere mancipatus publicā a quolibet poscit elemo-
synam: qui ex eo magis despicitur a cunctis quo miser et desolatus iuste putat̃
ad hanc ignominiā puenisse. et hec sunt p̃ba sancti hiero. ad Narbonen. ep̃m
et illi et similes q̃ vtunt elemosynis dicant hanc collectam in nomine domini.

Beghardus. Ad hoc beghardus ē locutus cū furore serpentū atz
trahentiū sup̃ terram dicens. Hūane aures talia ver-
ba iudicant qualia foris sonāt. xxij. q. v. Humane. Sed d̃s solus nouit corda
hominū. Actiū. i. et verba vtiqz instituta sunt. vt p ea quisqz in alterius notici-
am suas pferat cogitatōes: nō vt se hoies fallāt. vt. xxij. q. ij. Institutū. Si enī
hominibus placere: ch̃isti seru⁹ nō essem. ad Gall. i. Et ideo dico q̃ testimonia
tua credibilia facta nō sunt: quia vidi iniquitatē in eis et contradictionē. et ma-
xime quia solam ymbra imaginariā omni quidem effectū vacuam potero repe-
rire. vt. xxxvi. dis. Unio: de consue. Quanto de quo protestor. et ideo tibi displi-
cere non curo. Nihilominus tamē mihi dicas quare vt verbis tuis vtat stipen-

Mendicantes

dia singulis clericis sunt tam imparia. vt puta q vnus clericus magnū benefi-
cium habet: alius parū. imo vnus multa magna: alius parūissimū. vnū tantū
vel nullū z tamē pariter z vniformiter laborant diuina legendo officia: qualic
hereditas dñi diuisa est cū funiculo distributōis. Nonne scriptū est Deut. l. q
dei iustuz ē iudicare. Et sequit. Nulla erit distantia psonaz. ita audies magnū
vt parū. nec accipietis cuiusq psonam: dei enim iudiciū est. Sed deus nō est
acceptor personarū. Act. x. Leuit. ix. xxxij. q. iij. Sicut. de pe. di. iij. Nequaq.
et vicarij videlicet prelati tā indiscrete distribuunt. imo textus est z Glo. ordina-
ria. lxx. di. Sanctor. q. de iure cōmuni nō pōt quis habere duas ecclesias vel
duas pendas in eodē episcopatu vl diuersis. Nunqd iniquū est deus vt nobis
nō equaliter distribuat vite subsidia vt quidam esset affluens z abundās. alijs
vero deesset z egerent. vt. xlvij. distinc. c. Sicut hi.

Felix D begharde: loquebar ego Felix. Nonne scis q reprobatur ea que
ponunt extrinsecus z que ad rem nō pertinet veluti arma vniūq Lano. ff. de
verb. obli. l. que extrinsecus. et hec incidens materia puer se causa pmouēdi er-
roris introducta vult ne correspondeat vltima pmiss tamē ne dicas. laqueū cō-
tritus est et nos liberati sumus. Ps. cxxij. Ad hec rñdere nō postponā. z dico
tibi q nō obstantibz iuribus per te allegatis: nihilomin⁹ tamen sublimis z no-
biles ac litterate persone que maioribz beneficijs sunt honorāde cum ratio po-
stulauerit vt habeant plura beneficia p sedem apostolicā poterit dispensari: vt
de preben. De multa. Et insuper dicit Inno. monarcha iuris. in. c. Dudum. de
elec. et in. c. Cum iam dudū. de prebē. q. citra curata et dignitates pōt quis ha-
bere plura beneficia in diuersis ecclesijs. dūmodo nō sit nimia multitudo. z hoc
de iure cōmuni. Eandē etiā opinionē tenet Jo. an. in. c. Gratia d rescrip. li. vi.
et si nō redrant residentiā d statuto vl cōsuetudie. z dicit Inno. nō esse pctm ta-
lia hñe plura beneficia. de qua materia si plenius scire volueris z informari vi-
de Joh. de lignauo in suo tractatulo de pluralitate bñficior. que posuit in Ele-
gratie. de rescrip. et clarius q ad fundamentū p Buil. parisiē. in tractatulo cō-
simili. Sz obmissis mltis subtilitatibz z disputatiōibz z absq casibz in iure cō-
scriptis z p summistas annūeratis: mūdi practica: z rex ingra expientia ostēdit
veritatē. de elec. Quā sit. li. vi. Nā si nō de iure possem⁹. cōpellit tñ nos impor-
tuna necessitas q legē nō hz. de p se. di. ij. Sicut. de p se. Quāto. de penis. Si
gnificante. de p se. di. v. Discipulos. de furtis. Si q s p necessitate. Nam p tē cui
denter q plura sint beneficia imo in decuplo q sint abiles clerici ad bñficia: sz
beneficia pñc fundata tanq semel deo dedicatū nō sunt ad hūanos vsus trās-
ferenda. de re. in. li. vi. quid restat nisi q oportet necessario q vn⁹ clericus hēat
plā bñficia. qz optimū. xxi. q. i. Clerici. i. si. z q intdū vn⁹ ē nobilior aut doctior
alio. hēant q hi plālitatē hñōi. Sz si q s pquerit de iniuria q hēat nullū bñfi-
cium vl modicū imputet sibi quare fuit fact⁹ clericus p tā modico bñficio qre
nō remāsit sine bñficio ad op⁹ pñs rediens z se nutriuit. vel adhuc se nutriat p
labores si bñficiū nō sufficit. vt. xci. dis. c. ij. z. de cele. mis. c. i. Sz ad h beghar-
de q tu dixisti de eqli labore z ineqli stipendio z allegasti nunqd iniquū ē deus
z c. Rñdet tibi veritas Math. xx. Amice nō facio tibi iniuriā: nōne ex denario
diurno cōuenisti mecum: tolle quod tuū est et vade. Si ergo conuentus es per
beneficiū vnus marce tu teneris ad horas canonicas sicut alius p bñficiū
marcarū mille. sicut legitur et no. de cele. mis. Presbyter. Nā si quis culpa sua
eget indignū est ei subueniri. de cōsti. Que in eccliaz. et in glo. Et damnu qd

Contra validos

quis sua culpa sentit: sibi debet et non alijs imputari. de re. iur. li. vi. Cum de cor.

Lollhardus O heri dñe dixit lollhardus? et frendebat sup me dñibz suis. Sentio Quidiū in li. de vetula vez dixisse. q̄ in q̄t: vereq; veniūt nisi raro sola sinistra: et p̄firmat vulgaris auctas. Eyn vnglück kumpt selten on das ander. Et hmoi auctas allegari p̄t. vt. ff. de fundo instru. li. i. et in cle. i. de relig. do. cū p̄cor. in glo. et corina corinā trahit. de sacra vnc. c. Unico. §. ad exhibēdū. et ex vno incōueniēti sequit̄ pla: vt no. de resc̄p. li. vi. c. Statutū. Idcirco ad dyabolū paupes nō obstāte canōe tuo q̄ dicit q̄ paupes nō sint d̄ genere maloz. xv. q. i. Illā. in fi. S; attēde ex q̄ bñficiū dat̄ p̄t officiū vt p̄ te p̄dictū ē. Et si q̄s recepit bñficiū. i. fructus? et fm te stipēdia maḡ et nō fecerit officiū: cantādo v̄l legēdo put institutū ē: nunq̄d recipit stipendiū sine labore. et furtū et rapinā cōmittit. vt ille q̄ asserit se p̄ diē in vinea laborasse et ocio se ambulauit. et ad horā cōpletorij mercedē ad instar alioz recipit: q̄ portauerit pond⁹ diei et estus: nunq̄d tenet ad restōnē. nunq̄d tales sunt puādi bñficijs et stipendijs suis. vt de cle. nō resi. c. v. et c. Et p̄te: et duobz. c. seq̄n. xxxij. dis. P̄et hoc. L. de epis. et de. Generalr. xvi. q. i. in fi. sic miles q̄ nō fuit puat stipendijs vt. ff. d̄ remili. l. Desertorē. §. qui militie. et l. q̄ ex culpa. et l. penult. L. eodem titulo. et insup apponūt iniquitatē sup iniquitatez. quia fm Bern. clerici huiusmodi aliud esse et aliud videri volūt. sūt nempe habitu milites. questu clerici. actu neutriū exhibent. nam neq; pugnāt vt milites: neq; vt clerici euāgelizant. Qui ordinis sunt: vnusquisq; in suo ordine resurget. Isti in quo. Vereor nō alibi ordinados q̄ ibi vbi null⁹ est ordo s; sempit̄n⁹ horror inhabitat. hec ille. Nunq̄d pui legiū meretur amittere qui concessa sibi abutit̄ potestate. de regu. Licet. d̄ priuileg. Tuorum. d̄ sent. excō. Cōtingit. Nam q̄ pōt facere et non facit: nolle videt̄. ff. de edili. edi. l. Item q̄ritur. Item q̄ nō facit qd̄ debet: intelligit̄ facere qd̄ nō debet. ff. d̄ edili. edi. l. Quid sit. §. Idem. lxxx. dis. Non satis. Uniq; domine ne p̄ncias sermones meos retrorsum: sed celte sculpantur in silice. Job. xix. caplo

Felix Ad que itez rñdebam ego Felix. Ecce lollharde p̄stat q̄ plibz int̄tus: minor est ad singla sensus. de heret. Accusat⁹. §. d̄ q̄b. li. vi. et q̄ ad vtrūq; festinat neutriū pagit. xvi. q. i. Presbyteros. et ira impedit animū: ne possit cernere vez. Prius te asseruisti pauperē gloriando: et nūc insultas d̄ eos maledicēdo Insup et me pluribz attendere velles vt me a p̄posito diuerteres vt prius fecisti. Nihilomin⁹ tamē scias qd̄ Breg. li. v. moralū dicit. Dabēt quip̄ pe heretici hoc p̄riū vt malis bōa p̄misceāt. qualr facile sensui auditoris illudāt si em̄ praua semp dicerēt: citius in sua p̄uitate cogniti qd̄ vellent minime p̄suaderent. rursuz si semp recta p̄suaderēt: p̄fecto heretici nō fuissent. hec ille. Et sic vicia sub specie p̄tutū subintrāt. vt d̄ heret. Sic in vna. et iō p̄nunc tu enarras iusticias meas et sumis testamentū p̄ os tuū. et p̄sertim ex eo q̄ dicis q̄ nō facit officiū suū cantādo v̄l legendo put institut⁹ est et c. quare clericis cathedralium collegiatarū aut p̄uentualū eccl̄iarū in q̄b hore canonice de iure aut p̄suetudie cātant: nō sufficit orando horas in loco puato canōicas: q̄ cantare et legere tenentur cū choro. quia fm Bern. Ingratū ē deo quicq̄d ei obtuleris eo obmisso ad quod teneris. Nec vnū pro alio dari pōt inuite creditori n̄ro q̄ est x̄ps. ff. de re. cre. l. ij. et insti. qui. mo. tol. ob. §. i. ff. si certū petat. l. iij. Et ideo Bregon⁹ dicit Non mediocriter p̄fecto deum offendit si debita celestis regi et dñi sua p̄sumptione resoluit. xxiij. q. iij. Si is q̄. Sed nō p̄ncipiū p̄boz tuoz veritas. Ideo q̄ dimissis his satis p̄cessisti q̄ validis mendicare nō licet. vadam⁹ ad materā

Mendicantes

principale: in q̄ tibi talē pono p̄clonē. Clerici bñficiati seclares z etiā religiosi ordinū nō mēdicantiū cuiuscūq; status fuerint nō pñt dici elemosynarij. aut q̄ vtant elemosynis s; dicunt stipendiarij: etiā vtūtur stipēdijs suis: vt; ex p̄missis Item pbat ista p̄clusio ex alia via sumpta p̄ locū a sufficiēti diuisione qd̄ est argumētū validū in iure. vt. ff. de act. z obli. l. obligationū. §. placet. vt sic dicēdo nullo iure nec diuio nec hūano canet d; vel asserit q̄ fruct; bñficioz sint aut no minētur elemosyne. ergo zc. Dicuntur em̄ stipendia vt in iurib; p̄allegat; vt de p̄ben. Cum scdm̄. qd̄ patrimoniū digni; ē sup̄ oia p̄monia laicoz exq; spūalia digniora sunt tp̄alib; vt de pe. z remiss. Cū infirmitas. z laici nō hñt vti fruiuo le de h̄mōi patrimonio nisi discrete cū a clericis ad h̄ vocētur. lxxvi. di. nō sat; z est sacrificiū z offertoriū dei. xij. q. i. §. his ita. Laici enī potius dicunt viuere de bonis ecclie z clericoz. q; quicqd̄ ministrāt clericis prius ecclie ē. vt decime et oblatōes. xvi. q. i. statuim; z h̄mōi pprietatē hñt clerici in tra. vt d̄ deci. Tua xij. q. i. §. i. Et illa. et oia alia de clericis z bōis ecclie p̄cessuz hñt z ortū. Flā a summo sacerdote vic; papa: ipse rex romāoz recipit coronā imperiālē z p̄ratem iudiciariā. vt de elec. Venerabilē. lxiij. di. Tibi dñe. fm̄ Inno. z Hosti. z papa succedit in iurisdictione imperij vacāte impio. vt in. c. Lic; de fo. cōpe. imo de ponit impatorē p̄p̄ crimina z nō equa. de re iudi. c. ij. li. vi. et etiā cum inutil; est vt. xv. q. vi. Aliud. Et p̄p̄ negligentia ipsi; iurisdictionēz assumit: vt in dic. c. Licet. z cōpellit eum facere iusticiā. xxiij. q. v. Administratores. z ius canonicum etiā i debitis casib; obfuare. de fo. p̄pe. c. ij. de iurifur. Lic; de sen. exē. decernim;. Attē ex receptiōe h; corone impial; est sup̄ oēs reges. vij. q. i. In apib; z omēs natōes sunt sub eo. v. q. i. volum;. et extūc est p̄nceps mūdi z dñs. ff. ad. l. rodiz am de p̄ca. z etiā iudei sub eo sunt. L. de iude. Iudei. z omēs puincie. lxiij. dist. Adrian;. ij. z oia extunc sunt in p̄tate impatoris. viij. di. Quo iure. xxiij. q. viij. Conuenior. L. de quadriē. p̄scrip. l. bone. Ecce hec omia contulit sibi sacerdos summ; id est papa. vt in dic. c. Venerabilē. et impator expost p̄fert alijs p̄ncipib; secularib; p̄ncipes; baronib; z sic de singul; vsq; ad p̄uatas p̄sonas p̄cedendo. Et sic seq̄t Correlariū laicos oportere ḡariuactōem referre oipotenti de op̄ honorib; bñficijs z p̄edijs eis sic collat; a summo sacerdote z vicario xp̄i capite cleri z toti; etiā ecclie. magnā etiā reuerentiā exhibēdo nō solū p̄p̄ h̄mōi sed potissimē p̄ spūalib; bñficijs ab eodē clero ipsis impēs. Perpendāt ḡ laici ipsi illud dictū Breg. in omel. sua sic dicentis. Probatio dilectiōis exhibitio ē operis. Hinc iohes in p̄ncipio sue canōice. c. ij. dic; q̄ dīc q̄ diligo deū z mādara sua nō seruat mēda; ē. si ḡ diligūt xp̄m recipiāt illud Jo. v. p̄ se. Qui honorifi; eant p̄rēm honorificāt filiū. z q̄ honorificāt filiū honorificāt z clerum suū tanq̄ suos vicarios. et ergo de p̄mo ad vltimū in arguendo. honor impēsus clero vel detractio ipsis a populo facta redundat in chr̄stū z dñm crucifigūt. qui cū in sacerdotib; suis p̄sequūt. xxx. q. i. Plulli. z honor ipsoz d; honor xp̄i. ij. q. v. hoc habet. Vñ dixit ille venerabil; doctor Henricus de hassia i plogo galeato sup̄ Benesim. Quidā dum nō habent aliā occasionē p̄fundēdi clez dicūt ipm viuere z sustētari de elemosyna z esse elemosynarios: qd̄ ē falsuz. q; temerarie z supersticiose p̄sumūt erronee talia dicere. hec ille. Ecce quātum tu begharde et ali; detrahūt nob; z p̄ cōsequens chr̄sto qui dicunt nos de elemosynis viuere.

Beghardus Erubesco valde velociter et tibi viciū grande dicam. et expost te obmutescere faciam. dicas in effectu bñficiū tanq̄ deo dedicatū ad hūanos vsus nō reuerti. falsitas appet. Nam p̄dixi q̄

Contra validos

non perpendis fructus beneficiorum esse elemosinam nisi beneficia super usuris sint fundata uti plerumque videtur in his clericis qui habent census florenorum: ubi ex pacto cum sorte principali redimunt census. ut puta de. xx. vel. xxv. florenis unus datur: qui census ut verbum tuum utar per magistram Henricum de bassia per te allegatum in suo tractatulo de tractatibus est usura. nec vidi scripturas saltem authenticorum in contrarium et huiusmodi crimine usurarium tam in veteri quam in nouo testamento est reprobatum. ut de usuris. Super eo. Exod. xxij. Et insuper paganus detestatur. ut patet. iij. ethi. c. r. Ecce ubi sunt fundamenta tua in montibus sanctis. cum pro nullo bono malum sit faciendum. ut i. dic. c. Super eo. cum per cor. et plures fratres tui hominibus recipiunt usuras ut celebrent diuina et merent tanquam de rapina facerent elemosinam quod non licet. ut xiiij. q. v. Forte. et sic cum fecibus purgant culisteria. sed quia hominibus beneficia non sunt perpetua patet. quia dando sorte cessant fructus et per penitus beneficium. et iniquitas super ini-

Felix De begharde quid ad nos de his que foris sunt. de diuor. quitas. c. Baudem. Ex quo census tales usurarium beneficium non constituunt. imo non tantum clerici sed laici tales census recipientes usurarium sunt: nisi tantum exponerent in sorte quantum communi cursu tales census emerent perpetuo. Quis est hic et laudabimus eum. Eccl. xxxi. qui taliter emat. et ita dicunt famosi doctores: nec audio vocem authenticam in contrarium. et sic tales usurarium non dicuntur beneficiarii. sicut nec falsa iusticia est iusticia. xxx. q. iij. ca. Est iniusta. nec falsus denarius est denarius. nec falsus tutor est tutor. ff. de verbo. signifi. Paulus. Sed hoc nihil ad propositum. sed quod facis fac citius. Iohannis. xij. et

Beghardus unde me obmutescere volueris proponere non proponas. Ad hec beghardus respondebat et dixit. Adhuc tu permanes in simplicitate tua Benedic deo et morere Job. ij. Nam quia dicit propheta Detrahentem secreto primo suo hunc persequar. Ps. c. z. xiiij. q. iij. Admirum quantum ego delinquerem in lingua mea. si detraherem primo: videlicet patri nostro. ex quo tu me dicis detrahere christo cum dico te elemosinis uti et mendicium. Scriptum est enim Inter opera caritatis non minimum est errantem ab erroris sui semita reuocare. de spon. Inter opera. et vellem potius omnia mala pati quam tanto malo consentire. ut. xxi. q. v. Ita tu minimum emungis et vis elicere sanguinem. de renunc. Alsi. s. iij. in si. Attende et obmutesce et suppone digitum ori tuo. Job. xxi. Os meum loquitur sapientiam et meditatio cordis mei prudentiam. Ps. xlvij. Apponam in pabulos meum et loquar propositiones ab initio. ps. lxxvij. Ex quo crudelis est qui negligit famam suam. xij. q. i. Nolo. Abijciam? et opera tenebramur. i. fictiones humanas. et induamur arma lucis. i. utamur operibus et precibus christi. ad Ro. xij. quia scriptum est. Accipite armaturam dei ut possitis resistere in die mala et in omnibus perfecti stare. ad Eph. vi. Dixit enim iesus petro: sequere me. Jo. vlt. Et ite. Qui sequitur me non ambulat in tenebris sed habebit lumen vite. Jo. viij. Et ite. Amen dico vobis qui credit in me opera que ego facio et ipse faciet. si diligitis me mandata mea seruate. Jo. xiiij. et hic dicit. Celum et terra transibunt: precepta autem mea non peribunt. Math. xxij. et Lu. xxi. in fine. Ecce tu clericus quia per est quod in veritate agit quam quod simulate concipitur. qui si. sint legi. Per tuas. et ideo de precibus tuis ociosis habes reddere rationem. ut. xxi. q. vlt. c. Quoties. et ego si veritatem occultare: peccarem mortaliter. ut de testi. c. i. xi. q. iij. Quisquis. Et ideo ausculta. Nonne dixit christus. Exemplum enim dedi vobis: quemadmodum ego feci vobis et vos faciatis. Iohannis. xij. Relinquit enim nobis exemplum ut sequimini vestigia eius. i. Petri. et de cele. miss. Cum martire. s. Ex eo. Christus enim incepit facere et docere Act. i. et ideo christi actio nostra

Mendicantes

est instructio. h. q. i. De^o om^{ps}. Ipsa etenim facta eius videlicet xpi: vt dic^t Greg^o. precepta sunt. qz dñ aliqd tacit^o facit qd agere debeam^{us} innotescit. z ita docuit paupertatē similr z medicatē. qz p se volūtariē medicauit. z vt intelligas nā natus in tanta paupertate vt p^{er}tinuo poneret in p^{re}sep^{io}: qz nō erat ei loc^{us} in diuersorio. Lu. ij. z iō dixit ppha in psona xpi. Ego autē medic^{us} sum z paup^{er}. Ps. xxxix. Item psecut^{us} ē hoīem inopē z mendicū. Joh. viij. z sic xpus vt adimpleret scripturas a samaritana muliere potū postulabat: z dixit. Da mihi bibere. Jo. iij. Itē medicauit a zacheo dñ dixit. Zachee festinās descēde: qz hodie i domo tua oportz me manere. Lu. xix. Itē ibidē dñ. Inuenietis pullū asine soluite z adducite eū mihi nōne medicabat. Itē in templo exñs circūspectis oībz cū iā vesper tina hora esset: exiuit i bethaniā cū duodecim discipul^{is} suis. sic legi^t Bath. xi. Item ait xps Lu. viij. sibi dicenti. Magister seq^r te q^{ui}qz ieris. vulpes foueas hñt: z volucres celi nidos. fili^{us} autē homis nō hz vbi caput suū reclinet. Item dixit xps Bath. iij. Nolite possidere aurz z argentū: neqz pecuniā in zonis vestris. nō perā nec duas tunicas neqz calciamenta. Item Lu. xij. dicat. Omis ex vob qui nō renūciat omībz q possidet nō p^{ot} me^{us} esse discipul^{us}. Itē dixit iuueni Bath. xix. Lu. xvij. Marci. x. Si vis pfectus esse vade z vende omīa que habes z da paup^{er}ibz z veni z seq^r me. Vñ dicit Paul^{us}. ij. Cor. viij. Satis enim grām dñi nostri Jesu xpi qm p^{ro} nos egcn^{us} factus ē cū esset dñes vt vos illius inopia diuites essetis. Non sit q discipulus sup magist^{rum} suū: neqz fuus sup dominū suū. sufficit discipulo vt sit sic mgr^{us} eius. Bath. x. Et nō mireris tu clericē si nō pcepit directe medicare. sufficit vt pmittit q docendo ipse princeps exhortatur. et ita medicat^{is} ope fungit^{ur}. vt. ff. de his q no. infra. §. hec verba. z ipse christus pnceps fuit Esa. ix. z ideo legibz mūdi solut^{us} ē. vt. ff. de legi. l. pnceps. et principi qd placuit legis habet vigorē. Insti. de iure na. gen. z ci. §. Qd principi. et ego similr qui spū dei ducor: sub lege hūana nō sum. vt de renū. Risi. §. Verum. et iō dixit ille mellifl^{us} doctor Bern^{ardus} in Omel. sup euang. Cum facit^{ur} Lu. ij. post multa. Quid dicā deus me^{us}: an vt in te p oīa nfe pformares paup^{er}itatem. et omnes hui^{us} vite calamitates susciperes: quasi vnus ex pauperum turba stipendia per hostia mendicabas. Ecce z sic xpi mendicitatē spontaneā et paupertatem vberius probare esset superuacū. vñ si solem facib^{us} vellem adiuuare vt habes in canone tuo. vij. q. i. Si omnia. et probat hoc glo. magistralis. xij. q. i. Habebat. Sed vir insipiens nō cognoscit z stultus nō intelligit. Ps. xci. Vnius igitur vestigia dñi nostri iesu xpi sequi non obmittā propter vanā tuam garrulitatē ranarum. quibus percussa est egyptus. Exo. viij. et habes in canone tuo. xxxvij. dis. Legimus. quomō videlicet xpm secut^{us} est sanctus Alexi^{us}. Et est optimū argumentū arguere ab exemplis qui pietatem cōtinent. ad hoc de p^{re}se. di. iij. Factum est. de quo plenius Archid. de re indi. Cum eterni. li. vi. Considerabo igitur lilia agri que crescūt z nō laborant neqz nent. Matth. vi. Respiciā volatilia celi: quoniā non serūt neqz metūt: neqz cōgregant in horrea sua: et pater n^{oster} celestis pascit ea. Ibidem. Quid dicam ergo illi qui dat escam esurientibus. Et quid respondebit mihi. Aperi os tuum z implebo illud. Ps. lxxx. qui iusti epulentur z exultent in cōspectu dei: et delectent^{ur} in leticia. Psal. lxxij. Et manducauerūt z saturati sunt nimis. et desiderium eorum attulit eis et nō sunt fraudati a desiderio suo. Psalmo. lxxvij. Et qz xps precepit Lu. xvij. q oportz semp orare z nūqz deficere. Et apl^{us}. i. ad Thell. v. Sine intermissione orate. in omnibus gratias agite: quam orationem labor manualis impediret.

Contra validos

Nam dicit dominus. Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. Esa. i.
 Quiesce igitur: et discite bene agere. Ibidem. et non contradicas verbo veritatis illo
 modo. Eccl. iij. Et altiora te ne quisieris. et fortiora te ne scrutatus fueris. Ibidem
 Et ita tue simplicitati et imperitie ac rusticitati adhuc parcere volo iuxta no.
 in. c. Ex litteris. de rescriptis. in glo. quia humana natura labilis est ad delicta: ut
 dicit lex in ant. de monachis. §. Si quis. coll. i. At fallax non reputaris si ad ve
 ritatem reuerteris. xxxij. q. i. Apud. et quod factum est illicitum potest licite reuocari. xxxv.
 q. ix. Quod quis commisit. imo sapiens mutat consilium cum prudenter meditatur. Et de
 colo. illicitis. l. nunquam. Nam humanum est peccare: dyabolicum autem perseuerare.
 Et quomodo et quando iudex. l. consentaneum. Quiesce peccasti. Eccl. iastici. xxi.
Felix. O begharde: extunc loquebar et dixi Scriptum est Esa. v. Ne qui sa
 pientes estis in oculis vestris: et coram vobismetipsis prudentes. Item
 scribitur. Ne innitaris prudentie tue. Prudentie sue innititur qui ea que sibi agenda
 vel dicenda videntur patrum decretis anteponebat. de prelatu. Ne innitaris. Unde dicit
 Augustinus. in psalmi. iij. li. de trinitate. Laudabilior est animus cui nota est infirmitas propria:
 quam qui ea non inspecta mentis mundi. vias siderum. fundamenta terrarum. et fastigia
 celorum scrutatur. Et idcirco ut sincere intelligas errorem tuum attende. Tibi enim
 concedo quod christi actio nostra est instructio. sed quod tu sequaris vestigia eius. perma
 nime nego. Nam christus nudis pedibus legem incessisse. sed tu calciaisti pedes tuos.
 sed non in preparatione evangelii pacis. putasti mandatum fieri apostolis ad Eph. vi. imo
 tu possides aurum et argentum. pecuniam in zonis tuis. peram in via. vicem magnos sac
 cos: et duas tunicas. protra id quod dicit christus Mathei. x. per quem christi paupertatem quam pro
 do. et christi medicinam quam astruere conaris. quas toto corde et animo constantissime
 me nego. Tibique brevissime respondebo: licet cum singula tua puncta per singulas respon
 siones quas fecit quondam Armachan? hybernie. per quas lucidissime apparet te per
 as allegationes christi medicinam minime probasse quas causa breuitatis obmittam. Et ad
 Breg. dico. Quis sane mentis iob in labijs suis peccasse iudicat. ex quo divina sen
 tentiarum dictando demonstrat. Quis christum per tua dubia dicta medicasse decla
 rat: ex quo Petrus? ante christi validos non debere medicare plustrat. Nam dum matrem
 Clementis medicare vidit et eam validam ad laborandum estimans: eam reprehendit
 dicens. Dic mulier quod membrum tibi deest ut stipem petas: et non potius tuis man
 uibus operans victum queras. ut dicit idem Clementes in itineralio suo. et licet hoc sit apo
 cripsum. ut. xvi. dist. In primis. tamen ista sententia etiam confirmat per facta Petri et
 aliorum discipulorum christi. quoniam de ipsis scribit Actu. iij. Neque enim quis egens erat
 inter illos quotquot possessores agrorum vel bonorum erant vendentes offerebant por
 tionem eorum que vendebatur: et ponebant ante pedes apostolorum. diuidebant autem singulis put
 cuius opus erat. ubi appetit quod pueri ad christum sequela non dubium per christi discipulos in
 formati vendiderunt omnia iuxta prelatum consilium et precium totum apostolis contulerunt. nul
 latenus permittendo ipsos mendicos. quoniam neque quisque egens erat inter illos. ut
 supra. Ecce christi consilium facto recenti apostolorum pedibus expositum mendicantem ex
 cludens. Sed ut dicis de bernardo: qui sic. scilicet. exaltatiue et opinatiue non assertiue
 locutus videtur fuisse. cum quasi dubitans interroget. An christus per omnia tempora. Sed bene mo
 detur. ut dicit ibidem in euangelio. quod christus per triduum in medio magistorum mirificos fe
 cit actus. et si hodie tante etatis iuuenis? tam gliosa faceret certamina credibile
 est ut a pluribus largitus inuitaret et reficeret. Idcirco hoc dubium in meliorem partem: ut
 verisimiliter presumit interpretemur. secundum Thoma. q. lx. arti. iij. et glo. super illud Jobis
 xij. Qui autem manducat. et de re. iur. Estote. cum per cor. Sed ad glo. magistralem

Mendicantes.

per te similiter allegata: dico quod ponderanti textum ibidem patet quod oblatas elemosynas per fideles christus tanquam sagax dispensator distribuit per suos et aliorum necessitatibus quas pre alijs scire peccat. Et ita tanquam procurator hospitalis non est visus elemosyna data sed officio dispensandi: put hodie faciunt episcopi et prelati: ut predictum est. et sic eadem res bis donat prius dispensatori: et secundo pauperibus: et ita de elemosyna dat elemosyna: et hoc vult glossa. Et si dicas per in forma christi Mendicantem suum et pauperem. Et iterum per. et in eadem forma. Verbis suis et non homo. cum fuerit in veritate deus et homo put apparet per psalmum. cix. ubi christus dicitur sacerdos in eternum. Unde illa sacra scriptura tam crude non est intelligenda: ut patet. et absit quod quis dicat quod aliquis doctor saltim famosus in mundo scripserit Christum mendicasse: qui per opinionem suam scripturam autenticam et certam allegaverit. homini medicationem in christo approbantem. put sufficientissime in primum allegari poterit. Nam constat neque negas quod christus unusquodque medicaverit coactus ex quo oblatum est quod voluit. Esa. liij. et omnia quaecumque voluit fecit. per. cxxxij. de per. di. ij. Omnia. et maxime ex eo patet si eternum put eternum in mundo transiret: se ac suos operibus manuum suarum abundanter nutrirer si vellet. et de mutatione unius leprosi sumptus multorum dierum reportaret. et ita si medicasset: utique sponte medicasset: quod restat improbare. Nonne scriptum est per prophetam per. xxxvi. Non vidimus in statu derelictum: nec semine eius quarens panem. et si christus quicquid panem medicando: put hoc ita exponunt sancti doctores. sequitur christus non fuisset de semine iusti. i. filius iustorum. Item si christus summus sacerdos existens spontanee medicasset. ecclesia sancta scilicet errasset quod statuit nullum in sacerdotem vel vicarium vel locum tenentem christi ordinare: nisi sufficienti titulo. i. beneficio aut patrimonio fuerit munitus: ut. lxx. dist. Sacerdotum. et de prebendis. c. ij. cum christus suo exemplo non docuerit quicquam mendicare. Item si christus spontanee medicasset: tunc medicare ad perfectionem vite pertinuis. Ineptum enim dedit de lege antiquam statuens quod sacerdotes duntaxat pre ceteris perfectionem vite muniti. et quod possessiones haberent et decimas: insuper et primitias frugum ne medicarent. sed si medicare perfectus fuisset: medicatores ipsis iniungisset. Item si christus voluntarie medicavit: tunc medicatus ad perfectionem evangelii pertinere. et sic ecclesia dei erravit scilicet donationes ecclesiarum instituendo. imo statuit nullam consecrari sine donatione sufficienti. ut de per. di. i. Nemo. Idem vult lex in aut. ut nullus faciat orationem domum. s. i. coll. v. et per homini statuta put hodie servat perfectionem suorum prelatorum ecclesia diminuit: quod est nequias dicere. Item si christus spontanee medicasset de divinum mandatum per se fecisset quod dicit. Non concupiscas rem proximi tui non desideres uxorem eius: non fructum: non ancillam: non bovem: non asinum: nec omnia que illi sunt. Exo. xx. quoniam qui spontanee medicat: facit de homini preceptum: quod petit. et per prius rem proximi concupiscit quod de christo nemo audet asserere quod non venit ut legem solveret sed adimpleret. Math. v. de per. di. iij. Si quis autem. Item si christus mendicasset spontanee: legem dei de dilectione proximi solvisset. quod qui vere diligit proximum sicut seipsum: non verat ipsum indebite. Nam quod fieri tibi non vis recipere. Math. xi. Luc. vi. Thob. i. Petere autem a proximo quod suum est: non agendo et sine necessitate: est ipsum verare indebite. christus autem nunquam de aliquo verasse indebite. Item si christus spontanee medicasset: vere fuit hypocrita. et appens medicus. et in veritate non fuit: quod magnus et omnipotens. nullus autem dicitur vere mendiculus nisi ille qui sibi non potest sufficere: ut predictum est in expositione mendici. Sed qui mendicat spontanee: et necessitate non compellitur: ostendit quod non est: et facto mentitur. sicut rusticus qui defert tonsuram et habitum clericales et tamen clericus non est. sed talia dicere de christo nequias est. Item si christus voluntarie mendicasset hoc similiter apostoli qui secuti sunt agnum quocumque ierat. Apocal. ix. fecissent. et maxime Paulus cui christus vivere fuit et mori lucrum.

Contra Validos

ad Phil. i. qui dixit Act. xx. Argentū et aurum aut vestem nullius ꝑcupiui sic ipsi scitis. qm̄ ad ea q̄ mihi opus erant his qui mecum sunt ministraverunt man⁹ iste. et ita si xps medicasset apli eū secuti fuissent ꝑ om̄ia vestigia sua. s; nō legūt aliquē aplorū medicasse vnq̄. Item si xps spontanee medicasset: suo euāgelio of fendiculū posuiss; qđ ipse ꝑ miraculū ꝑfirmavit viciꝝ pascendo qnq; milia hoīz et seipm̄ pascere nō posset. put iudei illudebāt sibi dicētes. alios saluos fec̄ rē. Dat. xxvij. sed ꝑ leges antiq̄s alios gūasset et dicere possem⁹ hodie q̄ ipe talr se pascēdo hoīb; illuissit. put faciūt lollhardi et ioculatores q̄ alijs ostētatōne faciūt multi auri et argenti. et ꝑtinuo sunt paup̄rū qđ de xpo null⁹ asserere ꝑt. Item si chustus mendicasset: et ꝑpterea mendicare esset felicitas. tūc expediret q̄ tibi Begharde et om̄ib; alijs lollhardis elemosine subtraherent multiꝑlꝝ vt magis egeni exinde magisq; felices essetis. et si extūc ita mendici essetis q̄ fame moreremini. tūc essetis felicissimi. et forte illa felicitas tibi nō cōpeteret: nec visio nomia tua: hmoī felicitatē declarat. put ꝑdictū ē. Multa qđē adhuc argumen ta essent inducēda q̄ in effectu armachan⁹ posuit. s; causa breuitatis obmittā.

Beghardus

Uach dixit beghardus: qui destruis templū dei et im bractas totū negocium: allegando armachanū hereti cū: quē hodie Hussite ꝑ suis opinionib; induxerūt. Indignū est enī vt illa ad mittant quoz repellunt auctores. de testi. Licet. et leues sunt q̄ de facili credūt ea q̄ ꝑbari nō ꝑnt. xi. q. iij. In cūctis. Nam nihil et inutile ꝑuertunt. de cle. nō resi. Tue. et malo inchoata ꝑncipio vix bono exitu pagunt. lxi. dis. Miramur. Hoc ꝑstat impedimentū qđ de iure nō sortit̄ effectū. de re. iij. Non ꝑstat. li. vi.

Felix

O begharde nō obstat q̄ hussite et alij heretici ꝑ suis opiniōib; alle gauert armachanū. q̄ ꝑptea mior fides sit adhibēda sibi in ꝑmissis Dico tibi q̄ hussite etiā allegauerūt euāgelia aplorū et q̄tuor doctores. et nos ecō tra Origenē qui in multis bñdixit: et in mltis heretic⁹ reꝑtus ē. et iō post mortē anathematizat⁹. xxiij. q. iij. Quidā. s. Origeniani. Nam nō est ꝑsiderandū qđ dicat: sed q̄re dicat attēde. dis. viij. Ego. et in glo. Erubescāt q̄ sic iude⁹ infelix errauerūt et ab vtero locuti sunt falsa: qui dixerūt medicasse xpm̄ opant̄ iniqua tem: et ꝑdent vt oēs q̄ loquunt̄ mēdaciū. Rō q̄ dictū ē Dñi est terra et plenu do ei⁹: orb; terraz et vnūersi q̄ hitāt ī eo. ps. xij. Et ipse in ꝑpria venit: et sui euz nō receperūt. quoqt̄ aut̄ receperūt euz. et si q̄ sibi obtulerūt tanq̄ sua sibi sui mistra bant. Un̄ dixit ꝑpha. Tua sunt oīa: et q̄ de māu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi. i. Pa ralip. xxi. Item tui sunt celi et tua est tra: orbē terre et plenitudiez ei⁹ tu fūdisti. ps. lxxxvij. Tu es sup ꝑncipes diuitie et tua glia est. tu dñar⁹ oīm cuncta q̄ in celo et in etra sun tua sunt. ps. xix. Ecce qđ longe differt abundās plenitudo a vincis mēdicatē et ferro. De Alexio dico tibi begharde q̄ errauit mendican do. s; spūscō illustrat⁹ rediit ad ꝑpria vt nulli eēt onerosus. Nā et Aug⁹. sepe er rauerat. s; exꝑost in li. retractionūz h̄ emēdauit. Attū facta scōz nō sp sunt ad ꝑsequētiā trahēda vt videm⁹ de Marco. qui ꝑscidit pollicē rē. lv. di. Si qđ absiderit. imo q̄ a iure cōi exorbitant. nequaqt̄ ad ꝑsequētiā trahenda sunt. de re. iij. Que a iure. li. vi. S; tu begharde q̄ considerasti lilia agri et volatilia ce li. et int̄ te et ipa cōꝑationē facere ꝑsumpsisti. s; nō ꝑ oīa vt ꝑtꝝ in practica. Nā dñs in his ꝑbis dissuadet sollicitudinē ꝑꝑaliūz bonorū et cū q̄li moderatōe ꝑ sin gulos dies audis ꝑdicātes ꝑcepta dñi. s; alia dñtia est int̄ te et ipa. imo: mul tiꝑliciter magna. nā lilia nuda sunt: et tu diployde et multiꝑlici vestito munir⁹ ea vt ꝑdictū ē. Aues celi singule singla grana colligūt. s; tu singularitꝝ ꝑ singlos

Mendicantes.

saccos plene sarcitos mlt̃a grana cū sollicitudinē tpaliūz accumulās. S; q̃ dīc
cis te sine intermissiōe orare. Rñdeo. Tu nō oras sine int̃missiōe. sicut legit̃ in
colla. patz. q̃ Lucius abbas māibz suis orauit: fec̃ sportas q̃s vendidit: z vnā
partē in vsus pprios z suos. aliā p̃o in vsus paup̃ez exponebat. in finē dū ipse
dormiret z comederet: alioz orōnes p̃ tps adimpleret. z sic ille sine intermissiō
ne orabat. qđ tu nō facere soles sed oratio tua erit tibi in peccatum. Psal. cxiij.

Beghardus

Hinc beghard⁹ mutato colore loq̃ns in amaritudine
anime sue dicebat. Laborauī clamās: rauce facte sunt
fances mee. ps. lxxvij. Et p̃caluit cor meū intra me: z in meditatiōe mea exarde
scit ignis. ps. xxxvij. qz os pctōris z dolosi sup̃ me aptū ē. ps. cxvij. p̃positus tū
infringere nō videt̃ q̃ in meli⁹ illd̃ cōmittat. de iuriur. Peruenit. z iō p̃ verbosū
nolo cōtendere verb. qz nunq̃ hūc finē verba venenosa. Job. xviij. occurrit mi
hi verbū Breg. mora. iij. Sūt nōnulli q̃ tarde loq̃ inchoāt. s; semel inchoantes
h̃re modū locutiōis igrant. hec ille. Cōstat mihi q̃ p̃itas in māsuetis z pacificis
et nō p̃tentiosis inuēit̃. vt dic̃ Aug⁹. et h̃f. iij. sen. dis. vlt. et dicit̃ Arist. i. de celo
et mūdo. Necesse ē inīqtates p̃itatis nō ēē inimicos. Ideo boemī z theutonici
de fide disputātes in studio pragen. nunq̃ potuerūt p̃cordari qz fuer̃t inimici.
et sic int̃ te z me disputādo nūq̃ fieret p̃cordia: Honor est q̃ homī q̃ separat se
a cōtentōibz. Prouer. xx. et dic̃ Aug⁹. Nihil simili⁹ actibz demonū q̃ p̃tendere
et Iesus sydrach. Nō litiges cū hoīe linguato z nō strues in ignē illius lingua.
Eccī. viij. et dic̃ aplūs. Noli p̃bis p̃tendere ad nihilū vtile ē nisi ad subuersionē
audientium. ij. ad Thimo. ij. Item z fuū dei nō optz litigare s; ad omnes man
fuctū esse. ij. Thi. ij. Iesus enī dū tulit lapides iudei vt iaceret̃ i eū: abscondit
se z exiit de tēplo. Jo. viij. xij. q. iij. s. i. Veli⁹ enī iuxta Breg. in omelia. puto
salua fide alieno intellectui credere q̃ p̃tentionibz deservire. Et idē in alia sup
verbo. Magister qđ est mādātū magnū in lege zē. Cōuenerūt. s. iudei vt mlt̃a
tudine vinceret̃ quē rōne sup̃are nō poterāt: z a veritate se nudos p̃fessi sunt q̃
mltitudinē se armauerūt. ita z tu clamoroso p̃boz tumultu z oīno me rōe vincere
conaris. Sequar̃ g̃ xpm q̃ dicit̃. Estote prudētes sic sp̃entes z simplices sic co
lūbe. caute ab hoībz: tradent enī vos in concilijs Bath. x. et iō dixit p̃pha. Ec
ce pctōres intēderūt arcū parauerūt sagittas suas in pharetra vt sagittēt̃ in ob
scuro rectos corde. ps. iij. et si fieri pōt̃ fm aplm ad Ro. xij. Cum oībz hoībz
pacē habendo me nō defendā ampli⁹ sed dabo locū ire. z trāsmigrabo i mōtes
sicut passer z sic oliua fructifera in domo dei sp̃au in miscōia dei i etnū z in se
culū seculi. psal. li. et p̃tinuo abijt z recessit cū asino suo z nō erat: z quesīui eum
vt vltra loquerer sibi z nō est inuētus locus eius. Psalmo. xxxvi.

Sequit̃ p̃secutio ep̃le. Felix

Ex quo aut̃ nōuit ṽia
R. p. q̃ hic beghard⁹
factus est sic hō nō audiēs z nō hñs i ore suo redargutiōes. ps. xxxvij. z tacēdo
dictis meis assentire videt̃: vt dicit̃ reglā iur̃s. Qui tacet. de re. iū. li. vi. et more
dimicantiū q̃ dū p̃desse vlt̃ obess̃ nō p̃nt p̃ certos apparat̃ tanq̃ victores rece
dere solēt: cū suo errore dispuīt. z de⁹ dereliq̃t eū. p̃secq̃mini z p̃pbendite euz cū
sibi adherētibz beghardis: lolhardis: ac beginis ac begutis. qz nō est q̃ cū iusti
cia eripiat eos. z pena illoz sit met⁹ alioz. ff. de pe. l. Capitoliū. s. famosos. qz
p̃stat q̃ error cui non resistit̃ approbat̃: z veritas cū minime defensat̃ opprimīt.
negligere q̃ppe cū possis p̃turbare puerfos. nihil aliud est q̃ fouere. lxxvij. dist.
c. Error. cū hoc maledictū hoīm gen⁹ sit de illis de q̃bz scribit Salomō quōdā
b z

Contra Validos

ep̄s Constantien̄s. predecessor R. v. p. post Isido. libro suo vocabulorū de monachis et ipsos nominat circūcelliones q̄ sub hitu mōachorū circūquaq̄ vagant̄ circa cellas huc illucq̄ discurrentes. Et per Ananiā et Saphirā in exordio ecclesie pullulauit. et p̄ apl̄m Petrū succisum legit̄ Act. v. Nec ille. De q̄b̄ circūcellionib̄ h̄r. xxiij. q. v. c. i. et veri pharisei et ypocrite sunt: q̄s x̄ps i vita sua semp̄ p̄secut̄ ē p̄ ceteris generib̄ hoīm. vt p̄t̄ sc̄a euāgelia legenti. Insup̄ inobedientes. vaniloqui. seductores: q̄ vniuersas domos subuertūt: docētes q̄ nō oportet. turpis lucri gr̄a. semp̄ mendaces. male bestie. ventris pigri. ad Tytum. i. Apparentes in vestimētis ouīū: intrinsec̄ aut̄ sunt lupi rapaces. Math. vij. Multū enī p̄ficiunt ad impietate. et sermo ipsoz vt cancer serpit. ij. ad Thī. ij.

Sequitur petitio et epistole conclusio.

Idcirco humiliter peto quatenus validorū h̄mōi mēdicantiū Zolhardorū et Beginarū eisq̄ adherentiū errorib̄ resistatis. veritatē defensetis. puerfos h̄mōi p̄turbetis: et nulla interueniente negligentia foueri: eosdē p̄mittatis p̄ eū qui de voluntate patris inenarrabilr̄ p̄cessit ex vtero intemperate virginis speciosus forma p̄ filiis hoīm vt diffundat gr̄az suā in corde et labiis v̄ris: vngat̄ vos oleo leticie p̄ p̄fortib̄. O p̄sul in eternū victure intēde p̄spere: p̄cede et regna in eo qui regnat p̄ infinita secula sc̄loz b̄ndictus Amen. Datum Thuregi anno dñi Millesimoquadringentesimo tricesimo octauo Kalen. Januarij inditōe p̄ma.

Sequitur recapitulatio ad premissa.

Idia beghardi Zolhardi Begutte

ac Begine: ex p̄suet̄a et a longa introducta malicia noluerunt intelligere vt bene agerent obdurātes aures suas vt aspidēs surde intantū q̄ euangelizantes nō aduertūt: neq̄ p̄ p̄dicātes quoq̄modo moueri p̄nt: vt validi nō mēdicent. et el̄ynis q̄ debilib̄ paupib̄ debent nō vtant̄. Expedit igit̄ vt quēadmodū iudei q̄ tam indigni sunt vt p̄ directū vinculis ecclesie. i. excōicatōis ligari nō p̄nt vtputa s̄z p̄ indirectū excōicant̄. i. fidelīz cōione priuant̄: vtputa christifidelib̄ districte p̄cipiēdo mādat̄ ne iudeis cōmunicēt q̄cūq̄ cōione. vt de vsur̄. Post miserabilē. et de iud. c. Judei. et c. se. in fi. et c. Postulasti. et ita sufficienter sunt excōicati et maledicti dū a xp̄ianis nullā penit̄ sentiūt sustentationem. et ita videt̄ fore necessariū vt xp̄ifideles inducant̄ vt suas elemosynas directis beghardis et c. saltem validis ad laborandū nō cōmunicēt. exq̄ ipsi a perceptione elemosynaz induci nō p̄nt. et h̄ forte p̄ talē modū vt sequit̄: aut meliores vt sagax p̄dicans rōnabilr̄ rōnē rationi poterit applicare. q̄ vtq̄z q̄ ad beghardos quibuscūq̄ sermōib̄ tanq̄z p̄tra iudeos obstinatos p̄ficere nō possum̄. Et quoniā p̄ indirectū p̄ beghardos exstitit p̄cedendū: dicat̄ in effectu q̄ saluari n̄ possum̄: etiā si sine p̄ctō fuerim̄ nisi miscēdie opa fecerim̄ vt vox diuina in extremo iudicio p̄ horrendā sn̄iaz illos p̄dēnabit. ad q̄s dicet Discedite maledicti i ignē eternū et c. Esuriui enī et nō dedist̄ mibi mādu. et c. math. xxv. Cū aut̄ inter opa miscēdie ipsa elemosyna teneat p̄ncipatū. et est illa pietas de q̄ d̄r Elemosyna ab oī p̄ctō a morte liberat et nō patit̄ animas ire ad tenebras magna erit domino deo sūmo oīb̄ facientib̄ eā. Tho. iij. Et extinguit p̄ctā sic aq̄ ignē. Eccl̄ iij. Et sicut in medicina vna p̄dominat̄ herba. ita in p̄nia el̄yna. de pe. dist. i. ca. Medicamentū. et elemosyna multa bona p̄fert que diligens lector collige

Mendicantes.

re poterit: et notāter dicit psal. Beatus qui intelligit super egenū et pauperē: in die mala liberabit eum dominus et c. et psequit idem ps. vsq; ad finē. Ergo elemosinā cū magna faciam? cautela ne labores et expēsas perdam? Et insup videamus ne nob et alijs fiat in pctm. vt vitz nō dem? his qbz danda nō est: put sūt validi mēdicantes. i. fortes et abiles ad laborandū. et cū b viuētes in pctis cum pposito nō desistendi: vt beghardi et begine: quibz duplici de causa nō est dāda elyna. Prima si et inquātū sunt fortes ad laborandū et nō laborāt. Scda q te mere et friuole peccāt petendo et recipiēdo elynā cū pposito nō desistendi. nec b graue pctm mortale. qd pet est p pctō reputāt: nec pniā uec p tritionē de hoc pctō habent. et ita moriēnt morte pctōz. pessima et nō videbūt lumē in eternum se excusantes p xpm et Alexium: mentiētes. qz nec xps nec apli nec vnq; aliq; bon? aut honest? homo legit: aut p ho dicit valido corpe mendicasse seu elynāz recepisse: exceptis his qui sunt de ordine approbato mēdicantiū. Sz qd sit peccatū mortale et graue nimis: sano et habili corpe ad laborandū recipe elynā. patet qz scriptū ē. Illi tñ recipiant pauperz cibos q iam laborare nō pūt. xxxi. q. i. Quomō. i. q. i. Viduas qui aut de bonis parētū vl laboribz ppijs sustentari possunt. si qd pauperz est recipiūt. videlicz elemosinā: sacrilegiū pfecto cōmittunt. et p abusione talium: iudiciū sibi māducāt et bibunt. i. q. v. c. Clericos. Itē accepisse paupibz erogandū. aut qd apertissimi sceleris est exinde aliqd subtrahere omnīū predonū crudelitātē superat. xij. q. ij. Amico. Et ita eorundē validoz mēdicantiū pctm. p mltas veteris ac noui testamētoz: ac vtriusq; iuris scripturas: et alioz scōz pīm autoritatibz pbari pōt qd breuitatē cā obmittat. absq; eo q tales beghardi et begutte vt plurimū sunt maioris excoicationis sentētia iuxta sacroz canonū statuta innodati: ppter habitū eiusdē noue religiōis assumptū. Sed parū est si iste desperate et dyabolice psone vitz Beghardi et begutte que als sunt filij belial forēnt dānate in sua pfidia quā gerunt p clerū et religiofos. sed restat deterius. Nam exq scriptū est. Facientes et p sentientes eadē pēa puniunt. vt d simo. Non satis. et p sensus facit alienū pctm. ppiū. xij. di. p totū. fortius puniēdi sunt illi q nō tantū p sentiunt illis. sed insup ipsos beghardos et beguttas in sua malicia et crudeli sacrilego peccato cibant. potant. fouēt. nutriunt atq; consilia et auxilia pstant. et p hoc simili pena videlicz crudelium et sacrilegoz peccatoz puniēdi veniūt. et se alieno pctō grauāt cū propria sufficerēt et similr cū talibz crudelibz et sacrilegis peccatis p pctō apud eos nō reputatis in pfundū inferni sine pniā et p tritione mergunt. Quorum rectores animarum et ecclesiārū subditos suos per viscera miscōie dei nostri exhortari: admonere: et solerter inducere p has et alias autoritates: efficacioresq; rationes nō prostopnant: vt suas elemosynas nō illis beghardis et beguttis validis: etiā alijs fortibus et abilibus personis que suis laboribz nutrire se pūt: tribuant. sed debilibz et paupibus: quoz infinitus est numerus largiri et donari pcurent. vt tam magnum meritū adipisci. put dictum est liberalr valeant et nō perdant: per eū qui est largitor omnīū bonozum p infinita secula seculoz. benedictus Amen.

Finis.

b 3

Contra anachoritas

Idemadmodū beatissimus Hiero

nymus vastas terre solitudines:egyptiq; loca plustrauit. vt p sanctorum patrū vitas vineam dñi plantaret:ac multos ad bonorum operū sequelam inuitaret.laboriosum volumen hystorizaliter exarauit.de quo fucatum colorem:pluriq; modernis temporib; peruersi sumentes congregauerūt conuenticula eorum de sanguinibus suam per hanc maliciam multipliciter palliando. de quib; profecto dicit in ca. Inter sollicitudines.de purg.canon. sic inquiente. Inter sollicitudines nostras illa debet esse precipua vt capiamus vulpeculas que demoliūtur vineam domini sabbaoth:spiritus quidē habent diuersos.sed caudas inuicem colligatas:quia de vanitate conueniūt in idipsum. Hī sunt nāq; caupones qui aquam vino cōmiserunt qui vīrus draconis in aureo calice babylonis p̄p̄inant. qui iuxta verbū propheticum arcum rem amarā intenderūt. P̄s. lxiij. quōrum error serpit vt cancer:ita q; nī si protinus in flore ledatur.fructū non solum amarū sed etiam pestiferum germinabit. Hoc apostolus predicator egrediens in epistola sua pphetico sermone describit. et docet modis omnib; euitandos. Contra quos sacerdotes tubis argenteis clangere debent. vt cum clamāte populo archa federis pcedente muri corruant hierico que iam fuerat perpetuo cōdemnata anathemare. ita q; si q̄s ex ea vel regulam auream furari p̄sumpserit:cum Achior filio Charim lapidibus obruat. Hec ille. Ita ego Felix clericus Lantoz thuricensis Decretorum doctor inutilis in quodā frondoso nemore ad fores cuiusdā domus solitiorū seu heremitarū preteriens. vidi simulacrū cuius subscriptio fuit hec: videlicet Agnus dei: crucis signaclo ⁊ dyademate decoratū. vnde solerter mihi pulsanti reserata sunt ostia. et cōtinuo occurrenti loquebar. Pax huic domui. Qui ait Pacificus est ne ingressus tu? .i. Regū. xviij. et dixi. Pax dei que exuperat om̄nem sensum:cōuertat cor tuum ad pacem. ad Phil. iij. Vñ ait ipse. Domin⁹ custodiat introitū tuum. P̄s. cxx. et cōtinuo mirabar quare huiusmodi versuz nō cōpleuerit. Et introduxit me in habitationē istam: vbi mox vidi promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. P̄sal. cxliij. ⁊ expost. quosdā homines in habitu religioso cappatos:scapulariatos et plures ex eis barbatos procedentes: et in vno loco ad horam oratiōis nonam: se (vt asseruerunt) congregātes. Et iterum dixi. Aperiat dñs cor vestrum. Et respondens vnus de seniorib; dicens mihi demonstrando fratres suos. Hi sunt qui venerūt ex magna tribulatione ⁊ lauerūt stolas suas ⁊ dealbauerūt eas in sanguine agni. Ideo sunt hī aī thronū dei ⁊ seruiūt ei: die ac nocte in templo eius. ⁊ qui habitat in throno: habitat sup illos. nō esuriont neq; sitient amplius. neq; cadet sup eos ros neq; vllus estus. Apocalip̄. viij. Et ego contēplando eosdē dixi. et ideo apparent vult⁹ eor. meliores ⁊ corpulentiores p̄ omnib; qui veseebant cibo regio. vt Dañ. i. At vltra intulit idem. Ecce q̄s bonū ⁊ q̄s iocundū: habitare fratres in vnū. p̄s. cxxij. Et hoc dicto:cōuersus ad fratres suos ait sub silentio. lupus est in fabula: vt scribit Isido. ethimologiarū. xij. li. c. ij. Et fortassis sicut agniculus naturaliter contremēdo agnoscit lupum appropinquāte sibi. licet prius non viderit. prout dicit Plini⁹ de naturis rerum. ita admirādo mox cognouerūt aduersantem sibi. et om̄es videntes me deriserunt me: locuti sunt labijs ⁊ mouerunt caput. P̄salmo. xxi. Et ideo alius frater eorūde subiunxit. Vtiq; habitabit lup⁹ cum agno. Esa. xi. Et sicut dicit Brego. vnus loquatur pro omnibus vt om̄es

Reghardos beginsqz siluestres

loquamur per vnū. vt si quidem vicerit: omnes videamur victores. si autē victus fuerit: solus videat confusus. nō perpendēs quod sequit̃ q̃ leuis est consolatio qui in se confusus est qđ ab alijs ignorat. vnde exaltat̃ electum de plebe sua. videlicet seniozem p̃dictum z statuerūt in mediū vt daret responsa petenti. Ad quem ayo. Cur agnus immaculatus ponit̃ in foribus vestris figuratus: qui blandis fictisqz sermonibus loquebatur mihi tanq̃ amico et sentij q̃ rhete ex- pandebat sermonibus meis. vt Prouerbior. xxi. Et dixit scđm Isidorz vbi su- pra. c. i. Agnus scđm grecos dicitur quasi pius. Nam inter animātia maxime inuenit̃ mansuetus z innocens. z quicquid in eo reperitur est vtile. z pellis ad variū vsuz. pilus ad indumentū. ungula z cornu ad medicationē. Et scđm lati- nos. Agnus dicitur ab agnoscendo: eo q̃ in ceteris animalibus: etiam in ma- gno grege ouīū si errauerit statim in balatu vocē noscit parētis. Item capt⁹ et ligat⁹ nec cornupetit nec dente se defendit. z si spoliē vellere sine cute. sic aial innocuum obmutescit. siue enim ducatur ad pascua siue ad victimam non ge- mit: non murmurat. nō recalcitrat sed obedit. Hec ille. Flos autē qui sequimur agnum: quocūqz ierit. scilicet Christum q̃ patientiā nos docuit. quia cū percuteretur non percutiebat cum malediceret non maledicebat. cum pateretur nō cōminabatur. xlv. dis. Episcopum. vii. q. i. Suggestum. In cui⁹ figurā hnt agnū tanq̃ christi patientiā per quā possidebimus animas nostras. Lu. xxi. pro titi- lo cōgregatiōis et domus habitatiōis nostre proferim⁹. Nam sicut nobilitas in signū dominatiōis arma preponit reguz palatijs. ita humilitas nostra in signū patientie agnum māsuētum cruce signatum depingit in suis solitariorū tugurijs. Ad quod mox affirmās nomen suū: loquebar. Verat⁹ sum in his que dicta sunt mihi. sperans p̃ h̃ firmare propositū suum. qz per patientiā vestram si vtiqz vera est. z non reddit malū pro malo z nō pro bono malum. sed bonum pro malo. vt. xxi. q. iij. Sex differentie. spero multū pro salute vestra p̃: officere Nam patientia vult suas z suorum iniurias equanimiter tolerari. vt. xxxij. q. i. s. i. In medio. et qui patiens est: multa gubernatur sapientia. qui autē impa- tiens est exaltat iusticiā suam. Prouerbiorū. xxi. Scui etenī ipsum cum suis fore ypocritā dolosum volens dolo bono: fraudem z doli ipsi⁹ excludere. vt. ff. deleg. ij. l. i. cū p̃tor. s. Titio. in fi. z artē arte intēdēs deludere. sic z p̃ insidias et p̃ doli possum⁹ licite deuincere hostes n̄os. vt. xxi. q. iij. Utile. vbi dī q̃ Bieu rex isrl̄ finxit se idoli velle colere. iij. Reg. xix. sic inq̃ens scio qz verax es et viā dei in veritate doces: z nō est tibi cura de aliq̃: nō enim respicias p̃sonā hominū. Math. xxi. Dic ergo mihi me fidelr informādo. qz fides sine opibz mortua ē. Jaco. ij. z. i. q. ij. Fertur. cū p̃cor. z opus cōmēdat artificem. in aut. de domo. s. Hinc cogitandū. col. i. Que sunt opa tua z tuorū p̃fratrū. Interrogat enī quis vt ad interrogatiōē cōpetēter r̄ndeāt fm Bedā sup̄ isto p̃bo xpi. Quidite mihi nūmisma cui⁹ est ymago. Math. xxi. Et r̄ndit mihi senior. Opa pietatis sine quibz nemo saluari poterit. vt Math. xxv. Nā p̃ pietatis opera hō instituit vt etiā p̄ntis vite subsidia z eterne claritat̄ p̄mā p̄cipe mereat. vtrūqz enī pietati promittit. s. salus p̄sentis vite z future. vt. xxi. di. in p̄n. Vñ apls scribens. i. ad Thimo. iij. ait. Exerce teipm ad pietatē. nam corpale quidē exercitiū modicū vtile est. pietas autē est vtilis ad omīa habens p̄misionē vite q̃ nūc est z future Ibidem. Inter q̃ autē opera pietat̄ nō minimū est errantē ab erroris sui semita retrahere. de spon. Inter. z maxime in periculo hui⁹ z etne vite p̄stitutos. q̄ruz animas tantū p̄fortam⁹. vt mltos eorūde q̃ ab spe desparēt spem p̄mittēdo sal-

Contra anachoritas

uos fieri nō dubitamus: et ita multas animas preciosas et omnibz corporibz preciosiores nostra diligentia ab infirmis et egrotantibz morituri ad celū duxim⁹ puehēdas. et si de vno pctōre pñiam agente gaudiū erit in celo. vt Luc. xv. qñ to maius gaudiū de pluribz nra sagacitate inductiōe et puidencia: pctōribz ad supna p̄motis. At ego. O frater audiui auditōez tuā et nō timui. q̄ dulcia elo quia tua ori meo sup mel et fauū. hoc opus pietatis poppime plustrasti. S; res-
stant alia qñq; q̄ sub vocabuloz pietatis cōprehēdi pñt. et int̄ oīa pietatis opa dominantior et potētor est: videlicz elemosyna. de pe. di. i. Medicamentū. et est fabricis et ornāmētis ecclie p̄ponēda. xij. q. ij. Gloria epi. Rñdit ipse senior. Au-
rum et argentū non est nobis sed tantū quod habem⁹ (vt premititur) hucusq; dedim⁹. Nec ad largitiōē elynaz tenemur: licz de elyna elemosyna fieri possit vt. xij. q. i. Habebat. Nec nobis est p̄ceptum put dicit sc̄is Tho. in summa. q. xxxij. art. v. q̄ ex parte dantis elemosynā cōsiderandū est q̄ illud qd̄ in elemosy-
na est erogandū sit ei supflūū nō solum respectu suiipsi⁹ q̄ est supra id quod est necessariū respectu sue vite pprie. sed etiā respectu alioz quoz cura sibi incum-
bit. et postea de residuo alioz necessitatibz subueniat: rationi quoz dicit necessa-
riū persone sicut in p̄mo accepit sibi ad sustērationē pprii corpis qd̄ est necessa-
rium monasterio virtutis nutritiue. supflūū autem erogat ad generationē alte-
rius p̄ virtutē generatiuā. Et ita fm eundē Tho. ad elemosynarū distributōez nō tenemur. qz q̄ possidem⁹ vix nob et nris sufficiūt. Tu aut̄ dñe cui vno vl plu-
ribus bñficijs abūdāter extitit p̄uissim sub p̄cepto ad elemosina stricte teneris. Unde Ambro. dicit. An idcirco vicz de⁹ magisq; et tibi voluit benignitatē sue experimēta conferre: et aliū pro virtute patientie coronare. tu p̄o susceptis dei muneribz et in sinū tuum redactis nihil reputas te agere iniquū. si tam mltorū vite subsidia solus obtineas. quis enim tam iniustus tam auar⁹ q̄ qui multorū alimenta suū nō vsum sed abundantia et delicias facit. ac si diceret nullius neq; enī min⁹ est criminis habentē tollere: q̄ cum possis abundās indigentibz de-
negare. Esurientiū panis est quē tu detines: nudorū indumentū quod tu reclu-
dis: miserorū redemptio est et absolutio pecunia quā tu in terra fodis. tantoz q̄ te scias innuadere bona. quātum possis p̄stare qd̄ velis. i. velle debes. xlvij. dist. Sic h̄ij. Sic tu clerice plus q̄ cōpetenter bñficiate ad elemosynas sub p̄cepto teneris. et p̄ cōsequens sub pena peccati mortalis rationabilr obligaris. Nō au-
tem dubito quin elemosyna sit p̄ciosissimū opus misericordie qd̄ a pctō et mor-
te liberat. Thob. iij. Quare dixit Greg. ad tribuēdū cur pigri estis qñ hoc qd̄ iacenti in terra porrigitis sedēti in celo datis. Quibz his silia cū magna saga-
citate in suoz fratrz aspectu. de triumpho nobili nō mediocrit̄ exultātum pla-
tis: humili aiebam. O frater amāde. Benedictus fimo oris tui. q̄ dulciter me tuis iuribz et sermōibz corroboraſti. Dic queso. Est ne modus q̄ tu et fratres tui tantū premiū videlicz erogatiōis elemosynaz possetis adipisci. Qui dixit. Vñ q̄ dñe: quis dubitat. sed ego cū fatribz meis optimā partem elegim⁹ cū Ba-
ria sorore Warthe: que nō auferet a nob. Lu. x. Orationibz aut̄ et cōtemplatiōi-
bus ac in ieiunio et fletu vacando. alijs operibz quō insistere possem⁹. et ideo in humiliato spū ab alijs xp̄ifidelibz elemosynā poscimus. et in his puidencia di-
uina largiter reficimur: et gr̄as agim⁹ dño. O frater itez loq̄bar cū reuerētia ne fictam ostenderē hūilitatē: cū res de facili reuertit̄ ad naturā suā. ff. de pac. Si vnus. §. Pactus. Et dixi. Salua tua discretiōe et vberioris informationis cau-
sa: nōne quoddā opus misericordie notabilr allegasti. vicz infirmoz visitatiōē.

Beghardos beginasq; siluestres

que in se nō p̄tinet p̄templationē: s; vtiq; vite actiue coopationē. Variā vtiq;
supradictā vite p̄tēplatiue speculū nō legim⁹ talia p̄fecisse. S; lucidi⁹ p̄cedē
do nō appet in domo tua z oib; h̄itanti; in ea h̄mōi speculatiōis locū vnq; ob
tinuisse: sed tātus est tue hūilitatis ḡdus q; addiscere vis oī tpe z a q̄libet edo
ceri. ff. de fideius. l. apud. z p̄stat tibi qđ Aug. dic. Ego senex a puero nōdū an
niculo parat⁹ sum edoceri. xxij. q. iij. Si habes. z stult⁹ ē qui bona q̄ videt di
scere p̄tēnit. vt. xxij. di. De cōstātinopolitana. Vñ attento q; dicit sc̄s Tho. p
te allegat⁹ in sc̄ptis. dis. xv. q. elemosyna p̄tute includit orōnē z ieiuniū dupli
ci rōne. Primo q; elyna cui dat⁹ cōstituit debitore ad orandū z ieiuniū z ad alia
opa bona q̄ pōt faciendū p eo q; dedit. Secdo q; elemosyna p̄t deū data est q̄si
oblatio qđā deo scā. Vñ etiā dicit phus. iij. ethi. q; dona h̄nt aliqd simile deo
sacrat̄is. oblatio autē ipsi deo facta vim orōnis h; z sic inq̄tum bona exteriora
ad corpis p̄suationē ordinant. subtractio exteriorū bonoz p elynā quasi p̄tute
continet ieiuniū q; ad macerare corp⁹. sic z orō virtute p̄tinet ieiuniū. q; extēsiō
in adorādo deū debilitatē corpis parit. vñ elemosyna cōpletus h; vim satisfac
tionis p n̄ris p̄ctis q̄b; oēs inuoluimur q; orō: z orō pl⁹ q; ieiuniū. z iō d; i. ad
Thi. iij. Corporalis exercitatio ad modicū vtil est. z iō elyna magis inducīt vt
vniuersal medicina p̄cti q; alia pietatis opa. sicut p; Lu. xij. Date elynaz et oīa
munda sunt vob; et Dan. iij. Peccata tua elemosynis redime. Ad q; parū ob
mutescēs senior. z extūc alta voce p̄clamas dixit. Scriptū ē. Aures h̄nt z n̄ au
diēt: oculos h̄nt z n̄ videbūt. ps. cxij. Nonne dixi tibi. Aurū z argentū non est
nobis. Nunqd ad impossibile nos astringere velles: cōtra reglā iur̄. Nemo.
li. vi. z illud enī solū possum⁹ qđ cōmode possum⁹. de rescrip. Scissitat⁹. vtiq;
possibilitas in omib; subaudit. de re. c. ij. cum p̄cor. vnde q; nō possumus dare
elemosynā bōa n̄ra volūtas p̄fecto habet z sufficit nob. vt. xxij. q. v. c. Nec so
lo. cū p̄cor. et h̄ expiēter videt in eo q; ad baptisimū p̄perat. z in via decedēs sal
uabitur. vt de ps by. nō bap. c. ij. in glo. vlt. vbi voluntas p̄ facto h̄r. silt in ma
lo vt p; in eo q; viderit mulierē ad p̄cupiscendū eam: mechat⁹ ē eā in corde suo
vt. xxij. q. v. Qui viderit. Idcirco ab re noli contēdere. neq; in furore tuo cor
ripias me. ps. vi. Ad q; mor̄ intulī: absit q; irascar. ad qđ me cōpellit venerabi
lis mānētudo tua. Noui etenī itra me qđ iter mltos erat mecū p̄ri⁹ opib; meis
et q; etiā blādimētis nō aspiratib; infideles ducēdi sunt ad fidē. vt. xlv. dis. Cū
sincera. z. c. De iudeis. Vñ subiungit. Si placeret caritati tue hui⁹ articuli tui
dicere solutionē. Et placet inq̄: vnde loq̄bar. Scias q; in multis casib; volun
tas sumit pro facto: put p te optime pbatū ē. sed vbi de necessitate op⁹ est facto
non sufficit voluntas si factū adimpleri nō pōt: vtputa vellē esse in Roma vel
hierlm̄ ppter indulgētiā: vbi volūtas tantū opari nō pōt q̄ntūcūq; bona nisi
transiuero psonalr ad illa loca. q; nō aliē valēt q; sonāt indulgētiāz indulta. vt
notat Boff. in summa. s. vlt. de pe. z re. z vltra. qñ voluntas recipiat p facto vlt
non. vide plene put determinat Jo. an. in mercur. sup reglā. In penis. libro. vi.
D inq̄t senior. Et illud est qđ volo. sed factū adimpleri nō p̄t. qđ imo nos i no
stra societate adimplere nō possum⁹ vt p̄dici. Ad qđ loquebar. O frater atten
de quid dicit Doctor gentiū. ij. ad Thessal. c. vlt. vbi inter cetera sic inquit De
nunciam⁹ aut vobis fratres in nomie dñi n̄ri Jesu Xpi vt subtrahatis vos ab
omni fratre ambulāte inordinate: z nō fm traditionē quā receperit a nob. Ipsi
enim scitis quēadmodū oportz vos imitari. quia nō inquieti fuim⁹ int vos. ne
q; ḡtis panē māducaim⁹. sed in labore z fatigatōe nocte z die laborantes: ne

Contra anachoritas

quemq; vestz grauarem? nō qz nō habuerim? prātem: s; vt nosmetip̄os formā darem? vob ad imitādū nos. Flā z cū essem? apd̄ vos s; denūciabam? vob: qm̄ si q̄s nō vult opari nec māducz. Audiuim? enī int̄ vos q̄sdā ambulātes inq̄ete nihil opantes s; curiose agētes. his aut̄ q̄ eiusmodi sūt denūciam? z obsecram? in dñō iesu xpo vt cū silētio opantes suū panē māducēt zc. In his p̄bis p̄o clare oñditur put glo. ibidem demōstrat. subtrahendū se fore ab omī fratre ambulante inordinate. i. nō ambulandū fore cum mala societate: z fuos dei corpālī operari vnde viuāt. vt nō cōpellant̄ egestate necessaria petere. s; q̄ possint alijs elemosynā ministrare. z tribuere nccitatē patienti. vt dicit idē apls ad Eph. iij. et vt impleat̄ qd̄ sc̄ptū ē p̄ Breg. in omel. de tuis laborib; iustis ministra paupib; nō auferas alteri vñ alteri tribuas. nō te misericordē oñdas alieno spolio. Item nullū despicias. vacuū nullū dimittas. null'a te tristis abeat. nemo abs te p̄fusus discedat. oib; cōmunica. oib; tribue: nō eligas. nō elōges cui miseari ne forte p̄tereat q̄ mereat accipe. hec ille. Si igit̄ apli xpi ac oēs frēs quondaz in egypto felicissime degentes. ac de p̄nti p̄les xpi fideles in sudore vult? sui laborātes z labores manuū suaz māducātes sequi volueris gloriosissima elemosynaz p̄mia sup̄i? descripta. poter? n̄ p̄ impossibile put allegasti: sed comede rite ac rationabilr̄ adipisci Si autē tu cū societate tua hec saluberrima monita nō adimpleueris. sed ociositati q̄ fm̄ Bern. mater est nugaz z nouerca viciozū. vacaueritis z elemosynas de cetero put hacten? corpe sano recepitis graui sacrilegio et mortali pctō vos noueritis p̄taminatos. vt. i. q. ij. Clericos. et. q. ij. Amico z p̄lib; alijs vtriusq; iuris z alioz sc̄toz patz autoritatib; constare poterit euidenter nisi aliud mihi tua oñderit caritas q̄ nō irritat̄ nec cogitat maluz: nō gaudet sup̄ iniq̄tate: p̄ gaudet aut̄ veritati. i. Cor. xij. At ille. Rogo inq̄t acq̄esce fm̄ oib; meis. Flā vt cōcepi anime p̄ferēde sunt cūctis corpib; xij. q. ij. Anis me defunctor. quia ad similitudinē dei create sunt. de pe. di. ij. Et illa. cur igit̄ nō curā eorundē cūctis extolletē occupatōib; mūdi cū etiā regimē earundē ars artium intitulet. de eta. z q̄li. oz. Cum sit. Si autē aīaz p̄fect? nob̄ fuit cure: vt prenotauī: qd̄ vtilius nos exercere disponis. Inuanū labores tui sunt in domo aliena. z ad nihilum redigis qd̄ pmouere cupis. et hec ē vnica felicissime cano nis nostri voluntas. Ad que inferebā: p̄pter veritatē z mansuetudinē tuam deducet te mirabilr̄ dextera tua. Ps. xliij. ad aperiendū cord? mei secreta bñ dixisti. sed si addideris bonū bono: facies ipm̄ mag? bonum. vt in aut. Vltro mag? de sacrosan. ec. si ergo s; tuū exercitiū impleas. z insup̄ panē ociosus nō comedas labores manuū tuaz māducis. z de iustis laborib; egēis tribuis. z maledictōez mendicatōis euitas p̄culdubio salu? eris. Si aut̄ solū animas ad celū vis p̄uehere z lingua tua trāsibit in terra. sicut faciūt p̄ singulos dies q̄ sedent in cathedra moyli qui alios docent z sc̄ipos condēnāt. Sic z dyoclecian? nō melior est sed peior q̄ multos ad superos pmouit beatoz martyruz spūs. Quid ergo prodest vnīuersum mūdum lucrari. anime vero sue detrimentū pati. de symo. Ba theus. Hinc senior talem vultum ostendebat ad instar illorum que in mēte gerebat z dixit. Flōne scribī in iure tuo q̄ p̄suetudinis vsusq; lōgeui nō sit leuis autoritas: z plerūq; discordiā pariāt nouitates. z est lex. ij. L. q̄ sit lon. p̄sue. q̄s nouitates tu qd̄e introducere conaris. imo hm̄oi cōsuetudines leges faciūt et transgressor eorum vt transgressor legis punitur. xi. dis. In his. Dimitte ergo nos tāta lege gaudere qz legitimo p̄scripsimus. nam z p̄res nr̄i nūciauerūt nob̄ Interroga q̄ generatōz p̄stinā z diligēter inuestiga patz memoriā: et ipsi doce

Beghardos beginasq; siluestres

bunt te. Job. viij. quoniam pauperem vitam gerimus et paupertas in nobis non est contemnenda quia Christus eam docuit et edificauit. xij. q. ij. Beata episcopi. Ad quod dicit. O pater dulcissime me tanta fraternitas proteget et animam tuam non possum commouere. Scias quod scriptum est de psalmo. c. vlt. quod tanto sunt grauiora peccata quanto diutius infelicem animam detinent alligata. nemo sane mentis intellegit naturali iuri cuius transgressio periculum salutis inducit quicunque consuetudine quod dicenda est in hac parte potius corruptela posse aliquate nus derogari. licet enim consuetudinis non sit vilis auctoritas. non est tamen usque adeo valitura ut vel iuri positio debet esse iudicium generare nisi fuerit rationabiliter et legitime prescripta. et dicit Poeta allegatus in. c. Quanto. e. ii. Composito late fetenti quodso ciba te. Qui putas exclusus crimine per te ipsum sum. Ac si diceret. quod compositum rapax et oler sit vetus tamen fetet. Esto autem quod promissa tua enumerata beneficia. et insuper omnia et singula tua acta et actitata sint valde bona. constat autem tibi quod scriptum est Defleat peccator quia offendens in vno facit omne reus. etiam si alius totam legem fuguerit de pe. di. i. Frater. et de re. in. Defleat. put Origenes qui iuxta Hieronimum octo milia volumina exceptis epistolis magno conamine totum mundum decorando composuit: quibus hodie vti ecclesia in laudem omnipotentis. in vno reus facit. et ideo in decalogum hereticorum damnatorum prescriptum est. et alij heretici ipsum sequentes ab eodem denominati sunt. vt. xiiij. q. iij. Quidam. s. Origeniani. Nonne hic Origenes beneficia tua et tuorum fratrum excessit: et vno vicio succubuit. Reuertere reuertere sinamitis. Cant. vi. vt intueamur te in nullo deficere et in omnibus perfecte stare et firmiter credere quod valido corpe tibi sit crimen medicare vt dicit lex. L. de validis men. l. i. li. ix. et ibidem plenius in glo. et noli opinionem tuam sacrorum canonum et beatorum patrum preponere decretis. Et ecce sicut scriptum est. Non crediderunt verbo eius: et murmurauerunt in tabernaculo suis non exaudierunt vocem domini. ps. cy. Quia per scripturas locutus fuit: et conuenerunt in vnum aduersus dominum et aduersus Christum eius. ps. ij. et nolebant intelligere vt bene agerent. Quibus auditis dixerunt ad inuicem. Durus est hic sermo: quis potest enim audire atque abierunt retrorsum. xxiiij. q. i. s. Sed notandum. et Jo. vi. cum per cor. Videamus quod si sermones illius veri sunt et temptemus quod vetera sunt illi. et sciemus quod erunt nouissima illi. Sap. ij. et mirati sunt quod calliditas eorum insidiandi locum non inuenisset. et postea reuersus est cum societate sua. et mihi quidem pacifice loquebantur: et in iracundia terre loquentes dolos cogitabant dicentes. Loquere omnia que sunt in corde tuo. et ne parcat oculus tuus nobis: et patienter sustinebimus te et confisus in domino et in potentia virtutis eius ita exorsus sum. Non enim ypocrite estis: quia non exterminatis facies vestras vt appareatis hominibus ieiunantes vt preceptum est Matth. vi. Est autem ypocrisis simpliciter considerata putat solum inducit simulationem vel fictionem: non ita grauis sicut homicidium vel adulterium cum ypocrisis possit esse veniale peccatum tantum. vt dicit Tho. ij. q. cxi. ypocrisis tamen que pernitens apud plures regnat putat erat pharisaica magne grauitatis est. An super istud verbum saluatoris Luc. xij. Attendite a fermento phariseorum quod est ypocrisis. Beda ait. Sicut modicum fermentum totam farine massam corrumpit. sic simulatio animi totam virtutem sinceritatem et veritatem de fraudabit. Et tho. Nihil enim sic alterat mores vt ypocrisis pharisaica. unde patet quod grauitas huius peccati putat in phariseis vigeat: magna est tanquam alteratiua et corruptiua omnium morum. Circa quod considerandum est quod seriem euangeliorum diligentissime consideranti patet manifeste quod Christus non legit tam acriter impugnasse vicia sicut ypocritam phariseorum. Cuius ratio est: nam ypocrisis pharisaica quam increpabat ex quattuor causis redditur grauissimum peccatum. Prima est pro

Contra anachoritas

pter ipsius granitatē. Que quidē granitas patet ex hoc q̄ viciū ypocrisis est corruptiū oīm morū: vt dictū est. Secūdo vt dicit glo. sup illud Trenz. iij. Dator est iniquitas. s. ypocrisis: populi mei p̄cō sodomoz. ⁊ rō q̄ fm Hiero. sup illud Esa. xix. et Bath. xv. Popul' iste labijs me honorat: cor aut' ipsoꝝ longe ē a me. In cōpatiōe duozū maloz meli' ē aperte peccare q̄ simulare sanctitatē. In tali enī simulatiōe p̄currit duplex iniquitas. q̄rū vna ē malicia interior. alia vero simulatio exterior. Tercio q̄ ypocrisis fm se cōsiderata est q̄dam species mendaciū. vt in scōa secūde. q. supra allegata. p̄stat aut' q̄ mendaciū q̄nto magis elongat a veritate tanto est ḡuius. Vñ pbs in metaphisica. Magis mentis qui asserit de nouē q̄ est centū q̄ qui dicit est nonagintanouē. Vñ cū aut' qd in ypocrisi pharisaica includit. in extremis distat a veritate. Ipsi enim cū essent pessimi et pleni vicijs: simulabāt se nō solum esse iustos ⁊ bonos sed etiā sanctos: tanq̄ ceteros in bonitate ⁊ iusticia excedentes. vt patz de phariseo ascendēte in templū. qui de sua se iactans iusticia confidebat. ceteros spernēdo. Lu. xxiij. Quarto q̄ h' viciū. s. ypocrisis pharisaica xpo matie p̄trariebat Xps enī qui nō solū fm diuinā naturā sed humanā etiā intrinsecus plenus gratia est ⁊ p̄tate. foris cū in similitudinē carnis peccati mundo apparuit. Phariseus aut' totum oppositū. nititur enī magnā innocentia foris ostēdere vt omis interioris aut' omni inuidia ⁊ impietate ē plen' sicut lupi. de quibz Bath. viij. Veniūt in vestimentis oīm: intrinsec' aut' sunt lupi rapaces. Vnde xps p̄missorum ⁊ alioꝝ actiōe. ipsos plus q̄ ceteros p̄cōres execrabat. vt patz Bath. xxij p̄ totū. Vnde cōclūdo. Nolite fieri sic ypocrite tristes: vt p̄dixi. Rursum dicit senior. Placent nob' fabulatiōes tue. nam natura est capillatiōis vt ab euidenter vero p̄ breuissimas mutatiōes disputatio ad ea q̄ euidenter falsa sunt p̄ducatur vt. ff. de p̄bo. sig. Natura. Sed dic nobis quid intendis quia asseris apostoloz dixisse. Subtrahat' vos ab omī fratre ambulāte inordināte. O frater rīdebā qd p̄sideras nō est speculatiōis mee. sed q̄ntū valeo de h' paulisper referabo. Dicit enim p̄pha ps. lxiij. Proteristi me a p̄uentu malignantiū a mltitudine opantiū iniquitatē. Et de hoc gratulabat' in dño cū diceret. Ibidem. Letabit' iustus in domino ⁊ sperabit in eo: ⁊ laudabunt' oēs recti corde. Vñ dicit Breg. sup Ezech. omelia. ix. Unum vero est. p̄ quo vitari debz societas malozū: ne si fortassis cor rigi nō valeant: ad imitationē trahant. Et cum ipsi a sua malicia trahātur eos qui sibi p̄iuncti fuerint puerant. corrūpūt bonos mores colloquia mala. i. Corinth. v. Et sicut p̄ Salomonē dicit. Foli amicus esse homi iracundo: nec ambules cū viro furioso ne forte discas semitas eius ⁊ sumas scandalū aie tue. Propter verb. xxij. Sicut ḡ p̄fecti viri puerfos p̄imos nō debent fugere. q̄ ⁊ eos semp ad rectitudinē trahūt. ⁊ ipsi ad p̄uersitatē nunq̄ trahunt. ita infirmi quicunq̄ societate debent declinare malozū: ne mala q̄ frequenter inspicunt ⁊ corrigere nō valent delectent' imitari. Sic enī verbo p̄imoz audiendo q̄tidie sumimus in mente. sic flando ⁊ aspirādo aerem trahim' corpe Et sicut mal' eoz aer assiduū flatu tactus inficit corpus. ita puerla locutio assidue audita infirmatiū inficit animū vt tabescat prauī opīs assiduitate. Hec ille. Idcirco precipue Moyses populo recedere a tabernaculis peccatoꝝ ne cū eis perirent p̄cepit Fluēri. xvi. c. Nam ppter amicitia quā habuit Amon cū Jonatha dedit ei viam vt opprimeret Thamar sorore eius. ij. Regū. xiiij. Et fertur q̄ Alanus ppter bonot vt putabat socios transiuerit ad patibulū. Vnde Irido. de summo bono. Velius est habere maloz odium q̄ consortiū. Sicut multa bona habz cōmunis vita san

Beghardos beginasq; siluestres

ctorum. sic plura mala pfert societas maloz. Et itacludo iuxta premissa q; so-
cietas maloz hominū z p̄sertim phariseorum et ypocritarū fuit: et est periculo-
sissima qd̄ apls annotare voluit vt dixi prenotandū. Non inquit Senior: du-
bito q; societas mala verisimiliter inducat pericula p te allegata: a cōtrario ve-
ro bona societas vt similiter tetigisti: inducat multa bona. Nam scriptum est:
(ve soli) quia cum ceciderit non habet subleuantē. z si dormierint duo fonebun-
tur mutuo: vnus quomodo calefiet Eccl. iij. et dic̄ Seneca. Omnīū societātū
nulla prestantior est. nulla firmior est quantū vti boni moribus similes si sunt
familiaritate coniūcti. Item nullius boni sine socio iocūda est possessio. z apo-
stoli domini in vnu congregati merebātur sp̄itū sanctū accipere. z loqueban-
tur varijs linguis magnalia dei. Actū. j. et ppheta David ps. xviij. dicit. Cum
sancto sanctus eris: et cū viro innocente innocēs eris. Et his dictis circūdede-
runt me sicut apes: z exarserunt sicut ignis. Ps. cxvij. Apis enī vt dicit Brego.
in Omelia vbi. s. In ore mel habet: in occulto caude vulnus. et omnes qui lin-
gua blandiūt: sed latenter ex malicia feriunt apes sunt. quia loquendo dul-
cedinē mellis pponunt. sed occulto feriendo vulnus inferunt. Ista vero facien-
tes exardescunt sicut ignis. quia per flāmas detrahentū non iustorum vita cō-
būritur: sed q̄ in eis inesse poterant peccatorū spine cōcremātur. Hec ille. Et qz
dicit Crisostom⁹. Valos qui monet offendit. incurrit odiū qui arguit crimi-
nosos. et per tribulationē iusti cognoscunt. pena quippe interrogat si q̄s quies-
tus veraciter deum amat. Brego. in principio moralīū. Videbatur ipsis quia
de ypocrisi pharisaica et eius societate fecerim mentionē. tetenderim arcum in
eorum conuiuiū quod multum probat patientē afflictum. dicente dicto Brego.
Qualis vnusquisq; apud se latet. hoc illata contumelia probant. Eracuerunt
vt gladium linguas suas: venenū aspidum sub labijs eorum. et os eorum ma-
ledictione et amaritudine plenū erat. et irruerunt in me fortes. Oculi autē mei
ad dominū vt euelleret de laqueo pedes meos: et dixi in corde meo. Omnipotens
pater respice in me z miserere mei: quia vnicus z paup̄ suz ego. tribulatio-
nes cordis mei multiplicatae sunt: z de necessitatib; meis erue me. Vide humi-
litatem meā z laborē meum: z dimitte vnūuersa delicta mea. Respice inimicos
meos qm̄ multiplicati sunt et odio iniquo oderūt me. custodi animā meā et erue
me: nō erubescam quoniā speravi in te. Ps. xliij. Unde dñs exaudiuit me et
eripuit me de manibus inimicorū meorum. alīs forsitan aqua absorbuisset me.
Benedictus domin⁹ qui non dedit me in captionē dentibus eorum. z sic euasi
quasi ego solus vt annunciarē hec in vnīuersa terra.

Lollhardorum descriptio.

Nunc scio vere quia iste populus et

n corū similes sunt de his quos christus pre omnib; alijs in hoc mun-
do persecutus est. Sunt enī vt scribit Luc. xviij. qui in se cōfidunt
tanq̄ iusti aspernātur ceteros: gratias deo agunt. quia simulāt se nō fore sicut
homines ceteri: raptōres videlicet iniusti: adulteri: ieiunantes bis in sabbato.
decimas dant de omnib; (sicut asserunt) que possident. prout veritas describit
ypocritim pharisaicam vbi supra. Nam et propheta dixit Esa. ix. Omīs ypo-
crita neq;. Et primo quia in se cōfidūt tanq̄ iusti. quia suas opiniōes falsas
preponunt scripturis z scripturarū doctoribus. et ideo sunt hi de quibus dicit

Contra anachoritas

Hier. vii. Non audierunt me nec inclinauerunt aurem suam. sed indurauerunt
 ceruicem: et peius operati sunt q̄ patres eorum. Quod pp̄ie verificatur de hu-
 iusmodi populo periculoso: sicut et de iudeis. Nam patres eorū interfecerunt
 prophetas: vt dicit Crisostom⁹. et ipsi iudei quia interfecerunt xpm principem
 prophetarū peius operati sunt: et p̄ses iudeorū qui et nostri p̄ses fuerūt sicut nō
 audierūt p̄phetas. sic ille ppl̄s nō audit p̄ncipē p̄pharū qui p̄ singulos dies in vo-
 ce tube per suos legatos. vicarios et locumtenentes phibet validos non men-
 dicare. sed nō audierunt neq; inclinauerūt aurē suam mihi. Unde sequit̄ Esa-
 vi. Vadas et dicas populo huic. Audite intelligentes et nolite intelligere et vis-
 dete visionē et nolite cognoscere. Et vt oñderet p̄pheta q̄ in credendo p̄ncipī
 p̄pharū v̄l suis vicarijs consistat sal⁹ ppl̄i. statim subdidit. Exceca cor ppl̄i h⁹ et
 aures eius aggraua et oculos ei⁹ claudere: ne forte videat oculis: et in aurib⁹ suis
 audiat. et in corde suo intelligat et cōuertatur. Hec ibi. Et hec opantur q̄ in se
 confidunt tanq̄ iusti put hodie faciunt iudei. Sc̄do aspernātur ceteros int̄ q̄s
 viuunt: et vestitu et habitu se segregant ab eisdem. et contra continuā dictionum
 veri p̄ncipis p̄phetarum vicariorū in terris phibitionem sumptuosa temeritate
 habitum noue religionis assumunt. vt de relig. do. c. vnico. li. vi. Qui quidem
 habitus eis si essent de tertia regula frat̄ miorū minime liceret cū sanc⁹ Fra-
 ciscus nec talem habitū nec scapulare eisdem vnq; indixerit. vt patz in Cle. 1.
 de ver. sig. Tertio gratias agūt. quia nō sunt sicut ceteri raptores: iniusti: adul-
 teri: et quomō. Nam incedunt inclinato capite p̄lixas in ecclesijs facientes ora-
 tiones pre ceteris. de quib⁹ Isido. li. iij. de sum. bo. c. vii. Proprium ypocritarū
 est offerre se in orationib⁹ videntib⁹ quorū fructus est nō deo placere sed gloriā
 ab hominib⁹ cōparare. In domib⁹ autem suis put experior penitus vacantes
 et ad saturitatē comedentes bibentes et dormientes. quia nō est lex ipsis vltra
 arbitrium liberum (vt ipsi p̄sumunt) a quouis imposita. Et in publico vtiq; hu-
 iusmodi crimina ibidem enumerata. plerunq; vt fides ipsis maior adhibeat
 implere non p̄sumunt. quare ieiunāt non tm̄ bis sed ter vel quater in sabbato
 vt puta iuxta aliqz expositionē. bis ieiunāt i die illi q̄ sel manducant. quia se-
 mel a mane vsq; ad prandium. et post prandiū vsq; ad noctē. Ipsi autē pluries
 videlicet primo a mane vsq; ad gentaculum. et abinde vsq; ad prandiu. tertio
 abinde vsq; ad merendinā. quarto quousq; cenant. quinto vsq; ad noctem. Et
 bis inferunt: quia videlicet non sumus vt hic publicanus. per quod ostendunt
 primum sacerdotes: et consequenter omnes status mundi ipsis fore peiores a
 quib⁹ per habitum vt p̄mittitur se segregarunt tanq̄ milites qui per delationes
 balthei. et nobiles per torneamēta se ceteris oñdunt p̄minentiores. Et licz ve-
 ritas sit q̄ tam sacerdotes q̄ alij plerūq; ipsis beghardis: sint quo ad actus pu-
 blicos multū deteriores. Hi tamē videlicet sacerdotes et alij sicut publicanus
 iste. stantes a longe pcutientes pectora sua: dicentes singuli. Deus p̄pitius esto
 mihi peccatori. Recognoscentes om̄es actus suos criminosos: et humiliter cō-
 fiteutes et penitentes palam publice et clam insup et occulte om̄ia sua peccata.
 Isti autem beghardi rē. cecitate mentis adeo percussi q̄ non recognoscunt er-
 rores suos. nec se errare p̄fitem̄ prout p̄dixi. Hi moriunt̄ in peccatis suis. vt Jo.
 viij. prout claret et iuxta fidem nostrā perpetuo damnabūt̄ vt in dicto. c. De-
 flect. de re. iur. quia et omnis virtus (si quam habent) detrimētum patitur ab
 vno vicio. et de pe. di. v. c. Dolendum. et dum in vno peccato pseuerant: omnia
 bona perdunt: vt ibi sicut in testibus qui aliquid addicit de suo: totū testimo-

Reghardos beginasqz siluestres

nium p tali mendaciō decolorat. iij. q. ix. Pura. simile de eodē: di. iij. nō licet.
Sed quid sequit̃ videlicz de publicanis. id est alijs peccatoribz sacerdotibz
et hmōi. de quibz dixit Xpus. Amen amen dico vob. descendit hic iustificatus
in domū suam ab illo scz phariseo z ypocrita: qui pmanebit in peccatis suis vt
predictum est. Et quia fm Greg. eoz opera que clara hominibz foris apparue
runt in aduētū iudicis intus obscurātur. z a deo retributionē nō inueniunt. qz
pro ipsis recipiūt laudes quas amauerūt. Nec ille. Et pro iniquitatū suaz de
fensione: z executionis securitate tanqz iudei qui inuocabāt Caypham pontiū
pylatum et ceteros contra xpm: qz ipsis non licebat interficere quenqz. poten
tia magnatū hacten⁹ armauerunt se quos pre ceteris in suis et suoz infirmita
tibus apparatu quodā deuotissimo visiterunt: ipsis astiterunt z dulciter infor
mauerunt z diuites nō dimiserūt inanes. sed nec humiles paupes et esuriētes
in suis languoribz: nec corpali nec spiritali cibo replentes: nec domibus eozū
appropinquātes. z quod peius est vt ecce illoz nec alioz clam vel palam cor
rectiones patiūtur. sed mox dum senserunt increpationes in agni vellere expe
rientur lupi rapaces. dentes mordaces non verent̃ denudare. et fictū hūilitatē
spiritū in rebellionē cōtumaciter et contentiose puerentes suam et suoz conso
daliū vbicunqz constitutoz vtriusqz sexus errores defendere non erubescunt
tanqz dicerent deo. Recede a nobis scientiā viarū tuarū nolumus. Job. xxi.
Quid aut̃ iniqu⁹ est (dicit Leo papa) q̃ impia sapere et sapientioribz doctiori
busqz non credere. Sed in hanc insipientiā cadunt. quia cum ad cognoscēdū
veritatē aliquo impediunt̃ obscuro. nō ad ppheticas voces: nō ad apostolicas
litteras: nec euangelicas auctoritates: sed ad semetipsos recurrunt. z ideo ma
gistri errorū existūt. quia veritatis discipuli non fuerunt. xxiiij. q. iij. Ex autem.
Unde proprie de eisdem dicit Grego. xi. moralij. c. iij. in fine. Plerunqz fit vt
cū audientis cor. exigentibz culpis omnipotentis dei gratia nō replet incassū
exterius a p̃dicatore moueat. quia mutū est os ore quod loquitur. si ille interi⁹
in corde nō clamet qui aspirat verba que audiūtur. Hinc ppheta ait. Nisi dñs
edificauerit domū inuanū laborant qui edificant eam. Hinc Salomon ait.
Considera opera dei: qz nemo possit corrigere q̃ ille qui despererit. Nec miruz
si a corde reprobo: p̃dicator minime auditur: dum nōnunqz ipse quoqz domin⁹
in his que loquitur resistentiā moribus impugnatur. Nec ille. Et vltra tanqz
serpens in gremio z ignis in sinu solent recondiri: suos remunerant hospites.
vt. xij. q. j. Ad hec. Ita suos fautores: z maxime religiosos mendicātes. nō tm̃
linguis detrahendo: sed elemosynas ipsis de iure debitas subtrahēdo molun
tur defraudare. quia plerunqz quātum ipsis dispergitur: tantū ipsis religiosis
in suis donis debendis euacuatur. vt est ar. de cōsti. c. Lum. B. de excess. pla.
c. vlt. li. vj. An pfecto odio oderā illos: z inimici facti sūt mibi. et hoc fm Tho.
in sum. q. xxxiiij. ar. iij. possum sine peccato. quia tantū ipoz crimina z excessus
odini: put facit iustus iudex qui psequitur criminosos vsqz ad mortē et meret̃
vt. xxxij. q. v. c. Index. z. c. se. put z xps persecutus fuit vendētes z ementes in
templo ac phariseos ypocritas: sed ipsam naturā z gratiam fratris non potest
aliquis odio habere sine peccato. Hoc aut̃ qz in fratre odimus culpam et de
fectum boni: pertinet ad fratris amorē. Eiusdem em̃ ratiōis est qz velimus bo
num alicui⁹ z odimus malū. Nam z ppheta iniquos odio habuit. z nihilom̃
nus legem dei dilexit. vt ps. cxviij. Sed quia sepe iura adaptantur ad ea que
sepe accidunt. de despon. impu. Litteras. cum pcor. Frequenter etiam accidit

Contra anachoritas

vt patet q inter illam malā societate fuerūt secte hereticorū cōuenticula in diebus et in terris nostris: vt patet de quodā Beghardo dicto Burkardo cum suis fratribus in dominio Thuricensi: qui post pñiam et crucis assignationem relapsi in heresim igne fuerunt cōcremati. Item de quodam fratre Carolo qui magnam habuit adhesionē in terra Uraue ppter eandē causam cum socijs igne consumptus est. Item de quodā Henrico de Tierrem prope Constātiā: qui cum magna adhesionē penitentiā publicā suscepit. Item de quodā Johāne in dominio Ulmensi cū multa societate. q propter dictā cām pñiaz publicā suscepit. Item de vno magno heresiarcha in dominio de Wirttemberg. qui ingenti difficultate expertorū cōuentu fuit conuictus. Item de quibusdā beghardis venientibz per annos singulos quondā de Bohemia infinituz populū in opidis Berneſi ac Soldoreſi ac in multis villis et terris eisdem subiectis in horribilem heresim pduxerūt. Et summarie q in tota Alemania superiori non est contra fidem catholicā heresis introducta nisi per vulpeculas illius secte beghardorum Lollhardorū et beginarū maliciosissime: absq eo q q̄ plures latrones et sodomite sunt in eorum habitu reperti. Unde propter hmoi grauissime iniquitatis frequentia: iura ac iurium canonū et legum sacratissimorū et eorundem ministrorū arma viriliter adaptent: et vtriusq iuris gladij vibrentur. vt eorundē hominū et illorū ministrorū qui vulgariter et communiter vt premittitur Lollhardi Beghardi et Begine nuncupātur cōtumacia: per directum et indirectum cōpescatur. quoniā verissime vt pmittit sunt per omnia pharisei et hypocrite tristes. Sed quia fortassis sepe per directū vt puta personaliter et in ambonibus cancelloz multipliciter generaliter et singulariter sunt correcti. put Christus exprobrauit phariseorum illorum duritiā et incredulitatē. ad quos dixit *Vos non creditis mihi qz nō estis ex ouibz meis: oues mee vocem meā audiūt Joh. x. Sed durissime cernicis sit populus. Vemento q ad iracundiā prouocauerit dominū. Deuteronomij. xxi. Sed vt p̄dictum est hactenus indurauerunt faciem suā supra petram. et noluerūt reuerti. Hieremie. v. et cor suū posuerunt vt adamantē: non audierunt legē et verba que misera t domin⁹ Zacharie. viij. Idcirco expedit vt p indirectū put indei excomunicātur: eorū fautores et receptores ad desistendū ne alieno grauent p̄cō. prouide et sollerter inducantur: prout hoc nuper in quodam cōpendioso tractatulo vberius duxi p̄scribendum. per eum qui obstinatorū malicie nūq̄ misertus fuit. sed in se credendum est salus et vita per infinita secula seculorum Amen.*

Finis.

Glosa bullarū p beghardos impetratar

Pro fundamentalī bullarum sub-

p scriptarū intelligētia clarius demonstranda. Hec principalr videtur sincerius consideranda: q Greg. papa. xij. natione Venetus de Carrarijs electus: de anno dñi. M. cccv. multū annosus et sedet legitime in papatu vno āno mēlibz qnqz diebz decē. et depositus p sciliū Pisani: et in eodē anno ibidē fuit extrū elect⁹ Alexander qnt⁹ natione grecus de Landia. de āno dñi. M. ccccix. die. xxvj. Junij. et sedit mēlibz decem. diebz octo: et mortu⁹ ē in Bononia. Et extrū ibidē elect⁹ ē Jokes. xxiij. qui sedit in papatu legitime annis sex. et deposit⁹ in cōcilio Constantien. anno dñi. M. cccxv. die. xxi. mēsis Maij. Et ex post de āno dñi. M. cccc. xviij. Ipsa die sancti Martini electus est ibidē Martin⁹ papa qnt⁹: qui sedit annis. xxiij. Hinc electus est Eugenius qui vocabat⁹ Sabriel: et fuerat quondam cardinal⁹ predicti Greg. creatus p eum dū fuerat piratus papatus dignitate in concilio Pisano pdicto. et dū morā traheret in ciuitate Arimulen sub potestate dñi Caroli de malatesti baronis ibidem. Hunc videam⁹ pntis bulle videlz Greg. conditionē. Plā in fine ponit. Datum Rome apud sanctū Petrum. iij. nonas Decembris pontificatus sui anno septimo. et ipse in papatu nō remāsit legitime p ut prescribit⁹ ultra duos annos. Item nota q Eugenius confirmauit illā bullā primo anno pōtificationis sui. et infra tres menses post suam creationē. Item nota prout veritas ē q ille Eugenius prout domin⁹ suus Gregorius semper fuit fautor et promotor illorum Beghardorum. Nam et ipse Sabriel videlicz Eugeni⁹ per se quondam fuit in heremitorio prope Paduam tanq̄m beghardus. Itē nota q illa bulla pma videlz Gregorij stabat per. xxiij. annos anteq̄m cōfirmaretur p Eugeniū. Et nūc procedam⁹ ad intentum. et sequit⁹ tenor bullarū que est talis Et primo tenor bulle Eugeni⁹ que in se continet aliam.

Eugenius

e Episcopus seruus seruorum dei Venerabilibz fratribz Colonien. Treueren. Maguntinen. ceterisqz archiepiscopis et tam eorū suffraganeis q̄ alijs episcopis vniuersis per Alemaniam Brabantiam et Flandriā constitutis: ad quos p̄sentes littere puenierint. Salutem et aplicam b̄ndictionem p̄is votis fidelium qui sub humilitatis spiritū pie vite sedulum dño famulatum impendunt. Illis presertim qui tranquillitatē pacem et statū prosperum eorundem respicere dinoscuntur: eo libentius fauoris apostolici presidii impartiri de-

a Alemaniam. Hic ponit differētiā inter Alemaniam et Brabantiam et Flandriam. licet in veritate brabantini et Flandren. sint alemani: prout saxoncs.

b P̄is votis rē. Hec arenga siue hoc exordium tanq̄ curialis sermo nō inducit veritatis probationē. vt no. de insti. lū venissz. xxi. q. iij. Unusquisqz. et in glo. prout dicitur in litteris expectatiuis: vite ac morum honestas rē. Unde scriptum est: que cōmendandi causa dicuntur pro nō dicto habentur. ff. de cōtrahē. empt. Ea que.

Glosa quarundā bullarum

a Quiete. Hec est pars exordij: et dicit quiete. Hec est pura veritas sine curialitate: quia homines illi? fraternitatis seculum fugiunt: et in seculo puerfari non erubescunt sed potius laborē fugiunt: ut sic quiete iuxta tenorē bulle: sed non iuxta sensum bulle victi et vestiti acquirant.

b Gregorio. Hic ē gregorius de quo sup̄ sit mentio in themathe: et ipsi? bulle trāsumptio facit fidez tanq̄ principalis p̄ vniuersum mūdū: quia sic in registro Greg. repta est. ut p̄ de iureiur. c. ij. in sup̄scriptōe. et alibi est stil? et obseruātia romāe curie q̄ facit p̄bationes. de cri. fal. Licet. et facit ius ut no. in. c. Ex litteris. de p̄sti. et bulla plūbata tā Eugeniū q̄ Gregoriū p̄dictorū est: ut fert̄ integra apud p̄gregationē frat̄ illius puerfatis i ciuitate Londoniensī.

c De cellis Hoc est nomen cuiusdam dom? illi? fraternitatis.

d Volūtarie pau. Ecce quō recipiūt nomē de voluntaria paupertate. Videam? q̄ ut nomina corū deant reb. xij. q. j. Clericus q̄. insti. de dona. §. Est et aliud. cū p̄cor. Sūt autē volūtarie paupes: de q̄b? legi? et no. in. c. Sacerdos. j. q. ij. qui se amore paupertatis in nūero pauperū p̄stituūt. ut ibi tāq̄ pauperes volūtarij viuāt exēplo ap̄loz: et q̄ omnia sint cōia: et in h? nō cōmittat̄ dolus put legi? de Anania et saphira vxore sua Act. iij. j. q. ij. §. Legi?. et vbi est hic et laudabimus eū. p̄sertim in illis p̄gregationib? nā pl? delicate viuūt q̄ vixerunt tpe q̄ fūerit in locis suis p̄rijs. Nam expe? rienter videm? q̄ raro vel nunq̄ nobiles v? cūes abundātes: aut periti intrāt illo

rum p̄gregationē. sed tantū artifices mechanici et rurales q̄ se p̄ri? suis laborib? nutriebāt: et nūc ocio mltipl? vacant. et rustici q̄ p̄ri? dormiebat in campo cū pecorib? supra terrā: v? in paleis ap̄ illos fratres dormit in penaz plumis: aut in stratis bus bene politis.

bemus quo ex eoz? quiete altissimo famulat? gratior exhibet. Dudū siquidem felicitis recordatiōis Gregorio pape vndecio predecessori nostro exposito q̄ nonnulli ex vob? seu predecessorib? vris et alijs in vris ciuitatib? et dyocesisbus: dilectos filios de cellis: seu volūtarie paupertatis paupes cōmuniter nuncupatos occasiōe vestitiū quas gestarent diuersis molestijs et iurijs afficerent in eorūde? pauperū detrimentū. Idem predecessor n? volens dictoz? pauperū indemnitati puidere: vob? et predecessorib? ipsis nomib? p̄prijs nō exp̄ssis: suis de

e Vestitiū. Forte de ferebāt vestes lōgas ad laborandum non aptas. aut alicui religiōi approbate siles. de quib? de relig. do. c. j. li. vj. antportabāt scapularia cū cappis tanq̄ monachi ordi? alie? approbati. Nam scapulare est signum vere et approbate religionis. ut le. et no. in

Clemen. ne i agro. de sta. mo. §. Lū vero abbates. Nec etiaz fratres de tertia reglā sancti Francisci aut sorores talibus scapularib? debēt vti quia regula huiusmodi hoc nō intendit. et vtitur magna rōne. Nam in eadez reglā tertia sunt p̄sone matrimonialiter cōiuncte. et si alie p̄sone solute possent vti et deberent si militer et ille. Ecce qualis inconuenientia si soror huius regule impregnata ventre eleuato cū scapulari transiret ad eccliam v? ad alia loca publicā. vel si vir scapulariat? furtiū committens suspendere? ad patib?

per beghardos impetrata

lum. vnde hoc cōsiderantes prelati vo-
luerunt fortassis q̄ tali vestitu non vte-
rentur.

f Quieti et tranquillitati. Hec in ve-
ritate est quies et tranquillitas nō ani-
me sed corpis et animi
vt ocio vacent. put p̄
dictū est supra super
p̄. Quiete.

g Gregori⁹. Hic est
de quo fecim⁹ supra
mentionē in thema-
te.

b Per alemaniam.
De q̄ supra dictū est.
q̄ istud hoīm genus
plus p̄ alemaniā q̄ p̄
alias mūdi plagas re-
perit vñ emanauit il-
la. Cle. tñ̄. I eos pro-
prie. de heret. Ad no-
strum. vbi dicit in re-
gno alemanie procu-
rante satore malorum
operū damnabilr.

i In vestris ciuita-
tibus. vbiq̄ fuerit
corpus illuc congre-
gabūt et aquile. Ma-
thei. xxiij. Hoc ge-
nus laudabile habu-
it ortus ad instar san-
ctorum patrum et fra-
trum heremitarū in
nemorib⁹ morātium.
sed q̄ in deserto non
erant corpora pingua
quibus māducarent
ad saturitatez. et ideo
congregabantur: pro-
ut; hodie ad ciuita-
tes vbi pane vino et
oleo multiplicati tanq̄ fideles chusti re-
quiescunt.

k Humiliter et honeste in fidei puri-

dit litteris in mandatis
vt certis modis et formis
quieti et tranquillitati
dictorum pauperum pro-
uidere curaretis seu cura-
rent prout in eisdem lit-
teris quarum tenor est ta-
lis continet. Gregorius
episcopus seruus seruo-
rum dei venerabilib⁹ fra-
tribus Colonien. Treue-
rensis. Maguntinen alij
q̄ archiepiscopis et tam
eor⁹ suffraganeis q̄ alijs
episcopis vniuersis. p̄ ale-
maniam: brabantiam et
flandriam cōstitutis: ad
quos p̄sentes littere per-
uenerint salutem et apo-
stolicam benedictionem.
Ad audientiam nostram
peruēit q̄ in vestris ciui-
tatibus et dyocesi⁹ sint
nōnulli paupes vtriusq̄
sexus qui humilr et hone-
ste in fidei puritate et ho-
nestis vestib⁹ aut habiti-
bus. aut in paupertate aut
castitate viuunt: et ec-
clesias deuote frequen-
tant. Et q̄ licet huiusmo-
di pauperes nobis et Ro-
mane ecclie ac eor⁹ prela-
tis et curatis reuerenter

tate et c. Que quidē puritas cum alijs
optimis conditionib⁹ si fuerit in ipsis
in fructibus suis cōscemus eos. Ma-
thei. vij. Sed puto q̄ hec verba curia-
liter dicta prout p̄notauimus non ob-
ligant ad mera veritatis
fundamenta.

l In paupertate et cas-
titate. De quibus infra
dicemus.

m Ecclesias deuote fre-
quentant. simulātes lon-
gam orationē. Luc. xx. c.
et ita deuorant domus vi-
duarum sub obtentu pro-
lixę oratiōis. Marci. xij.
et hec pprie dixit xps de
phariseis et ypocritis.
Rur⁹ autēz vidi aliq̄d
genus hominū tantaz si-
militudinē cum ypocritis
habere sicut illi. Constat
autem q̄ christus in vita
sua huiusmōi ypocritas
et phariseos pl⁹ ceter⁹ ho-
minib⁹ p̄secut⁹ est fmōib⁹
suis: dñ̄ dixit post multa
publicani et meretrices
precedunt vos in regno
celorum. Math. xxj. Vi-
demus autēz experienter
q̄ ipsi faciūt longas ora-
tiones in publico et labo-
rare non possunt: nec vo-
lūt palam nec in occulto
ad mandatū apostoli: p̄
ut infra dicetur.

n Prelatis et curatis
reuerenter obediant et c.
Florabile verbum est. nā
dicit Gregorius. Sicut laudabile dī-
cretūq̄ est reuerentiā et honorē exhibe-
re porib⁹. ita rectitudis et dei timor est

Glosa quatuorundā bullarum

si qua in eis sunt q̄ indigēt correctiōe nulla dissimulatiōe postponet. ij. q. vii. Sicut inq̄t. et etiaꝫ si inutiles sunt dū modo tolerant. xvi. q. vi. Si fortassis Un̄ in his s̄ gen^o hominis p̄ ceteris nō facit reuerentiā nisi cum dissimulatiōe. naz. p̄ reuerentia est honor q̄ cum pauore exhibet. ita dicit Archid. de imu. ec. decz. sup. s̄. Reuerētia.

a Nullis. erro. se inuoluēdo. q̄ istud gen^o hoīm se multis aī tpa inuoluit. videt patēter in Cle. Ad n̄am. de heret. Et insup in dieb^o meis et i dyocesi Constantien̄ isti homines infinitos seminauerūt errores. vñ pleriq̃ sunt ad p̄niam publicā positi. alij igne cremati. vnde his diebus videlicet de anno dñi. M. cccc. xxxvii. qui dam nonos fecerant erroris articulos in suis libris cōscriptos. et i oculis cōuenticulis dogmatizatos qui demū et vix informa ti p̄niam publicā pegerūt Hinc publicū est et notorū q̄ hoc errore depuati nō erubescūt dicere. q̄ sano corpe et validis mēdicare et elemosynā recipere non sit peccatū. de quo infra dicitur.

b S; intime caritatis amore q̄ patiens et benigna ē. q̄ nō emulat nō agit perperā. nō inflat. nō ē ambiciosa et c. i. Loz. xiiij. Unde si tales fr̄es intime caritatis amore vt dicit bulla deo et p̄p̄t ipm̄ p̄mis seruiūt. experiētia rex magistra demonstrat. put videmus.

c Ordinaria. Ordinarij sua auctoritate sepe tales visitāt. quia hoc et alijs priuilegijs abutunt. vnde perdere merentur. vt de priuile. Tuaz. de regula.

c. Licet. cum concord.

d Inquisitores. et de illis plene notatur in Cle. i. de heret. et in Cle. seqn. et quia idem ex officio sepe inuenerūt inter talem fraternitatē actus iniquos ideo q̄si consueci pl^o illos visitarūt.

obediant nullis errorib^o se inuoluēdo. sed intime caritatis amore deo et p̄pter ipm̄ p̄mis seruiēdo. Tamē nō nulli a vob^o seu p̄ vos ordinaria et etiam aliq̄ inquisitores heretice prauitatis in illis partibus aplica auctore deputati h̄mōi paupes occasione vestitū indebite et iniuste pturbant. ipsorū vestes simplices et honestas decurtari. transformari. et q̄nq̃ trāsmutari faciēdo. nec non occasione huiusmodi vestitū sacramēta ecclesiastica inhibendo et alia grauamina inferendo eisdem in detrimentū et damnū ipsorū pauperū et scādalu plurimo

e Occasiōe vestitū. vsus nō despiciat. sed abusus vnde quisq̃ rebus p̄tereūtibus restricti^o vñ q̄ sese habet mores eorū cū q̄b^o viuit. aut intēpans aut supstitiosus ē. xij. di. Quisq̃. et sunt p̄ba sc̄i Aug. vñ patēter isti homines vestitu se ab alijs segregant vt suos ritus et mores alijs meliores oñdāt et dicāt in cordib^o suis sic pharisei Deus gr̄as ago tibi q̄ n̄ sū sic ceteri hoīm raptores et c. velut etiā hic publican^o. Lu. xviij. f Simples et honestas. s̄ discernere q̄ ad ipsos vel etiā q̄ ad alios non possumus specialē aut certā dare doctrinā. s; stat i arbitrio boni viri et discreti put le. et no. de rescrip. sedes. et

g Occasiōe h̄mōi (etiā i glo. ibidē. vestitū. Nota q̄ n̄ dic̄ cā h̄mōi s; occasiōe. nā cā se h̄z ad v̄z. occasio ad nō verū vt de ma. et obe. solite. i. Rñ. vbi ptz q̄ cā se h̄z ad id qd iur̄ ē rōnabile et occasio ad id qd p̄sistit in facto et ē rātionabile. Un̄ sc̄ptū ē. occasione. i. qlē cūq̃ aīmi motioez q̄rit q̄ vlt discedere ab amico. Prouer. xviij. vñ q̄tienscūq̃ occasio ponit. hic vel in alijs scripturis taliter intelligamus.

h Grauamina inferre. Ut quia eos deferebant ordinarijs locorum. aut inhi

per beghardos impetrataz

bebāt suis subditis ne ipsis elemosynas cōmunicarēt. et sic p indirectū eos ppele bāt ad rite pcedēduz vel ad recedēduz. et talr enā p indirectuz cōpellūt indei: vt de indeis. Judei. et de vsu. Post misabilē. a Simpliciu z honestariū. hoc stat i arbirio boni viri. put pdictū est.

b Fideles et catholici. z bñ qz pñc tan qz heretici nullo iurs priuilegio gauderēt. qz nihil ad nos d hīs qui foris sunt. de diuoz. Gaudemus.

c Indebite pñtos Punīt interdū aliqz sine culpa: s; nō sine causa. de q dic vt de re. iij. sine culpa. li. vi

d Appellatōe rmo ra. Hanc clausulā solus pñcps ponit. de offi. dele. sup qñtionū. s. Nos aut. cū pcor. et nihilomin⁹ p ap pellari ex legitima et euidentī causa. vt no. ibidē. s. vlt. et ita parū videt ponderāda in rescriptis.

e Nō obstante rē. Hic ponit obstācias generales poni pñue tas qñ in omī rescripto. z nō ponit obstācias iurs scripti et clarissimoz tertū iuris qui vident hūic bulle patenter obuiare.

rū. Quo circa fraternitati vře per aplica scripta mandam⁹: qñen⁹ quilibet vīm i dyocesi sua paupes ipos occasione hmoi eozū simpliciū z honestariū vestiū nullaten⁹ molester: nec ab alijs molestari qñtū in vob fuerit: dñ tñ fideles z catholici repiant pmittatis. et si qz eoz occasiōe pdicta excōi catos vl dictis sacris priuatos vel als idebite punitos repietis anēte aplica pdicta vigore pñtium absoluat. et ad sacramēta pdicta restituatis eos dē in forma ecclie pñueta. Cōtradictozes p censurā eccliastricā appellatōe remota cōpescendo. Nō obstante si aliqz cōiter vel diuissim a sede aplica indultū existat qz interdicti suspendi vel excōmunicari non possit per litteras aplicas nō facientes plenā et expressam ac de verbo ad verbum de indul to hmoi mentionem rē.

f Datum Rome apd sanctum Petrū. iij. Nonas Decembris pontificatus nostri anno septimo. Et sicut nuper accepim⁹ bene memorie quōdam Eucharis episcopus wor maciensis ad litteraz pdictaz executiōez vigore ipsarū aplica z quondā Johānis de ceruo officialis Colonien ordinaria au

de quibus dicitur infra circa finem secūde bulle. Nam i clausula generali ea q nō sunt verisilia nō intelligunt inclusa. d deci. Statuto. lib. vi. ff. de regu. iur. l. In obscuris.

f Datum rome. mirari possem⁹ put notat in the mate. qz tñ vno anno et mensib⁹ qñqz sedit in papatu legitime. z q p suā depositionē i ciuitate pñ sana factā pñsidebat in roma āno septimo sui pontificat⁹. Sciendū q ipse habuit pñuā adherētiā regi neapolitani. de cui⁹ pmissiōe residebat i ciuitate Galetana vbi port⁹ ē maris. et psequēter in portu Venetoz. Et romani in absentia Johānis papē q fuerat elect⁹ in Bononia gratantissime receperūt eū in Roma. et de mū ab omnib⁹ derelict⁹ remansit in ciuitate Arimulen. et ibidem creauit cardinales prout premit titur et renūciauit papatui sub conditione inter als vt sui Cardinales videlicet duo pmanerēt et hi peruenerūt in paup te ad concilium Cōstan tiense.

g Et sicut nuper Finē habet hic bulla Gregorij Hic incipit continuatio bulle ipsius Eugenij.

Glosa quarundā bullar

a Eosdē paupes zc. ea pauprate degētes: put in fra sincerius declarabit.

b Sectatores. Ista sūt verba cōmēdatoria z curialia. de q̄b suandū est vt p̄misimus.

c In colonien. et wor-
matien. Ecce ibi epus et
officialis duar dyocesū
p̄scrutatores facere volūt
leges cōem p̄ vnīversam
germaniā: imo per alias
mūdi plagas vbi h̄ gen^o
hoīm ducit morā. et scri-
ptū est q̄ vnaq̄q̄ patria
suo sensu abundat. de se-
pul. certificari. Q̄ mī-
randa vidissent si totam
alemaniam z puincias z
dyocesas alemanie p̄scrū-
tati fuissent: forte aliū p̄-
cessum fecissent.

d Cōmorantes. placet
licet plerunq̄ viderimus
mutuā ip̄oz bonaz puer-
sationē tanq̄ vnā et ean-
dem p̄fraternitatē.

e Frequētent. ea frequē-
tatione put p̄misim^o.

f Preceptis De his z iā
dictis p̄ditōibz p̄dictū ē.

g Orthodoxe. orthodo-
xa res ē q̄ recte glīamur.
et orthodox^o ē catholi-
cus. de sum. tri. z fi. ca. c.
j. li. vj. siue recte credens
et vt credit ita viues aut
recte glīans: vel in recta
fide cōsistens. ab orthos
quod ē rectū: et doxa glo-
ria.

h Infirmoz curā gērt
illī videlicet frequēter q̄ in
ciuitatibz morant. z ad h̄
opus siluestres z anacho-
rite non conueniunt. sed

ctoꝝitatibz rite p̄cedētes.
eosdem^o paupes xp̄ifide-
les z catholicos: ac virtu-
tum ac bonoz opeꝝ secta-
tores^o debita inquisitione
p̄uita reptos^o in colonien
et wormacieñ ciuitatibz z
dyocesibz a q̄buslibet xp̄i
fidelibz taz clericis q̄s lai-
cis pie cōfouēdos p̄ suas
patentes lras diuersas z
p̄cessus in se cōtinentes.
publice mandauerūt. Et
quanq̄s p̄dicti paupes
viri de p̄ se sil^o et m̄lires
seorsum i suis distinctis
domibz absq̄ mutua eoz
conuersatione cōmorātes
in pauprate et p̄tinentia
in humilitatis spū eccle-
sias deuote frequētent: et
romane ecclie ac eoz ordi-
narijs p̄relatis: plebanis
rectoribz et curatis in om-
nibus reuerēter obediāt.
nullisq̄ erroribz seu riti-
bus q̄ salutaribz p̄ceptis
et fidei^o orthodoxe repu-
gnent se inuoluāt: sed li-
beralr diuini noīs intui-
tu misabiles: ac alias ho-
nestas p̄sonas ad eoz lo-
ca declinantes grā hospi-
talitatis recipiunt: ac re-
quisiti^o infirmozū curam
gerūt^o decedentiū fideiū
corpa etiā tempe furoꝝū
pestilēcialis in terris q̄s
bitāt ad sepulturā ecclia-
sticam deferendo: ac alia
pietatis et caritatis ope-
ra exercendo. etiā de his
que^o māibus proprijs et

in talibus pure quie-
scunt.

i Decedentiū fide-
liū. vt silr in sepultu-
ris q̄runcq̄s se nō in-
tromittūt q̄ in nemo-
ribz degunt.

k Manibz p̄p̄ijs z
mēdicat^{is}. Hic lup^o ē
in fabula vt dic^o. ysid.
Ethi. li. c. xxxvj. z est
trop^o qui pareomia
d^o: z cōmittit dū rebz
et t̄pibz accōmodatū
puerbiū attribuitur.
vnde mibi nō cōstat
quibz iure vel rōnibz
huic pp̄lo hec p̄borū
p̄uertas ascribit. Nō
enī dubitam^o put p̄-
dictū est: qn illa frat-
nitas opus manuum
hacten^o vt pestē refu-
tauerit. h̄ q̄ mēdican-
do se nutrire dulciter
cum ocio cunctis ope-
ribz p̄ordinauerit z
se cōstater in his p̄u-
ctis suis p̄lat^{is} curat^{is}
et rectoribz ecclesiaz
imoueri^o ap̄lo violen-
ter opposuerit. Nam
et si veri essent religi-
osi alicui^o approbate
professionis expletis
suis diuioꝝū officijs
ad labozē non tantū
manuū sed alioꝝ ope-
rum honestoz. q̄rum
cunq̄s tenerentur: vt
plene le. z no. de p̄se.
dis. v. Plunq̄s. Nam
dicit apls. j. Thessa.
iij. Operamī māibz
vris sic precipim^o vo

per beghardos impetrataz

bis. Un̄ et Aug⁹. in li. de opibz monachoz. Eterum quis ferat homines contra
maces. i. religiosos nō opantes. de q̄b̄ ibi loquit̄ saluberrimis apli monitis re
sistentes nō sicut infirmiores colorati. sed sic fortiores p̄dicari. Itē. ij. ad Thef.
ij. Si q̄s nō vlt opari nō māducat. dīc glo. dīcūt q̄dā d̄ opibz spūalibz aplm s̄
p̄cepisse: nō de ope corpali in quo agricole z opifices laborāt. z infra. s̄ sup
suo conant̄ sibi z ceteris caliginē adducere. vt qd̄ vtilr caritas monet nō solū
facere nolūt s̄ nec etiā intelligere. z infra. Vult suos dei corpāl̄ opari vnō vi
uāt: s̄ p̄cipue. z iō religiosi sui dei noiant̄. vt puta vt se totalr fuitio dei manci
pātes: vtz p̄ Dionī. vj. c. ecclīastice hierarchie. vñ dīc Aug. in li. de opibz. Bo
nachi si aliqd̄ agāt si corpāl̄ opari nolūt scire desidero. orōnibz inqunt z psal
mis z lectiōibz z verbo dei. S̄ q̄ p̄ ista nō excusent̄ dīc p̄ singla. Nam p̄mo de
orōne dīc. Citius exaudīr vna obediētis orō q̄ decē mille p̄ceptoris. Istos p̄tē
ptores intelligas z indignos exaudiri q̄ māibz nō opant̄. Scdo de diuīs lau
dibz subdit. Cantica p̄o diuīa etiā cātare māibz opantes facile p̄nt. Tertio sub
iungit de lectōe: qui aut̄ dīcūt se vacare lectioni illic oueniūt qd̄ p̄cipit apls: q̄
est ḡ ista pueritas lectioni nulle obtemperari dū vult ei vacare. Quarto subiūgit
de p̄dicatōe. Si aut̄ alicui sermo erogād⁹ est. z ita occupat̄ vt māibz opari non
valet. Nunq̄ hec oēs in monasterio p̄nt. quādo ḡ nō oīs possunt: cur sub hoc
p̄emptu oīs vacare volūt quanq̄ si oīs p̄nt vicissitudinē facere deberēt nō
solū vt ceteri necessarijs opibz occupent̄. sed etiā qz sufficit vt mltis audiētibz
vnus loq̄tur. Ergo videt̄ q̄ religiosi z fortius laici q̄ sub forma religiosoz sunt
vniti teneāt̄ ad labores. Itē sup illo Luce. xij. Vendite q̄ possidetis dicit glo.
Non tantū cibos vestros cōmunicate paupibz: sed etiam vendite possessiones
vt omibz vestris p̄ dño sp̄etis postea labore manuū opemini vñ viuatis vlt ele
mosinā faciatis. sed ad voluntarie paupes xp̄i. put illi frēs se p̄fiter̄. et etiam
ad vere religiosos p̄tinet p̄prie omīa sua relinq̄re. ergo videtur q̄ etiam eorum
sit de labore manuū suarum viuere. Item voluntarie paupes put viri religiosi
p̄cipue vident̄ teneri aploz vitaz imitari. qz statū p̄fectōis p̄fiter̄. s̄ apli ma
nibz p̄prie laborauit. fm illd̄. j. Cor. iij. Laboram⁹ opātes māibz n̄ris. ḡ videt̄
q̄ voluntarie paupes quēadmodū veri religiosi teneāt̄ māibz laborare. z pl⁹ laici
q̄ clerici. qz laici min⁹ certis horis canōicis psallere sunt astricti. z etiā maxime
quia in laboribz a iuuetute sunt nutriti. Un̄ dixit apls. ij. ad Thef. iij. Sub
tra hāc vos ab omī fratre ambulāte inordinate zc. Frēm aut̄ noiat quēlibet chri
stianū. Item. j. Cor. vij. Si q̄s n̄ vult opari n̄ māducat. Unde Job vniuersalr
locutus est. Homo ad laborem nascit̄: z auis ad volatū. Job. v. qd̄ p̄bū gloriose
p̄sequit̄ a d̄ n̄m p̄positū Greg. li. vj. moralū. c. v. circa fi. et de laboris cōmēda
tiōe z ocij detestatiōe: z ad p̄sentē materiā p̄prie videt̄ facere Tho. ij. ij. q. clxxij
ar. iij. et seq̄ntibz duobz. Sunt aut̄ tria māibz: aut alio corpis mēbro vlt studio
laborare z ocio p̄ medicatiōis suffragiū cibū acquirere. z h̄ in illo q̄ sanus est z
laborare pōt. Si aut̄ san⁹ z p̄ labore sibi z suis q̄bus puidere tenet nō sufficit
ad mendicandum cōpellitur. Nemo enī ad impossibile astringitur. de pac. c.
vlt. de re. iij. c. Nemo. li. vj. cum p̄cor. Un̄ sacratissima dicit lex impialis. C. de
vali. mendī. q̄ pauperibz danda est elemosina qui suis māibz laborare nō p̄nt
paup̄ autē qui nō laborare p̄t si se elemosynis imiscet: captiuand⁹ est z in fuitu
tem redigēd⁹ ē. Hec ibi. et dicit canon. xxj. q. j. Qm̄. Illi autē tm̄ accipiāt pau
perum cibos qui laborare nō p̄nt et mendicare in sacra scriptura interpretat̄ in
vindictā maloz. ps. cxvij. Mutātes trāsserāt filiū ei⁹ z medicēt eijciantur de ba

Glosa quarundā bullarū

bitationibz suis etc. De q̄ quidē materia vicz p̄ validos mendicātes nuper feci duos tractatulos copiosissime loq̄ntes. et ipsoz ritū ac mores reprobātes. Ut aut ius cōe: hūanū v̄l diuinū nō violes p̄ cessioz illoz pontificū. hic q̄ si puilegia p̄cedentiū interptemur p̄ba inq̄ntū de iure fieri p̄t vt res poti⁹ valeat q̄ pereat. de ver. sig. Abbate. vbi enī aliqd a iure cōi discrepare videt. reducēduz est ad ius cōe si fieri pōt ne pereat. qz p̄mptū est leges legibz p̄cordare. C. de inof. do. l. vna. et Aug⁹. p̄ cor. euāgelistas. de pe. di. j. Periclose. et etiā testes dñt ad concordia reduci. de testi. Cū tu. et facienda est interpretatio vt nulli sit onerosa et fm ius cōe de rescrip. Eām q̄. de puile. Ex ore. de p̄sue. Cū olim. Itē interptatio fieri d̄z vt min⁹ sit captiosa. ff. de re. iu. quarū ad finē tituli. et h̄ vez si verba illud patiant: vt videb hic in p̄nti bulla. Nā a p̄bis puilegiū nō est recedendū vbi certa sunt. de puil. Porro. de deci. Ad audientia. vbi enī p̄ba nō sūt ambigua. nō est locus interpretatiōi. ff. de le. iij. Ille aū ille. s̄z vbi sunt dubia necessaria est iterptatio. et illa iterptatio fit p̄tinuo p̄ doctores vtriusqz iur̄. put vide mus in exp̄ientia p̄ lecturas et in glosis ordinarijs. et p̄p̄e in. c. Cū dilect⁹. de cōsue. et sic ad p̄positū redeam⁹. Nam dicūt p̄ba text⁹ in bulla: caritat⁹ opa eter cendo. etiā de his q̄ māibz p̄p̄ijs et mēdicatis acq̄rūt suffragijs egenis erogādo Nam nō dubitam⁹ et p̄missis q̄ māibz p̄p̄ijs acq̄rere p̄nt. et h̄ ē claz. et nō indiget interpretatiōe. Hinc sequit⁹ et mēdicatis acq̄runt suffragijs. i. q̄ illi inter ipsos qui laborare n̄ p̄nt qd̄ vltra nēcessitatē suā acq̄rūt: alijs erogēt. Nam certū est q̄ de elemosyna fieri p̄t elemosyna. vt. xij. q. j. Debat. i. glo. j. et ita p̄ singlos dies hospitalarij aut p̄curatores hospitaliū de elemosyna sibi cōicata dāt alijs elemosynas. et ita xps vt p̄curator ab alijs recepit et alijs dedit. qz nouerūt hoies q̄ sagax erat dispensator et nouerat vbi op⁹ erat. et ipse p̄ se elemosynis nō vtebat⁹ qz in p̄p̄ia venit et vsus est suis. de q̄ plenissime scripsi. vbi. s̄. Aut inter h̄mōi fratres taliter p̄gregatos tot sunt debiles qui laborare nō p̄nt q̄ ceteri illos sustentare suis laboribz nō sufficiūt: et taliter bulla p̄cedit. vt si q̄ talia mendicatis acq̄rūt suffragijs: alijs cōmunicent. nam veri et voluntarij paupes put ipsi se in dicta bulla p̄fitem: nō curāt de crastino: nec solliciti sunt quid māducēt: nec corpori quo induant⁹ Math. vj. et taliter exponit bulla iuxta catholicū intellectum et Pauli mandatū. vt h̄ p̄uilegiū ipsis quo ad cōscientiā et alijs exemplar nō sit onerosuz et talr vt ociosi sano qz corpe cū p̄tacta moderatiōe elemosynis nō vtant⁹ aut vilissime mēdicatiōis obprobrio non cōtaminent⁹.

a Viuētes in cōi. Hic clare videt⁹ q̄ isti fr̄es aut sorores vt ita loquamur viuētes et moras trahentes singlares in singlari bus locis nō vtunt⁹ p̄rogatiuis huius bulle si saltē prerogatia aut puilegia dici merentur.

b Complectunt⁹. id est constringuntur vel amplectant⁹ p̄pter ipsoz adulationes. Nam molli sunt sermones ipsoz sup ole

mēdicatis acq̄rūt suffragijs egenis erogando viuentes in cōmuni: adeo q̄ christifideles ppli zelo sinceritatis: fauoris et dilectionis ipsos plurimū complectunt⁹. De quibz omnibus curatoz suozū plebanozū et magistratuum p̄sidentū et regentium ciuitatū et locorum vbi ipsi cōmorātur non

um: et ipsi sunt iacula p̄s. liij. vñd̄ ḡue peccatū ē. et d̄ ipis scribit xlvj. di. Sūt nōnlli. q̄ parietē linire et puluillū sub cubito et ceruical sub capite ponētes dicunt⁹ q̄ p̄coribz adulant⁹. Ezech. xij. de q̄ pulcre p̄ Bre. in pastoral. c. xij. c. Magistratū p̄fidentū. In omi loco

per beghardos impetrataz

vbicūq; morant' dili-
genter conant' vt ha-
beant fanorē tpaliuz
psidentū vt se defen-
dant ꝑ clericorū aut
aliorū religiosorū
quorumlibet impedi-
mentū iuxta illud cu-
iusdā sapiētis Stu-
de q; sis potens aut
potentioribus adhe-
rere.

a Angelo. qui fuit
cōmissari' ꝑ stilus est
romane curie ꝑ in cō-
cilij generalib; vbi
cause sine lucro tra-
ctātur in opponēdo
nec labores nec expē-
se cōmittunt nisi ma-
iores cause puta ec-
clesie reformatiōe to-
tius tractentur.

b Concilij cōstan.
In q; fui ꝑ vidi tot i-
sultus ꝑ strepit' ma-
gnarū causarū ditio-
res et maiores mūdi
prelatos tangētes q;
nimirum dicere pote-
rant de tali negotio
ad dyabolum paupe-
res.

c Remie opponen-
te. Quia nemo cura-
uit se opponere prout
prediximus.

d Heretice prauita-
tis. et nō mirū cū tot
iura noua ꝑ antiqua
morib; iporū videbāt
obuiare put clari' di-
cetur infra.

e Religiosos. ꝑ bñ
quia ipi eisdē verbo
et facto multipl' of-
fendunt. verbo q; ꝑ

nulle testimoniales litte-
re auctentice corā bo. me.
Angelo tituli sanctorū
Petri et Marcelli preby-
tero cardinali iudice ꝑ cō-
missario auctoritate sa-
cra' Constantien. concilij
generalis specigliter de-
putato in certa causa. in
cōtradictorio iudicio in-
tenta pducte nemine op-
ponēte seruatis seruādis
recognite et transumpte
reputētur: prout in dicti
cardialis cōmissarij etiā
autēticis lris transum-
pta hmoi continentibus
suo sigillo munitis ple-
nius continet. Verunta-
men idem paupes vt si-
dedigna relatione pcepi-
mus a qbusdā heretice
prauitatis inquisitorib;
ac diuersis maxime reli-
giosis ordinū mendican-
tium ac alijs eorum emu-
lis in ipsozū bono ppo-
sito indebite et iniuste in-
quietantur et perturban-
tur: ac preteritu pmissorū
captatis exinde qbusdā
occasionib; ꝑ fictis colo-
ribus: eis diuersa grauā-
mina inferunt pariter et
iacture in aīaz molestā-
tiū periculū ꝑ pauperum
hmoi lesionē ꝑ scandalū
Quare ꝑ parte dictozū
fratꝝ pauperꝝ nobis fuit
humiliter supplicatū vt
eorū quieto statui et in-
demnitati in pmissis pa-
terno affectu puidere de

ut ipsi ordines medican-
tium sunt ordinati ab ec-
clesia ad seminandū ver-
bū dei. vt in Cle. Dudū.
de sepul. et ꝑ in publico.
et ꝑ idē ipsi faciunt in oc-
culto. Itē offendūt facto
q; stipendiū qd ipsi reli-
giosis debet ex verbo dei
illi surripiunt.

f Emulis. quoz plures
sunt in mundo. sed q; nō
psequunt' exinde lucroz.
deficiūt scrutātes scruti-
nio.

g Indebite ꝑ iniuste in-
quietāt. ꝑ si ita fieret ma-
le. q; scriptuz ē: qd iustus
est exequetis. Deut. xvj.
et. l. dis. Cum exaudiero
Et quod vob nō vultis
fieri. alteri facere nolite.
ij. q. j. Primo. in fi. ꝑ de ꝑ
plene i phemio decretoꝝ.
h Occasionib;. Hic. ꝑ.
describit occasiones de q;
predictum est.

i Iacture. Et iactura ꝑ
prie est damniū qd naute
sustinent quādo propter
tempestatem res in mare
iactant. sz large sumitur
pro omni damno tamen
stricte dicit' a iacio iacis
pro iactura que fit exone-
rando nauē tpe periculi.
Ita no. Jo. an. in regula
locupletari. li. vj. in no-
uella.

k Scandaluz. Q; si re-
monem' a subditis: nos
in eorū quiete quiescim'
ꝑ fouemur in pace. de of-
le. li. vj. Officij. et qd ali-
qñ cauendū sit scādaluꝝ:
aliquādo nō. de quo ple-
ne ꝑ Gregorū sup Eze-

Glosa quarundē bullarū

chielem li. j. c. lxxv.

a Qui cunctozz fidelium.
de q pulcre vidi exordium
in. c. de homi. c. j. li. vj.

b Sedulo. i. incessantē
ita exponit glo. in. c. De
uotissimaz. xij. q. ij. Ecce
q bonū hēbāt pmozoz
seu referendariū q eos re
tulit incessantē dño famu
lari. s. fortassis ibidē lar
giter sumit. vt. xxxvij. di.
Sedulo. vbi sedulo dicit si
semel i mēse scolastici ad
humilitatē mouent. z sic
fortassis illoz famulatus
quo ad deum denotat vt
veritas pfuerit.

c Sine mutua cōuer.
Interdū regla fallit. mē
tiri deo potes fallere ipz
nō potes. de p. se. di. ij. pa
nē de altari. z glo. dic ibi
dem. Fallere pōt qā deū
qntū in se est. s. nō q deo
aliā oppositionē inducat
ppter alicui fallaciā quā
habuerit.

d Opa pfata. videlicet
pietatis z nō medicatōis.
Nā p medicatōnez in se
volūt cōmittere opa pie
tatis q tū cōmēdāt q
psint hic z in alio seculo
pre cūctis alijs opibus. vt
le. z no. xliij. di. in pn. z sic
hoc glorioso pietatis ope
volūt carere. z p pietatez
in ipsos cōmissas volunt
alios mere paupes et debiles defrauda
re: et pteru pietatis vel sub ei⁹ specie vo
lūt impietate pmittere put talē cōmitūt in
pitate. xxiij. q. ij. nec is. xxx. q. j. nosce. lxx
vj. di. cleric⁹. Nā qd ipsi tāq paupibz
applicat misabilibz detrahif. vñ dic canō
Et si illi q nulla de rebz suis paupibz di
stribuerūt eterni iudicis voce pdenabūt

benignitate aplica digna
remur. Nos itaq⁹ q cun
ctorum fidelium z pferim
dño⁹ sedulo famulātium
trāquillitatē affectamus
attendentes qz q nra in
terest sup premissis opoz
tune puidere hmōi sup
plicationibz inclinari vt
paupes pdicti viri z mlie
res seorsum et distinctim
sine mutua cōuersione
viuere z hītare: ac vestes
put hacten⁹ psueuerūt ge
stare opa pfata exercere
necnō victū z amictū hu
iusmodi vt pferē acq̄rere
libere et licite possint et
valeāt aucte eadē aplica
tenore p̄tius indulgem⁹
ipsis vtriusqz sexus ne p
quēuis sup pmissis mole
stari queāt vl turbari. cū
oibz z singul⁹ eoz domibz
possessionibz locis rebz et
bonis q nūc obtinēt z in
futurū pstante dño iuste
poterint adipisci ab inq⁹
sitorz z fratrū pdictorum
ac alioz qrumcūqz cuius
uis status vel peminētie
inq̄sitiōe iurisdictione po
testate z supioritate eadē
auctoritate harum serie

in futuro: qnto mag⁹
hi q auferūt pauperi
bus qd nō dederunt
xij. q. ij. Et si illi. Itē
Amico rape quippiā
furtū ē. ecclīaz defrau
dare sacrilegiū ē ac
cepisse paupibus ero
gandū aut qd aptissi
mi scelerē exinde ali
quid subtrahere oīm
pdonū crudelitatem
supat. xij. q. ij. Ami
co. Vñ dixit Hiero.
qui de bōis pentū et
opibz sustentari pnt. si
qd paupē ē diripi
unt: sacrilegiū pfecto
cōmittūt. z p abusio
nē taliū iudicūz sibi
māducāt z bibūt. j. q
ij. Clericos. cōcor. c.
Pastor. z. c. Sacer
dos. ibidē. Ecce nūc
ppende tenorez bulle
q dicit opa pfata ex
ercere. necnō victum
et amictū hmōi put
pferē acq̄rere. tu igit
qui voluntarie paup
tatis mercede gliar⁹
ascende ad cor altūz
et vide ne per abusio
nē elemosynaz mise
ria ppetua crucier⁹.

e Libere z lici. pos
sint. Illud possum⁹
qd honeste possum⁹.

ff. de p̄di. insti. Filius q fuit. z omia
mibi licent: s. nō oia expediūt. j. ad
Loz. x. et ibi glo. exponit. melius tū
xi. q. j. Aliud. z in glo. xiiij. q. j. i pn.
Sed pulcerrime Breg. moralium. v.
c. vij. vnde nisi papa ex iusta cā pce
dat vel dispenset. peccat nec cōcesso
valet dispensatio. vt no. in. c. Non

per beghardos impetrataz

est de voto. **U**n dum
pcedit quit qd est s
euangelii vel s gene
rale statutū ecclie vl
contra votū tacitum
vel expsum. Item s
apl'm. Item s ius di
uinū. xxv. q. i. Sunt
quidaz. de resti. spo.
lras. xxv. dis. Olim
S; s ius posituum
dispensare pōt qz in
his sufficit sola volū
tas dispensatorū. etiā
sine cā de his oibz vi
de spe. de leg. s. Plūc
breuiter dicendū.

a Eximētes peni
tus. Ecce vsqz huc qz
laudabilia lata lar
ga pba ad ipoz frū
et soroz exēptionē fa
cientia. et magn^o cla
mor z modica lana z
dū sūmarie colligi^o
et singla sincere ppē
dim^o ipsi n pl^o qz ali
laici pnt inqstū n de
liquūt. si at deliquūt
tanqz laici correctio
nem pdignā recipiūt
Nam z veri exempti
religiosi de ordinib^o
approbatis i pluribz
casibz puniunt p or
dinaris locoz. put
de h plene le. z no. vi
q. iij. Placuit. de off.
or. Braue. in glo. ij. z
ibi vide put hec z alia in pnti bulla
cōseqnē clarissimē videntē expressa.
nā si fil' bitāt sic patron^o cū familia
z nobiles in castris. cōiter hucusqz
stabunt z solū de bitū discrepatōez
recipiūt. sicut etiā quondā hēbāt et
hoc sincerius vide in notula seqnti
b In omibz z p oia. Et ea q nota

perpetue^o eximētes peni
tus et liberātes: ita qz ipi
inquisitores frēs et quis
aliq: nulla inqstiois: visi
tationis: iurisdictionis su
perioritatis: prātē vl offi
ciū i eisdē corūqz domos
valeāt exercere. nec in ip
sos excōicatōis seu alias
sentētias vl penas pmul
gare. decernētes exnūc ir
ritos et inanes omēs et
singulos pcessus excōica
tiōis. suspensiois z inter
dicti snias siue penas qz
vel qz forsan s exēptōez
et libationē pdictas quo
quomodo ptigerit pmul
gari vl haberi. Nolumus
tñ vobz ppter hoc siue in
risdictioni vīe ordinarie
in aliq derogare. sed po
tius paupes ipsos^o in oī
bus z p omia vīe iurisdī
ctioni tanqz platis z ple
banis curatis z rectoribz
eoz subesse obedire et in
tendere. Ceterū si q vtri
usqz sexus siue paupz
et habitus hmōi velami
ne oberrātes extra pgre
gationē dictozū pauperū
siue māifesta et legitima
causa in ciuitatibz z dyo

biliter dixim^o. hic pspice
clarius. exitus em acta p
bant. fines sō pugna co
ronāt. C. de iudi. Rē nō
nouā. in fi. de pe. dis. mul
ti. ix. dis. Negare. de pfe.
dis. i. nullus.

c Ceterū. Hucusqz dixit
bulla de cohabitātibz in
vna domo. nunc de alijs
tractas qz soli discurrunt:
nā ceterū ē pūctio copla
tiua orōnū. nō aut dictio
num vel pboz. vt est con
iūctio et vl ac. et igit po
nitur in pncipio oratōis
vt h z derescrip. Ceterū.
de pur. ca. Ceterū. vnde
semp intelligendū ē aliaz
orōnē precessisse cui con
tinuabitur.

d Extra cōgregationē
Et ita videt si sit aliqua
prerogatiua iur' vl facti:
qz extra hmōi domus vel
habitationes cōmunes ta
liter vagātes tali liberta
te nō gaudeāt. dicebātur
autem quondaz tales cir
cūcelliones. de quibz le.
et no. xxiij. q. iij. Circun
celliones. Un dic ibidez
glo. antiq qz etiā tales fu
erūt falsi monachi qz cir
ca cellas alioz vagabant
sedem certā nō hntes. vl
etiaz dicunt heretici qdā
qui vagatiōe ita dicebāt

Est autē notandū qz duo vl tres faciunt
hmōi cōgregationē. ita qz hmōi libertas
(si que est) maneat apud ipos. vt le. z no.
clare de elec. c. j. z in glo. j. imo si omnes
morerent vl recederēt vsqz ad vnū in illo
remanet ius collegij. ff. qz cuiuscūqz vni
uersit. sicut municipij. in fi. et. lxx. di. Si
forte. z ille solus posset eligere pcuratore

Glosa quarundē bullarū

vel magistrū dom^o et alia
facere quod pri^o fecerat
suum collegiū. et ita no. et
le. in. c. Statū. de postu.
pla. et in glo. magna. et il
le sic solus put ali^o et col
legio ex iusta cā p^t ambu
lare solus. put hic p^tinet
in bulla.

a Vob iniungim^o. vide
licet omnib^o et singlis ar
chiepiscopis et epⁱs p^r ale
mania constitutis.

b Ut eosdem. videlicet
vagantes et oberrantes so
los: quorū in alemania su
periori infinit^o est nūc^o
in silvis. nemoribus aut
villis aut apud capellas
morantes et soli p^r loca p^r
elemosina colligēda dis
currentes: et etiam aliqui
uxores aut alias mulie
res secum tenentes.

c Expellatis. Nōdum
audiui talē fuisse p^r ordi
narios executionem ppe
tratā: nec requisitionem
hūmōi tal^r ipsis intimatā
nec talem repulsionē ob
errantiū apud aliq^s ob
servatam.

d Habitum deponere.
De quo p^rmisimus etiam
si habuerit scapulare.

e Auxiliū brachiū secula
ris. Nā nō tantū hic sed
vbicūq^{ue} deficit ecclⁱasti
ca potestas: semp^{er} recurri
tur ad brachiū seculare.
vt. xxj. dist. Reclicuit.

xxj. q. j. Petimus. et. xxij. q. v. de liguri
et. c. Administratores. et etiam delegat^o
De quo Archid. de heret. Ut officium.
s. Deniq^{ue}. li. vj. in glo. s. brachiū.

f Gubernatori pulso. vt conforment

cesibus vestris repleti fue
rint vobis iniungimus
per presentes^o vt eosdem
predictas censuras et ali
as penas temporales et
spirituales q^{ue} merito for
midentur de ciuitatibus
dyocesis et locis et ter
ritorijs vob^{is} subditis ei^{us}
ciendo p^rtin^o expellatis
aut als^o eosdē oberrantes
cōpellatis dictū^o habitū
deponere v^t ipsos stare et
cōmorari in cōgregatiōe
cōmuni pauperū p^rfatorū.
etiā cū innuatōe si expe
dit auxiliū brachiū secula
ris: ac etiā ipsos et q^uscun
q^{ue} alios p^rdictos paupes
gubernatori pulso. vt
pcuratori eorū quē inter
se duxerint eligēdū iuxta
canōicas sanxiōes et pro
nunciales et sinodales cō
stitutiōes et vest^r ordina
riorū et obseruatiōes et ho
norabiles ritus eorū iter
ipsos ab antiq^{ue} approba
tos in licitis et honestis
vt p^rgruit eorū statui et cō
ditioni parere et intēdere
faciat^{is} put s^um deū sin
gulis circūstātijs q^{ue} circa
premissa cōsiderāde sunt
attentis noueritis expe
dire: vt exinde animarū
suarum salutem conse

se in hoc iuri natura
li et hūano. nā natura
li iure apes et grues
hūt principē. vt. xij.
q. j. In apibus. Sic
pastores iure hūano
habebant p^rncipē. vt
j. p^r. v. et coci hēbāt
p^rncipē. iij. Reg. vlt.
xliij. di. in p^rnci. et la
trones hēbant p^rnci
pem. ij. Reg. iij. et de
mones hūt p^rncipem
Math. xij. Lu. xj. sic
inter hoies sunt p^ris
cipes. vt no. i. dic. c.
In apib^{us}. et int^{er} omⁿis
status hoim vt ibidē
q^{ue} dicit textus. Unū
enim oportet esse p^r
ncipem ad quē oēs re
currāt. s. q^{ue} q^{ue} si. sint
le. Per venera. et s. b
vide q^{ue} no. Inno. et
Hosti. s. fo. cōpe. Li
cet ex suscepto. et ita
tales paupes hēant
principē vel p^rncipa
lem ad quem recur
rant.

g In licitis et hone
stis. Et taliter et nō
aliter etiā habemus
obedire p^rlatⁱ nostrⁱ.
quia p^rpter obediētiā
malū nō est cōmittē
dū. s. aliquⁱ d^{icit} bonū
q^{ue} agitur intermitti
vt si monach^o nimitū
ieiunaret: et sibi con
trarium demādaret
de b. xj. q. iij. Quid

ergo. et vide ibidem bonā glo. Un
si p^rlatus aut gubernator ip^o pau
perū mandaret dū p^r pane laborare
vellet vel posset nō est in hoc obedi
endū. quia s^{ed} nō est licitum vel ho^{mo}

per beghardos impetrataz

nestum vt patz ex pre
missis.

a **U**berim⁹ fruc.
zē. In pitate cōperi
et piz euidēter scētu
ras bullaz pntiū sin
cero scrutinio pscrui
tanti q⁹ pba necnon
ordes tā exordioz q⁹
narrationū: petitiōz
z pclusionū tā exq⁹si
te sūt dictate. tā reue
renter floribz toti⁹ cō
mēdatōis laud⁹ gl'ie
et honoris sunt cōsti
pate q⁹ sufficerēt ad
vitaspatz scriissimoz
qui qndaz in egypto
degebāt eximia felici
tate vt apparet qz ha
bebāt abbreviatores
siue dictatore cordia
li feruore feruentissi
mū in cancellaria pa
per: z possem⁹ exēpluz
pducere put nup q⁹
dā eximi⁹ doctor. pti
lit ad piliū basilie
se: qd magno strepi
tu fuit ichoatū z exi
liter terminatū. z in
quit. clamabat mōs
ingēs vlulatu terribi
li totā pene puincia
cōmonēti q⁹ sibi tps
ingruebat vt asseruit
pariendi z abhorruit
totus ppl's q⁹ si aliuz
mōtē parturiret quō
et q⁹l'ie ipz sine iactu
ra vicinitatē colloca
rent: z his anxietati
bus dū gens ingemuit mōs sinum
aperuit z murū vnicum parturivit.
Et ita dicā de clangoze pntinz l'raz
maximo q⁹ modicos apō sincere p
pendentes pducit effectus.

quantē: et als⁹ vberimus
fruct⁹ in christiano ppl'o
crescat atqz opa mīe abs
qz ipedimēto in exēpluz
salutare valeāt vbilibet
exerceri. Quocirca ffnita
ti vze p aplica scripta⁹ cō
mittim⁹ z mādā⁹ qten⁹
vos z vīm singuli p vos
vel aliū seu alios eisdem
paupibz in pmissis oībus
et singul⁹ aucte pfata effi
cacis defensiōis auxilio
assistatis nō pmittentes
ipsos p⁹ exēptōz z libatio
nē ac l'raz n'rarū tenores
hmōi p inq⁹sitores z fra
tres predictos seu quis
alios vexari perturbaret
illis granamina molesti
as siue damna irrogari
turbatores z molestato
res huiusmōi: necnō q⁹s
libet pdictores z rebelles
in pmissis eadez aucte p
censurā eccl'asticā appel
latione postposita⁹ cōpe
scendo. Nō obstāte si eis
dem ordiūibz vl' qbusuis
alijs cōiter vel diuisim a
sede aplica idultū existat
q⁹ interdicti suspendi vel
excoīcari nō possint p lit
teras aplicas nō faciētes
plenā z exp⁹ssaz ac de ver
bo ad verbuz de indulto
hmōi mētionē et alijs in

b **C**ōmittim⁹ z mādā⁹
Flota q⁹ nō dic⁹ pcpim⁹
De q⁹ infra dicet. vl' distri
cte precipiendo manda
mus.

c **E**xemptionē. Valde
largiter hic sumit exem
ptio put infra dicitur.

d **C**ōpescēdo. Hic no
ta q⁹ ab ista clausula q⁹ in
cipit. s. Quocirca frāni
tati vestre p aplica scri
pta cōmittim⁹ et mādā⁹
vsqz huc magne auctori
tatis verba demādātur:
et si voluerint archiepi z
epi p ipsos magnalia pfi
ciunt. sed si sincere pside
ram⁹. tūc papa mādauit
illis ordiarijs. quō q⁹ pu
niēdi sunt si h mādatum
exēq nō volūt. videt⁹ q⁹ ar
guēdi sūt p papā si accu
sant. Secus si scripsisset
papa districte pcpiendo
mādā⁹ sub pēa excoīca
tiōis. z sic p p⁹umacia ve
nirent excoīcandi. Vide
qd le. et no. de offi. dele.
Prudentiā: z in glo. sup
p. Arguēdus. et differūt
multū mādātū et pceptū
c. Imperiū. xiiij. q. j. Qd
precipit. z in glo. ibidem
et stilus curie similr ma
gnā facit discretionē inē
simple mādātū z pceptū
cū pena. hic autē nulla pe
na apponit nec cōminat
ergo videtur q⁹ papa hic
simplicissimū fecerit mā
dati preceptum.

e **E**t alijs in pūiz facien. Videt⁹ em⁹ q⁹
hec bulla obuiet multis iuribz quondaz
edictis p statū z p dīctōem hmōi pauper
vt piz de reli. do. c. vlt. z. e. ti. c. vnico. li.
vj. z. e. ti. c. j. in Cle. z in Cle. Ad nīm. de

Glosa quarundā bul. p begb. ipetra.

heret. et si doctores eisdē iuribz largit scri
bētes qz dicta forēt mltā p extēsu dicēda
et n̄ est verisile dñz papā aut hūcl' aliū sū
mū pōtificē tātoz iurū in corpe iur' clau
soz defmiationē mltis vigilijs excogitatā
unico et gñalissimo pbo tollere voluisse.

C. d. ioffi. test. l. si qñ. de
elec. Ecclesia v̄ra. de resti.
spo. Audito. vñ le. et no.
in. c. Ex pte. ij. de offi. de
le. q. rescriptū obtentū s̄
ius positū non valeat. h̄
idē de resc̄p. Causaz q. d.
q. spe. de resc̄p. p̄nta. s.
vlt. p. Itē qd ē p̄nta. S.
omissis mltis doctoꝝ alter
cationsibz. Jo. an. de excels.
pla. c. vna. li. vj. sup glo.
ergo necesse videt cōclu
dere q. in oī materia si in
resc̄pto vlt' bulla p verba
derogatoria plata. licz ge
neralr vt hic ab eo q. d. ro
gare p̄t vt ē p̄nceps vicz
papa vel ipator appet de
ei' volūtate q. gñalr oibz
d. rogare voluit illi stabit
als secus q. distinctio no

rat in dicto. c. Ex pte. ij. de offi. dele. In
p̄ma. et ij. et i glo. d. p̄fir. vñ. vlt' inuti. Por
recta. et in glo. in. c. si s̄ ius vlt' vñ. pub. l.
vlt. Et exēplifica sciaz et i gñantia put no.
in. c. nonnulli. de resc̄p. cū ibi notat: et ad
h̄ fac scia quā p̄nceps h̄re censet i scrinio
pectoris sui. fac ad h̄ C. de testa. mili. l. sic
certi. p. miles sciēs se filiū h̄re instituēdo
aliū: videt aliū exhereditasse: et n̄ exp̄mat
Ad idē. ff. d. ex cu. tuto. l. Itē vulpian'. s.
vlt. vbi tutor absoluit a tutela si p̄nceps
sciēs eū tutore dar ei lniaz domiciliū trās
ferendi. ad idē fac opinio doctoꝝ et audi
toꝝ. de rota q. talr iudicat. et est stil' et obf
uantia romane curie q. put p̄missuz ē. fac
ius et legē in p̄missis et alijs casibz. vt vi
dem' qz clare dic' text' i. c. j. de fi. p̄s. q. ta
les ad sacros ḡd' n̄ pmoueāt et p singlos
dies recipim' lras d. penitentiaria pape. d.
h̄ textu. et cū sibi p̄cordatibz mētiōz nullā

faciētes. et hec sit p̄lo final' cū p̄ctica
exp̄imētalī q. rex ē m̄grā. d. ele. qz sit.
li. vñ. cū p̄cor. i glo. et plen' ibid' p ar
f. Ut ordiez reli. Et bñ (chidyā.
qz qsi oēs s̄ rustici aut mechāici ad
labore tepidi viuētes cōiter et colles

gialr. nihilomi' s̄ lai
ci. h̄itatio tñ ipoz bñ
possi dici loc' r̄ligios'
vt zenodochiū vlt' bo
spitale. vt d. reli. do. d.
zenodochijs. vñ mōa
steria tēpla et alia loca
silia ad pios et r̄ligio
sos vlt' deputata q̄cū
qz noie cēfēt. vt i d. c.
de zenodochijs. C. d.
epi. et cle. l. orphanor
trophos. et oia orator
ria: etiā q. aliq' i p̄rijs
domibz aucte epi p̄sti
tūt loca religiosa s̄
vt. r̄lij. di. oratorij. r̄y
ij. q. ij. qdā. d. p̄se. d. j.
vnicuiqz et c. clicos et
c. si q̄s. et n̄ seq̄t si isti
paupes l' aliq' laici sint

i loco r̄ligioso q. p̄p̄tea
sint r̄ligiosi vt appet i s̄ilia mōaste
g. Anno icar. Flō legi' int' (rioz'
sumos pōtifices p̄teritos aliqūē vñ
fuisse hac ānotatōe. vicz d. āno incar
natōe dñi nisi p̄ntē eugenij et p̄nter
nicolaū. et laudabile videt i ocul' hy
storioꝝ p̄phoz. Itā sepe vidim' erro
res i ānq̄s bullaz tenoribz notabilr
p̄missos dñi p̄tinebat simplr ān' tñ
mō pōtificat' et patēter i ḡranim' q.
tpe p' xpi natitatē fuerit corōat': et
dñi isup plūbū fuerat vetustate obfu
scatū suis i caractibz silr nesciim'
q̄t' ille papa sui nois appellatiōe fue
rat supputat' Et hec sufficiāt p glo.
dictaz bullaz intilr collēa p me Feli
cē cātozē thuriceñ mīmuz decretōz
doctoꝝ ad rogatū certoꝝ curatoꝝ et
rcōz p̄ochialiū et ad q̄rūlibz p̄itoꝝ
correctōez. de āno dñi. D. cccc. lxx.

De negocio monachorum

Euerendo in xpo patri et dño do-

rmino. B. abbati de Hulenzu ordinis Cisterciensis dño mihi multū venerādo Felix pposit? Solodoren decretor. doctor val de modicus. Si qd meli? salute dudū Lothari? cardinal? vir mirande speculatiois. put videt in cōpilatiōe sua videlz in libro de miseria humane conditiōis. creatus psequēter dñi nostri Jesu chisti vicarius et pontifex summ? dictus Innocēti? .iij. et hic dixit in decre. ij. de obfuitia ieiunior. Bona? mentiū est ibi timere culpā vbi culpa minime repitur: ex quo fide liter arguo q? fortius earundē mentiū in his tractādīs vbi culpa vir abesse poterit remorsus cōscientie percutit. et hoc argumentū a fortiori pbatur. de elec. Cum in cunctis. et hec cōscientia vere religiosos crebrius remordere concernit dum p ipsos negocia secularia de supiorū etiā mādato disponūtur. Et nimir. mādantiū e quorū māibz sanguis subditoz reqrit mētes stupēdo perplectunt. Et q? pater reuerēde cū in hmoi negotioz dispositiōe nup apud excellētissimū et in omni artū facultatibz viz clarissimū viz mēm venerandū Hispanum solleter requisitū: maioribz fortassis occupatū. expeditiōez nō receptis: z mihi tandē qui nō possem soluere corrigiam calciamenti illius in his scribendis cōfideret iniūxerit. vltro me offero vt dixit ppha. Ecce dñe ego: mitte me. Esa. vi. Cui? officiū etiā reqrit? alter expauit q? dixit. A. a. a. dñe: nescio loq: q? puer ego sum. Niere. j. et. viij. q. j. In scpturū desiderū animi vñ ad vestrā z mltorū correctionē scribere p modū dyalogi quasi ptentiosi trepidus attemptabo. Nā scriptū est Esa. xxvij. Tantūmō sola veratio intellectū dabit auditui.

Abbas. Placet mihi qualitercūqz pcedas: z quid tibi videbit edicas et q? credam vl nō mihi sit pura libertas. quia le. z no. de arbi. Cum olim. q? quis aliquādo cōsiliū petere tenet. Attamen sequi nō obligat cōcor. C. de in. emphi. l. vlt. z. ff. de admi. tu. l. Quidā decedens. §. Papinian?.

Felix Ad ppositū igitur nō (ff. vbi papil. edu. de. l. j. et de regla. Ricet. strum constat q? multa sunt secularia negocia de quibz le. z no. pri. mū in rubro. ne clerici vl monachi secularibz negocijs se immisceāt. quod quidē rubrū est autenticū tanqz sit lex vel canon. z de per se competēter allegat quia in eo oratio pfecta perficit. de quo spe. de dispu. circa si. et clarius ibidem per Jo. an. in additiōibz. et post dictum rubrū sequitur caplm primū de huiusmodi negociatiōibz de quibz pauca perstringamus vt proprie eiusdē decretal? verbis vtamur: ad que ptiuent omnis carnalis concupiscētia. quicquid plus iusto appetit homo turpe lucrū est munera iniusta accipe vel etiā dare pro aliq? seculari questu precio aliqūē conducere: contentiōes vel lites vel rixas amare In placitis secularibus disputare excepta defensiōe orphanorū aut viduarum cōductores aut procuratores esse seculariū rerum zc. et sequit. Negociū iniustum exercere. nec tamē iustum negociū est cōtradiciendū propter necessitates diuersas. quia legim? sanctos apostolos negociatos fuisse. z in regula sancti Benedicti precipitur prouideri per quorū manus negocia mōasterij prouidentur. Canes vl aues sequi ad venandū. z omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia z his silia ministr? altaris dñi. necnō et mōachis oīno interdicim? de qbz ait apls. Nemo militās deo implicat se negocijs seclarijs: bec ibi. Dicat aut negociū negās oīū: p Boff. eo. ti. in sū. pprie em in causis negociū. in vicjs aut negociatio locū habet. de ver. sig. Forus. §. Constat.

De negocio

Abbas. Et utiqz mihi pstat hanc decre. magne auctoritatis fore de precepto et de concilio Moguntino: iuribus canonicis incorporato vñ cū pfratribz meis oim seclariū causaz negociatiōes ptractare crebri⁹ ptime
Felix. Pater reuer⁹ de patz ex pmissis q iuste negociatiōes cleric⁹ et (sco. monachis nō sunt interdicte propter diuersarum dispositionūz necessitates sibi per singulos dies incūbentes. sic vt pmittitur discipulos xpi et fratres sancti Benedicti in artissima regula vidimus negociantes. et hoc dicit lex imperialis in auten. de sanctis. epi. s. Aliū aut. coll. ix. q. clerici et mōachi pnt p eccliaisticis causis negociari. pcor. c. xxi. q. iiij. Credo. et c. Lyprian⁹. et insuper canō dic. ad vite hui⁹ necessitatē studia sunt diuersa. vt. xxi. q. i. Clericus.

Abbas. Bene dicis. ad vite huius necessitatē. Nam ad hāc si bene pēpenderes studia modica sufficerēt si carnis appetitus nostros vagos affectus non puocaret. Nam dicit Boecius. ij. de pso. prola. v. Paucis enī minimisqz natura cōtenta est: cui⁹ facietatē si supfluis vigere velis aut in iocundū quod infuderis fiet aut noxiū. Vñ Lathonis auctoritas. Nō nimīū est fugito. et Hostien⁹ dixit de maio. et obe. Requisite. Omne qd est nimīū: ver⁹ titur i viciū. vñ de culpā timeo put pmissisti. quia nimīū negociatiōib⁹ vt abundātius viuiam⁹ vñ cū nostratibz vel stratibz accolis peregrinis et hospitibus nostra nostrorumqz solertia cunctis horis diebz vite nostre sagaciter intricat extri

Felix. Nescitis qd petat⁹. Nōne scri⁹ (catur implicat et nūqz explicat. ptum est vbi multe sunt opes: sunt et mlti qui deuorāt eas. Eccl. v. et ad prouidendū tot et tantis deuorantibz (oportz necessario fm apostolū) illis abundāter prouidere. Nam dic idem. j. Thimo. v. Si quis suoz et maxime domesticoz curam nō habet fidem negat et infideli deterior est. id est ostēdit se deteriozem. vñ apostoli vnicuiqz prouidebant fm qvnicuiqz opus erat Act. ij. et christus dixit discipulis suis. Nunquid aliquid defuit vobis. at illi dixerunt nihil. Luce. xxiij. et hoc operabatur et hodie operatur vnus et idem spirit⁹ apud vos et illos tribuens singulis prout vult. j. Corinth. xij. Et insuper dixit apostolus. Gratias ago deo meo semp pro vobis et c. quia in omnib⁹ diuites facti estis ita vt nihil desit vobis. j. Corinth. j. Et qui omē dicit: nihil excludit de peni. dist. j. Nemo potest. et c. dist. Si romanorum. Hinc infero q amici dei replebuntur omni bonitate tam temporalium qz spiritualiū felicitate vt dicūt doctores ibidem. Cum autē spiritualia sine temporalibus subsistere nō possint quemadmodū corpus sine anima. vt. j. q. iiij. Si quis obiecerit. et temporalia

Abbas. Dicigit qso que ne⁹ (suis negociationē necessario requirūt. gociationes sine pctō religiosi sunt tractabiles.

Felix. De questione tam larga penitus etiam incerta non pōt assignari solutionis sententia. xxiij. di. Habuisse. constat q plures sunt religiones: et quot religiōes tot negocioz gestores. imo qmōsteria tot negociorum diuersorū conditiones. Vñ sancti Francisci de obseruantia fratres in se iuxta Clemen. Exiui. de ver. sig. quasi nullas habent temporalīū negociationes imo inter vnus ordinis et regle frēs dispares sunt negocioz dispositores.

Abbas. Est veritas q sepe iam dictorum fratrum minor in summa quiete et vera pauprate degentiū vultus prout Daniel cū ceteris pueris sibi cōiunctis: sicut Dan. j. apparent meliores et corpulētiores qz nostri q velsimur cibo regio p ineffabiles p intricatiōū negociatiōes et laborz sollicitudines acquiritorz fortassis illi plerūqz p singulos dies prout apponitur ipsis in trans

monachorum

quillitatis paupertate. nos multū copiosos pcellunt in alimētis secundioribz fer
uenter crepitātes. Sz his dimissis dic q̄so est ne aut general norma cūctis reli
giosis z clericis rōne sue negociatiōis ascribenda.

Felix

Atqz dñe. quā clare videre poteris p Henricū boijt in .c. ij. ne cle.

Abbas

Dudum considerant eandem nimis generalē inten^{ti} (vel mo.
tioni nostre pure nō satisfaciētē. Sed quia dicit aplūs. Quid
enī ad nos de his q̄ foris sunt iudicare. nōne de his q̄ int^{us} sunt iudicabit^{is} vos.
de his aut q̄ foris sunt iudicabit deus. i ad Cor. v. z. ij. q. j. Multi. de diuoz.
Baudem^{us}. De mōachoz aut tñ dic queso dispositiōe negociationū. de regula
riū p̄o z clīcoz negociatiōis diuersitate p̄tētoz ad p̄ns obmittēdū.

Felix

De monachis vero vix z absolute possum^{us} quin etiā tanga^{nt} alia
rum religionū: z etiā clīcoz stat^{us} z q̄si oim: cū indifferenter monachi fratres: et
fratres monachi possint appellari. Ita pprie no. in. c. Cum dilectus. de p̄sue. et
etiā noīe mōachoz abbas intelligit. de cōcess. pla. Ex tenore. z sic oēs q̄ spūali
statu glīant^{ur} fratres dicunt. z religionis vocabulo describūt^{ur}. sed monachi cle
ricoz nomine nō designāt^{ur}. nec econtra: vt dicit Archid. in. c. j. de biga. li. vj.
in glo. vlt. Attamen regulariter quo ad negociatiōis materiam loquamur. Et
si de clericis simil^{iter} mentionē faciemus. incidēt^{ur} p hoc vestre q̄stionis extrica
tiones nō impediunt. Negociū q̄ adpositū n̄m dicūt actus seclares de rebus
secularibz acquirēdis emendis vlt^{er} distrabendis. z hec sunt prohibita: nō tantū
religiosis sed etiam clericis. e. ti. c. j. z. lxxxi. dist. Fornicari. qz inter emēt^{is} z ven
dēt^{is} cōmertū difficile nō est interuenire peccatū. vt de pe. dist. v. Qualitas.
Nam Hiero. dicit: negociatorē clericū ex inope diuitē z ex ignobili gloriosum
quasi quandā pestē fugere. lxxviij. di. Negociatorē. et si hoc in clerico est dete
stabile: q̄nto pl^{us} in monacho. qz in eodē genere peccati plus peccat monachus
q̄ clericus. vt le. et no. xl. di. Homo. in glo. magna. licet dicāt iura q̄ cōtrahē
tibz licitū sit se mutuo decipe vlt^{er} ad dimidiū iusti p̄cū: vt le. z no. de testi. cū
causa. z in glo. vlt. et h̄ vez in foro cōtentioso. secus in foro p̄scientie vbi p̄pen
ditur q̄ iustus vix saluabit^{ur}. vt. j. Petri. iij. De q̄ Greg. v. mora. c. ix. Unde pri
mum dico q̄ negociatio monachoz q̄ ex necessitate cōtingit q̄ legem nō habet
non est p̄ctm. vt le. z no. de re iū. Qd non est. vnde tali casu si monasterium est
inops z cōuent^{us} est paup^{er}: p̄nt monachi si p̄pria predia non sufficerent aliorum
possessiones cōducere et in eis p se z alios laborare. ar. de ec. edi. Dilecti. et lex
in auten. de san. epis. s. Alium. coll. ix. Si aut negociatio p̄cedit citra necessita
tem et causa lucri: hanc mōachi exercere nō p̄nt vt ne cle. vlt^{er} mo. p totū. h̄ saluo
q̄ mōachi a suis abbatibz priorat^{us} vlt^{er} ecclias ad mēsas ip̄oz spectātes recipere
p̄nt ad firmā: z exinde soluere pensionē annuā mōasterio tal^{iter} inopi z depaupe
rato vt frēs p̄gruēt^{ur} alimēta p̄cipiāt. qd dic vt no. Inno. de sta. mo. c. Dona
chi. et. B. de monte laudino. de excess. pla. c. Unico. et Henric^{us} boijt. in dic. c.
ij. ne cle. vlt^{er} mo. Dicit autē ad firmā locatio sub certa pensioe. et est vulgare gal
licorū. de q̄ de deci. Dilecti. p Hosti. Et his sincere p̄pendere poteris q̄ sit licitū
ta negociatiōis p̄uersatio p̄ctm in omi mōachoz p̄tubernio.

Abbas.

Non dum clarus persisto. quia de necessitatis nondum ple^{us}

Felix.

Dicit lex Omnes in fi. C. (ne sum informatus articulo.
de epis. z cle. q̄ necessitas est magistra rerum. z sic necessitas famis
si fuerit in monasterio vel alio quocunqz loco sine peccato permittit nos come
dere carnes. etiam tempore per ecclesiam prohibito. ar. de conse. dist. v. Carnē.

De negotio

de obser. ieiun. Consiliū. vnde et David fame cōpulsus comedebat panes ppositi
tionis. xxv. q. i. §. his itaq. j. Reg. xxi. et ppe eandē cām licitū est auferre aliena
de pse. dis. v. Discipulos. et etiā furari. de fur. Si q̄s. et homicidiū impune cō
mitti tpe necessitatē. de homici. c. ij. et comedere ydolatriū. de cōse. di. j. Sic et
necessitatē tpe oīa sunt cōia. xij. dis. dilectissimis. ff. ad legē rodīā. l. ij. cū in eodē
nā in fi. preter vxores. et pterea p̄ p̄t vendere filiū tpe nēcitatē. C. de pa. q. si.
distra. l. ij. sed nō vxorē. vt no. ibidē glo. Sic fecerūt illi de q̄b. ppha Jobel. iij.
qui puellā suam vendiderūt p vino vt biberēt. qz necessitas sitis vt famis an
gustiauit eos. nulla tñ necessitas excusat ad fornicandū. ff. de ri. nup. Palā. §.
non est ignoscendū. Et his ppendētes si que sint necessitates vobiscuz in tam
mūltiplici et innūerabili negociatiōis tumultu sine pctō penit⁹ opus vestz excu
santes. Vñ fm phm polli. v. Dū nobil' artē vl' negociationē exercet iuxta terre
consuetudinē suo statui nō competentē perdit gener' sui nobilitatē. Vñ dupli
cem ponūt canones negociationē licitam causa necessitatis. et illicitam causa
cupiditatis. lxxxvij. di. Fornicari. et semp negociatio causa cupiditatis presu
mitur in laico clerico et monacho nisi contrarium probet. xij. q. j. c. j. Scriptum
est em̄ q negociatio sine mēdacio et pctō vix exerceri pōt. de pe. di. v. Qualitas
Et ponam⁹ q veniale pariat peccatū. hoc tamē vilipensum et multiplicatū erit
mortale assiduitate continuatū. vt. xxy. di. Eriminis appellatio. et de iamdicta
necessitate qua possunt verisimiliter excusari dixit Beda in quadam Omelia.
et habet p regula iuris p̄tacta sic inquit. qd non est licitū in lege: necessitas li
citur facit. Nam et sabbatū custodiri p̄ceptū est. machabei tamē sine culpa in
sabbato pugnant. sic et hodie: sic quis ieiuniū fregerit egrotus. reus voti non
habetur. Hec ille. Si autem dubiū fuerit exordium de necessitatis articulo qñ
fuerit sufficiens ad excusandū pctm vel non: cum in h̄ q̄t capita tot sensus in
teruenire possent eloquio. de p̄ces. pla. Quia diuersitatē. Dico in h̄ arbitriū bo
ni viri spectandū cum certa doctrina de talibz p̄cise non habeat. de h̄ de resc̄p.
Sedes. et in glo. iij. Vñ legim⁹ quendā nobilē virum se et sua conuersum tra
didisse monasterio. et sepe p abbatē missum negociando. vnde dum asinos la
bore lassatos et ponderibz p̄fractos ad v̄dendū tanq̄ inutiles in foro pduceret
Ipse nobilis continuo volentibz emere fidelr defectus asinor. secretos indica
uit: quos propterea quilibz cōparare cōtempnit. et sic asinos ad mōasteriū redu
xit quem pterea abbas increpauit. Sed cōuersus: et si nuper inquit optima
castra ppter dñm ad saluandā animā reliqui. hāc ppter pessimos asinos nō ma
culare decreui. Nam volunt iura q vendunt: teneātur vicia reuelare latentia.
de quo plene Alstē. li. iij. ti. xij. §. Utrum venditio reddatur et se. Hic conuer
sus fideliter negociatus fuit quem infideliter abbas increpauit.

Abbas. De necessitatis conditiōe satis competenter: inutilibus tamen
verbis cōtentor expeditus. Sed de negociationis hūane mul

Felix. Satis clare per (tiplica diuersitate adhuc sum mente cōfusus.
Ray. in summa eo. ti. et si non tederet videre possetis. p quē et glosa
Archid. clare colligit q negocia sint licita vel nō. qz alia sunt inhonesta ex sui
natura: alia non. Inhonesta ex sui natura sunt oīa q sine pctō exerceri nō pñt
vt contract⁹ vsurarij symonie et similes. et ista oībus sunt phibita indistincte.
viz laicis clericis et mōachis cuiuscūqz sunt p̄ditiōis vl' artis dñmō sint dolica
p̄ces. xiiij. q. iij. Nec hoc qz. j. q. j. Regiunt. in fi. lxxx. dis. Fornicari. de delic.
pu. Pueris. de re. iur. Et si chūstus. Alia plura sunt honesta vt emptio ven

ditio locatio sductio: et similes ptractus: similr et qsi ptractus ut tutela cura ne
gocioz gestoz et exercitatio oim iudicioz et similia. et breuiter in his concludun
tur omnium artium mechanicarum cultores.

Abbas: Et quid hoc ad monachos.

Felix Nonne dixi vob q negociatio licita p psona p ditorz erit illicita et in
honestas. na illis et istis dic ap l's put est p dicitu. Nemo militas deo
implicat se et et h'i. x. di. Qm. cu pcor. et p pterea dixit ppha. qm no cogui nego
ciationes introibo in potestas dñi. Ps. lxx. et alia lra hz litteraturā. et dicit glo.
ibide sup eundē locū. Quidi acqrendo p dāno blasphemat. pro pecunijs suis
mentis et peccat. Sz hec vicia sunt hois et no artis q sine his vicijs agi pt. ars

Abbas De negocioz discretioe nodū fui certifica / (em viciū nescit.
tus sed exclusis alioz qruicunq negociatiōib' mibi vellē eē pri
mus et penit' edoceri de nostri cenobij pditionib'.

Felix Habetis rōnē: et q magis attendēdi sunt acce' primiores et reijciendi
remotiores. p mltorū iurū pbat attestatiōes. vtz. lxxvj. di. Non sat de pe. dis.
iij. Quia radix. et c. Dis enī. de cau. posses. Cū ecclia. de homici. Tua. et c. Ex
hibita. ff. de re iudi. Nō ex. Dicat' q si placet de ppijs noiatiū vris negocioz

Abbas Constat q in domo re / (cultorū ut discreti' rñdere valeam'.
ligionis: silr et extra cōpetenter ad nos spectātes māsiōes mltre
sunt negociationū negociatores: diuersaz pditionū ples subsistūt. et vtiq sine
taliū industria singlarī singlariter singuli et alter alteri' indigēt suffragio. nec
alter alteri' carere pt subsidio. Nam pmo et pncipalr in vinea dñi sunt institu
ti de fundatorū nrōz testamēto et diligēter ordinati laborātes. et officia diuina
principalr cū hois canōicis ea q decz vl fieri pt deuotiōis intētiōe iugit' pfici
entes. sz h diuinū negociū sine tpal' administratiōis ministerio: put p dicitur. est
perfici nō pt: put etiā in pfecto qndā primordial' monachaz sincere religionis
ocio cū sibi sp oportune pūcti indigēt diuerso labori et negociatiōis ministerio
imo labor manual nob pūcti ex religiōis statuto. et hi sunt q ncitāt cōdimen
to. similr et corpis alimēto: vestitu tegumēto: necnō habitatiōis tabnaculo et ha
bitationū refectōis reformatōrio: et his cōiūgun' necessario cuiuslibet artis vel
quasi mechanice taz ruraliū et pdialiū qz vrbanoz exercitatores freqnt' manen

Felix Dicat' q specificē q in labore hoim vo / (tes sub pāe nro qtidiano.
bis cū sūt. aut q vob pūcti: p pterea religiōis clemētia flagellabunt'.

Abbas Non pudet dicere qm nobiscū versant' honestissimo labore et sūt
qdā scptores. medici. barbitōfores. pictores. sutores. pellifices.
molitores. pistores trituratores. carpētarij. leuigatores. torneatores. fabri. mar
scalci. lapicide. cemētarij. rectorēs. figli. sellatores. corigeri. coci. scutellares. car
nifices. piscatores. reticulatores. ortulani. māgones. qdrigarj. currifices: funi
fices. doleatores. vinitores. pincerne. caupones. putatores. armētarij. sulcones
agricultores. agrestes. agellarij. abigei. pastinatores. villici. pastores. agozo
nes. opilones. bubulci. venetores. stabulari. stratores: aucupes. lucarij. custo
des: vigilatores. equites. militantes. clientuli quoqz familiares. triclini et eo
rundē vicetenentes. et insup contractū et qsi contractū p te supius annume
ratorū ac omniū iurisdictionis tpalis ad diuina tpalia spectātis actū directo
res. actores. factores. dispositores et negocioz gestores. syndici et nuncij. spāales
et generales. hinc balmi. vicedomini. aduocati sculteti. scabini. p sules. p cōsules
scribe. scptores. notarij. cācellarij. et officiales qz nō ē nūer': qui omēs aut ali

De negocio

qui ipsorum ex officio sibi specialiter aut generaliter commissio pphannarum et secularium: et usque ad sanguinis effusionem. membrorum mutilationem. necis inflictionem. et carcerum terrorum mulctarum et penarum impositionem tractare tallias et gabellas et collectas de vino: frumento et oleo qualitercumque distracto colligere et ab inimicis extorquere ac mortuaria que consistunt specialiter apud nos in defunctorum pecoribus ac vestimentorum melioribus tollere: et generaliter omnia et singula disponere subdelegare: relegare: deponere et ordinare solet et disponere que principes temporales in suo principatus dominio faciunt.

Felix. Et si bene ppendo omnes et singulos negotiorum saltim horum (cere possent. nestorum actus. et insuper tractus et quasi tractus qui in mero et mixto imperio et modica maiori et maxima coactione comprehendendi possunt per vos et vestros expedire soletis. put de iuris permissione potestis. ut clare patet de re. ec. non alie. Ad nostram. et clari. c. se. cum plibus per cor. De quo quidem impio plenissime videre poteritis per spe. de iuris. om. iudi. §. Notandum quod est. et quasi usque ad finem ipsi. §. et ibidem.

Abbas. Et hoc est quod ego vos (sincerius per Jo. an. in suis additionibus. lo si bonarum mentium (ut promissisti) est culpam ibi timere ubi culpa minime reperitur: cum hec omnia et singula numero tumultuosa dispariter per nos annumerata sint negotia secularia per nos et nrares expedita seu expedienda et sunt utique negotia inter hec nobis monachis imo clericis secularibus competentia: prime scio nobis culpam excessus et peccata lignum fenem et stipulam tot et tantis periculis immineere: quod in reddenda ratione que nostris et maioribus requiritur per nos perhorresco tremendo rationes.

Felix. Et reuera quia iurisperitos non novimus omnes (tionabiliter respondere. nes: et merito bene mouent vestra et vestrorum merces sed ad tollendum tantum perplexitatis scrupulum. ppendatis auctores sacrarum legum et canonum. Scriptum est enim quod per nos non possumus: per alios facere debemus. ff. de procur. l. j. ff. de adm. tu. l. j. Ita tamen. §. Bessille. et sic expienter videmus in tutelam et tutoribus ubi pupilli penitus in potentis potentia tutoris fulecita releuat oneribus. ut patet in insti. d. tu. et cu. et ff. eo. ti. per totum. Hoc idem in iurisdictionibus cetui clericorum et monachorum non competentibus officialium ministerio pagendis. Item sicut ubi persone eligunt industria. aut quod non licet vobis aut convenit seu per vos non potest expediri in persona propria per aliam personarum parentum exercitia. ut dicit lex. C. de cadu. tol. §. Ne autem. et l. Int artifices. ut patet in pictore vso qui sepe sua mors industria vel sanctos vel angelos vel dyabolos multum vivaces depingit in pariete vel tabula. sic similiter aliorum mechanicorum ponderat practica. et hec non dicuntur put et iurisdictiones manibus abbatibus aut monachorum qualitercumque peracta seu pagenda munde sunt enim manus vestre per talium et aliorum vestrorum exercitia. et quod dicit lex palle. quod per nos non possumus et c. Nam tantum possedimus quod honeste possumus. xxij. q. ij. faciat. ff. de condi. et insti. l. Filius qui fuit. et id enim solum possumus quod commode possumus. de rescrip. Scissitatus. vel de iure et sine scandalo. de preben. Cum teneamur. et in glosa. ij.

Abbas. Et nonne dicit regula iuris. li. vi. Qui per alium facit. est pinde ac si faceret per seipsum: ut videtur si tutor tenetur directa actione quam administrat per seipsum est ac si administraret per alium. ut. ff. de adm. tu. l. Ita autem. §. Bessille. et l. tutores. §. Non solum. Item sicut tenetur iudicio unde vi qui deiecit per se. ita si deiecit per alium. ff. de vi. et vi. ar. l. j. §. deiecit. Item qui occidit per se ita et per alium occidit. C. de accu. l. Non ideo. C. ad fill. l. Si percussor. Arg. ff. ad tur. l. j. §. penultimo. Item si punitur tanquam calumniator qui per se detulit et non probavit. Ita et qui per alium. ff. de iur. fisci. l. ij. §. Divus pius. et l. Non tamen. Ad idem potest induci. ff. de fideius. l. Postulare. cum infi

Monachorum

nitis iuribus similibus. unde put supra merito medullitus tremisco: si per alios
Felix tot crudeles actus singulis diebus et horis mandato vel ordinatione perficio.
 Bene mouemini. Nam hec regula fictione iuris videtur fore vera nam
 alia impossibile cernitur quod ista que per alium fiunt ita fiat ac si fieret per meipsum. quod iure
 cauetur quod etiam factum ab eodem diuersis temporibus non reputet idemnitatem eiusdem facti
 ut. ff. de adi. inde. l. Si pro sorte. §. Libertus. et in aut. de fide instru. circa penam. et
 hoc est necessarium. alioquin archiepiscopi et episcopi et abbates et prelati ecclesiarum plati propter suas
 in temporalibus iurisdictiones essent frequenter irregulares. Hoc idem videtur velle Jo. an.
 post Dynum. in dicta regula per vos allegata in mercurialibus suis. Constat enim quod
 pater non portabit iniquitatem filij: nec econtra. quantumcumque coniuncti Ezech. xviij
 et. i. q. iij. Judei. xxij. q. iij. §. Dis ita. Nec dominus puniatur pro facto familie sue ci-
 tra mandatū suū delinquentis. de quo plene Spe. de iureiur. circa si. quod per totos te-
 nent actores. ut dicit lex. L. de penis. Sancimus. de his que fi. a ma. pte ca. Quesi-
 uit. de sen. excō. Romane. unde sicut scribitur quod delictum persone in dānū ecclesie non de-
 bet reducere. etiam si fuerit administrator: syndicus vel procurator aut nego-

Abbas tiorum gestor. De quo plene per Henricum boht. de excep. Venerabil.
 Rōne etiam propter iam dictas videtur alia quasi ad nostrum propositum regula pro-
 nenter producienda que dicit. potest quis per alium quod potest facere per seipsum. unde dicit Dynus ibi-
 dem. sicut possum per me emere vendere locare producere et litigare. ita possum per
 alium. ut. ff. de pcut. l. i. §. Usus aut. et de iniur. l. Si vnus. §. idem iuli. et §. idem ait.

Felix Et sic sequitur quod possem sine coram (et insti. per quod per so. age. pos. §. i.
 peris lesione certis diebus ieiunare et equanimiter per alium habere ieiunium
 possem perficere. vide de hoc textum bonum in. c. Pnina. de pe. di. iij. et glosas bonas in
 c. Presbyter. lxxij. di. et alia. in. c. Anime. xxij. q. ij. Scitis quod super dictum est quod quis
 potest per alium quod non per se. Item potest quis per seipsum quod non per alium. sicut in pñi casu. Et sunt
 iuris regule regulariter vere alia regule non essent si exceptiones non excipiant. unde dicitur
 regulare cum suum prius sit speciale. ut elec. Lupiētes. li. vi. et in glo. §. Comode
 et doct. ibidem. et hoc vix in nostre facultatis traditione. ut patet per omnes utriusque iuris
 regulas. secus per alias scientiarum disciplinas.

Abbas Plus erroneus sum quam prius. nec mihi radicitus potest in tantorum tempore
 tumulibus ubi demum requiescat purus scire spiritus aut salutarium nostrorum potentat.

Felix Sine prioribus vix ad vestre petitionis intentum procedere poterat no-
 stre responsionis apparat. Constat vobis primum quod experientia rerum
 est magistra. et praesertim rationum et iurium ritu regulariter fulcita. ut le. et no. de elec.
 §. sit. li. vi. Ecce primum quod Constantinus magnus imperator christiana nissimus per se et suis
 in impio successoribus tradidit suo tempore summo pontifici et suis sequentibus donaria
 magna et praesertim urbem Romanam et multas italicae et occidentalis partium regio-
 nes: quos hactenus summi et romani pontifices tenuerunt. ut in. c. Decernimus. xcviij. di. et
 palea est. et in. c. Futura. xij. q. i. unde dicit Jo. an. in addi. spe. magna. de instru.
 edi. §. Hunc autem videmus. quod si donatio Constantini non tenuisset. tamen ecclesia ro-
 mana et alie ecclesie et monasteria temporalium hominum possessiones prescripissent. Hinc vi-
 demus quantas impatores romanorum: reges ac alie terre principes ecclesiarum et mona-
 sterijs tradiderunt terrarum suarum et diuinorum possessiones quos hodie tenent per vniuer-
 sum mundum dominantes. Hinc videamus monasterium sancti Benedicti in sublaco fun-
 datum. de quo in. c. Cum ad monasterium. de sta. mo. et totius sue regule sit exemplum
 et norma. et speculum sue religionis. ut patet per idem. c. Quia per vniuersum mundum
 taliter et in veritate famatum et divulgatum. quod penitus put longis retroactis tempo-

De negotiō

ribus per castra meri et mirti imperij muuuta cū omīb; pertinētis videt gl'iose fundatū: et sub abbatis ibidē ministerio penit⁹ p'stitutū. Itē legit de scō Breg. qui sex struxit in Sicilia vir clar⁹ monasteria. et infra urbē septimū in q se fec monachū. His sane mōasterijs p'dia large tribuit zc. put hodie suū mōasteriū in urbe romana multoz h3 possessionū et p'dioz māseola. Hinc monasteriū sancti pauli extra muros urbis simili mō dotatū est. Itē mōasteriū sancti Galli. q quo in. c. Dilecti filijs. de pur. ca. in q scis Beda mōastice p'fessiois vigebar di disciplina. de q dicit Jo. an. post ybertinū in addi. spe. d arbi. s. sequit. p. sed qro diligēter i hec p'ba zc. et q's in Germania est pnceps maior abbate sancti Galli qd ex eo fortasse ē locut⁹. qz idē abbas sub se vasallos vic3 comites h3 et barones generosos illustres et nobiles. homagia magnifica sicut pnceps. iō pnci pem eū noiauit. et iurisdicōes sic pnceps p alios exercuit. Itē abbates morba cen. et Lampidoneū. his dieb; ducib; austrie bñficia feudalīa ptulerūt. et p eos dē de illis bñficijs tanq; vasalli inuestiturā receperūt. attū principes in vitate iuxta iuris dispositionē dici nō merent. s3 ē supbia in abusione. h3 tales ab adulatozib; pclamētur. Scripsit aut Bre. papa Hermāno epō Veten. put habet xxvij. dis. Quis dubitet. sic inqens. Quis dubitat sacerdotes xpi regū et principum: omniūq; fidelīū p'fes et m'gros censeri: ac si diceret. nemo dubitat. q sunt principes et plusq; pncipes. put aliq sunt argumētates. sed hic largiter loquit et in foro pnie in q papa v' imperator principes mundi subsunt illi hoc tempe qn p'fiteres sibi caput supponūt. vt le. et no. in. c. Sane. de off. dele. sic largo vocabulo pastores habuerūt pncipes. vt. iij. Reg. vlti. xliij. dis. in prin. de qb; plen⁹ scripsi in li. de nobilitate. c. xxiij. p. An ne abbates. Hinc infinitaz eccliarū et monasterioz plati sunt talib; puilegijs et p'rogatiuis peroptime iustissime et legitime dotati. et ab ecclia Romana rōnabilr a tanto tpe cui⁹ initū nō est i memoria hoīm tolerati. et nec regula scī Benedicti etiā de obsequantia strictissima per hmoi dominioz et aliaz rex qrumcūq; t'paliū supabūdātium possessionē videt fore violata imo confortata. put patebit infra. Deē aut monasterioz consuetudines in ordine scī Benedicti sunt sufficientes ad tollēduz oēm scrupulūz cōsciētie et de ritu simili fuādo sufficientes faciūt probatōes. vt le. et no. L. dicto in. c. Contra morē. Constat igit q omia cōcessa intelligunt de iure cōi nisi prohibita in certis casib; repiant. arg. xxvij. q. ij. Lex diuino. de sen. excō. Fluper. de quo. ij. q. v. Consuluit. in glo. ij. et certum ē q vno cōcessor: concessa intelligunt oia q sequunt ex illo. et etiā illa sine qb; cōcessum expediri nō p't cum oib; cōnexis. ar. i. q. v. Sicut xps. vbi de hoc. Ad idē. ff. de p'hen. emp. l. Creditor. s. vlt. L. de bo. vacan. l. ij. li. x. ff. dele. ij. l. Lūiq; ff. de pe. le. l. Flang; s. Si ita de quo Jo. an. in mercurialib; sup reglā: cum qd prohibetur. li. vi. An si prela to cōcedit iurisdicōis prout promissum ē. videtur sibi concessa oia et singla que spectant ad hmoi iurisdicōis exercitatōem. put si mōacho cōceditur q sit in scholis oia videtur sibi concessa q requiruntur ad scolare. vnde si eius interest pōt ibidē accusare vel als agere conducere et locare. vt no. de accu. Ex pte. in glosa ij. Unde dicit archid. ne cle. vel mo. c. ij. li. vi. Dare operam siue intēdere sacris litteris. nō est p vocationē monachalē. et iō abbati p'cipiēti vt sacris reb; intendat monach⁹: obedire tenetur. Tamen ad hoc vt mōachus possit eē in studio duo precipue requirunt. Primum est vt obedientia cogatur. qz ex se semp debet velle in claustro manere. Scōdo exigitur vt intentio eius nō sit ad gl'iam s3 ad sapiam aspirare. sufficit enī monacho si bon⁹ est licet sit illitteratus vel irregu

Monachorum

laris: sed hec nocent clerico. vt legif. z no. xvi. q. i. l. Regi. in glo. fufficit. vñ dic
 lex. Est obprobriū mōachis si velint videri periti seculariū negociorū. L. d. epi.
 et cle. l. Reptim. L. de testa. l. Cōsulta. z ea rōne suadet eis q in negotiorū mo
 nasterij dispositiōe pstitūā iudiciū. qz suos dei decz eē quiescos. de iudi. c. Uni
 co. Dicif etiā d mōacho q si mutuū pbat tenebit mōasterio vsq ad pbabilē mo
 dū. ar. ff. ad macedo. l. Filiū habeo. z ibidē doc. z si talis monachus obligat li
 bzos vl res alias p scolari vl alio. obligatio nō tenet. z si fideiussoz fuerit ibidē
 pro aliq: sistr nō tenet. vt dic Archid. in dic. c. ij. ne cle. vl mo li. vi. vñ prout col
 ligif. lxxij. dis. in. c. Si qs. z in glo. i. iuribz ad hoc bñ fulcita. monach⁹ pōt eē
 eps in ecclia seculari. z etiā prelat⁹ in ecclia seclari. Item pleban⁹ in eadē. Itē
 canonic⁹ secularis. Item vicedomin⁹. qz eps dz hñe testimonia monachorū z pōt
 esse yconom⁹ epi. z ibidē vide Archidya. Item mōach⁹ pōt eē official⁹ causariū
 fori contentiosi de cōsensu tñ abbatīs sui. vt notat will. de monte laudino. de
 rescrip. Et si pncipal. z Henric⁹ boijt. ne cle. vl mo. Scdm. in fi. Ex his suffi
 cienter colligif monachos oīm tpaliū abundantiā sine pctō posse possidere. put
 possidebāt ab antiq z pftim Listercienses. put clare videt de deci. nup. vbi dz
 euidenter de possessiōibz p ipsos illis diebz cōpatis z acq̄sitis. z hodie videtur
 possidere. z q pauca possidet cum paup̄tate maledicta minori felicitate vident
 ab oīmibz fulgere. Vñ dixit hiero. vt hr. xxij. q. ij. Moyses. Anima certe qz spi
 ritus est in sicco bitare nō pōt. z iuxta glo. ibidē in sicco idest in corpe rudi et in
 formi. qz vtiqz corpus sine aīa rudissima videt materia. imo spūscctis in sicco
 arido z sterili. necnō in secundo paupeqz loco habitare diuti⁹ nō cōsuevit. vtz
 in Carthusiensibz cōtēplatiōe scrip̄tis. put asserif bene redolentibz z ceteris reli
 giosis q spūs dei ducunt in cōsumatiōe vite cōtēplatiue q apd nos dicit pñic
 reformatiōis. Qui quidē religiosi reuera desiderabāt loca batten⁹ in hitationē
 sibi. z cōseq̄nter possidebāt z priores Iebuseos z vit qñqz repellebāt vt a fru
 ctu frumēti vini z olei multiplicati fideles xpī in pace requiescerent. z ita dedit
 spiritus pinguedinē z pinguedo spiritui. Ac si diceremus q obseruatiōe religio
 nis cultores nonnisi loca victualibus abundāter referta querebāt. arida quoq
 qz repudiabant. z eoz possessores minime molestabāt. Sed ad ppositū nostruz
 redeundo dicam⁹ q eccliarū z mōasteriorū prelati hucusqz iuramēto multisqz
 penis constricti māserūt. q hmoi dominia put alias suoz pdiorū possessiones
 quibuscunqz iurisdictionibz tanqz spiritualibz munita. alienare non potuerunt
 sine sedis apostolice licentia. vt apparet de re. ec. nō ali. quasi p totum. Ex his
 igitur q dicta sunt notabilr colligif q nō tñ vob dñe abbas. s3 oīmibz eccliarū z
 monasteriorū platis p mūdum cōstitutis nomie suaz eccliarū z monasteriorū
 licet dominia z dñationū insignia patēter z potēter possidere z possessa manu
 tenere. z nouas res tpales solerter acquirere. vnde iura nra salubriter statuerūt
 vt mōachus succedat in hereditatē res mobiles z immobiles qlitercūqz i se cō
 tinētē. vt ptz. xix. q. iij. Non liceat. s3 monasteriū noie ei⁹ recipit z acq̄rit. xviij.
 q. i. c. i. De q plene in nouell. de pba. In pñtia. circa fi. sue magne glo. z h fua
 sed h tñ ibidē vbi auctas cū potentia cōcurrere videt vt infra dicitur. s3 si mo
 nach⁹ nollet adire hereditatē z oīno vellet quiescere extrūc monasteriū nō suc
 cedit nisi coactus adeat. De q Spe. de sta. mo. p. Octauo q̄ritur. z in nouell.
 de pba. In pñtia in magna glo. S3 Alanus dixit: q si monach⁹ vellet here
 ditatē penitus repudiare qd nō possit. vt ibidem. p. seq̄n. S3 si monach⁹ vellz
 adire hereditatem et monasterium recusat prefertur voluntas mōasterij vt dz

De negotio

Abbas. Premissis bene perpensis (cit nouell. vbi supra circa finē. *grue sequit̃ vt dicas an feuda intrā mōasteriū psonā scq̃ntur.*

Felix. Vidi talem questionem in practica et iudicialiter expeditā. Nam dicit Johānes andree vbi. s. q. si huiusmodi feuda talia debeāt seruitia que monasteriū per se vlt̃ p̃ aliū licite potest exhibere q̃ extunc omnino sequatur personā. sed si non potest monasteriū talia perficere seruitia q̃ extunc ad dominū debent redire huiusmodi feuda. allegat arg. l. de cadu. tol. l. vni/

Abbas. ca. s. Regantem. ff. de solu. l. Inter artifices.

Felix. S. qd si intrās mōasteriū habuit possessiones emphyteoticas. Dicit Jo. an. vbi. s. q. vtiq̃ tales possessiones cū onere suo transeūt ad mōasteriū. allegat ar. ff. de le. ij. l. Peto locū titij. s. i. Licet sit. ar. contrariū in auten. de alie. emphi. s. i. colla. ix. sic etiam si intrans religionem habet vsufructū cuiuscunq̃ rei: similiter transit ad monasteriū. et durat ad vi/

Abbas. tam intrātis tantū. allegat insti. de acqui. p̃ arro. s. Usus enim. Quid autem si ingrediens monasterium prius ad vitam suam emerat fructus aut cēsus in pecunijs aut alijs rebus consistētes an monasteriū licite recipiat huiusmodi fructus et census ad vitam ingredientis.

Felix. Quis dubitat si ingrediens licite quondā potuit emere. et sibi talis ter puidere et sibi proximus esse cū caritas a seipso incipiat. xxiij. q. v. sed nō licet q̃ monasteriū quod succedit monacho: similiter recipiat ad vitam istius monachi. De hac igit̃ questioe vidi doctores sepe discrepantes. s. pluribus altricacionibz defalcatis. dicit Jo. an. in addi. spe. sup rubrū de vsu/ ris post Hostien. si fructus certi vendunt̃ ad tempus incertū: hoc est ad vitam homis. id est ad horā mortis que incerta est. vt no. de pe. et remiss. Cum ex eo. ff. de p̃di. et de. l. i. et q̃ hmoi cōtractus ad vtrāq̃ partē scz vendentē et emens tem sit licitus. et hoc si nō fiat in fraudē vsurariū. nec deceptio vltra dimidiam et satisfaciū decre. si. de vsu. vbi ppter incertitudinē excusatur cōtractus ab vsu/ ra. ad idem bene facit. l. Scim⁹. s. penul. l. dō dona. Ibi. incertus enī fortune exitus rē. et l. de vsu. Si ea lege. et l. Oleo. et l. de vsufru. l. Ambiguitatem. s. i. de sepul. sacris. cū. i. glo. Resistit etiam in hoc Hosti. Raymūdo et Boffre. quod vide in summa sua de vsur. s. an aliquo. Predicti enī dixerūt q̃ si hmoi contrahētes credunt diu viuere intentio ipsoz est corrupta. Sed dicit Jo. an. vbi multū tempe viuit emptor nō habz venditor conqueri qui ecōtrario. s. morte festina nō fuisset cōquestus. facit ad hoc. l. de solu. l. penulti. Item est hoc accusare naturā cōtra. l. Maximū. l. de libe. pte. vlt̃ exhere. et in hac diffinitōe tanti doctoris sitis bene cōtentus. imo supstitiosum foret si magis velletis fore certus. vt legi et notat̃ in regula Qui certus. de re. iu. li. vi. sic in casu p̃uerso si quis emit fructus incertos ad temp⁹ certum. videlicet arborū oliuarum vel vinarū. dicit Jo. andree ibidē q̃ est idem ius: et q̃ similiter valeat cōtractus: hic autē et proxime p̃script⁹ videlicet ad vitam homis: religiosi personis singularibz semp̃ ē interdict⁹ vt colligit̃ ex p̃dictis. secus de clericis secularibus.

Abbas. Sum cōtentus. sed adhuc alia questione mouet̃ animus. quid si ingrediens monasteriū fecerat dum erat in seculo tales cōtractus. videlicet quia emerat census vnus floreni pro viginti florenis. aut qnq̃ pro centū et hmoi similes in alijs rebz cum pactis et conditiōibz de redimendo pro tali summa iuxta ratum temp⁹. an monasterium loco illius professi sine peccato recipiat illius fructus.

Felix De hac materia dudum et breuiter scripsi in tractatulo contra validos medicantes. et summarie prout per multorum doctorum collegi collationes et dixi talem contractum fore usurarium nisi emptor tantum exponeret in solutione principali pro quanto communi cursu talis census emeret perpetuo: et si tunc emptor venditori facit talem pietatem. ut quoadocumque venerit ad pinguiorem fortunam redimere se valeat ab huiusmodi solutione. hic meretur fratri suo facere talem gratiam: sed si minus soluerit. videlicet. x. vel. xx. cum in veritate non sit moris illius terre pro tanto tales census comparare. mox presumitur dolus et usura. de quo monasterium se non intromittat. Nam contractus ex conuentione legem recipiunt et seruari debet nisi reprobetur a iure hominum lex. de depo. c. ij. et ibidem in glossa. ij. In his autem contractibus intentio multum iudicat hominem. xxxij. q. v. Humane. de sensibus autem et cogitationibus iudicat deus. xxxij. q. v. c. i. §. Quid autem. Si autem clerici vel religiosi aut laici possidentes superabundans aurum vel argentum. scientes ipsum fore sterile et non indigere. nec alia per illud volunt subuenire pauperibus. aut alijs suis in christo confratribus multis debitorum oneribus gravatis. Hi ut hec sterilis massa auri vel argenti contra suam naturam put albam muste laborat fructificet: faciunt tales contractus. etiam secundum cursum quo tales census perpetuo venduntur. et ecclesia que de occultis non iudicat. videlicet militans ut de symo. Sicut. cum concor. in glo. hos contractus permittit. secus de ecclesia triumphante. ut in cle. i. de here. et in glo. Hic placet. Est tamen magna differentia inter usuram taliter palliatam per quam subuenit sepe salubriter opprimi timens. et inter nudam usuram nullo colore bono vestitam. put inter eandem et rapinam. Nam usura fit sine violentia. quia scienti et consentienti non fit iniuria: neque dolus. de reg. iur. Scienti. li. vi. de sent. exco. Contingit. et in glo. i. secus de furto et rapina. unde leges furem et raptorem ultimo supplicio condemnant. de quo Azor in summa d. penis. sed non usurarium qualitercumque procedente. Pena enim grauior vbi cumque imponit grauius exinde peccatum estimatur. ut le. et no. xxxij. q. vij. Quicquid in omnibus. et in glo. i. Sed aliter secundum canones. quia si laicus est usurarius. hic est excommunicandus nisi restituat. de usu. Preterea. et clerici ab officio et beneficio suspenduntur et repellunt etiam a dignitatibus. de excess. pla. Inter dilectos. et etiam deponi debent si communicantur. xlvij. dis. Quia multi. et nihilominus excommunicandi sunt et fortius quam laici. ut colligitur ex premissis. Videamus igitur perpendendo quo criminis ausu sit perplexus qui contra conscientiam facit prout premitit tales usurarium contractus palliatos aut dolo et fraude punctos. de quibus doctores scribere consueverunt de emp. et vendi. Cum dilecti. et sup glo. vlt. et eod. ti. Ad nostram. quod. c. facit ad propositum. Cum igitur put premitit monasterium hominum personis in totum succedat. tenetur idcirco monasterium in quantum ad ipsum peruenit querulantibus respondere. ff. de calu. l. Tutelas. ff. de adop. l. Si arrogare. Insti. de acqui. p. arro. §. i. et idem est vbi cumque alicuius patrimonium ad aliam quem peruenierit. L. de vi. pub. l. ij. ff. de fideius. l. Inter eos. §. si. **Abbas.** Quid autem si res taliter est donata alicui laico vel clerico cum conditioe quod alienare non possit. et ille se et sua tradidit monasterio. nunquid monasterium dicunt doctores quod sic ar. ff. de fini. dota. l. i. (sterium tenebit illas. ff. de le. ij. Pater. et in eo quod le. et no. de iurepa. Ex lris. licet sit ar. §. ff. de le. ij. l. peto luti tui. §. si. de q. Jo. an. i. c. In pntia. de pba. **Abbas** Quid autem si monachus in sua oblatione aliquid mandauit expendi. et maxime ad pias causas.

De negocio

Felix Dicitur q̄ ad implenda est voluntas taliter intratis tanq̄ mortu⁹
 ri ⁊ testamentū facturi. cū put p̄dictum ē: monach⁹ mortuus sit mū
 do postq̄ mōasteriū intrauerit. ⁊ p̄fessionē fecerit. ar. ff. de pac. § iuz. cū reg. in
 fine. ⁊ l. de pac. l. Regem. Idem si mōach⁹ v̄l monach⁹ adus anteq̄ intret mo/
 nasteriū mādat ne aliqd de his q̄ secū trāferūt. postea alienēt. i. aut. de alie. em
 pbi. §. sc̄tissimas. col. ix. licz aut ad h̄ obfūdū nulla cōpetat mōasterio actio §
 p̄latū: v̄l mōacho § mōasteriū. tñ p̄lati ex officio h̄ faciēt adimpleri. l. de libe.
 cā. l. Cū affines. de testa. Nos q̄dē. ⁊. c. Judicante. ⁊. c. Si heredes. ⁊. c. Tua.

Abbas Quid aut si aliq̄s ingrediat mōasteriū cui nō lz h̄re p̄pria bona
 immobilia sic sunt fr̄es sc̄i Augustini. heremitaz. p̄dicatores
 aut fr̄es minores ⁊ alij pro dñō mēdicātes. ⁊ hī fr̄es habent put p̄suerūt ho/

Felix Dicūt quidā bona imobilia ingrediētis debent ha/ (na imobilia.
 beri p̄ derelicto. ⁊ sic occupāt p̄cedūt. ff. p̄ derelicto. l. i. ij. ⁊. iij. et p̄
 totū: v̄l in cā caduci sūt. l. d̄ cadu. tol. l. Unica. S; alij dicūt q̄ dñt venire ad
 heredes ab intestato. qz exq̄ p̄fessus ē: mortu⁹ fingit put p̄dictū ē. ⁊ p̄ba. l. de
 epi. ⁊ cle. l. Dico vob. Tertij dicūt cū nō sit tñ mōach⁹ tal mōasterij qd̄ igredit̄
 sed epi dyoces exq̄ mōasteriū tale ē q̄ nō p̄t h̄re bōa dñt ad ep̄m puenire. xvi. q.
 i. Qui vere. xix. q. i. c. vnico. xxvij. q. i. de puellis. als de viduis. i. ⁊ ibidē de hoc
 fm Inno. ⁊ meli⁹ ar. de deci. Qm̄. ⁊. l. de epi. ⁊ cle. l. nullū nocere. §. q̄ si testa/
 mētator. S; dic̄ Jo. an. in dic. c. In p̄ntia. de p̄ba. quicqd̄ tñ scribatur p̄ illos
 talia mōasteria volūt h̄re bona nō vt sibi retineāt s; vt vendāt. quo autē iure h̄
 faciāt h̄ aduertāt. generalr̄ enī p̄ciū succedit loco rei. ff. de vsufu. l. quia q̄ p̄cio
 et. ff. de tribu. ac. l. Procurator. §. nō aut totū. ⁊. l. aliquē. fm Hosti. ⁊ de hoc in
 spe. de sta. mo. §. ij. vide qd̄ nō. de reli. do. c. Uno. li. vi. in glo. veterē. vbi Jo.
 an. remittit ad Lynū ⁊ ad p̄stitutionē de fr̄ibz mioribz ⁊ p̄les alias qōnes p̄pe
 ad dispositōes mōachoz faciētes. vide spe. de sta. mo. ⁊ Jo. an. i dic. c. i p̄ntia.

Abbas Quid si fili⁹ regis aut marchionis ducis vel comitis aut baronis
 fiat monachus: ⁊ pater mort⁹ sine alio herede. nunqd̄ huiusmōi

Felix Dixit Alanus q̄ sic si iure heredi/ (dominia accedūt monasterio.
 tario sic deferatur. Dicit tñ Spe. vbi. §. §. x. q̄ hoc de facto nō fua
 tur. His igitur ⁊ alijs p̄missis ⁊ sincere p̄pensis. vos dñe abbas videtis expe/
 rienter q̄ tam ex donatiōe libera q̄ ex successiōe naturali vel paterna monaste/
 ria religionū quozūcūq̄ abundāter ditata. ⁊ p̄ diligentē sollicitudinē ⁊ nego/
 ciatiōis occupatiōem: ac religiosoz p̄tinuā solertiā. est hmōi abundātia fidelr̄
 introducta ⁊ iuridice cōsuata. et a tanto tpe cuius initiū nō est in hoīm memo
 ria. ⁊ q̄stū hmōi ius aut iurisp̄scriptio opetur cū p̄suetudinē solēniter cōtinua
 ta notat̄ ex p̄scriptis. ⁊ in. c. Cū p̄suetudinis. de p̄sue. cū ibi notat̄. Videt̄ etiam
 qz notant̄ dixim⁹ p̄ solertiā q̄ a dño p̄ p̄latoz ⁊ alioz fratrū negligentia dissolu
 tam q̄ iuxta legē p̄pe dolū ē. vt. ff. mā. l. si fideiussoz. i. Rñ. hmōi felicissima abū/
 dātia plerūq̄ videt̄ deserta dissoluta ⁊ dissipata. p̄latus enī nō solū tenet̄ de
 dolo culpa lata ⁊ leui ad instar tutoris. l. de peri. tu. vel cu. l. Si res pupilli.
 sed etiam de negligentia. vtz in. c. Eaqs. de offi. archi. cum etiā p̄pter negligentia
 remoueat̄. de offi. cu. c. i. et. i. q. i. §. Ecce cū honoris. lxxi. di. Dicta. ⁊ sic etiam
 iudex p̄pter negligentia remouet̄. l. de offi. p̄fe. Orientis. l. quos et. ff. d̄ custo.
 et exbi. reoz. l. Carceri. ⁊. l. Non est. Sic p̄pter negligentiaz papa Zacharias
 deposuit regē Francie. xv. q. vi. Alius. qd̄ pōt intelligi cū crassa est negligentia
 Arg. i. q. i. Quicqd̄. ff. de p̄b. sig. Wagne. Cū negligentia p̄lati mortale pctm̄ ē

monachorum

vt. lxxxi. dis. Dictū est nob. et de re. in. c. penul. vbi dicitur. Non potest esse pastoris excusatio si lupus comedit oues et pastor nescit. q̄ a dño diligentia in q̄libet p̄sidet te videtur meritoria. de q̄ dixit bonus Josaphat ad iudices terre. Cū diligentia cuncta facite. ij. Paralip. xx. et hanc diligentia dicim⁹ sollicitudinis occupatōez imo negociatōis exercitatōez. et in his laudam⁹ ioseph Ben. xli. et c. seqn. q̄ tpe fertilitatis collegit. et tēpe sterilitatis regē Pharaonē et se et suates subleuauit vnde si ecclie et mōasteria terre nre. et p̄stim. p̄nuc p̄ gētes inhūanas vicz Switeñ. cum cōplicitib⁹ desolata et ignis voragine p̄summata quondā tempe pacis cum negociatōis sollicitudine diligēter thesauros in abscondita collegissent iā sua mōasteria miserabilr cū suis possessionib⁹ dilaniata restaurarent. sed quia nil reseruata vident. igit cum lamētabili penuria frēs et sorores destructo pacē et religiōis loco in p̄tētū sacratissime regule exules p̄ mundū vagātes p̄spiciūt aut si in alia terra villaz aut p̄dioz possessiōes cōpassent. put licite potuissent vt le. et no. de deci. nup. p̄nunc ibidē morā ducerēt. aut cū eisdē suas māsiōes et alias p̄sonas recupassent. et hec est sollicitudo de q̄ dicit Latho. diligentia adhibe. et Apoē. xvi. dicit. Btūs q̄ vigilat et custodit vestimēta sua ne nudus ambulet.

Abbas. O felix tu loqueris (let et videant videlz hoies turpitudinē suā. ris vt crudus iurista qui sperat et spectat tantū transitorio tpa. lia. et nō curat si p̄ vana p̄silia inq̄nat aīa. nec in te latent decocta feruore caritatis igne diuiaz scripturaz. imo tuaz ministeria. vnde ad vltimū et p̄seqnt tergoten⁹ ppende nra respōsoria. et qz dixisti de vestimētoz custodia laudi qd dicit Bre. mo. xij. c. iij. sup eodē p̄bo Vestimēta quippe custodim⁹ cū p̄cepta innocentie p̄suam⁹ in mēte. vt cū nos indutos culpa nudat. et ad amissam redeūtes innocentia p̄nā aperiat. et insup largiter loq̄ris de sollicitudinis diligentia sed si tpe pacē p̄e māib⁹ nō erāt residuāda. qd dicit qz diligentia i reb⁹ et negociationib⁹ res p̄supponit habitas put puatio p̄suppōit hituz. vt no. Bar. ff. d. p̄b. ob. l. Decz. Un scias qz triplex est negotioz sollicitudo. qz qdā vitupat. quedā tolerat. et qdā laudat. Prima phibet Bath. vi. vbi dicit. Nolite solliciti eē zc. qz nimia sollicitudo tpalium suffocat spūalia q̄ vtiqz tpalib⁹ sunt p̄ciosiora. d. qua. xlix. di. Hinc etenim. et Lu. viij. et torquet hoīem nimis: vt dicat. Recessit somn⁹ ab oculis meis: et corruī p̄e sollicitudine. i. Dacha. vi. Hanc aut sollicitudinē et diligentia p̄cise cauere dñt oēs clerici et religiosi. vt leg. et no. xij. q. i. Qui. vbi dicit. Qui portio dñs ē nihil dñz curare nisi dñm ne alteri⁹ impediāt nccitatē mūnere. hec enī est p̄a sacerdotis fuga abdicatio domesticoz et qdā alienatio carissimoz. s. parentū zc. vt suis se abneget q̄ fuire deo elegit. Hec ibidē p̄ Ambro. Ergo oēm sollicitudinē in eū. p̄nciētes. i. in deuz. qz ipsi cura ē de nob. i. Pe. v. et hec et alia p̄ me sup⁹ enūerata sūt p̄it⁹ tue negociatōis documēta. Scda vero negociatōis sollicitudo est tolerabil. vt q̄s sic transeat p̄ bōa tpalia: put infra dicitur. Tertia sollicitudinis negociatio est laudabil deo et homib⁹ q̄ est circa mere spūalia sic circa sacraz scripturaz collatiōes et p̄boz dei seminatiōes. exēplo apli. vt. i. ad Thess. ij. fiducia habuim⁹ in dño loqui ad vos euangelium dei in mltā sollicitudine. et etiā sollicitudo sit circa pacē int̄ deū et pctōres et etiā inter homīes faciendā ad Ephe. iij. vbi dicit. Solliciti fuare vnitatē spūs in vinclo pacis: et maxie circa opa caritatis et pietatis: vicz elemosynaz que habent pmissionē p̄ntis vite et future. xlij. dist. s. i. xvi. q. i. Decime. Cōstat aut mibi de q̄busdā nostre p̄fessionis frīb⁹ talia minime ppendentib⁹. si aut q̄rundam religiosorum conseruatoria sunt auro et argento et omnibus humanis vfi

bus per huiusmodi pambula diligentie diligēti diligētia supueniēte referta. et sibi proximiores de Ioseph p̄sagio forte timentes suis in christo confratribus prout p̄mittitur periclitatis subuenire nō perpendētes et his et alijs miserabilibus personis non miserātes. et de sue negociatiōis: etiā licite cōmertio consciētiā formantes. et de tantarū animarū et corporū periculo minime cogitātes. et prout fecit Brego. qui triginti milia Rome paui sub regula: exceptis dei famulis longe videlicet in sicilia vel calabria: et prope positis non pensantes. hi sunt de q̄b̄ dixit X̄pus Matth. xxiij. excolantes culicē. camelū autē glutietes. Audi quid dicat Ambro. de officijs et ponitur. xij. q. ij. Aurum ecclesia habet nō vt seruet sed vt eroget et subueniet necessitatibus. quid est op⁹ custodire qd̄ nihil adiunat: an ignoram⁹ quantū aurum atq; argentū de templo domini su- stulerunt. videlicet gentes etc. Et infra. Velius fuerat vt vasa viuentiū serua- res q̄ metallorū. His nō potest respōsum referre etc. Item sequit̄ ibidē p̄ Hie- ro. Vult edificare parietes et colūnas ecclie subtrahunt marmorea nitent au- ro etc. nulla est dilectio. id est cogitatio. Item ibidem caplo seqn. Amico quic- q̄ rapere furtum est. ecclesiā fraudare: sacrilegiū est accepisse paupib⁹ erogan- dum etc. aut qd̄ apertissimi sceleris ē exinde aliquid subtrahere omniū predonū crudelitātē superat etc. Et omnia iura volunt in effectu opes referuare et pauperib⁹ nō subuenire: qd̄ omniū predonū crudelitātē supat. pro hac materia proprie videas. c. Sicut hi. xlvij. dis. et sunt verba sancti Ambro. scripta super xij. c. Luce. et post multa dicit. Propriū nemo dicat qd̄ ē cōmune: plus q̄ suffia- ceret. sumptū: violētē obtentum ē. Et infra. Nunquid iniqu⁹ est deus vt nō bis nō equaliter distribuatur vite necessaria. vt tu quidē esses affluēs et abundās alijs vero deesset et egerent. an idcirco magis quia tibi voluit benignitatis sue experimēta conferre et alium per virtutē patientie coronare. tu vero susceptis dei munerib⁹ et in sinū tuum redactis nihil reputas te agere iniquū si tam mul- torum subsidia solus obtineas. quis enī tam iniustus tā auarus q̄ qui multo- rum alimēta suū non vsum sed delicias facit. q. d. Nullus. Neq; enī minus est criminis habēti tollere q̄ cum possis et abundas indigētib⁹ denegare. esuri- entiū panis est quē tu detines. nudorū indumētū est qd̄ tu recludis. miserorū redemptio est et absolutio pecunia quam tu terra defodis. tantorū ergo te scias inuadere bona quātis possis p̄stare qd̄ velis. id est velle debes. Nec ille.

Felix Et quid hec ad nostre p̄ncipal⁹ materie deductionē nisi q̄ p̄ solertā temporalīū diligētie negociationē puenire poterim⁹ ad vtriūsq; vite cōmoditatē. Nā nō dat q̄ nō habz. i. q. vij. Daybertū. et ei⁹ periclo nihil ē. ff. de furtis. l. Itaq; si illa. in p̄n. et nec laudabim⁹ eū sicut illū d̄ quo d̄ Hilare datorē diligit d̄s. ij. ad Loz. ix. et xxiij. q. vij. s. Ex his. nec sibi dici p̄t. Date et dabitur vobis. Lu. vi. et centuplū recipiet: et vitā etnā possidebit. Bath. xij. et beati⁹ est mag⁹ dare q̄ accipere. Act. xx. et xvi. q. i. Predicator. de cele. miss. Cum marthe.

Abbas Non dubitam⁹ qn̄ nō habentis sincer⁹ cōpassiōis sup̄ afflictos tristis anim⁹ mltū danti cōparet. de q̄ pulcre p̄ Breg. mora. xx. c. xxv. et vidim⁹ in vidua q̄ duo minuta misit i corbonā Marci. xxiij. Lu. xvi. de quo pulcre. xxiij. q. i. Qd̄. circa fi. et ibidē in glo. Sz hntis et nō danti put pre- missum est tenacitas apud omniū bonorum largitorē non excusatur. et p̄sertim apud religiosos magis videt̄ viciosum. qui autē p̄iungūt domū domui. et agrū agro. et vt multipl̄r augeatur census sollicitudinis cū studio (de q̄ infra dicet) et si ex sup̄abundanti thesauro villā emūt. sicut ille de q̄ Lu. xxiij. quā necesse habuit

videre nō tñ ea necessitate q̄ excusat a pctō. de q̄. xviij. di. Peruenit. z in glo. ij. sed p̄fr̄es suos p̄dictos v̄l alios xpi fideles p̄mittūt in tam miserāde nccitatē articulo. timeo verisimilr̄ trepidando put̄ xps vbi. s. q̄ nemo viroz̄ illorū q̄ vo

Felix. Disciplina vel (cati sunt gustabūt cenā suā. nūc nec in ppetuo. miscōia mltū destituit si vna sine altera teneat. z rigor est māsuetudine tēperād. xlv. di. Disciplina. de indi. Dudū. i. Cle. Videat̄ igr̄. De rigore v̄ro. qz in q̄ mēsurā mēsi fueritis remetiatur vob. Marc. iij. Lu. vi. de pe. z re.

Abbas cum ex dimissis procedam⁹ ad priorē materiā negociatiōis. Et igr̄ dicas si mōasteria put̄ p̄mittit p̄ donatiōes aut emptio nes seu successiōes ditata. z sibi p̄pterea acq̄runt dominia in q̄b. p̄suetudo fuit aut dños t̄pales quondā p̄scripta possidētes dominia q̄ si rusticus decessit si ne filio nepote aut alio de sua stirpe vel linea descēdentes nō obstāt q̄ hz fr̄es aut soroz̄ filios z filias aut eorū dē descēdentes: dñs q̄ndā totū occupauit iure peculij. an p̄nūc licite mōasteria h̄mōi possint vti. tali v̄l simili iure cū penit⁹ vi

Felix Dico vob q̄ tal p̄suetudo p̄ monaste/ (deatur fore p̄ legē nature. ria legaliter ē fuāda: si saltē est v̄l fuit p̄scripta. Flā dñs q̄ndā z nūc monasterij potuit allegare q̄ isti rustici ab initio h̄ pacto fuerit sic cassati vel re legati. z ad h̄ pbandū inducit p̄suetudo q̄ est optima legū z dubioz̄ interpretes de p̄sue. Lū dilect⁹. Ad h̄ in Zeniti. xxv. vbi dīc dñs. Terra q̄z nō vendet̄ in p̄petuū qz mea ē: z vos aduene z coloni estis mei. z ita dīc Hosti. de na. ex li. v̄e. p̄. vlt. sicut similr̄ p̄suetudines seruare p̄fuari cōpellunt rustici vt defunctorū rusticoz̄ melior vestitus aut meli⁹ aīal qd̄ habuerit p̄uēiat ad terre dños. z nūc ad

Abbas Et si debiliores aut alis (monasteria q̄ h̄mōi dñis succedunt. impotētiōres rustici v̄si fuerim⁹. z h̄mōi dominia cū iurib. suis iā annūeratis aut alijs siliib. p̄ rebelles manutenere nō possem⁹. q̄b. remedijs

Felix Non tñ p̄ rusticos s; etiā p̄ quoscūq; nobiles et (vti voluerim⁹. alias vniuersitates. p̄ncipes terre seculares ex debito tenent ad de fensionē oīm ecclīaz: qz subsidio facietis vos cūct̄ rebellib. potentiores. vt le. et no. de sup. ne. p̄. c. ij. li. vi. z de h̄ videat̄ valde gl̄iosum iuris textum sumptuz̄ ex fido. li. iij. de summo bono. c. liij. canonizatum. xxiij. q. v. P̄ncipes. z ibidē glo. i. q̄ quoz̄ capitula ibidē seq̄ntia inducitur ad h̄ vt terre p̄ncipes ecclesias defendāt. z reos viuere nō p̄mittāt. Et p̄pēdat̄ ibidē q̄ solēniter diuine delegatiōis auctē defensiōis illi⁹ officio p̄ncipat⁹ nobiliū tam laudabilr̄ sibi cōmis so vtiur̄ aut vti debet in vniuerso mūdo. S; si nollēt qd̄ absit scitis q̄ mu nera placāt hoies deosq; vt no. Beñ. xxxij. de Esau z Jacob. z p̄p̄ius per eundū Jacob Beñ. cliij. q̄ dixit. Deserte viro mūera videlicz̄ Ioseph zc. Et igr̄ dicit Lombardus in prouerbio. Qui habet terram habet guerram. et allegare possum⁹ proueria cōmunia siue vulgaria. vt le. z no. xvi. q. i. Legi. imo tanq̄ autentica. de q̄ Hosti. de elec. p̄ venerabilē s. q̄ autē. Unde fr̄es minores d̄ ob seruātia vob Listerciensib. sunt quietiores. z cū oī abūdantia v̄ra put̄ p̄misist̄ inquiēnssima vob alimēto degūt quasi quotidiano similiōres z alimētoz̄ noīe intelligunt etiā vestes z habitatio. vt le. z no. x. q. ij. Ep̄us. in glo. ij. vnde iura vestra stipendijs v̄ris defendat̄ z t̄pa redimat̄ qz cara sunt. Ad ep̄he. v. z. xviij. q. iij. s. vlti. z ita vt Antiochus redimeret pplm suum dedit stipendia de errario suo. i. Macha. iij. z ita facit summ⁹ pontifex z alij mundi pontifices. Nam nemo suis stipendijs militare tenetur p̄ vob. vt. xij. q. i. Dis. xv. q. ij. In sum⁹ ma. de p̄scrip. Cum ex officiū. z ideo dñs abundāter vob prouidere voluit.

Abbas Et quid paupes facient religiosi taliter suppressi: qui nec per se
nec per alios iura sua et suorum monasteriorum defendere possunt nisi
Felix Non est hoc nouum in mundo. sed de simili formidum / (mihi desolati
lose pudenter tremendo. sic oculi suorum in manibus dominorum suorum: et sic oculi
ancille in manibus domine sue. ita oculi legum impialium: imo ipsi impatores qui dominus mundi
lacrimantur querendo proclamantes. quia potentioribus pares non possumus. ut le. et notat
ff. de alie. iudi. mu. ca. fac. l. quia etiam cum per cor. in glo. qui narrat insuper quendam sapientem
dixisse quod maiorem nemini prestat honorem. vix canones et leges. concordes de mai. et obe.
Cum inferior. qui honorat potentem in eo quod potens est et despicit pauperem ut le. et no.
clix. di. Sacerdotes. et sic libere dicamus: ad dyabolum paupes. nisi habeant patientiam
quam que proprie vult suas et suorum iniurias equanimiter tolerare. cxxij. q. i. In meo
dio. et faciant de necessitate virtutem put fecerunt abbates Cisterciensium. ut patet in
ca. Super. de deci. cum put permittit quod potentiores ipsis non est consulendum. nam
quilibet tamen ius presumit habere iuxta mundi cursum quantum potest defendendo autorizare
put de hoc in libro de nobilitate scripsi. c. cxxij. p. et quod hoc ad propositum.

Abbas Quid autem est de illis principibus et nobilibus seu alijs quibuscumque
quod nos in nostris iuribus et rebus mobilibus et immobilibus multipliciter grauamus
Felix Contra tales iuris habemus gloriosissima sufficienter remedia / (tibus.
dia. et beatus cui sunt tempore nostro profutura. alioquin put predictum est non sunt ve
neratione digna. et primo de immuni. ec. c. Non minus. ex consilio Lateranensi. preceps. vbi
dicit manifeste quod laici quicunque qui angarias collectas vel alia onera quicunque ecclesie
vel monasterijs vel bonis vel rebus eorum imponunt aut iurisdictiones et auctem prelatorum
eorundem diminuerint vel perturbant. et si moniti non desistunt ipsi et fautores eorum
excommunicati sunt donec satisfactionem exhibeant competentem. Item de in decre. Ad
uersus. eo. ti. Laici indicentes ecclesie aut monasterijs tallias vel exactiones que diuer
sis modis fieri consueverunt. tales et fautores ipsorum excommunicati sunt. donec satisfaci
ant monitione semper premissa. Item in. c. Nouerit. de sent. exco. vbi dicitur Excommuni
cati sunt facientes et scribentes statuta vel introducetes consuetudines que ecclesie liber
tatem et ipsa facientes fuari. et preiudicantes et consiliarij locorum vbi edunt talia vel obfuan
tur et iudicantes secundum ea. vel scribentes in forma publica iudicata. Item. e. c. ti. in
ca. Graue. vbi dicitur Promulganda est excommunicatio contra consiliarios et officiales
nisi statuta facta que ecclesie libertatem in loco cui preiudicant de capitularibus deleri faci
ant et cauere quod talia de cetero non attemptent. et facientes statuta feuda que tenent
ab ecclesia perdant et preiudici sint eisdem. Et ecce per reuerende nonne vobis populi
me primum videtur: dum maxima mundi persecutoribus vestris infligitur que pena vi
delicet excommunicatio nuncupat. ut. cxxij. q. iij. Corripit. et insuper episcopalis mucro non
minatur: quo frequenter et salubriter prelatio spiritualis potitur. xvi. q. ij. Visis. de quo
ij. q. i. Fleno. i. glo. i. et breuissime quod sacerdotes clerici et monachi sint immunes ab
omni exactione temporalis. et in hoc concordant canones et leges impiales diuersi. ut patet
in dictis iuribus pertinenter ad hoc allegatis. et. l. de sacrosanc. ec. l. Administra
tiones. et. l. Placet. cxxij. q. vlt. conuenior. et. s. quis. xi. q. i. Si tribunal. xvij. q.
i. Noua. xi. q. i. sacerdotes. sic et omnia que visibus ecclesiasticis deputantur que ad fundationem
ecclesiarum et cimiterium et domos et ortos iuxta positos immunita sunt esse ab omni exactione
ne. Cetera autem cum suo onere transeunt ad ecclesiam. de cen. c. i. vbi de hoc. et licet
clericorum nomine non comprehendantur. ut legitur in no. de biga. li. vi. c. Unico. et ibidem
per Archid. in glo. vlt. vbi etiam dicitur idem quod bigam non potest fieri clericus sed monachus quod
monachus clericatus minus est dignus. sed postquam bigam facit est monachus: habet primum

legiū clericorū. vt dicē nouel. in dic. c. Unico. li. vi. tñ eccliarū noīe mōasteria cōprehēdunt vt plene pbat. xliij. di. s. Auēte. cir. fi. z hoc dico qz dū iura loquūt de imunitate eccliarū monasteria similr includunt. sed quādo z qñ nō. et quid nomie eccliarū cōprehēdat vide archid. in. ca. Unico. de pse. ec. li. vi. in pnci.

Abbas Audio te o felix gūlāter pcedentē in omī rez abūdātia z humaniter gaudētē in diuitiaz tēpaliū pfluētia. Ad qd ponderas verba xpi q dicit Diues difficile intrabit regē celoz. Math. xix. Itē facili? ē camelū p foramē ac? trāsire qz diuitē i regnū celoz. Ibidē. et Lu. xviij. et dimissis septur. nris dicit iste venerabil' Boeti'. ij. de pso. psa. v. in fine. O pclara opum mortaliū brūtudo quā cū adept' fueris securus esse desinis. z vt de scripturarū patenter inūcrabiliū tumultu summā sūmaz tollere valeas. xps z oīm scōz patrū z pphaz cetus frēqnter detestabant' (quas tu sūme colis) terrenaz diuitiaz potētatis z lucidius ppendēdo siue res nre sint cōes generales vel speciales aut peculiāres. si nō defecerit virt' mea in pūsiōe sumptū z expensaz largiū i me sunt mibi diuitie. silr z abūdans abundātia tēpaliū sufficientissima et paup inops z mēdic' aliter nō pōritur p singulos dies lamētādo qz de hmōi rerū carētia. z nonne sunt propriūssime cōtraria egestas z abundantia.

Felix Amore dei nō puto difficultatem talibz obiectionibz rēdere. z q diuitijs salubriter valeam? insistere. vos ppterea dñe abbas fratresqz vros nō dubito scpturarū rōnibz infinitis redolere. Nam dixit Breg. moraliū. ix. c. xx. Nō est q census in crimie sz affectus. cūcta enī q de' condidit bona sunt. sz q bonis male vtiū. pfecto agit vt qsi p edacitatis ingluuiem eo quo viuere debuit pane moriat'. igit paup ad requiē lazar' venerat. supbū pō diuitē tormēta cruciabāt. sed tñ diues Abraā fuerat q in sinu lazar' tenebat. q tñ actori suo colloqns dic loquar ad dñm meū cū sim puluis z cinis. qd itaqz iste diuitias estimare none rat q semetipm puluere cinerēqz pensabat. Nec ille. z de hmōi diuitijs qñ psūt et quando nocent pulcre psequit' ibidē Breg. z in pluribus capitul' sequētibz.

Abbas. Audi queso bone Felix qd idez dicat in eodē li. v. c. viij. allegās Paulū. i. ad Corinth. vi. et. x. z. xi. q. i. Aliud. sic inqens. Omia mibi licent sz nō oīa expediunt. cū enī mens pcepta desideria sequit'. seruire rebus puincif quoz amore superatur. sed Paulus cui cuncta licent sub nulli' potestate se redigit. quia semetipsum etiā a licit' restringēdo ea que delectata premerent despecta transcendit zc. Et infra. Sciunt enī q nequaqs mens ad superna attollitur si curarū tumultibus cōtinue in infimis occupatur. Item qui ergo rebus tēpaliū occupant. tunc bene exteriora disponūt cum sollicitē ad interiora refugiūt. cum nequaqs fortes pūrbationū strepitus diligunt sz apud semetipos intus in trāquillitatis sinu requiescūt. Nec ille. Vñ sta. erūt iura q etiā a licitis abstinendū est si eoz occasione puenit ad illicita. lxxi. di. Vñ lum'. z hoc practicam? in ordine nro p singulos dies. quia qz deus pūnxit z licitū fuit vīz vīz z mulierē. vt Bēn. i. vt mltiplicarent sup terrā nos in vno monasterio simul pmanere nō pmittim'. iuxta id qd legi' z no. in. c. Periculoso. de sta. regu. li. vi. et. ij. q. ij. diffinim'. z. c. sequiti. ne licitū fm nature legem ruat in illicitū. Sic ad ppositū qz dubitat negociationē cū diuitijs fore licitā. sz frēquētissime p eandē put pfortiū vīri z mlieris nascit' pctm. imo vīz deest pctm. Nōne secur' imo securissimū ēēt nos separe a tātis diuitijs q nccario requirunt officiū negociatōis. etiā diuerse z aduerse exercitatōis. sic etiā sepamur a mlie ribz ppt' vtriusqz piclū pūitiose frēqnt' occasiōis. vñ legibz cauet' ipialibz q p

pter difficilem separationē liciti ab illicito phibetur q̄s a toto. ff. de aq̄ quoti.
et esti. l. i. §. Itē q̄rit. z. ff. de aq̄ plu. ar. l. i. §. Itē sciēdū. in fi. z. §. Si vicin⁹. z. l.
iij. §. finali. sed ad ea q̄ frequēti⁹ sūt iura coaptant z referunt. vt. L. d. lati. li. tol.
l. i. §. sed z si q̄s. xxvij. di. De siracusane. de cle. p̄iur. diuersis falla. vij. q. v. De
niq̄s. xij. q. ij. Due sunt. ff. de vsuca. l. Iusto. §. i. Rñ. in fi. ff. de legi. Flō adea. et
iij. q. v. Accusatores. s. q̄ frequētissime ex diuitiaz tumultu q̄ necessario negocia
tionis occupatiōes requirūt pueniūt pctōz inq̄namēta tanq̄ ex viroz et mlierū

Felix Scriptū est. Noli esse nimis iustus. q̄ q̄n. (cōbinatiōe cōtinua.
doq̄ iustus perit in iusticia sua. ij. q. vij. §. De his. de pe. di. i. Ser
pens. Flōne xps dixit. Jugū enī meū suauē ē et on⁹ meū leue. Math. xi. in fi. et
dixit Iohes crisost. et hī. xxvi. q. vij. Alligant aut onera graua vicz plati eccle
siarū z importabilia. et sequit. Flōne meli⁹ est p̄r miscōiaz rōnē reddere q̄ pro
crudelitate. vbi enī p̄familias larg⁹ est. dispensator nō debet eē tenax si de⁹ be
nign⁹ vt qd̄ sacerdos ei⁹ auster⁹ vult apparere. Vñ generalia p̄ba q̄ ponit prin
ceps in suis p̄uilegijs. tu nō debes stricte interpretari. vt de deci. Ad audientiā.
xvi. q. i. Frater nr̄. de dona. Luz dilecti. Quis ē hō qui vult vitā diligit dies vi
dere bonos. gustare z videre qm̄ suauis ē dñs. nō ē inopia timentib⁹ eū. nec mi
nuent oī bono. p̄s. xxxij. Spera ī dño z fac bōitatē z ibita terrā z pascersi diuī
tīs ei⁹. delectare in dño z dabit tibi petitiōes cordis tui. p̄s. xxxvi. z aperi os tuū

Abbas O felix p̄pensis omnib⁹ sincere z rumina. (et implebo illud.
tis dictis tuis cōstat q̄ ex largo p̄scientie modulo pcedis. z gra
tularis ouādo in omī negotiatiōis rez. singularit̄ tpaliū abundātia plenitudis
sed sic nō trāsitur ad culmē pfecte p̄tēplatiōis. Constat nob q̄ dñi Constatinus
imperator magn⁹ p̄dictus in psonā Siluestri pape tradidit ecclie tpalia. man⁹
scribens in ecclia Lateran. in parietē patent est visa. hec verba videlz. Hodie
venenū infusum ē ecclie. et tūc primū catholicis p̄mittebat vt ecclie eoz p̄dñs
ditarent. z h̄ fm̄ sanc. doc. fuit venenū infusum. q̄ quietissime homies z p̄fctim
eccliaſtice p̄sone viuerēt si de mūdo hec duo p̄ba vicz meū z tuū sublata forent
vt notat. xij. q. i. c. ij. in glo. ij. Item p̄z p̄ venerabilē Boetiū quē tñ nouim⁹ per
scripturas xpiane p̄fessionis munitū. sed tanq̄ p̄m naturalē abundantiā tu
multuosam repudiātē dixisse. Felix nimis prior etas p̄tenta fidelib⁹ aruis. nec
inerti p̄dita luxu. fatilq̄z sera solebat ieiunia soluere glande. nec bachica mune
ra norat zc. ac si diceret. Beata etas quondā q̄ glandib⁹ faciebatur. z sera q̄ de
coagulatiōe casei defuit. z vina nō nouit. z modicis alimētis se p̄tinuit. Et Sa
lusti⁹ dixit. Lurius paruo q̄ legerat orto ponebat olusticula squalid⁹ q̄ nūc fa
stidit in cōpede fossor. et ille Luri⁹ fuit nobil⁹ nat⁹ de Romāoz p̄ncipib⁹ et par
cissimis vtebat z satiebat olerib⁹. Itē in his z alijs bñ videt mot⁹ Fredericus
imperator scōs q̄ p̄ reformatiōe toti⁹ cleri z monachoz scripsit regi Francie. put
alios terre p̄ncipes sollicitauerat septur⁹ suis sic incipieb⁹. Illos felices descri
bit antiquitas q̄bo ex alieno p̄stat cautela piculi status nanq̄ seq̄ntis formatur
ex p̄ncipio p̄cedentis zc. et in fine eiusdē eplē dic. Habem⁹ p̄scientie puritatē. ac
per p̄ns deū nobiscū cui⁹ testimoniū inuocam⁹. q̄ fuit nr̄e voluntatis intētiō cle
ricos cuiuscūq̄ religiōis ad h̄ inducere z p̄cipue matios vt tales p̄seuerēt q̄les
fuerūt in ecclia p̄mitina aplicā vitā ducentes z hūilitatē imitātes. tales nāq̄ so
lebat ecclia angelos intueri. miraculis choruscare. egros curare. mortuos su
scitare. z sanctitate nō armis sibi p̄ncipes subiugare. ac isti seclō dediti z ebrie
rati delicijs deū postponūt: quoz ex affluētia diuitiaz religio suffocat. talibus

Monachorum

ergo subtrahere nocentes diuitias quibus dānabilr onerant: opus est caritatis. ad hoc vos omēs pncipes vnanobiscū vt omīa supflua deponētes modicis rebus contenti deo seruiāt omnē debetis diligentia adhibere. Hec ille. Et forte motus per Paulū qui dixit. i. ad Thimo. vi. Nihil intulim⁹ in hūc mundus. hant dubiū qz nec auferre quid possum⁹: hñtes alimēta z qbo tegamur his pntenti sīmus. nā qui volūt diuites fieri: incidūt in tēptationē z in laqz dyaboli: z ī desideria mltā z nociua q mergūt homīes in interitū z in perditionē. Hec cōsiderantes mōachi egypti: de qbo Hiero. in vitūspatz. z q omniū maloz radix sit cupiditas: q put p dīxim⁹ semp inheret negociationibz. sincerissime mētis affectu perpendētes in summa pauprate. cū animi iocunditate degentes Boeciuz et Socratē gentile qui auri pond⁹ pēcit in mare vt stutū studio philosophie qz radīs florere possz quieti⁹. vt. xij. q. ij. Socrates. als est sub. c. Gloria. z Helizeum ppham indeū qui in exemplū pfectōis psequēde boues z omnē curaz domesticā reliq. lxxxvi. dis. Non sat. ij. Reg. xix. diligētissime sequētes. et si seqmur illos videam⁹. Nam nra vasa vinaria sunt largiora qz predictoz mōachorū egyptiacoz habitacula: z frumētoz nroz granaria ampliora sunt qz illoz monasteria. z nō est cōparatio de illoz bilari penuria ad nre societatis varietatem cum anxietate cōtinua in omī negociationū nostrarū abundantia. Unde dixit Greg. moraliū libro. ij. c. ix. Prensicia tribulatiōis est leticia satietas. Et si idē ad ppositū nostz pulcriter psequit. vbi si placet videre poter. Vñ nob proprie dicit Hiero. Ignominiosum est Jesum crucifixū pauperē z esurientē facis cor poribz pdicare. z ieiunioz doctrinā p rubentes buccas. tumētiqz ora proferre. xxxv. di. Eccleie pncipes. Et idē ibidē. Si in aploz loco sum⁹. nō solū sermonē ipsoz imitemur. s3 puersationē ipsoz z abstinentiā. Hec ille. Et si sanct⁹ nri videlz Bern. de nob sīr nō est fastidit⁹ scribere. imo sincere patēter affectōis intentōe voluit frēs ppetue suos memorie fidelr subscripta scripsit cōmēdare. Rogo bone Felix ne afficiaris tedio verba sua ptnēter: nob tñ qūdiana ppendere. Nā in apologetico scripsit: nos frēs ppiissime denotādo. Quis inq̄t in pncipio cum ordo cepit monastic⁹ ad tantā crederet mōachos inertia deuenire. Qñtuz distam⁹ ab his qui in dieb⁹ Anthonij sancti extitere mōachi zc. et ibidē annuerat mltā: sed tñ de cibi z pot⁹ pnunc loqmur indigētia. et subdit. Inter prandendū quantū fauces dapibz: tñ aures pascunt rumoribz. quibz totus intētus modū nescias in edendo. interim autē fercula fercul' apponūtur. et pro sol' car nibus a quibz abstinet ex regula. grandū pisciū corpa duplicant. cunqz prioribz bus fueris satiat⁹. si secūdos attigeris videberis tibi: necdū gustasse pisces. tanta quippe accuratiōe z arte cocozū cuncta apparant: quaten⁹ quattuor aut quinqz ferculis deuoratis prima non impediāt nouissima. nec satietas minuat appetitū. palatus quippe dū nouellis seducit cōdimētis paulatim dissuescunt cogitata. z ad succos extraneos veluti adhuc ieiunū auide renouat in desiderio. venter q̄ppe dū nescit onerari: s3 varietas tollit fastidiū. quia em̄ pura et vt eas nō creauit epulas fastidim⁹ dū alia alijs miscetur multipharie. et sumptis naturalibz quas deus indidit rebus quibusdā a dūlterinis gula prouocatur saporibus. transitur nīmū meta necessitatis: dum delectatio supaddit. quis em̄ dicere sufficit q̄t modis vt cetera taceā sola oua versant z vexantur. q̄nto studio euer tantur: subuertunt. liquantur. durant. diminuitur. z nūc quidā fixa. modo assa et nūc salsa. nūc mixtim z nūc sigillatim apponūtur. vt qd aut hec omīa nisi vt solo fastidio psulet. Ipsa deniqz qlitas rerū talis deforis apparere curat: vt nō

De negocio

minim⁹ aspectus q³ gustus delectet. et cū iam stomach⁹ crebris ructib⁹ repletū se indicat. necdū tñ curiositas satiat. sed dū oculi colorib⁹. palat⁹ saporib⁹ illiciuntur infelix stomach⁹ cui nec colores lucēt nec saporēs demulcēt. cū oia suscipere cogit. opp⁹ssus magis obruit q³ refertur. hec ille. Et q³lit ibidē Bern. in eodē de mirifico mōasterioz singularū q³ māsionū suaz scripserit ornatu supfluo. p nunc breuitatē g³ra p te legendū si placz derelinquo. et hec seriatim clericis bñficiōzū mltitudie supabūdatib⁹ q³ dñs erexit paupes de stercore: et collocauit cū pncipib⁹. Nos nimirū p⁹tinēter ascribere conat⁹: neq³q³ p⁹timeſcim⁹. Nā de his et ill⁹ Hieronimi p⁹ba pducim⁹. Ignominia inq³t sacerdotib⁹ ē studere. p⁹rijs diuitijs nat⁹ in paupe domo et i tugurio rusticano: q³ vix milio et cibario pane rugientē ventrē saturare poterā. nūc simlā et mella fastidio. xij. q. ij. B⁹lia epi. Itē idē de eisdē. Hi dicit: delicijs affluūt. spaciosis domib⁹. lautisq³ zuiijs. et mlt⁹to labore epul⁹ p⁹q³ſitis deducūt dies suos. xxxv. di. Eccle pncipes. His igit et alijs sincere p⁹p⁹ſis q³ putas int⁹ tot eximios vsus opes et ornat⁹ demū cuz xpi paupib⁹ p⁹ſeq³mur eterne portiōis effect⁹. Habes h⁹ casuz p⁹tinēter p⁹missis applicandū: q³ qdā cleric⁹ vidit mōasteriū cū puētū suo delicatissime p singlos dies viuere p⁹ſuetū: et igit intrauit et p⁹ſſionē fecit. et exinde mōasteriū illud fuit refor⁹matū ad strictioris obſuātie modulū. igit mōasteriū exire voluit. sed iuxta iur⁹ dispositionē nō potuit: licz se deceptū allegauerit. De q³ sat⁹ no. Ray. in summa de vot⁹ et trāſgreſſ. sub Rubrica de voto terre ſctē. s. Itē pone aliq³ zc.

Felix Qui timet p⁹uinā irruet sup eos n⁹r. Job. vi. Trepidat timor vbi non ē timor. Nōne ſufficit vob ſctōs ſequi p⁹ēs. vicz ſummos pontifices veros ch⁹ſti vicarios. de transl. Inter corpalia. qui nō puri homis sed veri dei vices gerunt in terr⁹. eo. ti. Quanto. et p⁹pterea ſanctiſſimi dicunt. Nā et impator ſc⁹pſit i auten. coll. ix. de ſanctiſſimis et deo amabilib⁹ epiſ reuerentiſſimis cleric⁹ et mōachis. Hinc alios put⁹ p⁹miſim⁹ toti⁹ orbis p⁹latos q³ als in ſuis ſubſiſtere nō poſſent facultatib⁹ niſi frēq³nt inſiſterent t⁹p⁹alib⁹. Igit⁹ occurrit mihi fabula nup in p⁹cilio Baſilien. per cardinalē placentinū. alio tamē fine recitata. Nan⁹ inq³t et pedes p⁹certabāt cōtendēdo cū ſtomacho. qm ipſe labores eoz penit⁹ deuoraret. vnde puenerūt in vnū aduerſus eundē vt de cetero i ipi⁹ contēptū penit⁹ deſcerēt: et ſtomachū inanē dimitterēt. q³ p⁹timelia modico t⁹p⁹e cōtinuata ſtomach⁹ fame defecit. et ſuiter euacuat⁹ p⁹pt⁹ malas cōplexiōes inſirmabaſ. et vnaſecū nō tñ man⁹ et pedes ſz caput et totūz corp⁹ debilitauit et ad interitionē q³ſi p⁹duxit. vñ vidētes man⁹ et pedes p defectu ſtomachi tal⁹ grauari mor⁹ laborare feruēt⁹ ceperunt. et ſtomachū vix in poris firmitatem roboris reſtaurarunt. Sic dñe abbas remotis memb⁹roz veſtroz ſollicitudinib⁹. vide te quanto t⁹p⁹e p⁹ficiat ſtomach⁹ in interioris aut exterioris p⁹templatiōis viſceribus. Sic quondā frēs mōaſterij in ſublaco p⁹dicti in ſumma religiōis obſeruantia ſudātes p⁹pter abbat⁹ deſidiā defecerūt in alimētoz ſumptib⁹: et p⁹ſeq³nt in diuini cultus laborib⁹. et fame et ſiti tabeſcētes p⁹ficere nō poterāt in p⁹ſuet⁹ p⁹templationib⁹ perpendētes q³ omia dat deus ſz nō p cornua thaurum. Demum vidētes q³ om⁹p⁹s de⁹ et pontifex ſumm⁹ ſubueire tardabat ſuis anxietatib⁹ man⁹ ponebāt ad aratrū et retro reſpicerēt. et abbatē aucte p⁹p⁹ia ligat⁹ māib⁹ et pedib⁹ incarcerationūt et nō erat q³ ipm e māib⁹ ſuis erueret. vñ ſibi ſolliciti de alio p⁹lato et corp⁹is alimento ſolenter p⁹uiderunt. et ex neceſſitate contra regulā ſancti Benedicti abbatē ſumpſerūt et ſibi nouā legē fecerūt. Sz ad p⁹ceptūz rez t⁹p⁹aliū allegatiſ Fridericum impatorē ſecundū. qui cum opinionib⁹ ſuis et alijs ſuis

Monachorum

demeritis exigentibus dānatus est. vt le. 7. no. in. c. ij. de re iudi. li. vi. Et similr ad detestationē bonaz epulaz Bernhardū allegat: qui iā ppter frequentia ieiuniorum oēm cibū fastidiuit. stomachi meatibus pstrictis. S; q; sua sentētia manet extra corp? Jur? 7. igit intentio sua 7 cuiuslibet scī doctoris cedit his q; incorporata sunt canōib; scis. vt ptz. xx. dis. De libellis. 7 in glo. l. dis. Si ille. Nec sanctitas psonē pdest vt citius credat. l. di. Si q; ppostera. Audiat igit qd dicat scūs Aug? in libro de doc. xpiana. 7 hī. xli. dist. c. i. sic inquit. Quisq; rebus ptereuntibus restrict? vitur q; sese hnt mores eoz. cu; quib; viuit: aut in temperas aut supstitiosus ē. quisq; pō sic eis vitū vt metas p̄suetudis bonorū inter q; versat excedit: aut aliqd laudis significat aut flagitiosus est. In omnibus enī talib; nō vsus rez sed libido in culpa est. Item fieri em pōt vt sine aliq; vicio cupidinis aut voracitat; p̄ciosissimo cibo sapiens vtat. insipiens autē fēdissima gule flāma in vilissimū inardescat olus: 7 sanus quisq; maluerit more dñi pisce rescī q; lenticula more Esau nepotis Abraam. aut ordeo more lumetorū. non em p̄pterea sunt p̄tinētiorez plures bestie: quia villiorib; aliis elcis. nam in oib; hmoi reb; nō ex eaz rerū natura quib; vitmur. sed ex causa vtendi 7 modo appeterēdi. vel pbandū vl improbandū est qd facim? Nec ille. Concordant in hoc multū laudabilr tria capla seqntia ibidē: mentē vrām q; ad cibi sumptū penit? euacuātia: q; breuitat; colore decreui nō recitāda.

Abbas. Plus est qd in veritate agitur q; qd simulate concipit. q; si. sint legiti. Per tuas. C. plus valere in rubro 7 nigro. cum vmbra qdaz ostendat in opere: veritas aut nō subeat in effectu. de p̄sue. Quāto. in fi. Hōne silr scriptur est q; nō ē p̄siderandū quis dicat. s; qd dicat vt le. 7. no. ix. di. Ego sol. xix. dist. Scdm ecclie. quia veritas a q̄cumq; plata sp est p̄ferenda. ij. q. vij. Querit. ix. dis. Reg. ff. de suppl. lega. l. Labeo. Eis em magis credit q; rei apparētia dicūt vt. iij. q. iij. §. In criminali. S; his dimissis fateor me pposito nro non p̄secuto vsum nō fuisse materia p̄cise mōachoz negociatiōis. licz illa curiositas ferclaz nō pcedat sine negocio solertis dispositōis. Sed ppende qd dicā. Tu de summis 7 alijs mūdi pontificib; 7 plar; vti conaris p̄e religiōis rationū pbatōib;. Q; male p̄cordat psalteriū cū cithara. vt dr de cle. p̄u. i. c. Diuersis fallacijs In quo qdem. c. Inno. iij. pte in p̄ncipio nre collatiōis allegat? vt ptz in integ sine antiq; cōpilatiōe dixit p̄prie ad p̄positū nrm. diuersis fallacijs homines circūuenti deo 7 māmone famulari conātur. cum tñ fm euangelicā vitatē nemo pōt duob; dñis fuisse. qm si vnū dilexerit: alterz habebit exosum. aut vno p̄empto: aliū sustinebit. Nec ille. Sic magnis inhauribilib; diuitijs inhiare q; magnis negociatiōib; nō pnt carere: 7 sic xpi paupertatē praticare. p̄cordat cum summo pontifice quondā piscatore: qui qntū rhete pandit 7 paupertatē coluit: 7 auruz 7 argentū sibi fuerit. tu nouisti q; Lurtizan? 7 curial fuisse. 7 sumoz alioz pontificū mores vidisti. 7 si cū piscatore put asinus cū philomena cōcordāt vociferando. tu expienter notasti. Sat est intelligēti. sed vt vtar traditionib; tuis et loquar scptur; tuis canonib; patēter incorporat. vt abusiōe nō fruār. Audi qd dicat Hiero. ordinis nri p̄fessus. 7 hī. xvi. q. i. c. iij. Monach? inquit non doctoris sed plangētis h; officiū qui vl se 7 munduz lugeat: 7 dñi pauid? p̄stolef aduentū. Et. c. seqn. ibidem. Si cupis esse qd diceris monach? id est solus. qd facis in vrbib; q; vtiq; nō st soloz habitacula s; mltor; 7 vrbū noie nō muroz ambitus. sed hoīm denotat cōuēt? siue in villis siue in vicis siue in ciuitatib; aut aliunde qualitercūq; (vt infra dicet) sit cōstitutus. Hinc ibidē. c. Placuit.

De negocio

dicat Eugenius papa. Placuit cōi nro cōsilio vt nullus monachoz p lucro ter-
reno d mōasterio exire nephādissimo ausu psumat: neq; em̄ penitentiā dare: ne-
q; filiū de baptismo accipe neq; infirmū visitare. neq; mortuū sepelire. neq; ad
eccliam secularē transire. neq; qbuscūq; negocijs se implicare. sit claustrō pten-
tus. qz sic piscis sine aq caret vita. ita sine mōasterio mōach⁹. sedeat itaq; soli-
tari⁹. z taceat: qz mūdo mortu⁹ ē: deo at̄ viuūt. agnoscat. nomē suū. Donos em̄
grece. latine vn⁹. acos grece. latine tristis. sedeat igit̄ tristis z officio suo vacet.
Un̄ dō mōach⁹. i. vn⁹ tristis. Item ibidē Alexan. papa. ij. iuxta Calcedonē. te-
norē optimi cōcilij put sonat tenor supscriptōis. Monachis q̄uis religiosus
ad regulā sc̄ti B̄ndicti intra claustrū morari p̄cipim⁹. vicos. castella. ciuitates
peragrarē phibem⁹. a p̄p̄loz p̄dicatōe oīno cessare censuim⁹: nisi forte quis de
sua salute aīe sollicit⁹ vt eoz habitū assumat. eos intra claustrū p̄sulere voluerit
Nec ibi. Un̄ monastical vita dō ocīū. de renūc. p̄ trāslationē. p̄. Itē si q̄s p̄p̄r.

Felix Protestor q̄ puri⁹ iā dicta p̄nter cribabim⁹. attē vt intelligat q̄ nō
tā linealiter p̄ directū p̄cedit intētiōis v̄re discurs⁹: dicat qd tūc fa-
ciat monach⁹ mōasterio z p̄uētū cū plato p̄p̄ paganorū aut aliorū tyrānorū insul-

Abbas tis oīno destituto. nec inuenit loc⁹ vbi reperiat̄ur nutriendus.
Hoc tibi meli⁹ q̄ nob p̄stare videt̄ cū dicat car. vicz. Frā. de zaba-
rell. de p̄di. app. c. ij. q. iij. Jurib⁹ z rōib⁹ bñ fulcit q̄ tal monach⁹ ab oībz dere-
lict⁹ sub ordinarj loci ptate p̄stituit. z his extrauagātib⁹ p̄nūc derelict⁹: sup̄dicta
sacrozū cononū p̄cepta: in iā dicto decretorū volumie. z als in diuersis iurū nō
tabilr angulis descripta. diligētē. ruminabis ea ruminatiōe q̄ damnationem
ignis perpetui frēs ordinis nri euītare voluer⁹: p̄pendēdo signāter q̄ iste mona-
chus mortali peccat q̄ scienter facit p̄ hmoi z aliorū canonū sc̄tozū: p̄fetim tan-
gentiū rite statū monachorū. phibitōes sine p̄cepta: put p̄ clare pbat. xij. dist. c.
Nulli. Et ibidē p̄ Hugonē ad idē. xlvij. dist. Si quis eps. in fi. z. q. vij. Si
quis om̄nē. in p̄n. iij. q. iij. c. i. z. iij. et. lv. dist. c. Null⁹. in fi. de maio. z obe. c. ij.
vbi de p̄ Hosti. z de treu. z pa. c. i. de offi. oz. Inter cetera. s. vt in p̄nci. z ibi
dem videas. Ad h̄ etiā habes. xxv. q. i. Violatores. z. c. Prima salus. Et nota
q̄ Jo. et Lau. dixerunt q̄ traditio ecclie. i. mādata canonū obligāt vt p̄ceptūz
et hoc ipsi notauerūt. de pe. di. v. In summa. z vide Archd. in. c. ij. de p̄cess. pla.
li. vi. sup. p̄. Damnabilr. vbi dicit notabile verbū: z hēs simile. l. di. ca. De his.
in fine. de re iudi. Cum eterni. li. vi. s. vlt. vbi falsoz iudicū z iuristarū terribi-
liter per hec verba corripit cōditio. et si verba hmoi p̄ceptorū vim nō haberēt
hee gentes inhumane videlz falsi iurisperiti illesi apud iustū iudicē penit⁹ op̄i-
niones quondā trāsierunt. Et summarie scias iuxta p̄dictorū iurū dispositōes
q̄ eternalr dānabūt in statu mōachali. si trāsgressi fuerimus sacrozū canonū tra-
ditiones. Ad h̄ p̄p̄rie dicit Aug⁹. in li. de p̄nia. et h̄ p̄ regula iur̄. Desleat inq̄t
peccator. quia offendēs in vno: fact⁹ est oīm reus. Unde scriptū est. put ibidem
dicit glo. Qui totam legē suauerit offendens aut̄ in vno: fact⁹ est oīm reus. de
pe. dist. i. Fleat. Vel etiam si vno peccato mortali reus inuenit̄: factus est oīm
reus: q̄ ad vitā eternā. qz p̄pter istud solū cōdemnabit̄. quia oīs virt⁹ detrimen-
tum patit̄ ab vno vicio. de pe. dist. i. Dolendū. dū enī in vno pctō p̄seuerat: omīa
bona sua perdit. vt ibidē. Vel dic. offendēs in vno. i. in caritate. sine q̄ nullus
saluatur. Un̄ apls. Et si tradidero corpus meū ita vt ardeam. caritatē aut̄ nō
habuero nihil mihi p̄dest. de pe. di. iij. c. Si q̄s. i. fi. i. ad Loī. xij.

Felix

Durus est hic sermo quis pōt eum audire. Joh. vi. vno pertinēter

Monachorum

notabis q̄ Gratian⁹ collector voluminis decretorū. de quo v̄re cōtinuatōis sermo colligit serenisim⁹ quē collectū reperim⁹. de anno dñi M. cl. tempe Alexādrī pape. iij. de q̄. ij. q. vi. §. Forma apłor. in glo. et qui Gratian⁹ fuit mōach⁹ ordinis sc̄i Benedicti in monasterio sc̄i Felicis in Bononia iuxta cronicas et doctorū dicta vite laudabil⁹ et sanctissime cōuersatiōis. vnde rigidior nimirum in colligēdo sc̄pturas p̄rie faciētes ad obfuantia sue p̄fessiōis. q̄ omēs voluit saluos fieri. sed penit⁹ recedam⁹ ab eo cū multū poterim⁹ iungi facili⁹ omīpōtenti deo. Dic sc̄us Isidor⁹ ethi. xij. c. iij. de basilisco serpēte p̄nciosissimo. Bil enī parēs ille rerū sineremedio cōstituit. sic remedia s̄ strictissime religiōis rigorosissimas traditiōes. et p̄ dñs s̄ hui⁹ occasiōis laq̄os p̄ctorū p̄ vos dirissimē recitatas. Idem omīpōtēs p̄ vicarios suos in terris feliciter ordiāuit: et est fides n̄ra (put. no. in p̄he. decre.) q̄ in summo pontifice est plenitudo p̄rātis. de pe. et remis. Cū ex eo. cū p̄cor. et celeste habet arbitriū. quia in his q̄ vult est ei p̄ rōne volūtas: nec est q̄ dicat ei: cur ita facis: et pōt supra ius dispēsare. et de iusticia pōt facere nō iusticiā. corrigēdo iura et mutādo. de transla. Quanto. tibi dē in glo. et hic vicari⁹ dñi n̄ri Jesu xp̄i nō tm̄ cū laicis et clericis s̄ cū mōachis et monachorū p̄latis s̄ strictissime districtiōis seueritatē p̄ vos tam terribilr̄ indictā: minissima de thesauro eccl̄ie posuit remedia. de sacratissimi iuris archa mise

Abbas Rogo q̄ sunt remedia refer. vt p̄ bo. (ricorditer dispēsando. na temporalia: opinione tua nō amittamus eterna.

Felix Sūt remedia s̄ thesauro eccl̄ie p̄ sūmos pōtīfices misericordit̄ districti buta. Primū indulgētiarū munimēta. de q̄bo de pe. et re. Cū ex eo. cūz cōcor. de q̄bo nō dubitat qm̄ xp̄i fidelib⁹ cōfessis et cōtritis sunt largiter cōcessa. Hinc ē dispēsatiōis prolatina q̄ est rigoris iuris et regule cuiuscūq̄ p̄ eū ad quē spectat canonice facta relaxatio mitissima put colligit. i. q. vij. §. Rigor. et c. se. de q̄ plene p̄ Spe. de lega. §. p̄missim⁹. attm̄ p̄ n̄ro p̄posito licet viris in iure peritis hec dispēsatiōis materia hic inserēda sit cōmunissima. vob̄ tm̄ et fr̄ibus v̄ris q̄ iura scire nō tenemini put p̄mittit̄. de abbatis auctē dispensandi tm̄ cū suis mōachis ex auctē iuris q̄ nō ē aliō nisi iusticia q̄ d̄s ē et sūma p̄itas put colligit. xij. q. ij. Cū deuotissima. Vñ pmū notandū q̄ abbas dispēsare p̄t in diuersis caplis fm̄ p̄suetudiez cuiuslibet monasterij. dū tm̄ nō sit s̄ ius vel regulā v̄l contra bonos mores. vbi et in q̄bo al̄s monach⁹ nō h̄z p̄pria volūtatē. vt. xi. di. Ecclesiasticorū. et c. In his. et c. Catholica. xi. di. Illa. sed cū p̄suetudo ē onerosa debet remoueri p̄ abbatē. put p̄tz. xij. di. Omnia talia. Itē dispensat in p̄nia monachi nubentis aut m̄rimoniū p̄bentis fm̄ arbitriū suum. xxvij. di. Presbiteris. tales em̄ nubētes v̄l cōcubinas h̄ntes multū dānant canōes vt. xxvij. q. i. Ut lex. et c. Quotq̄t. et c. impeditas. et c. Monachi. attm̄ abbas p̄t dispēsare in talib⁹. vt in p̄allegatis iurib⁹. et xxvij. q. i. Nec aliq̄. Item dispēsat cū monacho si pollutus fuerit pollutiōe nocturna vt seq̄nti die celebret p̄habita cōtritiōe et confessiōe fm̄ regulā Breg. vt. vi. dist. Testamētū. et fm̄ Isid. eo. ti. Nō est. Itē dispensat cū illis q̄ loquunt̄ in oratorio cū sit s̄ regulā sc̄i benedicti. xlij. di. In oratorio. Itē abbas p̄t mōachos verberib⁹ corrigere: etiā si sūt sacerdotes: si verbis corrigi n̄ possunt. xlv. di. Salomon. et xxij. q. xij. c. vlt. Itē p̄t abbas dispensare cū monacho nouitio. s. q̄ pmoueat ad ordines sacros. xxvij. di. monachus. contra hoc. xlvij. di. c. vl. fm̄ formā ibidē positā. et de apostatis. c. vlt. Item dispensat s̄ illū canonē. liij. di. c. i. vbi dicit q̄ infra triennū nō recipiant milites. de regula. Apostolice. xix. q. iij. Monasterijs. et h̄ ex eo quia abbates

De negocio

ibidem pronūciant illi quod p ipsis introductus ē. vt in palle gato cap. Ad hoc xvi. q. i. Solsaldus. est tñ periculosus. vt cū recipiat suos alienos nō p̄t dispē sare p̄ illō. liiij. di. Si fu? Itē p̄t dispē sare cū illegitimis q̄ intrauērt religiōes vt pmoueāt ad sacros ordies itellige z administratōes. lvi. di. c. i. de fi. p̄. c. i. qd̄ als ep̄s facere nō p̄t sz sol? papa cū clericis sclaribz. vt de fi. p̄. p̄ to. Item p̄t dispē sare cū suis mōasterij. s. q̄ manumittant z fiāt mōachi. liiij. di. z. c. Bul tos. de ser. nō oz. Ex familia. Item dispē sat q̄ monach? detur in capella vnius parrochial ecclie: si accesserit p̄sensus ep̄i z ppli. lviij. di. c. i. z. ij. z. xvi. q. i. Doi cros. z. c. Si monach? z. c. Woderamie. z. c. Extractor. z. c. Sūt nōnulli. z. c. Si q̄s. Nō tñ sol? p̄t eē hodie i capella. vt de sta. mo. c. ij. de capel. mo. Ex pte. et. c. Ad audientia. Canōic? tñ regular? p̄t eē sol? ex cā. de sta. mo. q̄ dei timore Item p̄t z d̄z dispensare cū mōacho q̄ reducat eū ad mōasteriū si nō plaz ei in capella vl̄ in poratu. lxxvij. di. q̄rūdā. sic ibidē pbat Breg. magn? Itē dispē sat cū mōacho in murmuratōe z susurratōe discipline z corectōe. sicut. xc. di. Alie nus. z. c. Si q̄s monach? Itē nota q̄ nō purgat viciuz symonie si de pecunia symoniaca vel funebri monasteriū vl̄ sinodochiū p̄suat. i. q. i. Non ē putāda. et. c. Seruis. ad fi. q̄ nūq̄ bono pagim? fine que malo sunt inchoata p̄ncipio lxi. di. Miramur. Dic nota q̄ abbas nō d̄z deferere abbatia cū pacto pecunia aut pensione: z transire ad aliud mōasteriū. q̄ b̄ est symoniacū zc. put in dictis iuribz notat. Itē abbas p̄t dispē sare cū monacho q̄ p̄ reglāz aliqd̄ occulte p̄ciō pit. xij. q. i. Sic dicat. de sta. mo. Cū ad mōasteriū. ad finē. a p̄trario sensu qd̄ est fortissimū argumētū in iure. de q̄ vide Ele. i. de sen. excō. i glo. p̄. Obfuare. de offi. oz. Pastoral. in glo. ij. Itē abbas dispē sat cū monacho vt eligat ad pla turā alteri mōasterij vl̄ ecclie cathedral. xvij. q. i. Unico. Itē dispensat abbas cū monacho vt hēat cellā singulārē infra septa monasterij. xvij. q. ij. Null? et. x. q. vlt. c. fi. ad fi. Item abbas d̄z dispē sando req̄rere monachos fugitiuos et reducere ad claustrū: z misericorditer agere cū eis. als res se indicat an p̄spectū dñi dei. xvij. q. ij. Abbates. de re. do. c. fi. z. xvij. q. i. Nec assigna. Item abbas potest dispensare in penitētijs homicidaruz: si h̄mōi homicide fiant monachi. xxiij. q. ij. Admonere. Itē abbas pōt dispensare in ieiunijs z cibis z in opibus videlicz matutinalibz vigilijs z matutinis cantādīs cū suis mōachis. de cōse. di. v. Non mediocrit. z. c. Plunq̄. de sta. mo. Cū ad monasteriū. Item pōt di spensare cū nouicijs: scz q̄ eis restituant sua: si nō sint p̄fessi. de renūc. Ex trās missa. Si aut̄ donaret inter viuos: secus. xvij. q. iij. Sunt q̄ opes. z ea. q. iij. §. i. z vlt. et. xix. q. iij. §. i. z. c. Relatū. Itē dispensat cū monacho vt pmoueatur ad sacros ordines z miores. q̄ sine aucte pmoueri nō posset. de tēpo. oz. Ad au res. Item abbas dispensat cū monachis cōuersis: scz q̄ ferant testimoniū pro monasterijs suis. de testi. Statuim? z. c. Cū nūci? z. c. Tuū. z. c. Sup. de re. iur. Et si xps. Itē abbas p̄t dispē sare q̄ nouit? pmoueāt ifra annū. de reglā. Ad aplicā. Contra b. xvij. q. i. Cōsald? i. q. ij. Si q̄s incognit? xix. q. iij. Mo nasterijs. et b̄ q̄ renūciat qd̄ p monasterio fuit introductū: videlicz si nō experi antur mores cōuersi zc. vt ibidē. Itē pōt dispensare: z etiā d̄z dare lūiaz mona cho vt transeat ad strictiorē regulā vl̄ ordinē. de regu. Licz. z. c. de canōico. Et nota si p̄ ānū stetit mōach? nō p̄t exire. nā ipso iure est p̄fessus iur̄ interpretatiōe de regu. Ex pte. als infra ānū p̄t redire ad statū porē. e. n. statuim? Itē p̄t di spensare q̄ hēat p̄p̄iū ita vici q̄ hēat aliqd̄ ad expensas p̄ iniūcta administra tione. de sta. mo. c. ij. z. iij. non tñ sup. p̄p̄ietate vl̄ castitate p̄t dispensare cum sic

Monachorum

anneta res ad religionē. Item p̄t dispensare cū mōacho q̄ licentiā habeat eun-
di ad scholas: 7 p̄seque ibidem faciendū q̄ requirunt ad scholas put p̄dictū est. 7 no-
ta de m̄gr̄is sup̄ Spe. ne cle. vel mo. Non magnope. Item dispensat abbas
vt monach⁹ maneat in domo p̄pria vtens reb⁹ ad vsum. vt infra dicet. q̄ cle. vel
vo. c. vlt. xxvij. q. i. De viduis. Itē dispensat abbas cum monacho qui in seclō
recepit ordinē furtiue sacrum vel nō sacrum anteq̄ fact⁹ esset monach⁹. de eo qui
fur. or. re. c. Cum. h. latoz. Item abbas p̄t dispensare cū his q̄ violenta manuū
injectionū sententiā excoicationis incurrūt in seculo si monachi fiāt. Itē cum
monachis q̄ p̄ iḡrantiā iuris vel facti excoīcati: sacros ordines susceperūt.
nisi forte ē eorum ignorantia violenter presumatur. de sen. excō. Cum illoz.
Item dispensat cū mōacho excoīcato a se. scz q̄ recipiat eū manuali p̄missione
sine iuramento. de sen. exc. Sup̄ eo. 7 talr eū absoluit. vts. 7 p̄t absolvere mona-
chū suū excoīcatū p̄ iniectionē manuū in aliū mōachū. de sen. exc. p̄ tuas. 7. c. mo-
nachi. Sz dictōem ibi positā si secularē clericū p̄cussit: nō p̄t vt i p̄all. decre. Ec-
ce q̄nta auctas ē abbas: qz totū negociū siue regimē monachoz p̄sistit in ip̄i⁹
ptate. xvij. q. i. Nullā ptatē. Vñ si abbas dignitati sue: vicz mōasterij regimini
voluerit renūciare nō d̄z teneri inuit⁹: qz nulla ptas remaneat abbati si mona-
chis se subiecerit. vt ibidē clare ptz. sed tñ cū eis d̄z oīa deliberare. de dona. Le-
terum. Et de abbatū hmōi disp̄satione plura si placebit colligere poteritis.

Abbas. Tu de dispensatiōe hmōi p̄uilegio vteris pro certo clamore mā-
gno: prout qui suem tondit cui remanet finalr modica lane por-
tio. Quid credis q̄ dispensatiōis solennitas aut abbas benignitas excuset q̄
rundā cordiū in sui cognitōe conscientias. Nam 7 taliter conscientia describit̄
per Archidia. de rescip. statutum. libro. vi. Constat q̄ monacho ex sacrozū ca-
nonū statuto nec gustandi nec sumēdi carnes: cōcessa est licētia cū moderamē
pietatis erga egrotos. vt de cōse. di. v. Carnē. de sta. mo. Cum ad mōasterium.
nec aliū reperio casum nisi fuerit famis put p̄missim⁹ pura necessitas putat̄ne
si fuerit infirmitatis vel famis oportunitas 7 magna sit abbas remissio que im-
proprie dicit̄ aliquando pietas. de quo plene per Gregoriū sup̄ Ezechielē. li. ij.
c. lxij. et pretextu pietatis non est facienda impietas. xij. q. v. Forti. et. i. q. i.
Non est putanda. Et sic apud quē remanebit demū pure satisfactionis 7 cōtri-
tionis acerbitas. Dicit em̄ ysidorus de summo bono lib. ij. c. xvi. Omia fugit
homo preter cor suū. Non em̄ potest a se quisq̄ recedere. vbicunq̄ enīz abierit
reatus sui consciētia illum nō derelinquit q̄uis hūana iusticia interfugiat. sed
omnis qui male agit: iudiciū tamen cōscientie sue effugere non pōt. Ac si dice-
ret. Si per disp̄sationē supioris tui: huiusmodi iudiciū subterfugas. scrupu-
lū tñ p̄sciētie tue te indicat. De q̄ dicit ysidor⁹ p̄dictus. Hoc enī signat abyssus
abyssum inuocat. Inuocat abyssus abyssum inuocare: 7 de iudicio sue p̄sciētie
ire ad iudiciū dānatōis p̄petue. De hac p̄scia dicat. xvij. q. i. s. ex his. et me-
lius. de simo. p̄ tuas. omē qd̄ fit p̄ cōsciam edificat ad gehennā. 7 hec est illa de
qua d̄z: qm̄ de⁹ iudex erit. alius testis a cōscietia n̄ra nō erit. xi. q. iij. Custodi.
vnde d̄z. inter iustum iudicē 7 cōscientiā tuā noli timere cām tuā. ibidez. Hec ē
illa de q̄ in p̄ncipio p̄tinescebā n̄re collatiōis quā pure auctas tue nō tollit di-
sp̄satiōis. aut q̄s dispensatorē certificat aut cōducit. dñ p̄ductor cū cōduct⁹
cadit in laq̄z dānatōis. 7 cec⁹ cecū dirigēdo p̄clitauit. Dixit autē quondā car-
dinalis in p̄cilio Basiliē. p̄sicens. p̄nūc Julian⁹ apostata scōs cōiter noīat⁹
ad m̄gr̄m iobem Ragazanū. Huslonis seq̄cē. An ne tui p̄genitores. et proge-

De negocio

ritorum tuorum cōtegerimē in regno Bohemie olim degentes tue pñic opinio
ni contrariantes sint salui. et magister Johānes obtinuit. Unde Cardinal in
quit. Loquar pro te. Si salui sunt: tu cū opinioe tua damnaberis. si tu saluus
eosdem cōdemnabis. quia penitus estis aduerse imo contrarie p̄fessionis. Sic
puto loquēdū ad propositū si quondā monachi egyptiaci: et etiā quidā moder
ni q̄ sub hūilimis turgurij arundinee fiminieq; tectis et p̄tectis limo glebaq; cō
pactis vix repellentib; aeris temperiē et estum solis. subcinericineo pane tabes
centes: siti quoq; et fame corpuscula plectentes coram illo: qui cū accepit tem
pus iusticias nostras iudicabit persistere trepidantes metuerūt. quomō cūz no
stris hūmāis dispensatōibus. benignitate lasciuiā retentis. omni plenitudine
cum delectatiōis amenitate gustus: visus: auditus: tactus et odorat⁹. vt nō of
fendatur in ocio. nō inquietemur in somno: nec minuemur omni bono: put pre
missum est. et nūq; aliquid deficiat nob; cūz p̄dicti p̄fratrib; nr̄is corā vno tri
bunali eadē die et hora. imo vno momēto p̄ntib; eisdē testib; pcuratorib; ad
uocatisq; in vno sono tube cōparentes persistem⁹ quia si sincere causaz merita
partiū iura et rerū gesta: deponētiumq; quoq; testimonia ac vtriusq; iuris et res
cte ratiōis allegata. sagaciter p̄ iusti iudicis sniam fuerint rimata. et p̄dicti res
guicule et egyptiaci regno celesti fuerint sentētiāl: et vix p̄ iuris et iudicis rigores
introduciti: et possessionē adepti. nescio qualr contrarij p̄fessionū conseruatores
similib; vr̄at̄ p̄rogatiuis eterni p̄uilegij: vnde vald; p̄misco. et sic cepit nr̄e col
latiōis trepidatio q̄ p̄genitorū ordinis nr̄oz salutis generatio sit nr̄e disparis p̄

Felix. Et quid dicā ego paup; eloquio cū dili⁹ (ggressionis corruptio.
gentia mea nō profecerit in p̄ncipalis negociatiōis negocio. fortas
sis et igit̄ seq̄mini Thomā didimū: qui pro nobis profecit dubitādo q̄ Petr⁹
cito credendo. Sed nunc audite verba doctorū quoz doctrina fulget ecclesia
vt sol et luna. patenti testimonio: videlicet Hostien. Cardinalis et Jo. an. ciuis
bononiē. et hi fuerunt et hodie sunt monarche vtriusq; iuris qui in. c. Relatū
ne cle. vl. mo. Patenter dixerūt q̄ regula monachoz sit sub p̄cepto. et q̄ h̄ ve
rum intelligāt quo ad tria substātialia regule indistincte. de quib; no. de regla.
Ex parte. et quo ad ea q̄ continētur de sta. mo. Cum ad monasteriū. omnia ho
alia q̄ continent̄ in regla aut alijs canonib; nō putāt esse sub p̄cepto taliter vt
transgrediētes sint in mortali pctō. alioq̄n vix vn⁹ e quatuor saluaret. His cō
cordat Henricus boych brito. put opus pbat artificē i dicto. c. Relatū. vir mī
rande speculatiōis. et quāta maturitate talia retulerint merito nob; est p̄petuū
memoriale sincere p̄batiōis. Et qd dubitat tantos viros pōderasse p̄fundi⁹ sin
guloz iuriū et textū fundamēta de mōtib; sc̄tis: q̄ nos tantilli doctoruli aut or
dinis cuiuscūq; fraticelli. et nūc ponam⁹ exēplū de carnib; p̄ mōachos comedē
dis: de q̄ prime dixistis. de. c. Carnē. de conse. dis. v. Quēquidē textū cōposuit
Bregori⁹. vij. de anno dñi. D. lxxvi. vl. fm alios tempe suo q̄b; ep̄s nomie fru
ctuosus. Sed iste Brego. fuit vir vtiq; (put dicit Otto frisien. in cronica sua
libro. vi. circa fi.) mire deuotōis. sed expost Inno. iij. de q̄ in p̄ncipio nr̄e colla
tione p̄misim⁹. creat⁹ de anno dñi. D. ccix. mitius p̄cedēs sp̄ūsc̄to fulcit⁹ dicta
uit decretalē ad abbatē et cōuētū monasterij Sublacen. in regla sci Benedicti
rigorosisime degentes q̄ nūc ponit d̄ sta. mo. Cū ad monasteriū. sepiissime alle
gata. Et q̄ humaniter p̄cedat in esu carnū extra refectorium et in infirmaria
temporibus suis comedendū per vos videatis gratia breuitat̄. imo verius oc
casiōe maioris credulitatis hīc nō veniat replicādū. Et insup; videatis quid

Monachorum

dicat Iohes theutonici ad glosandū volumē decretoꝝ pꝛe doctoribꝫ mūdi cū
cū electꝫ q̄ ait. xvi. q. i. Sūt nōnulli. in glo. i. q. oia q̄ nō phibuit Bñdictꝫ sunt
pꝛcessa mōachis. z h̄ est largū z gliosuz p̄bū. Vñ venerabilꝫ pꝛ: vñ loqꝫ pꝛlere
pꝛcie. put xps locutꝫ ē adultere. Jo. viij. vbi sūt inqꝫ q̄ te accusabāt. vicꝫ opinio
nes intricate: q̄ dixit. Nemo dñe. et aio. Nec ego te cōdēnabo in taz multiplici
largo latoqꝫ dispositōis negociationū negocio. autoritate tātoꝝ viroꝝ ex visce
ribꝫ sacroꝝ canonū salubriter ordinato seu ordinando.

Abbas. Quis nō nouit qn p dicta tua (nescio si sint autētica) fraus mul
tipliciter fieri possit pstitutiōibꝫ z reglarꝫ nꝛaz legibꝫ. Et videamꝫ p exēplo in
preceptis de carnibꝫ dū nō in refectorio. sꝫ in alio loco pcedit vsus. Plā notanter
dicūt iura tua q̄ si aliqd phibet vna via pꝛ fraudē nō pcedit alia. vt de pꝛuif.
Tue finitatis. vbi de h̄ de excess. pla. Constitutꝫ. z optime hēs h̄. ff. de tuto. z cu
ra. l. Scire. §. i. ff. de cōdi. insti. q̄ sub cōditōe. §. Si q̄s. ff. de bo. li. l. iij. §. Vis
aūt. in si. ff. de spon. l. Vno. de pꝛuif. Quāto. vbi de h̄: vnde credo q̄ hī tui do
ctores talꝫ loqꝫntes ponāt in celū os suū. lingua eoz trāseunte sup terrā. xxiij. di.
in tantū. z insistere nō pꝛsueuerit pꝛtuti suauitatis interne cōtēplatōis. vnde nōdū
plene expeditꝫ sum de pncipalꝫ materia q̄stiois: z mihi penitꝫ manet pꝛplexitas

Felix Et si stultus sepe q̄ (grandis cū dubio premote pꝛioꝝ opiniois.
rit de q̄ sapiens deficit a fortiori sagax stultū in q̄rendo cōstringit.
quid vultꝫ vltra qd faciā cū latꝫ loqꝫndi facultas in me nō remāserit: nisi q̄ntūz
dicꝫ Isid. de sum. bo. lib. iij. c. lv. de duplici vita vicꝫ actiua q̄ est inocētia opꝛ
bonoꝝ. Speculatiua p̄o supnoꝝ illa cōis multoꝝ. z ista paucorū. de q̄ Archi.
de p̄bo. sig. Privilēgiū. in glo. vlt. li. vi. z credo q̄ inde dicat lex q̄ bono melioꝝ
inuenit. ff. de p̄bo. obl. l. Vbi aūt. vbi de h̄: z sic bonis meliores. sic melioribus
optimi pꝛferunt. lxiij. di. Detropolitane. z in aut. de monach. §. Ordinationē.
et bonꝫ ē aliqꝫ eoipso q̄ nō ē malꝫ. de pꝛsup. Dudū. ff. dele. ij. l. Cū pꝛ. §. Rogo.
Pōne sufficit nobꝫ si boni sumꝫ in actiua vita q̄ iuxta Isid. bonis opibꝫ instat z
nunqꝫ est ociosa sꝫ negociatōe plena. Et cōstat ex pꝛmissis notāter q̄ opatōes ne
gociationū vꝛāz actiue vite nouas q̄ Wartha misterio frequētissimo sine cri
mine fuit hūaniter occupata. z demū in pꝛēlatōe sūcta fuit vita. z q̄s dubitat
quin vꝛaqꝫ fuerit bona. Plā nemo repēte sit sūmꝫ. sꝫ cū bōa pꝛuersatōe q̄ sine ca
ritate nulla ē. A minimis q̄sqꝫ inchoat vt ad magna pueniat. Sūt itaqꝫ gdnus
nō solū in virtutē z pꝛtutē. sꝫ etiā in eadē pꝛtute. de pe. dis. ij. §. Nec q̄ de carita
te. et sequitꝫ ibidē. Breg. sup Ezēch. scribens. vicꝫ li. ij. c. xxv. Dum scāz ecclīaz
dñs suscepit: in gdnibꝫ eius dinoscit. z eiꝫ grā p eiꝫ incremēta declarat. q̄ntū em
ecclīa sancta ascēdendo pꝛficiat. tñ de hōibꝫ ex eiꝫ pꝛtute inorescit. De his q̄z gra
dibus brūs Job loquitꝫ dicens. Per singulos gradꝫ meos pꝛnūciabo eū zc. et si
vos cū fratribꝫ vꝛis nō repēte sꝫ gdatim ascēderitꝫ: z p singlōs dies pꝛfeceritis
demū vnā de sedibꝫ habitationū qꝫ pꝛles sunt in celo possidebitis. si aūt repen
te volueritꝫ summū gdnū appꝛhendere put lucifer q̄ mane oriebatꝫ z dixit. Ascen
dam sup altitudinē nubiū: z filis ero altissimo. Esa. xliij. scitis qꝫ periculosiꝫ ca
dunt q̄ntotiꝫ ascendere ad altiora festinant. i. q. i. Pueri ad sacros zc.

Abbas Adhuc in nostre negociationis materia nondum sum certifica
tus: et quid eligam penitus consisto perplexus.

Felix Laudetꝫ deus q̄ nō oīno sitis incredulꝫ. Plā pꝛplexꝫ solū pꝛpter do
ctoꝝ aut scꝫpturaz diuersitatꝫ appentiā remanet aio suspēsus. z o il
la pꝛplexitate. le. z no. xiiij. di. In sūma. z Ray. eo. ti. §. v. z frat Alstē. li. ij. titulo

De negotio

ult. Ex quorū mibi scriptis colligi videt vñe q̄stiois solutio. quia alia est pplexitas iur̄. alia facti. Perplexitas iur̄ est dñ ali⁹ circa illd qd sibi patet̄ incurrit faciendū inuēit diuersas auctoritates sibi ab inuicē oppugnātes. sic hic in nostre q̄stionis pposito. qz si scripture negociatōibz vñs vñe nō fuissent apparenter cōtrarie vñ aduerse aut diuerse. anim⁹ vñ in tali pplexus nō fuisset opinione. et hec pplexitas tollit p scripturaz q̄ vident̄ opponētes claram solutionē cum in veritate iuxta peritorū intelligentiā in iure nro: imo in tota sacra pagina nisi illa cōtrarietas p noua statuta vel ecclie p̄stitutōes sit sublata: nō reperim⁹ p̄trarietatem saltē realem. sed sup̄ficialē tantū. vt. xxiiij. q. v. Quid g. xxviij. q. i. Sic enī de pe. dis. ij. Periculoso. et ibidē in. §. Si em̄ inq̄t om̄is. in glo. Et hec pplexitas p̄t esse in bonis hoibz obstinat̄. scrupulo scripturaz sublato. Unde si de negociatiōis modulo fueritis pplexus teneatis firmiter q̄ honeste negociationis conat⁹ semp̄ videt̄ pmissus: vtz ex p̄dictis. Sic fr̄es minores añ tpa Warvini pape. et ante cōciliū Constantiē. fuerit perplexi p̄t. Elemenine videlicz exiui de paradiso p̄notate seueritatē. Nam numū videbat̄ aliq̄bz fratribz inhumaniter rigorosa. Vñ idem martin⁹ p nouā p̄stitutionē suā tollebat omnē pplexitatem. et vt p yconomū laicum p̄pria possent habere mire in cōmuni prout aliq̄ fratres medicantes planā fecit declarationē. neminē tñ astringēs ad alteri⁹ dimissionē. Sic ē apd̄ vos: et inter ord̄is vñi p̄fessores. qz de iur̄ benignitate poteritis mltas aut modicas h̄re. cū discretōis tñ moderatōe sine auaricia in cōpetenti nccitate: dispositionū negociatiōes. Sz alia pplexitas est facti: cū dyabolus suggestiōe mala ita peccare fac̄ hoies. q̄tenus si pctm̄ fortassis fugere appetant. hoc sine aliq̄ pcti laq̄o nō euadūt. De q̄ pplexitate dic̄ Bre. in mo. li. xxiiij. c. xvij. et h̄. xiiij. dis. Flerui testiculorū. et ipse dat ibidem consiliū q̄ tunc min⁹ malum eligatur. i. q̄ als fm̄ se consideratū esset min⁹ peccatū. Nam inspecta veritate nihil ē pplexitas: nec p̄t aliq̄s eē perplex⁹ int̄ duo mala. id est necessitate constrict⁹ aliqd̄ malū ppetrandū. nisi p̄t errorē p̄scire: vt dicūt ibidē doc. aut p̄pter malā volūtātē quā nō vult deponere. Sz h̄ nihil ad p̄positū nrm̄. Sed de ipsa pleni⁹ p Jo. in summa cōfessor. libro. iij. ti. xxx. q. ix. et Ray. vbi supra.

Abbas Et sic concludis religiosos et nos Cistercienses honestis negotiorum oneribus occupatos cum additionibus debitis. propterea non fore laqueis peccatorum constrictos. Sz nūc rōnabilr̄ restat. Si bono meli⁹ (put allegasti) et optimū meliori potest inueniri: quid putas cōsulendū salubri⁹ nostri monasterii? Dixit xps Math. (nasterij p̄ncipalr̄ p̄ntibz et futuris p̄fessoribz).

Felix Vade et vende quicquid habes et da pauperibus et habebis thesaurum in celo et veni et sequere me. Hoc p̄siliū si fuero secutus: salu⁹ ero. Et p̄les salui facti sunt vt Abraam ysaac Jacob et Dauid: qui rebus nō venditis pauperibus cūcta nō tradiderūt. attñ vnū salubri⁹ alio. Constat q̄ sunt vob̄ tp̄alia put p̄ncipibz seculi merū et mixtū impiū put p̄dictū est patet et potet̄ cōtinētia. et hec et alia tēp̄alia que possidetis p̄pter diuina officia iugiter in v̄ro mōasterio: et inibi in ecclia et nō in om̄i parte ecclie. sed notabilr̄ et p̄cipue in choro q̄ loc⁹ est ab origine ecclesiarū ad h̄ solēniter abilitatus laudabilr̄ altitonanter et vocalr̄ celebranda. et h̄mōi tp̄aliū p̄uētus sunt vob̄ tanq̄s beneficiorū fruct⁹ largiter alimēta. vt de rescrip. c. fi. li. vi. et. lxxxi. di. Si q̄s sacerdotū. et. c. Eos. et fruct⁹ reddit⁹ et obuentiōes n̄ tñ mōasterij vñi. sz oīz eccliarū et mōasteriorū q̄ i mūdo sūt: p̄ncipalr̄ propt̄ diuinorū iubilatiōez p̄stituti fuerūt. xi. q. ij. Concesse. xvi. q. i. Generalr̄. i. q. ij. c. ult. Arg. C. de mili. testa. l. penul. xvi. q. i. Lipan⁹. et nō econtra. vt patz.

Abbas. Et quid hoc ad monachos qui mortui censentur. et vox eorum
funesta precipitur et semper flere sollicitatur putatur. s. clare probatur.
Unde videtur quod homini iubilus de quo tam glorianter loquimur. apud nos in silentio di-
ligentis deuotione debeat penitus quiescere. et si quis iubilatiois precetur: erit apud nos
tantum ut soporem et accidia repellam in diuinorum propalatione.
Felix. Hec est opinio fallax magistri Berchtoldi qui nouit quod pigre stimulam
asinum: et ne dormiat pugnam excitando liturgicum. vt. r. q. v. Non ois. xxiij. q. iij.
Ipsa pietas. Sed quod argumentum suum non preceat. alia perpendatis nostrum ad pro-
positum. Nam diuina officia fuerunt ordinata in ecclesia dei siue in templo domini: vt in
fra dicitur antequam ecclesia habuit temporalia. et expost vt sincere et liberi diuina perfici
possint per Constantinum magnum et postquam per alios reges: principes et nobiles terre
ecclesie et monasteria sunt fundate: dotate largiter quibus temporalibus prouideretur: sic habeatis quod
non propter iurisdictionis temporalis administrationem exercitanda habetis fructus. sed propter
officia diuina. quorum exercitium est actus principalis in ecclesia. Et exemplum habemus de
Salomone qui in templo ineffabilibus sumptibus et expensis in certum finem et principalem
completo vt iubiliter faceret laudari dominum in tubis et voce in cimbali et organis: ac
diuersi generis musicorum continentibus et voce in sublimi tollentibus. vt psalmus. ij. Paral. v.
et hi cantores et musici ad laudem domini iugiter deputati per familias leuitarum inter se
habebant principes. vt. i. Paral. xvij. et habebant fortiores. i. Paral. xxv. et David po-
suit cantores ante archam domini iugiter psallentes. i. Paral. xvi. Et nunc in ecclesia dei
cantorum officia sunt magne dignitates. vt leg. et no. xxi. dist. Cleros. et Beda di-
xit in omelia in vigilia Jo. baptiste super Lucam. Cantores tempore david non solum subli-
mitate verborum quod dicebant animos populi circumstantis ad memoriam amoris celestium
erigebant. Vnde scriptum est que ultimo fuerunt: melius memorie commendantur. de pse. di.
ij. Liquidum. et sunt verba sancti Augustini in libro missionum: intendentes probare quod Christus
in ultimo vite sue termino reliquit nobis memoriale corporis et sanguinis sui per nos tra-
ditorum vt sincere perpetue commendationi designaretur. Ita david in exitu et fine om-
nium canticorum et iubilatiois psalmorum suorum tanquam de illo quod firmius memorie sit reco-
lendum cecinit: dicendo Laudate eum. s. dominum in sono tube: laudate eum in psalte-
rio et cithara. Laudate eum in timpano et choro etc. laudate eum in cimbali iubila-
tionis. et demum conclusit. Omnis spiritus laudet dominum. videlicet cherubin et seraphin
qui non cessant quotidie clamare vna voce dicentes. Sanctus sanctus sanctus dominus deus
sabaoth. Esa. vi. et no. in. l. Rem non nouam. C. de indi. cum multis precor. quod exitus
acta probant. fines pro pugna coronant. Vnde dixit Bernardus super cantica. Nihil inquit
in terris ita proprie representat quandam celestem habitationis statum: sicut alacritas lau-
dantium dei. hec reuera est portio. hoc negocium est angelorum. Beati qui habitant
in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Et Augustinus dicit. Psalmus est
laus diuina cum cantico. Et ad hominum laudes secundum doctorem taliter per clericos et mona-
chos celebrandos septem requiruntur. videlicet persone ydoneitas. cause rationabilitas. loci
abilitas. temporis congruitas. intentionis finalitas. morum puritas. et norme laudis diuine
qualitas: que talis est. alijs breuitatis gratia conditionibus dimissis vt iocunde et hila-
riter decantent. i. voluntarie. et cum mentis leticia et iocunditate. Non enim pla-
cent deo coacta fuitia: nec multum presunt homini. Hinc est quod apostolus dicit. ij. Cor. ix.
Unusquisque prout destinauit in corde suo: non est tristitia. aut ex necessitate. hi-
larare enim datorum diligit deus. Unde beatus Hieronymus. Quapropter melior est septem
psalmorum decantatio cum cordis puritate et sinceritate et spiritali hilaritate
quam totius psalterij modulatio cum anxietate. de conse. dist. ij. Non mediocriter.

De negocio

Ad sic ergo vocaliter glorificandū deū hortat^r Psalmista psal. cxi. Venite exultem^{us} dño zc. iubilemus deo salutari nro: poccupem^{us} faciē ei^{us} in p̄fessioē. scz diuine laudis. vnde sequit^r. et i psalmis iubile^{mus} ei. Ecce tria p̄ba hic ponuntur. Joconditatē. hilaritatē z leticiā importat^a. quia d^r Exultem^{us}: iubilem^{us}. z i psalmis iubilem^{us}. qz iste dicitur exultare q̄ saltat ex gaudio cordis. aut alio mō gaudia cordis ab extra demōstrat. Iubilus autē dicitur vox de gaudio cordis resulans ineffabil^r qd nō p̄t penit^r taceri: nec etiā ad plenū effari. z psalmus dicit laus diuina cū cantico put p̄dictū ē. Canticū autē importat iocūdicatē cū sonitu et istud p̄ba expressius notauit: cū exhortādo dixit. Jubilate deo ois tra: fuite dño in leticia. Introite in p̄spcū ei^{us} in exultatōe. Ps. xcix. Et glo. ibidem. Iubilus est son^{us} leticie sine verb^{is}. qz eius leticia nō p̄t explicari. qñ videlicet hō gaudens. ex his q̄ nō p̄nt explicari verb^{is} prumpit in vocē quandā exultationis sine verbis. ita vt appareat aliquē ipsa voce gaudere. sed q̄si repletū nimio gaudio nō posse verbis explicare q̄ gaudeat. Hoc appet in cātū Gregoriano. vbi multipl^r in cantu Alleluia z in alijs cantib^{us} z in neumatib^{us} q̄ in fine antiphonarū subiūgunt mltre cantātur note sine verb^{is} aut p̄boz p̄fis. p̄ illū magnū doctorem Gregoriū cū magne deuotiōis p̄meditatiōe cōpositis: iubiliū importatib^{us} mēt^{is} et cordis. Et aliter ordinassent mūdi sapiētiores. si quid tali sonora iubilitatiōe placibili^r oīpotenti deo nouissent. sciētes qz dixit David. Cantate dño canticū nouū: bñ psallite ei in vociferatiōe. et Salomō filius su^{us} Eccl. xl. Tibie z psalteriū z cithara dulcē faciunt melodiā. sz sup vtraq^{ue} lingua suauis. Vñ dixit Casiodor^{us} sup ps. cxlv. Habet em̄ lingua fruct^{us} suos vberima q̄ messis inde colligit si in laudes dñi pura mēte moueat. Quapropt^r impleam^{us} aera dulcissimis sonis: nā musica ista salutari nō solū mortaliū pmulcet auditū. sz etiā intellectū delectat angelicū. Hinc Iñs. ethimo. iij. Sine musica nulla disciplina p̄t esse p̄fecta. Hoc idē testat Quintilian^{us} li. i. c. viij. Et mltō poti^{us} in oīpotent^{is} dei glorificatiōis laude dignissima nēcario req̄rit angelice musice venerabilis sciētia. Et dicam cōcludendo q̄ brā vita semp hz gaudiū. de pe. di. iij. Consideret. in fi. p̄ Archib. De q̄ quidē diuine laudis iubilitatiōe mltre forent scribēda. breuitatis gratia nunc dimittēda. Sz vide Bern. in florib^{us} suis. li. v. c. xliij. Vñ iuxta iuris dispositiōem sacerdos tenet scire libz sacramētoz. i. missale z lectionariū et musicā gregorianā. De q̄ vide Hostien. in summa de eta. z q̄li. §. vlt. Hui^{us} igitur occasiōe fruct^{us} reddit^{ur} z p̄uētus oīm eccliaz z mōasterioz stipēdia dicuntur. q̄ etiā militatib^{us} in ecclia dari debētur. Nā p̄prie stipēdiū dicit^r tributū qd militib^{us} datur. ff. de p̄bo. sig. l. Ager. §. stipendiū. Et igr̄ hmoi fruct^{us} clericoz z monachoz elemosyne nō dicunt^r. contra q̄rundā exp̄ssam opiniōz q̄ vos mōachos et clericos bñficiatos dixerūt elemosynarios z elemosynis vt. et hi errāt corde. vtz de de. nō resl. Quia nōnulli. i. q. i. Clericos. z. c. vlt. de p̄se. di. vlt. In oib^{us}. xvi. q. i. c. vlti. xij. q. ij. Caritatē. xci. di. c. i. xciij. di. c. Dyaconi. cuz multis p̄cor. de q̄ nup̄ plen^{ius} scripsi in collatiōe qdā p̄ validos medicātes. sim^{us} igr̄ ad p̄ns p̄tēti.

Abbas. Bene dicis fateor inq̄. licz verba nimii multiplicauer^{is} Sz nos quo ad b̄ videlicz q̄ bñficia nra dentur p̄t officiu^z. cōuertimus simpl^r. quia p̄t tpalia videlicz ruralia. rusticalia. z p̄dialia solerter ruditer z ruraliter in squalore rusticano freq̄nt exercenda. sacerdotes nri nō taliter militāt sed rusticāt in laudē xpi. z p̄ hmoi diuio diligēter officio i ecclia nra ingiter iubilāter z vigilāter celebrādo p̄ncipal^r ordiuatos. imo illos q̄ spontanea qz voluntate pursmētib^{us} simil^r z deuotiōe se z sua relictis sua tibo liberal^r obtulerunt

Monachorum

extra monasteriū z extra ecclīaz in rus z mere ruralia sollicitissime die noctuq;
cōglutinādo relegam⁹. z s̄ fundatorz testamēti p̄ordinationē. imo in diuini cul
tus celebriter celebrādū (put p̄misisti) diminutionē z nō trepidam⁹ timore q̄ me
rito foret trepidādū cū aliaz mltaz piculo ponim⁹ i ruina. put trepidauit p̄pha
qui eiulādo locut⁹ ē. in salicib⁹ inq̄t in medio ei⁹ suspēdīm⁹ organa n̄ra. et quō
inq̄t: cantabim⁹ canticū dñi in t̄ra alīca. P̄s. ccl. z de pe. di. iij. in salicibus. Et
p̄prie dīc Aug⁹. sup̄ p̄bo. in salicib⁹. hoc est in hoīes mūdānos z infructuosos q̄
rigant fluminib⁹ babilonis. i. qui delectant in terrenis desiderijs q̄les sunt ho
mines auari luxurie dediti zc. Hec ille. Et plerunq; frēs n̄ri extra mōasterium
p̄ agēdis negocijs z negociatōib⁹ cū tpaliū strepitū directi i salicib⁹ put p̄mit
tit vident cōmorari. Et nōne sepe q̄ tangit picē: inq̄nabit. Eccī. xij. z. xij. q. i.

Felix §. Ad hec. per Archid. et vtiq; cum sc̄to sanctus eris zc.
Peroptime nostis p̄ reuerēde q̄ obediētia est quicqd a supiorib⁹
imperatū fuerit obtēperari. xij. q. i. Summa. z illa melior est q̄ victima. de
ma. z obe. illud. cū p̄cor. z victimis pure p̄ponit. qz p̄ victimas aliena caro. per
obediētia p̄o p̄pria mactat. viij. q. i. sciendū. Igit̄ vbiq; fuerit mōach⁹ i ab
batis mādato saluabit. qz ad ip̄ius mādaturz firmiter z sub pena pcti mortalis
obedire tenet. de sta. mo. Cū ad mōasteriū. §. Abbatē. xij. q. ij. abbates. z sic
obediētia in exhibēdo inest monacho. sic in recipiēdo inest abbati. et huic obe
dientie abbas renūciare nō p̄t. qz mōachū monētē suū mōachū nō p̄t absolue
re ab obediētia. de renū. c. penul. Un̄ p̄t obediētia impune bonū obmittit. xi.
q. ij. Quid §. Un̄ dīc io. an. in mercurialiab⁹ sup̄ regla: nō ē obligatorū. li. vi.
put aliqliter sup̄ tactus ē. qz mōach⁹ in domo q̄ndā sua cū bōis oib⁹ q̄ndā suis
manere pōt. z illa administrare p̄t z in suos vsus p̄uerrere de abbatis licentia et
in obediētia. Forti⁹ § abbas cū p̄uētū p̄t facere mōachū admīstratorē in reb⁹
monasterij in certū nccariūz vsū cōuertēdis. Ar. a maiori. de q̄ p̄dictū ē. et h̄
de elec. Lūz i cunctis z de toto ad p̄tē. de offi. dele. Pastoral. Item p̄bat qz mo
nach⁹ de lnia abbatis p̄t aliqd possidere: l3 nō in p̄p̄iūz fac ad h. xij. q. i. Ad di
catis: z ibi no. Nam text⁹ dīc qz nihil p̄nt possidere sine abbatis licentia. § de
abbatis lnia p̄nt: vtz de his q̄ sūt a p̄lato. Cū aplica. in fi. vñ talib⁹ spoliat⁹ re
stitutionē petit. de resc̄p. Cū dilecta. d. accu. Olim. Item p̄stat qz monachi p̄nt
h̄re p̄p̄iūz peculiū p̄ administratōe sibi iniūcta. de sta. mo. c. ij. vñ patz qz licite
mōach⁹ de abbatis mādato administrat q̄libz tpalia z tpalis admīstratiōis offi
cia. Nec obstat: qz p̄dictū ē qz mōach⁹ mortu⁹ sit mūdo. Un̄ dicim⁹ propterea.
Postq; nobil fact⁹ ē monach⁹ p̄dit nobilitatē secularē si quā habuit. imo p̄ q̄
quis efficit monachus desinit esse rex vl̄ impator vl̄ papa vel ep̄us. xvj. q. ij.
Scripsit. z in glo. i. z. vñ. q. i. Hoc neq; q̄. et extūc d̄r Vix bon⁹ mōach⁹ fac bo
num clericū. xvi. q. i. Legi Nam dignior est cetus clīcorz q̄ mōachoz. de accu.
Qualr. ij. in glo. vlt. Hec em̄ sup̄ficialr intelligunt: qz p̄ munduz nō seruantur
nisi inq̄ntuz volum⁹. z h̄ videt in mōasterijs vbi tñ nobiles aut illustres mo
nachant et papa scit z tolerat: imo p̄nunc papa cū concilio Basiliē. p̄firmat.
et in quarundā ecclesiarum cathedralium consuetudines corroborat.

Abbas Rogo dimissis penitus imp̄tinētib⁹ istis redeam⁹ ad n̄re nego
ciatiōis p̄positū: qz in tā tumultuosa vīcz negociatiōis p̄stīm iu
ris temporalis dispositione. securitas p̄scie n̄re videtur vix posse subsistere.

Felix Quod vix fit tñ fit. xix. di. in memoria. de q̄ d̄ cog. spi. c. ij. z ita pos
sibile videt (put p̄misim⁹) vt sine pctō fiat oīs honest⁹ negociatiōis

De negocio

conatus. Sed quid securius me nouistis sincerius. Constat luce clarius q̄ preter iurisdictiones temporales (de quibz notāter p̄misim⁹) fructus aliorū prediorū et possessionū: et p̄sertim ecclesiarū et decimarū competent⁹ licentius et conuenientius cōpeteret cetui monachorū: cum iurisdicatio temporalis mater sit inquietudinis. Unde dicit Grego. papa. et habet in. c. Unico de sindico. Expedi enim pro paruo incōmodo a strepitu causarū seruos dei esse quietos. Et idē Grego. in registro. et habet. viij. q. i. In scripturis. Quies itaqz nob ex corde appetēda est. et tantū pro mltorū lucro aliquā postponēda. nam sic toto desiderio debem⁹ occupationē fugere videlicz terrenorū. ita si desit qui p̄dicet occupationis onus libenti necesse est humero subire. et hec est occupatio occupātis et occupati fructuosissima. Un scribit. xvi. q. i. De p̄sentū. Satis valde amarissimū habeo de isto proposito ad aliud officium homines deduci in q̄ nullo mō que a monachis deo sunt p̄missa valeant adimpleri. omnimoda est enī illius videlicz monachi habitus. et istius scz secularis officij diuersitas. Illic enī quies oratio labor manū: atqz hic causarū cognitio. cōuentiones. actus. publica litigia. et q̄cunqz vel ecclīastica instituta vl supplicatū necessitas poscit. faciat autē de⁹ vt tales sint hi qui vel a nob in isto habitu nutriunt vel in mōasterijs crescunt: vt prouecta etate et pbata vita nō ad litigiorū officia s̄ ad sacerdotiū in mōasterio valeant pmoueri. Hec ibi. Et Salomon dixit. Solūmodo hoc inueni q̄ de⁹ fecerit hominē rectum. et ipse se infinitis immiscuit questionibz. Eccl̄a. viij. in fine. De hmoi igitur monachorū quiete videbitis. xviij. q. ij. Quam sit. xvi. q. i. Qui vere. Ad fundandū autem cōsiliū per vos pater reuerēde: si nō placet minime perpendēdum cōstat q̄ ecclesia tolerat q̄ laicus decimas possideat. de q̄ largiter d̄ deci. c. iij. li. vi. per Archid. et clarius p̄ Jo. in summa p̄fess. li. i. ti. xv. q. xxv. et sequētibz. Item constat q̄ si decime redimūtur a laicis: tūc rei ecclīastice liberatio est. i. q. iij. Altare. in glo. i. cum sint vota fidelium. precia pctōrum et patrimoniū pauperū. xi. q. i. Quia iuxta. Item tributa egentium aīaz et dñs eas in signū vniuersalis dominij sibi retinuit. et debentur diuina constitutione. xvi. q. i. Decime. de deci. Tua. et ita decime laicis sunt pene incōuenientes. et si auctoritate summi pontificis aut alteri⁹ ad hoc auctoritatē habentis vestre possessiones quibz iurisdictiones sunt annexae tempales cū laicis aut clericis secularibz talium decimarū aut aliarū possessionū possessoribz pmutarētur videret multū expedire. Dixi autē auctoritate summi pontificis. quia scdm aliquos simplr decimas emere vl redimere de laicis simoniacuz videt. xvi. q. vij. Decimas quas ppl̄s. in glo. i. et ij. sed nō est ita. de quo si breuiter volueritis informari videatis Jo. in summa p̄fess. li. i. ti. xv. et per experientia video fieri p̄ singulos dies tales emptiones et redēptiones decimarū de manibus laicorū p̄ ecclesias et monasteria sine summi pontificis auctē: nisi Listerciensis ordinis religio aliud haberet in suarū diffinitionū dispositione. Dicit enim lex q̄ res defacili reuertit ad naturā suam. ff. de pac. Si vnus. §. Pactus. Et Boetius in de consola. metro. iij. Et si de hmoi pmutatiōibz aut trāslationibz monasteriū deberet pati aliquā in pensionibz annuis diminutionē. cum melius sit pugill⁹ cū requie q̄ plena vtraqz manus cū dolore et afflictione animi. Eccl̄a. iij. et melior est buccella sicca cū gaudio: q̄ dom⁹ plena cū iurgio. Prouer. xvij. et melius est modicū iusto sup diuitias pctōrū multas. Ps̄. xxxvi. Et dixit Pamphilus. Cū modico pulcrā ducit solertia vitam. Et pluribz intētus minor est ad singla sensus. vt no. de heret. Accusatus. §. de questionibz. li. vi. Et dixit Latho. Despi

Monachorum

ce diuitias si vis animo esse beatus: quas si suscipiunt mendicant semp avari. Et dixit aug⁹. in li. de vera religione. Ille qui cupit vel sequit diuitias nō pōt vite securitatē habere. Ratio fm eundem: quia auarus omnē creaturam timet. Unde Innocentius tertius sepe dictus in libro de miseria humane conditōis c. xxxvij. ait. Falsa diuitiarū felicitas que diuitē veraciter efficit infelicē. Quid enim falsius q̄ q opes mundi diuitie nuncupant. Opposita sunt esse diuitem et egenum. Sed vos domine abbas et fratres vestri egeni non estis. Ergo et c. Unde verum est quod sapiens protestatur. Multos perdidit aurū et argentū qui autē diligit non iustificabit. ve illis qui sectant illud. Eccī. xxi. Item ve vobis qui cōiungitis domū ad domum: et agrum agro copulatis vsq; ad ter⁹ minū loci. Esa. v. Et quid sit ve quod talibus infligetur. dicit Gregorius sup⁹ Ezechielem libro pmo: omnia. ix. Ve in scriptura sacra sepius de eterno luctu quē in presenti solet intelligi. Unde scriptū est. Ve impio in malum. Et Job dixit. Si impius fuero: ve mihi ē. Sed magister in historijs de notatiōe proditoris dicit. Ve in sacra scriptura eternā damnationē notat. Unde dixit christus apostolorū collegio ad hoc ve remouendū. Nolite possidere aurum neq; argentū neq; pecuniā in zonis vestris. Matth. x. c. quorum sequelā profitemini. Sed vidi monachos ordinis vestri fortassis administratiōe constrictos. quorum marsupia zonis alligata sup femur suum potētissime. quod quasi propter solite concussionis impetū: emarcere sepe putauī. Et si hec et his similia de vobis et monasterij vestri membris quadā benignitate iuribus et ratiōibus sufficienter fulcita proueniūt: fortassis humaniter excusanda. securior tamen via et certior semita videlicet dimissis maioribus secularis negociationis intricatōnibus per christi seruos foret semp preelīgēda. quia in his que dubia sunt pro ut in spe temporalium quod certius extimamus put est salus spiritualium tenere debemus. de spon. Iuuenis. cum concor. in glosa.

Abbas. Tu bene dixisti. Scuto bone voluntatis. Spe supernorum sincerissime fulcito. Sed prout prestatū fuimus in nostre collatiōis initio possum⁹ vel non possumus consilio tuo pronunc potiri vel possumus vti ministerio: et in presenti nostre cōuersatiōis diuersorio promerēdo perfrui futura leticia cum

Felix. Amen domine. et ita dixit Hieremia pro⁹ (gaudio sempiterno. pheta capitulo videlicet Undecimo.

Finis.

De plebanis

De plebanis et religiosis medicantibus

bus in predicationis et confessionis officio se inuicem impediuntibus.

Non est enim potestas nisi a deo.

n que autem a deo sunt: ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati dei: ordinationi resistit. qui autem resistunt: sibi ipsis damnationem acquirunt. Ad Ro. xij. Est autem ordo secundum Augustinum parium dispariumque rerum sua cuique tribuens debita dispositio. de qua ait propheta. Ordinatione tua perseverat dies. id est claritas eterna: secundum Cassiodorum. quoniam omnia serviunt tibi. Ps. cxvij. Quia quidem patres sancti dicunt sanctissimi patres sanctorum canonum conditores in terris locum dei et apostolorum tenentes inter cetera de divinarum ordinationis dispositione cōtionantes. lxxxix. dist. 8. Porro. sic inferentes ipsa officia videlicet divina ita sunt distinguenda. nec vni persone omnia committenda. Et sequuntur ex auctoritate Gregorii et Bonifacii summorum pontificum datur intelligi qui dicunt ibidem. c. se. Ad hanc dispositionis divisio gradus diversos et ordines constituit esse distinctos. ut dum reverentia minores potioribus exhiberet: et potiores minoribus dilectione impederet: vera concordia fieret. et ex diversitate contextio et recte officiorum gereret administratio singulorum. neque enim universitas. scilicet creaturarum. alia poterat ratione subsistere nisi hominibus magnam eam differentie ordo servaret. Hec ibi. Unde Augustinus in li. p̄f. Inordinata in quæta sunt: ordinata homo quæscit. Et dicit in doctrina rudium. Modus in rebus res est discretio summa. Et modus in rebus res facit esse bonas. Et igitur ego Felix cantor Thuriensis. decretorum doctor inutilis perpendebam. quia narrauerat mihi (sed non iniqui fabulatoris) quod inter ecclesiarum parochialium civitatis Constantiensium pastores ex una: et confessionis medicantium ibidem fratres patribus ex altera: ordo pacificus et quiete consuetudinis versus a tanto tempore fuit cuius initium non est in hominum memoria venerabiliter obfuit: quod ipsi presbiteros tempore quod drage summi per singulos dies priuatos aut non festinos ad horam tertiarum vel quasi ad populum predicabant. et pastores predicti tales suis famulis aut alijs suis officijs diuinis hora tali non impediebant. Hoc igitur more laudabili: ordinationis quoque ritu non obstante ecclesie sancti Stephani Constantiensium. curatus nouit quibus fortassis sit iuribus rationabiliter armatus. eadem hora tertiarum in moris antiquissimi consuetudine: similiter predicationis collationes facere presumit et ordinem suorum predecessorum infringit in dictorum fratrum grauamini augmentum. et in ipsorum contemptum quod exinde surgit. quoniam ipsi plebani suorum tantum percurrunt subditorum et aliorum tumultus: qui dictis fratribus a longe retro actis temporibus solebant offerre dona et sacrificia pro peccatis et eis conferre victum alimentorum magne comoditatis. Sed in hoc quod dignum et iustum equum et salutare committam iamdictis partibus suis rationibus: necnon et iuribus altricando pretenditibus discutientium quia scriptum est. Sola veritas dat intellectum. Esa. xxxvij. et hec est veritatis ex eritatio: quod mentium caligines purificant in cuiuslibet discrepationis diuerticulo. Et igitur primum religiosi qui se putant offensos locum assignamus querulose propositionis. et incidet in infra dicemus de materia confessionis.

Religiosus. Et ego loquar nomine totius nostre religionis. Nam utique sumus hi de quibus Gregorius. ix. summus pontifex scripsit eleganter vniuersis ecclesiis prelati in. c. Humilis. i. de excessu. pla. compatiens nobis quod nostra quies per platorum ceca cupiditate multipliciter inquietat. Et igitur dixit. Nos de ordine mendicantium denotando. Cum religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos elegerunt in paupertate

et religiosiſ mēdicā.

chriſto pauperi ad placitū famulari: tanq̃ nihil habentes et oīa poſſidētes zc.
et in h.c. z ſe. idē Greg. ſolēniter annūcerat nroꝝ pꝛiuelegioꝝ pꝛogatiuas. z dete

Pleban? ſtatur pꝛationū inſultus noſtre pꝛeſſionis ordinē ſeq̃ntes.
Sup montē excelsūz aſcende tu qui euangelizas ſyon: z ex
alta i fortitudie vocē tuā. Eſa. xl. nec te euāgelizare phibeo ſaluo iure meo. Sꝫ
ſcis qđ peccat: nō peccat legis auctē: ſꝫ ſꝫ legis auctē. xxiij. q. iij. Qui peccat.
Sꝫ legis auctē id facio qđ facio. z p h nec diuine nec hūane legis auctē offendo.

Religioſus. Et qđ eſt lex p quā qđ tibi fieri nō volueris: alteri facere p
tendis. vt Thob. iij. Act. xv. z. l. diſt. Ponderet. ij. q. i.
Primo ſp. z. q. vi. De cetero. x. q. i. Placuit. et iactura aliena. i. iniuria vꝫ dāno
alteri? locupletari diſponis: ſꝫ regulā iurſ li. vi. z iactura hic ſumit p omī dāno.
de penis. Sūma. et pꝛie bꝫ in. l. ij. §. vlt. ff. ad. l. rodia. vbi ſi ſit iactura rerū de
nouī exonerādo tpe piculī z iacētes nō hñt res p derelicto: qꝛe hi ad q̃s puenē
runt illa reſtituere tenent ne locupletent cū aliena iactura. et ſic d pluribꝫ exem
plis per Jo. an. in mercurialibꝫ annumeratſ.

Plebanus O frater: tu nō nouiſti naturā regle iurſ. qꝫ ſi ſp ſtaret im
mobilis: nō regula ſꝫ pſtitutio foret imutabil. vt le. z no. in plogo de reg. iurſ. li.
vi. put dixit fortuna. ſi nō mutarer cur fortuna vocarer. de qđ Boeti. i. de pſo.
proſa. i. Vides emꝫ pꝛie huiꝫ mutatio regle: z pꝛinēter in vſucapiōe. vbi ſit acq̃
ſitio dominij rei aliene p pꝛinuatōez tꝛis lege diffiniri: vt pꝛz. Nam emꝫ rē mo
bilē bona fide putās rē eſſe vendētis z rē illā poſſedi p triēniū ſine interruptōe
eo tpe efficioꝝ dñs. et ſic ſiſt de re imobili aliena ſit pſcriptio p tꝛs a iure diffi
nitū. z ſaluꝫ ero. z hoc ne rex. dominia diu ſint ſub incerto. ff. de ſolu. l. ſi. ff. de
vſuca. l. i. z hꝫ pꝛ deſidiam dñoꝝ puniēdam ius ſuū pꝛemnētū. ff. de vſuca. l. i.
et inſti. de vſuca. in pñ. z le. z no. de pſcrip. Vigilantibꝫ z nō dormiētibꝫ iura
ſubueniūt. ff. qđ ex cau. ma. l. Non emꝫ. ff. de eden. Veluti. Et igit ſi tibi p ſer
mones meos dānū inferi et p h vtilitas mea pꝛuraf. hoc fieri de iure nꝫ phibeſ
Nā nō videt iniuriā facere qđ vꝫ ſuo iure. vt de elec. Cū ecclia vultana. z ibi
de pꝛor. in glo. Et ex hꝫ videt put diē lex qđ p pſuādīs mercibꝫ meis alienas poſ
ſum pꝛicere in mare ſine tñ dolo z fraude. ff. de pſcrip. ver. Qui conſeruādoꝝ
et hec de antiq̃s iuribus. ſed in nouis habet ſincerū?

Religioſus Et quod eſt hoc nouū ius qđ in his videt loq̃ clariꝫ?
Plebanus Ecce bonifacius papa. viij. compilatoꝝ pꝛdicti libri ſexti
decre. qui pꝛmū etiā inſtituerat annū iubileū olim pſtitu

tionem fecerat. quā ſuaz cōſtitutionū volumīe nō incluſerat. z extrayagās per
māſerat: quā Clemēs qñtꝫ reſumpſit. et Johānes. xxiij. per Clementinaꝝ volu
men publicauit: et nūc dꝫ Cle. Dudū. de ſepul. z qđ poſt mltā talꝫ de vobꝫ dicit
auctē aplica pſtituimꝫ z ordinamꝫ vt dictoꝝ ordinū frēs in locis et ecclijs eorū
ac in plateis comunibꝫ libere valeant clero z pplo pꝛdicare ac pꝛponere pꝛbꝫ dei
hora illa dūtarat excepta in qđ locoꝝ pꝛati pꝛdicare voluerint vꝫ corā ſe facere ſo
lēniter pꝛdicari in qđ pꝛdicare ceſſabūt pꝛterq̃ zc. Ex hꝫ igit pꝛboꝝ forma liquet
qđ hmōi pꝛdicatiōis vſus licuit: z de cetero clariꝫ licebit. Nam qđ plebanꝫ aut cu
ratus ſit pꝛatꝫ z hēat iuriſdictiōem ad ſuos ſubditos plene le. z no. p Archid.
c. ij. li. vi. z in glo. ij. et etiā paſtor dꝫ vt notat ibidē ſiue archipſ byter ruralꝫ de qđ
plene de offi. or. Lum eccliaꝝ. z doc. ibidem zc.

Religioſus Tu dicis de licito. Nihil enī eſt adeo licitum vt nō poſſit
permines irrogari. vt hic. z. xxiij. q. v. De occidendis. z ſepius vſus rei non con

De plebanis

demnatur sed libido. eli. dis. Quisquis. et sic videtur quod peccatur in re honesta. ut
xiiij. dis. Quod ait. Vñ dixit Hiero. ad propositum. xxxij. q. iij. Dico quidē amoris
honesti erat: sed magnitudo deformis. unde preteritum liciti non debet illicitum comit
ti. ff. de offi. pñ. l. Illicitas. §. i. et preteritum boni malum non est faciendum. de usu.
Sup eo. cum cor. et est brocard. nec omne quod licet honestum est. ff. de ritu nup.
l. semper. Et igitur ait apostolus. Omnia mihi licent sed non omnia expediunt. i. ad Cor. vi.
et Archidia. de regula. non solum li. vi. exponit hoc verbum expedit dicens eē idē
quod pdest vel conuenit. De quo proprie dicit Breg. moralium. v. c. vij. Sepe hi qui
in potestate sunt: dum sese et a licitis retinere nesciunt ad illicita opera. et inquieta
dilatant. Solus enim in illicitis non cadit qui se aliquando et a licitis restringit.
qua videlicet constrictioe ligatum bene se Paulus insinuat dicens. Omnia mihi
licent sed non omnia expediunt: atque ut et ipsa religioe ostenderet in quanta se mens
libertate dilataret: illico adiungit. omnia mihi licent: sed ego sub nulli redigar po
testate. cum enim mēs precepta desideria sequi seruire rebus quincis quarum amore su
perat. sed Paulus cui cuncta licent sub nulli prete se redigit. quod semetipsum etiam
a licitis restringendo ad ea que delectata premeret despecta transcendit. Hec ille.
His igitur per te sincere pensis constat quod tibi conuenit ex licitis.

Plebanus Et quid tu dicis de usurpatione et prescriptionis materia in
quibus licitum et honestum sinceriter sunt perpendicula.

Religiosus Bene dicis. et hoc est quod volo quod tu solerter allegasti per
tui iuris fundamento. Patere ergo legem quam ipse tule
ris. de pñ. Cum omnis. Ecce si iuri scripto derogat prescriptiois beneficio. put legi
et no. in. c. Cum ecclia suterina. de cau. poss. et pñ. Et igitur si tu per te allegas iuri
scripti constitutione: resumam quod similiter allegasti per te legitime temporis prescriptione.
Hanc igitur solennis predicatiois more et usus put permittit in themate per tantorum cur
ricula temporum pacifice querere quod pertrahatur. si allegam venerabiliter obfatu. et igitur
tui predecessores nos in queritis tranquillitate fontes nos taliter non molestauerat.
sed nos in nostre prescripte consuetudinis more laudabiliter persequere pacificos permiserat.
sic et tu antiquorum ritus legalitate immutare non presumas. quoniam nouisti quod antiqua consue
tudinis non est leuis autoritas. et quod plerumque discordie zizania generat adinuentione
nis inaudite nouitatis curialitas. ut le. et no. in. c. Cum consuetudinis. de consue. xi.
dis. Quis nesciat. et nouitates sine causa inducere non sunt. quia in rebus nouis consue
tudinis: euidentis dicitur esse utilitas communis et non perua. put no. ibidem in glo. vi. Sed ad
hoc clari tibi deducendum ut intelligas quantum per euangelice veritatis textum. et contra
ius scriptum patenter operatur bone consuetudinis auctoritas. ecce scriptum est Matthei. x. c.
Gratis accepistis a deo gratias date. i. q. i. Placuit. et. c. baptizandus. et. c. quibusdam
et. q. iij. Si quis. xij. q. ij. In ecclia. de magi. c. ij. et signater. i. q. i. Quicquid.
ubi dicitur quod committit simonia in quibuscunque sacris ecclie si non libere conferant. ecce per
euangelico verbo et iuribus preceptis non obstantibus: licet ordines sacros et clanes ligat
di atque soluendi et dona sacramentalia cuncta gratis gratis te recepis. gratis tamen et pure tu et
tuates dare non consueuistis. ut pñ. Nonne tibi datur pecunia in sacramenti confessionis
seu pñie commercio. et in vinctiois extreme sacramento. nonne per missarum celebratioe
pro vigiliis septimanarum et tricesimarum letione gaudes specialis donatiois emolumentum
to. et te non aliter eximis a laqueo nisi in antiqua consuetudinis conseruamento. et per
licet ut le. et no. per doc. lxij. dis. Agatho. ita tamen quod in huiusmodi consuetudinis mo
re sinceriter seruato non interueniat iniustitiae compactio. Ex hoc igitur consuetudinis
perissime fundamentum. audi quid seruam cum continuatiois experimeto. Et igitur nos

Et religiosi medicantib⁹

mendicantiū ordinis fratres christifideliū vndecunq³ venientiū audim⁹ et recio⁹ primus libere confessiōes: put vigore dicte Ele. possum⁹ et inuigim⁹ penitentias salutare: et psequenter exinde nob⁹ pueniūt. put tibi et alijs curatis pssime largitiones. et si siue placeat siue displiceat p⁹lati per nostros ab ordinario loci fratres admissos de iure possum⁹. imo nos pre ceteris curatis eligi et preelegi i⁹ audiendis confessionibus experienter videmus. et hoc q³ fieri possit licite manifeste pbatur p Jo. an. in glo. ordinaria. qui hoc verbum libere taliter exponit. et q³ non sit necesse licentiam sacerdotis parochialis habere etc.

Plebanus. Hic ori tuo pone custodiā: vt nō delinqs i⁹ lingua tua. Et nihilominus saluis pmissis de consuetudinis more: since rius infra infricādis. Nā fateor q³ Jo. an. i⁹ glo. ibidē talr videt sonare s³ cōcer nitur aliter cōcludere. et ita concludit in hec pba vitz cui⁹ prius videt hic velle Jo. monachi. Hec ibi. et ille fuit presbyter cardinal⁹ sub dicto Bonifacio. viij. gliosus monarcha iur⁹ et viuēte dicto Bonifacio de anno dñi. M. cccxviii. eandem decre. glosauit. expost aut tpe Johis pape. xxiij. floruit Jo. an. i⁹ studio Bononie. et postq³ iam dicta decre. per eundē Jo. papā libro clemētinaz fuit incorporata de anno dñi. M. cccxi. idē Jo. an. eandē de nouo glosauit. et opiniōes Jo. monachi tā modico pbo resumpsit. licz in sua glosa de hac materia largissimē scripserit. put tota Francia immo Hispaniaz et Aragonie et Nauarrie regnoz peritiores ac studij parientis vniuersitas hucusq³ tenuerūt eandē. et licet etiā nō viderim eiusdē Jo. monachi glosam videt tamē mihi eius opinionem iuribus et rōnib⁹ fundatā et in concilio Constantiū. quod inceperat de āno dñi. M. ccccxiij. pma Octobr⁹ p famosiores viros p⁹tūc in p⁹dictorio iudicio diuulgatā. vitz p iudices in cā fidei deputatos. et pncipaliores fuerūt Franciscus de Zabarell⁹ quondā lector ordinari⁹ in iure in studio Paduano ptunc Florenti⁹ nen⁹. et Petr⁹ cameracen⁹. et Anthoni⁹ acqlegien⁹. cardinales cum tribus epis et vndecim sacre theologie p⁹fessorib⁹. int⁹ q³ fuit m⁹gr Nicolaus dincckelspūbel de wienna: et cu⁹z tribus vtriusq³ iur⁹ doctorib⁹ p⁹ qndā frēm Nicolai⁹ Sermira⁹ rij ordi⁹s frat⁹z heremitaz scti Aug. magist⁹z in theologia Cameracen⁹. dyoces⁹ in Francia sup articulis pluribus erroneis delatum per ipm predicatis et sup illis examinatū et cōuictum. Inter quos primus erat q³ nullus parochian⁹ debet a suo curato petere licentiā alteri confitendi: et potissime religioso medicāti. Item secundus erat q³ religiosi tales p⁹sentati sunt proprii sacerdotes et veri curati. Quos quidē articulos in sessione publica cum octo alijs articulis a iure discrepantibus. et expost per cameracen⁹. et Atrebacen⁹. dyoces⁹es vbi predicauerat solenniter et in singulis locis vbi talia diuulgauerat publice in lingua latina et vulgari reuocabat: prout hec et alia in actis concilij Constantiensis predicti patenter inueniūtur per compendiosum processum conscripta. et licz non viderim examinis iam dicti ratiōes: aut allegationū designatiōes. Apparet tñ q³ contra iam dictum m⁹grm bene fuerūt moti. Nam non est alijs sacerdos p⁹ prius nisi ille cui cura ecclie parochial⁹ est cōmissa siue sit rector. vicari⁹ v⁹ plebanus aut illi quibus illi vices suas cōmiserunt. Ita notat Jo. an. in ca. Omnis vtriusq³ sexus. de pe. et remiss. Dicuntur autem tales merito: magnaq³ ratione proprii sacerdotes. Nam tante proprietatis connexio est inter sacerdotes talem et suū parochianū: sicut inter dñm feudi et vasallum qui ambo sibi mutue fidelitatis confederationē iurauerunt. et vnus alteri pari conditiōis obligatione constringitur. vt in libro feu. ij. ti. vi. in fine. et spe. de feu. s. i. versicu.

De plebanis

et nō sic etiā inter curatū z subditū. Nā tali fidelitatē p̄ditiōe sunt collegati et sibi p̄federati. Nam p̄rochian⁹ in q̄cūq; tribulatōis angore. viz morbo putrido. fetido. cōtagioso seu morboſo. vt puta lepra. pestilentia. epidimia. morphea. epileptia. aut q̄cūq; maleficio fuerit infect⁹ vl' p̄tarniat⁹ seu paup̄tatis extreme contumelia grauatus. aut in patibulo vl' alio turpitudinis loco p̄stitut⁹. z ipse curatus sacerdos p̄ eundē req̄ſitus obligat⁹ ex fidelitatis p̄dicte vinculo vt veniat z sibi ministret: mistret diuine cōsolatōis z hūane cōpassiōis potētatus z familiariter cōmunicet oēs sacramētales apparatus. et econtra ipse subdit⁹ parochian⁹ talem sacerdotē qualitercūq; constitutū z ab ecclia toleratū regulariter ad accedendū z nō alium: ex p̄missis videtur astrictus. Et ecce videamus huius p̄rietatis vberiores euidenter effect⁹. Nā si in tali contagionis fastidiose miseria: z i extreme nēcessitatē erūna fuerit xp̄ifidel⁹ cōstitut⁹. z vocaret frēm religiosum. z idē (qz in nullo vocanti videt obnoxi⁹) liber est ad accedendū vel ad nō veniendū. etiā si possz vl' p̄ curatū fuerit licētiat⁹ fastidiret sup̄uētur⁹. ecce q̄s est p̄rim⁹ vl' p̄rius aut p̄legēdus sacerdos: an pater. vel vitric⁹. vel leuita. an sacerdos aut samaritan⁹ q̄ curā gessit vulnerati illis p̄tereuntib⁹ Luc. x. Porro perpendas sincer⁹. qz int̄ religiosos mēdicātes z curatos. imo inter doctores mūdi famosiores: hui⁹ materie scrupul⁹ remāsit diuersimode circūcisus z p̄borum ritus p̄allegati textus per Jo. monachi. et Jo. an. monarchas iuris diuersificatus. Et igit̄ ego pleban⁹ z tu religiose z quilibet simplicianus. imo nobis prudentiores nō immerito dubitam⁹ z dubij sum⁹. Nōne ergo in his q̄ dubia sunt qd̄ certius est tenere debem⁹. vt dixit Eugen⁹ papa tertius in cap. Iunienis. de spon. p̄cor. de pe. dis. viij. c. ij. et dicit Aug. ibidē imperādo. Tene certum et dimitte incertū. et in re dubia nō p̄t certa dari sentētia. xi. q. iij. Graue. xxx. q. vlt. §. vlt. z insti. de rez. diui. §. Illō q̄sitū. z meli⁹ ē pie dubitare q̄ temere diffinire. xxxij. q. viij. Tantū. z in glo. vlt. p̄cor. et rōne dubitatōis meli⁹ est ex abundanti aliqd̄ facere q̄ aliqd̄ dimittere: vt le. z no. xliij. di. Quiescam⁹. z benigniorē partē sequi debem⁹ in re dubia. ff. de his q̄ in testa. debent. l. prime. Certū autem dicitur quod clarū est et manifestū. et incertū dicitur obscurum z nō manifestū. vt dicit Archydiacon⁹. de elec. c. ij. li. vi. in glo. Puta. et dicit lex super abundās cautela nō nocet. C. de testa. l. Testamenta. Nōne igit̄ benign⁹ est vt in hoc dubio eligat parochian⁹ qd̄ est certius. z petat licentiā a suo sacerdote pronissim⁹: vt in hui⁹ saluberrimi sacramēti cōtinuatōe nō defraudet didim⁹ et ostendat et producat omnē humilitatis extreme boneq; mētis diligentia deuotissim⁹: in finē vt res de q̄ agit potius valeat q̄ pereat. de p̄bo. sig. Abbate. Quidē utinam adhuc proficeret et vere peniteret peccatis cōtaminatus. Nam bonarum mentiū est ibi culpam timere vbi culpa minime reperitur. vt infra dices Tu igit̄ qui euangelizas pacem: et pducis pacis auctorem qui mitis fuit et humilis corde. Math. xi. et tu christifidelē doctrinandū predicas: imo mandas fore pium. mitē et humilimū. et turpe est doctozī cum culpa redarguit ipsum. vnde tu ipsius sequere vestigia vt verbo et opere representes omnē humilitatis viam ne tibi dicam. Infelix nanq; predicator esse dinoscit qui alios illuminando ipse tenebrosus z reprob⁹ efficit. de pe. di. ij. Opponit. z in quo alium iudicas teipm̄ condemnas. ad Ro. ij. xxxij. q. vi. Nihil iniquius. z ita male p̄dicanda sonant si vltima primis non respondeant.

Religiosus Cū igit̄ intētio Jo. an. in p̄bo sit breuis z p̄clusio leuis. dic igit̄ q̄ntotius z breuius quo poteris: motiua Jo. mōachi cardinalis.

et religiosis medicantib⁹

Islebanus Et ipse sup⁹ eadē Cle. et in verbo cōcedim⁹ de apostolice plenitudie potestatiszē. largissime scribit. et mltō diffusi⁹ q⁹ Jo. an. qui (vt p⁹mittit⁹) fuit breuissimus. et p⁹mo pbat q⁹ per hanc constitutio nem nō derogatur concilio generali. in. c. Omnis. de pe. et remiss. Item q⁹ hec et illa videlicet vtrq⁹ decretal⁹ erat iuris: quo casu special⁹ prouissio nō tollit ge⁹ neralē. sed geminat subsidium vt melius prouideatur saluti animarū. quod res⁹ specit p⁹sens concessio. et sicut iuris subsidū geminat vt plenius improbitas re⁹ primat⁹. Item vbi gen⁹ et species legunt⁹ diuersis et ad diuersos fines nō obstāte regula q⁹ dicit q⁹ generi p⁹ spēm derogat. tamē illa reglā intelligit taliter. nam si mihi est relictū gen⁹ et species illius generis. et sic meū ligatū nō est extinctum sed attenuatū. et mihi donat vt habeam. et tibi similiter. et isti sūt diuersi fines. Sed in hoc casu tam generalis prouissio q⁹ specialis est eundē finem vt saluti animarū prouideatur. et ideo vna ali⁹ nō obsistit si concurrūt: sicut genus et spe⁹ cies vni essent legata. Item ex premis⁹ si quis diceret q⁹ quis iterato tenebit⁹ confiteri. sed ipse dicit q⁹ hoc nō est ex necessitate sacramēti. sed ex obligatione tui qui voluntarie ad fratrem accessisti: patre spiritali relicto cui es astrict⁹. non fratri ad quē volūtarie vadis: nec subuenit illi taliter qui volūtarie facit. sicut illi qui ex necessitate facit. Item vult q⁹ hec concessio est gratiosa priuilegialit⁹ data que nō tollit ius precedens nisi de ipso mentio fiat specialis. quod est no⁹ tatu dignum. hinc dicit q⁹ si subditus ad curatū non haberet quandoq⁹ reuerti posset pro⁹sius eius potestas in auditione confessionū exhauriri. et priuilegium non tenet qd⁹ vertitur in alterius enormem lesionē. Item esset in potestate sub⁹ ditorū totalit⁹ recedere a curato q⁹ casu qualiter curabit q⁹ morbu⁹ nescit. Nam vt ait Boetius si quis operā medicantis expectat. oportet vt vulnus detegat. Itē si curati non intersit propter subditū qui forte bene confessus est fratri. interest tamē curati ppter se agnoscere vultū peccatoris: cui dictum est in Ecclesiast. Curam illius habe. Item subditus posset transire nunq⁹ veniēdo ad confessio nem dicendo se fratri cōcessum. Item qualiter curat⁹ dabit eccl⁹astica sacramē ta subdito quē nō nouit dispositum: maxime vbi in subditis sunt aliq⁹ mortalia crimina: nec pōt frater reuelare confessa. Hec ille. Et ego dico q⁹ sunt aliq⁹ crimi na put vidi in practica in bello Swite⁹. que subtilit⁹ publicāda sunt ne deteri⁹ inde ptingat vt sunt preparamēta ad seditionē vniuersitat⁹: subuersionē patriā et crimē lese maiestatis et ledēde. in q⁹ et multis alijs peritiores et sagaciores sunt consulēdi. et aliq⁹ p⁹fessiōes curialit⁹ reuelāde: vt notat Hosti. in dicto. c. Omis. Vnde q⁹ cōmuniter hmoi frēs sunt aduene mobiles: et in vno statu nō pmanē tes: reipublice vlt⁹ patrie dilectionē nō hntes. sicut sacerdos ppetuo stabilit⁹ ad parrochia⁹ suam: et in talib⁹ casib⁹ posset q⁹s confiteri extraneo fratri etiaz in alie no loco. et dicere se cōfessum p certo. s⁹ ppterea nō habuit cor p⁹ritū et hūiliatū et ipsum de⁹spiciet. vt p⁹s. xlix. Item Jo. mōachi subiūgit q⁹ sacerdos p⁹pri⁹ meli⁹ habz agscere vultū p⁹ctōis sui: et subdito habz administrare sacra. et si ius⁹ tam habet causaz: habeat licentiā proprii sacerdotis put⁹ p⁹actum est. Item di cit q⁹ hoc indultū pōt mltos effect⁹ opari cū hoc q⁹ ster dictū cōciliū de p⁹fiten⁹ do semel in āno p⁹prio sacerdoti. q⁹ stabit h cōciliū cū h indulto. Item q⁹ papa p hoc indultū nō aufert p⁹ates curati. s⁹ sociū hic sibi cū mltis meditatōibus ad iungit. ergo curatus remanet nō exclusus sed inclusus. Nec obstat si dicat⁹ duo bus cōpetit p⁹as insolidū. q⁹ frater postq⁹ impleuit cū certa psona. nō p⁹t curat⁹ cū eadem sup eodē. Sed h soluitur fin cū vbi duo essent dati ab initio. pariter

De plebanis

procedit argumentū: sed curatus datus est ab antiquo sicut habens potestatem ab initio fundatiōis ecclesie. sed iste frater de nouo adueniens qui dari p̄sumitur ut potestas curati non tollatur sed iuuetur: unde ius cōmune pro curato est fortius iure priuilegiato. nec mirū priuilegiū necessariū: secundū voluntarium: licet sit equalis potestas audiendi et absoluendi. infra eo. p̄. primo. necessitate reuocandi ad curatū remanēte que nō est hic expresse sublata. Item hic p̄cessio gratiosa ut hic que est volūtaria nō tollit necessitatē dicti capli. Omnis rē. Hec et multa alia multū subtilia argumēta pro et contra. et demū in vñ finē tendētia ponit hic Jo. monachi cum copiosissimis allegationibus vtriusq; iuris: prout nunc breuitatis benignitate postergāda ut pcedamus ad vltiora.

Religiosus Sum contentus de presenti. Sed queritur vltra: quid si tuus veniat parrochianus cum summi penitentiarij littera munitus: ut a quolibet sacerdote recipiat confessiōis et penitētie fructus?

Plebanus. Hoc est indultū qd cōmuniter datur ad quinquennium et aliquādo in perpetuū. et si per papam foret concessum tamen iuri scripto nō derogat: nisi specialiter de ipso fiat mentionis decretum. prout supra tactum. et no. Spe. de Rescrip. p̄. s. vlt. Item q̄ est.

Religiosus Placet de p̄senti quicq; fuero sincerius p̄ peritiores informat? et ad materie p̄ncipal. p̄positū reuertamur vtili?

Plebanus Et etiā contentor breuitatis amore. Et si nouitates prout replicasti aliquādo sunt odiose. gaudent tamē nouitate moderni: et nō obprobriose sunt et frequenter placabiles. put no. de trāsla. pre. Quanto. Sed de p̄scriptiōis p̄uilegio mendicata quesiuisti suffragia. Dic q̄so

Religiosus. quantum sufficit q̄ iura possint p̄scribi parrochialia. Pater. p̄ue de p̄scrip. Auditis. et non tantū parrochialia sed etiā episcopalia et archidiaconalia. et quod tangit ibidē glo. iij. et

Plebanus. plenissime per Henricū boych ibidem de eadē materia. Posito et non concesso q̄ in his incorporalibz iuribz prout p̄tēdis p̄scriptio fuerit incepta. fuit tñ p̄ actus legitimos mihi de iure competentē patenter interrupta. ut patet in. c. Illud. de p̄scrip. nam nō tantū p̄ actus legitimos. sed etiā violentos si ita fuissent interrumpitur p̄scriptionis vsus. ut

Religiosus no. Hostien. de testa. Raynūtius. Dico q̄ ante p̄sumptiōis tue violentiaz et retrosum prout p̄missum est taliter seruātū: nō tñ ad ānos. xl. ut in dic. c. Auditis. s. vltra et ad tanta tpa q̄z initū nō est in mēoria viuētū. et hui? p̄suetudis ordinatiōis et moris ac vsus obfuātia benigniter pacifice et regulariter ac religiose patēter et quietissime fuerat cōtinuata. videlicet q̄ p̄dicatiōis n̄re collatio in hora tertiāz vel q̄si put p̄mittit nūq̄ nisi p̄ te p̄ntibz diebz fuit ipedita. imo p̄stat q̄ hec hora tibi penit? ad p̄dicandū discernit extraordinaria. et si nolles: te nō compelleret superior auctas et te d̄fenderet dissuetudis imunitas et act? imp̄tinētis raritas.

Plebanus Si saltē intelligo que dicis sic de probatiōe negativa p̄ducis vsuz tue p̄suetudis q̄ nō p̄cedit i ordie iur. utz de p̄sue. p̄ omia capla. et de p̄suetudis descriptiōe. de qua infra dicet certissime.

Religiosus Verū est qz dixisti tales fieri sermōes nō debere ex antiqua moris p̄suetudie. sed p̄riū est vez. Flā lz vtiq; sit rarum de actu negatiuo p̄ducit p̄suetudinis et p̄scriptionis dispositio. ut legit et notat in. c. Ea noscitur. in fi. de his que fi. a p̄la. vbi dicit textus nisi ex antiq̄

et religiosis medicantib⁹

et approbata consuetudine vel processa libertate aliorum coram habuerit commissi sibi collegis non debere in ecclesiarum seu beneficiorum collationibus requiri consilium. silebr de hb. sig. Abbate. et sic in proposito est consuetudo et fuit obsequii ordo et pie conversationis et mutue fraternitatis dispositio ut in diebus prescriptis per plebanos civitatis Constantien. et in hora preacta: non fieret alius sermo publicus sed nisi apud religiosos. Unde dicit Aug⁹. et habet canonizatum. xi. dist. In his. Vos populi dei et instituta maiorum pro lege tenenda sunt. et sicut prevaricatores legum divinarum: ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt. Nec ille. Ac si diceret. Transgressor consuetudinis ut transgressor legis puniendus est. concord. de consue. Consuetudinis. Itē. xij. di. dicit textus. Diuturni mores consensu ventium approbati legem imitantur. Concord. i. q. vij. Si quis omnem. consensu tamen partium receditur ab omni consuetudine. etiam iuramento firmato. si subest causa. ut de his que fiunt a maiore. par. capituli. Cum in cunctis.

Pleban⁹ Quibus autem penis transgressores legum divinarum. et consequenter contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercentur.

Religiosus Ex quo non isti transgressores consuetudinum legitime prescriptarum: et legum divinarum. i. sacrorum canonum seu statutorum eadem pena puniri: ceteris paribus: ut dicit Archid. de process. pla. li. vi. c. ij. sup. v. Damnable. nota verbum et habes simile. l. dist. De his. i. in fi. et de re iud. l. Cum eterni. libro. vi. §. vlti. lxxij. dist. Quia. Ex quibus iuribus videtur quod peccat mortaliter preceptorum canonicorum transgressor. Ad hoc Archidiacon⁹ ibidem allegat multa iura et iurium rationes: brevitatis benignitate hic obmittendas. sed si placet videbis ibidem. Ponamus exempla de ieiuniorum et sabbatorum observatione. de proximorum lesione. de privilegiorum et immunitatum ecclesiasticarum violatione etc. De consuetudinis transgressione videamus exemplum. Si quis sacrificia vel oblationes ordinarias: vel extra ordinarias de consuetudinis longevae ritui venerabiliter introductas in ecclesia tua contumaciter obediret. aut ex contemptu violenter obmitteret. Dic queso an ne in tribunali tuo publico vel occulto contra tales transgressores altisona voce clamitares. et in foro penitentiae contra tales rationabiliter insultatares. et si perseveraret et non mores immutarent: tanquam in peccatis mortalibus sordescerent a sacramenti corporis christi perceptione firmiter prohiberes. Et sicut peccatorum sunt diverse species. sic morum et consuetudinum sunt diversi transgressores. et pl⁹ peccat quod in pl⁹ et diversis peccat quod qui in uno peccat. xij. dist. c. i. Flouit autem ille qui nil ignorat a tue discretionis sagacitas quomodo peccata sunt differentialiter punienda. Unde dicit apostolus. Quid ergo alium iudicas: teipsum non doces. qui predicas non furandum: furaris etc. ad Ro. ij. Et si per directum mea surripis et quod tibi fieri non velles mihi facere non dedignaris. et iacturam inferis (prout pretactum est) et in hoc tu et tuates et tibi condiales patenter lucraris. et non pateris legem quam ipse tuleris. Ecce coram illo ubi iustus vir salvabitur: quid respondebis. Nam largiter alijs diebus tuis parrochianis sufficienter et plus quam sufferre possent si benignitatis gratia tibi faueret. per extensum predicares et nos et nostrates per talium novitatum consuetudinis usus inusitados non perturbares. Et sat est ad intelligentes.

Pleban⁹ O frater Aperi os tuum et implebo illud non illudibus: sed in re farcitis rationibus: fingamus. et non concedam⁹ quod sit consuetudo tamen non est rationabilis. ex eo quod precludere vellet viam ecclesie prochielem quam solenniter cum alijs iuribus antiquis de nouo restaurat constitutio predicti Elementis.

De plebanis

Religiosus. Quod prescriptus sit huius consuetudinis usus non dubitamus nec interruptionis produci actus. sed quod sit rationabilis non ambigimus: et plene probatur de consue. c. xl. in glo. penult. omissis multis altricatibus: et inter cetera dicitur ibidem de ecclesia Suterina. ubi licet de iure scripto episcopus de gremio ecclesie eligatur: nihilominus ex consuetudine prescripta clerus cum alijs religiosis ipsius civitatis ad electionis negocium rite vocabatur. ut legitur et non in c. Cum ecclesia Suterina. de cau. poss. et priu. et sic in proposito. Si dicti fratres per tanta tempora et diebus praeteritis predicabant. hoc iuris scripti tenores non improbabant. Fuit autem consuetudo illicita quod abbas exemptus et apostolice sedis immediate subiectus propria temeritate monasterium dimitteret et alium institueret ut in c. Cum venerabilis. de consue. Sic mala foret consuetudo quod pastor ecclesiam defereret. et per se vel alium nunquam in ea predicaret de quibus satis in dic. c. penult. de consue. Item de consuetudine onerosa dicitur e. ti. c. i. et in c. Cum inter vos. de re iudi. Cum causa. et generaliter omnis consuetudo dicitur irrationabilis ubi fit aliquid contra nervum ecclesiastice discipline. aut libertatem aut immunitatem ecclesie. de elec. Cum terra. Nec ibidem perpendimus quicquam de longevi temporis prescriptione. Nam consuetudo non est aliud (puta dicitur eo. ti. Boff) nisi quiddam ius. moribus id est assidue actibus hominum institutum: quod per lege suscipitur cum deficit lex. ut. i. dis. Consuetudo. et ita hic proprie in nostri casus disceptatione. Sed quod in scriptis redacta est vocatur lex siue constitutio. que autem in scriptis non est redacta: retinet suum nomen sed consuetudo: ut ibidem clarius per eundem. Et nunc perpendamus. quod ergo sunt ei sua iura suanda quod ius alienum servare non metuit. ut le. et no. de puil. Dilecti. lxxiii. dist. Ubi. xxv. q. ii. Sic decet. de mu. pe. c. i. et ar. xv. di. Esto subiectus. Et ecclesiasticus ordo confunditur si cuilibet sua iura non servantur. xi. q. i. Peruenit.

Plebanus. Et si concesserimus: quid sequitur quod sit prescripta necnon rationabilis: et quod non obviet iuri scripto taliter puta est natura consuetudinis: et non sit contra nervos aut bonos mores (puta per tactum est) ecclesiastice libertatis. et sit talis quod habeat vim legis. Nunc patere legem quam ipse tulit: Nam video patenter et audio te quod tuas mores hominum corruptos: virtualiter non corrigentes: et per hoc privilegium (si quod habetis) penitus abutentes. Et privilegium meretur amittere: qui concessa sibi abutitur potestate. de regu. Licet. cum concor. sed potius sitis illi quorum mores propria detestatur: dum dicit. Qui hominibus placent: id est adulatorum. et cum mollitis sermonibus super oleum strenui collectores. et ubi non seminat stis solliciti metores: puta no. de patrono duro. Barci. xxv. Luc. xix. et c.

Religiosus. Duo mordenter inseris: et primum si in nostre collationis processu negarem: sed non refert quia omnino deficerem. et igitur postponam. Sed de secundo hec est ordinis nostri institutio ut colligamus et metamus de agro non proprio. et igitur observantia nostra dicitur medicantium religio. et presertim si tenet minorum fratrum professionis institutio ut per abdicationis proprietatis propositum non curent de crastino: et pure fundata super incerte mendicationis instabili fundamento. ut plene le. et no. de sbo. sig. in Cle. que incipit Etiam de paradiso.

Plebanus. Paueo frater: sed non cordialiter quod tu et plerique de tuis: paradesum terrestrem exeat quod celestem nunquam intretis: quia leges per te nunc allegatas: videlicet abdicationis propriam negligenter observatis. Defleat ergo peccator. quia in vno reus: omnino est reus. ut dicit Augustinus. et in regula iuris et c.

Religiosus. Quid hoc ad propositum. Nam si quid proprium possidere videmur: hoc nostre maioritatis auctoritate conceditur: sed quis sine peccato sit in nos mittat lapidem et letetur. Iohannis. viij. c.

et religiosis medican.

Heban? Aut totū aut nihil: vt le. 2. no. de pse. di. ij. **Lōperim?** et si 3
 canonū statuta in b p tuā plationē dispēsāt vt sis salu? 2 sic
 similr vt ipune dormias cū moniali cōcedit: cū par auctis ptās in q̄libz tibi cō
 missa videat. 2 p̄ter illa religio q̄ dē obfuitia fraudulenter decipit. qz cōti
 nētie abdicatiōis qz p̄p̄ij rigor p ipos paribz passibz obfuit: qui si nō i vno nec
 in alio dissimulatiōis aut concessiōis bñficio cōsolat.
Religiosus De re que nihil ad te noli te intrmittere: 2 falce mellez
 alienā noli cōcidere. vi. q. iij. Scptū est. Et si regle nre traditiōes offendimus
 p bñ te nec tui iuris p̄ditōem collidim? 2 i b solū scrutatori cordiū rōnis cal
 culū summarie reddem? s3 tu p tuas extraordinarie p̄dicatiōis incōsuetas col
 latiōis platiōes nos 2 paupertatē nram offendis. que si nimia fuerit in religiōez
 infrīgit 2 robur pie p̄uersatiōis. xij. q. ij. c. vlt. qd est nota dignū. Et insup pa
 nē nrm q̄tidianū nob tribuendū subtilr tollis. 2 cū iactura nra tu cū tuis paten
 ter locupletar. 2 qd p̄s xp̄ifideliū oblatiōibz nob largiter hacten? accrescebat
 per indirectū de vicio facis virtutē: v̄puta de auaricie latētis sacco: largas
 ad pplm extollis vociferatiōes. 2 de rebz male q̄sitis strictas p̄fers fieri restitu
 tiones: et tenaces ad pietatē opa puocas mitiores. 2 si bñ rimaues apud illuz
 qui iusticias nras iudicabit de rapina facis elemosinā. Nā rapia dē q̄libz vsur
 patio iniusta. vt. xxxij. q. iij. meretrices. 2 idē valet iniuste detinere et rape. xvi.
 q. i. Decime. 2 in glo. Nec obstat si raptōres eēm? (qd absit) nihilomin? rapinā
 in raptore legim? fore phibitā: nisi i cāu vicz dū illico q̄s suas res recuperat a rap
 ptore suo. xiiij. q. v. Penale. s̄ resti. spo. Olim. Et summarie q̄ qndā nob p tpa
 supi? desc̄pta clemēter accreuit tue sagacitatis astucia sub simulate caritatē in
 terne fiducia tollis subtilr q̄ sunt nra. vt dic̄ impator Justinian? ad xp̄ifideles
 Non solū aux. barbaris. i. gentibz extra romanū imp̄iū cōstitutis minime p̄beat
 sed etiā si apud eos inuētū fuerit subtili auferat ingenio. C. de cōmer. et mer. l.
 ij. Laue ne tibi dicam sapiētis Lathonis puerbiū. videlz Turpe est doctori dū
 culpa redarguit ipm. Nonne smonibz tuis frēq̄nt vteris p̄phaz. verb. Scribit
 enī Esa. xxxij. Ue q̄ p̄dar: nōne 2 ipse p̄daber. Quid at sit ve: declarat Breg.
 sup Ezechie. ome. ix. c. vlt. di. Ue aut in sc̄ptura sacra sep̄us de eterno luctu et
 de p̄ni solet intelligi. Vñ scriptū est Ue impio in malū: retributio enī manuū
 eius fiet ei. Et bñs Job loq̄r dicens. Si impi? fuero: ve mihi est. si autē iustus
 nō leuabo caput saturat? afflictione 2 miseria. et infra. Pensandū q̄ nob ē quō
 hec tria in sacro volumine scripta sint: lamētatiōes: carmen: 2 ve. Lamētatiōes
 videlicz: qz in ea sc̄pta sunt p̄nie pctōz. Carmē p̄o qz ibi p̄miant gaudia iusto
 rum. Ue aut qz illic exp̄ssa est dānatiō reproboz. Hec ille. Similr b̄ ve lamen
 tabiliter exponit m̄ḡr in hystoria Scholastica de notatiōe xp̄i p̄ditoris. Dixit
 autē Inno. terti?. vir innocētie: deuotiōis qz peritiā mire p̄batus in. c. Lū au
 tem. de obser. ieiū. Bonarū mentiū est ibi culpam timere ybi culpa minime res
 peritur. Ecce si bona mētis incitatiōe hacten? fuisti fulcitus. vtiqz culpā timui
 sti: ybi nō minime sed maxie culpe neu? verisimilr fuit repere? dū merces ope
 rarioz q̄ melluerūt regiōes ȳras q̄ fraudati sunt a vob clamāt. 2 clamor eoz
 in auribz sabbaoth introiuit. Iaco. v. Et nōne nos sum? de milicia militantis
 ecclie 2 laboram? continuo in vinea dñi. 2 tanq̄ mercennarij digni sum? merce
 de sua. xij. q. ij. Quicunqz suffragio. de sepul. c. i. Bath. x. Lu. x. i. ad Thimo.
 v. Et scio q̄ vnusquisqz mercedē suam recipiet fm laborē suū. xx. q. iij. P̄s.
 p̄ma ad Corinth. iij. Et igit si cor tuū 2 intētiō tua sunt consona verbis q̄ pro?

De plebanis

fers intrepide: ad oues pascue tue: vt cor respondeant vltima primis p̄tinentissi-
me. Ecce dicit sc̄us Breg. in Dme. sup. Bath. c. iij. Et post multa. Nihil quip̄
pe offert deo ditius bona volūate. Voluntas em̄ bona est sic aduersa alterius
sic n̄ra p̄timescere. sic de p̄spitate primi. sicut de n̄ro p̄fectu ḡtulari aliena dā-
na nostra credere. aliena lucra n̄ra deputare. Amicū nō p̄pter mundū sed p̄p̄de
um diligere. Inimicū etiā amādo tolerare. nulli qd̄ pati nō vis facere. nulli qd̄
tibi iuste impendi desideras negare. necessitati primi iuxta vires nō solum cō-
currere s̄ p̄desse. etiā vltra vires velle. Quid igit̄ isto holocausto locupletius: qm̄
per h̄ qd̄ deo imolat in ara cordis aīa semetip̄am mactat. s̄ h̄ bone volūtat̄ sacri-
ficiū nunq̄ plene p̄soluit nisi mūdi hui⁹ cupiditas p̄fecte deserat. Hec ille. Ec-
ce notate verba: signate mysteria: vt cū vltimis cor̄deant prima. et h̄bis sint
consona facta. Ecce frater pensa an ex cupiditate oim̄ maloz radice pcedas: et
an ne p̄sumas: ex eo qz qd̄ nob̄ auferit: de illo tu et tui ditas. qd̄ dñō respondeb̄:
Si cupiditatē arguis: rigorosissime p̄sequis. et om̄s auaricie sp̄s fm̄oibz tuis
seuerissime detestaris. Et ip̄e dñs dicit. Ex ore pp̄rio te iudico serue neq̄. Luc.
xi. Itē in q̄ aliū indicas: teip̄m p̄dēnas. ad Ro. ij. xxij. q. vi. Nihil iniquius.
Si aut̄ ex inuidie p̄umpis rubigine. ex ea patēter malitia successit alia que
dicit̄ malivolētia. cui⁹ frondes ira et odium. cui⁹ flores irrisio. cui⁹ fruct⁹ simula-
tio et detractio. cui⁹ folia liuor et pallor. et quez aspicit despicit et corrūpit. Hec
Archid. xxij. q. iij. q̄ magnum. Et igit̄ dñe plebane Respice in me et api oca-
los tuos et vide an ne in omnibz his p̄missis: aut in vno tm̄ sis re? et p̄ oīa cul-
pandus put dictū est p̄ reglāz iur̄sup̄. an ne velis vn̄uersum mūduz lucrari:
et aīe tue detrimentū pati. de sumo. Bathens. An ne velis mltos saluare et te
ip̄m p̄dere. put fecit Dyoclecian⁹. An ne velis vt p̄cones vn̄uersitatū ad p̄to-
rium magni cōsilij p̄tores cōuocare: et tu videaris ab extra p̄manere. Dicit em̄
imperator Justinianus. Expedit reipublice ne q̄s re sua male vtatur p̄uidere.
insti. de his q̄ sunt sui vel ali. in. §. penul. vbi dicit̄ de suo vel empticio prout fit
apud italicos: vbi a barbaris vel paganis p̄p̄ie vendit̄ homo qui homo est. et
humaniter nō tractatur a dñō. de q̄ reipublice p̄tatis auctas se d̄z intrmittere
ne taliter tractet hō in fuili p̄ditione. et igit̄ ne talis p̄ xpi paupes procedat op̄-
pressionis inculcatio. pater pauper. i. pontifex ordinari⁹ ex sua pietat̄ visceribz
et mere compassionis vberibus remediū medelas ponat salubrius.

Plebanus. Pluribus per te sufficiat̄ allegatis et taliter p̄pensis breui-
tatis benignitate relegat̄: suo tpe nihilominus replicādis
inter cetera p̄fers de tue paup̄tatis cōtumelia: cui⁹ dñum patz in recentis expe-
rientie practica: que rex agēday est m̄grā. Et solerter dicis de puētū penuria
an ne p̄ singulos dies: aut interpolatim tibi p̄ sp̄ū sancti pinguedinē accrescit
q̄ p̄ singulas noctes venter tu⁹ plus q̄ me⁹ eructat̄er tumescat. an ne videam⁹
ter tue p̄fessiois p̄fratres (put dixit Hiero. xxvj. di. Terre p̄nceps) p̄ p̄fusionē
ignominiosam Iesum crucifixū pauperē esurientē farsis p̄dicare corpibz et iei-
unior̄ doctrinam per rubētes buccas tumētiāqz ora proferre. Et si in ap̄loz loco
fueritis: nō solū sermonē ip̄oz imitemini: sed p̄uersationē ip̄soz et abstinentiaz.
Hec ille: Et qd̄ vltra petis: an ne vite necessaria in q̄buscūqz p̄sistētia tibi p̄ue-
niunt cū quicūqz trāquillitate largissima. et nihil habentes (prout p̄actum est)
et possidentes omnia. quid vltra vis quod faciā tibi: cum sis pauper in rerum
abundantia (prout dicis) in tue mentis arrogantia. Audi quid loquar pro eni-
gmate. Si estis mendicantes mendicos nunq̄ vidi ditiores: et si estis diuites.

et religiosiſ mēdicā.

hos nunq̃ vidi paupiores. Sed hec nihil ad materie collatōis nre pncipalis
Religiosus. ^{propositum. in quo tibi finalr formabo collirium.} Tu tangis montes et fumigabunt. tu teris aromata et
sincerius flagrabūt. vrinā apud nos foret vite necessariorū abūdantia. et digna
pro mercede diuioz foret officioz p nos fideliter ipensoz stipendia. quis est
hic et laudabim⁹ eū: in veritatis sinceritate pfecta. qz p singulos dies et noctes
singulas horas canonicas debitū suis horis ab ecclia deputat⁹ noster cet⁹ lau
dabilis fratru nūerus venerabilr pfcit. Scis aut q cōpetenter arguim⁹ ex no
minis virtute. put cantor dicat⁹ cantus inofficiatōe. vt le. et no. de pbe. Lum
scdm. Vos q ppe canonici ab horis canonicis tanq̃ abstracti a concreto vt scri
ptores a scripturis. causidici a causis ppter inūcte vob frēntie sollicitudinē
appellamī. Attamē has horas in vestris ppijs psonis: quēadmodū nos panpe
res raro vel nunq̃ pagitis. sed fortassis p stipendiarios vob surrogatos debilr
pficitis. nihilomin⁹ tū fruct⁹ canonicatū largissimos imbursat⁹. Ecce silogizē
tis vtrariūq̃ partiū nostraz. simplr laboz et stipendioz imparitatē. Et hoc expe
rimur p saccoz plene farcitoz. qui portant vob ad dom⁹ qualitātē. et nos tenui
currim⁹ cū sacco p ciuitatē. Attamē qui dat iumētis escā ipoz: et pullis coruoz
inuocantib⁹ eū clemēter disponit: q a fructu frumētī et vini multiplicati: fideles
in pace xpi requiescam⁹ Et qd finaliter cōductori patrono qui vos ī suā vineā
vocatū rīdebitis: si mercedis pmiū p corpis ocio et nō p laboris exercitio rece
pistis. puto qz dicat⁹ cūz ppha Esa. xxi. Ecce dñs asportari te faciat sicut aspor
tatur gallus gallinat⁹. hic capo dī apud nos. i. gallus castrat⁹ qui non cantat
sicut gallus et vigilias noctis nō pconisat: nō ouat nec fructificat. sed incrassa
tus impinguat⁹ et dilatatus demū depilatur. et collo capiteq̃ deorsum penden
tibus et pedib⁹ sursum se erigentib⁹ asportatur vt recurat⁹ in ollā mittatur. in
quā putas ollam nisi in illam de qua dicat⁹. Dors est in olla. iiii. Regum. iiii.
Aut in illā succensam ollam de q legī Hier. i. vel in illam de q dicit ppha Jo
belis. ij. Om̃s vultus redigunt in ollam. Unde tu loqris de rez expientia. simi
liter ego loquor de hūilitatē nre patiēcia: et videm⁹ q post pontifical apicem di
gnitatis (merito pferendū) illitteratus clericus pluriū recipit stipendioz fruct⁹
q̃ habeat aut possideat vni⁹ nre pfessionis monasterij conuētus vbi fratruz
multiplicatus videt⁹ numerus. an ne talis clericus deuoret cibos egentiu aīaz
pro quaz salut⁹ saturitate suū fuerat beneficiū primordialiter pordinatū. Vñ
tales canōici hnt nomē p pterariū vt dicam⁹ antifrasis sermo signat p̃ria dicto
de quo largiter scripsi in li. de nobilitate. c. xxiij. Et igitur tales canonici non
ab horis canonicis (vt ptractū est) sed a canib⁹ mutis qui nō latrant: quos Greg.
detestando vituperat in suo pastoralī. c. xv. et hī. xliij. di. Sit rector. et Esa. lvi.
Unde fert⁹ de qdaz castellano qui castz et eius muros menia et munitōes custo
diri fecit per canes vigilēs pastu nō grauatos: sed graciles macros et agiles q
per latrat⁹ sui sonos et vlulatus accusabant quoscūq̃ et quādocūq̃ supuenien
tes: et in custodia tali multū pficientes. Quo quidez castellano p principē terre
remoto: alius sibi concernit surrogatus q hmoi canes repleuit bonis et non di
misit inanes. et qui taliter farciti pre lassitudine dormitantes. et per latrat⁹ suos
custodiē guardiā minime perficientes. Quo cognito mox inimicorū sagacita
tis astutia castrū inuasit. et castellano cum suis repulso violenter preoccupauit
Hi canes bene vigilantes sum⁹ nos fratres pre penuriā latrantes: ecclie taber
nacula per doctrine latratus fideliter custodientes et gallos gallinatos et ca⁹

De plebanis

Plebanus nes multos pro meritis premiū recipiendo p̄destinatos.
 O frater optime dicis: et ne rerū abūdātia ac alimētōz copia
 et terrenoz sarcina tu cū fratribz tuis nimīū graueris: et latratui tuo liberi in-
 niteris xp̄i vicarios. terreꝝ p̄ncipes clemēter inuocem⁹. vt sagaciter disponāt
 statui vestro famis et penurie miserabiles cruciat⁹ et subtrahāt oīs abundantie
 pondus vt latretis in ecclia dei fructuosius. de q̄ nup̄ clari⁹ scripsi in tractatulo
 de libertate eccliaistica: et scripta Friderici impatoris p̄mi ad totum clerū reci-
 tauī. et his dimissis redeamus ad p̄ncipalis questionis opus.

Religiosus. Legitur et no. in. c. Unusquisq. xxij. q. iij. q. curial' mo-
 dus loquēdi nō inducit obligationē. Sic nec cōmina-
 tionis tue choruscatio nobis inducit concussionis tremorē. et igitur placet vt

Plebanus. aggrediamur thematis prenotati p̄tinationem.
 Sū contēt⁹. et igit̄ nouisti q̄ interdū licz q̄rere de his q̄ no-
 uim⁹. vt. xxv. dis. c. j. et ita fecit xp̄s. qui cui⁹ eēt nūmīssima q̄sui. et astutia iudeo-
 rū: cesaris. illico rēdit Math. xxij. et ita q̄s interrogat vt ad interrogationē cō-
 petenter rēdeat. vt dicit Beda ibidē. Sic altricando causalr ad ptes arguim⁹
 vt ad veritatis simplicitatē curialiter pueniam⁹. Nā tubaliter de p̄suetudinibz
 vsu moreꝝ cōtinuo solerter insultasti. et q̄ intrinsecus latebāt p̄functorie trāsio-
 listi. Ecce q̄ vltimo dicunt̄ vl' fuit meli⁹ mēorie cōmēdant̄. de p̄se. di. ij. Liq̄do.
 Sic xp̄s in vltima cena dixit discipul' suis memoriter vsq̄ ad consummationē
 seculi retinenda. Et igit̄ voluit lex dicens. Exitus acta p̄bant: finis p̄o pugna
 coronat. C. de iudi. l. Rem nō nouā. Et igit̄ suppose digitū ori tuo et audi con-
 clusionis textū modico verbo. Dicit em̄ dicta Ele. in qua rōnis n̄re fundamēta
 stant finaliter p̄clusa. Nos em̄ vt in cunctis equalr et pacifice fauēte dño proce-
 datur: vniuersa p̄uilegia: gr̄as: verbo seu scripto sub q̄cūq̄ forma seu exp̄ssioe
 seu p̄ceptioe p̄boz a nob̄ seu p̄decessoribz n̄ris romāis pontificibz cuiq̄q̄ ordi-
 num p̄dictorū concessa. necnō p̄suetudines. p̄uentioes. statuta. et pacta inq̄ntū
 sunt p̄missis vl' alicui p̄missorū p̄traria penit⁹ reuocam⁹. vacuam⁹. cassamus et
 irritamus et c. Ecce si te vel tuos p̄frēs p̄stanter in consuetudis p̄tinatione soli-
 dasti. en̄ q̄ miserabilr eosdē et temetipm̄ (et fortassis ignorāter) circūuenisti.

Religiosus. Nunc scio vere q̄ put p̄missum⁹ q̄ veratio intellectum
 patēter acuit: et nos finalr p̄ semitas rectas introducitur
 Ecce primū put xp̄s exemplū parabole rei geste tibi dicam et consequē verita-
 tis viam p̄ legislatores et iur̄doctores determinationē deducam. In opido im-
 periali Thuricensi sunt tres connētū mendicantiū ordies: q̄ de anno dñi. M.
 cccl. incepti vni⁹ laudabil' p̄suetudis obseruationē. et hoc p̄ ciuiū ibidē disposi-
 tionē: ita q̄ in die sancti Mathie apli. quo quondā potentat⁹ opidi iam dicti
 a ferocissima seditione mortali fuerat liberat⁹: ipsi frēs in summis altaribz tam
 prepositure q̄ abbacie sanctorū Felicis et Regule diuina solēniter celebrare: et
 collationes ad clerum et cōsequenter ad populū facere: et erinde cōpetens emo-
 limentū recipere solent. Item put in antiquissimis ibidem repitur libris p̄ con-
 suetudinis vsu seruātū est ibidē tempibz longeuis: q̄ in feriā q̄rta pentheco-
 stes a cunctis clero et populo incolis et accolis supueniētibz de remotis fit pro-
 cessionis p̄gressus cū omnibz eccliarū reliquijs ad monticellū altum largum et
 spaciosum infra muros vbi quondā fuit Detij pretoris. Imperatoris Dyocle-
 ciani castrū. et ibidem dicti religiosi et non alius in aris mobilibz sub quattuor
 tentorijs curialiter expansis vnam missam cum secularibz clericis cantant. et als

et religiosi medican.

singuli religiosi sub singulis sibi deputatis tentorijs missas celebrant. et vnum sermonem per vnum fratrem ex ipsis ad clericos et populum faciēdo. et ex donis et sacrificijs magnū cōmodū per singulos annos reportāt. Putasne talis gloriose cōsuetudis cōtinuationē a tāto tpe cui⁹ initiū nō ē in memoria hoīm tantā et obfumatā vigore hui⁹ clemen. Dudū. de sepul. per platorum aut pastorum ibidē morantiū volūtate fore tollēdā. aut per fr̄mōes curatorum in suis eccl̄ijs impediēdā. Absit. Et nūc post parabolas larū deductionē: veritatis viā patenter ostendā per scripti iuris determinationē et doctorum declarationē. Nā illa decretalē quā nos dicim⁹ clemētinā fuit (put p̄dixim⁹) Bonifacij octavi. et idem Bonifacij similr in diebus suis cōposuit sextum librum decretaliū. et ibidē vide. c. j. de cōstitu. q̄ vult in effectū per summariū quē ibidē posuit Jo. an. noua cōstitutio p̄ncipis tollit primā contrariā quāuis h̄ non exprimat. Speciales autē cōsuetudines et statuta nō tollit nisi id exprimat. Decille. Quā dicta Ele. fuit cōstitutio posterior et nouissima. et p̄p̄ suam nouitatem in diebus illis fuit retardata et postergata q̄ nō in volumine sexti libri. sed ad clementinaz librum finalr et in tali rubro et in concilio wieneſi. tanq̄ extrauagans fuit introducta et incorporata. vnde dicta Elemēтина nostre ciuitatis Constantinēsis locales cōsuetudines. nec nr̄am de faciēdis sermōibz q̄dragesimali tempe (put premittit) cōsuetudinē per tuas nouas fr̄mōis inductiones aliquat̄r non debet impediri. et in hoc tanq̄ iuri scripto fundari per te nō debem⁹ defraudari. Hoc ibidē Archid. et Jo. an. concludūt et iura et iuriū rōnes diuersas introducunt. hic breuitatis amore non recitati. sed si placet videbis qualia produciunt.

Islebanus Tu sapiens es apud temetipsum: et innitans prudentie tue contra Salomonis dictū. vt le. et no. in. c. j. de cōsti. Nō tu putas q̄ ille gloriosus peritorum cetus in ciuitate et curia Constantinēsi. constitutus de nostre contentiōis partialitate p̄tinenter informatus: dudū qd̄ profers (si ita foret verū interposuissz discretiōis decretū.

Religiosus. Forte nostris ab vtraq̄ pte de meritis exigentibz nunq̄ fuerunt requisiti. nihilominus tamē apparet mee p̄nunc religiosi simplicitati prout infra dicam que apices iuris scire nō tenet. tñ nō oīno a iuris errore excusatur. Ita concludit Antho. de butrio sup lapum cōsilio. xij. Nam patet q̄ religiosorum nomine confratres et monachi denotant̄: et monachorum appellatione etiam fratres et econtra per fr̄es monachi comprehendunt̄. Ita no. in. c. Cum dilectus. de cōsue. similiter habet̄. de iudi. Lausam. sed fratres mendicantes nos sumus. vt p̄t̄ per dictam Ele. et carmelite put fertur eandē nr̄am obtinuerūt prerogatiue libertatē. Hoc scito: dicam tibi cum p̄pheta. Ecce super montem pedes euangelizantis pacem. Nam. j. c. et dicis pax et nō est pax. Diere. vi. Et iterū ore tuo te iudico (prout p̄tactum est) Nam pax est treuga dei et tranquilla libertas et discordie finis. Ita dicit Archid. de offi. le. c. j. libro. vij. Item pax est vinculum caritatis. Ita dicit Innocenti⁹ tertius prenominat⁹. de iudi. Plouit. et qui manet in caritate in deo manet et deus i eo. j. Jo. iij. et ergo vbi caritas ibi pax et ibi deus. Hinc perpende vtrū sis in pace cum deo si caritatem et pacem cum primo non habes. et quod tibi fieri non velles contra pacem et caritatem patenter infers. Dixit autē christus. Pacem meam do vobis: pacem relinquo vobis. Joh. xij. quod pulcre prosequit Breg. in pastorali. c. xlvj. vltra mediū. Scis autē q̄ dicunt iuris decreta qd̄ per me induco siue allego: contra me productum rationabiliter nō reprobabo. vt le. et no. xix. dis. Si romanorum. et pro tui iuris et rationis imo contentiōis fundamēti stabilitate firmiter credis et induc

De plebanis

cia Clementinā sepe recitatam: cuius medulle medietatis: in qua consistere virtutem pestimas notanter cribasti: sed principium et finem transiliendo tanquam gallus per prunas superficialiter tetigisti et memorie non commendasti. Unde notabiliter non perpendisti: quod dicit in eadem Clementina. in principio quod est de bulla Bonifacii octavi: non nisi pacis in tempore bene colit pacis auctor. id est Christus. Dicit autem similiter christi vicarius videlicet imperator cuiuscumque rei principium potissima pars est. ff. de or. iuris. l. j. Et idem. Fines acta probant prout preallegatum est. Et hoc detestatur Lathonis auctoritas sapientis: dum non eodem cursu responderet ultima primis. ordinata autem ad unum finem non operari debent effectus contrarii dispositionis. ut no. in. c. Nonnulli. §. j. de rescriptis. et in c. Ad nostram. de appel. Et his infero finem huius clementine ponderandam magni ministerii mysterio. et igitur ipsum tibi cum plena verborum continentia humilitatis mee patientia finaliter in effectu ponit. et de verbo ad verbum describit in finem: ut si quis fuerit qui huius collationis continuationem legerit: et Clementine huius textum consueta videlicet in forma non habuerit: hic virtutis verborum simplicitatem per intentionis industrie sinceritatem solleter discutere poterit: que est talis. Ceterum universos ecclesiarum prelatos cuiuscumque preeminentie status aut dignitatis existant: ac sacerdotes parochiales et curatos siue rectores predictos presentium tenore rogamus et hortamur attente. nihilominus tamen districte precipiendo mandamus: quatenus per divina et apostolice sedis reverentiam predictos ordines et professores eorum: habentes affectu benivolentia commendatos. fratribus ipsis non se difficiles graves duos aut asperos sed potius favorabiles propitios et benignos piaque munificentia liberales se studeant exhibere. sic eos in predicationis officio et propositionibus verbi dei: ac in alijs omnibus supradictis tanquam cooperatores eorum idoneos et laborum suorum participes prompta benignitate recipere ac affectuose admittere non obmittant: ut proinde illis eterne beatitudinis premium augeatur: et animarum salutis incrementa felicia procurent. Nec ipsos lateat quod si secus ab eis agi fortassis contingerit in hac parte apostolice sedis benignitas que ordines et professores eosdem uberiori favore prosequitur et gerit in visceribus caritatis. contra eos non immerito turbaretur. nec eadem equanimiter pati posset: quin super hoc provisionis oportune remedium adhiberet. ipsosque nihilominus celestis indignatio principis digna promeritis rependendis: cuius obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur minime preteriret. Nec tibi. Quid ultra dicam his qui oderunt me gratis.

Plebanus. videbunt in quem transfixerunt. Iohannis. xix. c. Et si de omni verbo ocioso reddenda est ratio. Matthaei xij. Quam putas discrepationis dissonantiam ostentas per presentis collationis prolationem in summa summarum calculo. et quis te constituit iudicem super nos Exodi. ij. ut tibi ius dicas in causa propria vel tuorum contra legum auctoritatem sacratissimorum. ut. C. ne quis in cau. sua. per totum. et ff. de offi. p. l. i. Senat. Ecce retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam. quia iustitia plena est dextera sua quam distribuit per mundi climata. et si te per me gravatus putas me ad pre-

Religiosus. toris tribunal protrahere et experiri non obmittas. Nolo multa fortitudine contendant mecum. nec magnitudine sue mole me premat proponat equitatem contra me et preueniat ad victoriam iudicium meum. Job. xxiij. coram illo quoniam zelari nihil potest. Ibidem. c. xij. Expedit enim a strepitu causarum servos dei esse quietos. de syndi. c. Unico.

Et religiosiſ mēdican.

quoniā apud caſidicos plene pauper dum nō habet quod offerat nō auditur ſed etiam cōtemnit: ⁊ cōtra veritatem opprimit. cito violatur auro inſticia. nul lamq; reus ptimeſcit culpā quāz redimere nummis exiſtimat. xi. q. iij. Pauper. Et igitur eterni iudicis tribunal illum reū non habet quē iniuſte iudet cōdem nat: nec damnabitur cum cū iudicabit illi. de re indi. Cum eterni. li. vj. Et igitur pro bono pacis et euitandis contentiōis ſarculo dixit chriſtus: qui vult teſ cum in iudicio contēdere ⁊ tollere tunicā tuam: dimitte ei ⁊ pallium. Math. v. Et ſequamur Stephanum leuitam: cuius os prece: et de eius patientie dono per ſingulos dies preconizas p os tuum q̄ ſinceriter inimicis ſuis pepercit ⁊ p pſecutorib; exorauit. Sed tui rigoris duritia. nec amies nec inimies nec in xpo fratrib; pepcit: ⁊ nō tm nō pepcit. ſ; etiā q̄ ſibi fieri nollet inſiſit: nec perpendit q̄ pauperes facti ſumus nimis. et licet ſum⁹ de ſorte domini: quēamodū clerici et monachi. de terra tamē que eſt dñi: minima pars videtur nobis aſſignata cum funiculo diſtributiōis. Et igitur nec nudi contendere nec inermes inimies nos debemus opponere. iij. q. j. Oportet. Habet enim priuilegiū q̄ non poſſet erui iam nudatus. de reſti. ſpo. Frequens. li. vj. cū concor. Sufficiebat enī no bis paupertas noſtra. Thob. v. et ergo committam⁹ illi cauſam cui oīa uuda ⁊ aperta ſunt oculis eius. ad Hebr. iij. et ille dixit. Amen amē dico vobis q̄ diu feciſtis vni ex his fratrib; meis minimis mihi feciſtis. Math. xxv. ⁊ teſtes ſunt celum ⁊ terra q̄ iniuſte perditis nos. j. Machab. ij. quia dicit Aug⁹. panis egen tiū vita paupis. qui defraudat illū homo ſanguinis eſt. xij. q. v. Immolat⁹.

Deleban⁹ Dixit autem imperator in Auten. de app. coll. iij. et eſt lex cano nizata q̄ deliberatio eſt omnib; neceſſaria: que indiſcuſſos hominū calores poteſt refrenare. ij. q. vj. Anterior. et laudabilis eſt cautela de liberationis cum qua totū agitur. et furor nil ſibi vendicat. xi. q. iij. Illa ppoſi torum. et qui deliberat nō affirmat neq; negat. ff. ad trebell. Q̄ ſi alſ. §. Sub ſcriptis. et igit q̄ antroſum tibi reſpondebo. mature deliberatōis examine per pendiculabo. ſtateram geſtiens in manib; lances appendendo equo liberamiē. ſolum illū pre oculis habendo qui ſine deliberationis adminiculo viuūt in eter num et creauit omnia ſimul. Eccleſiaſtici. xviij.

Religioſus. Quod facere vis fac citius: et q̄ vltima reſpondeāt pri mis in pacis auctore ſalubrius. Scrutare ſcrutinia ſcripturarū et legiſlatoris. archana quoq; mentis remorſumq; conſcientie diſfuſius. Nam non hominis puri: ſed dei vices gerimus in terris. cui villicationis noſtre ratiōem reddem⁹ in die illa in die ire calamitatis et miſerie. et ſi nunc vt dicit imperator erubeſci ſcimus ſi ſine loquimur: extunc ſi defecerimus conſuſione perpetua confundemur. Nihilominus tamen in his hominibus premiſſis conſentire te ſi tacueris arbitramur. ⁊ q̄ deinceps tranquillitatis et vnitatis ſinceritate: nunc ⁊ perpe tuo fruamur. Et Amen dixit

Delebanus.

Finis.

De religiosis

De religiosis proprietarijs pcepta domini predicantibus.

Super cathedram Moysi sederunt

Scribe et pharisei: omnia quaecumque dixerint vobis facite. secundum vero opera eorum nolite facere. Math. xxiii. Hec veritas protulit: quod cuncta antequam fieret agnouit. et quod precesserant de ore suo nunquam irritauit: et putat prophetia per verba preterita designabat futura: putat dixit. Super vestem meam miserunt sortem. Ps. xxi. Sic in proposito princeps prophetarum dixit super cathedram Moysi sederunt. et tales similiter sedebunt per tempora futura. et his diebus taliter sedere non cessabunt. et presertim videtur verisimiliter catum per omnes religionis statum et miserabiliter protelatum. hi sunt predicantes preceptum domini: et dum predicant nemo predicat illis nisi quicquid sibi mutuo predicet in tabernaculis suis. et quod in eadem damnatione sunt ex talis platioe predicatoris non erubescunt. Hec perpendens ego Felix decretorum doctor inutilis: olim propositus Solodoren. cui platur nup renunciam libere in fine ut possim propositum iter in sanum dirigere. Et igitur talibus superficialiter predicantibus non predicare. sed cum ipsis in collationis benignitate perferari desiderio desideravi. et huiusmodi militando per modum exercitationis seu disputationis: quod nostra veratio dat intellectum. Esa. xxviii. Et hi sunt taliter moderni predicantes religiosi fratres ordinum diuersorum: et presertim qui dicuntur mendicantes: et quorum aliqui nunquam vel raro mendicant sed panem mendicantium manducant. et horum peritiores continuo regibus. principibus. nobilibus. plebeis et rusticis presdicant. et insuper prelatibus et clericis: sed non videmus quod clerici non religiosi se ad predicandum illis ingerant. et presertim peruentualiter coniunctis sermocinari presumant.

Religiosus. Audite celi quod loquar. celi enarrant gloriam dei. Et hi sunt sacre religionis professi: quorum doctrina fulget ecclesia ut sol et luna. Vena in circuitu oculos tuos et vide quod sunt de clero. Huius est clericorum numero qui clerici seculares vulgo dicuntur: quoniam secularibus negotiis obuiando canonum preceptis conculant. de quibus tractat ne cle. vii. mo. per totum. et ibidem penitus abominantur: et clericum merces tractantem tanquam pestem detestantur. et hi sine religionis: imo sine clericali habitu honestate frequentius vagantur. et quod nulli ordinis. igitur transibunt sententialem ubi non est ordo sed semper horroz inhabitat. et quicquid predicantes religiosorum libros et instrumentis instaurant. et modum et formam predicandi a talibus religiosis rapiunt. quoniam non de inueniendis sed inuentis ingenio miserrimo sapiunt. et putat calceorum artifices per formam ligneam sotulares reficiunt. sic illi per doctorum nostrorum formas suos sermones conficiunt. Dic queso quod sunt et fuerunt quod clerici tam signanter mori (ciunt. dum predicandi reliquerunt.

Religiosus Fuerunt viri gloriosissimi videlicet Gregorius. Hieronimus. Augustinus. Ambrosius. Beda. Gratianus copilator decretorum. Albertus magnus. sanctus Thomas. Johannes et Ulrichus summe confessorum dictatores. hinc Bonaventura cardinalis. Jordanus. Scotus. Soccus. Alexander. et Alexander de candida et plures alii. Sed dic tu qui fuerunt (ut impertinenter loquamur) clerici seculares pro similiter utilitate communis taliter ecclesiam decorantes.

Clericus Exclusis penitus illis utriusque iuris doctoribus quorum impio regitur nunc post regem regum respublica et humani generis imperatoria maiest

proprietarijs

stas fuerunt principalr viginti quatuor viri in speculo hystoricali per Vincentiū
annumerati in .ij. parte libri sui. Et p^m est Pamphilus. et penultimus Hugo
canonicus sancti Victoris parisiensis teuthonic⁹ natione saro de cinitate Hal
berstaden. et vltim⁹ Ricardus eiusdē confrater: et infiniti plures quoz non est

Religiosus. Scriptum est: quoniā comparatiōes sunt (numerus.
odiose. Sed videamus qui prioritatis fontaliter fue
rit institutionis puilegio dotati viuentes religiose.

Clericus Certum est q^d sacerdotes qui etia³ fuerāt reges et principes
veterū testamenti. quēadmodum his dieb⁹ grecoz p^rbyteri vxores habebant
et liberos venerabiliter cohabitantes et mūdi principat⁹ apud hebreos regen
tes: put hodie sunt apud gentiles in deoz templis ministrantes. et dicuntur
flamines. et de deoz sacrificijs et idolorū ministerijs degentes.

Religiosus Utq³ patriarche et pphete vt Abraam. Isaac et Jacob
et consequenter Moyse et Aaron et David Salomō
fuerunt sup^r sacerdotes. Inter quos pphetas Samuel post obitum Dely sacer
dotis: et ante tempa David congregauit religiosum culmen cōuentus ppheta
rum. habitu differentialiter ab alijs populis distinctū. vt. i. Re. iij. et magister
in histo. et Iosephus iudeoz scriba. Consequenter Heliseus ppha cū quo cōuen
tualiter religiose vixerūt filiū pphetarū in monte carmeli. vestitu quoq³ nigro et
albo differentialr penatim impartito: put palliū Delye q^d ceciderat de curru
ignito ex parte fuerat cōbustū: et altrozū incōbustum remāsit album. de quib⁹
bus carmelite p^rsentiū diebus pcesserunt: et crescēte ecclia primā vestem in ha
bitū put nūc vtunt^r transformauerūt. Tercio puenerūt a Johāne baptista qui
conuentualr religiose congregauit discipulos. vt Joh. ij. de quo se nomināt mo
derni fratres Johānite hospitalis hierosolimitano. Sed verius a Johāne pa
triarcha Hierosolymitano qui primus instituit hospitale hierosolymitanū.
Quarto pcessit conuent⁹ religiosoz a Christo: qui cōuentuales sibi congrega
uit discipulos et ap^los: quib⁹ adheferūt puentualr multi discipuli post missio
nem spū sancti. vt dicūt Actū. iij. quia nemo quicq³ ipsoz possidebat aliquid
quod suū esse dicebat sed erāt illis omia cōmunia. Ex qua radice fundant^r pro
nunc omniū religionū eterne salutis fundamēta. et radicalr ordo sancti Fran
cisci et omniū medicantiū et a principio nihil habētes et omia possidentes. libe
re mendicare: et de alieno viuere: cum tū regularū suarum moderatione que la
borem manū requirit suo tempore. Quinto a Marco euangelista religio res
cepit p^rfessionis incremēta. qui apud Alexandriam discipulos mire deuotiōis
tenuit conuētualiter cōiunctos. vt dicitur in Ecclesiastica hystoria li. i. cap. xvj
Abinde primū processerūt monachi: quoz fuerūt tria genera. scilicet cenobitaz
qui laborando fideliter in cōmuni viuebant. Alij dicebantur eunuchi qui bini
et bini habitabant. et tertij anachorite qui dicūtur similiter circūcelliones qui
soli in deserto vixerunt. et processu t^pis in conuētus se cōgregauerunt. quales
nunc fallaciter se simulant Beghardi et Lollhardi in nemoribus et extra mo
rantes: nullam regulā profitentes. et aliqui de tertia regula fratrum minorum
se recognoscētes. et fallaciter scapulare sumētes. d^o quib⁹ tu magister Felix nu
per fecisti tractatū de validis mendicantibus intitulum. Sunt et fuerunt
mulieres olim virozū religiones deuotissime speculantes. et quoniā p se nō ha
buerunt religionis cōuentus et habitationes: sepius in habitu virili inter reli
giosos cōuersos: nō sacerdotes castissime secreto latētes: post mortē sunt repte

De religiosis

Hinc sancti patres et primo sanctus Thomas apostolus consequenter Benedictus Bernardus et alij plures monialium monasteria diuerse professionis constituerunt. Constat q̄ similiter inter gentiles (prout narrant cronice) fuerunt religionum cōseruatores. et etiam iudei qui dicebātur tempe christi viri religiosi si ex omni natione in Hierusalem congregati. vt Actuum. i. et Valerius maximus speciales de talibz facit tractatus. et Marcus venetus in itinerario suo inter sarracenos describit religiosorum conuentus: dijs gentium deuote famulantes: quoz (prout predicat) pontifices et sacerdotes dicuntur flāmines.

Clericus Et tu quoq; tuates putat fore potiores: eo q̄ tam gloriosos habueritis professionū vestrarū in veteri nouoq; testō cōseruatores. sed christus auctor omnium: et p̄sertim cunctorū in ecclesia professorum quos sequi voluit et mandauit euāgelice veritatis preceptū de quo predicatur. pro cuius transgressione morti traditi subitanee Ananiam et eius uxorem Saphiram. vt Actū. v. Et igitur sub mortis eterne pena abdicatio proprii ac obedientia. similis et castitatis obseruātia sunt cuiuslibet precepta religionis profes-

Religiosus De obedientia similis (sionis queq; principalissima. liter et castitatis obseruantia nō puto fore remissionis remedia. sed de rerum priuatarū proprietate et penitus ipsarū renunciatioe releuatio nis et restauratioe gloriofa sunt virtutis medicamēta: quibus pronūc vtuntur omnium religionū quasi confraternitatum cōturberua. et hoc sic seruatur a tanto tempore cuius initium non est in memoria hominū. et hec prescriptio legitima apud leges et iura canonica. et desuper quoniā religiosus de licentia sui superioris rerum suarū habet vsus: aut in mortis articulo renunciāns in plati manus vel offert se paratum vt sit renunciatur. nonne intentio indicat omnes. put dispensatio pape te clericū prebendas et ecclias fac possidere plures. et cō

Clericus. sequēter nō times deos nec abhorrebis pontifices. Sunt in ecclesia. xiiij. religiones at paulo plures. et tantū tres regule ad quas reducūtur omnium religionū pfessiones. videlicet sancti Basilij que sub se solū habet carmelitas p̄dictos vel montis Carmeli fratres: et añ tempa David institutas. Secunda est regula sancti Benedicti: q̄ sub se habet omnes Benedictinos. cluniacē. cisterciē. carthusiē. et cōmuniter omēs. xij. lectionibz in suis matutinalibz vtentes. Ceteriq; cūcti per mūdi ordines p̄ nouē lcōnes matutinū psallētes sub Augustini reglā p̄stituūt: vt sunt canōici reglā res Johannite. cruciferi. premonstratē. fratres heremitaz sancti Augustini. predicatorum. minores. paulini: ceteriq; plures: et summarie nulli persone dictorum ordinū cōceditur q̄ habeat proprietatis vsus. Nam illa tria religiosi tam proprie substantialiter sunt et indifferentialiter assignata. q̄ in contrariū dispensare non potest dominus noster papa. et licet de monacho faciat non monachum put factū est de monasterio Lucerne. ordinis sancti Benedicti de anno domini. D. cccclvi. et extunc pōt omia q̄ potest clericus vel monachus iuxta sue conditionis dispositōem. Vñ si licet plato dispensare cū mōacho vel monacha super proprietate: liceret etiā de castitate: vt diceret monialis: placz dñe p̄ abbas vt mecum dormiat monachus. et si talis petitio videretur incōuenientissima. sic pari passu de proprietatis cōmodo concernit enormissima. vnde generalr dixit Hiero. tolle propriam voluntatē et non erit infernus et p̄nter volūtātē ad res proprias et stabis securus. vnde put narrat Gregorius in dyalogo. et de hac materia in ca. Cum ad monasteriū. de statu mo. et de sancto Benedicto qui monachū exilis

proprietarijs

auri possessorem: mortuū in signum damnationis sepeliri fecit non in cimiterio cum ceteris fratribus: sed segregatim in sterquilinio. id est in equorum aut iumentorum fini stercore quoq; fossato. sicut hodie usurarius publicus nō sepelitur in terra sacrata iuxta iuris decretum (prout seruatur in tota germania et in Roma et in Bononia et in multis locis in ytaliam. et simile statutum est ecclesie de religiosi proprietarijs: licet non seruetur sed in grauamen penarū prout dum hereticus aut infidelis ecclesiastico more sepelitur.

Religiosus. Domine nō est ita. Nam omnipotens et misericors deus. cuius misericordie nō est numerus. quare tam faciliter damnet tantorū religiosorum suarum creaturarū tumultū? Nam longe maior pars omnium religiosorum vitatur proprijs rebus. et presertim nos mendicantes aliunde propter paupertatis grauamen: in cōuentibus modica possidentes. et propter hoc oportet acquirere per predicationis officium. confessionis beneficiū. penitentie leuīs arbitrium. et aliqui per manuum laboris artificium. et frequēter per altaris sacrificium: ut inde viuam et corporis habeamus vberiores victum et vestitū: quoniā de certis redditibus prouentibus et obuentiōibus nihil speramus. sed incerte mendicatiōis suffragio hūanitatis corpora sustinemus et sustentamur. et qui docti inter nos fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti. et qui ad iusticiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas eternitates. Daniel. xij. Obscurat enim maius lumen minus et tam redolentis hominis peritiam quare non eradicaret alicuius ordinis hactenus non seruata cuiuscunq; professionis mandata.

Clericus O frater: notanter dicis per predicationis officium. et hoc est pingue tuū releuationis et sustentationis beneficiū. et igitur vestri doctores et rabini peritiores in cathedra Moysi sedentes precepta domini (prout permittit) predicantes et gloriantes in eo. quia scriptū est Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatem. i. Cor. xij. Nam alij per spiritū dat sermo sapientie. alij sermo scientie secundum eundem spiritum. Nunc perpende ad quā utilitatem dummodo studet ut hominibus placeat et domino displiceant. et igitur confusi sunt quoniam deus spreuit eos. Nam verba. voces. gestus. apparatus et opera taliter ostentant ut audientibus non displiceant et dulcissimis allocutionibus. mellifluis confabulationibus. obscuris adulationibus verbosis curiositatibus. virtuosis aspectibus. fictis religiositatibus. humilissimis incurvationibus. altis manuum applausibus. sursum et infra tendentibus. subtilissimis argumentationibus appareant cunctis hominibus: et moliti sunt sermones eius super oleum: et ipsi sunt iacula. Psal. liij. et dum multitudinis populorum congregatio fuerit tumultuosa. putat quod ipsorum predicationis fuerit multum fructuosa. Sed quid sequitur. putat qui dulcis armonie. concordantis symphonie. musicorum concentus: in cimbali bene sonantibus. perpendit intentissime: et delectatur in talibus serenissime. sed postquam sonus cessat. auditus facillat. et diuersitas odorū sensus segregat. nec resumere potest vnicam vel minimam consonantitatis notam. sed sicut ventus Zephus vel auster aquilonem surgere facit: qui transit et non reuertitur. sic talis sonus subtilissimi sermonis post modicum totaliter annihilatur. Nam visum est frequenter in experientia dum vnius tota domus familia de tali sermone subtili ad domum reuertitur: et per ipsam sermo mirabilis commendatur. et si dicit paterfamilias ad discretiores ex illa. Rogo dic nobis illius sermonis vnicam particulam. Respondet. Non scio per animam meam dum audiui delectabar. et sic vagam concepit conscientiam. Non dum autem percepi quod binōi predicantes increpauerint sue congregatiōis aut professionis conuentuales

De religiosis

quorū cognouerūt in terra puerfatiōis errores: et p̄sertim in dictis substācialibz
tribus exorbitantes. imo seip̄os nō edificant: sed tanq̄ linguis hoīm loquunt̄
et angelorū: caritatē nō hñtes. quid sequit̄ sunt tanq̄ es sonās aut cimbālū tin
niens: qđ cū dulciter sonat nō sibi sed alijs laborat. Hi sunt (de quibz dicit Jaco.
in cānōica sua) fallētes semetip̄os: et tanq̄ auditores sibi et nō factores: et cōpant̄
viro considerātī vultū natiuitatī sue in speculo. qui abijt et statim oblit⁹ est q̄lis fue
rit. Jac. i. et nihilomin⁹ se sua voce condēnāt. Vñ quodā audiuī plebis pastore
ad oues suas religiose p̄dicantē. et post officiū ad mēsam p̄perantē. et effectualit̄
inquit. si qđ p̄dicani cōcernit̄ vix nō videbo lumē in eternum. et quid factū est
(prout mihi p̄stat) perpendam⁹. nam sine lumē q̄si subitanea fuerat suffocari.
Nam etiā de quodā religioso legi multū deuoto et sufficienter perito: eloq̄ntie
quoq̄ dono cōmēdabiliter redimito. et dū in sui p̄mōis eloq̄ntie patenter dyabolo
concratē de faciēdie pulcritudinis serenitate. vanā concipet gloriā. mox p̄uersus
in cor. ait in seip̄o p̄pter te videlicet vanā gloriā nō incepti. nec p̄pter te cōceptū ser
monis intentū dimittā. sed viriliter virtuose p̄cedam. Ac si diceret. Domine non

Religiosus

est exaltatū cor meū: neq̄ elati sunt oculi mei. Ps. cxliij.
Et tu clerice nostrorū profers religiosorū vitas puerfatio
num. Sed turpe est doctori cum culpa redarguit ip̄m. Nam scriptum est. non
quis dicat: sed quid dicat attende. et hoc xp̄s in p̄dicto voluit euangelico veri
tatis denotare. dum de cathedra moysi p̄tulit. nam leprosa man⁹ mundū semis
nat et metit frumentū. et terra vili⁹ et inferi⁹ inter cetera videt̄ elementū. tū lapi
des p̄ciosos p̄fert. similiter aurū et argentū et omniū creaturaz m̄ et fundamētum
Permittas igit̄ nos cū fruct⁹ vel sine fructus. id est emolimēto predicare iuxta
conditōes hominū: nos et sermōes n̄ros audientius. Dic queso bñficia tua aut
tuorū p̄fratrū tempe p̄nti aut p̄terito q̄litercunq̄ fructuosa. q̄ nup quidaz terre
p̄nceps p̄pendebat. et inutiliū multitudinē sacerdotū considerabat. Et igitur
a quodā m̄gro parisiēsi: qui quondā quodlibetū in ciuitate p̄ncipis disputaue
rat: et fraudulēter q̄rendo dicebat. O m̄gr quot sacerdotes sufficerent p̄ rusticis
in terra degentibz. et fecit s̄ in illū finē: si diceret centū et p̄nceps diceret et reliq̄s
expellam⁹. vel diceret q̄ sacerdotes nō eēnt sufficientes. itēz diceret. et ad locū
cuiuslibet duos ordinem⁹. sed sagax m̄gr ait. Dñe p̄nceps: nup parisius in qđā
quodlibeto que sunt quidā nobilis quot caude vulpiū vna post aliū extensa de
terra tangerēt celum et fuerat respōsum. caude vulpiū in lōgitudine sūt dissimi
les. sed si tres eēnt longitudie sufficientes altitudinis nūez cōplerent. sic ad p̄
positū: sacerdotes sunt dispares: et rustici sunt ineq̄les. et p̄ bonis et honestis mil
le rusticis sufficerēt duo sacerdotes. repit̄ etiā vn⁹ solus rustic⁹ tam iners insul
sus et inept⁹ quē decē sacerdotes ad bonos vix reducerēt gestus: mores: ritus:
ac honores. et igit̄ dñe p̄nceps ad p̄positū. postq̄ mihi dixeritis rusticorū in sin
gulis villis morantiū mores et conditiones. dicam vobis numerū sacerdotum
qui talibus ad regendum forent sufficientes: et p̄nceps quietatus.

Clericus

Non expedit pronūc talia taliter recitare. Nam tu et tuates
et p̄sertim religiosi medicantes per singlos dies: et etiā no
strates in suis sermōibus. et signāter ad clerū facitis collatiōes: et consuetū fuit
in concilijs Constātiē. et Basiliē. q̄ religiosi nō pape nec cardinalibz nō qui
buscunq̄ p̄latis pepcerūt. qm̄ nō habuerūt p̄bendas seu beneficia: aut eccliaz
dignitates quibz spoliari timuerūt. sed tanq̄ nudi coraz latrone seu raptore au
denter cantauerūt. sed etiam econtra tales prelati collationibus consueti simis

proprietarijs

libus non aduerterit. Comparuerat tamen in principio dicti concilij Basiliensis. quidam frater Builhelmus: ordis minorum facundissimus. et similiter ibidem non ulli peccator. Sed quoniam in Francia contumaciter predicauerat: a clero multas contumacias. id est. circa trices vltimas ad Basileam reportauerat. put in capite facie manibusque demonstrabat. quoniam scriptum est. Qui non habet ere luat corpore. et quia beneficijs caruit: penas corporis violenter reportauit. et post multa talia commissa quoniam errauerat per clero frantie conuictus. de regno perscriptus: et ad perpetuas carceres condempnatus. Sed tu religiose mor reuere ad materie principalis apparatus.

Religiosus. Similiter et nos fratres propter usus et consuetudinis continuationes quas reputamus nobis fore leges: non curamus clericorum redargutiones: et maxime ad tria substantialia per te premissa se pretendentes. et etiam quoniam nostre prelationes similia non fuantes nos non coartant. et sic sub velamento alarum suarum super misericordia domini stamus pseuerantes. sic presentibus contingit diebus. nam adulterium et concubinariorum tam terribilis est multitudinis usus et pontificum similiter et prelatorum ac pastorum consensus per taciturnitatis vicium declarat. quod predicatio religiosorum contra tales et clamor tanquam per plures lupos vni pastorum euolat sine canibus nullus est perfectus.

Clericus. O frater: tu nosti fortassis (put dicit Valerius maximus) quod statuta principum quemadmodum tela sunt araneorum que capiunt muscas: sed si venerint irruendo culices. bruci. vespe quoque maiores. disrumpendo violenter preumpunt. et extunc minores musce sequuntur. sic est de vobis fratribus put etiam de clericis. postquam prelati vni rumpunt regularum tela. minores et iuniores fratres sequuntur sine corrosione conscientie. Et igitur periculosum videtur dum prelati delinquant: quoniam tot mortibus sunt digni quod aetas destruxerit. vni Breg. prelati signum sine signo nihil aliud est quam ludibrium. Et finaliter sanguis subditorum de manibus eorum requiritur. et huius tremoris timore conueniunt monasteria et domus vtriusque sexus personarum congregationes. et primum in Austria et Styria ac karinthie ducibus penitus receperunt (relictis moribus antiquis) nouum iugum domini. et se voluntarie reformauerunt. et in sinceritatis spiritu humiliter quieuerunt. et omnibus bonis spiritualibus et temporalibus abundanter preceperunt. et de die in diem perficiunt. prout Christus dixit discipulis suis dum omnia communia habuerunt. nunquam aliquid defuit vobis. et hoc erat preterite communitalis sacratissimoque diuisionis reus felicitatis. Sed in primis vos omnes ordinis sui regimine obsequantiam non sequentes tanquam apostate deuiantes erunt observatorum imo regularum vtriusque institutorum principalium ut fuerunt Benedictus Dominicus. Franciscus. et plurimum sanctorum aliorum patrum tyrannici persecutores: et in Christo vestrorum fratrum in regulam simpliciter intransiunt seductores. et hi persequuntur in paupertate degunt: in miseria subsistunt. in penuria tabescunt. et summarie hic et in alio seculo omni bono deficiunt. et imo quod turpius est. iuuenes nouitios tenues: et ad bonum flexibiles exemplis pure venenosis inficiunt: et in litteratura non instruunt. in disciplina negligunt: et taliter quod ad peritiam dignitatem anhelare non presumunt. quoniam per prauitatis usum in intestinis corrupti sunt. Et nunc auribus percipe clamorem meum. si quoniam aliquid de vestris ut sunt prelati. pores. guardiani. lectores. cellerarii et semper coci cum ipsis plenarie degunt et glorianter dicunt: pro nobis satis: competenter per socijs: et non curemus de ceteris. Quod inanis est gloria: que in die ire calamitatis et miserie et amara valde est miserrima miseria et omni tristitia plena. nam presentibus abundantes in seculo principaliter quoque clerici: et plus religiosi imo pauperissimi fratres. hic modicissimum proprietatis titulum habentes: omnes in vnum. diues et pauper per vilissimis rebus terrenis: perpetuis carebunt abundantibus. Nonne hec est vanitas et omnis vanitatum inhumanitas: et internarum cogitationum euacuitas: put ille qui per furto vel rapina vni aurei: ac alius eodem die

De religiosis

pro mille florenis vno patibulo suspēdunt: et ambo pariter hoc terribili vocabu-
lo, videlicet fures nūcupant, et iste de modico vilis ac ali⁹ de magno furto fur so-
lennis aut famosus appellat. Sic sūt maiores pūnc raptōres vt sunt aliq⁹ no-
biles eleuato capite tanq⁹ honorandi pficiunt, sed paupes raptōres capite di-
mittunt. Sic est de vsurarijs publicis vbi vn⁹ p vno talento: et ali⁹ p mille. am-
bo siml⁹ extra cimiteriū iuxta iuris decretū pñciunt. Sic simil⁹ cum adulteria
vn⁹ cū turpissima, alijs cū speciosissima cōmittunt, et fm leges ipiales ambo si
fuerint p cōiuges accusati: capite puniunt, et h⁹ lege lombardica p alijs vniuer-
sitates seu cōmunitates aut ciuitates italicas seruant, sic etiā dum clericus cū
vetula cōcubinat⁹ crimen pñt, et ali⁹ cū pulcerrima bitare cōsuevit, et ambo fm
iuris scripti rigore p se tanq⁹ in pctō mortali sordescentes, a diuinis officijs su-
spendunt, de q⁹ plen⁹ in tractatulo de anno iubileo p me nuper cōposito et alijs
criminosis tractat, et remisi ad ea de q⁹ le. et no. i. c. Vltra. de coha. cle. et mu.
Sic simil⁹ mulier q⁹ cū solo pñcipe fornicata, et alia q⁹ cū multis rusticis fuerat cō-
taminata, ambe piter dicunt meretrices. Vñ d⁹ q⁹ quedā monialis honeste cō-
uersationis pteriens domū cuiusdā burgenfis qui monedulā habuit iuxta fene-
stras in cauea pēdentē, que cōiter quālibet mlierē ibidē pterientē acclamauit
meretricē, et ipsa sūsum asperit et inq⁹, quis dyaboloz secretū meū tibi reuela-
uit: credens q⁹ sibi soli et nō alijs talia dixerit, et cōdintime cōpuncta cogitauit
celi reuelabūt iniq⁹tatē iude, et coruī latrocinii et latrones scī Beynrbadi, et ef-
fectual⁹ vitam cōuersa mutauit. S; nunc ad ppositū pnotata reducant: et om-
nes in vñ diues et paup⁹ in vero dei iudicio pñant, et qui portauerit pond⁹ diei
et estus cū vltimis remunerant. Et q⁹ in vno reus est: oim reus est, hoc est: qui in
vno peccato mortali: morte poccupat⁹ occubuerit, cum Layn desperato: ac Ju-
da proditore et pontio pylato mercedes recipit, cū tali tñ differentia put nonit
qui nil ignorat et iudicial⁹ decreuit. Nūc i summa sumaz tu religiose cū solido
solo seu precio vilissimo cōdemnaber⁹ ppetuo: put confrater aut platus tu⁹ cuz
thesauro patenter pñoso: et ambo iuxta sacroz canonū statuta et regulariū vraz
decreta in signū dānationis ecclīastica carebit sepulsa, aut si cōuert tanq⁹ here-
ticis et infidelib⁹ pl⁹ est nocitura. Et nōne hec ē vanitas vanitatū: cū p tali va-

Religiosus.

nitrate āmittis celestis regni potentatum.
Licet hec et his similia nos religiosi clericis beneficia-
tis et alijs seculi filijs talia pñcādo retulerim⁹: et insole ter apparat⁹ aliquādo
feroces ostenderimus fateor q⁹ virtuosos operibus clam neq⁹ palam proscuti
non fuerim⁹, put thema veritat⁹ euāgelicū declarat apert⁹, nam finitis pñe tē
poribus videlicet q⁹ dragesimalib⁹ pascalia lete cū ceter⁹ suscipim⁹, qm p illa tpa
tanq⁹ rusticus in messe: fruct⁹ beneficioz nroz collegimus: et sine semis effu-
sione messiem sequentis anni spectamus, et summarie quicquid dixerimus de
mandatis ecclīe: prout alijs sua, sic nos nostra cum senioribus nostris viuīs et
defunctis seruare consueuimus, nec aliquis de nostris de mortuis est reuersus

Clericus

qui reuelet aut reuelari faciat quid certo sit certius.
O frater suspirando perpendas q⁹ in h⁹ seculo p suis scelerib⁹
iuxta legiſimpialis edictū ad ignē fuerit cōdēnatus, et pñter igne sulphu-
reo sarmētis et pice copiose fulcitis crudeliter flāmis irruētib⁹: scintillis choru-
scātib⁹ seueriter fuerit circūdat⁹, et vlulatu clamor⁹ penit⁹ angustiat⁹, qd putas
q⁹ reuelare aut annūciare seu narrare possit pre pñura fumosi vaporis omnib⁹
amicis cognat⁹ et pfratrib⁹ prope vel longe manētib⁹. Sic ad ppositū, hec est fis

proprietarys

des nostra: qz qui bona egerūt ibūt in vitā eternā. qui pō mala in ignē eternū. quā si q̄s fidelr firmiterq; nō crediderit: saluus esse nō poterit. et in igne tali taliterq; cruciatus quid credis q̄ tibi vel alijs renunciare valeat. vel si est in celis pre gaudio tibi nil referre pcurat. nam diues epulo sepult⁹ in inferno tantū. ex eo q̄ntū delicate vixit et paupib⁹ nihil distribuit. et igit̄ n̄ tāto cruciatu torq̄batur quin cū Abzāā loqui potuit. et sic verisimilr putam⁹ sicut maior adulter vel fornicari⁹ plus punit⁹ q̄ erigi⁹. sic maior p̄rietari⁹ plus q̄ minor. attamen ambo si sine pnia pctis correspōdēte morte p̄occupati fuerint vno suspēdunt infernali patibulo omī cruciatu pleno. vlt̄ possum⁹ dicere de p̄dicto dūite q̄ dñs hāc visionē mortalib⁹ ignotā nob volebat innotescere. vt infernales penas duduz p̄phas nob pmulgatas: imo p gentiles vt fuit Job Virgilius Socrates et alijs ples intelligerem⁹ pctōib⁹ supuenturas. Nec gaudebis ex eo qm̄ p̄rietarij sūt in infinitū plures. Nam vt dic Aug⁹. nō minus vrit qui cū mltis vrit. Hoc videm⁹ dū plures in vna domo p̄cremātur: aut vna naue suffocant⁹ nō magi cōsolabunt⁹: sed verisimili⁹ vnus alteri⁹ pena concutit⁹. Nā scūs Greg. narrat in dyabolico qualr Theodoric⁹ rex Gothorū qui dicebat de Verona Arrian⁹ ecclie romane p̄secutor arrept⁹ p demones et visiblr viuis aīa et corpe pducebat⁹ nudus discalciatus ad ignes ethne montis p̄petue cruciand⁹. de quib⁹ legir in hysto. sancte Agathe et ibidē ciuitas Syracusana: qui quondā terminos suos excreuerat. et illi ciuitati p̄inquerat. et igit̄ ciues ibidem velū sancte Agathe p̄ ignis tanq; gehennal voraginē palauerūt: et verocitate ignis retrocesserūt. Hoc tibi sit dictū vt de penis infernalib⁹ aut purgatorij mai⁹ habeas crudele testimoniū. Hunc ad p̄positū p̄uertamur: perpende tu religiose q̄ fuisti liber natus: et nō cōpulsus sed poti⁹ in tue iuuetutis teneritate deceptus tā religiose p̄fessionis rigore norma pmittendo: aut nō decept⁹ s; liber inuolut⁹: quā ptunc seruādo sub pena peccati mortal̄ es inuolabilr astrictus. et si in tali violētia vsq; in finē p̄seueraueris sine dubio in etnū peribis. Nam fortassis putas q̄ regule p̄seruatores moderni siue p̄teriti inaniter errauerūt. nam sunt p̄prie contraria fuare mādāta. et nō seruare mādāta: et si vnum bonū: aliud p̄riū indubitāter est malum. et p̄sequenter pctm̄ et nō simplex s; onerosom. Q de⁹ index eterne vbi me abscondam a vultu ire tue vbi iust⁹ iux saluabit et cor sincer⁹ p̄cutit et scūs cōmouetur. Aut qd dicem⁹ nos inutiles fui omī spurcicia pleni dū tremūt viri gl̄iosi et etiā amici dei qui dño in fame. siti. frigore. nuditate. labore. fatigatiōe. vigilijs. ieiunijs. orōnib⁹. sanctis meditatiōib⁹. seuis p̄secutiōib⁹: et molestis insultibus. et nihilomin⁹ nus domino fidelr et ardentē seruierūt. Q̄s mltas gues tribulatiōes perpessi sunt apli. martyres. confessores. p̄gines et ceteri sc̄i fidei p̄fessores q̄ xpi sequi voluerūt vestigia et aīas suas oderūt. ac eternā vite patriā possiderūt. Q̄s strictam similr et abiectā p̄res in deserto duxerūt regularis vite figurā silr et p̄uersionē put Hiero. narrat in vitaspatz. Quas graues temptatiōes: infestatiōes pertulerūt q̄s p̄tinuas sine intermissiōe deuotas orōnes p̄fecerūt. q̄s rigidas abstinentias sustinuerūt. q̄s magnū zeli desiderii ad spūalis p̄fectū seruoris gesserunt. q̄s forte bellū aduersus vicioz stimulos egerunt. q̄s purū intētionis p̄positum ad benefaciendū tenuerunt: et nulla particula diei neq; hore ipsis inaniter p̄terierūt: ac p̄ operis boni cōtinuatōem a sc̄is desiderijs nunq; cessauerunt et freq̄nt̄ pre p̄templatōis dulcedine naturali nccitate refectionis postposita obsequij diuini cultus solēnitatē p̄fecerūt: omib⁹ quoq; duritijs. dignitatib⁹. amicis. honoribus. cognatis et mundi cultorib⁹ liberaliter renunciabant. nil in orō

De religiosis

de proprietatis singulariter tenere cupiebant. ac de leta puraque paupertate gaudebant in humilitatis gradu vero persistebant in obedientia simplici vivebant et sic de die in diem in virtutibus perficiebant. et talis in principio omnis religionis erat strennui fervoris operatio et cuiuslibet principalis gloriose confraternitatis origo: similis et occasio. Hec probant antiquorum monasteriorum vestigia veterum scripturarum: librorum: voluminum. cartarum. litterarum quoque testimoniorum testamenta. Et hec omnia et singula superius denotata sunt per observatores regularium interne consideranda. sed non sub precepto singula facienda. sed sinceris affectibus singulariter (inquatum sunt humane fragilitatis potentat?) perficienda. quoniam ad impossibile mortalis nature conditio non est restringenda.

Religiosus. Tu profers infinita de nobis confratribus et fratribus. inter omnes ordines orbis pauperculis. Sed dic aliquid de superbissimis ordinibus Benedictinis: et ad Benedicti regulam costrictis.

Clericus. Quid compendiose dicam concludendo quod non aliter puto quod quam plures ipsorum non credant vitam post hanc vitam. et sic credunt nihilominus ducunt vitam desperatam ut dicam percussim? sedus cum morte. et cum inferno fecimus pactum. Esa. xlvij. et non perpendunt quod ipsi gentiles predicti. et super hoc Alexander magnus. Aristoteles et Ptolemeus. alij quoque quorum non est numerus propter future felicitatis fervores operati sunt iusticiis et aliqui eorum adepti sunt repromissiones. ut Traianus imperator qui propter equitatis et iusticie meritum ut narrat Grego. post mortem peruenit ad beatorum quietem et gaudium. de magnis monasteriorum divitiis in communis tametsi forma religiose possessis composui uuper specialem ad instigationem domini: abbatia de mulbrunen ordinis Cisterciensis. Spirensis dyocesis tractatulum de negociis monachorum intitulatum. per dyalogum similiter disputative dicatum. et de quondam prelatorum monstruosa ordinis sancti Benedicti curialitate pomposa. ex eo quod sunt abbates insulati se faciunt et permittunt principes denominari: prout in Germania sancti Galli loci heremitarum. necnon Augie montis apud Constantiam monasteriorum abbates: quos Jo. an. in addi. spe. nominat asinos coronatos. de quibus largiter scripsi in libro de nobilitate: in capitulo qui in terra principes debeant denotare.

Religiosus. Tu terribilis es et quis resistet tibi cum in preminari. notatis tam diversis usus fueris noui veterisque testamenti ac sanctorum patrum et aliorum peritorum scripturis emendem? in melius si quomodolibet ignoranter peccauimus? et quod est preciosissimum videlicet tempus usque modo totaliter perdidimus? nam sic a cunabulis quasi sum religionis habitu nutritus. Sed putat presens noster nos narrauerunt: et seniores populi nostri precesserunt in viis morum et virtutum semita pauper tenter errauerunt. Nam si rex dauid ille gloriosus dixit. Vermis sum et non homo. et Abraham patriarcha Genes. xlvij. loquar ad dominum meum cum sim pulvis et cinis. quid dicam pauper eloquio miser ingenio. diffusus arbitrio. indignus dei fuitio. egenus eius obsequio. timorosus celos aspicio. peregrinus in seculo ciuitatem manentem: imo nec locum ciuitatis aut cellam domus ordinis firmam sed semper annuatim quasi variabile gyrouagus habere recognosco. in ordine sum super medietate despectissimus et cunctis fastidiosa fundato. et in paupertatis maledictione constituto. et nullius certe pensiois iuxta regule rigorem fruor tributo. et inter omnes mundi perfessores sum in ordine minimo fratrum minorum coiter nuncupato. et omnis hic labor miserabilis apud deum penitus est inanis. sed respectu: et iuxta cuiuslibet hominis conditionem comparatiue prout subulcus et rusticus imperatore seu rege dicitur arrogatior

proprietarijs

sic ego cū fratribz meis inter omēs religiosos orbis imo pre clericis terraz vniuersis in elationis eminētia. in plationis eloquētia. in sonoritatis facundia. in gestus apparentia. in ambiōis appetentia. in mox supbia. in fimbrie dilatura. in longitudinis secutura. in funis cinctura. in manicaz ampliatura. in corone capitis rasura. et summarie de mūdi voluptatibz cunctis pñic si placz nō specifcandis nulla nobis latet varietatis figura. Sicut de quodā heremita legim⁹ qui culatra fuerat corrosa. circūuolutus. et q̄ ad instar prelatozū post pedes longe sequebat. retrospectiē nūmū gloriabat. et aliam nō in premissis puto rationē: nisi (prout dicit Gregorius) q̄ minus licet acinus vrit. Et quoniā beatus Franciscus nos inter mūdi professores fore voluit humiliores. Et dicit Seneca q̄ prohibitio augmētat affectum. His cōsiderātis et combinatis ad supbiaz sumus prouiores. Nam credo q̄ si Lucē matri nostre de ligno vite nō fuisset prohibitio facta. de transgressione nunq̄ fuisset recordata.

Clericus.

Frater q̄ sincere tanq̄ p̄ artem p̄spectiue p̄pendis q̄ sumus in via dissimilitudinis: et qualiter equanimiter cū obsequatoribz recipim⁹ talentum nob creditū eterne retributiōis. Nam dicunt iura p̄ vicariū dñi nostri Iesu christi condita. cōfirmat etiā sacre veritatis theologice doctrina. et inter cetera dicit Jo. in summa p̄fessor li. iij. titulo. xxvij. q. viij. q̄ sincerus religiōis approbate p̄fessionis et ordinis ingressus p̄ hoīem cuiuscūq̄ p̄ditionis vel status ē absolutio vera q̄ dicit a pena et culpa. et tanq̄ et taliter hō purificat a peccat⁹ sicut in baptisimat⁹ vnda que similr mūdāt iudeū gentile. vel sarracēnū. et si fuerit latro vel homicida ab omni pcti macula. et si in tali status innocētia vsq̄ ad finē perseuerauerit iuxta Hiero. et alios doctores sine pena de hoc seculo ad celozū gaudia transibit. Sunt tñ crimīa ab his beneficijs penitus excepta. videlicet rerum aut honorū ablatio et nō restitutio. quoniā dicit regula iur⁹. et sunt sancti Augustini verba q̄ nō dimittit pctm nisi restituat ablatū. et hec regula nec per contritiōē. nec per confessiōē. absolutionē. indulgentiarū remissionē. ne per religionē recipit aliquā dimissiōis vel relaxationis exceptionē. nisi tñ in illo q̄ nihil habet in mūdo vnde faciat restitutōez. et tal p̄ cōtritiōē debitā recipit absolutionis benignitatē. Per h̄ aut verbū indulgētiarū. indulgētiās volui notat⁹ ter designare. videlicet indulgētiās a pena et culpa. que pñunc videlicet de anno dñi. B. cccc. lviij. in festo penthecost. in domo fratrum minorū in mediolano in capitulo generali fratrum minorū existūt zc. que indulgētie tantū existētibz in caritatis gratia cōferunt. Dic queso qui sunt religiosi p̄sertim sine proprietatis vicio id est sine tali mortali pctō qui multis laboribz et expēsis ibidē puenerint. Dico similr notanter expensis: quia nō mēdicabāt: loculos habebāt: cōtra legē regule laborabant. etiam si corpus vt ardeant p̄ montes et colles tradebant. et prout premittit in caritat⁹ grā nō fuerāt. et igit tñ sine fructu fatigatiōis: fastidiū: teporis: negligentie: soporis: et inq̄tudinē corpis reportauerūt. Et dixit Salustius Dum labor est in damno crescit mortalis egestas sicut hic. et hoc ē durū verbū sed durius est verbū qd os veritatis loquet. Ite videlicet maledicti in ignē eternum. quoniā non pro indulgētijs sed per indulgētiās sicut gallus per buinas ambulabat. Per predicā igit iuris regulam dānabunt omnes religiosozū proprietarij: seu rerum priuataz vsuarij. quoniā p̄ hmōi rerū temporalium quocūq̄ violenter aut fraudulenter seu inobediēter vsurpationē et vsum committūt rapinā. furtū et spoliū nisi p̄fessus fuerit in officio res cōmunitatis tractando. aut in studio de licentia prelati. et extunc cū moderatōe vitur rerū cō-

De religiosis

modo remoto fraude similis quoque dolo. Sunt autem prout communiter religiosi superficialiter intantur curiosi. et decipe tale intendit: cui soli cunctorum secreta cordium patebunt. et dum interdum se morituros percipiunt et homini morbo strangulante proprietatis commodum retinere non sufficiunt: et amplius peccare non possunt et extunc homini res in quibusbusque consistunt ad manus suorum libere prelatorum tradunt. et sic ut putant debitum finaliter persolvunt. put fertur de quadam muliere cui gallus iuuenis effugiebat et quem ad capiendum ad diversa loca fugabat. demum fugatus ad ecclesie tectum se collocavit. et iteque inquietatus vertice campanilis applicavit. et extunc aquila rapax descens dens et gallum violenter deduxit. et consequenter illa mulier voce magna clamabat dicendo. Domine deus et sancte Martine qui fuerat patronus illius ecclesie vobis illud gallum liberaliter offero et pro viuo recipiatis sacrificio. Sic ad propositum aliqui religiosi faciunt. dum res proprias in mortis articulo ad manus religiosorum tradunt: dum desperatas tenere non possunt. aut obstinati tales proprietarii in suis peccatis moriuntur. et hec mors peccatorum pessima. Et Christus pro maledictione et phariseorum et hypocritarum detestando terribiliter indixit perpetua. dum dixit. Vos moriemini in peccatis vestris Iohannis. viij.

Religiosus. Ecce nunc benedicite dominum: omnes servi domini: qui talentum sibi creditum fideliter tractaverunt. et innocentiam primordialis ingressus religionis tam gloriose sibi distributam a domino. sinceriter retinuerunt. et per hoc video patenter et intelligo sensibiliter si abdicatio proprietatis et obedientia cum aureola castitatis. immo quod saluberrimum et iocundius est quocumque tempe convertatur religiosus. aut quis cumque criminis ignoscit deus et reliquit post se benedictionem: hec conversio est supereminens tam speciose virtutis et vera renovatio preterite iuventutis.

Clericus Benedicis: quam religiosum quantumcumque desolatum et in profundo malorum conculatam imo despatam erigit sursum in finem omnium desideriorum in quibus est valor impercibilis. decor inestimabilis. honor insuperabilis. et de primo valore videlicet impercibili dicit. Esa. xliij. Oculum non vidit oculus qui preparasti diligentibus te. et Paulus dixit. i. Cor. ij. dictum prophete corroborando. Oculum non vidit: nec auris audivit nec in cor hominis cogitavit. dum dominus ipsum in terram prostravit. et sursum raptus tertium celum asperxit. Valor autem illius glorie celestis at tendit in hoc quod Christus tam chare suis amicis vendidisse concernit. quam martyrum sanguine comparabat. hoc visum est in Petro et paulo ceterisque deo dilectis. Secundo quod ibi sit decor inestimabilis apparet in domini creaturis. et presertim in germibus prout florentibus et fructus productis. Tertio gloria celestis est honor insuperabilis: quam dominus facit sibi complacere domesticos Christi et apostolorum precieuses. et hic est honor et gloria non tantum super divites plebis aut religiosorum imo clericorum thesauros proprietatis sed superas omnia totius mundi regna divinitatis. Sed contra put clericorum contraria concernit fore vita. sic religiosorum dispar observatur conversatio professionis cenobitana. et eorumdem reproborum retributionis compensatio per omnium bonorum retributores non remanebit oblita. Nam dicit Gregorius. Horrendum erit reprobis in inferno sepultis. quam ibidem erit dolor cum fortitudine. anima cum obscuritate. mors sine morte. finis sine fine. defectus sine defectu. penia sine fructu. quia mors vivit et finis semper incipit. et defectus deficere nescit. mors perimit et non extinguit. et dolor cruciat et pavores non expurgat. Et dixit Bernhardus. O gehennalis regio fugienda. ossibus et nervis tremantibus ingemiscendo timenda. ubi ignis ardens. frigus stringens vermis immortalis. fetor intolerabilis. malleus inflexibilis. tenebre palpabiles. pressio

proprietarys

peccatorum. innodatio vinculoꝝ. totus tremor ab horribili aspectu demonum qui tam ineffabilis videntur crudelitatis: put ait Bern. in alio finē q̄ mallet intrare fornacē igne candentē q̄ videre hui⁹ laruatā. videlicet demonis effigiem. Ad p̄positum facit pop̄time q̄ nuper posui p̄tinet in alia collatiōe de sancta Brigitta Suecie regina: que mulier deuotissima et ex spūsc̄i dono doctissima: que pro nepote suo defuncto videlicet rege Datie orabat instātissime. et responsus recepit vt desisteret: qm̄ p̄ sepulto i inferno nō p̄ficeret. de quo nimis p̄terita. sed vltra petiuit a dñō seruētissime vt videre possit penarū suarū q̄litates i forma p̄pria. et hoc sibi dñs p̄cessit. et in p̄cto deorsum ad inferos prosperit (prout Paulus p̄ visum raptus in tertiu celum asperit. et illico suū nepotē in tantis tormentorum penis: vñacum alijs quos verisimiliter nouit oculis suis cōspexit. et ex horum crudelitatis aspectu talit̄ p̄territa sup̄ pauimentū corruit. et per tres dies et noctes continuo in extasi p̄mansit: et extrūc reuixit spirit⁹ eius. et post multa hanc visionē historialiter p̄ extensum conscripsit. quam similiter legi et legendo cōtremui. Et hac igitur visione inestimabiliter terribili ac cruciati nimis miserabili cōmota fuerat regina p̄dicta tempore Bonifacij decimi. romam se transtulit et hospitale ibidem construxit. et in diebus meis miranda perfecit. et p̄ eundem Bonifacium post mortem canonizata fuit.

Religiosus.

Vellem q̄ omnes religionis iugū assumētes. talis horrorem visionis patēter viderēt. et fortassis imo sine forte crucis christi pondus perseverāter portarent. Nam patēter experior (prout dicit Hiero.) qui similis fuerat moach⁹: et in mōasterio sancti Pauli extra muros romāos p̄ aliquot annos fideliter inter monachos infelices feliciter cōuersat⁹. sic inquit. Nunq̄ vidi meliores: et nunq̄ vidi peiores nisi in habitu religiōis degentes: ac si diceret. Aut totū aut nihil: qm̄ sunt p̄ficientes aut nō p̄ficientes. id est deficientes. et in vno reus omnium est reus. licet dicat Boetius. Mediū tenere beati. hoc tñ est dicere q̄ nō inter bonū et malū tanq̄ duo extrema recipiam⁹ mediū. s̄ inter duo bona recipiam⁹ cū discrete cōpensatiōis moderamē mediū modū put int̄ iusticiā et rigore iusticie seq̄mur eq̄tatē. sic similiter inter obfuoatores regule seq̄mur mansuetudinē. vt iuxta cuiuslibet fratris conditionē et nature cōplexionē p̄seq̄mur rationis discretionē. Attamē vt exeam⁹ p̄fessionis examen. vtp̄ta si frater nimis stimulo carnis torqueat⁹: nō carnis vine massa p̄ emplastro sibi supponat⁹. sed per christi passionē. mortis p̄prie recognitiōem: ac vltimi iudicii terroris inferni. tremorisq̄ rigor sibi p̄ponat⁹. et sic indubitatē a tali tēptatiōis morbo sanat⁹.

Clericus

Placent que dicis. Hoc tñ cōmuniter excepto vt nō omnes in hac vita videant tā patēter infernalis pene cruciamenta. Nam fides n̄ra sufficienter dicit: q̄ qui bona egerūt ibūt in vitā eternā. et q̄ mala ibunt in ignē eternū. Et q̄ sit ignis pena: suaq̄ tortura q̄tidiana demonstrat ignis nostri figura. et dicit Grego. q̄ fides non habet meritū vbi humana ratio p̄bet experimentū. et igitur p̄pende quantū tu fidei meritū reportares. que fides dicit de penis inferni et gaudijs regni celestis. si patenter et experienter videres. Et igitur dñs disposuit salubri⁹ vt fidei scripturis et doctoribus credam⁹ p̄ salute n̄ra constāter et firmi⁹. put hec et alia p̄ime p̄missa doctores et p̄dicatores vestri p̄pollentes per singulos dies p̄cedunt diligenter doctrinātes. sed finito sermōis officio videm⁹ auditores et platores et mādatoꝝ expositores p̄mo morbo laborantes. et sic cōcludam⁹ cum p̄ncipis p̄phetarū euangelico p̄ncipali thematis condicto. videlicet: dicūt enī et nō faciūt. allegāt enim onera grandia

De religiosis

et importabilia et imponunt in humeros hominum. digito autem suo nolunt ea mouere omnia. Pro opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: putant predicti predicantes precedunt. de quorum subtilitatis eloquentie et curiositatis pulcritudine sol et luna mirantur. Nam legitur in gestis grecorum quod Cerinthus dux suo regi Carthaginei contumaciter contrarius in campo paucis armigeris fulcitus. et in precinctu cum rege bellaturus: et aduersus gentes in armis innumerabiles illico transitur ad suates. prandete inquit: cum inferis cenaturi. Ac si diceret Pransi super terras in inferno hora cene sumus? promissuri. et quoniam rex in multitudine sue virtutis sperauit. et dux et sui mortem non timentes tanquam desperati: violenter audaces irruperunt fortes et fuerunt triumphatores. Et nunc ad propositum reuertamur. Hi proprietarii tanquam desperati procedunt: et hic perficiunt et ad tempus prosperabunt: et non tantum hominibus proprio virtutis sed accumulatur: et alios fructus ad vite terminum comparant tanquam usurarii qui de usura aliam usuram usurpant. et hi iniquitatem super iniquitatem periculosius committere non formidant. et quod periculosum est iuniores nouitios et innocentes exemplo suo malo commaculant. et quoniam sunt periti: et ceteris doctiores. mox de simplicibus sumunt sibi sequaces. Unde nuper fremendo laicus quidam imperitus lingua sua compatriota fuerat locutus: et inter clericos seriose protestatur. Nam sentio quod periti delicatam naribus olant assaturam in inferno repositam: et nobis imperitis absconditam. et igitur non ieiunando. modicum orando. ecclesias non frequentando. et nil boni faciendo totis viribus vehementer laborant ut ipsam assaturam deuorare valeant. et in veritate sequar illos gustando quod ipsi gustabunt. Unde quidam alius hos composuit versus. Et si peritus a perito sit deriuatus. Ut doctor a docto sit rite cognominatus. Sepe nunc in seculo peritus stat honoratus. legisque peritos respice multos. Consule peritos qua sorte fore locandos. ac si diceret. an a dextris an a sinistris in examine districti iudicis discernas fore remunerandos. Sed rogo te instanter frater charissime quoniam laus in ore proprio solet fordescere aliquid recommendationis dignum dic de nostrorum clericorum continua sollicitudine: quoniam

Religiosus. difficulter semetipsum homo cognoscere potest. hic homerus bonus dormitauit et taliter respondebat quidam discipulus venerabilis Homeri philosophi dum questionem sibi difficilem proponi considerauit. Nam homerus magister eius in Athenis doctor famosissimus qui singulis consuevit recenter propositis questionibus respondere. Unum quidam vice per suos scolares inter se altricantes de cuiusdam subtilissime questionis solutione fuerat requisitus. et homerus dormitauit. id est se dormientem finxit. et sic recedentibus discipulis cum maturitate quid dicturus esset profundius deliberauit. et igitur exortus fuit. puerbium inter philosophos et discipulos quod in dubijs respondebat. hic homerus bonus dormitauit. Sic ad propositum: quoniam tam dubium imo diffusum et propter multitudinis scripturarum de vita et honestate clericorum: tam in canonibus quam in legibus dictantium. latitudinem profundum et altitudinem: et preterea tu Felix in tractatulo de librate ecclesiastica per te nuper ad dominum vicarium Constantiensem. continet sufficiens dictato. et igitur primum potius

Clericus. Sum peritus? quoniam (volo dormire quam pertinaciter respondere. dispar es sunt periti. sicut et ipsorum stat? et igitur dispar erit ipsorum locationis situatus. et fines acta probant et ipsorum apparatus iudex dum venerit iudicare seculum per ignem. tunc apparebunt iudicialiter tonsuratus? et cucullatus. Unde nuper in concilio Basiliensi. dum fratres de obsequia quod perpetuales ibidem domus sancti Francisci diligentissime laborarent ut eos ad normam suam reducerent. et ambe partes in ecclesia maiori coram cardinalibus et alijs peritioribus prelatibus et doctoribus

proprietarijs

vocate cōparerent: et illi de obseruantia cōiuncti pariter in vno latere manerēt. et alij ex opposito congregati p̄sisterent. ait p̄sidentē voce clamorosa. veniant huc et ad hanc partē fratres de obseruātia: qui mox venerūt humiliter prostrati cum obedientia decenti et reuerentia. et vltra clam dixit ad sibi consedentes qualiter vocabo reliquos: et dixerūt breuiter: veniāt fratres de non obseruantia et p̄sidentē taliter vocauit illos. ac si diceret. de nulla obseruātia et penit⁹ sine religionis norma. et ex hoc vtiq; terribili verbo p̄teriti fr̄s ibidē cōuentuales et tanq; turbinis ventus verticulū inter se facientes. et q̄s prim⁹ foret respiciētes: et demū globatim cōuoluti: vt prior aut posterior non appareret trepidātes vbi nō fuit timor ac miro vertiginis mō se p̄sidentib; obtulerūt. et post mlti certaminis disceptationē: obsequatores domū cōuētus ibidem et eius possessionez obtinuerūt: et alios domesticos expulerūt. Et nunc ad p̄positum redeamus: et finē collationis cū fine verbi euangelici laudabilr in themate p̄positi cū reuerētia faciam⁹ vbi dixit p̄nceps p̄phaz. Qui se exaltauerit humiliabit. et qui se humiliat exaltabit. Hoc p̄uidenter p̄pendens quidā stricte religionis monachus multū apparens hūilis et simplician⁹. vnde post refectōes et horarū canonicarum cōpletiones in celle sue secreto māsit solitarius tanq; p̄ ceteris mirabilr sp̄eculatiu⁹. Vñ prelato monasterij defuncto. fratres in vnū cōuenerūt: et eūdē simplicianū in abbate cōcorditer elegerūt. et postq; fuit firmat⁹ et potenter insti-
tut⁹ vitā duxit crapulosam et eminēter p̄ ceteris p̄sidentib; deliciosam et extrā dixerunt in mōasterio potiores. Dñe abbas vbi sunt mores et conuersatiōes solitarie ac māsio seu speculatio priores. Et abbas. Et si duxi vitā solitariā in cellis reclusus: nihilomin⁹ tñ ope sollicitudinis et laboris p̄tinuatiōe tenui semper occupatā. Et fr̄s quid inquit fuerūt tui laboris exercitia. Et abbas. ego tenui rhetia. et in quē finē dixerūt fr̄s. Et ille. Vidi p̄ singlos dies q̄ vos in monasterio potiores cū abbatis cōmensalib; epulones diligenter deuorātes gallinas ac carnes ferinas et aues et pisces oculos magnos hñtes. et ego recogitanti dies antiq; et me feruenter humiliavi. et feci rhetia vt capere modernos pisces et aīalia: vt i me firmarent euāgelica dicta illa videlz Qui se hūiliauerit hūc dominus exaltat. Sz hoc exemplū nō taliter agas vt et tu similr agas qm̄ nihilominus dñs solus corda nouerat. etiā nouit q̄ apud eū dolus et fraus nulli patrocinari debebat. put regula iuris narrat: et econtra q̄ se exaltat hūiliabit (put in alijs scribit̄ meis collatōib; vt q̄ de nihilo vl̄ plebeis vltra p̄suetudinis vsus seu cognatiōis dicātur. et illi aut ip̄oz liberi depaupanr. sic et p̄rietarij: qui cuz cordis amaritudie mentis anxietate: desiderij perplexitate. sensualitatis varietate paupertatem timent. et sp̄ i paupertatis penuria vt diuites eguerūt et minuent omni bono. et maledictas res suas tanq; raptas furtum et rapinas in vsum sui corporis formidant expendere. et demum cum continuata paupertatis sollicitudine vel huiusmodi proprietatis substantiā leuiter acquisitam turpiter exponunt. et paupes in maledictōis eterne miseriā transibūt. ac proprie sicut byrondines ac mures et vesptiliones qui cum hominibus et in hominū habitatiōib; cōtinuo nutriunt: et ad māsuetudines domesticatōem naturalr (put tñ faciunt siluestria frequēter aīalia) nunq; reducunt. Sic tales proprietarij in domo dñi dei nr̄i videlicz monasterijs et cōuentib; nutriunt. sed ciues et domestici dei nūq; p̄māsuri cōprobant. sz ab etnis tabnacul⁹ penit⁹ repellunt nisi p̄uertantur.

Religiosus. O dñe deus: dicam cum propheta Esa. xxxviii. Recordabo tibi om̄es annos meos in amaritudine aīe mee.

De religiosis

Quius verba ponderanda sunt singulariter p me singula penitentē preciosissimē. Nam primū dicit. Recogitabo. id est recte retro cogitabo in pfitendo pteri ta pctā specialr et integraliter simplr z de plano. Scdo dicit: tibi id est soli sacerdoti tanq̃ in spcū dei et vicario xpi. Tertio dicit omēs. i. nihil obmittēdo. Nam qui omēs dicit: nihil excipit. Quarto dicit annos q̃ distinguit p mēses z tempa. et igit quibz tpi bz et quāto tpe peccaueritis recogitare debetis. Quinto dicit meos. hoc est de ppijs z nō alienis cōfitearis pctis. Sexto dicit in amaritudine videlicz gemebūda cū sincere mentis tristitia. Septimo dicit z vltimo aie mee. et ita p̃tritio d̃z eē cordintima z nō ficta: vt scindam? corda z nō vestimenta nra: vt veraciter pficiam? cū illo q̃ oīs religiōis pfessōis ordinis et discipline regularis ac stat? clerical? pncipiū salutis. z si qd est dulci? salute filr et finis.

Clericus Hoc igit p̃tentiōis certamē aduersaz in agone dimicantiū strennue partiū z mortāl? dimicantiū: quoz vn? accipit eter ne vite brauiū. alter sempiternē mortis suppliciū. sic in p̃senti hui? clerici cum religioso certamē taliter tanq̃ speculatores z spiculatores duelli p principē regum terre aut pncipis locū tenentē: in multitudie gentiū tanq̃ respublica. sz p summū silentium tanq̃ confessio priuata tantū inter duas personas secretata. et taliter pficitur q̃ soli vero victori et huiusmōi certaminis triumphatori huius mano moderamine: sed iudicio dei iusto decreto semp saluo iusticie palma donatur. Tu igitur clerice aut cuiuscūqz religionis professe. huius collatiōis prelium et certaminis bellum tanq̃ speculator a propheta pphetarum in terram p missionis singulariter directe: taliter speculando circūspicias. vt sub pena mortis eterne vni partiū triumphū tribuas. Hoc semp saluo q̃ huius collatiōis parabolam p omnia puncta corrigas. z ipsius defectus emēdare nō obmittas. Et hoc multū necessario: quoniā in loco cōpilant solitario libris oportunis minime refecto. z hoc ad laudis z honoris dilatationē fructuosissime religiōis in qua fideliter famulātes quā reportāt apud deū z homies retributiōes appareat per in mūdo legaliter seruientes. Nam qui familiariter ministrant in diebz nris summo pontifici aut impatori. et etiā si sint ignobiles seu plebei per terre principes honorificant. z quātum illi qui dño dñantiū seruentur ancillant. vt videt experienter in cūctis dei domesticis. z nunc fuit de vltimis paup Bernhardin? in seculo per rabinos peritorz sup cathedrā Moy si sedentes sepe despect? : quē pronūc venerant in terris maiores potentat? . qm̃ terribilr magnificat? : et hoc anima mea cognoscet nimis. Et igitur timorose dicam z venerabiliter pferam. O grata similr et iocūda dei seruitus qua seruus veraciter liber efficitur. et dominus dominoz. O sacer status religiosi famulatus qui reddit hominē angelis equalē in virtutibz: et principi seu summo pontifici dño nostro Jesu ch̃risto domesticū z terribilem demonibz atqz cōmendabilē cūctis fidelibus. O ample etandū et semper optandū seruitutis obsequiū: familiaritatis ministeriū: quod summū pmeret bonū z gaudiū potēter acquiri sine fine permāsūrū. quod nobis concedere dignet religionis vere finis et principium Amen.

Finis.

Contra negligētes diuinū cultum

Teno: epistole de celis misse p patro
nos ecclesie Thuriceñ. contra negligentes diuinum cultum.

Elix et Regula ⁊ Erupantius ger

f
mani de Thebais: martyres ac patroni ecclesie maioris thuricensis
milites xpi concines aploz: ac domestici dei. dilectis nob in xpo
preposito ⁊ caplo iam dicte ecclesie nre: salutē ⁊ oipotentis dei bñdi
ctionē. Jubet ordo rōnis ⁊ dictat victoriosi certamis magnanī
mitas: vt locus q tam gloriose extitit mō redimit⁹ triūpho extra nrām penitus
nō exulet memoriā. Quare noueris q in ciuitate dñi vbi sonant iugiter organa
sanctoꝝ. vbi cinamomū ⁊ balsamū odor suauissim⁹ carmia eoz: ⁊ vbi angeli et
archangeli hymnū deo decantēt ante thronū dei requies nostra est in seculum
seculi. et p mille annos tanq̃ die besterna que preterijt: ibi cōmorati sum⁹. ⁊ vi
dimus q viri religiosi ex omni natione que sub celo est: parthi et medi ⁊ elamit
the ⁊ c. et aduene romani. Actū. ij. et alienigene ⁊ tyrus et populus ethiopum
et turba multa quā dinūmerare nemo poterat. Apocalip. viij. Et hi in currib⁹
et hi in equis. Psal. cxvij. venerunt hodie portantes pacem et illuminātes pas
triam. ⁊ forte de meritis vestris exigentib⁹ nullus vestrū p tunc nec longe retros
actis temporib⁹ de collegio nostro comparuit. latere enim vos in vicinio nō po
tuit: qd ante nos tam de longinquo puenit. vt de presump. Quanto. quia Aza
hel cursor velocissimus. de quo. ij. Reg. ij. puidie nobis obuiando casualiter re
uelauit q nō omia prospere in ecclesia nostra tenerētur. p̃sertim diuinū cultum
tangētia. Unde ad Carolū magnū imperatōrē chustianissimū fundatores
eiusdē ecclesie nostre pronunc in ciuitate predicta ⁊ inibi in palatio regis magni
morantē sollerter durim⁹ accedendū. quia conuinentissim⁹ oculis pertransire
talia nolebam⁹. de collu. c. j. qui salutatiōe preuia reuerēter assurgens deposito
dyademate retulit nob in effectū: q licz oriens ex alto sibi celitus ministrauerit
q preposito p tpe existenti ⁊ caplo ac toti ecclesie nre ad laudē cunctipotentis et
honorē martirij nostri. exq̃ p̃ciosas in p̃spectu dñi mortē ibidē sustinuum⁹ pro
uiderit largissimē et copiosissimē in tpalibus sine quib⁹ spūalia subsistere non
possunt quemadmodū corpus sine anima allegando ad hoc. c. Si quis abie
cerit. j. q. iij. quia sincerissime cōsiderauit in dieb⁹ illis q vor letabunda caris
tate atq̃ dulcedine plena triūphātis ecclesie dicit. Laudē dicite deo nostro om
nes serui eius qui timentis deū pusilli et magni. Apoca. xix. assimilans se forme
sup̃celestis hierarchie: cupiētis ad ipaz ecclesie hierarchiā sub celestib⁹ appropin
quare. et hi per prophetā collaudātur dicentē. Beati qui habitāt in domo tua
domine: in seclā seculozū laudabunt te. Psal. lxxxiij. Unde Isido. de summo bo
no. Qui⁹ operis mysteriū quicunq̃ fideliter intentaq̃ mēte exequit quodāmō
angelis sociat. Quare excitando chustifideles ⁊ p̃sertim dicte ecclesie nre clerū
pro varijs seu mltiplicatis bñficijs q̃uidie exhibitis receptis ⁊ recipiendis sub
iungit vt incessanter et iocunde laudet deū creatorem et benefactorem suū.
Semper laus eius: videlicet dei in ore suo: vt sic luceant opera sua corā hoib⁹
vt ipsi videant ⁊ glorificent et laudent patrē celestem. Matth. v. et maxime hi
qui de dicto clero q̃ longe post foundationē et dotationē nras: ⁊ p̃ter ordinatōz
nrām dñi eēt liberi serui dei facti sunt. et sacramēto ad diuinū hmoi cultū per
agendū. sponte strictissimō se p̃stringerūt. declinantes autē in obligatōes addu

Contra negligentes

cet dñs cū opantibz iniquitatē. Ps. cxxiiij. et imputat illis qui se artant duz liberi erant. de elect. In veteri. et dāna q̄ quis sua culpa sentit sibi et nō alijs dz impu-
tare. de iudi. Intellexim⁹. cū cōcor. Nihilomin⁹ deuotio tepefcit p̄ sue salutis im-
memores. et negligēter diuina pficiūt ministeria tabescētes. Quibz auditis p̄pter
reipublice: sibi videlicz Carolo multipl̄ a summa maiestate sagaciter cōmis-
tractatus prepeditiū peracta solēni vt decuit gfarumactiōe dimissim⁹. et de con-
silio periti viri ingēi Juonis nob⁹ p̄sentanei subseq̄ns cōscriptū fidelr vob p̄ p̄-
sentes duxim⁹ destinādū. Vñ p̄ solertiori p̄dicti sacramēti a clericis quibusdaz
nre ecclie vt p̄mittit̄ prestiti p̄sideratiōe ad doctrinā rudīū vos volum⁹ summo-
pere diligenter legere et intelligere: ne sit negligere tria cū timore et tremore nos-
tanda. vt videlicz. Primo hui⁹ et cuiuslibet alteri⁹ iuramenti siue sacramēti so-
lennia. Secōdo deiurātis picula. Tercio eorundē periculoz remedia. Ad primū
qz iurare est aliqd deo teste dicere. et iuramētū est vox ipsius iurātis vlt̄ actus ip̄e
vel ip̄m qd iuratur. Et insup cā institutiōis ipsi⁹ vna ē: vīcz p̄pter ifirmitatē ho-
minū de facili dubitantū. Cū enī volum⁹ alicui p̄suadere qd vtile est. et nō cre-
ditur nobis simplici verbo: p̄mittit̄ nob iurare. vt. xxij. q. j. Non ē cōtra. nec est
peccatū. Est et alia causa (prout dic̄ Hiero. sup Bath.) quia saluator n̄r nō p̄
deū iurare phibuit. sed etiā p̄ hierosolymā. et p̄ caput tuū. et hoc q̄si fuit paruul⁹
in lege concessum. vt quō victimas imolabāt deo nec imolarēt idolis. sic et iura-
re p̄mittit̄ in deū. nō qd recte facerēt: sed q̄ meli⁹ esset deo exhibere fidem q̄ des-
monijs. xxij. q. j. Considera. nō tñ ad iurandū debet quemqz spontanea volun-
tas inducere. sed necessitas trahere importuna. de iureiur. Et si xps. Hui⁹ igit̄
sacramēti magnitudinē p̄siderantes magnus Carolus supradict⁹ ac reges ter-
re et om̄s populi: p̄ncipes et oēs iudices t̄re: nō tñ iura et p̄uilegia sua. sed etiaꝫ
ecclie nre predicte et pluriū aliaꝫ sup eo fundamētare solebant: et vt iuramētū
omnis cōtentiōis sit finis. de iurū. Quēadmodū. imo nobiles eoz in manicijs
ferreis se hmōi vinculo astringētes. et etiā liberi in carcerē se rep̄sentātes et cor-
pus ad torturas. et res ad pericla metu honoris p̄pendi t̄palis offerre n̄ postpo-
nunt. Idcirco Tulli⁹ li. ij. de offi. c. xxij. narrat de Marco regulo q̄ duct⁹ est ca-
ptiuus a Carthaginensibz et post remissus romā sub iuramēto redeundi. et licz
dissuasus ab amicis redire maluit q̄ fidem hosti datā fallare. nō ignorās se ad
crudelissimū hostē et ad exq̄sita supplicia pficisci. tñ iusiurādū obfūdū putauit
Hec ille. Propterea vos clericos ecclie nre p̄dicte et q̄rumcūqz aliarū ecclesiaz
merito mouebit animarū piculū qd ē sup oia pericla mundi fidelr fuare iusiur-
randū. Est autē iuramētū eo solenni⁹ et digni⁹ q̄nto res est sanctior q̄ tangitur
dū iurat. vtputa sc̄m euāgelij xpi sup oēs scripturas mūdi. xxij. q. iij. Sicut
qui. Quare tam gl̄iose excellenter et multipl̄ dixerūt p̄phe. et p̄mo David psal.
xiiij. querendo. Dñe quis habitat in tabernaculo tuo aut q̄s req̄scet in monte
sancto tuo. et responsionē formauit. qui iurat primo suo. hic accipiet b̄ndictiōez
a dño. Itē psalmo. lxxij. Laudabunt̄ oēs q̄ iurāt in eo. s. deo. qz obstructus est os
loquētū iniqu. Item. Iuravi david seruo meo: vsqz in eternū p̄pabo semē tuū.
Ps. lxxviij. Item. xciiij. Non p̄gnoūert vias meas q̄b iuravi in ira mea. Itē
psalmo. c. Qui laudabāt me aduersuz me iurabāt. Item. ciiij. qd disposuit ad
Abraam et iuramētū sui ad ysaac. Item. cix. Iurauit dñs et nō penitebit eū. Itē
cxviij. Iuravi et statui custodire iud. iusti. tue. Itē iusiurādū qd iurauit ad abra-
am puerum suum. Et angelus quē vidit Jobānes stantē supra mare et sup ter-
ram: lenauit manū suam ad celū et iurauit p̄ viuēte in secla seculoz. Apoca.

diuinū cultum

lipfis. r. Et dicit sapientis auctoritas. Iusiurandū serua. Et apud gentiles iusiurandū erat honoratissimū. vt dicit phus in pn. meta phi. Et idē ad Alexandrū magnū z ambo fuerūt pagani sic inqens. Laueas o alexander ne infringas fidem datā z federa cōfirmata. nam hoc puenit infidelibz iuuenibz z meretricibz serua pmissa fidelr. qz omīs infidelitas psequit finē malū. Scias igit q p fidē fit hoim cōgregatio. ciuitatū inhabitatio. viroz cōmunio. regū dñatio. p fidez castra tenent. ciuitates seruant. reges dñant. Laueas igitur fidelissime pnceps fidem datā infringere: serua firmiter tua iuramenta z federa: etiam si sint grauiā. Hec ille. Si ergo tantū sacramētū gloriosus de⁹ in sanctis suis: et ppharū laudabilis numerus. phoz pnceps. imo totius mūdi maiestas z gubernatio. iuxta legū z setoz. canonū traditōes tā magnanimitē pseruat. qnto magis vos clerici exq in eodem genere pcti graui⁹ qz laici videmī peccare. z gūissime plati de iureiur. Eum quidā. cū magna cautela. reuerētia. sanctitate z honore pssistis in custodia inuiolabiliter seruare nō postponatis. Et hec de primo.

Secundo vt pmissimus deierantiū pericula explanabim⁹ inqntū poterim⁹. Scribit enī Sap. xviij. Qs qd mentit occidit aiam. xxi. q. j. Iuramēti. et ideo perdes oēs q loquūt mendaciū. sepulchrum patēs est guttur eoz: linguis suis dolose agebant: indica illos de⁹. Ps. xy. Et yfido. de summo bono. subannādo dicit de eodē. Mendaces faciūt vt vera dicentibz non credat. reddit em sepe hoim multa falsitas etiā in veritate suspectū fortius mendaciū piurio deprauatū. qd p scripturas graui⁹ homicidio (fm scdm Tho. in qdā qōne) de quolibet reputat: sic dicente. quia sicut apls dicit Heb. vj. homies p maiores sui iurāt. z oīs cōtrouersie eoz finis est iuramentum. frustra aut in casu homicidij strouersie finis eet iuramentū. si homicidij esset gū⁹ piuriū. presumit em qui maiore culpā homicidij cōmisit nō veret minorē piuriū incurrere. Ex hoc ipso q in cā cuiuslibz pcti deferit iuramētū manifeste oñdit q piuriū p maximo pctō dz haberi. nec īmerito piurare nomen dei videt quedā diuini nomis derogatio. vnde scdm locū post idolatriā. pctm piuriū obtinet. vt ex ordine pceptoz ptz. hec ille. Saluo qd dicit. xxi. q. j. c. vlt. i glo. vltia. videlicz q homicidij graui⁹ punit in ecclia. Rō qz gū⁹ nocumentū interdum infert primo suo: put videt in adulterio q regulariter maius est furto. vt xxi. q. Qd enī furtum cōiter acrius ppter eandē causam punit. Detestatio at hui⁹ sceleris videlicet piuriū est tanta q in clerico meret penā depositionis ab ecclia z beneficio. de iureiur. Quēadmodū. z piurus ad testimoniū etiā post pactam pñiam nō recipit. vt d testi. Testimoniū. z infamis est. vj. q. j. Infames. et sic infamis perdit nomē bonū qd est sup vngēta pciosa. Eccl. vj. Est autem infamia fm Azo. z insti. q mo. infra. irro. fame puatio seu diminutio. Est autem fama illese dignitatis status legibz ac moribz approbat⁹ z in nullo diminut⁹ z dignitatis nomē ponit in diffinitōe p honore publico. Hec ille. Unde periurus ppe dicitur honore publico puatus. z totiens quis deierat: quoties facit ptra rem iuratā. vt no. Archid. de re iudi. c. ij. li. vj. et pro quolibet piurio est puniendus p. xl. dies in pane z aq. z expost p septem annos sequētes z nunq esse sine penitentia. j. q. j. Quicūqz. et quid restat dicit. nisi quis penituerit legitime impedimēto cessante. et nisi iuramēto delationē quisqz integrā inuiolatāqz seruauerit: absqz dubio in eternū peribit. et bonū illi erat q natus nō fuisset. Marci xiiij. et crudelius illi eternalr punietur qui apponent iniquitatē sup iniquitatem

Contra negligentes

videlicet ad hoc negligendo diuinū cultum ad quē per iuramētū tenent. et in
 sup. sunt de numero illorum de q̄b̄ dicit p̄pheta. *Ve qui p̄surgitis mane ad ebrie
 tatem sectandā vsq; ad vesperā vt vino estueris et op⁹ dñi nō respiciatis nec opa
 manū eius p̄sideratis.* Esa. v. tanq̄s diceret tota die. ex quo dicit vespere et ma
 ne dies vn⁹. Gen. i. vl valde mane vna sabbator. *Math. vlt. Vñ Hiere. xlvij.*
*Maledictus q̄ facit opus dñi negligēter. et p̄sertim tpe diuinorū vt p̄ls q̄ sede
 bat bibere et comedere et surrexit ludere: cōsumit dies suos.* Exo. xxxij. vt dicit
 Breg. Si is q̄ p̄elat⁹ est debitori dñico culpas impune dimittit: nō mediocri
 ter p̄fecto offendit q̄ debita celestis reg⁹ et dñi sua p̄sumptiōe resoluit. ea nāq; q̄
 in vob cōmittunt. facile possum⁹ dimittere. ea p̄o q̄ in deū cōmissa sunt cū mag⁹
 discretionē. nec tñ sine p̄nā possum⁹ relaxare. xxiij. q. iij. Si is q̄. Et qd sequi
 tur. dum adhuc esca eorū erat in ore ipsoz ira dei ascendit sup eos. quia rescie
 bant voluptuose interierūt in vīs suis. et sic diues ille q̄ epulabat q̄ndie splen
 dide: sepeliēnt in iferno. vt Lu. xvj. et hoc aliqñ apparet in qdā habitaculo put
 p̄cepim⁹ distātia loco. vbi post mortē opati sum⁹ tanta mirabilia q̄ de ripa flu
 minis ibidē vbi decollari meruim⁹ n̄ris manib; capita portauim⁹: et vbi corpo
 raliter requiescim⁹ vix. xl. cubitis tabernā p̄stitūistis. vbi verbo et ope mlti perpe
 trant excessus p̄ mentē fundatorū p̄dicti. et vbi tpe diuinorū insolentias exercuistis
 et foras hodie exercetis. Porro videndū est de his q̄ tantorū participes fieri
 volunt malorū. et corā ceco ponūt offendiculū. *Leuit. xij. Dic em lex moysayca q̄
 christus nō venit dissoluere s; adimplere.* *Math. v. de p̄se. di. v. Si q̄s autēz.*
xix. videbis bouē fr̄is tui aut ouē errantē et p̄teribis. sed reduces fratri tuo. Deut.
 xxi. Cum aut anime sint oib; bobus et ouib; aut q̄buscunq; rebus alijs p̄ciosos
 res. vt. xij. q. i. *Precipim⁹. qz ad dei similitudinē create sūt. vt d̄ pe. di. ij.* Et illa
 anima. quaz aiaz pericul⁹ summope tanq̄s fideles patroni et defensores deside
 ramus obuiare. vt de p̄sti. c. ij. li. vi. cum p̄cor. et h̄ maxime p̄ platos ne sanguis
 subditoz de māib; suis requirāt. de sen. ecc. *Ut fame. cum p̄cor. de quo Breg.*
sup Ezechielē li. i. ome. xj. vel. c. cxxv. quia ipsoz negligētia cedit in discrimen
subditoz. xl. dis. Si papa. cū p̄cor. et Jo. crisostom⁹ dic. Pensandū ē quātuor cō
nexa sibi sunt p̄ctā subditoz atq; p̄latoz vel p̄positoꝝ. quia vbi subiectus ex sua
negligentia vl culpa p̄morit. ibi is qui p̄ceit qm̄ tacuit reus mortis tenet. Hec
ille. qm̄ idem plati p̄sentire vident erranti q̄ ad refecanda q̄ corrigi dñt non oc
currunt. lxxi. dis. Consentire. et error cui nō resistit approbat: et veritas cui mi
nime defensat opprimūt. Negligere quippe cui possis p̄turbare peruersos nihil
aliud est q̄ fouere: nec caret scrupulo societatis occulte q̄ māifesto facinori non
desinit obuiare. Ibidem. c. Error. Quid enī p̄dest illi suo errore nō pollui q̄ con
sensum p̄stat erranti. Ibidem. c. se. et ait Aug⁹. p̄s. lxxi. ostēdit p̄pheta: nec illos
immunes a scelere esse p̄ncipes. qui cū p̄e multitudie timerēt et possent illos a
facto: et se a p̄sensu liberare. qz q̄ desinit obuiare cū p̄t p̄sentit. xxiij. q. iij. c. vlt.
et tanto ḡuioza sunt p̄ctā q̄nto diutius detinent infelices animas alligatas. de
sumo. Cum in ecclia. et Boe. iij. sola. p̄sa. iij. Si nequitia miseros facit. mi
serior est necessario diuturnior neq;: quos infelicissimos esse iudicārē si nō eoz
nequitia saltem mors extrema finiret. Hec ille. et iō h̄mōi p̄sentietes erūt simi
les pylato in dānatione. quia potius volunt offendere deum q̄ homies. et pl⁹
diligunt fauores q̄z timeāt diuinā maiestātē. vt colligit Math. xxvj. xi. q. iij.
Quisquis. et c. Qui resistit. de here. Ut officiū. s. j. li. vj. et breuiter quis potius
deberet omnia mala pati q̄z tanto malo p̄sentire. xxxij. q. v. Ita ne. cum cōcor.

diuinū cultum

et dicentis. Durus est hic sermo. Joh. vi. imo hi sunt canones et nob leges scri-
pte. facilius est aut celū et terrā perire q̄ de lege vnū apicē cadere. Lu. xvi. Qm̄
autē crimina vicz tam facientū q̄ p̄sentientū statū et honorē ac dignitatē eccle-
sie nre et p̄sonaz eoz tangere vident. Quare clericus eccleie etiā sine mandato
capituli p̄ detestationē p̄cti p̄t accusare. denūciare. agere et p̄seq̄: ex q̄ est actio
popularis. vt. ff. de po. ac. l. j. et iuramentū deferre in eadē. vt. ff. de iureiur. l. Be-
ne qui. §. In popularibz. et pena exacta in hmōi actione p̄standa est actoris. ff.
de ver. ob. l. L. i. ij. Rū. et maxime si hmōi negligētie crimē est publicū et noto-
rium. si aut occultū: tunc fm̄ euangelicā veritatē pōt inter frēs et se talia moue-
re. vt Barth. xviij. et put le. et no. in. c. Si peccauerit. v. q. j. et ibidē in glo. et in
tali casu publico vn̄ resistit oibz. xxx. di. In cena. imo venit puniendū: si talia
nō facit et pōt de elec. Generali. lib. vj. de re. ec. nō alie. Hoc p̄sultissimo. eo. li.
xxij. q. ij. Maximian⁹. Ac etiā quod plus est si iurasset in talibz penitus tace-
re potest p̄cedere et debet. vt. ij. q. j. Si peccauerit. cū dcor. vel si generalr iuras-
set contra aliquē nō esse in q̄cunqz causa. in tali causa p̄t esse p̄ eum. vt de iurei-
iurā. Petitiō. cum nō sit iuramentū p̄stitutū vt sit vinculū iniq̄tat. eo ti. q̄nto.
et ita negligētia inferiorū suppleri debet p̄ superiores et ecōuerso. vt de p̄ces. pla.
Quia diuersitatē. et c. Nulla. cū cōcor. et ita fuat in nra ecclia Thuriceñ in pra-
ctica: qz caplm̄ sepe supplet defect⁹ et negligētiā plati sui et pōt. et canonic⁹ ne-
gligētiā capli. et capellan⁹ negligētiā canōici. et sic deinceps armati iuribz et
rōne et p̄suetudine supradictis et p̄allegat. et si talia nō fierent quis dubitat q̄
hmōi negligētie in dānū eccleie redundarēt. Item ex alio Si plat⁹ furiosus aut
arrepitiuis assumpto gladio discurret ad eccliam ad occidendū aīas: nōne d̄
clericus sibi auferre gladiū ne tēpluz qd̄ estis vos ad nihilū q̄ ad p̄tutes et ad
laudē redigat vt nō p̄fundi dānef. et ipm̄ dyabol⁹ declin⁹ proūciat de igne in
ignē: quis dubitat vt colligit. vj. q. j. Si q̄s ep̄s. et c. Nō enī. et ibi seq̄n. Unde
Bathas errantibz oibz frībz in lege dei sui doluit et timuerūt renes eius et
accensus est furor eius fm̄ iudiciū legis et insaluit ipse sol⁹ et indeū sacrificantē
idolis trucidauit sup aram. xxij. q. v. Si audieris. ij. Nachab. ij. et elisit hic
omis perplexitas. qz mox eligendū est tm̄ bonuz et cessabit omē malum. vt. xij.
dis. Herni testiculoz. Quare dic Aug⁹. non oīs q̄ parit amicus est: nec oīs q̄
verberat inimic⁹ est. v. q. v. Non oīs. Ex q̄ aut p̄sensu vt p̄missum est alienum
p̄ctm̄ facit oīno p̄prium. vt dic Archid. Et ille. lxxij. di. p̄ totum. O amaritudo
amarissima fm̄ Ray. illi qui puocat ad malū quēcunqz. et p̄sertim ad iurandū
quē scit falsum velle iurare: et exigit vel recipit ab eo sacrm̄ veritati p̄uiuz: et si sci-
enter yf̄ credat verisimilr q̄ ille velit deierare talis vincit vtiqz (vt p̄dictuz est)
homicidā: qz homicidā corp⁹: iste aīam occidit. imo duas aīas et eius quē iura-
re puocauit et suam. xxij. q. v. Si quis puicit⁹. Q̄ autē dictū est q̄ ille vincit ho-
micidā: intellige in dāno dato. qz mai⁹ piculuz est in amissioe vni⁹ anime q̄ cor-
poz infinitoz. xxij. q. ij. Habes. et q̄ audit tales iurare falsum et scit et tacet
grauissime peccati: vt Zenitici. v. Anima que audierit et c. Unde iesus ad pyla-
tum. Johā. xviij. p̄pterea inquit qui me tradidit tibi maius peccatum habet. id
est qui te induxit ad peccandū in me maius peccatū habet. Ita indei grauius
peccauerunt q̄ pylatus: vt dicit magister in histo. de secunda illusiōe Iesu. ita
in p̄posito. Si autē (quod absit) sunt de hic stantibz qui nō gustabunt mortem
in penitentia: nec qd̄ deterius est intendūt penitere de p̄missis. videlicet p̄ui-
rio: negligētia. p̄sensu: pronocatioe: et diuini cultus diminutiōe. sed mortali

Contra negligentes

tate preuenti moriuntur morte peccatorum pessima. quid sequitur nisi (prout dicit
 Esaias propheta. c. xxi.) Asportare eos faciam sicut galli gallinarii qui portat
 de foro: ut quomodo videlicet pedibus ligatis et sursum erectis et capite demisso ut
 decoquat in olla gehēnali varijs cruciatibus: ut pena corruat culpe: quod non can-
 tauit nec germiauit: et alijs maior reputabat. Et de his dicit propheta ps. lviij. *Veni-*
niat mors super illos et descendat in infernum viuētes. ubi nulla est redemptio. Et iterum
Eadent super eos carbones in ignem deijciet eos in miseris non subsistet: et ira sua
cōturbabit eos et deuorabit eos ignis: et pluet super peccatores laqueos ignis sulphur
et spiritus pcellat: pars calicis eorum. Et ad eosdē dānatos dicit Hier. xv. *Ignis hic*
census est in furore meo: et vos ardebit. et Esa. xlv. Vos clamabitis iuxta men-
sura delicti erit plagarum modus. Deut. xxx. *Sed breuit ex quo homo pene ignis pur-*
gatorij aut inferni omnem penam mundi excedit: quā vnus aliquis passus est in hac
vita: ut de pe. di. vlt. c. vlt. Abhorrebitis igitur penas inferni homo crudeliores:
si sincere ppenditis huius mundi maiores quas nos patroni vestri prenominati
in corporibus nostris et in loco predicto passi sumus. et fuerunt he videlicet carceris inuicti
infectio. longe famis tedio. rote ferree infectio. stridens incendium bulietis plu-
bi et picis infusio. et demum capituli nostrorum detructio: et alias penas aliorum martyrum
quas videre poteritis mundanas in sanctorum martyrum legio comprehēsas. quod similiter infer-
nalibus minores annumerabis. Nec solacium est homini miserrimorum damnatorum
ex quo plures habent socios penarum: quod propterea non minus ardebunt quam cum multis ardebunt: ut
x. q. i. Vultis. in fi. Et insuper notabitur quod diuini cultus impedimentum est tamen scelus et
crimen ut homo impediētes impune percutiunt in ecclesia. etiā si foret clerici vel pro-
sone religiose. ut de sent. ex. Venientes. qui quidem percutientes alios eēnt excommu-
nicati maiori excommunicatione. ut. xviij. q. iij. Si quis suadete. que excommunicatione est maior
pena mundi. xxiij. q. iij. Corripiant. et nisi imponit per peccatum mortali ut reperi curz ali-
cuius vxore. matre. sorore: vel filia propria turpiter agētes percussit. eadē sententia non cō-
trahit. ut de sen. ex. Si vero. §. Nec ille. et non refert quod ad deum an impediatur di-
uinum cultum verbo facto aut consensu. ut patet in predictis. Nec pretermittendum est quod le-
ges diuina perturbant officia capite puniunt. C. de his quod rele. psu. l. Denūciamus
Bravitas criminis. §. diuini cultus impedimenti appet. Nam ex quo leges et canones
ultimas defunctorum pias voluntates per legibus tenet. ut in autē. d. nup. §. disponunt
xij. q. vlt. Voluntas. Idcirco Carolus magnus predictus et plures christifideles ad in-
star hieronymi celestis multorum militum angelorum decorate volebant multiplicare ecclesie no-
stre ministros in effectu ministrantes: quod voluntas impedit. et impediētes facto aut
consensu: quod idem valz (put predictum est) sacrilegium committunt. ut le. et no. xviij. q. iij.
Sacrilegium. et ideo dicit lex grauius peccare in mortuum quam in viuum. C. de se-
pul. vi. l. Qui sepulcra. et hoc quantum ad secundum principale.

Tertio predictorum remedia periculorum
 vobis preposito et capitulo significare non postponemus que duplicia sunt. Pri-
 mum quidem remedium: quod si iuratum est seruare rem licitam et honestā videlicet diuina
 peragere: quod seruari potest sine interitu salutis eterne. de iureiur. et si christi-
 imo est salus eterna si psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vite nostre in
 domo domini. idcirco redde altissimo vota tua. ps. xlii. et volūtarie sacrificabis sa-
 crificium laudis. quia dicit propheta ps. lxxv. *Vonete et reddite domino deo vestro.*
de vo. Wagne. Et itez. Redde domino iuramenta tua. Darci. v. et in me sunt de-
vota tua. que reddā laudationes tibi. Ps. lviij. dolo et fraude semotis. id est do-

diuinū cultum

lum et fraudē nō adhibendo ex quo semp iuramentū refert ad intentionē illius qui doli non adhibuit vel artē. *xxij. q. v. Quātumcūq. §. Si ergo. et sine dolo et fraude iurat q̄ doli z fraudē penit⁹ excludit. nō vt hi q̄ impedimētuz fingūt vt puta infirmitas v' hmoi vt se obsequijs subtrahāt diuinis z iuratis. Vñ legim⁹ q̄ quidā creditori suo iurauit ad decretū iudicis pecuniā reddidisse q̄ ipsaz in canna absconditā assignauerat: creditori retinendā nesciēti. hic (vt p̄mittit) nō loquebat veritatē in corde suo: sed egit doli in lingua sua: z iurauit proxi⁹ mo suo z decepit eum: z ream fecit linguā suam mens rea. *xxij. q. j. Homines. in fine. Sed utiqz iugum enim suaue est z onus leue diuinis officijs interesse et psallere nomini dñi altissimi. et beatus popul⁹ qui scit iubilationē. Psalmo lxxvij. et diligenti nihil est difficile. vt ait Seneca. et ita Jacob seruiuit pro Rachel p̄ mltā tempa Gen. xxix. et dicit hystoria ibidē. Desideranti animo ipa velocitas tarda est. z est in amore modus nō habuisse modū fm Pamphilum de amore. vñ dic Gregori⁹ sup Ezechielē li. ij. Omelia. iij. v. Fulcite me floribz stipate me malis: quia amore langueo. Quid nanqz sunt flores: nisi anime boni op⁹ inchoātes z desiderij celeste redolentes. et infra. Si enī amas: portas. si desistis amare: desistis tolerare. qd̄ em̄ min⁹ diligimus: minus toleram⁹ quia inuante fastidio citius facta christi adducunt ingratitudine ponderis q̄ nō nobis nō leuigat pena caritatis. Hec ille. Nam tale obsequiū diuini cultus assumi latur hierarchie miro ordine angeloz ministerio supornate. Et licet quadam necessitate ex quo quis iurauit diuinis interesse: videat̄ compulsus. miserator tamen domin⁹ multū et misericors de necessitate fac virtutē homibus bone voluntatis. vt de dec. Super. sicut videmus de damnatis ad supplicij vltimum Si vero penituerūt sine purgatorio meretur vitam eternam possidere. vt probat cōpo. in sum. li. iij. ti. xxxij. q. clxij. Et nōne dulce pond⁹ sustinet ex q̄ duo⁹ decim hore sunt diei. vt Johā. ij. z totidem noctis. et de quibus quatuor plus vel minus dietim expendet pro tam largo dei beneficio. etiam si p̄ iuramentuz ad diuinū cultum non sit astrictus. prout sunt canonici ibidē: quoniā hi errant corde: qui recepto tam grato stipendio crudelissimū ingratitudinis viciū contrahendo obsequijs nō recōpensant. z huiusmodi ingratitudinē canones z leges detestant. vt. xij. q. j. Octaua. Unde poeta. Lex et natura: ratio deus omnia iura. Damnant ingratū: detestantur fore natum. Sed quid sequitur: vt li. feu. c. iij. qui cau. feu. amit. §. Qui domino suo. qz vasallus id est clericus q̄ nō facit id pro quo datur feudū: ipm feudum amittit. id est morte horrenda beneficio priuabit a domino deo. quia homo dū in honore esset nō intellexit. Psal. xlvij. Idcirco tollet euz deus de medio ne peccatū eius auget. xxiij. q. iij. Ea vindicta. et propter pctā citius moritur. xj. q. iij. Episcopi. Et episcopatū eius accipiet alter. Ps. cvij. Qui autem beneficiū ad ipsum nō pertinens peroccupat. et cum hoc deseruit z fructus recipit. Q quātum furtum z rapinam cōmittit cōtinuo. de ele. Dudum. ij. Rñ. et nisi hic fructus restituat nō videbit lumē in eternū. vt notat in. c. Peccatū. de re. iur. li. vj. et merito penas p̄dictas sustinebit. ex quo nullū malum remanet impunitū. de pe. dis. j. Nullus. z retribuet domin⁹ facienti malū iuxta maliciā suā. ij. Regū. iij. in fine. Est et aliud re medium videlicz vt supioris auctoritate aut homis cui iuratū est p̄fata obligatio iuratoria pro diuino cultu peragendo penitus tollatur. z in melius aut vberius bonū seu diuini cultus augmentū cōmutet. iuxta moderationez Spe. de lega. §. Hunc ostendēdum vbi hoc quoqz z vbi maius periculū vertitur cauti⁹**

De institutione

procedatur. de ele. c. iij. li. vi. cū 2 cor. Premissorū enī omniū 7 singlorū correctio nem nos patroni p̄dicti gratanter admittim⁹. imo vt fiat instāter instam⁹. exq̄ post trāsitiū m̄grī Iuonis p̄dicti 7 nostrū ad superos: plures vtriusq̄ iur⁹ emanauerūt traditiōes nobis fortassis ignote. Si autē bene dixim⁹ nos non lingua percutiatis: detractiōis crimē miserabilr incurrentes. Nam p̄pha q̄ p̄sequebat et cū supbo oculo 7 insatiabili corde tantūmodo nō edebat: oñdens per hoc de tractionis pctm̄ excedere in malicia supbiam q̄ est initiū om̄is pcti fm̄ Brego. vbi. s. et auariciā que oīm malorū est radix. j. Thimo. vj. xliij. di. Bonorū. quia non min⁹ detrahentiū q̄ raptorū peccatū non dimittit: nisi ille honores et iste bona restituat ablatas iuxta regulā in. c. Peccatū. p̄dicto. fideliter annotatam et melius per H. boyc. in. c. Lum tu. de vsu. s. iij. §. Item cū ar. hui⁹ capituli Suspirando ppendētes vos qui indicatis terrā saltem particularē 7 ecclesiāz nostre patronatui subiectā gubernatis: qd̄ dicat p̄pha. Esa. v. Ue qui dicis ma lum bonū. 7 bonū malū: ponentes tenebras lucem: et lucem tenebras. ponētes amarū dulce: 7 dulce in amarū. ij. q. iij. Ue qui. 7 nō tm̄ ore dicentib⁹. sed tacendo 7 p̄sentiendo clamātes in toto corde v̄ro: 7 bonū impediētes et cauētes 7 prudēter attendētes in p̄missis vt nil vendicet odiū vel fauor vsurpet. timor exulet 7 iusticiā auertat sed stateram gestantes in manib⁹ lances appendentes eque libramine. vt p̄e omib⁹ p̄ oculis habeatis solū deum. illius imitantes ex emplū qui s̄relas populi tabnaculū ingressus ad dominū referebat. vt fm̄ ei⁹ imperiū indicaret. Si quis autē (quod absit) fame prodigus 7 p̄p̄r p̄secutor ho noris p̄tra p̄scientiā et iusticiā in detrimentū cultus illius qui est deus vltionū dominus 7 deus magn⁹ terribilis sup̄ om̄s qui in circuitu eius sunt index ven turi seculi quicq̄ attemptauerit verbo: consensu. aut ope ip̄e p̄culdubio reddet vnicuiq̄ iuxta opa sua absq̄ eo q̄ ipsi⁹ om̄ipotentis dei ac nostrā ac p̄noiati ma gni Caroli impator⁹ indignationē se nouerit incurfurū. Datum in ciuitate dei predicta Anno a natiuitate dñi. D. ccccxxix. kal. Ianuarij inditiōe secunda.

Finis.

Tractatus de nouorum officiorum di uinorum institutione.

Et ecclesia Thuricen̄ sunt statuto

i rum ordinationes quondam solēniter edite: 7 per ordinarium loci dudum et ante cōpilationē sexti libri decretalium confirmate. et insu per laudabiles consuetudines que cū statutis per singulos canoni cos tpe suarū institutionū sunt iurate. 7 inter hm̄oi statuta sūt aliq̄ quib⁹ diuina regulant̄ officia: q̄ iuxta diuersarū ecclīaz cōsuetudines aut breuiarium vlt̄ statuariū seu regula chori vel notula vel registrū: siue registrū cantoris nuncupat. 7 in romana ecclesia vel curia p̄p̄e dicit̄ ordinariū. vt p̄z in. c. Uni co. de offi. primi. In sup̄scriptione. de offi. custo. c. j. In sup̄scriptiōe. vel libell⁹ officialis. xxxvij. di. Quando p̄sbyteri. Et quia in eodē breuiario Thuricen̄ inter cetera (prout in multis libris ab eodē exemplariter conscriptis) reglariter continet̄ vt de sancto Jobāne baptista nouē lectōes sub duplici festo vel officio

nouorū officiorum

et de sancto Francisco vna antiph. et collecta suis diebus legantur. vnde quidam homo speciali deuotione compunctus nuper contulit stipendia siue redditus annuos et ppetuos ecclesie p̄dicte in die sancti Francisci inter canonicos diuinis interessentibus distribuēdos. cum pacto vt ipsorum canonicorū chorū de cetero de sancto Francisco similr nouem lectiones cum duplici festo quēadmodū de sancto Johanne baptista celebrare non obmittat perpetuo. Et licet hec materia legendo peritis sit multū fastidiosa. cum fortassis apud ipsos sit quotidiana. studioso tamē simplici proderit: diligenter ruminata. Nam vt scribit sanctus Hieronim⁹ in vitis patrū de Paulo heremita. qui diligentia sibi competenti q̄s fuit a seniorib⁹ suis vtrū christus fuerit ante pphetas. cuius quidem questionis effectus licet fuerit simplex. ille tamē scriba subtilissimus nō sine eam ponit. cū nouerit ipsam p̄fecturā simplicibus. vnde p̄tinēter ex his que p̄ modū thematis ponūtur. et in veritate gestorū consistūt. mirabatur quidam canonicus hui⁹ ecclesie et iuris ignarus. attamen in hoc collaudādus. quia inter antiquos philosophari incepit ppter mirari. vt dicit Aristot. iij. metaphisice. et cōmouet gentes publicus error. et ideo admiratio similiter causat de rebus ex ignorantia cause. vt dicit Boet⁹. iij. de psola. metro. q̄nto. Et igit̄ erga me Felix cantorē Thuricensis ecclesie decretorū doctorē mouebat tali dubio. Vtrū licuerit preposito et canonicis p̄dictis taliter immutare statutū siue breuiarium. Et videbat sibi q̄ non. et fortassis ex eo quia huiusmodi statutū prout alia ip̄orū statuta iuramēto singulorū canonicorū est firmatū. et sine periculo salutis eterne et temporalis seruari potest. ideo inuolabiliter perpetim est seruādum. vt legit̄ et no. in. c. Si vero. de iureiur. et etiam firmissime seruari debuit hoc statutum metu periurij: quod est crimen grauissimū. et maxime prelati et clerici eandem ecclesiam regentib⁹: cum eorū facta ab alijs trabant in exemplū. vt consequēter in alijs p̄dictis: clausulis et capitulis statutorū lenius excedatur. de vo. Vagne Et ideo grau⁹ venient puniēdi. vt. xi. q. iij. Precipue. et etiā ex eo quia p̄iurij infamiā inducit. de iureiur. Querelā. de testi. Testimoniū. et ibidem clarius p̄ nouell. et q̄s graue sit crimē periurij: le. et no. in. c. Ille qui. xxij. q. ij. Item secundo mouebatur fortassis idem canonicus. quia cōsuetudo laudabilis fuit in dicta ecclesia q̄ de simplici confessore. videlicet qui nō fuit doctor vel pontifex non fiebat duplex festū. put fuerunt Franciscus Dominicus Othmarus et similes et eadē cōsuetudo similr iuramēto singulorū canonicorū est firmata. vt patz in themate. et q̄ illa sine metu p̄iurij anctē propria etiam in meli⁹ reformari non possit. Ad hoc de iureiur. Si vero. et. c. Cum q̄dem. §. j. et. c. Verum. Item de elec. Venerabilē. vbi taliter no. Inno. et Hosti. et bene ad idem de iureiur. li. vj. de pactis. Quis. et qd̄ solitum est fieri semp creditur fieri. et ita presumitur lxxvj. dis. Dilectionis. C. de proba. Si in rem et c. Item tertio mouebat idem fortassis canonicus: quia sibi constabat q̄ quilibet in cantādo et legēdo horas canonicas tenet sequi cōsuetudinē ritum et registrū illius ecclesie in q̄ moratur beneficiat⁹. vt. xij. di. Illa. xij. di. Quisquis. etiā si sit monach⁹ in ecclesia seclari presulatus. vt no. ibidem. et Hoff. in summa de sta. mo. §. Sed nunqd̄ absoluitur. et q̄ obmittēs illas taliter legere peccat mortāl: vt satis colligitur. l. dist. Contumaces. de cele. miss. Dolentes. in fi. et no. Archidia. de rescrip. c. vlti. li. vj. et puniri pōt p̄ episcopū: vt no. xxj. di. c. j. et. c. vlt. et in p̄cedenti. c. Contumaces. Sz qz inuito creditore vnū pro alio nō soluitur. vt le. et no. insti. q̄b mo. tol. obli. §. j. et i glo. ibidē. et qd̄ dicit Hiero. in epla. Ingrū est deo q̄cqd̄ ei obtulit

*Ignorantia fuit
causa admirationis*

De institutione

leris obmisso eo ad qd teneri. Ex quibz colligitur si de iure teneor creditori nro
cui pensum fuitut nre reddere debem? vt de cele. mis. c. j. Per singlos dies. vel
in speali die qd idē valet. p horis canonicis certū op? scripturaz sc̄taz plegere iur
ta reglarz antiqz ecclie traditōem de tpe pcurrēti. vtz Esaiam Hieremiam
Thobiā Apocalipsim zc. nō satisfacio de tpe. si dixerō de sanctis z etiā de sc̄to
Francisco. qz dñs nō nouit op? ipsectū. de bap. Maiorē. et nihil z inutile cō
uertunt. de cle. nō res. Tue. et idē est min? esse cōpetens z eē nullū. ar. de trans
la. Inter corporalia. sic. ff. de auc. tu. l. ij. ff. q. satisfda. co. l. q. tiens. ff. ad vell. q. uis
s. si cōuenerit. ac si diceret. qui inutilr z incōueniēter legebat horas canonicas
nihil agebat. qz nec cautū est qd viciōse cautū ē. ff. q. satisfda. co. l. quotiēs. vñ si
nō licuit officiū illius diei mutare. nec licuit festū sancti Francisci talr celebra
re. z si celebrauerit creditori nro videlz Xpo nō satisfecit. z ita horas illi? diei p
prie deputatas obmisit z penale se cōstituit. vt ptz ex pmissis. Un legi in acti
bus concilij Constāciē. q. obiectū fuit Johanni pape. xxiij. q. ipse frequē dum
legere debebat horas canonicas in die puato z pscientie tepid? attediabā de
nocturno legēdo q. dixerit cappellano suo vlgari Neapolitano cuias ipse erat
Lirc. vn. sant. in nomi. cent. dyaboli. i. quere vnū sanctū de q. legam? in nomie
centū dyaboloz vt citius expediamur. z hic peccauit. qz nō seqbat ordinariuz
romanū. de q. dictū ē in themate. de q. etiā dic de pse. di. v. In die. vbi dic Gre.
etiā de illis q. in dieb? q. tidianis tantūmō tres psalmos z tres lectiones cele
brant. nō ex regla scōz patz. s. ex fastidio h. facere cōprobanr. Nā scriptū est. q.
nō facit qd facere dz. intelligit facere qd nō dz. ff. de edil. edic. Quid sit. s. idē
lxxvi. dist. Non satis. xxiij. q. vlt. De forma. et licet aliqd bonū sit z vtile. nō tñ
est agendū nisi in eo modo q. fieri dz. xj. q. iij. Quid g. xij. q. ij. Quatuor. de pse.
dis. v. Non optz. ff. de remis. l. j. z. l. ij. s. S. in bello pte potuit moueri q. ro
canonic? pdictus q. licz pposit? z caplm de nouo facere possint statuti de cau
sis leuibz z minoribz vt puta de hora cōuocandi ad caplm z de distribuendo
fructus z similibz. vt le. z no. de ver. sig. Constitutiōes. di. vi. als tamen in ma
gnis arduisqz causis: z que tangūt statum ecclie per superiorē confirmatū z iu
ratum. vt in themate put sunt statuta omnia et singula saltem pscripta in libr
statutoz vel statuario predicto. similr z statutoz singuloz clausula z capitula
sine cōsensu episcopi: z sine magna necessitate et oportunitate imutari nō pnt.
vt in dicto. c. Constitutiōes. Scriptū est eniz. Desleat pctōr. qz offendēs i vno
videlicet puncto vl clausula statutoz: fact? ē omniū reus. z sunt verba sc̄ti Au
gustini posita pro regula iuris in antiqs Item qui totā legem seruauerit: offen
dat autē in vno factus est omniū reus. Jaco. ij. de pe. di. ij. Si eni inquit. cum
concor. Un omis res p q. scunqz causas nascit: p easdē dissoluit. de re. iu. c. j. de
quo sincer? vide Archid. in dic. c. Constitutiōes. S. q. canōici autē propria
pnt dissoluere z mutare antiq statuta de volūtate z ordinatōe epi facta z ratifi
cata. imo ecclie vniuersal ordinatōem. vt in. c. Glorius. de reli. z vene. sanc. li.
vj. vbi pprie cauet vt de simplici pfessore nō fiat tale festū. sed d. doctore zc. z sic
nō videt licere put colligit ex pdictis. Nā dic lex. ludibricū eni esset si qd statu
tum fuit ab initio q. momento qlibet mutaret. C. de bo. q. li. i. po. p. sti. l. vlt. Nō
enim qd rite s. leges ab initio actū est ex alio euentu resuscitari dz. C. de admi.
tu. l. sancimus. Hoc fundamēto vident armati Listercienses Cluniacē. Pre
monstraten: et omēs mundi totius approbate religiōes: que nec in speciali nec
in generali nullū nouum festum celebrare psumunt nisi inquantuz diffinitores

*Canadot no p. d. m.
de tpe in de p. r. g.
Om. Gorab. Q. h. m.*

nouorū officiorū

suorum generalium capitulorum rite disponunt. Arguitur enim ab exemplis que pietatem continent. prout infra dicetur. et no. Archidia. de re iudi. Cum eterni. li. vii. et ibi videas. **U**n dixit sapientis auctoritas que vtriusque iuris allegat facultas. **S**ultorum disce exempla que facta sequaris. **Q**ue fugias vita nobis est aliena magistra. Item quinto poterat moueri canonicus predictus: cum simonia non sit aliud nisi studiola cupiditas vel voluntas emendi vel vendendi spirituale vel spirituali annexum. j. q. i. Qui studet. de simo. Tua nos. et maxime si pactum interuenit. quod in spiritualibus principaliter est euitandum: ut de pac. c. vlt. j. q. i. q. pio. Nam secundum leges impiales sancta estimatione non capiunt. ff. de re. diui. l. sacra loca. §. vlti. et propterea vendi non possunt cum venditio sine precio non constat: ut insti. de emptio. et ven. §. Precium. et. ff. eo. titu. l. ij. §. Sine precio. et qui spiritualia vendit capitale crimen cum simonia committit: ut in dicto ca. Qui studet. patet enim ex themate quod clerici studiose vendiderunt operas suas spirituales et se pro panibus locauerunt: officia diuina de nouo celebrando que prius eadem die nunquam fuerunt celebrata. imo quantum in eis fuit illum diem omnipotenti soli et solummodo ad seruiendum proprie appropriatum officio suo proprio priuarunt: et cum pacto pro precio recepto in laudes sancti Francisci conuerterunt. Odit autem deus et non solum odit sed percutit festiuitates eorum qui non celebrant festiuitates dei sed suas id est per mundanis et temporalibus. et hoc est bene notandum. xxiiij. q. i. Odi. xviij. q. viij. et hoc diximus. de quo infra sincerius dicetur. et summarie turpius egerunt quam illi de quibus dicit propheta Jobelis. iij. Sitientes puellam pro vino ut biberent vendiderunt: quia hi carnalia: illi vero spiritualia quantum in ipsis est vendiderunt. Item sexto moueri poterat canonicus iste: quia nouitas illa taliter introducta contra ecclesie statuta vetustissima et consuetudinem antiquam tanto tempore seruata quod eius initium non est in memoria hominum que consuetudo similiter legem facit. ut le. et no. de consue. Cum consuetudinis. et talis nouitas videtur piculosa legibus que et canonicis inimica. ut. xi. di. Quis nesciat. xxx. di. Scripsimus. di. iij. Erit. ff. de costi. prin. l. In rebus. Et ratio quia plerumque discordia parit: ut in dicto ca. Cum consuetudinis. Non autem dicitur cuius facies est immutata. ut hic et. ff. de no. op. nun. l. i. Mutare autem est substantia rei in totum remota aliam in eius locum ponere ut. ff. de testa. l. Heredes palam. §. si quid potest. C. de no. co. fa. §. Quibus. ibi additiones. et nonne facies videtur immutata: imo tota effigies et forma et substantia rei in totum remota. ut patet. Nam prius fuit quasi silentium ut fit in puatis diebus. sed ecce nunc clamor factus est: ac si dicerem? Ecce sponsus venit: videlicet Franciscus: exite obuiam ei. Math. xxv. Laudate igitur eum cum sono tube: laudate eum cum psalterio et cithara: laudate eum in timpano et choro: laudate eum in cordis et organo et ceteris. usque in finem continuando. Ecce nonne ista dicitur nouitas et mutatio grandis. ubi de silentio fit tantus clamor: imo videntur omnino contraria: ut interdicti tempus et festiuitas solennis et publica. de quibus infinita sunt iura. Dicitur autem nouum quod prius non fuit: ut. viij. q. i. Non autem. de elec. Generali. li. vi. xviij. q. ij. De monachis. et quod no. ibidem. Ad idem quod legitur et no. xij. di. c. ij. et. viij. q. i. Nec nouum. xxiij. q. iij. caplo. iij. in principi. iij. q. ij. Non tam nouum. ubi de hoc de iudeis. Consultuit. et simile est hic. quia a tempore foundationis ecclesie non fuit tale festum in illa ecclesia. Et humaniter loquimur de nouitatibus: que et inter homines discordie sunt causa: ut in dicto caplo Cum consuetudinis: et contra hominum nouitates scribitur quod antiquitas veneranda est. ij. q. vi. Anteriorum.

De institutione

§. Illud etiā. ff. de iur. i. mu. l. semp. et Boe. ij. d. pso. dixit. Felix nimis por etas
et etiā dic lex Testamēta. C. de testa. mos retinēd⁹ est fidelissime vetustatis. In
sup etiā iura nra ita videlicet antiq̃tati tempoz et scripturaz: decreta patz sano
rerunt reuerentiā exhibendā: et euidenter asserunt scōz canonū sanctiones. de
transla. Quanto. et hmoi scripturarū et statutoz antiquitati tanq̃ iuri scripto
reuerētia fidelr est exhibenda: vt. vj. di. Ecclesiasticaz. et c. Catholica. de cau.
post. Cum ecclesiaz. et vtqz vetustas est suanda si potest sine scādalo fieri: vt
iij. di. Deniqz. Vñ dicit Breg. in generali sinodo. Nos aut et ordinē romanuz
inuestigantes: et antiquū morem nostre ecclesie imitātes. antiquos patres rē.
de cōse. di. v. In die. Item septimo moueri poterat canonicus p̃dictus. qz scan
dalum sequi pōt et sequitur indubitāter ex huiusmodi nouitatū et mutationum
subitaz inductione: et antiquitatum et antiquarū obseruationū refutatione.
Ratio: quia clericis laycos infestos opido antiquitas tradit. quod etiam p̃sen
tium experimenta tempoz manifeste declarāt. de i. mu. eccle. c. vlt. li. vj. et qd nō
diligunt: de facili p̃temnūt. et. q. iij. Presens. dicentes cū canone hmoi facta
recentia grauius scandalizant. et motus animoz turbulētius excitant. vt. xxiij.
q. ij. c. ij. in fi. et indubitāter layci malis exemplis clericorū peiores fiunt. l. dist.
De his vero. de quo Isidor⁹ de summo bo. libro tertio. c. xxxvij. Sz de hoc ca
uendū ē put nos instruit Inno. iij. in. c. j. d. off. le. li. vj. Dum dicit. Officij no
stri debitū remedijs inuigilat subiectozū. qz dū eozū excutim⁹ onera dū scanda
la remouem⁹ nos in eozū q̃te quiescim⁹ et fouemur in pace. Si q̃ prelat⁹ ex de
bito tenetur a suis subditis onera et scandala remouere. et eozū occasione se de
bet ponere murū pro defensione subditorū. vt. xliij. dist. c. j. Laueat ergo prelat⁹
tus cum capitulo suo ne tales nouitates nō tantū ipso agente sed ipso tacente
taliter fiant vt videat consentire: per regulā Qui tacet: de reg. iur. li. vj. Quid
enim prodest illi suo errore nō pollui qui consensum prestat erranti. lxxxiij. dis.
Quis enī. Nam consentire videt erranti qui ad refecanda que corrigi debent
non occurrit. Ibidem. c. seqn. Scandalū enim oritur indubie dū debent infer
sti. videlicet laici p̃dicti de clero: et etiā simplices clerici ad maiores qui de hu
iusmodi festozum multiplicatiōe non habent emolimentū sed onus: quia forte
sunt cappellani vl chorales taliter videlicet: ecce qui p singlos dies clamitādo
pronūciant Inclina eoz meū deus in testimonia tua et nō in auariciā. ps. cxvij
cum sit idolorū seruitus. ad Collo. iij. j. q. j. cum omīs. cum cōcor. et omniū ma
lorum radix. j. ad Thimo. vj. Ecce fm mltitudinē fructus sui multiplicauit al
taria Osee. x. in p̃inci. Videm⁹ inquit q Salomon optime dixerit. Ecēs. x.
Pecunie obediunt omia. Et glo. interli. dicit ibidē: et mortificat aīas q̃ nō mo
runt: et viuificat corpa q̃ non viuūt. Et subannādo clerū poetam allegant di
centem. Vidi cantantē missam celebrantē. Nummus cantabat: nummus res
sponsa parabat. Vidi q̃ flebat: dum sermonē faciebat. Et subridebat populus
quē decipiebat. Nec ille. Et pecunie appellatiōe res quelibet significant. ff. de
ver. sig. l. Pecunie appellatiōe. etiam mobiles et immobiles et omnes res que
donari et recipi possunt. eo. ti. l. Pecunie nomie. Scandalū autē non est aliud
fm Hostien. in summa de renunc. §. penul. Est autem scandalū dictum vel fas
ctum minus rectum: vel signū cuius occasione tradit quis consensum mortu
lis peccati: vel est alteri prebens occasiōē ruine Et scandalū grece: latine so
nat offensio ruina vel rixa. prout ego vidi rixas intricatumqz materias sua
per eo q Francisus frater minor maior inter natos mulierum sua festiuitate

Scandalū p̃ p̃

fuit parificatus. Unde dū Xpus dixit. Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis
 Math. xviij. et Marci. ix. Hoc est q̄ offendi vel rui fecerit: vt exponit Archid.
 in dicto ca. j. de offi. delega. li. vi. quod nullo modo faciendū est. vt. xi. q. iij. In
 ter verba. Sic pharisei scandalizati sunt Math. iij. et dic. c. Inter verba. de cō
 segra. dis. ij. c. Prima quidē. i. rixati sunt. Et fm hoc notat q̄ scandalū semper
 vitandū est dūmodo deus nō offendať qui est christus sapientia. iusticia. veri
 tas. sanctitas. et fortitudo. xi. q. iij. Existimant. als scandalū vtilius tolerat. vt
 de reg. iij. Qui scādalizauerit. et fm hoc dicit Hostiensis intelligendū. c. Cum
 pridem. §. Prorogauit. de renunc. Item de prescrip. c. Nihil. de vo. Dagne. de
 no. op. nū. Cum ex iniūcto. Item octauo potuit moueri canonicus predictus
 quia breuiariū siue libz habuit antiquū de originali ordinario fideliter quon
 dam exemplar cōscriptum et collationatū: put multitudo clericorū habet loci
 illius hodie. per quē idem cononic⁹ horas in domo canonicas psoluere solebat
 qui liber ppter sui antiquitatē. et q̄ cōcordabat cum antiq̄s magnā fecit fidem.
 de proba. Cum causam. de p̄scrip. Ad audientiā. xvj. dis. Habeo librum. et hic
 liber antiqu⁹ in huiusmodi noua festiuitate traditione sua corruptus discrep
 bat. quā corruptionē et similes Jo. an. in addi. spe. ne volumia antiq̄ violaren
 tur per suas additiōes: miro conomine vitabat. Est ergo ab exemplis argumē
 tandū et in consequentiā sunt trahenda. vt de re indi. c. j. li. vi. in princ. et p̄fer
 tim que pietatē continēt. vt hic. Ad hoc arg. de cōse. di. iij. Sanctū est. vñ cum
 aliquid recte factum inuenit. ff. de manum. vindicta. l. Apud se. et coipso vide
 tur aliquid bonū et iustum quod a bono factū est. xxxvj. dis. Qui de mensa. ix.
 q. ij. Lugdunen. vij. q. j. Omnis. de quo supra ar. j. Sunt paria vtilitas et ne
 cessitas. de rescrip. Statutum. li. vi. §. Insuper. ad idem de p̄ben. Exposuisti.
 Necessitas aut frangit legem: et lex nō necessitatē. de ose di. j. Sicut. de cōse.
 Quanto. et incōmoditas et impossibilitas imutāt ius cōmune. vt no. Archid.
 de sepul. c. vlt. li. vi. et cōmoditatis cā pmittit qd als nō pmitteret. vt no. ibidē
 Jo. an. in. glo. ij. nec refert an quis nō habeat an cum cōmodo habeat. vt le. et
 no. ff. de vlsu. uc. peta. l. j. ff. de euic. l. si plus. §. si. Ergo sibi videbat antiquum
 registrū cum infinis similibz exemplaribz nō fore violandū et incōmoditatē tan
 q̄ impossibilitatē fore vitandā. Similr videmus de famosissimis doctoribus
 volumia in quacūqz facultate cōponentibz et complentibz. vt fuerunt predictus
 Jo. an. Antho. de butrio et similes: qui pro nulla noua supueniēte discrepatōe
 cōpilatiōes suas immutarūt. sed in terminis suis firmiter tenuerūt. et per vni
 uersum mundū taliter composita publicari fecerūt et publica nō violauerūt.
 Item nono poterat moueri canonic⁹ predictus. quia christus dixit. In domo
 patris mei māstiones multe sunt. Joh. xij. Item christus. Quid existis videre
 p̄phetam: vñqz dico vobis maior inter natos mulierū p̄beta Jobāne baptista
 nō est. Lu. vij. Ex his scripturis notat q̄ iuxta merita sanctorū sunt mansiones
 in celis. Item notabilr dixit comparatio Inter natos mulierū. nam cōparatiu⁹
 p̄supponit positiuū. ff. de ver. obli. vbi autē facit de renūc. Nisi. ad fi. Vñ vide
 tur q̄ aliquis magn⁹ est inter sanctos dei. i. sanct⁹: et tñ nō ē tam sanct⁹ put est
 sanct⁹ Jobānes baptista. vt p̄z de scō Francisco. vnde videt q̄ sint ḡdus bea
 torum put inter angelos: prout legiť et no. xcix. di. Ad hoc. vbi vide glo. et clari⁹
 patz p̄ ingm sent. in. ij. dis. ix. in pn. put etiā inter āgelos malos. vt ibidē dis.
 vj. et clarissime per sc̄m Tho. ibidem in vtroqz loco. Quis autem dubitat de
 eo q̄ illi non debeat in ecclia maior festiuitas cui p laboribus multis et pio

De institutione

moribus castis. pro actionibus strennuis. celsioris loci promissum debet in celis. ut. l. c. j. dis. miramur. Oportet enim pñti testificatione pñdicari et bone fame pñconij non ta-
ceri. xij. q. ij. Quattuor. et si in vita sua maiores alijs fuerit passus pñsecutiones
ut. vij. q. j. Omnis q̄ gemit. et c. ibi adiuuari. et qui fuerit passus ex maiori ca-
ritate. j. q. j. Uide quantum bonum est caritas. et qui maiora miracula fecerit in vi-
ta et post mortem. et q̄ in hmoi miraculis pñcurrerent q̄tuor pñcipalit. Primum q̄
ipsa miracula fuerint ex deo et non ex arte magica vel aliunde. ut. j. q. j. Teneam?
ij. q. vij. Item balaam. j. q. j. Prophetavit. Item q̄ fuerint pñ naturas vel supra
vires nature quo ad factum. ut in resuscitatione Lazari. vel quo ad modum. ut in so-
cru Petri subito a febribus curata. xxvj. q. ij. Nec mirum. p archid. non ex vi verbo-
rum: sed ex merito hominis hoc pñtingebat. Hoc idē dico. q̄ panis q̄tidie miracu-
lose transubstantiat in corpus xp̄i: non merito hominis sed pñtute verborum. ut de pñse.
dis. ij. Quia corpus. et in. c. In q̄bus idē. Item q̄ fuerint ad magnam corroborati-
onem fidei. Nam satis miraculose ex herba putrida fit vitrum pñpetuo putrefactio-
ne carens. et hoc ministerio hominis sed non ad fidei corroboratiōem. de q̄bus mi-
raculis si pleni⁹ videre volueris vide Jsid. de sum. bono. li. j. c. xxij. et Breg. su-
per Ezechielē. li. j. omel. v. circa fi. p. Lumie tuo. et plenissime eundē in moralibus
li. vij. c. vj. Et si tali put est sc̄tus Jobes baptista tā eminenter pñcellenti maiore
festiuitate dare solennitas iuxta mentem predicti. c. Gloriosus. q̄ sancto Franci-
sco simplici imperito rustico. imo in sacris ordinibus nunq̄ pñstituto: q̄s non asse-
reret rite legitimeq̄ festiuitatē? Ad hoc facit dictum apli. j. ad Corinth. xv. quoniam
stella differt a claritate a stella. sicut etiā erit in resurrectione mortuorum. Cum
ergo fm beatū Dionisiū ecclesiastica hierarchia representat in suis actionibus
suorum ordinationibus celestem hierarchiā in qua sancti fm diuersitate meritorum
suorum disponuntur. Ideo ad hoc representandū varietas officiorum in ecclesia
vniuersali et etiā particulari reperitur. et huiusmodi varietas meritorum non ad
priuati hominis ordinationem: donatiōem vel fundationem debet transponi
nec minor meritis magis merito preponi. alioquin iuxta pronunc. pñducta vide-
tur pñcessum fore contra tramitem recte rationis.

Ad partem aut affirmatiuā potuit mo-

ueri canonicus pñdictus et taliter. Nam pñpositus et caplm ecclesie Thuri-
ceñ ante cōstitutōem illius capli Gloriosus. imo ante cōpilatiōem sexti libri decre-
taliū poterāt (put fecerūt) edere de nouo sine pñsensu ordinariū statutū et ordina-
tionē que tangebāt diuinū cultū. et ipm etiam augmentabāt. ut in. c. penul. de
pñsti. per pñtrariū: et eo. n. c. Cum ois. et c. Cū accessissent. et c. Cum. B. et c. Ex
parte. de rescrip. Constitut. §. Discretionem vñre. et maxime ex eo. q̄ videt lictū
et honestū. p. c. palle. Constitutiōes. de ver. sig. li. vi. pñtactū. cum etiā quodlibz
licitū collegiū sibi statutū edere possit q̄ ad ea que ad se pñtinet. ut. ff. q̄ cuiusq̄
vniuersi. l. j. §. ij. de cōsti. Ex lris. et fuandū est maxie dum fuerit iurati et fuari
potest sine interitu salutis eterne. ut in. c. Si pñ. de iureiur. et maxime dū nulli
preiudiciū generat. ut in dic. c. Cum. B. foraneñ. de quo plene pñ Jo. an. i mer-
cunialibus sup regula. Ea que fiunt. pñ. secundo statuta episcopoz. et hoc modo
possunt pñ iura pñdicta maxime dūmodo statuta sunt licita et honesta et cōmunia
omnibus. iij. dis. Erit aut. nec debet reprehensibile iudicari: si fm veritatē temporū
statuta q̄nq̄ variantur humana. pñsertim cū vrgens necessitas vel euidens vñ-
litas expolcit. de pñsang. et affi. pñ. debet. de sen. exē. Sup eo. ij. de trans. c. vlt.

In Miraculis Quattuor

nouor officiorum

xxij. q. viij. Occidit. xxij. q. iij. Quis ignoret. xxix. dis. Sciendū. et duobz. c. se
 quētibz. iij. dis. Erit autem. Nam et impator dicit. Non em̄ erubescimus si qđ
 melius horz que prius ipi dixim⁹ adinueniam⁹ cōpetentē prioribz imponere cor
 rectionē ne ab alijs corrigi expectem⁹. in auten. de nup. circa pn. coll. iij. Item
 idē col. ix. vt frēs filij zc. dicit in prin. Nostras emēdare leges nos nō piget: vbi
 qz utilitatē subiectis inuenire volētes. Et salomon dixit. Sapient⁹ est mutare
 in meli⁹ cōsiliū. et allegat hoc accursi⁹ in priori autoritate. et sapiens mutat cō
 siliū cum prudenti⁹ meditat⁹ ad hoc. c. de colo. Illiricanis. l. nunqz. et sic etiā pa
 pa qnqz mutat sniam. xxxv. q. ix. Veniā. et mutat decretales vt videt in dic. c.
 vlt. de imy. li. vi. Sed nō in alteri⁹ detrimentū mutare debem⁹ cōsiliū. de quo
 plene de re. iur. li. vi. Et sup eadē et talr vt pmissi⁹ hic statutu sine registru aut
 breuiariū videt immutatu. Nam quodlibet statutu recipit determinatiōem a
 iure cōmuni ppter necessariā et iustā et legitimā cām. ff. de mune. et hono. Ut gra
 datim. §. j. et. ff. de nox. l. ij. ff. de serui. l. si cui. ff. de ritu nup. l. Quāqz. Item di
 cit lex. Omnis diffinitio. i. regula in iure periculosa est. parum eniz est qđ non
 subuerti possit. id est qđ nō exceptionē patiat. ff. de re. iur. Omnis diffinitio. Et
 dicit paz. quia glosa ibidē annūerat aliqz iuris casus q̄ exceptiōem nō patiunt
 et ideo nō mireris si statuta minorz pncipiū aut puatorz ppter causam mutatur.
 Secundo sic. Licet bene ordinatū sit et statutu ante tempa: vt de sancto Fran
 cisco fiat antiphona et collecta. et hoc in diebz illis dum minores essent ecclesie
 fructus. sed quia nō est irrationabile: imo rōne dignissimū qđ duz augent⁹ dona
 rationes etiā crescant donōrū. vt dicit Beda sup illo Bath. xxv. Homo qui
 dam peregre. et qđ dignus sit mercenarius mercede sua. Luc. x. et. xij. q. ij. Qui
 cunqz suffragio. Nam indubie maiores sunt labores in taliter festinādo. et etiā
 maiores sunt expense videlicz in luminibz: candelis: campanis pullandis et or
 namentis ecclie festiualiter exponēdis q̄ vsu psumunt et plibz alijs qz in die pua
 ta. Et ex quo nō inuenit phibitū vt. l. qđ festū illo modo de nouo crearetur q̄ il
 lud seruaret iuxta instituentis ac prepositi et capituli voluntatē: dūmodo ordo
 canonicor seculariū non peruerit in religiosor ritū: vt in dicto. c. Viramur.
 xvj. dis. Et insup ptunc prout ex nūc fuit pmissum vt ecclesia ditaretur aut con
 seruaret in rebus temporalibz sine quibz subsistere non potest status clericorum
 quemadmodū corpus sine anima. j. q. iij. Si qz abiecerit. quia militari debet
 clerici in ecclia dei. ij. ad Thimo. ij. et. xvi. q. j. c. j. et. iij. ne cle. vl. mo. c. j. in fine.
 et. c. Sed nec. et null⁹ tenet militare ppter expensis. de pscript. lū ex officij. et
 beneficiū datur ppter officij. de rescript. c. fi. li. vj. et psertim illis clericis qui ec
 clesie fideliter vigilanterqz seruiert. j. q. ij. Clerici. lxxvj. dis. Non satis. et fm
 apostolū Qui altario seruit: viuere debet de altari. et qui ad onus elegit: repel
 li nō debet a mercede. et patz a simili qđ clerici viuere debeāt de patrimonio Je
 su xpi: cuius obsequio deputant. et ipsa nominis ratio psuadet zc. vt de pben.
 lū fm aplm. Et iō quia certū est qđ non ē phibitū in statutis ecclie. nec per
 iura canonica augmētare festa et fructus ecclie. ergo videt pmissum prout leg.
 et no. in. c. Inter corpalia. de trans. imo bonum est argumentuz in vtroqz iure
 cum nusqz inueniat phibitū. ergo nō debz phiberi. xxvj. q. ij. Lex diuine eccle
 sie. xxxj. q. j. Ex si dormierit. lv. dis. Si sit euangelica. Tercio sic. Ex quo glori
 ficatur deus in sanctis suis. vt in dic. c. Gloriosus. et idcirco iubemur eū in san
 ctis suis laudare. vt in Cle. j. eo. ti. qm̄ ppha dixit imperando ex illius imperio
 qui in altis habitat p̄cipiendo. Laudate inquit dominū in sanctis eius. ps. vlt.

De institutione

et in consilio iustorum et congregatiōe magna opa dñi ostendunt. ps. cx. Et etiā dixit veritas. Qd vni de minimis meis fecistis mihi fecistis. Math. xviij. et q̄ vos recipit: me recipit. et q̄cunq; potū dederit vni ex minimis istis calicem aq̄ frigide Math. x. et si in minimis tanta opant obsequia. tam largiter impensa. quid a fortiori si maiorib; suis obtulerim? ministeria. vt de elec. Lum in cūctis. cōcor. in Cle. j. de reli. et vene. sanc. in glo. iij. vbi dicit. Si laudare iubemur dñm in sc̄is suis: forti⁹ in seip̄o. q̄ est sup oēs celos: et stat⁹ scōz et chor⁹ angeloz. Et est arg. a minori et valz. vt ibidē. vñ Eccī. xliij. Laudem⁹ viros gl̄iosos et parētes n̄ros in generatiōe sua. multā gl̄iam fecit dñs magnificētia sua a seculo dōz minātes in potestatiōib; suis. Item Apoca. xij. Non dilexerūt alas suas vsq; ad mortē. p̄pterea letamī celi et q̄ bitatis in eis. quare gl̄ia et honore coronasti eum. dñe: et p̄stituiisti eum sup opa manū tuaz. ps. viij. Quis aut dubitat si beatissimī p̄gini matris dñi q̄ dignissima ē creaturā laudes p̄ oib; alijs sanctis impendim⁹: plus filio suo cōplacem⁹. vt colligit in dīc. cle. j. et als fm būanas rōnes et fm legē moysaycā qua tenemur honorare parentes Exo. xxij. ratiōe dignissimū: quis dubitat aut si dñm laudauerimus p̄ nosmetipsos in dieb; n̄ris (prout etiam possum⁹) q̄ similr p̄ alios poterim⁹ ppetuo: cū scriptū sit. qui p̄ aliū facit est p̄inde ac si faceret p̄ seipm. vt de re. iū. li. vj. cū p̄cor. Nec obstat put in iure cauetur. q̄ etiā factū ab eodē diuersis t̄pib; nō reputat idēmp̄tate eiusdē facti vt. ff. de cōdi. Indebiti. l. si nō sortē. §. libertus. et in autē. de si. instru. circa pr. Nam quātū ad veritatē impossibile est factū vni⁹ dici factū alteri⁹. s; de q̄daz iuris interpretatiōe p̄cedit q̄ factū vni⁹ alterius intelligat. vt. ff. d̄ duob; reis. l. nemo et vos. ff. de vi. et vi. ar. §. deiecit. et §. quod dicitur. et non est dubiū q̄ ille tenet interdictoynde vi q̄ deiecit p̄ se vel p̄ aliū. vt in dicta. l. j. ff. de vi. et vi ar. et ita q̄ dat vel recipit p̄ aliū fieri. et est ac si p̄ seipm faciat si p̄tinuo faceret vel p̄nceps p̄ aliū. Item infirm⁹ et pupillus qd p̄ se facere nō possent. vnde si p̄ me et alios psalmos n̄ros cantabimus cunctis dieb; vite n̄re in domo dñi. Esaie xxxvij. vel p̄ aliū post mortē meā. put is q̄ testm facit. et p̄ executores p̄ mortem disponit. est etiā apud deū et hoīes tanq; p̄sonaliter fecerit. et ita si nunc aut post mortē compleuerim⁹ illā gl̄iosaz dei laudē aut scōz. suoz. de q̄ scribit Im mola deo sacrificiū laudis. ps. l. Jte. Laudē dicite deo om̄s sc̄i ei⁹. Apoc. xviij Jte In om̄i corde b̄ndicite et laudate nomen dñi. Eccī. xxxix. Et dixit Bern. Laudate dñm: q̄ nil ita in terris p̄prie representat quēdā celestis habitatiōis statū sicut alacritas laudantiū deū. et Aug⁹. Deus cū de illo nemo digne dicere possit. admisit tñ hūane vocis obsequiū. et verb n̄ris humane in laude sua nos gaudere voluit. Item ad laudē dei incitat nos oīs creatura: cum dicit. B̄ndicite oīa opa dñi dño. Vñ mirū est dicit Greg. q̄ hō nō semp laudat deū. Jte dicit Aug. Si placet opa dñi. ex his lauda et artificē eoz. Item dixit Bern. in qdā fmōe Voneo vos dilectissimī pure ac strēnue diuis intesse laudib; strēnue vt sic reuerenter ita alacrit̄ dño assistat. nō pigri. nō somnolenti nō oscitantes nō par cētes vocib; zc. et etiā q̄ dicit p̄pha In cimbali b̄n sonantib; laudate deū et im moueris in vocib; bene sonantib; humanis. In quibus cōcludo contra quorundā ypocritarū garrulationē qui detestant dulcissimas sonozū vocum et modulationū consonātiās. tam ore q̄ organo seu alio musicali instrumēto que frequenter fiunt in summi pontificis aut alioz magnoz principum capellis. et hi errant corde: nisi taliter psallentes nō dei principalr sed humanā quererēt laudem de b̄mōi laude diuina si sinceri⁹ videre volueris. Vnde Hugonē de clau

Musica et organa
na laudat in
inloha

nouorum officiorum

stro anime. caplo. iij. de officio cantoris. Et his omibz firmiter concludo. Nec est etiam spes et fides ecclesie et laudes dño. non tantū in seipso: sed etiā in sanctis suis. imo in omnibz creaturis et operibus suis per nos et alios qualitercūqz peractis nomie nostro dispositione nra tanqz testamēta grauissima nobis et nostris proficiunt: et p̄ficere possunt ad salutem eternaz. Et nō obstat quod le. et no. xx. dis. c. j. q. dicta sanctorū patrū videlicet Augustini. Hieronimi et aliorum recipienda non sint nisi inquātum sint sacris canonibus incorporata. sed hoc est verum si allegaretur omissis canōibus in materia cōtentiosa. sed in his que meram continent pietatem: etiam dicta paganorum et gentilium possunt allegari. prout Hiero. vsus fuit versibus Virgilij de conse. dist. ij. Nec tales. et Aug⁹. versibus Lucani. xxvj. q. ij. Nec mirum. circa princi. Sz ad propositū nostrū redeūdo vlti⁹ de laude scōz dicendo. Quidam frater minorū in sermone publico dominū autoritate p̄dicta laudare volens in sancto. Francisco. in finem vt ipm sup omēs celos collocaret inquit: omnes angeli celi et vniuerse potestates: cherubin et seraphin incessabili voce proclamāt. videlicet sanctum Franciscum. et gloriosus apostolorū chorus. et prophetarū laudabilis numerus. et martyriū candidatus exercitus eundem tanqz gloria et honore precellentem laudet exercitus. vbi propterea sibi fuerit sessionis locus. Et quia post longam collationis formā nec in celo nec in terra post dominū sibi sedem inueniret competentē. Subinferens mirifice quia nō contētus vt sedeat cum principibus et solium glorie teneat. et qz thron⁹ eius esset sicut sol in conspectu domini. Et vbi inquit collocabim⁹ eum. Et mox quidā rusticus alta voce clamabat dicens Domine: hic iuxta me vacat sibi locus. et de tanto mentis excessu ridebat omnis populus. Dicit enim lex: qz consistat honor in sedendo ante alios. vt. C. de sacrosanc. eccl. Decernimus. vnde qui vltra quam decet laudat vitam bonorum vl' cōmendās vitam malorū peccat mortaliter. xlvj. dist. Sunt nonnulli propterea sordescit laus sancti Francisci in ore fratru suorum. xj. q. iij. Si quis vero obediat. Honor autē alicuius alteri non debet esse causa nocendi. C. de sta. et imagi. l. vlt. Nec aliquis debet illud optare qz honor aliorū minuat. xcix. dist. Nullus. Propterea dixit Seneca. Parce laudes: partius vitupera. Similiter reprehensibile est nimia laudatio vt immoderata vituperatio. Vnde Esa. xlvij. dixit propheta. Laude mea refrenabo te ne intareas. Sed medium inquit Boetius tenuere felices: in quo consistit virtus. iij. de conso. prosa vij. et Philosophus. ij. ethicorū. vnde de offi. custo. in glo. iij. c. j. dicitur Cum media semp gaudebat ludere forma. Maior enī medijs gratia rebus inest. Inter vtrumqz vola: a medio rectissimus ibis.

His autem motiuis in effectū aut in af-

fectu p̄ predictū canonicū moris ad partem affirmatiuā taliter qualiter formam assisto. et si pla tibi placuerit colligere motiua ad vtrāqz partem tendētia vel ex argumentis meis partiendo prout pauper institor qui de vno specierum sacculo materias ad apparentiam dilatando facit plures. tibi largiter cōcedo. Nam ego modico fulcitus ingenio de premissis contentor argumentis. taliter qlit collectis depaupertatis sacculo. Attē pro premissorū concordātia et saniori sequentiū intelligentia notanter expedit ppendere qz ne dum papa cum suis fratribus sed etiā prelati cū suis capitularibus et canonicis constitutōes. ordinationes et statuta facere p̄nt. vt de senten. excō. Inter alia. de his qz si. a pla. si

De institutione

ne p[re]sen. ca. per totū. Debent tamen prelati in omnibus negocijs ecclesiarum requirere consiliū clericorū suorum vt cum eis peragant et pertractent et que statuenda fuerint statuunt. errata corrigant et reuelanda dissipent et euellēt vt eo dem titu. Quanto. et sup illis maxime que clericos ipsos cōcernere dinoscūt vt eo. ti. c. vlt. Caplm aut ecclesie Cathedralis sine episcopo statuta facere nō potest que tangunt generalem statum ecclesie. vel tanguant episcopum vel eius iura sic intelligit. de consue. Cum consuetudinis. de his que fi. a pla. Nouit. Est aut prelati caput capituli a quo nō licet mēbra recedere. de p[re]scrip. Cum non liceat. Et hec vera etiā si caplm talia statuatur cum archidiacono suo v[el] p[ro]posito vel alio qui post episcopū p[re]sit capitulo. Sed si de alijs statuatur q[ui] nō tangunt episcopū vel iura sua sed sua singularia negocia: prout p[re]dictum est. et legit[ur] et no. in. c. ij. de verb. sig. libro. vj. hoc bene possunt. Et archidia. post Innocen. tertiu dicto. c. ij. videtur notare q[uo]d nedū capitula cathedral[ia] eccl[esi]e s[ed] etiā alia capitula aliar[um] eccl[esi]ar[um] collegiatar[um] q[ui]rum similit[er] et omniū aliarum sue dyo[ces]esis ep[iscopu]s dicit[ur] caput in arduis et magnis nihil statuere p[otes]t vel ordinare sine episcopo. Unde d[icitu]r notabil[iter] in themate q[uo]d episcopus cōfirmavit et ita ratificauit et ratij habuit statutū cum rati habitione retrotrahi et mandato nō est dubium comparari. de re. iur. li. vj. Que autē sint ardua vel magna aut parua v[el] minima arbitrio boni viri standum est vt infra dicit[ur] in quarta solutione. Sūt autem h[uius]m[od]i statuta et ordinationes in omnib[us] eccl[esi]is particularib[us] quēadmodum generalia statuta in vniuersali eccl[esi]a summe necessaria. vt vtrobiq[ue] appetitus noxijs sub iuris regula limite[re] per quā genus humanū vt honeste viuat alterum nō ledat ius suū vnicuiq[ue] tribuat informatur: vt in p[re]mio decre. et vt humana coerceat audacia: et tuta sit inter improbos innocētia. dist. iij. Facite sunt. Item summe videt[ur] necessariū q[uo]d in ecclesia p[re]dicta et in omnib[us] alijs saltem collegiatis aut cōuentualib[us] certus aut determinatus ordo celebrandi diuina officia per omnes et p[er] omnia pariter seruetur. ne propter diuersitatē corporu[um] diuersitas sequat[ur] animorū. de p[re]cess. p[re]la. Quia diuersitatē. alioquin continuo discrepantia in clero vni[us] eccl[esi]e in legendo et cantādo proueniret. quia sine rege et sine lege quilibet ad placitū suū modū seruaret. et dissonantia et et discrepantia mor[is] resultaret. Unde in quib[us]dā eccl[esi]is habetur rex chori vt in eccl[esi]a argentine[n]s[is] qui etiā in alijs eccl[esi]is dicit[ur] primicerius. de cuius officio dicitur de offi. primi. c. Unico. et melius in. c. Perlectis. xxv. dist. p[ri]mo. Ad primiceriū. vbi dicitur: q[uo]d ad primiceriū et eius officium p[er]tinet inter cetera disponendi officium cantādi et pagendi lectiones: psalmos: laudes: offertorium: responsoria. et quis clericorū dicere debeat: quis ordo quoq[ue] et psallendi modus in choro pro solennitate et te[m]p[or]e sit seruādus et c. et idem primicerius vtitur registro siue breuiario aut ordinario ad hoc sibi specialiter deputato tanq[uam] rex vel imperator qui vtitur legib[us] tanq[uam] instrumētis suis: cū ipse sit lex animata et leges respectu ipsius mortue. in auten. de consue. in fi. colla. iij. facit ad h. C. de testa. l. Ex infecto. et insti. qui mo. testa. infir. p[er] finali. ff. de le. se. consul. l. p[ri]nceps. ff. de le. iij. l. ex infecto. Unde dicit[ur] Isidor[us]. Iustum est principē obtemperare legibus suis. dist. ix. Iustum. et est palea. Attamen[te] put[er] elicet ex dictis philosophi. iij. politicoz. tūc oportet hūanas leges quantūcūq[ue] sint exquisitē in aliq[uo] casu deficere. Et ideo dicit[ur] Egidius de regimine p[ri]ncipū li. iij. q[uo]d meli[us] ē regnare rege optimo regi q[uam] optima lege. in finē vt per regem corrigātur defectus legis. Ita in p[ro]posito expedit fore primiceriū vel regem aut cantorem vel aliquem p[ri]ncipem

nouorum officiorum

tipem chori qui sepe moderet leges siue registrū chori olim conscriptū iuxta va-
rietatem temporū: quia difficile fore singula vel non excogitata conscribi. *An-*
de pūt audiui quendā prelatum nimis curiosum famulo suo regulas conscri-
psisse quibus in obsequendo precise et ne plus vel minus perageret vtendo stri-
ctius deberet conseruare. et dum quodā tempore vnacū domino paladinosum
fossatum equitando perambulare et equus dñi infigeret qui angustiatas vn-
diqz grandi pericula ad famulū de subsidio clamaret. et famulus illico plegam
diligenter inquit regularū mihi traditarum tenores si se tendant ad talium ob-
sequiorum labores. et dominus mox imminētis periculi metu compulsus cla-
mabat fortius sine rumpe moras subueniendo mihi et talibus regulis de cetero
liber seruiēdi manebis solutus. Et sic ad propositū nostrum facit qd precise sin-
gula conscribere nō possumus. sed expedit vt sepe consideret consideranda sa-
ga humanitatis animus. Et que premissa sunt de legibus et regulis iuris po-
sitiui intelligunt. secus de legibus naturalibz quas mutari nō licet (prout pre-
dictum est) in primo affirmatiuo argumento. Hunc ad propositum redeamus
Item qd ordo et concordia maxime in dei ecclesia sunt seruāda. patet p. c. Con-
uenit. de conse. dist. v. vbi dicit conciliū Agathense. Conuenit ordinem eccles-
sie ab omnibus equaliter custodiri. Item dicit conciliū Bracaren. et habe-
tur. c. ij. dist. c. vltimo. Placuit omnibus cōmuni consensu vt vnus atqz idē psal-
lendi ordo in matutinis vel vespertinis teneat officijs et non diuerse ac priua-
te neqz monasteriorz consuetudines cum ecclesiastica regula sint permixte et in
quibuslibet ecclesie gradibus prouidenter scienterqz curandus est vt in domo
domini nihil sit inordinatum. nihilqz preposterum. vt. xvj. dist. Miramur. In
omnibus p̄dictarū est interpret optima. de consue. Cum dilectus. imo cōsuetudi-
nes diuerse et in diuersis ecclesijs et in qualibet ipsarum pro lege et statuto des-
bet haberi. vt le. et no. in dicto. c. Unico. de offi. primi. qd originaliter ex libro
Romani ordinarij vel registro vl' ordinario Romane ecclesie videtur trāsum-
ptum. vt patet in eiusdem capituli superscriptione. et supra in themate. Ratio
autem omnū premissorū p̄cipalis est: quia natura hominis prona est ad dis-
sentiendū. ff. de arbi. l. Item summus. §. vlt. et quot sunt capita: tot sunt sensus.
de conse. dist. iij. Sicut in sacramētis. et volūtates hominū varie sunt. ff. ad
trebell. Quia poterat. Et Quidius dixit. Pectoribz mores tot sunt quot in ar-
bore figure: velle suū cuiqz est: nec voto viuatur vno. Et natura quotidie noui-
tates nititur. §. Inuenire. in autē. quibz mo. na. effi. le. et ideo conuenit statu-
ta ecclesie firmiter edere salubriter dictare. notabiliter conscribere et suo tempe-
rationabilr moderare vt omnes in vnū conueniāt et cōuenti nullo discrepante
concordare proponāt. imo discrepare nō presumāt. Nam constat qd propheta
pro vna speciali denotabat maledictione. Osee. iij. dum dixit. sedebunt filij isrl'
sine rege et sine principe. et p̄sequens sine lege put factum fuit Iudiciū. xvj.
vbi dicit In diebz illis nō erat rex in israel. sed vnusquisqz qd rectum sibi vi-
debatur hoc faciebat. et hoc incunctāter pueniret vbi in ecclesia lex specialis
aut cōsuetudo prescripta de cultu diuino rite celebrando. aut alijs negocijs ec-
clesie expediendis exularent. Hinc post premissa per simplices clericos extitit
perpendendū: prout nō inane doctores tangunt in dic. c. Gloriosus. circa fi. et
Buil. durandi in rōnali diuinorū li. vij. qd post priuatos dies in qbus nulli co-
limus celebritatē triplicia sunt festa. videlz semiduplicia. simpliciter duplicia.

*No. 9. inmanij mzio
Pitavij 73*

De institutione

et totū duplicia: et qua consideratiōe dicunt talia. dicit idem Builh. Ipse m̄
dictū. c. Gloriosus. imo cōpilatiōem sexti libri nō vidit in dieb̄ suis. qz nōdum
emanauerat. s; aliq̄s eiusdē libri text⁹ p̄tūc extranagātes. Constat aut̄ q̄ idē. c.
Gloriosus iubet festa scōz ap̄loz oīm sub duplici festo vl' officio celebrari. put
etiā de q̄tuor doctorib; p̄ncipalib; zc. Nouet etiā dicit Builh. certis rōnib;
etiā supra tactis. qz dicit in effectu: q̄ fm̄ sc̄tōs p̄s visio dei erit p̄miū omniū
beatoz. Que qdē visio erit maior vl' mior fm̄ q̄ hic in terris p̄stituti sunt maḡ
vel min⁹ in caritate q̄ est radix oīm meritoz. de pe. di. j. s. Lū g. et q̄ sunt qdam
sp̄alia merita fm̄ q̄ aliq̄ sp̄alia p̄mia in futura gl̄ia p̄ferunt. vñ sp̄ale p̄miū sup
essentialia reddet martyrib; doctorib; z p̄ginib;. Item q̄ p̄tū ad h̄ aliq̄ sancti
habebūt duplicia p̄mia. scz eēntiale qd̄ d̄r visio dei. z accidentale vicz aureolā
et fm̄ eundē Builh. festa scōz dici p̄nt maiora vl' minora. s. in q̄b; p̄mior rōnes
maḡ vl' m̄ reperiri p̄nt. z sic br̄a p̄go int̄ oēs sc̄tōs sublimiori p̄mio remunerat̄
et q̄ntū ad p̄miū essentialē z etiā rōnes accidentalīū p̄mior sibi cōpetūt. et id̄
eius festū hic in terris totū duplex cēseri videt. put etiā in alijs festiuitatib; ad
honorē xp̄i institutū. Itē idē Builh. de Johē bap. z aliq̄b; ap̄lis pōit duplex fe
stū z de aliq̄b; semiduplex. hinc de q̄busdā martyrib; semiduplex. sed h̄ totum
ad. xl. annos z vltra post dictū Builh. p̄ dictū. c. Gloriosus fuit alteratū. Item p
ut idem Builh. ponderauit celebrāda: idē innuit Bonifaci⁹ octau⁹ in eodem. c.
dū dicit videlicz vt dignis digna rependat videlicz dñs: potiorib; attollit insi
gnijs dignitatū z p̄mior vberiori retributiōe p̄sequit̄ q̄s digniores agnoscit z
cōmendat ingētiore excellentia meritoz. Ex q̄ exordio patz q̄ papa voluit festa
sanctoꝝ modificari. nihilomin⁹ tñ extra Romanā curiā aut ciuitatē q̄libz eccl̄ia
per mūdū saltē ep̄alis aut collegiata siue mōasteriū specialē suū ritū z ordinē
habz in diuis officijs celebrādis: dūmō ordinē p̄ncipalē sue p̄fessionis nō puer
tit (vt p̄dictū est) z h̄ papa siue eccl̄ia scit z tolerat. Itē q̄ festiuitates noue put
etiā noua āniversaria septime z tricesime ordinant̄ p̄ defunct̄. vt lē. z no. xxiij
q. ij. Quia aliq̄. et in dicto. c. Unico. de cle. nō resi. li. vj. in fi. z q̄ in dieb; talib;
distributiōes fructū que p̄sentie dicunt̄ p̄tinne dant̄. z q̄ ille q̄ p̄pter distribu
tiones tm̄: z p̄pter p̄sentias eccl̄iam z choꝝ intrat tpe diuioꝝ nō simoniā reales
sed mentalē cōmittat et grauiter. i. mortl̄ peccat tm̄ rōne distributionū officia
diuina visitando: al̄s nō visitatur⁹ put frequē fieri videbat̄ in eccl̄ia Thuriceñ
predicta. z h̄ no. in iā dicto. c. Unico. in glo. penul. Videt etiā exp̄ienter q̄ nisi
eccl̄ijs z monasterijs p̄ singlos dies z annos z p̄ hm̄oi nouos fruct⁹ talr ap
plicatos z applicādos subuēiret: ipse eccl̄ie subsistere nō possent. qz vt frequēter
antiq̄ possessiōes eccl̄iaz z eoz fruct⁹ z reddit⁹ p̄pter terraz z guerrarū discrimi
na. z p̄ncipiū seculariū negligentia q̄ eccl̄ias defendere tenent̄. vt p̄t̄ xxiij. q. v.
Principes. z. c. Regū. z. c. Administratores. imo eccl̄ias nō tm̄ defendere ne
gligūt s; destruere z deuastare nō verent̄. z insup nō tm̄ p̄ncipes z dominia se
cularia dant hm̄oi destructiōis occasiōes sed etiā vt dolēter referim⁹ principes
et dñatiōes sp̄iales vt sunt cardinales z patriarche z eccl̄iaz vltra marinarū
hñtes cōmēdas suas in eccl̄ijs collegiatis z monasterijs z etiā parrochialib;
vt videt̄ in ytalīa: gallia z hispania. qui nō tm̄ fructus p̄ cōmēdas comedūt. s;
muros. ligna. lateres: z libros penit⁹ deuorant z deglutiūt. q̄ in ipsis nec clerici
nec monachi p̄pter alimentoz defect⁹ p̄manere p̄nt. z edificant capellas z al
taria nouas z destruūt eccl̄ias. collegia. cōuent⁹. monasteria z p̄gregatiōes ve
tustissimas. Vnde Innocēti⁹. iij. in p̄cilio generali lacrimādo p̄grebat̄ de prin

In Omnis offendi
liberū q̄libet omnia
ap̄loz p̄nt. ut h̄

Symonia m̄talit̄
q̄ h̄t̄ q̄ idē rō
distributiōis m̄tal
p̄t̄ v̄sualit̄
noy v̄sualit̄

Gr̄ia p̄t̄o. m̄tal
q̄ m̄t̄o. l̄t̄o
ar lib̄o. m̄tal
noy

nouorū officiorū

cipibz laicis. et si de p̄dictis cardinalibz et p̄latis fuisset lamētat⁹ pro certo nō de-
 uiaſſet dñi dixit. ſed etiā videm⁹ in eiſdē refrigere caritatē q̄ imunitatē eccle-
 ſiaſtice libertat⁹ quā nō tantū ſancti p̄rēſ ſed etiā p̄ncipēſ ſeculares multis p̄-
 uilegijs munierūt nō formidāt ſuiſ cōſtitutionibz vel potius deſtitutionibz. id
 eſt deuallationibz hoſtilibz impugnare. nō ſolum de impugnatiōe feudoꝝ ac
 aliarum poſſeſſionū eccleſiarum et uſurpatiōe iuriſdictionū. ſed etiā de mor-
 tuarijs: necnō et alijs q̄ iure ſpirituāli annexa vident illicite p̄ſumēdo. de re. ec.
 nō alie. c. vlt. et hūc textū p̄prie cardinalibz appropriabo. Nam p̄prie ſunt hi de
 quibz dicit dñs p̄ p̄phā q̄ deuorāt plebē meā. videlicet p̄lēs cōuent⁹ religioſoꝝ
 vt cibū panis: deū nō inuocauerūt. p̄ſ. l.ij. Ita et nabuchodonosor et gentiles
 comederūt. Jacob. i. pplm̄ iſrl' deſcendentē de Jacob. et locum ei⁹ deſolauerūt
 p̄ſ. lxxviii. de quo plen⁹ ſcripſi in libro de nobilitate. c. xxiij. et multis ſcriptur⁹
 et rōnibz deduxi declarandū q̄ de cetero plus obſint eccleſie vniuerſali q̄ p̄ſine
 mūdo. et q̄ duo ſufficerent. Nam non eſt certus numerus in iure determinat⁹
 vt dicit Archidya. de elec. Ubi periclū. li. vj. de huiusmodi aut̄ plato et lai-
 corum exceſſibz. p̄cor. c. j. de immu. ec. li. vj. in p̄n. et ſeq̄n. et c. Clericis. ibidez p̄
 totum. Qd̄ em̄ ſemel dedicatū vel p̄ſecratū eſt deo ad hūanos uſus. i. ſeculares
 conferri non licet. de re. p̄. mancipia. de p̄ſe. di. j. Ligna. et ita videt q̄ quondam
 p̄ncipēſ et alijs chriſtifideles eccleſijs cōtulerunt in elemoſynā alijs erit i pec-
 catum. vtputa laicis et clericis vt iam dictū eſt. et de re. p̄. Injuſtū. Vñ ſumme
 videt neceſſariū vt xp̄ifideles tā p̄ deiz ſcōꝝ reuerētia q̄ p̄ animaz ſalute eccle-
 ſijs et monaſterijs et beneficijs vt p̄mittit depaupatis ſubueniant. Vñ quidaꝝ
 p̄latus multū peritus et experientia magna ſuffultus in concilio Baſilienſi. in
 ter cetera auisamenta ad deputatiōem de reformatiōe retulit. multa deliberatiōe
 collectus: nouis cōſtitutionibz ſummopere fore p̄uidendū ne de cetero noua
 crearentur aut fundarentur beneficia. ſed q̄ veteres domus domini in eſſe fide-
 ter conſeruariēt. et q̄ beneficia antiqua p̄manere poſſent. et clericos ſuos com-
 petenter nutrire valerent: penalia fierent ſtatuta. Nam multo plura ſunt in mū-
 do beneficia q̄ clerici. et ideo cōuenit vt vnus clericus plura habeat beneficia:
 vel etiā plures eccleſias: prout le. et no. x. q. iij. Vñ. s. Sed hoc. in glo. vlt.
 xxi. q. j. In ſumma. ne poſſeſſiones et fructus poſſeſſionū tanq̄ deo ſemel dedi-
 catum redeant ad laicos. de quo ſatis ſcripſi in trac. de validis mendicantibz.
 Nam hec fuit cauſa primordialiter p̄ncipalis tam in veteri et nouo teſtamēto
 inter iudeos et paganos et demum inter chriſtianos vt fundarentur templa
 et altaria taliter vt ſacerdotes ſe ab eis poſſent nutrire. De iudeis et eozum ſa-
 cerdotibus patet Deuteronomij. xxiij. c. vbi leuite et ſacerdotes ſacrificia do-
 mini et oblationes comederunt. et ſibi victum et veſtitum abinde queſiuerunt.
 Vnde legitur Iudicij. xxiij. q̄ in monte effraym vir quidam nomine Bicha
 conduxit ſacerdotē et leuitam per ſingulos annos pro decem argenteis et pro
 veſte duplici. et pro his que ad victum fuerunt neceſſaria. impleuitq̄ Bicha
 manum ei⁹ et habuit iſtum ſacerdotem apud ſe. et inquit. Nunc ſcio q̄ bene
 faciet mihi deus habenti leuitici generis ſacerdotem. et ita iudei templa et al-
 taria edificabant ad honorē dei. vt patet. iij. Regum. vi. et altaria Gen. xxiij.
 Exodi. xxvj. Joſue. xxiij. et c. et pro remedijs defunctorū munera obtulerunt. vt
 patet. ij. Machabeoꝝ. xij. vbi vir fortiffimus Judas collatiōe facta et c. De pa-
 ganis videmus q̄ ipſoꝝum templa et temploꝝum ſacerdotes magnis diuitijs
 erant p̄uiſi ad ſuoꝝ dierum magnificū honorē: aut diuozum illuſtriſſimoꝝum

p̄ hūc p̄p̄m mūdo
 b̄p̄na q̄ d̄m

De institutione

hominū per ipsos deificatorum et p salute defunctor suorum. prout videtur Act. xviij. de simulacris Atteneſi. et hodie videt in vrbe Romana vbi hmoi ſūt templa et arcus triūphales: et tūmbe marmoree: et plerūq; ponit titulu in eiſdem per ſcripturas antiquiſſimas. talis videlicet dñs manib; vt videlicet dñs et deificatis homib; et imortalib; et māib; id eſt vmbriſ ſiue ſpiritib; defunctor. Vñ dixit Lucretia nobil romana per Tarquini ſupbi filiū violenter oppreſſa. de q̄ hñ. xxxij. q. v. Propoſito. dñ. ſeiſam vñherauerat moritura. inq̄t teſtes pcedāt me nō fauiſſe tyrāno. Sanguis ante virū: ſpūs añ deos. Vñ pagani ſiue gentiles diuerſos colebāt deos. Nam romani Quiriciū. i. Romulū. Egyptij. yſim. Mauri. Iuban. Latini faunū: et ſic de plurib; alijs q̄s Iſido. li. viij. ethimo. c. xi. dinumerare videt pleniffime. Propterea ſcribit Hiero. in pñcipio in vitispa trū de ſancto Anthonio q̄ vidit in heremo homūculū ad vñcis narib; frōte cor nib; aſperſa: cui⁹ poſtrema pars corpis in caprarū pedes deſinabat. et p⁹ mltā dixit Anthonio requiſit⁹ Mortalis ego ſum: et vn⁹ ex accolis heremi q̄s vario errore deluſo gentilitas faunos ſatiroſq; et incubos colit. legatiōe fungor gre gis mei. precamurq; vt p nobis cōmunē deum depceris. ſalutez mūdi olim ve niſſe cognouim⁹ et in vniuerſam terram exiuit ſon⁹ eius. Fleuit igit Anthoni⁹ q̄ gentilitas Alexandrie hoc portentū p deo colebat. qd tñ et ſimilia ſunt moro talia. et hñt aīas vt colligit ibidē. Dicūt aut Fauni et ſatiri dñ ſilueſtres et agre ſtes. de quib; Iſidor⁹ vbi. ſ. Sacerdotes aut eorundē temploz et ſuoz deoz ſclāmines. pthoſclāmines. primiclāmines et archiclāmies dicebant. de q̄b; legi⁹ et no. lxxij. diſ. In illis. et illi vtebātur idolatitijs. i. q̄ idol imolabant. et ad ſa turitatē ipsis p ſ fuit puiſum. de q̄b; le. et no. xxx. diſ. Si q̄s carnē. xxxij. q. iij. Sic ſanc⁹. l. diſ. Presbyteros. cū pcor. De q̄ qdem gentiliū religione plene vi dere poteris Valeriū maximū li. j. c. j. et q̄s grauiter puniti ſunt p deos gentiliū qui religione neglecta cultū ipſoz irritauerūt. ibidē. c. ij. Vñ legi⁹ in li. de mira bilib; mūdi q̄ paganor pñceps maior q̄ magn⁹ Cham dicit: habz ciuitatē inē alias q̄ dicit kauſaym. latiorē mūdi: apud quā eſt monaſterīū idolatrarum ſa cerdotū qui petunt dona p ſingulos dies ab hominib; loci tanq̄ elemoſynā. vi delicet panē et alia ad yſum edendi deputata: q̄ collecta largiūtur q̄buſdā ani malibus veniētib; dictū ad horam deputata: q̄ ipſi dicūt animas nobilium. erant aut animalia portentuoſa et monſtruoſa mira mltitudine congregata. Et ſi iudeis pmiſſa licebant: et dñs paganis illō pmittebat. mltō magi xpānis q̄b; veritas patefacta et grā et pñtas p Ihm xpm data ē. videt fore pmiſſuz et tēplū dño edificare. vt de pſe. di. j. c. j. p. Si em. de q̄z chriſtianor templis et eoz ſa cerdotib;. Ecce qd factū eſt ad ppoſitū nrm redeūdo. Conſuetudo vſuſq; lon gen⁹ q̄ nō eſt leuis autoritatis. vt de pſue. Cū pſuetudinis. cū pcor. in tota ec clesia videt continuat⁹: et p cōtinuationē inuiolabilr obſeruat⁹ q̄ q̄lib; pñceps aut ali⁹ chriſtifiſidelis fundare potuit eccleſiam aut monaſterīū aut altare in ho norē dei aut beatiffime virginis ſeu alteri⁹ ſancti. put le. et no. in dic. c. j. de pſe. diſ. j. et ex illa fundatōe acq̄ſiuit ſibi iuſpatronat⁹. de iurpa. Nobis. j. Rñ. de ſ ſatis no. xvj. q. ij. Pie mentis. et ſic talr fundato nō pſecrabat tal locus niſi ha beret tot fruct⁹ vt inofficiātes nutrire valeret. vt no. in. c. Quisq; de vi. et ho. de ri. Nec ples perſone ponēdi ſunt in ecclia q̄s pñt nutrir p eandē aut cōmode ſuſtentari. de inſti. c. j. et c. Auctoritate. de pſel. pla. Ex pte. Fuit itaq; libertas apd fundatore vt ipa ecclia mōaſterīū vñ altare fundaret in honorē cuiuſcunq; ſancti ſaltē canonizati. et ſic deus laudabit et laudatur in ſanctis vt in dicta

nouorū officiorū

Clemen. Si dominū. ac si nomie ipsius dñi fuisset solūmodo consecrata et omnes laudes sancti dñi taliter vñ aliter impēse referunt ad dñm. prout omēs orationes solennes et publice et priuate etiā ad sanctos qualitercūq; effuse ad orationem dominicā referuntur. imo in ipsa cōcludunt et cōphēdunt. vt no. doc. scribentes sup orōne dñica. que ponit Lu. xj. et similr missaz et vigiliarum anuersarioz. tricesimoz. et septimarū officia ad honore anime vnius fundata proderit omnibz fidelibz defunctis: vt dicit Hiero. de pse. dis. v. Non mediocriter. ceteris tamē paribus fructuosius est q̄ talia celebrētur per bonū sacerdotē q̄ per malū si haberi potest: als tamē semp p̄sunt. vt no. Archidya. j. q. j. Sacerdotes qui. Et ita redeundo ad ppositū nostrum. Si cuilibz licitū est fundare eccliam vt p̄mittit: qd̄ maius est: et in honore cuiuslibet sancti viri Ita et nouum festū de quocunq; sc̄o creare pōt et illud dotare quod min⁹ est. vt le. et no. in re. Cui licet. de re. iu. li. vj. Ita tñ q̄ hmoi fundatio fiat seruatis solēnitatibz et sine p̄iudicio cuiuscūq;. vt de ec. edi. c. ij. et xvj. q. j. Quicunq;. et. c. Ecclie. et c. de deci. Sed q̄ tactū est. s. q̄ ecclie seu mōasteria aut alia beneficia cuz suis redditibus nouis quotidie et inauditis destruunt morbosis guerris et terrarū discriminibz et cōmendatū oneribz: vnde congruenter dici pōt q̄ huiusmodi nouis morbis: nouū antidotū exstitit preparandū: vt videlicet per p̄dictos vñ alios bonos modos per nouarū fructū p̄uisiones huiusmodi morboz remediabiles morbis succurrat. vt de iura. calū. Ceterum. Nam experientia morborum cogunt nos inuenire multas medicinas. l. dist. Ut constituere. et qd̄ medicamenta morbis exhibent. hec iura negocijs: vt in anten. Hec constitutio Inno. p̄sti. in p̄n. colla. viij. et q̄ de nouo emergūt: auxilio indigēt. ff. de interro. ac. l. Etate. §. Ex causa. et c. Insinuāte. de offi. dele. Est autē clarum cum papa dat litteras ad prebendas vacantes vñ vacaturas expresse vult in eisde vt instituat iuret statuta ecclie et laudabiles cōsuetudines. et hic stilus facit ius. vt le. et no. in. c. Ex litteris. de cōsti. et c. q̄ graui. de cri. fal. Est autē p̄suetudo omnium eccliaz vt canōicus institūendus iuret statuta edita vel edenda. §. ad noua statuta tenet: et p̄sertim ad ea que respiciunt diuinum cultum.

Id motiua autem ad partem negatiua

formata refert respondēdū. et ad primū dico q̄ iuramentū siue statutū aut benedictiū qualitercūq; iuratum in ecclesia Thuricensi vel alia nō dicitur immutatum dum in melius aut solēnius est transformatū. vt le. et no. in. c. ij. Peruenit ij. de iureiur. et licet aliqui dicāt q̄ tutius foret q̄ illa immutatio fieret eius auctoritate qui habet cōmutare. Sed nō est necessariū put le. et no. eo. ti. c. j. et simpliciter est standū huic caplo. Peruenit. p. nouell. Propterea videtur qui vouit se intraturū certum ordinem. et si nō illum sed solēniore aut strictiorem ingreditur non dicitur votum imutasse aut violasse. vt in. c. penlt. de regu. li. vj. et in glo. pe. bonum tamē est q̄ illa immutatio officioz diuinoz fiat concorditer nullo discrepante (prout p̄tractum est. Ad secundū motiū dicitur de cōsuetudine iurata put de statuto iurato que simpliciter nō dicitur mutata si in meliorem mutata. Et licet cōsuetudinis transgressor vt legis transgressor puniatur. vt. x. dis. in his. in glo. Nota q̄ zc. tamē mutari pōt. ad idē de iureiur. Sicut n̄ris. Idem tenet archidya. in. c. Unico. de cle. nō resi. li. vj. et qñ p̄iudicet legi vñ iuri scripto. et qñ nō. plene vide p̄ eundē in. c. Consuetudinis. xj. dis. Ad tertiū motiū de seruādo ritu et p̄suetudine dicat. put iam proxime videtur tactum.

De institutione

Nam si licuit mutare: licuit et taliter legere et orare: et sub pena peccati mortalis taliter et non aliter vel alio modo canonicus vel beneficiatus alicuius ecclesie debuit officium suum diuinum pagere: iuxta ritum illius ecclesie in qua est beneficiatus: salua tamen constitutione in *Ele. ij. de cele. mis.* que disponit quod clerici etiam quantuncumque religiosi qui sunt domestici commensales cardinalium vel episcoporum possunt se eis conformare in diuinis officiis: nec sunt stricti ad dicendum aliter. Unde scribit Hostiensis in *c. Bone. j. de elec.* quod quidam Petrus Balaact in nocte natiuitatis domini primum nocturnum et primam lectionem legit Rome in ecclesia sancti Petri. tertiam quoque lectionem cum reliquis Parisi in ecclesia maiori. et ibidem iuxta ritum ecclesie parisiensis compleuit matutinum. et iuxta veterarum ecclesiarum consuetudines utrobique satisfecit. Hoc tamen spirituum celeritate tam velociter ipsum de loco ad locum taliter ducentium profecit. ut *xxvj. q. ij.* Sciendum. et hoc fuit mirum et non miraculum quod ex deo est. et huius rei geste demoniaca prete non trahatur presumptio in exemplum. de transla. Quamto. et quod differunt mirum et miraculum vide Archidia. *j. q. j. Teneam.* et mali similiter dicunt facere miracula. ut de reli. et vene. sanc. p. Hostiensem in summa. Ad quartum de statutis faciendis in arduis et leuibus. et de differentia inter ardua et leuia. parua et magna. arbitrium boni viri spectandum est aut iudicis. ut *le. et no. Sedes.* quia que negocia dicantur maiora vel minora: non potest certa dari doctrina. ar. *xxij. q. iij.* Duo ista. id est que plene in dicto. *c. Constituciones.* de ver. sig. li. *vj.* Ad quintum quod non sit simonia realis plene patet per ea que predicta sunt. et habent in *c. Unico.* de cle. non resi. li. *vj.* in glo. penul. nec hoc pactum impedit. quod in spiritualibus licite licita peracta possunt interuenire. ut plene videtur in *c. Significatum.* de pben. imo sacerdos potest recipere pecuniam ut celebret divina. quod sic operas suas videtur potest locare. ut *no. ibidem glo.* et allegat in *ar. x. q. iij.* Relatum. et *xxj. q. ij.* Caritate. de simo. Cum sit. *ij. q. ij. c. vl.* et huiusmodi missarum aut officiorum celebrationes suis stipendiis facere non cogitur. de prescrip. Cum ex officio. et insuper si vult se nutrire: potest ex artificio suo. *xxj. di. Cleric.* de cele. mis. *c. j.* Ad sextum de nouitatibus introductis dicitur quod hic non est nouitas. Nam licet per singulos dies nascentur homines noui. hoc tamen non est nouum: sed si nasceretur portentum. putaretur minothaurus qui medi fuit homo: et medi thaurus. de quo magister in scolastica histo. Judi. *ij.* in incidentes. et ipse natus de nobile muliere. et tales fuerunt centhauri. monothauri et onocenthauri. de herbis *Jfi. ethi. li. xj. c. penul.* et Archidia. *xxvj. q. ij.* Nec mirum. unde de Anno. *D. cccc. lxxij.* quedam vacca peperit vitulum in terra Switensium vitulum humano capite notabiliter et discrete munitum. et eodem anno in eorundem dominio precreatus est vitulus duobus capitibus distinctissime cum omnibus suis proprietatibus bene fulcitus. et he sunt nouitates mire. Dicit tamen Prosp. equitanicus. *psa. xli.* quod id quod apud nos nouum est: in tempore non est nouum apud deum quod concludit tempora: et sine tempore habet omnia que suis quisque temporibus per illorum varietatem ille distribuit. unde apud nos nouum esset si decem aut undecim leones segregatim cum totidem Risoris cantarem in matutinis. imo monstruosum et portentuosum: et ritui penitus vniuersali clericorum esset incongruum. Ad septimum motiuum quod a sexto et prime dicto recepit originem. propter nouitatem hominibus scandalum patenter inducentem. unde si apud peritos hic non est nouitas. consequenter apud eosdem non erit scandalum. put dicimus de infami: si non apud bonos et graues aliquis est infamatus non est compellendus ad purgationem. de pur. ca. *c. penult.* et clarius ibidem in glo. penul. Nam cum discipuli domini dicerent ad eum. Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt *Matth. ij. xj. q. iij.* Inter verba. cum *2 cor. xps* non aduertebat hoc sed dixit: finite illos. ceci sunt duces cecorum

nouorū officiorum

Et ita si ceci et imperiti dixerūt scandalū vbi nō erat scandalū: nihil ad nos de his q̄ foris. de diuor. Gaudem⁹. qz mlti mltā loquunt. et Sermo dat cūctis sed aīmi sapia paucis. vt dīc sapiētis auctas. Eecus em̄ pprie dī indoc⁹. vt. clīx. dist. Vincetenī. circa mediū. Ad octauū vbi mouebat de libro corrupto. Hec vtilitas priuata nō est ponderāda. viij. q. j. In sc̄pturis. viij. q. j. Scias. et i glo. magna. S3 qz bñficiū dat pp̄t officiū. de rescp. c. vlt. li. vj. qd nō alibi q̄ iurta clerici cuiuslibet institutionē: et maxie in ecclīis collegiatis vbi hore canōice iurta p̄suetudinē et statuta ecclīe diligēter sunt cum choro legēde et cantāde: q̄ nō aliter q̄ in ecclīa sunt p̄soluēde. vt no. in iurib⁹ pall. in. 8. Itē summe videt. Nec aliud p̄ alio solui p̄t inuito creditore nro. put p̄dictū ē. Nam pprie illō est aliud pro alio soluere q̄ tenet ex institutione statuto et p̄suetudie ad horas canōicas in choro cantādas. et h̄ obmittit et legit in loco puato. Nam censita vlt colon⁹ tpalit nō satisfacit dño si censum debitum nō in domū dñi sui. sed aliorū p̄tare voluerit. videlicet in foro vlt in campo: qz aufert sibi vtilitatē loci. de q̄ sat. le. et no. in. c. p. z. g. de offi. dele. Nam si idē valeret apud deum et homīes inter vni⁹ ecclīe clericos et in ea beneficiatos et pari stipendio q̄tidiane vlt annualis remunerationis largiter puīos legere horas in domo vlt cantare in ecclīa inuānum clericus laboraret: si matutinū dulcissima soporis q̄ete violēter interrupta per imbrōsam et caliginosam aeris temperiē. aut niuiū seu glacierū crepidinē. ventorū porrealiū turbine mixto p̄cussione tam solerter visiteret: absit. Hi enim taliter fruct⁹ non deseruios imbursantes nō min⁹ q̄ rustici peccant qui in vineā conducti nō laborātes et a dño vince tanq̄ laborauerint stipendia recipiunt: et indubitatē furtū et rapinā cōmittunt. et si nō restituerint maledictōem eternā reportabunt. vt le. et no. in reglā. Nō dimittit. de re. iur. li. vj. et in collatiōe de validis medicātib⁹. hec plen⁹ patebunt. Ad nouum motiū diuersis māsioib⁹ et meritis sc̄torū rōnabilr inspiciēdis et c. Hic rex m̄grā p̄ exp̄ientia respōdēdo declarat: et vrbis romane sc̄torū patrum decretis firmata dispositio demonstrat. in q̄ videlicet vrbe diuersorū titulorū ecclīe: in diuersorū sc̄torū honore videtur consecrate. vbi ecclīa sc̄ti Jo. euāgeliste ad lateranū proponit ecclīe beatissime virginis Marie dei regine celi et terre et basilice ap̄lorū Petri et pauli p̄ncipum terre: et ecclīe oīm sc̄torū que dī rotunda. et cunctis ecclīis mundi. xij. q. ij. Futurā. et in glo. ij. imo eadem ecclīa videt sancti Johānis et non alia dī ecclīa romana q̄ oīm aliarum ecclīarū est caput dis. xij. c. j. et c. se. de sum. tri. Damnamus. cum p̄cor. et oīm ecclīarū magistra. de fi. ca. c. Unico. li. vj. et oēs ecclīe per orbē diffuse ad ip̄as p̄tinēt. de p̄ui. Si papa. 8. Cum enī. et in his videtur q̄ nō ordo q̄ in cel⁹ est fuit in terris. et qz impossibile foret ad qd nemo obligat. de re. iur. li. vj. Nemo. tot h̄re grad⁹ festiuitatū q̄t sunt māsioes ḡduū in celis quia tm̄ sunt tres ap̄d nos. videlicet duplex. semiduplex et totū duplex prout p̄dictū ē: ad q̄s ḡdus oīm sc̄torū reducunt festiuitates: put oēs religiōes mūdi pducunt ad tres regulas p̄ncipales. videlicet Benedicti Augustini et Blasij. xviij. q. ij. p̄nitiosam. Et licet dicat Ambrosi⁹ vt h̄. lxxvj. dist. in. c. scire debet. q̄ equal⁹ eorū necessario sit festiuitas: quorū eq̄lis est sanctitas. Hanc tm̄ equalitatem tm̄ nouit ille qui nil ignorat. de iudi. Nouit. Et sic ad p̄positū nrm̄ ad placitum fundātis est ecclīam q̄ ipsam pōt intitulare. et sc̄m̄ quē voluerit in ipsa venerari iubebit. et idem perpetuo patronus ecclīe permanebit. et ordinē quē voluerit ibidē instituit et suari facit. et ritus ecclīe ibidē introduc⁹ (dñmō non fuerit 3 canōice auctis traditiōem) tanq̄ p̄suetudo bona perpetuo remanebit.

De institutione

vt. xij. dist. Scit sancta. Item tamē q̄ sanctus ille ibidē intitulat⁹ sit in catha-
logo scōz reptus. vt de reli. et vene. sanc. c. j. z ordo scripturaz sit fua⁹ q̄ repi-
tur p̄ Hosti. in summa eodē titulo venerabilr annotat⁹. Et ita put cōstat d̄ p̄se.
dis. j. c. j. et in glo. sed mirū licebat p̄ncipib⁹ z alijs xp̄s fidelib⁹. put hodie licet
ecclesias monasteria : capellas z altaria de nouo fundare z ipsis titulos impo-
nere : z sufficētib⁹ fructib⁹ dotare. z vnū sanctū p̄ ceteris in eisde honorificare.
Sic p̄nūc (ad p̄positū p̄ncipale redeundū) puenienter licebit : qd̄ ē min⁹. vt no.
in dicta glo. videlz in ecclia iam fundata festū alicui⁹ sancti. sine tñ p̄iudicio
cuiuscūqz creare z creatum z fundatū dotare z fructib⁹ p̄petuis q̄tidianis di-
stributiōib⁹ solēniter z abundāter ornare. z h̄ fua⁹ p̄ mundū z oēs ecclias mū-
di. et papa z ecclia scit z tolerat. Sunt autē leges z iura ac legū ac iurū rōnes
ad hec applicāda ad ea q̄ frēq̄nt fiunt : z p̄sertim dū taliter tolerant. vt le. z no.
in. c. v̄ras. de despon. impu. cū p̄cor. in glo. ij. et hec oia vident n̄hilomin⁹ ad
omnipotētis laudē put p̄tactū ē. euidenter puenire. Et sicut p̄notatū ē de b̄nfi-
ciorū nimia mltitudine cohercenda. z p̄stīm de eoz vt p̄mittit ex nouo funda-
torum mltiplicatōe : z b̄mōi mltiplicatōis detestatōe. Ita p̄seq̄nt de b̄mōi festi-
uitatū nimia nouoz institutiōe possem⁹ demū p̄t officioz de tpe q̄ soli deo vi-
dent applicari taliter frēq̄ntatā su p̄pressionē z diminutionē ad eorūde omni-
modā obliuionē z obmissionē puenire : z festa de sanctis videm⁹ officia de tempe-
penit⁹ remouere z dñm de loco sancto suo cui⁹ est dies z cui⁹ ē nox : z fabricatus
est solē z lunā supueniētib⁹ accolis z pegrinis p̄pria statione carere : z seruos su-
pra dñm domināter iubilare. Scriptū est em̄. Om̄e qd̄ ē nimium vertit in uiciū.
de ma. z obe. Humil. in p̄n. p̄ Hosti. de testa. Requisisti. s. si vero. et nimietas
reprobat. xliij. di. Sit rector. in. p̄. Nimio. xlv. di. Lū beat⁹. in. p̄. Increpatio-
nis autē nimie. de p̄se. di. v. Ac tales. z. xlix. dis. Hinc etenim. p̄. Paruo autē na-
sci. z dixit sapientis autoritas : q̄ nimium est fugito. Itē oib⁹ adde modū. mod⁹ est
pulcherrima virtus : z q̄ b̄n ordinata sunt ad finē laudis z honoris tendūt p̄pter
qd̄ dicit Boe. j. de p̄so. et Aug. in li. p̄fes. Inordinata inq̄eta sunt. ordinata p̄o
quiescunt. et dicit in doctrina rudīū : q̄ mod⁹ in reb⁹ res est discretio summa. et
modus in reb⁹ res facit esse bonas. Vñ dicit Breg. q̄ signa dñi assiduitate vi-
luere : z in poetria noua. Om̄e dulce bonū nimio vilescit in ore. et Latbo nou⁹.
Nil modicū temnas : nimium fugiendo repellas. Sit secura magis in paruo flu-
mine puppis. Et supra dixim⁹ q̄ nō nimium laudare : s; mediū suare debem⁹. Et
ex his z alijs p̄ te sagaciter colligēdis p̄t euident nouas festiuitates scōz fore re-
stringēdas. Nam z p̄ciliū Basiliēn⁹ (put suo tpe patebit) notabilr decreuit mul-
tos dies festos institutos fore reprimendos. Si s̄ festiuitates scōz in foro. po-
tius z in choro vident restringēde. nā si in foro impedit suffragiū b̄nanz. hic
impedit obsequiū diuinū. Hinc iuxta quorundā opinionēs p̄sequentū benefi-
ciorum z officioz de nouo fundatiōes z rōnib⁹ vident vtentes. Nam sancti q̄
in celis sunt quemadmodū dñs eoz : bonoz nostroz non egent. et insup quia
mille anni ante oculos eoz p̄e dulcedie psallentiū angeloz sunt tanq̄ dies be-
sterna que p̄terijt. ideo clamore nostro nō delectant grossissīmo. sed nos egem⁹
suffragiis eoz. que non festiuitatib⁹ pomposis et clamorosis z beneficiorū z offi-
ciorum fundatōib⁹ : sed puris p̄cibus obtinere poterim⁹. put experienter vidi-
mus in antiq̄s patrib⁹. Quid ergo faciem⁹ quoniā exp̄ienter vidim⁹ q̄ dicūt
laici et magis ipsoz periti q̄ per nimietatē beneficiorū z officioz grauatus ē to-
tus mundus. imo clerus apud deum. quod patet quia plura b̄nficia z officia

nouorum officiorum

portat clericus vnus. Quid igit faciendū sit de rebus a dño nob collatis vt frua
mur hic et tpalibz et futuris: appetit vtiqz q̄ sancta et salubr̄ sit cogitatio p̄ defunctis
exorare vt saluant a pctis. ij. Macha. xij. et ipsor̄ pctā et nra redimam⁹ pijs ele
mosynis. de pe. dis. j. q̄sobrem. et c. Medicina. et c. se. et qd̄ vtilr̄ def̄ p̄ defunctis
et qd̄ agēdū sit p̄ defunctis notat. xij. q. ij. Nō extimem⁹. et oibz. c. se. vsqz ad finē
questiōis. Item. xxvj. q. vij. Ab infirmis. de pe. dis. vij. s. j. añ mediū. Sz i oibz
opibz nris factis aut faciendis vtilr̄ ppendam⁹ qd̄ faciem⁹ vt in diebz certi⁹ eli
gamus. vt le. et no. in. c. Iuuenis. de spon. Q oēs q̄ trāsitis p̄ viā h⁹ calamitat̄
et miserie. pensate et qd̄ meli⁹ sit hoz̄ suspirādo p̄siderate si centū aut mille vo
bis sup̄sint aurei pro salute q̄runcūqz tpalī fidelr̄ mutuādi aut cōicandī: an ne
mlta maturaqz deliberatōe disponitis vt res poti⁹ valeat q̄ pereat. de ver. sig.
Abbate. cū cor. Itē vt mēs v̄ra potius firmū ratū et ḡtū eligat et oīe dubium
ambiguumqz repellat ita q̄ certo debitori aut depositario sagacitas v̄ra com
mittat ne d̄ mutuo vl̄ deposito doleatis. Q̄nto p̄silio curiosis tractatibz mira
dispositione. ciographo. cautelis subtilissimis et exq̄sitissimis. plenissimis in
strumēto vl̄ pignore certissimo. de restituēdo vob̄ p̄uidebit̄ ne ruinosa tpaliaqz
bona perdat̄. Hunc aperi oculos tuos q̄ leuiter. leniter. irrōnabilr̄. improuide
tu et aliq̄ pcedit̄ in his q̄ ppetuo. imo nō tm̄ in vita sed p⁹ mortē durare voluer̄
Flā nil certi⁹ mortē. imo nil certi⁹ ē q̄ illud vicz qd̄ tibi incertū ē. q̄lit̄ res p̄ bñ
ficio l̄ officio donata ppetuo pfructū clericor̄. lōge futuroz̄ exponat̄ man⁹ p̄fu
tura. Et si p̄sumit̄ de futuris iuxta p̄ntiū clericor̄ mores put̄ fieri p̄t. vt. xlvij. di.
s. necesse ē. circa fi. l. dis. Quis dyacon⁹. s. Cū vero. quā expient̄ videm⁹ q̄liter
beneficior̄ et officior̄ diuioz̄ fruct⁹ redditus et pueni⁹ vt plurimū cōsumunt̄ et
p̄ pbam ab antiq̄ prelatā demōstrat̄ q̄ vno clerico ml̄tis bñficijs eccl̄asticis gra
uato. ml̄toz̄ hoīm victus. indigentū. esurientū. sitientū. nudoz̄. exuliū. capti
uoz̄ clamatiū. lamētantiū. vllulatiū. et eiulantiū pre inopia paup̄tate seu mi
seria p̄ h̄mōi clericos inutilr̄ dissipant̄ et p̄ ipsor̄ res et bona inutiles deo et ho
minibz p̄sone delicatissime nutriūt̄. Quare p̄ rez̄ tpalīū possessores rōnabilr̄
puenit ppendendū vt res potius valeat et certi⁹ maneat et vtili⁹ p̄durare videat̄
tur et fiducialr̄ exponat̄. ppendam⁹ qd̄ dicat Archidia. post sc̄m Tho. de pe.
dis. j. Non sufficit. vbi inter orōnē et ieiuniū et elemosynā ponit differentiā cum
proprie sub orōne officia diuina rōne quoz̄ bñficia eccl̄astica sunt fundata cō
prehēdant̄ sic inq̄ens. q̄ elemosyna hz vim satisfactiōis et cōpleti⁹ q̄ oratio et ie
iuniū. et iō d̄r ad Thi. iij. Corp̄alis exercitatio ad modicū vtil̄ est. et elemosy
na maḡ videt̄ vtil̄ medicina pcti q̄ alia. Vñ Iohes os aureū dixit. put̄ habet̄
de pe. dis. j. Medicamentū forti⁹ qd̄ maxime opat̄ in p̄nia: s̄ est in elemosyna.
Et sic in p̄ceptis medicine medicamētū ml̄tas qd̄ herbas accipit. vnam autēz
dominātilsimā. sic et in p̄nia ista herba dominātiō et potētiō est: et vniuersam
ipsa efficit. vñ scribit Lu. xj. Date elemosynā et oīa mūda s̄t vob̄. xij. q. j. Quia.
in fi. xvj. q. j. Decurias a pp̄lo. in fi. et Dañ. iij. Pctā tua elemosynis redime.
de pe. di. j. q̄sobrem. in p̄n. et Thob. iij. Elemosyna ab omī pctō liberat. et j. ad
Thi. iij. Pietas ad omīa valet. ad B. lxxvj. dis. Non satis ē. Hunc videatis
quid eligatis cū p̄ elemosynā largiter in vita traditā (ceteris paribz) indubitāter
consequitur q̄s finē p̄ q̄ tradiderit. habita tñ solerti discretionē q̄ ponit. xlvj. dist.
Quiescam⁹. et in glo. Sec⁹ de bñficior̄ et officior̄ fundatōe quoz̄ fruct⁹ dispo
nunt̄ perpetui: et ppetuo possent̄. put̄ p̄ singulos videm⁹ dies dormitando. osci
tando. tabescendo: et soporando deserviri. Et insup̄ put̄ dictū est inutili⁹ expen
m

De institutione

di: de quibz scripsit Hiero. in Amos ppham. Odi inq̄t dñs ⁊ proieci festiuitates vestras. et nō accipiam odorem cetui vestroz. q̄ si obtuleritis holocaustoꝝ mata v̄ra ⁊ mīera v̄ra ⁊ nō accipiaꝝ r̄vota pinguiū v̄roz nō respiciā. Odit autē deus ⁊ nō solū odit sꝫ p̄icit festiuitates eoz q̄ nō celebrāt festiuitates diei sed suas. s. pro rebz pphanis. xxiiij. q. i. Odi. de q̄ etiā sup̄ dictū est. Et vtinam talit̄ fundātes. dotantes. fructificātes ⁊ instaurātes bñficia vel officia nō eēnt occasio tantoꝝ maloꝝ q̄ de fructibz et rebz ecclie: bñficioꝝq; inaniter expensoꝝ. pro ueniūt: cū nō sit nouū qñ sepe qđ p̄uisz fuit ad remediū tendat ad notā et sup̄ presso bono succrescat malicia. de excep. Pia. cum ꝑ cor. li. vj. in glo. vñ Greg. moraliū. iij. c. viij. cir. fi. nos multū sollicitat ne bona incaute faciamꝝ. Ad q̄ nūmū bona sollicite pagēda ppha incitat dicēs. *Benedict⁹ hō q̄ fac opus dñi ne gligenter.* Biere. clviij. Ad h̄ vero ista pficiunt vt ante terribil̄ iudiciū subtile atq; incōprehensibile examen: nō solū mala q̄ cōmisimus sed etiā ipsa si q̄ in nob̄ sunt bene gesta timeamꝝ. quia sepe in eius iudicio culpa esse dephendit qđ vir tus añ iudiciū esse putatur. ⁊ vñ expectat pia merces operis inde supplicii seq̄t̄ iuste vltionis. Item idē in omel. de ḡginibz vt bona dic̄ q̄ agit̄ cū magna cautela timeat̄: ne p̄ h̄ qđ a vob̄ rectū geritur: fauor aut hūana gr̄a req̄rat ne appetitus laudis surripiat: q̄ maxime fit in pomposis ⁊ insolitis festiuitatibz q̄ foris oñdunt ⁊ interi⁹ hō a mercede vacuat. Hec ille. Et insup̄ ppende cū scriptū sit. *Neq; cōmunicēs peccat⁹ alienis.* j. ad Thi. v. lxx. dis. *Viramur.* Et insup̄ cautum est q̄ qui occasione damni dat: dānū videtur dedisse. vt le. ⁊ no. de testi. si. cut nobis. ⁊ ibi dicit glo. vtriusq; iuris rōnibz ⁊ allegatōibz sufficienter fulcita. Si dat operā licite rei ⁊ adhibet diligentia quā p̄t nō tenet de his q̄ pinde sequunt̄. sed si nō adhibet diligentia tenetur. Sꝫ mihi videt̄ saluo iudicio saniori q̄ raro vel nunq; tantā diligentia adhibere poterimꝝ vt clerici seculares vel etiā religiosi. ⁊ p̄sertim̄ plati maiores suis rebus bñ vtant̄. ⁊ iō tuti⁹ (vt p̄mittitur) foret p̄ p̄dictos t̄paliū bonoꝝ possessores ⁊ donare volētes eligenduz: put ille q̄ h̄z filiā valde pulcrā ⁊ delicatā ⁊ nubile: ⁊ tradat monasterio qđ ē vel esse p̄suevit dissolutū. hic pater non facit diligentia: ⁊ erit occasio mali. si qđ sequit̄ sed si tradidisset marito sibi cōpetenti: securius p̄cessisset. ⁊ ita sepe qđ offertur deo in matrimonio spūali recipit mūd⁹. ⁊ p̄seq̄nter dyabolus: ⁊ qđ offert̄ mundo. id est m̄rimonio carnali: p̄seq̄nter recipit de⁹. ⁊ sic p̄t p̄tingere etiā in alijs rebz incōsiderāter deo ⁊ homibz donatis. Vñ habem⁹ exemplū Ben. clviij. Dū patriarcha Jacob bñdictur⁹ eēt filijs Ioseph filij sui dilectionis p̄ cūctis alijs ⁊ ipse Ioseph posuerit p̄mogenitū ad dexterz lat⁹ Jacob in finē vt mān dextera tangeret illū p̄mo ⁊ aliū a sinistris. vñ Jacob māibz cancellat̄ sinistrā manuz posuit sup̄ Danassen p̄mogenitū. ⁊ dexterā sup̄ Effraym iuniorē. ⁊ ita contra Ioseph videlz p̄ris dispositōz iunior recepit vberiorē bñdictōez. ⁊ sic p̄ parētū ordinationē sepe filij vl̄ filie positi ad dexterā vt credūt. qz ad mōasteriū vl̄ clericatū. ⁊ tales mun⁹ minoris bñdictiōis reportāt: ⁊ ad sinistrā positi: vicz ad seculū cū m̄rimonio mun⁹ bñdictiōis accumulāt. de q̄ dicit ppha. *Uxor tua sicut vitis abundās in lateribz dom⁹ tue.* filij tui sic nouelle oliuaz. ⁊c. Ecce sic bñdictur hō q̄ timet dñm. vñ dixit Paul⁹. *Et saluabit̄ mulier si filios genuerit.* j. ad Thi. v. et. xxxij. q. ij. Tūc saluabit̄. et sic sepe videt̄ q̄ intētio bona nō excusat malū opus. qđ seq̄tur. j. q. j. Non est. de q̄ de pe. ⁊ remis. c. iij. in glo. penul. Et pro p̄missoz̄ intelligentia saniori perpēdendū est exq̄ veritas p̄iudicat opioni. vt le. ⁊ no. viij. di. Veritate. ergo fortius dubitationi cū opinio sit mediū

nouorum officiorum

inter scientiā z credulitatē: vt no. Archid. xxiij. q. ij. vides. nam Xpus veritas est Joh. v. de pse. dis. v. De spiritu. cū 2 cor. z nil ita veritati prius sic falsitas que est veritatis imutatio: vt dicit lex in Auten. de instru. cau. z fi. in pn. coll. vj. vbi glo. similr dicit: qd veritas hūana dici pōt noticia certe rei: maxie p visu. alle. insti. de gradi. §. Dacten^o. et cognito vno prius: cogscit z reliquū. ff. de accu. z inscrip. l. Qui accusare. insti. de his qd sui vlt aliē. iur. se. §. Videam^o. Est autē scientia alicui^o rei nō fallax cognitio. xxiij. q. iij. §. Non g. Et scire est rē p cam vlt expientia cognoscere. de pe. dis. iij. In domo. cū 2 cor. Sz credulitas est idē qd psumptio. vt. le. z no. in. c. Quosdā. de pben. z interdū ponit p scia: z credes re p scire. de re iudi. Cum olim. et nouell. ibidē sup. §. Sicut credim^o. z p pbū credim^o. papa rīdet certe psultationi. vt de sen. exc. Si clicus. li. vj. de sepul. De vxore. cū 2 cor. z inter credere z nō credere ē mediū: vīz dubitare. vt no. spe. de positionibz. §. Sexto notandū. §. Sz nūqd vbi iurat. Ex his collige qd dubiū est minus qd opinio. z dubiū in se continet aliquid certitudinis. Ex qd dicit In his qd dubia sunt: quod certū est tenere debemus. z comparatiuus presupponit positū (put p dictū est) z in dubijs sequimur id qd ē minimū. ff. de le. iij. minim^o. ff. de re. iur. semp. z Archid. de sepul. c. ij. li. vj. in q videt qd in dubijs sunt grad^o. Nunc ad positū. cum g nō sint tm opiniones z credulitates: imo dubium est quid pficiat nūc aut magi in futurz bñficiū vlt officiū vt pmittit institutū assumam^o veritatē que p iudicat opinioi silr z dubio. z illa veritas dicit qd vni de minimis meis fecistis: mihi fecistis (put p tractū est) qd pprie dicit de opibus pietatis z pftim de elemosynis: cū dicat de calice aq frigide. de q vor veritas clamitat in ecclia: sicut aq extinguit ignē: ita elemosyna pctm. Eccl. iij. z ad tribuendā eam cur pigri estis qn h qd iacenti in terra porrigis sedenti in celo datis vt dicit Breg. in qdrigenario. z iō elemosine sunt fabricis ecclie z ornamentis pponende. xij. q. ij. Bñia epi. et ppter opa pietatis exercenda q maxime cōsistūt in elemosynis: z in redēptionē captiuoz res eccliaſtice sunt vendēde. xij. q. ij. Aurum. z duobz. c. seqn. et a maiori z fortiori p redimēdis aīabz a purgatoriū carceribz: cū sint p̄ciosiores corpibz vniuersis. xij. q. i. Precipim^o. z omibz alijs rebz z corpibz. vt le. z no. de eta. z qli. c. penul. z in glo. j. Itē cū elemosyna mag sit cū puidencia faciēda: ita vt primū p seipso. de pe. dist. iij. §. ij. et. c. Qui vult. prouideat g primū hō sibi p̄psi de rebz sibi a deo collat^o t̄paliter: z postea spūaliter per elemosynas. z nō sancto Francisco q in cel est (put asserūt paruoti cū omibz alijs sanctis. z p p̄ns bonoz n̄roz in pomposuz festū expositorz vlt exponēdorū nō indigēt put p tractū est. sz pur^o p̄cibz placant. z silr elemosynis honorificānt: put colligit ex pmissis. ibi vīz. qd vni ex mīmis meis fecistis zc. z iō si res mee iā donate ipsi ecclie vlt donāde itez vendēde sunt z alienāde pro corporū: imo potius p aniarū: imo potissime p pprie anime mee salute. ad euitanduz circuitus. vt no. in. c. Auditor. de resc̄p. i. Cle. statim sine circuitu in q possent euenire plures intricatiōes z extricatiōes. impedimēta. necnō occupatiōes. vñ certum eligā z de rebz meis faciā elemosynā. Et licz vtrūqz bonū sit: videlicz fundare beneficia vlt officia ex vna z dare tantā quotā p q pnt fundari bñficia vel officia paupibz in liberā elemosynā ex altera. vnū tamē multū prestanti^o. z igit eligibili^o z certius. Tene g certū z dimitte incertū: put p tractū est. Nā nil certius est qd q xps iudicatur viuos z mortuos: obmissa et neglecta pietatis opa iudicialr z indignāter obijciat: dū dicit Esuriui z nō dedistis mihi mandare. sitiui zc. Ite in ignē etnū. Math. xxv. sed non obijciat neglecta sc̄to Francisco

De institutione

vel alijs sanctis qualitercūq; non impensa. Nec obstat put quidā dicūt q; pīe do-
nata clericis vī religiosis in modū beneficii vī officii pceptura sint elemosyne qđ
nullo iure videt̃ cautū. Nam q; clericis dat̃ ppter officia diuina. nūc aut in futurum
celebranda: stipendiū eorū. dī. vt de cle. nō resi. Quia nōnulli. i. q. i. Clericos. et
c. vlt. z als p mltā iura q; pūs in alia collatōe nup dixi allegāda. Dicūt autē ele-
mosyna fm Tho. li. iij. di. iij. q. i. Opus. qđ datur alicui indigenti ex cōpassiōe
ppter deū. sed fruct⁹ bñficiorū nō sunt hmoi. nec dant̃ p talē modū nec dant̃ sp
indigētib; s; vt plimū clericis abundātib; vī vt abundātiōres fiant z nō pure
ppter deū. s; vt celebrent officia diuina put ptractū est. z talr clerici locant opas
suas. Non dubito tñ si qđ clīco pauperi aut depaupato faceret elemosynā bo-
nam cū nō sit tam apt⁹ ad laborandū vel negociandū put laici. vñ pūsum est
per iura sufficienter vt cleric⁹ satis in sacris nō egeat: cū null⁹ sit ordinād⁹ nisi
habeat vñ viuat. als eps q; eū ordinauit coartat vt sibi pūdeat. put le. z no. d
preben. Si eps. li. vj. Constat tñ summe quondā fuisse necessariū in ecclīa pri-
mitiua qñ nōdum taliter vt modo fides fuerat firmata. et gens per mundū co-
pīosior erat multiplicata. vt plures fundarent̃ ecclīe z monasteria: prout legīt
de sancto Gregorio qui solus in sicilia sex construxit monasteria: z in vrbe septi-
mū in quo se fecit monachū. qđ qđē monasteriū (vt de alijs taceam⁹) quondā
et psum tpe suo copiosa floruit monachorū mltitudine. z hodie patenter appa-
ret in ipsius mōasterij dispositione. z ego vidi in dieb; meis q; idem monasteri-
um vix vnū cum priore nutriuit monachuz. z aliqñ nullum: quia cardinales p-
ut pmittit̃ p cōmendas talr monasteriū cū mōachis comederūt. Item legīt de
eodem Gregorio q; virginū tria milia Rome pauid sub regula. i. regulari statu
et nūc in tota Roma ī regulari z seclari statu ad regulā apte tot vix inuenirētur
virgines. Et forte rō subest q; quondā homies ad omē opus erant fortiores q̃
modo sint. et nunc fragiliores ad omēs virtutū actiōes. xxxij. dis. Fraternitatē.
Legīt tñ insup de Gregorio q; in elemosynā residuas q̃s habuit exposuit facul-
tates. z dum esset summ⁹ pontifex bisenos nūmos angelo: z scutellā argenteā
naufrago. z opa pietatis maxie exercuit et paupes in lāguentiū membrorū suo-
rum corpuscū. Et itez ad ppositū redeūdo q; nō solū in dicto sancti Gregorij
monasterio s; qñ in omnib; ecclīis z mōasterijs in vrbe: imo p totū orbem reli-
giose ppter facultatū z hoīm deuotōz defectū deficiūt psonē. Igīt ad pncipa-
le redeundū non faciam⁹ nouas ecclīas: monasteria vī capellas seu altaria: be-
neficia vel officia. q; euidenter appet q; antiqua vix p̃uari pnt in esse priorū: ac
in structura quondā solenniter instaurata. sed iā creatis institutis z destitutis mi-
sericorditer subueniam⁹. Item licz vtrunq; sit bonū put pmissim⁹. scriptum tñ
est q; bono semp melius inueniat̃. vt. ff. de p̃bo. ob. l. Ubi autē. z qui bōa agūt
si meliora agere deliberāt. z p⁹ deliberata nō faciunt: licz in bonis priorib; p̃se-
uerent in p̃spectu tñ dei ceciderunt ex deliberatiōe. xvij. q. i. Qui bona. quis au-
tem dubitat q; sicut cōmunis vtilitas priuate est p̃ferenda. sic mai⁹ bonū mino-
ri bono. de regu. Licet. et sicut bono meli⁹. sic meliori optimū semp est p̃ferēdū.
lxij. dis. Metropolitano. in auten. de mona. s. ordinationē. et ar. ad idem. ff. de
ver. ob. l. Ubi autē nō apparet. Unde si centū tibi supsunt aurei pro salute aīe
tue expendēdi: z vides p sarracenos xpī fidelem incarcerationē. z p tanto z nō ali-
ter liberandum. Item perpendis bñficiū vī officium de brā virgine vel alijs
sanctis creandū. ecce ne propter pompam eligas secūdum vbi nulla videt̃ ege-
stas et respuas primū vbi cōcernitur exquisita necessitas. Ecce proba teipsum.

nouorum officiorum

ne eligas tibi facere nomen perpetuum in superbia creando beneficium vel officium sicut fecit Eleazar. 1. Machab. vi. et hic ut sibi nomen faceret. i. famam perpetuam voluit mori pro populo. et interfecit elephantem et seipsum: et mortuus est in corpore et anima. quia pro nullo bono malum fuerat faciendum put praestitum est. Sic sincere proinde ea sinceritate qua sinceri tuis operibus volueris saluari ut eligas tutius ut citius salueris. Et nunc redeamus ad principale: videlicet de beneficiorum vel officiorum multitudine. et hec indubitanter fuit primordialiter regni Bohemorum destructionis causa. quia multum impatienter videbatur laicis: imo terrarum particulas nimium grauatas per pensiones clero censuales. Nam vix fuit pedis passus per omnes regni districtus ubi clerus non habuerit tributorum vel aliarum pensionum fructus. et veritas est quod in eodem regno excellenter frequentissime iugiter laude celebriter diuina celebrabantur officia vigilanter incessabili voce. sed quid demum fiat si per singulos annos et dies huiusmodi pensionum exactio non minuent omni bono. sed sollertissimo studio redactus et pueris ecclesiarum monasteriorum beneficiorum et officiorum per omnes angulos terre vigilanter sint in augmento. ecce ne finaliter inde contingat. et ne clerus nimium emugat et eliciat sanguinem illorum videlicet quorum vitatur laboribus et coniunctarum personarum amoribus. et de illo non contentus sed eisdem censitis per censuras ecclesiasticas pro non solutionibus et aliunde grauiter per eundem grauatis et reaggrauatis eos ulterius per brachium seculare grauare contendit. put pharao populum israeliticum in egypto crudeliter afflixit. ut Exo. ii. imo sincere proinde crude et lius. Nam populus israel pro labore luti et lateris flagellis fuit cesus ut Exo. v. sed clerici illos cum inquilinis colonis: et familia excommunicatiois mucrone. qui tamen pro peccato mortali multum graui foret infligendus. ut le. et no. de excep. 1. li. vi. et ibidem plene per Archiepiscopum. in glo. 8. contumacie. cum sit maior non tamen flagello praedicto sed omni pena mundi. ut. xxii. q. ii. corripiantur. angariare per reprobam et vilissimam pecuniarum debito non cessat. et demum fortassis eorumdem tanquam illorum miserebitur deus eruet eos de manibus tribulantium eos. et igitur dixit Job. c. xxxi. in fine. Si aduersum me terra mea clamat: et cum ipsa sulci eius deflent. si fructus eius comedi absque pecunia: et animam agriculae eius afflixit: pro frumento oriatur mihi tribulus et pro ordeo spina. Et Grego. moralium. xxii. c. xxi. Clamare quippe terram contra regentis iusticiam rationabiliter subiectos dolere debet. et exinde oritur regentibus talibus tribulus et spine. id est gehennales pene. Et maxime ex eo quia ut dixit Beda: vident homines coloni et consiti quod clerici non sicut condecet spiritualiter viuentes sed secundum carnem militantes. qui et domum orationis de lapidibus viuis constructam faciunt speluncam latronum esse actibus suis qui arbitrantur questum esse pietatem. et cum debent de euangelio viuere secundum quod viuere decet christianos et suos dei sed non faciunt sed diuitias congregant et possessiones acquirunt. nonne dicit spelunca latronum factam esse sub illis ecclesiam. Nec ille. et huiusmodi. q. vii. et hoc diximus. Unde quidam diues dum per suum curatum sine plebanum sollerter sollicitaret ut de suis bonis a domino sibi collatis pro remedio salutis anime sue perpetuum ordinaret anniuersarium pensionibus fructibus et alijs pertinentijs fulcitum. et hoc per ecclesiam suam et suis sacerdotibus fructifera. qui quidem diues respondendo non inquit intendo in penis inferni nec purgatorii manere perpetuo. quare perpetuo non indigebo humanitatis remedio: et mox dispersit et dedit pauperibus et thesaurisauit in celo: ubi nec erugo nec tinea demoliri potuit. Math. vi. Nam ille scivit prout informatur plene scire potuit quod homines penites elemosinarum largitiones largiter et libere per viuis et defunctis emanantes effectualiter et indubitanter (seruatis seruandis put praemissus est)

sunt proficientes. Item nouit diues predictus q̄ donationes post mortē ordi-
natione et dispositione uiuorū procedentes respectu iam dictarum donationū
sunt quasi mortue vel omīno steriles. prout hec doctores pie de uita sancte Lu-
cie ⁊ matris sue firmiter asseruerunt p̄conizantes. Item forte sibi constabat q̄
scriptum est. xliij. di. §. j. q̄ per elemosinā presentis uite subsidia eterne claritat̄
premia a domino percipiam⁹. vtrunq; enim pietati. id est exercenti opera pieta-
tis promittit̄. de quib; si plenissime uolueris informari. Vide Orige. in ome.
quinta feria infra octauas Penthecost. sup illo. Conuocatis Iesus. xij. disci.
Luc. ix. et ultra medium. ⁊ eundē sabbato sequenti sup illo Surgens iesus. Lu-
ce. iij. ultra mediū. Et exemplū uidimus in Thobia verissimū qui vtriusq; vi-
te consecutus est premiū. Scis utiq; put le. ⁊ no. de p̄se. di. j. c. j. q̄ Salomon
edificauit templū cum diuino cultu iugiter in eo celebrādo celebriter fundatus
et hoc per eximias sacerdotū leuitarum et cantorū turmas celeberrime perfici-
endum. put legit̄. ij. Paralip̄. vij. ⁊. viij. de cui⁹ insup multiplicib; edificiorum
et edificantiū sumptibus et expensis. ibidē ⁊. iij. Regū. v. ⁊. c. sequenti. ⁊ de suis
innumerabilib; cibis ⁊ sumptib; habetur. c. iij. s; de suis elemosynis mē legisse
nō recolo: sed q̄ deū offenderit p̄ alienorū deorum cultum bene perpendo. et q̄
saluus sit: certam scripturā nō reperio. nisi q̄ legit̄. ij. Reg. vij. vbi dixit dñs p̄
Hathan pphetam ad Dauid inter cetera de Salomōe filio suo et stabilitā thro-
num eius vsq; in sempiternū. ⁊ ego ero ei in patrē. et ipse erit mihi in filiū. Hic
dicit magister in histo. et hoc p̄missione coniūct̄. id est oppinat̄ vel coniecturaf
q̄ salu⁹ sit salomon. Et ex quo maiores mūdi doctores de sua salute discordant
ego mihiq; similes hesitando merito palpitabant. Sed quid dicam: nam fm
Bedam vbi supra p̄sentis uite subsidia: quia diues erat valde sup omēs reges
terre nimis abundāter possedit. sed eterne claritat̄ p̄mia q̄ de elemosinis ⁊ ope-
ribus pueniūt pietat̄ nō obtinuit. Quid ḡ templi p̄structio ⁊ cantorū ⁊ sacerdo-
tum ⁊ leuitarū institutio sibi p̄fuit. aut hodie pderit: cum nō tantū tēplum sed
om̄is ornat⁹ ⁊ cult⁹ diuin⁹ in eo p̄ eundē Salomōnē instituit̄ cessauerit. et sic
cessarunt templa: necnō om̄es dom⁹ dñi per totū Bohemie regnū: ⁊ om̄is veri
dei cultus saltē publicus in eodē. ⁊ possibile creditur q̄ et taliter in alijs terre
climatibus euenire posset: prout nunc apud nōs in pluribus monasterijs ⁊ ec-
clesijs collegiatis: parrochialib; ⁊ capellis p̄ gentes Switensū ignis voragi-
ne et al̄s miserabili deuastatiōe iam penitus inhūaniter apparet consumptis.
et diuin⁹ cultus ⁊ om̄is officiorū ornat⁹ in eisdem defecit. deficientib; vtriusq;
q̄ sexus personis: que carent ⁊ carere necnō epulari compellūtur ei⁹dē inuasi-
onis occasione p̄sentib; ⁊ longe futuris acquisitis ⁊ aquirendis sine spe radici-
tus alimentis. Sed nō dubitam⁹ quin pietatis ⁊ p̄sertim elemosynarū ponde-
ra que iam man⁹ pauperū deportarunt ad ethera ab oib; ignis ⁊ maledictio-
nis corrosionib; sint secura. ⁊ hoc vidim⁹ in iamdicto pauperculo Thobia: quē
hic in alio seculo vere felicem fecere pietatis opera et ultra Salomonis diuiti-
as potentia ⁊ sapientia incunctāter p̄specim⁹ fm scripturas eterna recepisse
premia. Ad que nos pducatur diuina magnificentia: apud quē sunt gaudia: per
infinita seculorū secula semp benedicta Amen.

Finis.

De oblatis et solutis pecunijs pro pre-
benda seu beneficio in ecclesijs vel monasterijs percipiendo.

Item simoniace prauitatis rabies

c per sanctorum patrum traditiones tam detestabiliter describatur: quod ni-
mirum bonarum mentium discussio in verisimilibus commertijs inges-
miscendo terreatur: licet in eis culpa minime reperiatur. unde tal-
casus proprie nuper accidit qui hoc themate denotatur. Quidam clericus abun-
dans sine beneficio perspicuus tennue beneficium vacans: offert libere centum
aureos in fine ut sibi offeratur. et ista pecunia in usus utilitatem et augmentum be-
neficij perpetuo puerat. Et aduerso comparet clericus similis beneficio carere qui li-
bere petit beneficium sine pacto: sperans ut asseruit se per idem beneficium competenter susten-
taturum. Et hoc themate alius correlari? deducit casus qui ad religiosorum monasteria
ut infra videbitur dilatat. Et nunc queritur cui inter hos cum ambo sint sacerdotes hoc be-
neficium videatur preferendum. Sed quod non primo sed secundo sit preferendum per quem sine pacto
simpliciter et de plano percipitur fore petitum. Nam quod aliud est simonia nisi studio-
sa cupiditas emendi vel vendendi spiritualia vel spiritualibus anxia: secundum Glossam. eo. ti. et alij
concordant summisse. Et hic proprie fit talis tractus: do ut des: soluam tantam pecu-
niam ut mihi conferat tale beneficium abundanti: et pauper repellatur. et per hoc benefi-
cium inops restauratur. Non est autem tamen malum faciendum ut bona inde sequantur. ut
le. et no. de usu. super eo. cum per cor. Et est Brocard. Nam scriptum est quod in com-
paratione simoniace prauitatis cetera crimina pro nihilo reputant. i. q. vlt. c.
vlti. et igitur heresis dicitur ut le. et no. lxxix. dist. Si quis pecunia. unde videtur
quod metu penarum criminis huius. illi taliter pecuniam offerenti nullo modo sit preferendum.
Credimus tamen pie procedendum si nullus esset qui beneficium homini propter suorum fructuum tem-
peratam peteret. et si quis ad petendum in nullius iudicium procederet ne beneficium
diutius in sui detrimentum vacaret: et ministro et ministerio seu obsequio soliti sa-
crificij careret ut sibi offerat. quia beneficia propter officia patenter constituta similiter et fun-
data videntur. ut per de offici. vica. c. vlt. cum per cor. Sed primum videtur fore verum. Et quod
persone pecuniam offerenti ac effectualiter tradenti in casu tali sit conferendum po-
tius. Et ad hoc probandum expedit ut producantur vera et verisimilia: et alia suffra-
gia concurrant mendicata: cum aduersus appareat rationabilius. Et primo sic.
Nam non semper persone sed ecclesie puidemus? de persona puidetiori vel utiliori quod
proprie videtur in ecclesijs maioribus metropolitanis et cathedralibus multum hactenus
sincere perpensum: ubi summe ppenditur persone nobilitas aut potentia seu diui-
tie. ita ut ecclesia non nutriat personam: et huius persone coniunctas personas in mille
generationes impotentes. pauperes. nobiles. et inopes: sed potius ut ecclesia
nutriatur et suppressa releuetur. aut releuata fertilis. felix. et abundans. in for-
ma. statu: necnon habitu consuetis conseruetur. et hoc multum eminenter apostolus de
um et homines commendat in. c. Constitutus. ij. de appel. et ibidem in glo. iij. et Jo.
an. et alij doctores super eandem scribentes Hieronimum et alios ecclesie monar-
chas allegatos. Et nisi per singulos dies humane sagacitatis curialitatisque p-
uidencia ecclesie et ecclesiarum beneficia tam maiora quam minima vel modica res-
taurarentur: instaurarentur: conseruarentur. et in suis fructibus: redditibus et puenti-
bus refocillarentur et suppressa reedificarentur. prout his diebus per guerrarum. litium. pre-
liorum. necnon alluionum. diluuiorum. inundationum. catharactarum et aliorum insolitarum.

De oblatis

tempestatū seu casuū infortuitoꝝ squassationes ⁊ insult⁹ dilaniata cōcernunt
 demū ⁊ breuiter deficerēt: ita q̄ singula bñficia singularib⁹ personis put insti-
 tuta sunt nō sufficerent: prout p̄sentibus tempib⁹ videt in comitatu Thuriceñ.
 et extra vbi nō tantū minora beneficia sed silr collegia: necnō vtriusq̄ sexus re-
 ligiosoꝝ monasteria per Switensium ibidem vicinorū montanoꝝ cum cōpli-
 cib⁹ de anno dñi. M. cccc. lxxij. et sequentib⁹ inhūanos crudelitatis insultus ho-
 stilitatis impetu sunt ferocitatē desolata. ⁊ dom⁹ dei multipl⁹ igne durissimo cō-
 cremata. vnde videt q̄ beneficiū qđ quondā cōpetenter nutriuit vnū clericum
 put duo nō sufficiant vel tria p̄gesta fidelr in vnū. Et igit̄ iste clericus abūdās
 offerens centū aureos nō videt peccare. Nam p̄mus fundator huius beneficii
 obtulit: ⁊ dedit pecuniā in finē: vt p̄ stipendia sufficientia crearet prebendam. et
 si hoc fundator nō fecisset: ⁊ effectualiter pecuniā tantā nō soluisset ep̄s hoc al-
 tare seu capellā hui⁹ beneficii nō p̄secrasset: vt le. ⁊ no. de p̄se. eccle. Cum sicut.
 cū p̄cor. ⁊ igit̄ p̄missiōes ⁊ solutiōes h̄mōi p̄ beneficijs ⁊ ecclesiasticis augmētā-
 dis aut restaurādis: nō sunt simoniace prauitates. sed sunt prauitatū q̄rūcūq̄
 q̄s repulsiōes. Nam scriptū est q̄ p̄pter inopiā multi deliquerunt Eccl. xxvij.
 xix. P̄missum est autē in iure ⁊ notabilr cautū ne clericus egeat in improbum
 clericū: ⁊ paup nō pmoueat ad sacros ordies nisi habeat beneficiū sufficiēs vn-
 de nutriat. de q̄ de p̄ben. Si ep̄s cui. li. vj. Nam p̄re alijs homib⁹ paupib⁹ q̄s
 elegit in hoc mūdo Jaco. ij. de p̄ben. venerabil. Clericus mendicās d̄r infelix.
 xcij. di. Dyaconi. Nec obstat q̄ p̄nūc clericus paup vel bñficiū nō h̄ns offert
 se p̄tenturū in h̄ bñficio. ac si dicat. P̄ctm̄ est fieri p̄ pla: qđ eque bñ pōt fieri p̄
 pauciora. vt dicit p̄hs. viij. thopicoꝝ. P̄ctm̄ est si alicui clerico datur pl⁹: dum
 ego pro minori salario idem officiū ⁊ obsequiū ⁊ ministeriū aut sacrificiū sum
 factur⁹. Sed illud in hoc videt p̄p̄dendū q̄ ille clericus paup aut diues ni-
 hil offerens nō pmittit imo stare intendit in h̄ beneficio modico p̄tent⁹: ⁊ p̄se-
 ueratur⁹. s̄ dū occurrit sibi pingui⁹. contrit⁹ ē laque⁹ ⁊ nos liberati sum⁹ Quis
 ergo dubitat q̄n beneficiū sufficiēs sufficiētes sibi d̄q̄rit possessores. s̄ insuffici-
 ens aut debile aut macrū refutāt paupes potius ⁊ p̄seq̄nter diuites. Usus tñ
 est sed est rax: ⁊ tamē non rarū q̄ q̄nq̄ exigua bñficia ⁊ quieta sibi conquirunt
 clerici pronūc impinguati: dilatati: incrassati per ecclīaz curatarum onera dis-
 pendiosa. et h̄mōi clerici suos fructus faciūt ⁊ accumulāt p̄ solertē diligentīā
 et se faciunt abundātes: ⁊ huiusmodi bona tanq̄ hereditaria ipsorum dicūtur
 propria. ⁊ dicūtur peculiū clericorū aduentitiū. ⁊ de illo disponere p̄nt. vt patz de
 pecu. cle. c. j. ⁊ q̄si p̄ to. Sed hec nihil ad p̄positū. Item nōne videt inter illos
 duos clericos beneficiū petentes in eligendo magna discretionis ratio. Nam
 per vnū idem bñficiū qđ fuit perpetuo ⁊ ad tempus p̄petuum fundamētali-
 ter ex institutiōe fundatoris aut ex suo testamēto fundat⁹: vt ex inde p̄sona p̄pe-
 tuo sustentaret deo iugit̄ fuiens. ⁊ h̄ fuitium seu obsequiū cōpetenti⁹ imo secu-
 rius p̄ bonum bñficiū q̄s p̄ tenue. ⁊ p̄ larga stipendia poti⁹ q̄s p̄ modica. put
 videt in omib⁹ mōasterijs vbi a fructu frumētū vini ⁊ olei fideles xp̄i p̄fessores
 abundāter p̄uisti abundāt⁹ p̄ficere p̄nt in iniūctis sibi bñficioꝝ onerib⁹ sibi
 debitū obsequiū: sed patientia pauperū nō peribit in finē. videlicet mundi.
 sed intant⁹ p̄manebit q̄ ipatientes sunt eorū labores dñi cult⁹ ⁊ declinātes in
 obli gatōes: ⁊ adducet dñs illos cuꝝ opantib⁹ iniquitatē. ps. cxxvij. Hilarē enī
 datorē diligit d̄s. ij. Corint. ix. et. xxij. q. vj. s̄. Ex his. Scriptum est autem q̄

et solutis pecunijs

enidens ratio alicui rei nō minus attendenda est q̄ lex. vt. C. q̄ sit lon. con. l. j. ff. de in. pa. l. Adigere. §. q̄uis. et nota q̄ vbicunq; habet locū ratio. ibi et lex ff. de interdic. l. j. Proprie autē dicitur que necessario vel pbabiliter infertur: vt no. ff. de leg. l. Non em̄. ff. de inoffi. pcur. testa. l. si. put hic infer̄ ratiōabilē q̄ beneficio tenui p diuitē melius pronūc z in futurū puidetur. Item nota q̄ huiusmodi donatiōes fieri pnt bono mō: de quo nō dubitam⁹ similr et receptiōes In casu autē quo dubiū esset: quo animo fierent: in meliorē partem sunt interp̄tanda. vt in reg. iur. l. Eskote. z vt res de q̄ agitur potius valeat q̄ pereat. de. p. sig. Abbate. de si. instru. Inter dilectos. z in re dubia benigniorē interp̄tatiōem sequi debem⁹. ff. de his que in testa. delen. Et si iudicare debem⁹ magnum vt parū. Act. x. et. j. De. j. de iudi. Flouit. hoc est vt inter magna z de magnis iudicem⁹ beneficijs sicut de paruis. z ecōtra. Audi quid factum est quondam in ecclesia Constantien̄ que olim vacabat per obitum Henrici primi. de Thann de anno dñi. M. ccclviii. electus est post eum Erhardus secundus natus de waltpurg sueuus: imperatoris Friderici secūdi cancellari⁹ ppter ip̄i⁹ abundantes diuitias z ecclie paupertatē q̄ mirifica in dieb; suis pfecit magnificētie bonitatis z pietatis opa. nā p̄mū edificauit castz in Bortliebū radicit⁹ z pontē ibidem et de suis p̄p̄is bonis emit mltā castra: villas: vicos: possessiones: curtes: z decimas pro septē milib; ducent⁹ z triginta sex marcis argenti puri ponderis Constantien̄. z structuras insup p̄ciosissimas pfecit: z annis viginti q̄nq; cū medio feliciter presedit. Et de anno. M. cclxxii. xi. kal. marcij in domino dormiuit. Et si in hoc casu simoniace pestis immanitas in spe vl̄ in re fuisset perpetrata nimis magna ppter rez ingētes circūstantias z bonoz donatoz magnitudinē ac p̄sonaz cōditionē foret ponderosa mole trucināda. s; absit q̄ tam magnifici viris venerabil opa gl̄iosa: aliter interp̄temur: q̄ in illi⁹ cui⁹ magnitudinis nō est finis. laudē laudabilr cōmendāda foreq; patrata: z memoriter ppetuo cōsignāda. Et nūc ad ppositū redeam⁹ z ad pbandū nre p̄sideratiōis intentū aliuz quasi cōmunē p mundū pducam⁹ casuz. Nā sunt mōasteria p̄stīm monialiū q̄ in p̄tate nō sunt tā abūdātia q̄ sibi singlas occurrētes femellas absolute z nū de recipe z nutrire valeāt sub reglari disciplina. ecce q̄dē mōasteriorū p̄sidētes si sine oī cōpulsīōe: z sine oī cōpulsīōe ḡnis z gratāter recipiūt femellā put intrare volentes similr in tali forma donare gratis nō p̄temnūt id qd̄ p̄suetū est dari p̄ alimētū in tali monasterio: simonia nō cōmittit quo ad eccliam militantē. Et h̄ post mltā pcludit Henric⁹ boijch in. c. Intantū. de simo. Aut etiā pnt dicere cōuentuales. sum⁹ certe paupes nō hēm⁹ vt te nutriam⁹. sed si vis manere nobiscū tecū feras vnde viuas. ita tñ vt talia fraudulēter nō dicas. ita no. i glo. fa. j. c. Quondā. e. ti. et si hic duo modi iā tacti seruari nō possent in bona conscientia: quasi omia z singula monialiū monasteria in tota germinia destruerentur in bonis tempalibus sine quib⁹ spiritualia subsistere nō pnt. vt de trasla. Inter. et destruerent in p̄sonis z irrecipabilia sustinerent dānoz pericula. Et iter redeam⁹ ad ppositū. Nam talr offerens pecuniā nō cōpulsus pro beneficij restauratiōe pōt similr petere bñficiū sic illa monial z potius z sibi concedi pōt sine symoniace prauitatis scrupulo. z si bñficiū put p̄mittit est inops et de solatū ppter causas p̄assignatas: etiam de maiorib; ecclesijs poti⁹ ē p̄ferendū abundātī z offerenti q̄ paup̄i clerico modicū vl̄ nihil habenti: z p suā p̄sentiaz bñficiū nō releuaret: s; poti⁹ in suis p̄tinētis negligētia vel carētia pl⁹ destrueret. Nam vidī sepe clericū ppter inopiā sibi bñficij penit⁹ cedentē: et ad alioruz

De oblatis

abundantium clericorum: videlicet pastorum aut curatorum seu plebanorum obsequia se transferentē. Sed quid si tales clerici beneficium petentes essent eque diuites et abundantes. Atque dicerem hoc inops beneficium fore dandum offerenti et danti pecuniā (vt prius) propter futuros beneficij profectus nisi vnus esset multum peritior alio: in quo casu peritior foret deferendum. vt in. c. De multa. de preben. esset tamen perito tali securius consulendum: quia in ipso non esset spes perseuerandi cum tali beneficio vt laboraret de vberiori sibi prouidendum. Et si summoque debemus intendere vt ecclesiastica beneficia in sua integritate permaneant. vt de pbe. Maioribus. et hoc intelligit tamen de maioribus quam minoribus. et idem iuris est in vtrisque vt no. ibidem. ergo similiter laborandum est vt destructa ad suam integritatem perueniant: cum idem iuris sit de toto et parte. j. q. iij. Si quis opus. xij. dis. Ad de cet. ne quod seculi deo fuit dedicatum ad humanos usus inuulsi pueniat. de re. iur. li. vj. Nec obstat put dictum est quod hic sit studiosa cupiditas emendi spiritualia. nam non emit hic vt sibi acquirat aliqua proprietates rei spiritualis sed emit pro re publica vt similiter ipse et sui successores vtantur in hoc beneficio perpetuo tam vtili comodo. Nam ecclesia aut ecclesiastica beneficia fungunt iure reipublice et iure minoris prout no. in glo. mgra. de in inte. resti. Auditis. et igitur salubrius eis videtur succurrendum. Nam quis dubitat quoniam abundans clericus possit fundare beneficium: et fundato et confirmato beneficio per episcopum confirmatorem se petit instituedum. et hoc nullo iure phibetur. sic similiter aliquis pro filio suo vel fratre fundat beneficium et presentabit eodem tanquam patronus ad idem beneficium. vt no. spe. de iurepa. h. S3 nunquid filium suum. et Jo. an. in. c. Consultatōibz. eo. ti. Nec obstat illa que dicunt per Jo in suma. li. j. ti. j. d. sumo. q. l. j. que tale ponit questionem in forma. Quid monasterijs vbi nullum pactum interponit ingrediens. est tamen taxatum quantum puella ingrediens dare debet. vbi dicit quod talis taxatio reprobat. allegat Hostien. et. c. Sicut pro certo. et. c. Intantū. in fi. de sumo. idem dicit seruandum si pactum interponat de tali consuetudine obsequanda quod simoniacum est. eo. titu. Veniens. Idem dicit si gratis recipiat et postea compellat receptus ad tales consuetudinem seruanda. allegat eo. ti. Audiui. et. c. Jacobus. et finaliter concludit Si autem absque omni conditione et compulsionem datur gratis: quod consuetum est non committit simonia. sed de intentione de iudicat. Nec ille. Et ille finis bonus est et per discretorum hominum sagacitates et industrias per tale modum: et put. s. tetigit Henricus boijch. si voluerim omnis homo videtur securus et saluus est: et in idem redit finaliter omnis practica si intentio bona est: quia vtrique non est modus quod in omni monasterio recipiatur homo nudus: presertim vbi mulierum est conventus. verba igitur prouideret exprimam: vt bonus fiat receptionis apparatus. Nam volentes baptizare et baptizantes et baptizandi sunt intentionis vni. et nisi per bonam formam proprie fuerit nihil est quod agitur. vt in. c. Maiores. de bap. cum per cor. sic in donatione principali illi abundantis clerici et consequenter in receptione monachali si rite formatur verborum forma manente comertij dispositione indubie tollitur omnis dissensionis nostre displicentia. mentem autem nostram solus nouit dominus. Scriptum est enim. Intentio iudicat hominem. xxij. q. ij. Humane. et de sensibus enim et voluntatibus iudicat deus. xxxij. q. v. c. j. s. Quid autem. in fine. Nam et maleficia voluntas et propositum delinquentis distinguunt. ff. de furt. l. Qui in iure. in pn. Nam veritatis sinceritate radicaliter perpensa hec monachalia monasteria non sunt aliud nisi pauperum nobilium vel aliorum honestorum ciuium aut burgensium quondam in felicitatis humane degentium et nunc deficientium xenodochia seu hospitalia. nam tales liberorum germis multum

et solutis pecunijs

dine grauati nō possunt singulis prout quondā suis pgenitoribz aut parētum cōnubijs fuit puium prouidere z decentibz iuxta sui status cōditiōes cōiugibz applicare. z igit discernunt vt omēs aut aliquos ex eis religionum locis valeant competentiū aptare z putantes hos deo pertinēter appropriare et ex necessitate virtutes procreare. et reliquos seculo per coniugia propalare. Et hī errant corde. Sed cōuerte simpliciter z perpende. nam illoz animas quos per pñubia seculo tradim⁹ vt plurimū sincerius deo cōferimus. et illos quos deo videlicz p religionis ingressum (vt putauim⁹) diligēter tradidim⁹ dyabolo et pompis eius pportionabilr appropriam⁹. Nam tales q̄ in mñimonij vinclo colligati consistūt: facillr iura iugij cū bona pscientia p̄soluūt. sed qui delicat⁹ a natura mōasterio traditur: z vbi lex p̄fessōis sue non seruat. nōne mox p sibi pares: p assuetudinis obfuate puerfationes ad deuia trahit. et defacili res ad naturā suam reuertitur. z sicut vrsus: vulpis vel lupus ad tempis spacium domatus: et iterū iuxta sue conditiōis increationē dispergit. sagax nature sue recundie aut reuerentie seu discipline pallio tegatur aut als diffōrmitatis squalore nulli placentis effigie q̄ decus nature sibi deficiat et turpitudinis vestitur muniatur. als in hmoi cenobijs vix vel nunq̄ salus animarū condonatur. Audi rem gestam intentiōis nostre propositū notabiliter confirmantē. Quidaz venerabilis pater et episcop⁹ Tarantinus de Calabrie partibus Eugenij pape quinti per certas germanie partes ambasiator destinatus. z dum mora ppter causam per temp⁹ in ciuitate Constantiē frueretur per potētes clericos benigno solacij beneficio ad quorundā monialiū cenobia pducitur. z dūz ibidē pulcherrimas figuras z dei creaturas omīs amenitatis mliebris serenitate cōcerneret redimitas. z ad oscula pacis aptissimas: ac ad amplexus cōpetentis etatis paratissimas. necnō ad cuiuslibet ingenij manētis ibidē nutū capacitatis curialissimas. z demū q̄ ipse femelle huic episcopo prestarēt cōdignas operas curiositatis abilimas. vnde idem epus linguā quā nō nouerat audinit. attamē tanq̄ vir magne puidentie singula ppēdit. z tanq̄ mirabile in oculis suis mente rimauit. tum ex eo quia inter religiosas muliebris sexus personas in senium deductus nunq̄ fuerat cōuersatus. tū quoniā in climatibz suis z presertim per omēs ytalie: apulie ac lumbardie plagas omniū monialiū cenobia sunt firmis simis clausuris repagulata. nec est locus iuxta sacrorum canonū statuta. vt de sta. re. Periculoso. li. vj. in quo virili sexui ipsaz pateat aspectus. et inq̄t in hec verba seu in effectū similia cōpetenti put videbat collectus memoria. Et si tales iuencule claustrales natura iudicāte naturalr pcederent. z similes sibi similes applicarēt: z opas in paradiso seu i statu innocētie nob inuictas pficerēt quid ex h̄ sue p̄fessōis ingrat⁹ disponerēt: z vn⁹ de senioribz clicis dixit. P̄ reuerendissime. z si q̄ ex ill' talr nūc aut in futurū put videt in p̄teritis strictissime fuatū. z de iurs dispositiōe p̄sumit de p̄teritis circa futurū. vt le. z no. de p̄sum. Scribam. et extunc naturalr ad saturitatē in tali forma put narravit p̄nitās vestra tanq̄ de occultis: si occulte rē gesserit ecclia seu ei⁹ ecclie vñ monasterij platura se nō intromittit: z secura continuo ab oī piculo mētis z corpis pcedit. sz si de absconditis adimplet⁹ est v̄ter eaz z saturate sunt filijs: z diuiserint reliq̄as suas cū paruul' suis. Ps. xvj. extūc sequit ac si dicerem⁹. Ecce parturit iniusticiā: z pcepit dolorē z pepit iniquitatē. lacū apuit z effodit eū z icidit in foneā quā fecit. cōuertet dolor eius in caput ipsi⁹ z in v̄ticē ipsi⁹ iniquitas eius descendet. vt ps. yij. Et quid sequit. Quo compto durissimis carceribz ac tenebrosis ac

De oblatis

alijs infinitis miserijs nō subsistet. et plurib; annoz reuolutionib; disciplina sue religionis p̄suetā correctōis penas tanq̄ lese maiestatis criminis rea sine misericōdia recipiet. At ille venerabil' p̄f' suspirādo discretiōis modulo p̄tulit perspicaciter ruminādo. ac si diceret. Lauda sterilē q̄ nō parit. Esa. lviij. Et are sterilis q̄ non parit. ad Gal. iij. Beate steriles q̄ nō genuerūt. Luce. xxiij. Ecce sterilitatis cōmertiū quondā fuerat lamentabile meroris querimoniū. vt. i. Reg. j. et Benesis. xxy. vbi dēp̄catus est Isaac pro vxore sua: eo q̄ esset sterilis. sed nunc cōuertam luctū earū in gaudiū: dicit dñs Hier. xxi. et hec est tyrannice seueritatis acerbitas in p̄latur' h̄mōi et tyrannidē Dyonijs cicli superexcellens et dyabolice tēptationis infelicitas. Ecce q̄s est hō q̄ viuūt et non diligit dies videre bonos. Ps. cxxij. Ecce q̄s est ille q̄ se nō p̄formaret p̄sonis inter q̄s viuūt. xij. dis. Illa autē. S; vt intelligam? sincere fruamur parabolis seu exemplis: et cōparabimur palestinis. Ecce cuiusdā p̄ncipis aulicus canibus et caniculis iuuenibus generosis fuerat p̄fectus. quib; frēq̄nter esurientib; carniū particulas p̄ponebat: q̄s ipsoz nature sagacitas auidiissime cupiebat et dū instinct' innat' cupide carnes gustaret. mox aulicus eosdem catellos acerrime verberabat. et h̄mōi tūnsionib; caniculoz mltū cruciatoz vis deficiebat. et q̄s q̄so dic hortoz in carniū h̄mōi deuoratiōe an caniculi nulla rōne fungētes: an aulicus ipsoz curator p̄ponens peccabat. Sic ad p̄positū. si nūc presentes iuēcule moniales sibi carnes hūanas tā largiter expositas. sup mel et fauū dulciores. et omīs cibi precii excellentes insensate. infatuatē. necnō circūuēte gustarēt. nō ipsas tāq̄ innocētes catulos sed seniores de pp̄lo suo videlz magistrat'. vetulas et anus que p̄nunc put extūc has dulcissimas carnes p̄posuerūt. aut cōsensu q̄z volūtatē cōcedunt. carceris aut oīm maloz penis plectende pueniūt. et he merito iuēcule simplices tanq̄ criminis insontes impune transibūt. et legis impialis cōmendatiōe gaudebūt: que dicit Vagnū premiū est mulieribus concipe et cōceptum tueri. ff. de edi. edic. Querit. §. Si mulier. Nam scriptū est. Error cui non resistit approbat: et negligere cū possis p̄turbare puerfos nihil aliud est q̄ fouere. lxxxiij. dis. Error. ij. q. vij. Negligere. xxiij. q. iij. §. j. Un notabilr notat de rescrip. Ad hoc. in fi. et in glo. fi. dictū Quidij de reme. amo. P̄cipijs obsta sero medicina parat. Dū mala plongas cōualuere moras. Dum furor in cursu est currenti crede furori. Difficiles additus: impetus omīs habz. Et dixit Azo Dum furor ille venit: nemo secur' erit. Immo morbus est contagiosus sicut lepra vel scabies: et amor reus dicitur. et q̄lis sit perpende cruciatus dū iuēcula bene matura taliter inficit. Sed hec extra p̄posituz sed ad principale redeam? et dicam? q̄ in h̄mōi donationib; q̄ fiunt pro bñficijs aut p̄bendis in eccl'ijs et p̄sertim adipiscendis in monialiū monasterijs nō sum? multū curiosi aut inquisitores subtilitatis quā iura reprobāt. vt de iudi. Dilecti. et insti. de fideicō. here. §. Sed quia stipulatio. vbi dicitur q̄ subtilitas p̄ncipiosa est in legibus. et simplicitas veritatis amica. Nam dicit lex. ff. d. noua. et dele. Doli exceptio. circa fi. q̄ de his q̄ scimus interdum dissimulare debemus ne curiosi videamur. Est aut curiositas s̄m sanctū Tho. in sum. q. clxxij. inquātuz aliquis studet ad cognoscendū veritatē sup p̄prij ingenij facultatē. quia p̄ hoc homies facile in errores labunt. Unde dicit Eccī. iij. Altiora te ne quesieris: et fortiora te ne scrutatus fueris. et in plurib; tuis opibus ne fueris curiosus. Et postea sequit. multos enim supplantauit suspicio eoz et in vanitatē detinuit sensus eoz. 2c. Vel vt dicit Archid. in. c. vnico de postu. p̄la. et allegat Hugo. de sc̄to vic. q̄ curios

De obla. et so. pecu.

fitas est humana libidinosa prostitutio: passim quamlibet veritatez amplexas. et veritatis prime fluentia adulterans. Prima enī veritas que de^o est sola spon-
sa est intellectus humani &c. Potest tamē aliter accipi in iam dicto. c. et in pre-
alle. l. doli. de qua curiositate vide plene Jo. in summa. li. iij. ti. xxxij. q. cclxxvj.
Unde dimissis diuersaz subtilitatis et curiositatis ambitionibz. Scis q^d scri-
ptum est. Noli esse nimis iustus: quia quādoq^{ue} iustus perit in iusticia sua. ij.
q. viij. §. De his. de pe. dis. j. Serpens. sicut ille qui sine discretiois differentia
dicunt illū clericum symoniacū qui propter presentias seu distributiones quoti-
dianas transit in ecclesiam tem pore diuinorū. sed fortassis hec est mētalīs sy-
monia que reputatur inter peccata venialia: et tollitur aqua benedicta. de cōse.
dist. iij. Aquam. et de huiusmodi presentijs et distributionibus et symonia mētali
legis et no. de cle. nō res. li. vj. c. Uno. Et expedit imo cōuenit reipublice vt in
predictis pecuniarū dationibz et in religiosorum receptionibus vtamur beni-
gnissimis interpretationibus. de quibus predictum est: alias enī omēs et singuli
clerici et religiosi: p̄sertim quoq^{ue} moniales nō tantū in germania: imo in yta-
lia forent symoniace prauitatis latrones et latrices. In casu autem (q^d absit) q^d
parentes et patroni semellarū predictarum huiusmodi prauitatis forent omni-
no culpabiles. quid hoc ad femellas talia taliter penitus ignorantes: nec hoc
postq^{ue} scuerint huius criminis sunt partiales. vt le. 2. no. in. c. penul. d. elec. de
renū. post translationē. in glo. magna. et sincerius per doctores ibidem. Sed
quid finaliter dicemus in dictarum receptionis. solutionis. pactionis. cōuen-
tionis. intricacionis. et extricacionis curuacionibus quas iam inquātū sinuit
in bellis obtusitatis intellect^{us} insufficiēter verbo vbi opus fuisset facto: transi-
limus et tanq^{ue} cecus de coloribz inefficaciter somniūm^{us}. suppleat tamē cuius-
libet periti discussionis arbitratus. Sz conclusiue restat. Nam proprie decima-
mus mentā et anetum et ciminū et relinquim^{us} que grauiora sunt legis. excolan-
tes camelū: camelū autē deglucientes. Darb. xxiij. Ecce de symonia mentali
que venialis est tanq^{ue} de capitali aut lese maiestatis crimine fecimus ingruentē
oportunitatis difficultatē. sed de his que grauiora sunt legis in periculi momen-
to patenter imminētis non tetigim^{us} assuete sollicitudinis infelicitatem. et quid
est hoc. nam paucis pronū exceptis: omnis religiosi professionis status expe-
rimur in suarū legū substātialibus (et p̄sertim in damnato proprietatis pericu-
lo) patenter cōtaminatos: necnō in frōnita continuitatis assiduitate contulca-
tos. Et si iustus vix saluabit. vt. ij. Petri. iij. vbi nos clerici cum religiosi ini-
qui pernoctabim^{us} dum lucem habuimus: in tenebris ambulare nō erubim^{us}.
Unde cōuertamur ad dominū in quo tantū vigilem^{us}: qui lux est veraq^{ue} salus
per infinita secula seculorū: et lucis creator optimus Amen. Et ego Felix can-
tor Thuričen decretorū doctor inuulim^{us}. hanc collatiōis prosaz sue benignita-
tis gratia collegi mire munitus.

Finis.

Dialogus doctoris Felicis hēmerlin

De anno iubileo.

Iubileus Qui venturus est veniet et non tarda. **Felix** ^{biriam nō erit timor in finibz nostris.}

cantor Thuricen decretorum do-

ctor inutilis. ^{Sūdictus (aio) qui venit in nomine dñi. Matth. xxi.}

Iubileus ^{Scientes qz nūc ppior est nra salus q̄ cū credidim⁹ put dic apls ad Ro. xij.} **Felix** ^{Verum est. S3}

^{quid hoc ad Romanos.} **Iubileus** ^{Ad Ro.} **Felix** <sup>Immo quid ad Roma-
nos.</sup>

Iubile <sup>Utiqz tantū ad Romanos. put videt in eodē. c. qz reportabūt
salutem quā utiqz reportare desiderio magno sitiuerūt: quem</sup>

^{admodū desiderat cer⁹} **Felix** <sup>Et quid salu-
tis sitiuerunt.</sup> **Iubile** <sup>Illam quā ibi
dem apls im-</sup>

<sup>perat exhiberi: dum inquit. Reddite ergo omnibus debita cui tributū tributū.
cui vectigal vectigal. cui timorem timorē. et cui honorem honorē. nemini q̄cūqz
debeat⁹ et cuilibet debitū suum reddatis.</sup> **Felix** ^{Et quid est hoc.}

Iubileus <sup>Legas venerabilē Haymonē ho-
rum verborum glosatorem.</sup> **Felix** <sup>Puto salua
pace q̄ hoc</sup>

<sup>debitū nō sit aliud nisi aurū et argentū qd stultus pplus querens Romam in
anno tue iubilatiōis et sapientes apud semetipsos Romanis illa tempestatē
tue larga tranquillitate abundāter et utinā vtiliter introducere vident. Et hec</sup>

Iubileus <sup>Non bene glo-
sasti. sed si sitim et desiderū Romanorū sincere p̄siderasti.</sup>

<sup>prout patebunt. videlicet quia bonorum temporalium copiam dulciter conqui-
runt: et eterne premia vite non amittūt. quia si tantum prout in veritate p̄nunc
tanqz aduene et peregrini de terra longinqua et de insulis que procul sunt. et de
vltimis finibz terre in solo pprio a peccatorū laqueo plene resipiscunt. et insuper
clerus et pplus ibidem auri et argenti precia copiosissime reponūt. dum reges
tharsis et insule munera offerunt: et dona et sacrificia pro peccat⁹. et sic omia bo-
na pariter cum illo veniūt. et consequēter omia q̄cūqz facient semp p̄spabunt.
et btūs itaqz ppls cui hec sunt. ps. cxliij. qz glia et diuitie in domo ei⁹. ps. q.</sup>

Felix <sup>Sato q̄ de p̄terit⁹ p̄sumit circa futura. xxiij. q. j. Si apd. et ex pre-
terito circa p̄sens. lxxvij. dis. Quicūqz. et. c. Donachus noviti⁹.</sup>

<sup>Constat q̄ preses syrie Erastus nomine. aurū quod erat in templo dñi sitiuit
de quo magnus pomper⁹ abstinerat. ob h̄ auro liquefacto p̄ Pompeiū in os
ipsius p̄sidis infuso: et interijt. et aurū qd ip̄e sitiuit ipsum dānificauit. d̄ quo. j.
q. j. s. Et his. Scis insup q̄ ille q̄ nouit exp̄ientia et vidit cōmōratione conti-
nua post se reliquit testimonia. ad Ro. c. j. circa finē. Nam ipsos videlicet Ro-
manos decreuit repletos omni iniquitate. malicia. auaricia. neq̄cia et plenos
inuidia zc. vt habet ibidem latissime cum copia multaz p̄ditionū pessimarū
crudelissima. Et sanctus Bern. ad Eugeniū papam sic de illis inquit. prout
notat Jo. mo. in. c. Fundamenta. de elec. li. vj. In deum impj: in sancta teme-
rarj: inuicē seditiosi. in vicinos emuli. in extraneos inhumani. supioribz infide-
les. inferioribz importabiles. ad petendū inuerecūdi. ad negandum frontosi.</sup>

De anno iubilæo.

hi importuni vt accipiant inquieti donec accipiāt: ingrati vbi acceperūt: docuerunt linguā suā loqui grādia cū opent erigua: largissimi pmissores: parcissimi exhibitores: blādissimi adultores. mordacissimi detractores: simplicissimi dissimulatores: malignissimi peditores. Hec ille. Et qualia putas illos psequi vltra aurū qđ siciunt indulgentiāz beneficia. nā sic pibunt in desiderijs suis oēs isti qui aurū p iusticia coluerūt: et Romanorū mores sequūtur: et nō p indulgētijs: sed per indulgentias sicut gall⁹ p prunas iubilatiōis tue celebritate psequūtur: et oīs vultus eorū redigēt in ollam Jobel. v. sed inquā puto nisi pro nunc in illā de qua dicit Iuuenalis. Qđ olla noua capit: inueterata sapit.

Iubileus. Nam si olim et in viridi ligno (vt ita loquamur) talia perpetrarunt. nūc autē in futurū in arido qđ fiet Luc. xxiij. Ambrosi⁹ enī dicit se plures vidisse qui a iuuetute innocentia seruauerūt: et facili⁹ qđ qui senes cōgrue penitentiā pagerent peccatorū. de pe. dis. j. Sunt qui arbitrantur. vnde cōpetenter admirādo dixisti: quid hoc ad romanos dū aiebam⁹ nunc propior est nra salus qđ cum credidim⁹. vnde si de pteritis psumit ad presens et futurū: qđ sepe fili⁹ similis solet esse ptri. vt le. et no. de conse. dis. vlt. c. vlt. et in glo. vltima. seqmur ergo paulū et barnabā et quēadmodū illi dixerunt ad iudeos: dicam⁹ nos ad romāos: necnō ad oēs illos qui subscriptas spernūt nostre iubilatiōis leges. Vobis videlicet et alijs xpifidelib⁹ oportet primū loqui verbum dei. sed qñiam repellitis illud et indignos vos indicatis eterne vite. ecce cōuertimur ad gentes. Sic enī precepit nob⁹ dñs Act. xij. Unde dimissis romanoz et alioz rebellū et cecorū. obstinatorū. et supborū ac sublimiū crudelitibus. disciplinā nostram subsannantiū oculis cōnuētibus. qđ nihil ad nos de his qui foris sunt: puertamur ad gentes. videlicet totius orbis fideles et obediētes habitatores. et vt sciāt gētes quia hoīes sunt et sine grā dei nō subsistūt.

Felix. Et ideo pro ptiuatione ppositi nri primū dic queso. vnde tibi hoc gloriofum nomē videlicet Iubileus: et hui⁹ nomis p pñti pdicata pueniūt. et in his et sequētib⁹ cum breuitate qđ gaudent moderni pcedas. vt le. et no. ff. qđ me. cau. l. j. et taliter ne nimīū mltiplicat⁹ et supfluis iuriū allega. intri⁹ care materiā pfundas. et simplicib⁹ errorū laborintū inducas: put le. et no. xxix.

Iubileus Sum cōtentus. et tu quoq; fac simile. nam nō pe (dist. c. j. ritis: quia repleti sunt oīs spūs sancto vel qđ et insup referti in hmoi traditionib⁹ sed proficere volum⁹ pure p rudib⁹. et correctio sit libera quibus libet prudētib⁹. Et igitur scito breuius qđ iubilus est gaudiū qui verbis explicari nō potest. nec tamen penit⁹ reticēri fm Hugonē. et iubilatiō proprie fm Grego. moraliū. xxvij. c. xv. dicit cum cordis leticia. oris efficacia nō expletur. sed quibusdā modis gaudiū prodit qđ ipse qui gaudet nec tegere preualet nec explere. Laudant itaq; angeli qui iam tante claritatis latitudine in sublimibus vident. iubilant vero homīes qui adhuc in inferiorib⁹ oris sui angustia sustinēt. et infra. sed quid agim⁹: quia cū boni de redemptōis sue mysterio iubilant malos inuidia inflāmat. Hec ille. Ab his igitur dictionib⁹ venit iubileus qui interpretatur remissiōis ann⁹. Est enī hebraycus sermo et numerus qđ septenis hebdomadib⁹ annoz. id est qđraginta annis pteritur: in qđ apud veteres clangebant tube. et ad oēs reuertebat antiq̄ possessio: et debita absoluebant et pfirmabat libertas: fm Isid. et papiā. Item dicit magister in histo. scolastica Gen. xiiij. de victoria Abrahæ iubilū initiū habuisse p remissiōe captiuorū. Jobel enī remissio vel initiū interpretatur. vnde iobele⁹ remissio vel initiāns: s; nūc

Dyalogus

autem dicimus iubileus pro iobeleus. sicut Esaias pro Ifayas. Ob hoc autem institutus est quinquagesimus. quia tunc erat Loth: ut dicunt quidam quinquaginta annorum. vel quia tunc erat quinquagesimus annus ex quo dominus deus locutus erat Abrae in via. Vel ex quo egressus est de thaurā. vel Abraam peritus erat astrozum: in quibus etiam (secundum quosdam) Zoroasten magice artis inuentorem instruxit. Flouerat enim quod intemperies aeris que fit ex eleuatis vel depressis planetis semper usque ad quinquaginta annos ad temperiem reducit: ideo quod vidit fieri in astris. voluit imitari in terris. De obseruantia autem antiqui iubilei: prout quondam eximia diligentia suabatur iudei plene videmus per magistram in bisto. in si. Leuitico.

Felix

Et quid hoc ad tue recenter superuenturū solēnitatis propositum.

Jubileus

Videamus quod benigne magister Gratianus compilator libri decretorum quod fuit frater (prout asseritur) iam dicti magistri Petri de Scolastica historia. quod etiam dicit Lomestor huius antiquissime festiuitatis celebrationem ad nostre simpliciter intentionis inducit declarationem. de pe. di. i. §. Econtrario ea quod. §. Item in Leuitico. dū inquit (put etiam scribit Leui. c. ult.) Qui domū suam vel agrum domino vouendo consecrauerit: non potest eadem redimere nisi siclo sanctuarij. sacerdote quoque non ipso supputate annorum numerum usque ad iubileum. in quo simpliciter docemur: quod quicumque domū pscie vel agrum cōuersionis per penitentiam domino offerre atque precium bonorum operum dei vana vite sue cōuersione seipsius redimere voluerit non potest hec facere nisi siclo sanctuarij. id est operibus penitentiae: sacra scriptura prescribit. Unde venientibus ad se turbis. Beatus Iohannes non ait simpliciter facite penitentiam vel fructus penitentiae. sed addidit ut per qualitate volueris peccatorum qualitas offerat bonorum operum. Non enim par debet esse fructus boni operis eius qui parū vel nihil deliquit: atque eius qui grandia commisit. ille tanquam nullius criminis conscius sibi usum in rebus licitis prebet: hūc tanquam multis grauatus etiam a licitis temperare oportet. sacerdos ergo numerum annorum usque ad iubileum supputat: cum eius arbitrio penitentiae tempora diffiniuntur: quibus quisque plenam peccati remissionem inueniat. hec ille. Ex his colligitur quod peccatorum remissiones per indulgentiarum thesauros non erat in veteri testamento: nec clauis hominibus fuerunt commissae sicut modo. sed per iubileum antiquum fuerunt prefiguratae. de pe. 2. remiss. Ex autem. per Inno.

Felix

Adhuc pure sum dubius et intelligentia magis intricatus. Nam iste annus iubileus de quo dixisti per plerosque millenarios annorum et tempe Moysi et Aaron: et ante aduentum saluatoris nostri fuit per iudeos diligenter obseruatus et post Christi natiuitatem per mille centum et quinquaginta annos per magistrum Gratianum predictum in decretis figuraliter et sub enigmate ad nostre becalitatis intelligentie discretionem purificatus. et per huiusmodi declarationis palationem nondum vidimus fundamenta: unde: quomodo: et qualiter: aliis propterea peccatorum remissionis beneficium plenarie fuerit persecutus.

Jubileus

Habes rationis motina: competenter quod puocas responsionis incitamenta. putamus magister Gratianum predictum anni nostri iubilei celebrationis fuisse magnum promotores. et quod nos ad quos seculi fines deuenerunt figura sub umbraculo descripta in veritatis luce perfruamur. et reiectis huiusmodi prophane remissionis ritibus saluberrima sub thesauro celebris ecclesie animarum vera salute felicitate fruamur. unde moti summi pontifices hos et alios ecclesie thesauros distribuerunt (prout le. 2. no. in. c. pallega. Ex autem. de pe. 2. re. quem ex tribus integrari videmus

De anno iubilæo.

runt. Primo ex supabundantia meritorum passionis christi. Christus enim sua passione meruit nobis ut omni fidei constet. et illud suum meritum infinite sua sufficiat ad satisfaciendum efficaciter per infinitorum hominum peccata. et quod fuit meritum personæ infinite digne. et licet sacramenta ecclesie suam efficaciam sumant de illo thesauro meritorum christi: in cuius virtute operantur. non tamen eum euacuāt: cum infinitus sit: et solum finitis sacramenta applicent. Secundo thesaurus ecclesie integratur ex meritis dei genitricis virginis Mariæ: que licet nullum unquam commiserit peccatum mortale aut veniale. fecit tamen multa opera iusticie: et multa opera de sui natura satisfactoria. et insuper multos dolores et multa aduersa patientissime sustinuit pro que omnia maxima multitudo penarum potuit expiari si earum debitorum fuisset. cum autem nullum unquam peccatum magnum aut paruum commiserit. et sic nullius pene pro peccatis unquam debitor esse potuerit. omnia illa eius merita ut satisfactoria fuerunt reservata. sunt et recondita in thesauris ecclesie. Tertio integratur ex superabundantia meritorum sanctorum martyrum: confessorum et omnium iustorum quorum tanta fuit patientia in sufferentia mortis et passionum. et fuerunt tam sublimia et multiplicia opera bona quod longe pauciora eis suffecissent pro expiatione et solutione penarum quarum ipsi fuerunt pro suis peccatis debitores. et ideo residuum quod ipsis superat: et quo non indiguerunt per satisfactionem et penarum suarum solutionem. illud nostris indulgentiis in thesauro ecclesie reservabant. Et sicut dicimus de iustis preteritis que superogauerunt super mensuram suorum debitorum. ita intelligatur de nonnullis iustis presentibus: et etiam de futuris quorum meritis et superogatis satisfactionibus continuo reponitur in thesauro ecclesie spirituali. De illo igitur thesauro nostro non tamen iubilæus noster: sed omnes indulgentie per mundum: nunc aut preteritis aut futuris temporibus erogate pueniunt. attamen iubilæus noster singulariter pre cunctis alijs largissime. Et igitur in occursum iubilationis nostre dicamus cum apostolo. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis: nemini dantes ullam offensionem ut non vituperet ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros. ij. Corinth. vi. ut digne valeamus a domino persequi quod ante promiserat singulariter per prophetas suos in scripturis sanctis. ad Rom. i. Et hic est iubilæus noster de quo in veteris testamenti scripturis sepe fit mentio. et per prophetam Levitici. c. vlt.

Felix. Quid autem requiritur ut tue iubilæi latitudinis indulgentias persequamur. **Iubilæus** Dicit Jo. mo. scribendo super bulla Bonifacii pape octavi qui nostram iubilationis solennitatem instituit (pro ut infra dicetur) quod ad hoc quod hec et alie indulgentie valeant: quattuor principaliter requiruntur. et quintum in proposito potest addi. Requiritur enim primo auctoritas in conferente. videlicet papalis vel episcopalis et non minor. Secundo idoneitas in recipiente. videlicet ut sit efficax et capax membrum ecclesie. Tertio requiritur pietas. et hec est honor dei et exaltatio fidei. Quarto utilitas in opere. hoc est quod opus quod per indulgentiam imponitur utile sit et ordinabile ad finem predictum. Quintum quod potest addi est congruitas ex tempore processa. Est enim hec indulgentia in tempore proprio et a tempore congruo sumpta vix potest permitti in Levitico. Has igitur additiones latissime persequitur Jo. mo. ad duas columnas ubi supra: et ibi videbis si placuerit.

Felix. Ex omnibus dictis tuis non aliud video colligendum nisi quod plena peccati remissio est vite eterne promissio et ipsius finalis concessio. Sed dicunt iura nostra quod circuitus est vitandus. ut in Cle. Auditor. de rescriptis. et plus viij. topicorum. qui dicit peccatum est fieri per plura: quod eque fieri habet per pauciora. unde videtur clare quod in terra que domini est qui fecit et creavit nos quod post

Dyalogus

oris confessionē: cordis contritionē: et iniuncte penitentie completiōem: et per se lesis satisfactiōē consequit̃ quis omniū suorum peccatorum remissionem per eum qui dixit Nolo mortē peccatoris: sed vt conuertat̃ et viuat. Ezechiel̃ xviij. et vult omēs saluos fieri. i. Thimo. ij. de quo scriptum est Luce. xix. Fili⁹ hominis venit querere et saluū facere quod perierat. Et scriptū est. In quacunq; hora cōuersus fuerit et ingemuerit homo: omniū iniquitatum eius amplius non recordabor. Amplius ait domin⁹ Ezech. xviij. Item cum cōuersus ingemuerit: tunc saluus erit. xxviij. q. viij. Agnouim⁹. Et vbi post peccat⁹ secuta est penitencia: ibi datur ei misericordia. l. dis. Tua. Et omnis homo quicūq; inuocauerit nomē domini: hic saluus erit. Ione. ij. Et Thobie. iij. Peccata dimittis his qui inuocāt te. Item quicūq; crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Marci. xvi. Et Augustin⁹ in libro de penitētia dicit. Credendū est q; omnes orationes ecclesie et elemosyne et opera iusticie succurrant recognoscenti mortem suam ad cōuersionem. Si ergo opera ecclesie sic valent: tunc bona meritoria que sunt in ecclesiastica vnitate valent ad satisfaciendū. Et igitur imperator dixit. Scimus enim q; penitētes et reuertētes ad cor: suscipit deus. In anten. vt nō lux. cōtra na. circa princi. colla. vi. Nec claudit ecclia gremiū alicui reuertenti. j. q. viij. Si quis omnē. Unde dixit propheta. Beati quorū remisse sunt iniquitates: et quorū tecta sunt peccata. videlicet per confessionem et penitentiam. Qui prosequit̃ competenter. Delictum meū cognitum tibi feci: et iniusticiā meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniusticiā domino et tu remisisti iniquitatē peccati mei. Psal. xxxj. et per hoc sum factus beatus. Quare merito dicamus cum tripudio: Omnipotens et misericors deus: cuius misericordie nō est numerus. plenissime scientes quia quecunq; promissit deus per prophetas suos: potens est et facere. ad Romāos. iij. Immo dicit idē apostolus. j. Thimo. ij. ad agnitiōē veritatis que fm pietatē est in spem vite eterne quā promissit qui nō mentitur deus. Qui etiam dixit per christum ad vicarios suos. Quodcunq; ligaueris sup terram: erit ligatum et in celis. et quodcūq; solueris super terrā: erit solutum et in celis. Mathei. xvi. cum cōcor. Unde si per eosdem vicarios confitenti fuerit iniuncta penitencia: et in terris completa purgationis igne nō purgabit̃: et ita saluus erit. vt no. p. cōtrariū. de pe. dist. j. Si peccatū. cum pcor. Unde ibidē dist. viij. dicit Aug⁹. Quicunq; egerit veraciter penitentiā et solutus fuerit a ligamento quo erat constrictus: et a christi corpore separatus: et bene post penitentiā vixerit sicut ante penitentiā viuere debuit. post reconciliatiōem quādocunq; defunctus fuerit ad deum vadit: et ad requiē vadit: et regno dei nō priuabit̃: a populo dyaboli separabitur. Nec ille. et ibidem glo. super ver. ad requiē. id est recta via. itaq; nec purgatorij sentiet pro illis peccat⁹ pro quibus penituit. Et hec dicta et promissa sunt p vicarium domini nostri Iesu christi: imo per Iesum christū: et que pcedūt de labijs suis ait David) non faciet irrita. Psal. lxxxviij. est autem deus verax: omis autem homo mendax. de pe. dis. ij. in pn. Unde patz ex premissis q; per penitentiā et correquisita: aliunde largiter saluabimur: etia; si indulgētie taliter vt premititur nunq; requirunt. Sed dic primū ad horum intelligentiā quid sit penitētia et vnde dicatur: que sit satisfactio. et q̃ sunt necessaria in pnia. et pnter ad alia.

Jubileus

Hec sunt multū cōmunia: et plene notantur de pe. dis. j. In summa. et Joh. in summa confess. libro. iij. ti. xxxiij. in prin. et als per iuriscanonicū summistas.

De anno iubileo

Felix, Sum contentus, sed nōne sufficienter est supra p me conclusum q in
Iubileus ^O frater q̄s scit si p̄uertat videlicet homo et igno- (dum
 scat deus: et relinquat post se benedictionē. Jobel. ij. Sed
 quia tam incerti sum? de nostrorū p̄ctorū remissione. vt digni efficiamur tanta
 christi et suorū vicariorū p̄missionē multis p̄bat rōnibz. Nā dixit Salomō sapien-
 tissim⁹. Nescit hō an amore v̄l odio dign⁹ sit. Eccl̄s. ix. Et vas electōis. Nihil
 inq̄t mihi consci⁹ sum: sed in b̄ nō iustificat⁹ sum. j. Corint. iij. et Job simplex
 et iust⁹ dixit. Iustificationē meā quā cepi tenere nō deseram. neq; em̄ rep̄hēdit
 me cor meū in om̄i via mea. Job. xxxvj. Item et vestigia eius secut⁹ ē pes me⁹.
 viā eius custodini et nō declinaui ex ea a mādāt labiorū ei⁹ n̄ recessi. Job. xxij
 et itez. Iusticia indutus. Ibidē. xxx. Nihilomin⁹ tñ idē dicit. si eq̄tas iudiciū
 queris: nemo audeat de me testimoniū reddere. si iustificare me voluero os meū
 condēnabit me. si innocentē ostēdero prauū me cōparabit. etiā si simplex fuero
 hocipm ignorabit aīa mea. Et sequit̄ ibidē. Verebar om̄ia p̄ctā mea: sciens q
 nō parceres delinq̄nti. Job ix. de pe. dis. ij. Si enī. añ mediū. Et itez dicit idē
 Semp enī tumentes sup me fluctus timui deū. et pond⁹ eius ferre non valui.
 Job. xxxi. vnde p̄ueniēter dixit Salomon. Nō est hō iust⁹ in terra q̄ faciat bo-
 nū et nō peccet. Eccl̄s. vij. Et sapiens. Te nō iustifices corā deo: qm̄ agnitor cor-
 dis est ipse. Ibidē. Et iterū. Si dixerim⁹ p̄ctm̄ nō hēm⁹ ipsinos seducim⁹ et ve-
 ritas in nob nō est. j. Jo. j. Nā dñs dixit p̄ p̄ham. Dis hō mēdax. ps. cxv. put
 declarat b̄ bt̄us Hiero. late. de pe. dis. ij. si enī. et in p̄n. et post p̄n. et añ mediū.
 et Breg. xij. moralīū. c. xij. diē. Qui in certamine fugant⁹ vite p̄spiceret incerta p
 certis nequaquā teneret. Vñ sudit Sup̄bire enī minime debuisset etiā si annoz
 suorū numerū certū h̄re potuissz. vñ sciēs q̄ntū viueret et p̄sciret quādo se ab ela-
 tiōe moueret. et postq̄ p̄ns vita semp incerta est: tanto sp̄ mors surripēs time-
 ri debet: q̄nto nunq̄ p̄mudi valet. Et diē Pascali⁹ papa. quia quotidie pecca-
 uim⁹ saltē p̄ctis sine quibz mortal⁹ infirmitas viuere nō p̄t. qz licet oīa p̄ctā sint
 cōdonata in baptismo. infirmitas tñ peccati. i. promptitudo ad peccandū ad-
 huc in carne remanet. de cōse. di. ij. Iterat. p̄pter q̄ p̄ueniēter dixit Dauid. qz
 nō iustificabit in p̄spectu tuo oīs viūēs. ps. cxlij. qz non peccare soli⁹ dei est. de
 pe. dis. iij. Int̄ hec. et totus mūd⁹ in maligno posit⁹ ē. j. Jo. v. et nemo mūd⁹ ē a
 peccatis: nec infans vni⁹ dici. de pe. di. ij. Si enī. nec etiā sine rep̄hēsiōe in ca-
 suū humanorū circūfusa varietate: vt dicit Laureatus poeta. Cum aut̄ vt patz
 ex predictis om̄es peccatores sumus. et scriptū est. Peccatores deus non exau-
 dit. Si quis cultor est dei et voluntatē eius facit: hunc exaudiet deus. Job. xj.
 et itez. Si is qui displicet ad intercedendū mittit. irati anim⁹ ad deteriora p̄-
 uocatur: fm̄ Breg. in pastoralī. et habet. xlij. di. s. j. Et consequēter omne opus
 peccatorū est mortuū dicente p̄beta. Cum multiplicaueris orationes: nō exau-
 diam. manus em̄ vestre plenē sunt sanguie. Esa. j. ex his omnibz patet quātū
 cunq; penitentiā cū omnibz pertinētis suis (prout p̄missus est) peregrin⁹: semp
 apud infallibilē rex extimatorē incerti sum⁹ qd cū eo p̄ficiem⁹. Teneam⁹ ergo
 certū inq̄ntū possum⁹ et dimittam⁹ incertū. vt le. et no. in. c. Iuuenis. de spon. et
 queram⁹ diligēter confessorē qui faciat sicut bonus et fidel⁹ medic⁹ ad fidelem
 letaliter infirmū: qui medicus nō curiali modo superficialiter iudicat de vr̄ina
 nuncio fallaci: fm̄ ypocra. sed dicet: faciam⁹ omnes diligentie cautelas vt ad
 huc p̄ficermus. et sic tangit pulsus: plus q̄litate proficit vr̄ine dispositionem.

Dialogus

perpendit sanguinis corruptionē inquit ingestiōis et egestionis quantitates et sententialiter ab infirmo discutit totius corporis distemperatiōē: utinam ad huc sanaret. Sic fidelis confitēs ad sacerdotē dicat. Ostende mihi quantas habeo iniquitates et peccata: et scelera mea atque delicta ostende mihi. Job. xiiij. et extunc confessor dicat ad diligentissimū confitentem quem diu vivere delectat. et ut vitam illam querat ubi semper uiuitur. inquit in te est fac profundissimam confessionē. habeas amarissimā contritiōē: comple sincerissimam penitentię iniunctionē. compensabis insuper cuiuslibet lesiōē. et similiter studiofissime cōquiras omnium indulgentiarū dispensatiōē et peccatorū remissionem. utinā adhuc sanaret dominus animā tuā ut amarissimas purgatorij penas euadas. De quibus dicit Aug⁹. q. pena purgatorij licet nō sit eterna: miro mō tamē grauis est: et excedit omnē penam quā vnq̄ aliquis passus est in hac vita: nec vnq̄ in carne tanta pena est inuēta. licet innumerabilia passi sint martyres tormenta. et multi nequiter quanta sepe sustinuerunt supplicia. hec omnia de pe.

Felix Et quid mihi et tibi. nonne dicere (dist. viij. c. vlti. circa finem. posset sacerdos ut non faciat tam exquisitam diligētiā. nō quilibet proximus esse debeat sibiip̄si. et hoc iuxta sapientis auctoritatē licebit. et magis tenemur nosmetipsos diligere q̄ alios. Nam quisq̄ regulam diligendi proximi a semetipso accipit. xiiij. q. v. Si nō licet. et agris meis sitiētibus alios irrigare nō debeo. C. de serui. l. Preses. lxiij. dist. Quia per ambiōēs. et quilibet sibi primo faciat elemosynā. deinde primo. de pe. di. iij. Sane cauēdū. Et his patet sacerdotes necessario debere sibi prouidere de remedio salutis. quia

Jubileus Non est ita domine. Nam (quilibet pro se in curia regis. Paulus apostol⁹ plus profecit apud dominū laborando ut animas multas deo lucrificaret: q̄ Paulus heremita qui sibi solus profecit. ut legit et no. ij. q. viij. Sancta. Vñ notat q̄ sacerdos multū meretur apud deum qui pura et bona intentiōe audit confessiones peccatorū ipsos fideliter informādo. ut de pe. di. iij. De quotidianis. in fi. de spo. Inter opera. cum cōcor. prout in contrario dixit lex. Peius est persuadere mala q̄ facere. nam qui suadet malum per se grauius peccat. et alterius peccatū sibi cōmunicat et se dupliciter criminibus cōmaculat. Sic in pposito qui in bono suadet. duplex premiū reportat ff. de li. ho. ex. l. iij. §. Si quis violentē. ij. Rñ. ff. de ser. cor. l. j. §. Persuadere.

Felix Possibile mihi videtur confiteri diligēter: iniunctā penitentiā peragere patienter et ablatoz restitutionē facere cōpetenter. sed impossibile concernit mihi incōsuetā et inflexibilē mutare duriciā: et natura reluctāte delicata perficere cum cordis amaritudine contritiōē saltem veram: ut puta quia dñi creatura nimis delectat. nam per adulterium vel fornicatiōē procreari filiū in cōspectu meo gloriosum quādo putas ut dicā penitet me fecisse homi

Jubileus Ad h̄ multū salu⁹ (nem per cōpūctā mētis suspiratiōē. berrima p̄sunt nr̄az videlicet indulgentiarū beneficia. et insuper put dicit Isid. ethi. xij. c. iij. de basilisci natura quē solū p̄t interimere mustele solers astutia. et ipse visu punit cūcta viuētia. Nihil inq̄t parēs ille rerum sine remedio p̄stituit. et q̄ talē trepide p̄tritiōis tepiditatē. q̄ nature leges introducendā parens rex. ponit attritiōē. que si fuerit p̄tinuata parit cōtritiōē veram vel saltē que sufficit q̄ dānationis perpetue desolatiōē. Vñ si vis scire qd sit attritiō p̄mū refert ut sciat contritiōis diffinitio. Et autē contritiō fm Tho. dolor voluntarie assumptus pro peccatis cū pposito cōfitendi et satisfaciendi

De anno iubilæo

Sed attritio fm eundem Tho. est accessus ad perfectā contritionem. unde in corporalib; rebus dicitur attrita que aliquo mō sunt cōminuta: sed non perfecte. sed contritio dicit vbi quasi omnes partes trite sunt simul p diuisionē ad minima. et ideo significat attritio in spūalibus quādam displicentiā de peccatis cōmissis sed nō perfectā. contritio autem perfectā displicentiā. Vñ legi de matre mgi Petri lumbardi sententiā: qui fertur fuisse frater p̄dictorū Bratiani et Petri cōmestoris. et floruerūt vno tempe Parisius: que genuerat eos de epō parisiensi. qz veram ipsa nō potuerat habere cōtritionē de peccatis: dum vidit se tantos viros scientia ipsoz totum mūdū illuminātes pcreasse. que tandem ad inductionē Bratiani qui monach⁹ erat penituit: sup eo q̄ indurata penitere nō potuit. et illam penitentiā dixerunt attritionē: qua fideliter cōtinuata saluabat eadem. Unde remediū finale his qui vere nō possunt penitere. peniteant exnūc q̄ pfecte penitere nunq̄ potuerūt. Ad ipossibile em̄ nemo restringit. vt de re. iur. li. vi. Fleno. Fidelis aut de⁹ ē q̄ nō patit vos tēptari supra id qd ferre nō potestis. s; faciet cū tēptatione puentū vt possit sustinere. j. Loz. r.

Felix Et quid si cuncta pfecti iuxta corporū et rerum facultatē et possibilitatem que p̄tinent ad verā confessionis cōpletōem p̄ter penitētie competētis iniūctionē: fortassis impeditus p̄pter tempis breuitatē vlt⁹ corporis

Jubileus Ad h̄ p̄prie put oīm indulgentiā fuit effect⁹ (infirmatē. ctus principalr constituti sum⁹ vt tolleremus hmōi negligentiā reatus. et ad h̄ specialr oīs indulgentiā locus videt⁹ ordinat⁹. vt p̄ter ex litterāz tenorib; oīmū remissionū. attamē si poteris perage p̄niam tibi (put p̄mittit) iniūctam: ad supabūdantē que nulli nocebit cautelā. C. de testa. Testamenta. §. Abundare. Flā in veritate qui p̄niam sibi (vt p̄mittit) iniūctā non peragit: aut p̄ indulgentiā remedia nō abluir: nō aliter nisi purgatois igne crudeli purgabit. de pe. di. j. Si p̄ctm. et. c. Multiplex. cum p̄cor.

Felix Quid si omia corequisita p̄feci. oris tñ p̄fessionē non peregi.

Jubile⁹ Nihil p̄ficias: nec p̄fecisti. de q̄ plene et p̄fessionis institutionē. vide de pe. dif. v. In summa. attm contritio posset esse tāta q̄ tolleret omia p̄ctā: imo p̄cti penā si nō haberes p̄fessorū copiā. clv. di. Omis. in glo. secundā. et p̄ doc.

Felix Quid si cetera rite peregi: **Jubileus** Vel ibidem. sed ablata non restitui.

Felix Si honor ablatus d̄z fieri restitutio: qd nō credendum ablatione. bā. dicas p̄mū hui⁹ veram restitutionis formā.

Jubile⁹ Constat q̄ honor ceteris reb; p̄ciosior. et igit̄ p̄ferend⁹ et timorosi⁹. si⁹ auferend⁹. vt. ff. si q̄s omis. cā. testa. l. Juliana. Vñ dicim⁹ q̄ crudelis est q̄ negligit famā suā. i. h̄ onore. xij. q. j. Flolo. Et dicimus iniquū indicē p̄pter p̄cti crudelitātē fore p̄prij honoris p̄secutorē. vt d̄ re iudi. Cū et̄ni. li. vi de quo infra. dicet. sed q̄ p̄sequit̄ bona sua tpalia et male dispensat. hunc dicimus negligentē: et est min⁹ p̄ctm. de qua negligentia dicit. Expedit reipublice ne quis re sua male vtatur. Insti. de his q̄ sunt sui vlt⁹ alie. iij. §. penul. et ita ablatio honoris est crudele peccatum. et dicitur p̄prie detractio. de qua dixit propheta. Detrahentē secreto pximo suo hunc p̄sequer. ps. c. Et de huiusmōi honoris restitutionē ablatis p̄ diffamationis detractōē dixit. S. de monte laud. de p̄uil. c. j. sup. ver. Prelatis detrahāt. in Ele. q̄ non dimittit detractori peccatum nisi p̄ omia loca p̄ que detraxit. et p̄ alia ad q̄ cōuolauit. et aliis modis omnib⁹ cuilibet et quomodolibet poterit restituat famā ablataz. et p̄cludit q̄ hmōi

Dyalogus

detractio ppter rei tam crudeliter ablatae preciositatē est grauissimū crimē. Con-
cor. Henricus boych in. c. Cum tu. de vsu. vnde nisi tales detractores restitu-

ant (si saltem possunt) famā honoris ablatā. alioquin nostre iubilationis sibi no-

Felix. Acerbū est qđ refers. z sufficit de lau- (uerint in nullo profuturā.
dabilis honoris detractōis restitutōe. qđ aut de rerū surreptione.

Jubileus. De rerum vis fortassis ab- **Felix.** Volo. **Jubi-**
latozū loqui restitutōe.

leus Hec questio taliter vt quis consequatur pure nostre iubilationis
gratiā requirit: vt aliquoz habeam? distinctionē solerter solutionis

clarissi- **Felix.** Dic primū de ab- **Jubileus** Aut qđ mouet bel-
mam. latis in bello. lum iustū aut iniū-

stū. si iustū sic his dieb? put asserit exēpli grā mouebāt Switeñ et sui compli-
ces ciuib? Thuriceñ. iusticiā continuo patenter offerentibus: nō dubitamus
teneri ad omniū ablatoz restitutōē: z nō tm vniuersitatē Switensiū. sed sin-
gulos de vniuersitate ipsoz quātum ad singulos puenit. si aut iustū fuerit bel-
lum vt fuit ipsoz ciuiū Thuriceñ se cōtinuo defendentiū contra Switeñ. et si
nō habuerūt corruptā intentionē: extunc omīa q̄ rapiunt p tales siue pueniāt
ab hostibus aut suis auxiliatozib? licite pnt retinere. z hanc rapinā tādū exer-
cere donec offerat hostis ius et velit satisfacere. vt le. z no. dis. j. Jus gentium
xxij. q. vij. Si de rebus. et per doct. ibidem. et fm eosdē potest recipere vsq? ad
plenariam satisfactiōem de omni damno dato tam sibi q̄ suis iniuste. z b? tam
in predatiōibus z rapinis q̄ incendijs et effracturis et vulneribus et cedibus
et alijs quibuscunq? sed vltra hoc nō debz accipere nisi talis sit hostis qui aut
propter infidelitatem. aut propter hereticā prauitatē. aut propter contumaciā
aut ppter aliquod viciū puta rebellionis seu inobedientie intantū excesserit q̄
bona eius publicari z suozū et terra priuari. et capientiū seruus fieri ex edi-
cto publico fieri mernerit in quo casu pōt animo expoliari. in his taliter ablati
nullus tenet ad restitutōē. s? pure retineat vt facili? pcedat ad nostre celebra-
tionis iubilationē. Si aut sinceri? de his plura scire voluer? tractatulū Jo. de
lig. intitulatū de bello. et in libro tuo quē cōdidisti de nobilitate. c. xxx. vsq? ad

Felix saturitatem videre poteris. de quo predicta collegi.
Et quid de incendiarijs ecclesiarum z aliozū sacrozū.

Jubileus Non dubitam? qđ hi qui mouent iniquū bellum (prout iam
dicti Switeñ asseruntur nouisse cum cōplicibus) et qui cō-
sequēter crudelissime z execrabiliter vigintiquattuor domus dei videlic? eccle-
sias monasteria. et capellas z zenodochia et oratoria bestialiter igne cremarūt
et insuper etiā loca sancta et religiosa desolatione feroci deuastarūt aut huius
modi crimia fieri mandarūt. seu pbo aut facto aut dissimulatiōe. id est nō cōdi-
gna correctionis infligende pena proportionabili reīs imponenda ratificauer-
unt et taciturnitate consenserūt qđ teneantur ad omne damnū z interesse: sed
ratione incendiij locozū sacrozū excomunicatiōe maiori ligantur. et nisi per
summū pontificem absoluūtur. de sen. excō. Tua nos. z. c. Conquesti. z nisi ta-
les videlic? omnes z singuli taliter put premittit loca religiosa z sancta dāni-
ficantes. si saltem possunt vlinquātum possunt vsq? ad extremam necessitatē
lesis satisfecerint: per iubileū nostrū non proficiūt. Qui autē bellum iustū mo-
uent put Thuriceñ. et nihilomin? si locis sacris intulerunt hmoi? damna sibi
pena tenent: nisi ecclie v? loca sacra (put sepe ptingit) fuerint incastellata. i. mu-

De anno iubileo

nitioibus et machinamentis defensorijs aut offensorijs tanq̃ castrum vel ca-
stellum aut opidū armata vel munita seu fulcita. extunc si talibus locis p̃ iuste
bellantes: aut offensos aut offendēdos: inferunt damna. nō tenent put hec col

Felix Et qđ de clericis in (ligunt in summa Jo. li. ij. ti. v. q. lxiij.)
belloz certamie rapinas aut dāna partibus aduersis inferētibz.

Iubile Si clericus in iusto bello de consensu dñi aut ducis vel capi-
tanei prelioz rapit aut raptis viit: rapta sua facit et nō tenet
de damnis illatis: vt dicit frater Alstē. vbi supra li. j. titu. xxix. p̃. Quid si cleri-
cus: iuribus et ratioibz notabiliter fulcitus. hic breuitatis gratia nō allegādū.

Felix Contentoz. Nam de bello hos z illos cōcernentia: vidi que scripsi
et collegi plura in libro de nobilitate p̃dicto. c. xxx. z ibidem etiam
de Switeñ z ipsoz z aduersarioz prelio desideranti desiderio. z ibidē. c. seqn.
et nunc restat patenter sup his enarrare qui per vim. dolum. potentia vel frau-

Iubileus De raptis placet (dem solent proximū suum dep̃dare.
vt loquamur. quis dubitat omnē furem z raptorē et vsura-
rium z quēlibet illicitū detentorē: quarumcūqz rerum z beneficiorū occupatorē
et inuasorē: z violentū possessorē: et ad omniū receptorū integraliter ad restitū-
tionē teneri: iuxta sacroz canonū dispositionē. et vt fiat talis restitutio vsqz ad
vltimū quadrantē et venditionē hereditatis et omniū bonoz. etiaz si oporteat
ipsum z familiā suam mendicare. et scđm sanctū Tho. q. facultas restituendi
semper est qđdū debitor habet per quod satisfacere potest vsqz ad mendicam
paupertatē vel extremā necessitatē: in qua tamen sententialiter sine omī culpa
accipit vite necessaria. in qua etiam necessitate furari possumus hec p̃ Buill.
et alios. cūq. q. vi. Si res. et insup ibidē concludit p̃ doc. q. de malis. quesitis
fiat restitutio si fieri potest: aut se cū leso componat als est extra gratiā: p̃ quaz
potest vel veller cōsequi nostre iubilationis indulgentiā. imo als damnatus ē
sicut fur vel raptor qui non restituit quod fraudulenter vel violenter abstulit.
De hac materia plenius si videre volueris: imo plenissime perlegas scripta p̃
Petrū de anco. sup regula: peccatū non dimittit. li. vj. z p̃ Jo. in summa con-
fesso. li. ij. titulo. v. q. lxxxvj

Felix Quid de dāno dato vel fraudulenter illato. **Iubileus**

Scriptum est. Qui occasione damni dat: damnū dedisse videtur. vt le. z no. de
homici. De cetero. cum cōcor. et in eodē. c. De cetero. Henricus boych. ponit
largissime distinctionis determinatōem sic inquit. Si quis dat operā rei illi
cite: z ille tenetur. z hoc verū de occasiōe propinqua z ordinata. ad illud. ponit
exemplū: qđ si q̃s ricā incipiat z in ipso pcutit vel vulnerat vl als male tractat.
ppter qđ amici ipsi? z p̃sanguinei indignati aliquē etiam p̃ter p̃sensuz suū: aut
ppter condescēdentiā suam occidant vel debilitent. z talis est in culpa: z irregu-
laris est. et tenetur ad dānozū illatozū illis quozū interest refusione. als
si occasio est remota. vt si quis faciat gladiū causa lucri. cū quo aliquis expost
occiditur nō tenet. sed si dat operam rei licite. z adhibet diligētā nō tenet. sec?
si nō adhibet diligētā vt repatores z p̃structores eminentiū locoꝝ siue rectorz
facere consueuerūt. de quo plene cū suis clarissimis allegationibus pertinētissi-
me deductis. hic causa breuitat̃ put supra p̃cauisti. vide Henricū boych. vbi
supra. z vt hmoi occasiones pfundius intelligas. Nota si quis infirmū vertit
vel transuertit in aliud latus vt cicā moriat̃: irregularis est. z etiam si cōsulerit
si ex hoc mors vel quasi fuerit citius subsecuta irregularis est. forti? si consului

Dyalogus

aliquem mortificandū: etiā si non morit: sed als enormiter et vsq; ad mortem
vulneratur vel percutit aut conquassatur. et si clericus taliter fuit lesus: man-
dans est excoīcat⁹. et si imiscuerit se diuīs est irreglar⁹. vt no. ibide.

Felix. Et quid de his qui per dolum damnū dant?

Iubileus. Hoc multipliciter potest contingi: sed dicas de cuiusmo-
di dolo certificari volueris.

Felix. Primum de iniqui iudicis vel arbitri vel arbi-
tratoris mala conditione.

Iubile. Scias leges imperiales diuinitus cōditas: et insup sacros ca-
nones in iniquoz iudiciū. sub quib; etiā arbitri iuris aut arbi-
tratores et cōsulatores et consimiles et pconsules et scabini et pretores principū
ac vniuersitatū et collegioz et capituloz eccliarum et mōasterioz p̄sidentes cō-
prehendunt lamentabiliter vt equaliter preactū est clamitare detestationem.
Nam aliqñ iniquā sniam ferūt dolo malo: aliqñ p imprudentiā. in pmo cāu si ti-
more siue cupiditate: siue odio siue amore: aut alia causa iniquā tulerūt sniam:
tenent precise ad omne interesse illi q̄ ex tali sentētia lesus ē. s̄ est ad omne dānū
in quo lesus diuinit⁹ est: nisi forte possent inducere illū p q̄ iniquā tulerunt sen-
tentiā ad plenariā restitutionē faciendā ei qui fuit lesus. vt pz. C. de pe. iudi.
qui ma. in. l. vlt. rj. q. ij. Quatuor. et illos iniquos iudices siue sint clerici siue
laici singulares. aut cū vniuersitate et collegio manētes (prout p̄mittit) nō suas
demus transitorios ad nostre iubilatiōis grām. qz pderent labore et expensam.
nec als videbūt lamē i eternū: sed transeāt cū iubilo suo ad luctū sempiternū.
quia hic receperūt mercedē suā. Math. v. et in corruptiōe sua pibūt iniustis
ciē mercedē suā recipiētes. ij. Pe. ij. nisi satisfecerint leso dūmodo potuerint. vt
no. ibide. Dicit etiā sanct⁹ Tho. hoc crimē vitz iniqui iudicis graui⁹ fore rapina
quia auctē diuina abutēdo nō simplicis hominis sed dei vices gerēdo i terris. ma-
lignant. ij. paralip. xix. et sic in iniuriā primi deū inhonorāt. Nec dñs n̄r iesus
xps in cruce moritur⁹ orare voluit p talibus: put etiā fuerūt Cayphas et pylat⁹
quia sciuerūt q̄ fecerūt tanq; legisperiti: s̄ orare voluit p illis q̄ nesciuerūt quid
fecerūt. Lu. xxiij. et de his iniquis iudicib; et alijs p̄dictis pprie David sc̄psit totū
psalmū. l. videlz Quid gloriari in malicia: vsq; in finē. quem leges cum dilige-
tia. Sed de secundo mēbro vitz si p imperitiā iniuste iudices aut p̄sidentes iu-
dicant. tenent sm leges p̄dictas. leso inq̄ntū bonū et equū videbit religioni iu-
dicantis. ff. de fa. et extraor. cog. l. vlt. In iudicio tñ anime tenent ad restitutio-
nem leso. Aliam vero tremendā mali iudicis penam vide in pall. c. Cum eter-
ni. de re iudi. libro. vj. hic breuitatis benignitate non ponendam.

Felix. Bene dicis. Nam de illa materia nuper specialem feci collationes
que incipit Byrum celi circuiui. vbi reliq; repiemus sufficienter ex-
pressa. et tales inique iudicātes cuiuscūq; fuerint condictionis nō arbitror nisi
satisfecerint iuxta iur̄s normas ad tuas licite transitorios iubilatiōis solēnitates
Nam hi pprie (put p̄tractū ē) sunt honoris pprii psecutores q̄ ē psecutio seuissima
vt in dicto. c. Cum etni. et q̄ sibi neq; cui bon⁹ erit. ac si diceret: nulli. Eccl. xiiij
et si hmoi nequitia ab alijs ignorat. leuis tñ est consolatio q̄ in seipo confusus
est: vt dixit Iohes crisost. in Omelia. Hunc restat dicendū quid de iuristis?

Iubileus. De iuristis. aduocat⁹. notarijs. scribis. put de iudicib; tan-
q; de psonis non oīno priuatis et de curialibus et curia-
nis. prothonotarijs: et cancellarijs et hoz substitutis. pcuratoribus et hoz sol-

De anno iübileo.

licitatoribus et testibus. de quibus similiter notat in tuo libro de nobilitate. c. j. quid dicam nisi quod nullum malum impunitum: put nullum bonum irremuneratum remanere consuevit: ut de pe. di. iiij. Putam? concilium Basiliense in eo in quo deliquit fore iusto dei iudicio patenter correctum. Vidi reuera dum fuerat in sui floris amenita. te quod in iudiciis et auditoribus et consequenter in singulis suppositis nulla vel modica fuit equitatis vel iusticie rigoris obsequia sed omnia. auaricia. dolo et fraude fuerant subacta. et put quondam in romana curia videbant auditoribus et iudicibus et presidentibus et ceteris vel propine in esculentis et poculentis liberaliter oblata que consumi poterant per tempora breuissima. ut de rescriptis. Statutum. §. Insup. li. vii. sed hic aliter. Nam ne donaria cito corroderent a tineis: aut defecarent a culis ce strabone vel musca. et igitur hic videlicet in concilio Basiliense ex pacto vel consuetudine turpiter introducta: et non aliud nisi auri aut argenti massa vnde plurimorum iudicum marsupia nequiter breuissimi temporis cursu fuerunt sarcita. nunc ut putamus reliqui concilii vel presidentes aut degentes ibidem vel alibi contra explosi iuris discretionem impatienter in nomine dyaboli cui complacuerunt patiuntur intolerabilem sui status diminutionem. nec perditio rerum male conquisitarum ipsis manebit aut complebit restitutionis oportunitatem (prout infra dicemus) ad ludentium fortune qualitatem. Et nunc ad propositum reuertamur si tales iudices aut curiales per dolum ad fraudem seu falsitatem damnum aliquibus intulerint. vel extra debitum fallaciter quempiam exactionauerunt. absque penis alijs per iura constitutis tenent ad damnum illatorum refusionem. iuxta prenotata. alioquin nedum nostre iubilationis gratie beneficia sibi nouerint: nunc aut in futurum minime profutura. sed insuper maledictione merentur. **Felix** Virorum quare non iudices iuristas et ceteros curiales homines qui frequenter iustificat ipsi et qui perdenant iustum et abominabiles sunt apud deum. ut Proverbia. xviij. et non abhorrent quod timor et tremor veniet super eos et perterant eos tenebre et dolore parturiens contremiscant. Deuter. xxxij. et quare non turbati sint et commoti sint et tremor apprehendat eos: dum tam impudenter formauerunt sibi simonem neque in dolo proximo suo. et ut tales tam frequenter acclamantur et communiter diffamantur.

Iubileus

Hi proprie sunt de quibus dixit propheta Hieremias. iij. Frons mulieris meretricis facta est tibi. noluit erubescere. vnde his iudicibus iuristis et curialibus falsitatis aut nequicie tam frequenter opponit criminis obiectus: prout furtum molitoribus. proprietas claustralibus. rapina nobilibus. seditio militantibus. credulitas militaribus. seueritas dominantibus. fauor consularibus. iniquitas assessoribus. partialitas officialibus. corruptio testibus. exactio tabellionibus. incongruitas scriptoribus. contentio procuratoribus. mendacium mulieribus. inconsistentia dominantibus. incontinentia monialibus. luxuria iuuenibus. adulterium coniugibus. indiscretio virginibus. concubinatus sacerdotibus. excommunicatio popularibus. incontinentia confitentibus. tepiditas absoluentibus. trepidatio predicantibus. inaduertentia consedentibus. et spectus audientibus. negligentia prelationibus. simonia spiritualibus. auaricia clericalibus. blasphemia latoribus. circuuentio mercatoribus. fraus negotiatoribus. dolus institoribus. negatio vendentibus. mendacium rectoribus. periurium ruralibus. ebrietas rusticalibus. scurrilitas conuiuantibus. garrulitas hospitibus. procacitas cauponibus. usura contrahentibus. adulatio clientibus. pigritia feruentibus. curiositas artificibus. laudes histrionibus. inuidia medicantibus. discordia cohabitantibus. dissolutio magistratibus. inobedientia scolariibus. repulsio pauperibus. reuerentia diuitibus. subtractio rebus ac detra-

Dyalogus

ctio honoribz. et improbitas omnibz cōductis laboratibz: ita qd hmoi vicioz in cōmune puerbiuz deductoz inoleuit cōtinuationis sermo tam consuetus qd istis singul' et vniuersis tanqz iuristis et iudicibz: put p dīxim' hec infamie nota ac si foret laudis cōmēdatio mag' incutere nō soleat pauoris seu pallozisy l' eru bescentie met'. Nam vt dixit poeta laureat' loqndo de subita mutabiliqz luso rum fortuna. dum mor illico crescit et decrescit inq̄t cōsuetis nō est passio cum incōsuetis tanta perditio oīno foret meroris intricatio. Et dixit commētator. Sermo qui famatur ab omnibz nō est oīno falsus. et ita ista puerbia tā cōmu niter diuulgata put pmissim' de iuristis et ceteris nō sunt vt p̄t p omia funda mēz carentia. Nihilomin' tū nisi resipiscāt nō pderit ipsis hec nostra vl' alia

Felix Et si tales qui dāna vel iniurias mihi (peccatoz indulgētia) tam nequiter intulerūt (put effectualiter nup mihi violēter de fa cto certi presidentes inuexerūt) et iuxta tue distinctiōis normas p leges atqz iu ribus fulcitas damna nō restituerūt. vel als nō satisfecerūt: et vt cōsequar gra

Jubileus. tiam iubilatiōis tue teneor ne ad debitoz oīm remissionē. Ad debitoz remissionē iuxta simplicem quorundā oratiōis dominice ruminationē (iudicio nostro) simplicē percipe nō nostrā sed laudabi lem doctoꝝ distinctiōē: sup de officio misse et orōne dñica laudabil' cōscriptā. Clarū est enī qd dānificatus iniq̄ in honoris et rez oblatōe (nisi libere voluerit) non tenet ex necessario salutis ignoscere sed semp pōt ablata repetere et iniuriā vindicare cū iuris moderamie. Sed breuiter vt sincer' intelligas vtrū offens' teneat offensam dimittere. Ad qd rōde dupliciter. aut quātū ad rancorē vindi cte: aut quātū ad actū iusticie. Primo adhuc dupliciter qz aut q̄ntum ad actū rancoris interiorē. et sic dimittere est necessitatis vt grām p̄dictam psequaris aut quantū ad actus exteriores: scz signū amicitie: tunc distinguendū est: quia aut ille q̄ offendit petit sic est nēcitat'is: aut nō petit. et sic nō est necessitat': nisi forte ad aliq̄s perfectos (put fec thesaur') si aut intelligit q̄ntū ad actū iusticie nō optz nec tenet. imo possum' iusticiā petere mō seruato. Vel aliter et meli': qz b̄ p̄t intelligi vl' q̄ntū ad inimiciā: et sic est nēcitat'is. vl' quātū ad iniuriā. et sic est superogatiōis: nisi forte put p dīxim' q̄ntū ad pfectos. Concor. Bnith. du

Felix Tu dixisti de offensoribz et offen/ (randi in rōnali dīnoꝝ sup dñica. sis. sed p hoc clarus non sum vtrū sit de necessitate caritatis qd ini/ mici diligant. vel sit de necessitate caritatis qd homo signa vel effect' dilectio/

Jubileus. Si p iam dictam distinctio/ (nis inimico exhibeat. nem nō es clarus. vide Joh. in summa cōfesso. qui p' san ctū Tho. hoc clare psequitur libro Breuitat' cā sum content' in il iij. ti. xxxiiij. q. cccij. et sequēti.

Felix. lo et ex dictis tuis cōpetēter in/ ferre si nolens dimittere rancorē (put pmittit) ad iubilē tū pcedere p̄hibetur potius ille qui cām rancorē. i. dānū intulit inique et nō recoḡscit verbo nec ope et valet arg. a fortiori: vt patz in Cle. de reli. et vene. sanc. in glo. iij.

Jubileus Benedicis. Nec obstat quia dixit Christus Lu. v. Si ergo offers mun' tuum: hoc est fm glo. qz nō licet irasci: si recoꝝ datus fueris: qz frater tuus habet aliqd aduersum te. id est qd frēm tuū leseris. relinq̄ ibi mun' tuū añ altare. et vade: affectu (vel corpe: si inueniri poterit) reco ciliari fratri tuo. Est aut snia: si nō licet irasci fratri tuo. multo minus odio ba

Felix bere et minime odire inique et ledere et non facere. Sum contentus sed modo dic de lusoꝝ qui p̄t videtur violen

De anno iubilæo.

ter auferendo nul- **Iubileus** De luforibz multi mlt'a loquunt. sed cõ
li faciunt insultus. gamus. vtinã adhuc rite plusoribz vt refipiscerent pcederemus. Vñ fm Ray.
et glo. Archid. ibidem distinguam. vel aliq's voluntari? ex cupiditate lusit. et
si tũc amisit nõ repetit: qz nihil rehabebit. si aut lucratu est: tũc tenet ad resti-
tutionẽ saltẽ in iudicio anime quã saluare volum? p iubilẽ. sed nõ illi a q rece-
pit: quia similis dolus in eo fuit: sed pauperibz erogetur. sed si quis inuit? aut
attractus p vim vel nimia alterius importunitatẽ: aut p dolum in ludo cõmis-
sum amisit: pecuniã illam potest repetere. z alter in iudicio anime p'dicto nõ te-
netur illi restituere sed pauperibz erogare. Nec obstat si quis dicat nec lufores
de me lucra psequentes mihi restituũt: z plus de me q ego de ipsis cõmuniter
receperũt. Dico etiã q nõ obstat qz fures vl raptores mihi mlt'a rapuerũt. ecõ-
tra tamen furari vel rapere nulla iura nisi necessitatis tempore pmiserunt.

Felix Et sic lufores vt audio snialr damna cum maledictiõis pena siue lu-
crent siue perdãt: cõmuniter reportabũt. et satis est acerbũ faucibus
meis. quia bucusqz mihi nunq feci remorsum conscientie de in ludo perdit? vl

Iubile lucratis. z hoc idem puto de omnibz consodalibus nostris.
Credo q hoc fiat ex ignorãtia crassa que neminẽ excusat. vt. xxx
viij. dis. Si in laicis. z. c. Que ipsis. cũ concord. Nam si videret aut requireret
doctores aut peritos vel frẽm Jo. in summa lib. ij. ti. viij. q. xxiij. in his breuit
informari nõ dubitarent. et insup puto de consuetudine taliter seruari et iure
municipali vt fiat restitutio nulli de perditis in ludo. Vñ dicit? Jo. concludit
in fine nisi fiat per falsitatis dolum vt ibidẽ. sed tamẽ nõ excludit vt erogetur
lucrum paupibz in foro conscientie vt securi sim? apud illũ iudicem vbi iustus
vit saluabit nisi quis lucret de psonis talibz que als alienare nõ pnt vt sunt mi-
nores. pupilli. amentes: z fatui. z insup si fuerint religiosi cuiuscũqz stat? z etiã
episcopi quoz res z rez vsus tantũmodo p licitis z honestis actibz exercẽdis
est ipsis z nõ aliter concessus. tales em̃ prelati vl religiosi p talem modum nec
lucrari nec perdere possunt pro? **Felix** Est ne aliquis **Iubile?**
ut infra sincerius dicetur. lud? licitus.

Felix Vñq sic. Nam potest fieri ludus causa fortitudinis exercende. videlicet cum
basta. pila vel lapide iaciendo. vel currendo. saliendo. luctando. pugnãdo. di-
micando. z omis ludus qui sit causa virtutis z etiam subtilitatis vt instatis.
vt legitur z notat per doc. in auten. vt om. obe. pri. in pn. coll. v. z etiã vscendi
causa vel cõuinãdi. vt. ff. de alea. l. eoz in cõuinio. z omis ludus licitus. vt ibi
Et quare ludus qui iuribz fortune pe- (dem. l. solent. et seqn.
nitus innititur est tam diligenter prohibitus.

Iubileus Amore dei. de hoc sufficienter vide Ray. li. ij. c. vlt. de alea
toribus: vbi enumerãtur multa vicia de ludo patenter pue-
nientia. videlicet lucrandi cupiditas. i. auaricia spoliandi volũtas. mendacia.
ociofa verba: z multũ vana blasphemia. proximi corruptio. tempis amissio et
multa maloz impressio. de quibz clarius ibidẽ tibi legere p'sentibus cõmitto ex
quibz merito cõiecturare poteris si ludus est licitus: z si ablatoz diligentius fi-
at restitutio vt iubilæi no **Felix** Sed quid dicis de meretricibz z de me-
stri fruaris beneficio. retricio suo factis ditioribus an cum di-
cto lucro retento vel sine lucro venerint vere peni- **Iubileus** Vñq
tentes: ipsis pficiant tuc iubilationis solẽnitates. sic. Nã
o 2

Dialogus

et taliter Maria videlicet egyptiaca per confessionem et contritionem ad verum reconciliatiois beneficium fuit restituta. Nam meretrices licet turpiter lucra recipiant: tamen in rebus non compellitur ut restituant nisi ab illo qui donare non poterat sibi taliter conquirat. ut sunt persone predictae videlicet minor. surdus et cetera. et episcopus et quilibet religiosus et religiosorum prelati. tales enim si donant: donatio non tenet. Unde restitutio per talem modum: per meretricem necessario fieri debet: si saltem habet ut colligitur ex predictis. **Felix.** Et quid de hominibus prelati et religiosi. **Jubileus.** Tales enim prelati et religiosi si qui meretricibus aut personis inhonestis ecclesiastica bona pauperibus et licitis operibus et opibus debita offerunt: sunt raptores: et per omnes tenentur ad omnes restitutionis et restitutionis obligationes. Hi autem sunt de quibus scriptum est prout similiter de clericis quibuscumque taliter sua bona distribuuntibus. Ecclesiam defraudare: sacrilegium est et accepisse pauperibus erogandum et esurientibus plurimis id reservare vel incautum vel intimidum est: aut quod apertissimi sceleris est et aliquid subtrahere omnium predonum cupiditate superat. xij. q. ij. Gloria episcopi. vel amico rapere. Item in concilio toletano. Si illi qui nulla ex rebus suis pauperibus christi distribuunt: eterni iudicis voce condemnabuntur in futuro. quanto magis qui auferunt pauperibus quod non dederunt. xij. q. ij. Et si illi. Item ne dum prelati vel clerici aut monachus male consumunt vel quod minus malum est servas res ecclesie. sed quilibet etiam laicus res proprias suas ultra sumptus suos cum sciat vel videat indigere pauperes violentiam et rapinam dicitur committere: ut colligitur ibidem. de quo plene vide. Jo. in summa. li. ij. ti. v. c. xij. et quomodo illi ad nostrum iubilacionis festum procedant. per se ex preactis diligenter colligere non postponat. **Felix.** Quid autem de ioculatoribus. **Jubileus.** De ioculatoribus nimis et vagis ut ita loquamur scholaribus: nisi per dolum aut fraudem acquisierint. et presertim ab illis quibus donare taliter est prohibitum receperint sine restitutionis onere (prout locuti sumus de meretricibus) servatis servandis: consequi possunt nostri iubei beneficium. **Felix.** Et quid de religiosis viris vel mulieribus ad iubileum si militer ambulare desiderantibus firmis proponantibus. **Jubileus.** Religiosos prelatos per se et sibi subiectos videlicet monachos aut alios religiosos viros auctoritate superioris fulcitos. et pietatis vicio cum continuacionis intentione non interfectos. putamus secure transitorios. securiorum res tamen in monasteriis credimus cum observantia regulari permanere. Nam sepe bonum non est faciendum sine licentia superioris ne deterius inde contingat prout le. et no. de cle. no. re. **Felix.** Et quid de monialibus. **Jubileus.** Quibus de iure scripto ex suo monasterio presertim in tali casu nunquam licebit egressus. ut le. et no. in. c. Unico. de sta. regu. li. vj. licet aliter Clemens papa sextus in extraneaganti que incipit Assensu fratrum et cetera. disposuerit. cuius tamen dictam peritioribus mihi nunquam placuit. **Felix.** Quid autem de religiosis proprietariis. **Jubileus.** Illi maneat extra iubileum nunc et in perpetuum: in eterne maledictionis signum. Nam illis tanquam in peccato sordentibus: non valebit indulgentiarum cuiuscumque benedictionis beneficium. **Felix.** Et quid si prelatus suus libere dispensat: concedit et indulget ut religiosus possideat in meliori forma qua fieri potest et statuta canonum relaxat. **Jubileus.** Et si prelatus talia posset simili

De anno iubileo

liter pure concederet vt monialis cum mōacho dormiret: quia in vtroq; paris potestatis auctoritatē haberet: z q; substantialia religionis dissolueret. Sz hi errant corde cū nec papa possit contra caplin. Cum ad monasteriū. de sta. mo. dispensare z p̄rietatis incōtinentie seu inobedientie vicia petētib; indulgere.

Felix Forte nō dicis verum. quia hoc foret infinite mltitudini parcendū de quo le. z no. cliij. di. Comessatiōes. z plenissime p̄ Jo. in summa li. iij. titu. xxx. c. viij. quia nec multitudo p̄cubinariorū et adulterorū. publi- corū et occultorū tollit execrabile peccati maculā infinitorū. et nisi hi z illi pe- ritorū cōsilio penitus resipiscant. de indulgentijs nūc aut in futurū nihil res-

Felix Videbo si potero cū religiosīs. si contra tui rigo- (portant. ris sententiā vti potero saniori consiliario.

Iubile? Ite z interrogate diligenter: z cū inueneritis renūciate mibi vt et ego veniens adorem eum. Math. ij.

Felix. Sum cōtēntus: vel q̄si de h̄mōi p̄rietarijs. sed **Iubileus** vadam? ad alia z dic qd de suis z ancillis?

Hi sunt multiplices. quia sunt serui z ancille qui emptiti dicūtur z illi se alie- nando p̄ter dñi voluntatē qualitercūq; cum corpore furtum cōmittunt. pro- ut le. z no. liij. dis. Si seruus absente. z pro nullo bono malū est faciēdum. de vsu. Sup̄ eo. cum p̄cor. sed de mercennarijs dicam q; vadant sine p̄iudicio domini vel alterius. prout hec z alia videre poteris p̄ Jo. an. in nouell. de res- titutiōe spo. Ex parte.

Felix. Et quid facient se- **Iubileus.** culares clerici?

Si ex ipsorum absentia nulli derogat. z si ad residentiā ex obedientia vel des- bito nō tenent: vadāt in nomie domini. putamus tamē securum: superiorū pe- tere licentiā et reportare litteram cōmendatitiā. etiam si fuerit episcopus vel prelatus. de quo de cle. nō resi. Relatum. z. c. sequēti. et ibidē p̄ totum.

Felix Sed quid de clericis aut religiosīs horas canōicas negligentib; an per supplementū talis obmissionis suffragari poterit ipsis be- neficium tue in- **Iubileus.** De horis canōicis p̄ negligentia z nō ne- bilationis. cessario. puta infirmitatē causa obmissis videtur dicendū q; beneficiati in cathedrali v̄l collegiata aut claustrali ecclia vbi iuxta ritū h̄mōi ecclesie perfici solent psallendo taliter hore canonice. z vbi propter diuina celebranda solēniter mibi officia principalr sunt fundata p̄so- nis ministrantib; in domo domini competentia stipendia. tales persone tenen- tur ad horas canonicas: cessante iusto impedimento: nō in domo vel loco pri- nato: aut in angulis ecclie perficiendas: si saltem abiles sunt et possunt. sed re- uerenter z psallenter cum choro pficere: al's non satisfaciunt. Diximus autem notanter infirmitatē causa. Nam lex dicit. Famuli egri quos curamus. nobis seruire intelligunt. ff. de sta. li. l. iij. §. Stichus. et tempe infirmitatis pascēdi sunt prout clerici de suis beneficijs. ff. Commodati. l. In rebus. §. Possunt.

Non autē putamus leuem excusare febriculā: aut veterem quartanā. vt. ff. de edil. edic. l. j. §. Sed sciendū. z in his videt conscientia cuiuslibet oneranda. vel qua infirmitate nō orantis consciētia veniat excusandi. vt leg. z no. de vo. c. vlt. et Archidya. c. vlt. de hereti. libro. vj. in glo. vltima.

Felix Et si cessantib; l̄imis ipedimētis talit' horas canōicas nō pfecerūt et gloriosos stipēdiōz fructus: z mercedē laborū ad quos tenebātur p̄ceperūt. an ne p̄ iubileū penitus quietationē (seruat' suandis) reportabunt.

Dyalogus

Iubile? Ecce diximus supra de mercenariis seruis: si tales conducti precio labores sibi conducti aut opus sibi debitum per diē nō perfecerint. ociosi quoq; per singulas horas diei vacauerint et a patrono cōductore nihilominus inclinatio iā sole stipendia plenissime pceperint. quid putas aliud nisi q; furtū et rapinam cū dolo et fraude cōmiserint. et nisi restituerint: iubilei nostri gratia carebunt. immo nisi dño conductore satisfecerint: peccatorum veniā nūq; reportabūt. Unde discreti p̄fessorū scrutinia huiusmodi clericos: immo p̄latos ad restitutionē fructuū inducant. Namq; beneficiū dat propter officium. de rescrip. c. si. li. vi. cū concor. nec nobis constat qualr hmoi clericis aliter sit consulendum. Nam utiq; si stipendiū fuerit ppter aliquem laborem: opus vel operā collatus obsequiū p̄supponit fideliter exequendū. Ita nō doc. in. c. j. de cele. mis. et Ray. li. j. de apostatis. §. Itē nūq; clerici. et §. se. et Archidia. ibidē in glo. Et licet hec dura videant quibusdā: aliud tamē non sentimus dicendū nisi aut suppleat p simile aut equualēs. vel restituat fructus. sed si noueris dic rogito si cuiq; tali sit salubrius consulendū. **Felix** Sibi nō constat nisi summus pontifex de nouo faciat pontem illis ut ad iubileū ambulent: aut alias animas suas saluas faciant. aut inueniat remediū prout dictū est supra de basilisco. et presertim propter illos q; nunq; vel raro legerunt horas canonicas et continuo receperunt pensiones ecclesiasticas.

Iubileus De clericis beneficiatis utiq; ad horas canonicas obligatis et in ecclesia vel extra perficiendas constitutis dicimus prout de canonicis supradictis. Sed de clericis in ordinib; minorib; constitutis ecclesias prochiales possidentes. et fructus largissime vlt etiā quantumcūq; modicas percipientib;: quid dicemus nisi prout de laicis decimas et fructus ecclesiarū ad ipsos minime p̄tinentes imbutantib;: nisi sint de illis decimis de q; bus p̄ ceteris clarius dicit Jo. in sum. li. j. ti. xv. q. xv. alias tales clerici prout laici sunt raptores et spoliatores. Rem ad se minime p̄tinentē pertinaciter occupantes. Nec putamus nostre iubilatiōis celebritatē perficere. nisi voluerint effectualiter rapta restituere. vel saltē cū consilio peritorū paupib; erogare. Ita dicit doc. vbi supra. et singulariter singula colligi possunt vbi colligimus predicta. et alias ratio multū militat et experientia rusticat ut mēs intelligentiā plene percipiat. sed singulas doctorū allegationes refricare fortassis nutritiōis possemus tediū legentib; inculcare. Clerici autē in sacris p̄stituti et nō beneficiati. aut ad officia salariati et si horas canonicas nō p̄fecerūt p iubilē (seruatis seruandis) gratiam et absolutionē reportabūt. **Felix** Sum contentus et puto pauperes religiosos cū talib; clericis cōp̄hendendos. Nam de ista materia lucidius dudū in quodā tractatulo de validis medicantib; intulato scripsi conclusiones fulcitas cōpetenter iurib; et rōnib; nunc dicas nobis de ex-

Iubileus Excoicatus pōt esse in gratia dūmodo penituerit et leso satisfecerit. Dic si in sūma fuerit a canone apud sedē aplicā absoluet et gratiā nrē iubilatiōis seruatis seruandis cōsequat videat autē ne p̄ dolum p̄cesserit aut leso ignorāte colluserit. et cū leso p̄cordatus propter potentiā aut aliūde taliter absolutōem extorserit: aut p̄ interpositā personā clericū leserit: aut lesione disposuit. vlt. et nō. i. c. j. de homi. li. vi. §. assisinis et clarissime ibidē p̄ Jo. mo. quib; oib; dolo et fraus nō poterit suffragari. de rescrip. sedes cū p̄cor. Itē iuxta tenorē iādicte decre. videlz. c. j. de homici. li. vi. sunt excoicati. nō tñ q; clericū p̄ assisinos ledūt: s; q; terre p̄cipē etiā minorem

De anno iubileo

occidi disponit: prout nūc est casus recēter p̄ manibus de assisimis in opido fri-
burgen. Constantien. diocesis incarcerationis q̄ salariati (put p̄fiteñt) et induci p̄
certas p̄sonas principē austrie p̄dere voluerūt. q̄ q̄dē p̄sone videlz p̄ducentes
assisimos silit̄ p̄ter excoicationē put ibidē p̄tinet sunt als execrabilibz penis
inuolute. a q̄bus omnibz nisi de speciali mādato pape (etiā si mors principis nō
fuerat subsecuta) p̄ nostrum iubilatōis beneficium absolui non potuerunt.

Felix. Sufficit de illis p̄ ecclie constitutiōem excoi- **Iubileus**
catis. Sed quid de per hominem grauatis.

Per hominē excoicatus nil proficit nisi per eundē cum satisfactione fuerit ab-
solutus. aut apud supiorem sniam contra se male platam fuerit p̄secutus. put
le. et no. in. c. Ut debitus. de ap. et in. c. Venerabilibz. de sen. exco. li. vi. cū p̄cor.

Felix Et quid si **Iubile** Suspendio est mltiplex. vt le. et no. i. de
suspendus. men. Lupiētes de penis. in glo. magna.

et nouellis in. c. Ad hoc. de ap. de qua mltā foret dicēda. Sed ad p̄positū n̄m
putamus distinguendū. vel aliq̄s est suspendus siue sit a iure vel ab homine p̄
p̄ter delictū et stat in delicto: talis nil proficit in nostro iubileo. et hoc si delictū
est publicū vel occultū. vt est crimē concubinat. put infra dicet. cū non sit in ca-
ritate. vt patet ex p̄dictis. vel est suspendus p̄pter delictū p̄petratum confessum
et contritū et satisfactū est lesis et ad temp. vel p̄petuo. et si tunc est suspendus a
tali actu per quē meref indulgētia. puta ab ingressu ecclesie. et talis p̄ cōsequēs
suspendus est ab omni ecclia. vt. iij. q. v. Quisq̄s nihil p̄ficat. s. si suspēsus est a
tali actu q̄ nō req̄rit opus p̄pter quod dat indulgētia. vtputa ab officio misse et
tunc p̄seruandis p̄ficere **Felix** Et quid dicis **Iubileus** De iter-
put colligit ex p̄missis. de interdictis. dictis pu-

tamus dicendū sicut de suspēsis. Nā put dicit Jo. an. in. c. Ad hec. de ap. tunc
suspendio et interdictū in mltis paribz passibz ambulāt. et put colligit ibidē credi-
mus q̄ in hoc doctores discretionē nō faciāt: si tamē dubia occurrāt ad ipsos
recur- **Felix** Et quid si quis inique fuerit excommunicatus suspendus vel
interdictus an seruatis seruandis sibi proficiat iubileus.

Iubileus Sententia pastoris seu prelati siue iusta siue iniusta fuerit
semper est timenda. vt. xi. q. iij. c. j. et dum taliter timef ext̄ic
est medicinalis. vt de senten. excommu. Cum medicinalis. li. vi. nisi in tribus
casibus. Primo si fuerit lata post legitimam appellationem. Secundo cū con-
tinet intollerabilem errorem. Tertio cum indebitis exactionibus aliquis exco-
municatur. vt no. glo. in dicto. c. j. Alias vero taliter videlicet sententijs predi-
ctis ligatus proficere non videtur. Est autem certum q̄ sententia que nulla est
non indiget absolutione. puta per non iudicem vel excommunicatum lata. de
senten. excom. Per tuas. vi. q. j. Primates. et ibidem in glo. iij. Dicitur autem
nulla multis modis. vt no. ibidē et melius de sen. ex. Presenti. et in glo. ij. li. vi. et
Archi. eo. ti. et li. Tu supra dixisti cōcubinariū suspendum et p̄ cōse-

ca. ij. in glo. iij. **Felix** Quens quia p̄pter ad iubilatōis tue solēnitatē nō
secure trāsiturū: an hoc extēda **Iubileus** De clericis nullū ē dubiū
tur t̄i ad laicos q̄s ad clericos. vt le. et no. i. c. v̄ra de co-
ha. cle. et mu. s. l. leges q̄busdā laicis p̄mittāt. vt. C. de do. in. vi. et v̄ro. l. ij. et
ff. d. p̄cubi. l. j. In iure t̄i n̄ro et **Felix** Quid at si q̄ndā dū iuuenis eram cli-
foro p̄scie nullo mō v̄r p̄missū. e? habebam concubinam cum prole
multiplicatam et effectualiter mihi coniunctam. nunc enim senui et concubina
similiter apparet etate senilis ita q̄ ambo de icōtinētia ampli? n̄ sum? suspecti

Dialogus

vel competentis etatis sumus et firmiter proposuimus vti cōtinētia ppetua.

Iubileus Apparet nobis q̄ semel cōcubina cohabitando semp̄ presu-
matur cōcubina: et si nō actu tamē habitu. et clericus vtiur
consolatiōe sua tanq̄ coniūcta p̄sona. et q̄ propterea iuris phibitio nō veniat
cassanda. quia in hoc iura nō distinguūt. nec nos distinguere debemus. vt. ij.

Felix Vibi videt̄ standū cōtrario. Non (q. v. Consuluisti. cum p̄cor.
ne cessante causa phibitiōis cessabit et eius effectus. vt. j. q. vj. Ex
pro remedio. de renū. Post trāslationē. cum p̄cor. Nam iuranti āmodo nō ac-
cedere ad p̄cubinā. per hoc nō precludit̄ licitus coitus matrimonialis dū fue-
rit sibi matrimonialiter coniūcta. vt dicit glo. xi. q. iij. Quod predecessor Ite-
cui quondā nō licuit intrare eccliam furando. nūc penitēs secure intrabit oran-
do. sic quia quondā nō licuit concubine cohabitare clerico ppter fornicationis
causam. caste tamē licuit seruire clerico: maxime dum de cetero nō sunt suspe-
cti de incōtinentia. vt no. a contrario in. c. j. de coha. cle. et mu. Nam dicit̄ p̄prie
textus. Nam facilliter p̄cedit ecclia duobz cōiugibz ut discobabitent. aut q̄ vn-
eoz intret religionē. cum ambo sunt senes. de cōuer. p̄iu. Cum sis. et. c. Uxorē.
cum p̄cor. de meliori enī presumendū est. de presump. c. vlt. et ex qualitate perfo-
narum p̄sumit̄ licitum quod alias esset illicitū. de preben. nō esset. cum concor.
et no. doc. in. c. Litteras. de p̄sump. vt vbi p̄les p̄sumptiōes contrariant. de eo-
dem illa que magis āmiratur veritati p̄feret vt hic. ex quo p̄sumptiones pos-
sunt alligari in cōtrarium. finis enī spectandus est. C. ad sil. l. vlt. imo si finis
bonus est: totū bonū est. de no. op. nū. c. ij. p̄ Hostien. et sufficit nobis conscien-
tia pura. que dum in oculis domini nō excusat. sentit omis quod libet. xi. q. iij
Sentio. et quem de libro vite nō delet iniqua p̄scientia: nec delere potest hu-
mana ignorātia. ibidem. c. quid obest. et Paulus dixit. i. Corint. ij. Gloria em̄
nostra est testimoniū p̄scientie nr̄e. q̄n de eo q̄ homines nos vituperāt p̄scientia li-
beros demōstrat. de sacra vnc. c. Unico. cū p̄cor. Et dicit Latho. Cum recte
vivas: ne cures verba maloz. Arbitrū nostri nō est q̄ quisq̄ loquatur.

Iubile Vultum cōpetenter astruere conaris vt concubinarū antiqui
vel iuvenes stante concubinato: cum bono proposito conuersi
vadant ad nostre iubilationis solennitatē et p̄cedant coram illo rite in cui⁹ cō-
spectu iustus vix recipit saluationē. Audi glo. in dicto. c. Sentio. que dicit q̄
non sufficit p̄scientia: sed requirit̄ bona fama quātum ad alios. sed quādo su-
mus inter tales qui parati sunt incitari et nō rep̄bendere. vnde ne tales corrū-
pemus exemplo facere debem⁹ vt fama nostra luceat coram eis. et sic proprie
diebus istis abbas quidā habet p̄cubinam: et consequenter omēs et singuli sui
mōachi: quilibet cōuenienter (vt putat) habet suā ppter fornicationē cōtra mē-
tem Pauli. i. Corint. vj. Sed. cap. predicta videlicet. Sentio. et. c. Quicquid
obest. loquūtur: sum⁹ inter tales qui nō curant imitari sed tantū reprehendere
tunc sufficit nobis quantū ad eos nostra conscientia. Christus enim noluit ex
emplo suo alios corrumpere et scandalizare dum dixit Matthei. xvj. ad petrū
Quid tibi videt̄ zc. vt autē non scandalizemus eos vade ad mare et mitte ha-
mum et eum piscem qui primus ascenderit tolle et aperto ore inuenies staterē
illum sumēs da eis pro me et te. Vñ vidi prelatū decrepitum qui p̄sultus per
vicarium Constātiensem propter scandalū vitandum reliquit vetulam concu-
binā nulli suspectā sue senectutis baculū et p̄ntis vite p̄solatiōem.

Felix Sum dubius nesciēs quādo sit scandalū vel scandali signum.

De anno iubileo

Iubileus *Ex amore dei quis singula presentibus incidentia potest auribus tuis inculcare. vide si volueris Ray. in summa: li. iij. ti. xxx. d. scandalo et pplexitate. et Jo. in sum. p. fello. li. iij. ti. xxx. q. j. et sequentibus.*

Felix. *Et quod si concubina tanquam vxor sic vitis abundas in lateribus domus mee: et filij mei sicut nouelle oliuaz in circuitu mense me degunt. multiplicati quia leges laudabiliter commendat et voluit immunitate certa gaudere. ut C. qui numero liberorum. l. fi. et hos sine matris adminiculo nutrire non potero cum naturaliter non possint obliuisci filiorum suorum. ij. q. vj. Ad romanorum. et carnem suam nemo unquam odio habuit. xij. q. ij. Non eximamus. ad Ephe. v. et teneat ad alendum. vt. v. dis. Ad eius. put inter animalia bruta mater nutrit prolem. vt dicit Plinius. Et quid faciam quia tantum vite solatium cum incommodo magno dederelinquam. et constat quod impossibilitas et incommoditas immutat ius commune. vt*

Iubileus *plene. no. Archid. de sepul. c. vlt. li. vj. in glo. iij. Et quid hoc ad propositum. Nam si per filiorum multitudinem (put premittit) fauor inducit. et hoc solum de filiis legitimis intelligitur. de quo plene per Jo. an. in mercu. in regula decet beneficium. li. vj. sed per liberorum tuorum pluralitatem crimine tuum plenius dinoscitur: et immunitas quam habere presumis: diminuit. vt legitur et no. de eo qui dux. in vx. Cum haberet. et tanto grauiora sunt peccata: quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. de consue. c. vltimo et ad magnam iusticiam indicantis pertinet vt nunquam careant supplicio qui in hac vita nunquam carere voluerunt peccato. de pe. di. ij. Voluissent. Unde dixit frater Vincentius ordinis sancti Dominici predicator in diebus nostris per galliam famosissimus in vna collatione singulariter ad clerum seclusis laicis in quadam ecclesia tanquam ad conclauum specialiter conuocatum post multa concubinariorum corripiendo sic inferebat. Spem gero de clerico qui moris illorum manibus de loco prostituto coinquatus procedit ad aram domini conficiendo corpus christi. nam sunt aptissima sibi contritionis instrumenta. vt puta quia penitentia sepe naturalis sequitur luxuriam: et omne animal triste post coitum. quia multum infrigidat vt dicit philosophus. j. de naturalibus et ita naturalis penitentia per mentis tristitiam naturaliter introducta sequitur artificialis penitentia: vt dicit lex. Ars imitatur naturam in quantum potest. ff. de op. l. Adoptio. et ita leuiter inducit ad penitentiam et flectitur ad satisfaciendum et minus impeditur ad perseuerandum. de qua penitentia naturali ex coitu precedente dicit Boetius. iij. de consola. prosa. vij. Quid autem de corporis voluptatibus loquar: quarum appetentia quidem est plena anxietas: satietas vero plena pnia. et hoc ibidem pulcre persequitur per totam psalmi et metra sequentia. Unde clericus concubinariorum mente et corpore pollutus habens vas iniquitatis firmiter inhabitationis sue lateribus: nec proponit relinquendum et per consequens in concubinato perseuerandum. et hic non est spes penitentiae nec remissionis. et sic est in statu desperationis. quia hic et sibi similes sunt extra caritatem et non seruauerunt dei iusticiam. et fide scripturis sacris non adhibuerunt: unde sunt sine spe: et per consequens in desperatione. Constat autem quod hec quattuor virtutes imo omnes virtutes sunt conexe et vna sine altera non potest subsistere vt de renu. Nisi cum pridem. g. Porro. cum concor. ergo nisi resipiscant consequuntur penam perpetue damnationis. Sunt et plura alia concubinariorum inconuenientie pericula quantum ad se et alios qui ipsorum audiunt diuina. per doct. in caplo vestra predicto largiter descripta. vbi videatis. hic breuitatis gratia penitus non deter-*

Dyalogus

minanda. vnde tales concubinarij nō vadant ad nostre iubilatiōis bñficia.

Felix Ad ppositū tibi dico q̄ quondā vidi clericū qui postq̄ pernoctauit ad lupanar publicū. z mox mane de die sequenti penitentia tali conuolutus transiit ad Earthusiam et perseuerauit ad finem optimū: et hoc rarum foret vel difficile clericis constrictis per ꝑcubinatus contuberniū. S; nunc reuertamur ad propositum. z quid si cōcubinatus crimē est occultum?

Jubileus Dicit Breg. Non min⁹ confusus est qui in se cōfusus ē. At tamen regulariter minus peccant qui occulte peccant q̄ qui manifeste. de quo pro z ꝑtra. xxxij. q. iij. Fleno. in glo. sed qz occult⁹ cōcubinaris suspensus est ad min⁹ q̄ ad se. vt. j. q. j. Sacerdotes. z ꝑ consequēs in peccatis est. Nam indifferēter concubinar⁹ est ꝑhibitus vt patz ex ꝑdictis z occultis z manifestis dictū est. tollens mēbra christi facis mēbra meretricis. j. Corint. vi. Item ibidem. Nescitis quia qui adheret meretrici vnū corpus efficiat. et hi sunt etiā de his qui male vtuntur beneficijs suis. De quibz dicit Baruch ꝑpheta c. viij. Vnde subtrahūt sacerdotes ab eis aurum z argentū z erogāt illud in se metipso. dant autē ex ipso ꝑstitutis et meretrices ornant. et iterum recipiunt ista a meretricibz suis z ornant deas suas. i. filias. hi aut non liberantur ab erugine z tinea. id est pena. Hec ille. Ecce hec detestatio meretricis veteris testamenti. Et nunc dicim⁹: qui facit contra ꝑhibitiōem sacrorum canonū: mortaliter peccat. vt plene no. Archid. de ꝑces. ꝑl. c. ij. li. vi. in. glo. ꝑ. Damnabilr.

Felix Que autē ꝑrie dicitur concubina.

Jubileus Est que cessantibz legalibz instrumentis iuncta est et cōingali affectiōe assistit. i. amplectit. vt. xxxij. di. s. Concubina. z idē ius est de concubina ad nostre iubilatiōis solēnitatem transitura quod et de suo clerico quia ad imparia nō iudicant. xxxij. q. j. si qz vxorē. qz scriptū est. quos facinus par coīnqnat et equa vtrosqz simul pena comitet. xv. q. iij. Sane.

Felix Rogo dic summarie in q̄bus ꝑūctis volueris sententialr ꝑsistere.

Jubile⁹ Scias summarie sicut rite de ꝑmissis poterim⁹ colligere put q̄ matrimoniū contractū semel duntaxat carnali copula cōsummauit perpetuo tenet ad mutuā cohabitatiōem. vt. xxxvij. q. ij. s. j. sic q̄ cōcubinatus sel duntaxat carnali copla cōfirmauit aut ꝑsumauit. ꝑpetuo tenet ad discohabitationē. vt de coha. cle. c. j. cū ꝑcor. vii de iungatōr. Quos d̄s iungit hō nō sepet. xxxvj. di. Deinde. cū ꝑcor. de ꝑcubinarijs dicit. quos dyabol⁹ iungit hō separet. vitz ꝑlat⁹. cui h̄ de iure cōpetit. ff. de off. oz. Irrefragabili. cū ꝑcor. Vñ sequit si ꝑcubinarij sine sint occulti siue manifesti ꝑ ecclie ꝑhibitiōez mutuo cohabitāt: z auctore dyabolo in sua rebellione ꝑseuerāt. in ꝑctō mortali ꝑdurant: z nō tm̄ carebūt nostre iubilatiōis priuilegio. sed etiā aliaz indulgentiaz.

Felix Nonne dīc Aug⁹. q̄ de nemie despetum nō gaudebūt bñficio. randū ē q̄diu est in h̄ corpe ꝑstitut⁹. xxxij. q. ij. Corripiat. cū ꝑcor.

Jubile⁹ Nec desperauim⁹ de diuine q̄tidie epulāte splendide dū viuebat in h̄ corpe. z nihilomin⁹ sepult⁹ ē in inferno ꝑfundissime.

Felix Anxiat⁹ ē in me spūs me⁹: z in me turbatū est cor meū. quia oñdisti populo tuo dura. vtinā potares nos vino cōꝑūctiōis. nos aut ꝑpls tu⁹ vitz clici: z oues pascue tue z pascimur et pascim⁹. viij. q. j. in sc̄ptur. cū cōcor. Da nob auxiliū de tribulatiōe: qz vana sal⁹ homis in q̄ huculqz spauim⁹.

Jubileus Tu scis qz dīc ꝑpha. dedisti timētibz te significationē vt fagiāt a facie arcus vt liberent dilecti tui. q̄ aut nō timue

De anno iubileo

rit dñm. huic dicunt iura nra multū indignāter acerbissime imputet illi qui se
artauit dum liber erat. de elec. Cum in veteri. z damnu3 qđ quis sua culpa sen-
tit. sibi nō alij debet imputari. de iudi. Intellexim⁹. cū 3 cor. Et dixit Gregori⁹
ad ep̄m salomitanū de fornicatiōe z symonia multipl̄ accusatū. qz sic in cōtu-
macia pseuerantib⁹ seueros nōs esse conuenit. sic humilitatis et penitētibus lo-
cum venie negare nō debemus. ij. q. v. Quanto. in fi.

Felix. Et qđ de platis hec z alia crimina z maxie publica pmittētib⁹.

Iubileus De illis breuiter dicim⁹ qđ aliena peccata retorquet in sinū
suū. lxj. dis. miramur. vnde z sanguis subditorū strictissime
requirēt de manib⁹ taliū platorū. de offi. oz. Irrefragabili. Negligere enī cum
possis pturbare pueros nihil aliud est qđ fouere: nec caret scrupulo forietatis
occulte qui manifesto facinori nō desinit obuiare. ij. q. vij. Negligere. Vñ pu-
tam⁹ tales platos taliter alienis peccatis dū ppria sufficerent oneratos tanq̄s
camelū p foramē acus ad nre iubiliatiōis grām gūissime transituros. z rebo ta-
liter stantib⁹ si saltem possunt z nō impediūt vacuos pure reuersuros.

Felix. Et si essent vera que dicis. sic summū pontificem z primates et pa-
triarchas et archiepiscopos z ep̄os z abbates z alios quoscūq; pla-
tos non indicares securos: z p̄sertim illos qui in veritate sciunt sibi subiectos
iniquitatē opantes: z nō impediūt dum possunt: absit credere talem seueritatem
iuris seruandā. nam per penitentiā et tue iubiliatiōis gratiā omia resipiscunt.

Iubile⁹ De summo pontifice nō ponam⁹ os in celū quē a nullo puta-
mus indicandū put le. z no. de elec. Significasti. z ibidē per
Jo. an. et firmi⁹ per Constantienē et Basiliē concilioz decretū: sed de alijs p-
latis si faueris remediū contra nre traditiōis rudimentū rudissime traditum
dic rogitō z gratanter vi-
debis me fore contentū. **Felix.** bo. Sz qđ de adulteris dic interim ne va-

Iubileus. De adulteris id qđ de scubinarijs: z simi- (cem⁹ ocioz
liter qđ semel dumtaxat mulierē in adulterio cognouit cum
eadē tanq̄s cum adultera ppetuo manere nō poterit. sed si contraxerit cū eadez
cum solute facte sint ambe partes. z als stante priori m̄rimonio neutra partiuz
in mortē alteri⁹ machinata fuerit. z de cōtrahēdo fidem nō dederit. vadāt (ser-
uatis fuandis) ad grām nre iubiliatiōis. vt de eo qđ dux. in ma. c. f. ij. z. iij. Vidi
tū in practica: qđ quidā publice cōtraxerunt. qui quondā fidem de p̄bendo (vt
premittit) dederunt. sed qz pbari nō potuit. iudet eosdē siml' manere metu col-
lusionis in ipsoz maledictionē pmisit. datur tū cuilibz partiū cōpetēs remediū.

Felix. Quid autem dicis de simoniacis z in qua cathe- (si petierint.
dra pestilētie tales collocare volueris.

Iubileus. Scis iura detestabilr loqui de hac heresi furiosa: vt patz
breuitatis grā p Ray. z Boff. z alios summissas scriben-
tes in hui⁹ maledictiōis erumna. sed vltimo dñs Martin⁹ papa qnt⁹ cum con-
cilio Constantienē per p̄stitutionē ppetuam simoniacos occultos z manifestos
ipso iure declarauit excommunicatos: z demū cū pueri voluerint a summo pon-
tifice z nō ab alio dū satisfecerint absoluēdos. hāc p̄stitutionē Eugeni⁹ ratifi-
cauit: z insup cōciliū Basiliē roborauit: z modern⁹ pontifer (vt asserit) eandē
seruari cōstitutionē rigidissime demandauit. Constat tū qđ tpe Martini pape
p̄dicti bñficioz tā psueta fuit venūdatiō tanq̄s porcorū cōpatio fuit in foro: sed
hoc nihil ad nos. sed veritas est: z nisi qđ rite prouē aut nostre iubilationis

Dyalogus

tempore laborez absolui nō poterit sibi iubileus nř aliq̃liter suffragari. Est autē hic nou⁹ casus in quo q̃s ip̃o facto cōstringit excoicatione. z addendus alijs q̃ ponunt in clemē. i. de sen. excō. in glo.

Jubile⁹ De vsurarijs nemo dubi⁹ **Felix** Sed quid de vsurarijs. **Jubile⁹** Stat quin teneat ad vsuraz re

Jubile⁹ stitutionē. vt de vsu. p. totū. **Felix** Sed quid de vsurarijs q̃ faciūt cōtractus p mī

Jubile⁹ Vis fortassis dicere de his dū cōssimos. vbi p. xx. vel. xxy. aut paulo plus vl' min⁹ emit vn⁹ **Felix.** Dolo. **Jubileus** Obmissis mltroz concertationibz (aure⁹ putam⁹ si q̃s tantū exponit in sorte princi

pali p tali censu pro quāto cōiter ppetui comparent fruct⁹. z extunc sincere fa- cit gratiā vendenti vt redemat dū ad fortunā pinguiorē puenerit q̃ talis meret subueniēdo taliter angustiato. z q̃ non delinquat. sed si sec⁹ dolo aut fraudulē tia vnperit contract⁹ quoz malicijs hoim cōtinuo machinantibz infinitus ē nu- merus. Dicim⁹ q̃ talibz nō debet nře iubilationis aut aliaz indulgētiā. z salus nisi restituat si vltra sortē fuerit locupletat⁹. Sz qz pueniūt continuo noui con- tractus habeant cōsultissime **Felix** Et quid de victalitijs. i. fructibz ad fideliū pitoz consensus vitā homis cōmuniter cōparat.

Jubileus De hac materia plene scripsisti in tractatu de negocio mona- chorum ad abbatē mulbrunē. ordinis Cisterciē. in. p. quid autē si ingrediens zc. z ibidē post mltā conclusisti. q̃ qlibet laicus vel clericus sed non religiosus taliter emēs fructus certos ad tempus incertum benefacit. z hoc si nō sit in fraude vsuraz. nec in odium suoz heredū. nec est deceptio vltra dimidiū iusti precij. sed pia necessitate z pfectus futuri securitate z satisfacit de cre. si de vsu. vbi ppter incertitudinē excusat contractus ab vsura. de quo vide plene Johannem. andree in addi. spe. super rubricam de vsuris. post hostis.

Felix. Quid autē si emit q̃s fructus incertos vicz arboz. **Jubile⁹** ficuū. agroꝝ. z alioꝝ. predioꝝ ad tēpus certum.

Dicit idem Jo. an. q̃ liceat. dummodo dolose quis non procedat. z ibidem vi- de ad has questionēs mltum subtiles vtriusq̃ iuris allegationes breuitat⁹ be- nignitate hic obmittēdas. z ita si in his simpliciter pcesseris ad iubileum firmi- ter trāsibis. religiosi aut taliter onerati vicio pprietatis nisi hmoi fruct⁹ cedant ad vsus cōitatis tanq̃ iuxta suas normas dānati nō appropinquet nře iubilatio- ni. nec platoꝝ suoz. prout supra notauimus inherere relaxationi.

Felix Sum contentus. sed qz tam generaliter z specialiter oīa z singula per te supius declarata p intricacionis z extricacionis questionū varietatem ni- miū mltiplicata. in me mltiplicauerunt sensuum confusiones vagantiū per de- uia patenter incertissima. z quid eligā ignoro. vt tam superaltanda iubilatiōis acquirā gratiose beneficia p mltas generationes mirifice desiderio magno de- siderata. Est ne generalis regula p quā breuiter scire potero q̃ nō perdam pro- ut premittit laboꝝ. et expensaz onera. z salubriter acquirā peccatoꝝ meoꝝ. heu

Jubileus Questio breuis. sz decurtata solu (grauissimozū remedia. tiōis responsio summarie danda quō z qlit potit esse leuis

Felix Dic leuius z bre- **Jubileus** Putam⁹ quoslibet in caritate ui⁹ quo poteris. persistentes fore penitus abi-

les percipiēdo nostri iubi- **Felix** Et quomodo scire possum⁹ quia impossibi- landi beneficij remissiōes. bile quasi per omnia indicasti superius p Salomonē z plures alios. z scis nunc q̃ dñs non nouit opus imperfectum z p⁹

De anno iubilæo

seruim dum extra caritatē fuerit pactū. de bap. Maiores. §. Sed ad hoc. Dic igitur sciam? quā huius caritatis status vel habitus certitudinē habeamus.

Jubileus Vellem (ut ille vult qui me constituit) omnes saluos fieri. i. ad Thi. ij. unde ad nre questionis solutionē dicit frater Alstē p Henricū boijch in suis scriptis multiplē cōmendat. et h in li. suo scdo. ti. lxxij. de caritate et odio sic inquires de his qui digne valeāt ad eucharistie sacm accedere et nō dubito qui ad hmoi sacm digni reputantur: quod similis iubilæi nri grāz psequant. Ita tū quod ly digni vlt digne: large recipiat put cōpetentē litterature scholaris dō dignus ad sacerdotij gradū. et vltra sic pferēs. Non pōt aut aliqis exis i hac vita fm cōm legē scire certitudinalr se caritatē hēre. tū ppter caritatis et dilectiōis acquisite similitudinē. ut dicit Bern. de amore. tū ppter diuinā dispēsationes ppter quā deus oculos claudit seruoꝝ suoz ad ea de quibz pōt offerri et inferri. hinc dicit. Nemo scit vtrū amore vel odio dignus sit. quod tū quidā dicunt esse verū. loquēdo de amore finali p omi tēpe et absolute. qui em sacm adhibita oī diligētia que ad hoc requiritur recipit pōt scire certitudinalr fidei caritatē se habere. Nec ille.

Felix Adhuc multū sum dubius: ne? **Jubileus** Si sincere scies quā sit illi diligētie modus? **Jubileus** Si sincere omnia p nos supius designata et notares adhuc designanda hec diligētia tibi clarescat.

Felix Vides materia nimis intricata. Ponas igitur (resceret notissima. simpliciter si poteris summarium in forma conclusionis breuissima.

Jubileus Ecce si hō vere pfectus et pstritus fuerit: et si de cetero se moraliter nō peccatur. firmiter pposuerit. et lesis p ipm inquantur pōt satisfecerit et offensozibz aut inimicis suis iuxta distinctionē pdictā ignouerit. extūc in caritate est et nri iubilæi grām reportabit.

Felix Est hic ne aliqis exceptionis cautela. **Jubileus**. Nulla. imo si ut talis aliqis inuēctus nō fuerit: nedū has et alias indulgentiarum gratias habebit. et etiā eterne vite ppetuo lumie carebit.

Felix Durus est hic fmo quod pōt eū audire put dixerit discipuli ad dñm. Joh. vj. **Jubileus** Dulcis est sermo. quia tū ad id quod potes iuxta supradicta te iure pstringim? et ab amarissimis infernalibz penis ppetuis quod p indulgentiarum hmoi bñficia te misericorditer liberamus.

Felix Et si caritatē talitē acquisitā pdidero. **Jubileus** Recupera caritas p pñiaz ptinuo: quā tollit oēm auersionē cū delictoz obstaculo. Un Aug. li. v. rationū. Penitentia est quāda res optima et pfecta: oēs defectus renouās ad pfectū. Recupat aut caritas maior vlt minor fm quod hō se pl? vel minus preparat: et diuina largitas dispensat cū talibz pdictis. alio nō vere peniteret.

Felix Est ne alius modus ppter iubilæi aut indulgentiarum bñficia in quod quod psequit oīm pctorum suoz plene remedia.

Jubileus Vtqz sunt plures modi quibz pure remittuntur oīm pctorum inquinamenta.

Felix Edicuntur quales sunt. **Jubileus** Nam primo sincerus approbatus religionis ingressus tollit oēs peccatorum reatus. ut. xxxij. q. ij. §. Non enim.

et in glo. et ppter Jo. in sū. li. iij. q. xxxvij. q. vij. Ex his excludo Beghardos et beginas qui intrāt et tenent temere ritum et habitū reprobate cōuersiōis et si cte pfectionis. de quibz dicit infra in pcessu nre collatiōis. Secdo baptismus rite susceptus. ut de pe. di. vij. Nullus. cū pcor. Tertio vltimū supplicium si fuerit patienter cū debitis circūstantiis tolleratum. ut pbat dictus Joh. li. iij. ti. xxxij. q.

Dyalogus

xliij. Quarto qui moritur in iusto bello p iusticia tanq̃ martyr christi mor saluabitur. vt legit̃ z no. xxiij. q. iij. Fortitudo. cum 2 cor. In his tamen quattuor modis homo proficere nō poterit: nisi contritus z confessus put premittitur restituerit et lesis satisfecerit: ac offensoribz prout p̃actum est condonauerit.

Felix Et si quis preter p̃dictos quattuor modos: z seclusis vt asseris in indulgentiaz thesauris qui quondā non fuerūt in vsu: z als cōtrit̃ et confessus satisfecerit. nōne saluabit̃ per p̃ssimas orationū z collectaz deprecationes solennes in diuinis officijs vel als priuatas ad omnipotentis clementiā benignissime et eius infinitissimā misericordiā que longe superat omnē humani generis miserationē. tam ineffabili deuotione dictatas. tam dolci modulatione compositas. tam mellifluo stilo constructas. z tam gloriosa prolatione compactas: prout sanct⁹ Gregori⁹ et alij beatissimi patres et doctores et ingri interna consideratiōe: cum spiritus humilitate. intentiōis sinceritate. cum bonē voluntatis integritate: quondā eleganter exquisierūt. et ex sacris scripturis collegerūt: z sermonibz floridissimis p̃stiparūt: et coloribz rethoricis ornauerūt. per que frequenter celos quoq; omīno penetrare et abyssos intueri. z summam domini maiestatem et omnipotentis clementiā sibi propitiā suppliciter impetrare merito videri potuerūt. imo in suis prosis. odīs. hymnis. canticis z dictaminibus omīe quod homīs z anime b̃dictionē tangere poterit. quomodolibet nūc aut in futurū: seu dñi furore mitigare vel eius iram sedare. et ipsius gratiā reparare: concordiā quoq; nutrire: z remissionē omniū peccatorz puram obtinere: et vitam eternam possidere. per extensum generalit̃ et specialiter posuerunt. et de contingentibz felicitatem corporis z anime nihil obmiserunt. z summarie q̃ cuncta se impetrasse letetur: qui templū aut oratorium petiturus ingreditur. et quid est vltra quod petere p̃sumat homo ab eo qui vult z iubet vt petamus. si mentis z corporis sanitate petita gaudebimus: z a presenti liberari tristitiā et futura perfrui leticiā largiter obtinebimus. prout hec z alia copiosissime in preactis deprecationibus: oratiunculis et orationibus solennibz vel priuatis ponuntur expressa. ex q̃ christ⁹ dixit. Quęcunq; petieritis patrē meū in nomīe meo dabit vob. Joh. xij. et h̃ est q̃ ecclia pcludit orationes z collectas per dñm nostrum Ihm xpm. in his que a deo patre deprecantes petim⁹: z nunquid omīe superat desideria tantarum deprecationū necnō orationū effectus. et est sup oēs et singlos tue iubilationis p̃tutū potentat⁹. z qd vltra accedit hō ad cor altum deprecaturus dum tantā corporis z anime salutē rogat z acquirit crediturus.

Iubile⁹ Sunt qui dicūt in effectu q̃ quicunq; vtiť orōne quacunq; deuotissima et per alium dictata: et presertim si fuerit priuata seu in forma ecclie nō propalata: sit tanq̃ sagitta que de pharetra procedit aliena. vt nobilis quedā inquit iuencula: a d quā vsus quidam fictionibz epistolarū: Quidij Platonis. de bello Troianoz fulgentissime compositis. que propterea nunq̃ languebat amore compūctionis aut amore rei telo corrosionis: quia nouit q̃ nō choruscabant desideria cordintime torsionis. concordant enī in multis dilectio dei et hominis. prout est sepe similitudo matrimonij carnalis z spiritualis. vt no. in. c. Tue. de spon. et scriptū est Sap. j. Spiritus sanctus discipuline effugiet fictum. id est fictionē. ac si diceremus fictam orationē. Vñ Bre. moralij. xxx. c. xxiij. q̃uis z per hoc q̃ verba potentia ad deprecandū composita referunt. apte inanitas orationis oñditur veraciter nanq; orare est amaro in compunctiōe gemitus: z nō composita verba resonare. et idem Marci. xxiij.

De anno iübileo

et xvi. et seqn. Notandū quoq; est q' nequaq; preces sed desiderii nostz omni potens audiat. vera quippe postulatio nō in oris est vocibus sed in cogitationibus cordis. valentiores nanq; voces apud serenissimas aures dei nō faciūt verba nostra sed desideria. eternā nanq; vitam si ore petimus nō tamen corde consideram? clamantes tacemus. si vero desideram? ex corde etiam cum ore conticescim? tacentes clamam?. Et infra. Hinc est q' Anna ad templum pergens ore quidē tacuit z tamē tot sui desiderij voces emisit. Hec ille. Un̄ Augustin? ad probam. Absit ab orōne multa locutio: sed nō desit multa precatio. si feruens perseveret intētio. Nam multū loqui in orando est rem necessariam superfluis agere verbis: plerunq; enī hoc regnum attendēdum in oratione singulari per comparationē ad intētiōem orantis. ita etiam in oratione cōmuni per cōparationē ad populi deuotiōem. et Isidorus de summo bono libro tertio c. viij. post multa. Oratio cordis est: non labioz. Neq; enī verba deprecantis deus intendit. sed orantis cor aspicit. melius est autem cū silentio orare et cor de sine sono vocis q̄ solis verbis sine intuitu mentis. Sed qualitercūq; credo perfectā aut als existentē in gratia pfectum qui pure dicit oratiōem dominicā de qua Luce. vi. aut alias orōnes rite dictatas: que omnes incūctanter includuntur in illa z infert animo dignanter sincere fiat voluntas tua zc. sed libera nos a malo. q' multū fructuose fruatur deprecationis oraculo.

Felix Duo principaliter introducis: z forte me seducis q' plures sint qui non multū proficiant qui cōmuniter vtiuntur oratiōibus fictis: sed profecti vel perfecti multū proficiant in istis. et nōne christus verboz vsus est carminibus Danid cum vocis pclamatione dū dixit ad patrem orando. In manus tuas domine cōmendo spiritū meum. Psalm. xxx. et nonne apostoli vtebant oratiōe dominica per Christum pncipaliter dictata: voce roze que similiter z taliter vsq; modo per omēs christifideles siue sint perfecti vl' imperfecti firmiter p dies singulos z horas continuat. z nonne vniuersalis ecclesia moribus ceremonia libus z mysterijs suis post illos vtiunt eadē oratione z sanctoz patrum dictaminibus. orationibz. collectis. hymnis: et canticis. put hodie docent eorūdem volumina: z prout picture sunt scripture rusticoz. sic scripture sunt exemplar z informatio peritoz. de conse. dis. iij. Venerabiles. nec ecclesiastica membra p vniuersum mūdum in suis ritibus proficerent si tradiōes patrum nostrorum (presertim in scripturis comprehensas) non acciperent. imo ecclesia z ecclesiasticus ordo penitus euanesceret. Unde dicit Paulus ad Ephe. v. Implemini spiritu loquētes vobismetipsis in canticis z psalmis z hymnis spiritualibz cantantes et psallentes in cordibz vestris domino.

Iubileus Sentimus q' tantūmodo sola veratio intellectū dat auditui. Esa. xxvii. Et licet dixerit Breg. Velius puto: salua fide: alieno intellectui credere q̄ contentionibz deservire. Sed quia cōtentio tua multoz fidelium tangit pia deuotionis fundamenta. Unde credim? tibi taliter respondendum. Nam christus summus sacerdos z consequenter omnes sacerdotes et sacerdotum collaterales vti debent scripturis nobis ab ecclesia solenniter traditis: sed hoc nihil ad priuatos aut priuatarum oratiunculas. sed quia pdictum est q' sola contritio potest esse tanta q' tanq; iubilatiōis nostre beneficiū tollit omnī peccatoz inquinamenta. et plus etiam contritio q̄ orationum deuote fusarum cōtinuatione. sed absq; tali contritiōe nō sufficiunt orationū quarū cūq; perlamēta proficit tamē plus vn? q̄ alter orando. Nam psona ecclesiasticus

Dialogus

ca ad hoc ordinata per solennes ecclie orationes pro se et alijs prodesse poterit sed persona priuata vel als clericus inabilis nō tantum proderit per solennes et minus per priuatas oratiunculas. sed sunt sibi instrumēta memorie deuotio nis prouocande. prout pmittitur sunt laicis picture. Breuis enim oratio multum fuit efficax. vt no. *Matth. viij.* dum dixit leprosus. Domine si vis potes me mundare. Unde *Aug.* ad probam. dicuntur fratres in egypto crebras quidam orōnes. sed eas tamē breuissimas et raptim quodāmodo iaculatas. Sed quia dixit dominus *Lu. xviij.* Quoniā oportet semp orare et non deficere. et *Apostolus* sine intermissione orandū fore. *i. ad Thessal. v.* intelligit de mentali. sed non vocali. de qua dicit de conse. *dis. i.* quādo oratio est purus animi affectus in deum pcedens. de qua pleni in *Clemen. i.* de rel. et vene. sanct. in glo magna. et per *Isidorū* pdictū vbi supra. vnde bene credendū videtur q qui deuotionis instinctu dictas orōnes priuatas. hymnos. metra vel cantica et ipsis vti tur multo magis a domino ceteris paribus exaudiri q ille qui consequēter hoc instrumento iam edito ad dñi pedes vel suorum sanctorū pternitur. Sed quid proficiet alicui orando collectas et orationes quācumq sibi vel alijs prout premitit tanq nostre iubilatiōis gratia: iure nō canetur et nemo probabiliter

Felix Sum contentus. Et puto q appareat tibi q ppter ora (credat. tionum diuersarū deuotionis mirificos apparatus fuerim rationa biliter admonēdus questionis interrogatoria ratiōe perplexus. cum vtiq scri ptū est. Omnia quecūq orantes petitis: credite quia accipietis. *Matth. xj.* et ve ritas dñi manet in eternū. *Psalm. cxvi.* et ex vero nō potest sequi falsuz. de pe. *dis. i. §.* Hoc idem. §. Resuscitatus. sed forte curialis sermo nō inducit obliga tionem. vt no. *xxij. q. iij.* Unusquisq de insti. Cum venissent. sed hec indige rent subtiliori fortassis indagatione. subtilitas enim nimia in iure reprobatu de inde. Dilecti. cum pcor. sufficiant nobis que dicta sunt pro finalis cōclusio nis intentiōe. et vltra persistamus in negocij principalis psecutione. et igit om nibus et singulis pmissis sincere ruminatis patebit q multi currunt: et vnus accipit brauiū. *i. Corinth. ix.* Et multi sunt vocati: pauci sō electi. *Matth. xx.*

Jubile Forte bene moueris. Nam dicit sanctus Bernardus super illo *Actū. iij.* Multitudinis credentium erat cor vñ et anima vna in deo et c. sed in tanta multitudine vocatorū sit tam parua quantitas ele ctorum. quia etiam incorporatiōe palee et fufuris parua est quantitas simile purioris. vnde plures itinerantes dicere possent cum *Job. c. xxx.* Expectabam bona et venerunt mihi mala. et *Esa. lix.* Expectauim⁹ lucem et ecce tenebre. et sic dixit Christus *Marci. viij.* Intrate p angustā portā: quia lata porta et spa ciosa est via que ducit ad pditionē. et multi sunt qui intrant p eam: q angusta porta: et arcta est via que ducit ad vitā: et pauci sunt qui inueniūt eam. Hec ibi. Ad hanc igit portā faciem⁹ applicationē pgruissimā ad Rome portā aureaz q aperiet in nre iubilatiōis solēnitatē apō scm̄ Iohannē lateranē et br̄ Petri principis aploz basilicā pñunc put p qñq ginta annos steterat muris firmissi mis obstructa. Vñ p silio pultissimo dicā vt *Tren. i.* O vos omes q transit p viam attendite et videte. Et s̄ dico solerter cūctis p mundū et puto generalr cō sulendū. et pfrim iuuenibz delicat⁹ et senibz obstinat⁹ putatibz iter cōpletuz suffi cere. et causas causarū pure sacerdotibz perit⁹: saltē vicz nolūt enodare. et hi erant corde et meli⁹ illis fuisset q nati nō fuissent iter. sed cū pecunia taliter con sumpta: ad termoz balnea naturalia pergerēt: in quibz cutis scabie rabiē refo

De anno iubileo

cillarent q̄ illuc cutis et carnis petiginē p̄ talis itineris recurram crudeli?
asperarent. et sic dicit lex. i. ff. de inoffi. test. z vtiq; melius: meli⁹ facerēt si se ma
Felix nibus sumptib; nō verarent cū spem obtinere non laborent vt hic.
Dicit Seneca q̄ spes p̄mij est solatiū laboris. vñ. put dicit Job. c.
xxij. Ecce vestigia ei⁹. s. dñi. secut⁹ ē pes me⁹. vias ei⁹ custodini z nō declinaui
ex ea: z a mādatis labioz eius nō recessi. z in sinu meo abscondi p̄ba oris eius.

Iubileus et apli dixerūt. Ecce nos reliqm⁹ oia: male saltē acq̄sita.
Et ibidē dicit dñs discipul⁹ suis. z ita tibi z alijs p̄prie loq̄
mur. Amen dico vob; q̄ vos q̄ secuti estis me in regeneratōe cum sederit filius
homis in sede maiestatis sue sedebitis z vos aut paulominus ab angelis.

Felix Unde **Iubile⁹** Quia p̄ litteras **Felix** Que sunt **Iu**
biscis. doctus sum. be littere.

bileus. Sunt lre sc̄tissimoz in xpo patz z dñoz dñoz Bonifaci⁹. viij.
et Clemētis septi. vtiq; vicarioz dñi nři Jhu xpi. de transla. In
ter. in hoc habentiū plenitudinē p̄tatis. ita q̄ eoz aucte factū est: aucte dei. sa
ctū est. vt ibidē. z de pe. z re. Cum ex eo. Ipsi enī summi pontifices put q̄libet
eoz habuit arbitriū celeste. q̄ in his q̄ voluit fuit ei p̄ rōne vtilitas. nec est qui
dicat ei: cur ita facis? et sic pōt supra ius dispensare. de transla. Quanto. z ibi
dem. p̄cor. in glo. et pōt viuīs z defunctis: saltē degentib⁹ in purgatorio remis
sionis p̄ctōz grām impartiri. put no. Jo. de lig. in. c. Q̄ aut. de pe. z re. et b̄ est
notari mōstruosus. et hec ē fides nra. et nisi hec q̄s fidelr firmiterq; crediderit
in b̄ iubileo nro salu⁹ esse nō poterit. nec prius aut posterius animā suam liba
bit. Et sic idem Bonifaci⁹ de anno dñi. M. ccc. motus multis p̄tunc vrgen
tibus rōnabilr petitionib;: z p̄sertim his supra p̄ ingrm Gratianū tactis: et ex
christifidelīū precib; instātissimis p̄cessit. Primo in anno centenario. Secūdo
Clemēs p̄dic⁹ abbreviādo vics de anno dñi. M. cccl. anno pontificat⁹ sui no
no cōcessit in q̄nq̄genario. omib; vere penitentib; q̄ put pure p̄missum est ad li
mina sc̄tōz. Petri z pauli aploz in vrbe in hoc integro anno iubilei nostri pue
nerint. et p̄ quindēcim dies ibidem p̄māserit. aut si roman⁹ aut curialis sit per
triginta dies ibidē iuxta normā diligenter tradendā. z als iuxta tenores bulla
rum antiquaz pontificū ipsoz pseuerauerint. aut transituri in via succubuerūt
et alias leges p̄ priores z modernū pontificem traditas aut tradendas imple
uerint: q̄ liberabunt tanq̄s quasi modo geniti et baptisati: a pena videlicet pur
gatorij seu infernali z a culpa. id est reatu sine p̄ctō q̄litercunq; detestabili.

Felix. Et quid est b̄ **Iubileus** Et tantū dicere q̄ si peccatum fue
detestabile. rit p̄tra vl̄ preter naturā. puta mu
rum vel sodomiticū aut bestiale seu qualitercunq; crudele: p̄ qd als damnū nō
intulisti: penitus absolueris: sed si p̄ter iuris p̄missionē rapinā. furtū. incendiū.
homicidiū. vulnera. p̄iuria: aut als qualitercūq; p̄mū vel etiam infidelē lesi
sti. z dum potuisti nō refudisti p̄ homicidiū vel vulnera aut als dāna dedi que
recuperare nemo pōt. quia liberū corpus hominis non recipit estimationē. ff.
de his qui eie. vel effu. l. vlt. cū p̄cor. Flōne p̄ penitentiā z als seruatis seruāz

Iubileus Non. nam si per homicidiū orpha (dis potero liberari.
nos z viduas defraudasti: quib; alimēta p̄sequēter abstuli
sti seu p̄ aliam corpis lesionē verbo vl̄ facto vel cōsensu: aut als qualitercunq;
minus iuste illi vel alijs p̄sonis dāna intulisti: **Felix** Et sic experior q̄ so
nō salu eris nisi si saltem lesis satisfeceris. domitis meli⁹ erit

Dialogus

in die iudicii et etiam tempe tue iubilatiōis q̄ rez vel honoris ablatoribz et dāno
rum illatoribz in p̄cto p̄sistētibz. **Jubile?** Utiqz sic. **Felix** Hunc scio vere q̄ inter
ma sunt crimia. attē p homies minime p̄pensa vicz rerū et honoris ablatio et dā
natorū illatio: et nlla restitutio: et p̄pterea nō sit alia pena nisi p̄petua dānatio. Q
mors horū p̄ctoꝝ pessima

Jubileus De q̄ materia multipl̄r diuersifica
ta scribit Petr⁹ de anco. sup regu
Et si tue iubilatiōis gra
tia tollit cū satisfactiōe omia penit⁹ maleficia. et sic videt cū fur. ra
ptor. homicida v̄l latro: aut ali⁹ malefic⁹ dū leſis satisfecerit et tue iubilatiōis
benignitatē adeptus fuerit q̄ merito deinceps **Jubile?** Dñe nō est ira
nec penā t̄pale nec p̄petuā gustare debet. Nam pena fo
ri penitētiālis q̄ntūcūqz mag nō tollit iudicis secularis iura ad puniendū delicta.
vñ crimiosus reuersus de n̄re iubilatiōis (etiā solut⁹) solēnitāte: nihilomin⁹ pa
rebit in iudiciis t̄paliſ iurisdicōe **Felix** An tamen **Jubileus**
vt le. et no. in. c. De his. de accu. tollat vota.

Jubileus Dicit Bentzlin⁹ q̄ vota excepto Hierosolymitano tollāt. S; Jo. mo. glosator
prime bulle dixit q̄ iubile⁹ tollat vota q̄ fuerit p̄t cōmutatiōez p̄nie. vel q̄ essent
imposita p̄t satisfactiōez p̄ctoꝝ. secus videt de votis hec nō respiciētibz. s; bi ḡa.
Existēs in piclo mortis videt in mari vouit ire ad sc̄m Nicolāū. vel exis infir
mus. vñ tale votū cū nō sit p̄t penā p̄cti. et igit s; votū tollit hec indulgentia.
qualr at tollat p̄ hāc indulgētiā satisfactoria de penis p̄ctoꝝ dic Jo. mo. q̄ Bo
nifaci⁹ sibi m̄derit q̄ voluerit talr p̄ hāc indulgētiā tolli. et s; potuit papa dicere
et voluit. licz s; ba bulle nō patiant: appet mihi. put fortassis ifra dicet. qz nisi ca
rum rarū. et qz iubile⁹ tā rarus: et iō car⁹. nec differētia dabit qz frēs sc̄i Johis
elemosynarij hospital̄ hierosolymitani. et frēs ordiſ btē p̄ginis theutonicorū p
omia similes hēant indulgētiā in zenodochijs et domibz suis p̄ mundū p̄stitu
tis sel in āno i die pasceus p̄ sūmos pontifices. put asserit in forma meliori lau
di

Jubileus Non vidi bullas aut autēticas scriptu
rarū formas. sed cōstat q̄ Jobānite a dicto elemosynario et
patriarcha hierosolymitano denominati et ordinati sunt de anno. d. cy. tpe Bo
nifaci⁹ tertij et Foce impatoris: et paulopost alij frēs q̄ put frēs militie tēpli sūt
notati seq̄bant. qbz expost de āno dñi. D. cxxvij. de mādato Honorij pape. ij.
et dñi Stephani p̄farche hierosolymitani iſtitut⁹ ē hitus albz cū rubea cruce
et p̄nter ex cā cū cruce nigra put mō deferūt: in p̄mordialibz suis iſtitutiōibz hu
milimā cū paup̄tate et p̄prij abdicationē vitā duxerūt. et ciuitatez et terras sc̄tās et
ad easdē pegrinātes cū mire deuotiōis p̄fessiōe militādo defendērūt. et igitur (vt

Felix S; qualr mō ha
bitu mōstruoso in victu delicato in celesti aut terrestri hierl̄m p̄fici
ant late scripsi in li. de nobilitate. c. xv. de milicia. circa fi. et pauco qz si q̄s p̄tūc
habuerūt indulgētiā p̄t causas sue iſtitutiōis p̄mordiales. et eisde cassat⁹ p̄n
cipalibz casset et accessoriū. de fi. instru. Int dilectos. cū cor. put etiā factū ē de
fratribz templarijs eodē tpe subor̄t. et nūc penit⁹ deletis. Videm⁹ enī plerunqz
q̄ excellenter eorundē religiosorū pallacia v̄l habitacula aut coquine v̄l p̄mptua
ria maiori pollent ornat⁹ pulcritudine et sinceriori freq̄tant conatus sollicitudi
ne q̄ ipsoꝝ ecclie vel capelle. in qbz indulgētiā thesaur⁹ videt residere. immo
put in alijs monasterijs ecclesie vel capelle sunt loca patenter eminētiōra. sed

De anno iubileo

illic ad angulos aut sub alijs habitationibz cōstituta ceterisqz mātionibz min?

Iubileus Si habuerūt: adhuc vident hīre: (apparent pncipalia. quia hmoi grā nō psonis sz vniuersitati et locis vniuersita- tū: ppetuo vident pcessa. vt dī de puile. de q Jo. an. in mercu. sup regula puile- giū psonale. de re. iu. li. vj. sed qz bona fides in his indulgētiarū cōcessiōibz mul- tū opat vt infra dicet. z qz idē frēs tam frēqnt mercantē s suorū puilegiōz z or- dinis z pfectionis z religiōis pmodialitū iura. z p pns p se vident bonā fidem non habere. vt le. z no. in regula iur. qui cōtra. li. vj. z qz nunqz presumit bonū de malo. neqz malū de bono. vt dicit Breg. xlvj. dis. Sūt nōnulli. circa fi. z sic abyssus abyssum inocat: vt in his indulgētiarū bñficijs fides hoīm tepescat. nā pūe put dīc Breg. mora. xxvj. c. xix. Abyssus abyssum inocare est dū in se ho- mo de iudicio ad iudiciū z psumptione ad psumptionē videtur peruenire.

Felix Omnibz pmissis z singulis pfundissime ppensis pncipalr expedit vt dum morbz cōmunis irrepsit medela cōmunis adhiberi pdebe- bit. vt de excep. pīa. li. vj. Vñ qz tā morbofi saltē z imperiti repiunt plerūqz sa- cerdotes z p tante salutis adipiscende medela remediū multiplī pficeret q in h iubilatiōis tpe tritissi- mi forent cōfessores.

Iubileus Vex dicis. z igit expedit toti mun- do q deputadi cōfessores i vrbe sint fideles. sint boni: sint pbi: sint hōestī: z sint omī exceptiōe maiores. z int alios sa- cerdotes i hac arte q est ars artū p ceteris sint peritiores. vt d eta. z q. Lū sit. vii. fm Jo. mo. qui fuit tpe Bonifaci octauī inqt. Cauendū est q nemo confiteat- saltem in vrbe: nisi sacerdotibz ad h p summū pontificē ordinat et de casibz so- lo pape refuatīs nisi in articulo mortis p viā aut als iminētis nō alteri nisi p- ut pmittit destinatis. z pbat Jo. in sum. li. iij. ti. xxiiij. c. xxv. i fi. q si sacerdos incurat? vl pleban? ambularet cū suis prochiānis h tpe vel ad Romā vel alibi poterit infra pochiā suā vel extra absolvere z ligare suos prochiānos. z sic etiā in Roma nisi h tempe videlz iubilei aliter fuerit ordinatum.

Felix Vnde inter hos z illos vīcz in Romana curia degētes fidelissimos confessores q enormissimas exactiōes z subtiles z falsas adinuētiōes excogita- rūt ad simplr pfitentes et officio suo abutētes.

Iubileus Vnde exhortor in dño deuotissi- me dñm nrm sacrtissimū z summū penitentiariū z alios qz interest ne sanguis illoz pffessorū de māibz eorūz reqrat fore multū vigiles. z ne defraudent aīe tante nre iubilatiōis bñficio sint exqsite

Felix. Sūt ne regule diligēter tradite cōfessoribz qles iniū? (sagaces gant pñas pmissarū indulgentiarū occasiōe in vrbe confitētibz.

Iubileus Dicit Joh. mo. q papa Bonifaci pdictus declarauit viue oraculo q sui penitentiarij nil dñt penitētibz iniūgere vltra iniūctionē q ponit in bulla: vīcz vt vīsitēt tot z tantis diebz limīa aploz. als vt dicebat indulgētia frustraret nisi cōfiteus volēs facere opa superogātia volun- tarie videlz elemosynas. orōnes. ieiunia z hmoi ad cautelam futurozū.

Felix Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei et iubilatiōis tue gratissima benignitate in te florente. Beatus qui intelligit sup egenū z paupe rem vt qualiter faciat ne pressus inedia careat tam saluberrime iubilatiōis grā dudum in libro de nobilitate pretacto. c. xviij. multas diuitum scripsi preroga- tinas quas etiā habent prout videt in nostro iubileo. et similr ibidē scripsi put experiēter cōcernit paupē apud deum et homīes miserabiles infelicitates. qd ergo facient vt profit ipsis tue iubilatiōis benignitas.

Dialogus

Iubileus. Veritas est q sibi nō pficit paupertas vl infirmitas z desup
audissime volūtatū inēstas. vadat igit si p̄t medicatūz vt
similr sibi pficiat z puēiat sibi indulgentiaz cōmoditas. qz sūmarie nisi valet
ibidē trāsēntibz: nec als p viuis aut defūctis vel als impeditis. nec als vn⁹ p alio
pficit q̄litercūqz mādātū suscepit. aut suis expēsis direxerit. z h̄ p doc. ibi. z pre
sertim p Jo. mo. nisi sūm⁹ pontifex pnūc misicorditer alio mō disposuerit.

Felix. Ego nup i tractatulo s̄ validos medicātes sc̄psi notabilr validos
medicare nō debere sub pēa pcti mortal' z iuriū copiosissime fulci
ui. et cū p nullo bono aut p̄textu boni malū sit faciendū aut malo p̄sentiendū. vt
de vsu. Sup eo. cū p̄cor. cur p̄t indulgētiāz tue iubilatōis acq̄rendāz cōmo
dū iubes medicatiōis volūtariē maledictōez fore ppetrandāz. Nā si p̄nter foret
furandū aut rapiendū. vt expensis alioz reportarē tue iubilatōis gratiam.

Iubileus. Si bñ ppendis. ex tuis ibidē dictis inuenies obiectionū re
lationē clarā solutionis. Nam vides z cōpetēter pcludis
beghardos z lollhardos. beguttas z begins domesticas aut siluestres z alios
validos medicātes z elemosynis z qdā hitu noue religiōis cū scapulari p̄sum
ptuos: necnō ipudent vtētes mortl' peccare: z aliqs excōicatiōis pēa p̄pterea
sordescere p canōes z leges ibidē patēter allegatas. z h̄ tñ tolerabile foret si de
hmōi pctis demū peniterēt. s̄ qz nō penitēt: z hmōi detestabile crimen. p pctō
aut q sit pctm nō tenēt. z in obstinatiōe sua pmanere p̄tūmaciē s̄ sacraz sc̄ptu
rarū doctores z suas p̄prias opiniōes: ill' z illoz dictis p̄ponētes p̄tinaciter non
abhorrēt. vt le. z. no. xxiij. q. ij. Q̄ aut. z de ipoz statu ab ecclia reprobato: ab
ecclia plene le. z. no. in Cle. j. de reli. do. z in Cle. Ad n̄m. de heret. Dico igit
firmū q tolerabili⁹ erit sodomis i die iudiciū q̄ ill' vt Math. x. z. Lu. x. qz p̄pe
t̄ps hec yba locut⁹ ē ypocrits. put etiā. s̄. dixim⁹ d̄ raptoribz. vñ tales z sibi siles
ad iubileū n̄m: nisi resipiscāt iura z iuriū rōnes rōnabilr tāqz psonas despera
tas rebelles z p̄tūmaces trāsitueros phibere solēt. veruntū paupes' z p̄sone mi
serabiles talr elemosynis temere nō vtentes prout sunt debiles aut perpeffi ca
lamitat' desolatiōes: aut inopes scolares q̄ vt acq̄rāt sciaz disciplinas elemosy
nis vtunt. aut aliq̄ q̄ p̄ter obstinatiōis p̄dicte crimē cā ncēitat' talr alimētis nu
trunt vadāt in noie dñi si poterūt (z fuat' suadis) iubilatōis n̄re ḡraz psequūt
Et vt certi⁹ intelligas de hmōi beghardis z begutis vide Jo. an. in dicta Cle.
j. de reli. do. in glo. j. vbi dic̄ eos fore pniciōsuz gen⁹ hoīm. subinferēs. Tempa
in malū sunt mutata exq̄ p̄scia cepit eē pctm. z de nouit iuramētū. z beghina
tus siue beghardat⁹ religio. Hi p̄o sunt h̄ gen⁹ hoīm de qbz dixit x̄ps Math.
xxj. Publicani z meretrices p̄cedent vos in regno celozū. et p̄ctim ad n̄re iubi
lationis gratiaz gradus. Nam ipsi vere sunt ypocrite z pharisei q̄ se simulant
ceteris beatiōres. z i talibz sūt lupi rapaces. z cūctis (p̄missoz occasiōe) deteriores.

Felix. Sum contentus. sed ad vltiora nōstre materie procedam⁹. Quid
de his qui sub spe future iubilationis peccauerūt frequentius.

Iubileus. Dicimus q raro vl nūqz hmōi ḡram psequūt. qz p̄e nūqz
penitere p̄spiciūt. put hec ex dictis doctoz ibidē scribentūz

Felix. Quid de his q̄ se pure p lōga t̄pis spacia penit⁹ q̄ntū in (colligūt.
eis fuit preparauerunt et se transitueros disposuerunt. sed morte vel
alio legitimo patenter impedimento p̄peditūtur et iter non perficiunt.

Iubileus. Legi quosdam doctores audiuisse ab ore Bonifacij octa
ui huius iubilei fundatoris q̄ vere tales consequēti gratiaz

De anno iubileo

huius beneficii: sed in veritate talem sensus conclusionem. ex verbis bulle sue col.

Felix

Nec ego concludam cum sit secretum dei: cui par (ligere non potui. tent iudicia veri testimonij. sed si fecit speciale est in papa. quia alii episcopo vel notario non creditur verbo vel voci viue: sed litteris et instrumentis eius. de quo in nouell. de pba. Post cessionem. in glo. sancti v. s. Potest. v. sicut ergo non credit. Sed ad propositum nostrum ulterius procedendo. multum mihi videbantur acerba que dixisti superius in conclusionis sumario mihi dulcia sunt super mel et fauim in ore meo. quid ultra petam nisi quia perpendendo quod per bona temporalia feliciter consequi possum eterna. et euitare securus amarissimum ignis purgatorii seu infernalis execrabile supplicium.

Iubileus

Si sincere consideras. put perpendebat nobilis Anastasia que fuit principis Indie filia: et vxor regis Hispaniorum venustissima: et nouiter baptisata. Que cum post primogenitum enixa puerpera ad templum transitura: et purificationem post partum quem gerebat in vlnis receptura cum familia sua solenniter properaret: et prope coquinam pallatij regalis igne copioso refertam casu pertransiret. ecce scintilla mellanter exiit. et nudam manum eius cremando corrosit: que stupefacta tanquam nimis delicata dolore tanto vociferauit. quam cocus prospiciens de modica lesione taliter exasperatam. Domina inquit illustrissima case ue tibi de igne perpetuo huic multum amariori. hoc audito et purificationis officio diligenter impleto: noctem duxit insomnem perpendens ditissime ruminando si ipsa per punctum tantum ledebat spaciolum. quid si per horam vel diem aut menssem seu per annum. aut miserabile perpetuo cruciaret incendio multum crudelior: hoc inquit in semetipsa. totius mundi superaret penas (subinferens) et si tamen per diem talis pene ferocis sciens te passuram pro peccatis tormentum. potius in penitentia peccatorum tuorum fame morieris. surgens itaque de latere viri in simplicitate sue sinceritatis: leges matrimonij tanquam simplex neophita panem assumpsit habitum dissimulato portas exiit: et in heremum vaste solitudinis. pcul ab omnium hominum consolatione se transuexit. et die tertia receperit spiritu ducta quendam heremitam. qui dum viderat tante decoris et venustatis personam abhorruit temptationis iniquamenta. et dato sibi cibo seorsum in quandam speluncam et ne molestaretur a feris lapidibus obstruxit permansuram in crastinum ut causam aduentus plenepreciperet. quia iam nox ingruerat: et expositam sibi mansionem disponderet. Unde nutu diuino: heremita huius mulieris non est memor amplius. et sic reclusa sola per homines quoque sollicitudinem minime visitata per triginta annos remansit abscondita. Un quadam die heremita casualiter pertransiens loca solitudinis speluncam prospiciens et rememorans dierum antiquorum: et quomodo recluserat hanc domicellam recordatus: mor comotis visceribus exasperans in semetipsum: speluncam adiit: ut saltem ossa defuncte recondere. et decenti sepulture traderet. et reiectis lapidibus quibus fuerat obstructa. ipsam vestimentis tantummodo consumptis illesam et sane mentis inuenit: qui mirabile deum in sanctis suis laudabat et ipsam (put petiuit) collatis sibi tegumentis in pallatium mariti deduxit: ubi post multa tempe ad instar Alexij latebat: et finaliter penitentiam suam. et hec et alia marito: filio: et nepotibus: moritura demonstrabat. prout hec et priora latissime scribuntur hystorialiter in quadam cronica gallicorum lingua largiter descripta. et mihi luculenter interpretata percepi. Unde si quis nouissima sua memoratus fuerit et amarissimas inferni penas abhorruit. plenam penitentiam et fructuosam tanquam Anastasia hilariter sustinere nunquam recusabit.

Dialogus

Felix Et si summus pontifex et virtutum artifex (prout p̄mittitur) habet plenitudinem potestatis. et tue inbilationis annus tante (put de-
duxisti) videtur felicissime bonitatis. et quare nō dat salutem populo suo et ab-
breuiat tantū tempis passum: videlicet quinquaginta annos vsq; ad quadragin-
ta vel triginta vel viginti aut decem annos: vt homines quorū vita breuis est.
de testi. Licet. ex quadam tam p̄ciosi thesauri gratiam frequentius consequen-
rentur. et vtiq; humana corpa fragiliora sunt modo q̄ fuerint ante tempora.
vt. xxxiij. dis. Fraternitatis. De quo Jacobi. iij. Vita nostra est vapor ad mo-
dicum parans et deinceps exterminabitur. et Job. xij. Breues dies hominis
sunt. numerus mensium eius apud te est. Et ppheta. Homo vanitati similis fa-
ctus est: dies eius sicut vmbra p̄tereunt. et vtiq; si summus pontifex: pontifex ar-
tifer: pontifex nobis dilataret et multiplicaret. et pontes et vias frequentius ape-
raret: put potest et plures pluries saluos faceret: et mortem peccatorum prout
magister suus: effectualiter nolleret et put p̄tactum est toti mundo plus p̄ficeret.
Nam scriptū est. Qui potest hominē liberare a morte et nō liberauit eum occi-
dit. de homici. Sicut digni. cum cōcor. et vtiq; plus peccaret animā periturā
que p̄ciosior est corpori. xij. q. j. Precipimus. cum p̄cord. et per consequēs mul-
to pluries si plures dum posset nō liberaret grauissime peccaret. Nam hoc p̄-
prium est summi pontificis vt animarū saluti iugiter intendat: et corde et oculis
diligentia sedula vigilet. et animas deo lucrifacere sua cooperante gratia
diligenter p̄uideat. vt de homi. c. j. li. vj. imo velle debet omēs saluos fieri. xij
q. ij. Non extimem. put ille cuius vices gerit in terris. de quo dicit Gregori⁹
super Ezechielē. li. ij. Omelia. iij. circa finem. Caro enī factus est vt nos sp̄ri-
tuales faceret: benigne inclinatus est vt nos leuaret. et vt introduceret. visibilis
apparuit vt inuisibilia monstraret. flagella pertulit vt sanaret. obprobria et ir-
risiones sustinuit: vt ab obprobrio sempiterno liberaret. mortuus est vt viuifi-
caret. Et infra. Opus enī dei est animas quas creauit colligere: et ad eterna lu-
cis gaudia reuocare. Hec ille. Unde Crisostom⁹ et habet. xxvj. q. vij. allega-
tum. Nonne melius est p̄pter misericordiā ratiōem dare q̄ p̄ crudelitatem: vbi
enim paterfamilias largus est dispensator non debz esse tenax. si deus benign⁹
vt quid sacerdos eius austerus vult apparere. Hec ille. Ex quib⁹ collige sum-
mum pontificē in huiusmodi gr̄arū distributiōe tanq̄ dñs suus vti debere be-
Jubileus Nec dñs su⁹ videlicet Jhs chris⁹ (nignissima largitate.
stus volebat omēs suos discipulos saluari. et inter duos la-
trones sibi collaterales vnū decreuit saluari. Luc. xxij. et hec sunt de quib⁹ di-
cit Latho. Witte archanū dei celum inquirere quid sit. Cum sis mortal⁹ que
sunt mortalia cura. et de his archanis dei nemo audet dicere ei cur ita facis.
Job. xij. Super quo dicit Grego. moralij. x. c. x. quia nimirū diuinum iudici-
um nec aduersitate valet minui. nec inquisitiōe cognosci. hec ille. Et licz Die-
remias dixerit. c. xij. Just⁹ tu es quidem domine si disputem tecū. verum tamē
iusta loquar ad te: q̄re via impiorū p̄sperat. et Abacuc. c. j. ait ad dñm: Quare
nō respicias super inique agentes et taces deuorante impio iustiore se. sed ne-
mo respondebat illis. quia forte dñs pepcit eorū rusticitati. quia p̄stīm Abacuc
rudis rustic⁹ erat: vt dicit Hiero. in plo. ibidē. et rusticitati parcit iura. vt. ij. q.
vij. Sancta. Als tamen dicere possum⁹: nunqd dñs figmētā figulo: quare me
sic fecisti. ad Ro. ix. Nunquid figulus de eodem luto facit vasa honoris et turpitu-
dinis. Sapient. xv. Nunquid exaltabitur securis contra eum qui secat in ea.

De anno iubilæo

94

Esa. x. et Prosper equitanie? prosa. lxxxviiij. dixit. Diuinorum operum secretas noscere causas non est possibile ingenijs humanis. Nec nullo tamen intuitu speculantur opera: qui multa ut lateant scit placuisse deo. Sic vicari? dñi dei vniū videlicet summus pontifex sic vult. sic iubet. fiat pro rōne voluntas: prout p̄tactum est. et fortassis mouet rōne dignissima. quia omne rarū carum. vilescit q̄tidianū. prout le. et no. xciiij. di. Regim?. circa si. et Aug?. dixit in quadā omelia q̄ signa dñi assiduitate viluerunt. hinc tu Felix in libro tuo de nobilitate. c. xxxij. circa finem. plures notificasti casus multum viles. sed nimia frequentatione vilificatos. inter quos dixisti. et predicantium correctio tam frequens videtur ad cōmunes christianorum cetus et festorum celebratio tam multiplex indicat apud omne rusticorum vulgus et censurarum promulgatio tam solita sit contra contumaces laicorum actus. et missarū inofficiatio tam consuetudinaria perficit apud cōmunes presbyterorum ritus et corporis christi cōmunicatio tam frequens est inter om̄s fidelium status et dispensationis concessio tam remissa videtur super quoscunq; hominū transgressus: et privilegiorū interruptio tam violenter concernit propter seuos magnatū potētatus et iusticie oppressio tam fauorabiliter frequētatū ppter infelices pauperum casus. et insurandī delatio tam frequēter offertur in perversos rusticorū consensus. et preceptorū multiplicatio tam consueue publicat contra diuersos populariū excessus. Sic indulgentiarum diuulgatio tam largiter intimat ad diuersos pietatū cultus. ita et taliter q̄ in hoc et omnib; premis infronti continuatiōis effectus. propter multiplicatos frequētationis actus ineffrenatos mentū corrūit affectus. et consequenter per incuriā assueue cōuersationis ad solitos assiduitatis obstinate prompuit abusus. Unde congrue sequit. Omne rarū carum: vilescit q̄tidianū. Et insuper dicere possum? q̄ Bonifacius octau? rigidior fuit in pcedendo videlicet centenariū. Sed Elemens sextus antiquū iubilæū renouās put p̄mittitur in salutis remediū continuās et pristinū videlicet iubilæi numer. scz quinquaginta annorum congruenter reuerti decreuit ut vltima corresponderent primis. et o. renouaret ad a. ut. xxxv. di. Ab exordio. Nam et antiquitas veneranda est. ij. q. vi. Anteriorū. s. Illud. et mos retinendus est felicissime vetustatis. C. de testa. Testamenta. Unde dixit Nicolaus prim? ad ignatiū Constantinopolitanum patriarchā. ut patz. xij. dis. Ridiculū est satis et abhominabile dedecus ut traditiones quas antiquitus a patribus suscepim? infringi patiamur. scilicet sine causa. ut ibidem Archidia. et ergo cōgruenter figurā venustissime iubilatiōis renouemus in nostre remediū nouissime translatiōis.

Felix Nunc scio vere verissime te supra dixisse. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nūc dies salutis: imo sup salutē et om̄e mūdi pulcritudinē sūt dies tue iubilatiōis iocundissimi: ut dicam? cum iusto Symeone. Nunc dimitte seruum tuū dñe: s̄m verbū tuū in pace. qz videt oculi mei salutare tuū. tam glorianter venturū. Et quid nobis prodesset christū fore natū: et in vlnis iusti Symeonis fuisse p̄sentatū: si saltē presentati n̄roz p̄ctorum mole grauati minime gustarem? occurramus igit om̄s in vnitāte fidei et agnitōe filiū dei. ad Ephe. iij. Preoccupem? faciē eius in p̄fessione. Ps. xciiij. Quia hora est iam nos de somno surgerem? at p̄prior est n̄ra sal? q̄s cū credidim?: put p̄tactū est. et quod prope est in esse in re et in spe. ibidem et ff. de fideius. l. j. cum p̄cor. Unde dixit nobis Paulus. Videte itaq; quomō caute ambuletis: nō quasi insipientes sed sapientes redimētes t̄pa: qm̄ dies mali sūt. ad Ephe. v. Et dicam? cū btō Job. c.

Dialogus

xxij. et quis mihi tribuat vt cognoscā z inueniā illum et veniā vsq; ad solium eius. ponam corā eo iudicium: z os meū replebo increpationibz. id est peccatorum confessionibz: z dicam cū Salomone. Scio enī q; homines stulti non apprehendent eam: videlicet iubilatiōis salutem: z homines sensati obuiabant illi. homines alti nō videbūt illam. longe enī abestis a supbia z dolo viri mēdaces nō erunt illius memores: z viri veraces inueniunt in illa: z successum habebūt vsq; ad inspectionē dei. **Eccī. xv.** Et fm Aug. in sermōe de purificatiōe virginis **Marie** depcando proferam deuotissime prout **Symeon** p̄dictus. Et hoc illi concessus erat iam decrepito quasi desideranti et suspiranti. eructanti quotidie in oratiōibz suis. et ego dicam quādo veniet: quādo videbo: putas dura bo: putas me hic inueniet: putas isti oculi videbunt p̄ quē cordis oculi reuelabūtur: dicebat isti videlicet saluator in oratiōibz suis. et p̄ desiderio suo accepit respōsum q; n̄ gustaret mortē nisi videret xpm dñi. **O** altitudo diuitiarū sapie et scientie dei: cuius incōprehensibilia sunt iudicia z vie inuestigabiles. z cui? misericordie nō est numerus. perfice in nobis grām tuam vt qui iusti **Symeonis** expectationē implesti. vt sicut ille nō vidit mortē priusq; christū dominum videre mereret. ita z nos mortē non gustemus priusq; saluberrime imo felicissī

Jubileus

me tue iubilatiōis beneficia iubilanter obtineamus. Amen quippe dico vobis. qz multi pphete z iusti cupierūt videre que vos videtis z nō viderūt. et audire que vos auditis z nō audierunt. **Math. xij.** Et beati oculi qui vident que vos videtis. dico enī vobis q; mlti prophete z reges voluerūt videre que vos videtis zc. Et igitur Amen dico vobis. quicunq; dixerit huic monti: mitte te in mare z nō hesitauerit in corde suo sed crediderit: qz qd cunq; dixerit fiat: fiet ei. propterea dico vobis Omnia quecunq; orantes petitis: credite z accipietis z veniet vobis: prout p̄mittit. et ideo petite z dabitur vobis. querite z inuenietis: pulsate et aperiet vobis. omis enī qui petit accipit: z qui querit inuenit z pulsanti apperiet. **Math. viij.** Et dixit **Seneca.** Qui timide rogat docet negare. Et **casiodorus** Iustus est vt iugiter rogetur iste qui si nō peratur offenditur. Quibus instructibiliter sup mirando iugiter studio felici feliciter p̄penso: resultat abundās conditoris almi pietas z fulgens eterne lucis claritas: ingēs summe maiestatis humilitas: z ardens feruentis amoris auditas: cū excedat merita supplicii: precellat vota depcantiū preueniat affectus p̄sumentū: imperat trepidantibz animis orare stupentium. et corroborat mentes z corda timide petentium: in finem vt mereamur assequi quod promisit: amēt qd precepit: possideant quod ab eterno preparauit: z ad h̄ dat pia remedioz cōdimenta: confert animarū incitamenta: infert desiderioz dispoimenta: et dat armorū preparamenta. Que cuncta illustrissime plustrentur et experienter denotentur per nostre superuenture iubilatiōis inclite bñficiā vobis clementer concedēda si rite per eum petieritis qui petere iubet z mādāt z imperat et regnat gloriosus per secula.

Finis.

Recapitulatio de anno iubileo. Felix.

Idi turbam magnam quam dinu-

v merare nemo poterat ex omibz gentibz et tribubz et populis et linguis. Apocalip. vij. et fuit gens absqz consilio et sine prudentia: vti nam adhuc saperent et intelligerēt ac nouissima pviderent. Deut. xxxij. et errores emendarent. Nam dicit lex. Humanū est peccare: sed dyaboli cum perseuerare. C. quōz q̄ndo iudi. l. Cōsentaneū. Et hui⁹ erroris causa fuit principal: qz lex perijt a sacerdotibz et p̄siliū a senioribz. Ezech. vij. qui in ea est ars artū: vtz in aīaz regimie tenebant fore pfundiores. sz ceci fuerūt et duces cecoz. et fuerūt pastores q̄ pascebāt semetip̄s. Ezech. xxxij. de q̄bz dicit dñs p̄ p̄ham. Ele pastozibz q̄ dispergūt et lacerant gregem pascue mee. Hier. xxxij. Et itez dicit eisdem. Sup pastozes irat⁹ ē furor me⁹. Zach. x. Quia oues eoz errauerūt et perierūt. Et repromissio neq̄ssima mltos perdidit. Eccl. xxx. et h̄ si gnauer in p̄ime p̄teriti laudabilis anni desideratissime iubilatōis bñficio.

Iubileus O felix cantor Thuriceñ nōne auris mea iuxta os tuū fuit dū nup̄ oi laude dignissimā dyalogose collatōis p̄scripsi cō mēdatōz i n̄re iubilatōis decorē. et d̄ cōtīgētibz et attīgētibz n̄re solēnitat̄ cōmer tūū nihil aut paz omiserūt. et h̄ fuit op⁹ xpi et ei⁹ vicarij: sz nūc p̄bū dī adulterab.

Felix. Hoc exponit fm Bre. mora. xxiij. c. xv. Adulterari nāqz est p̄bū dei aut aliter sentire d̄ illo q̄ est. aut ex eo nō sp̄iales fruct⁹ sz adulteri nos fetus q̄rere laudis hūane. Hec ille. Un̄ p̄dicantes p̄cepū dñi videntes oues errantes. et sic tanqz stultū populū Romā q̄retes: adulterinos hūane laudis sermōes q̄rebāt. et primioribz iminētibz picul illoz q̄z curā gerebant aīaz. imo q̄si letaliū vulnez. liuoribz medelā dū potuerūt nō ponebāt. et dum voluerūt nō poterāt. et igit p̄les currebāt et vix vn⁹ accepit brauiū. et multi ab oriēte et occi dēte venerūt. et pauci cū Abraam ysaac et Jacob recūbebāt i regē ce. Bath. viij.

Iubileus Hanc sibi quodāmodō nobilitas legē ponit p̄tutū vt debere se qd̄ sponte tribuit extimet. et nisi in bñficijs suis creuerit. nihil se p̄stitisse putet. et sunt verba sc̄ti Breg. de dona. c. j. et dic Salomō. In omni dato ne des tristitiā verbi mali. Eccl. xviij. Un̄ si penitet te fecisse venerabil̄ h̄mōi collatōis recōmēdatōez: rē et meritū perdis. xxiij. q. vi. §. Ex his.

Felix Dixit Seneca. Parce lauda: parti⁹ vitupera. Similr rep̄hēibilis est nimia laudatio vt imoderata vitupatio. Illa qd̄ sapiens si in cō mēdādo procedas vt conuētere nō erubescas.

Iubileus Forte penitet te fecisse hoīem ad n̄re iubilatōis bñficia per tuoz dulcissima p̄boz. **Felix** Dū eram paruul⁹ ait Paul⁹. j. Cor. xij. Lo cōdimenta flexibilē. q̄bar vt puul⁹. sapiebā vt puul⁹. cogitabā vt puul⁹. qñ aut fact⁹ sū vir. i. senior euacuani q̄ erāt puuli. Videbā em̄ tūc p̄ speculū in enigmate. nūc at facie ad faciē. i. māifeste fm Aug. aut exp̄ienter fm q̄ experientia rex est magistra. et veritatē rei demōstrat. de elec. q̄ sit. li. vi. cū p̄cor. Et p̄teritoz exp̄ientia nos instruit ad futura. ibidē p̄ Archid. et supplendū est qd̄ esse de exp̄ientia p̄bauit. eo. ti. li. vi. vbi mai⁹. et Jo. mo. dic̄ ibidē. Preci⁹ ratio scire futura facit. et cuilibet artificio p̄bet exp̄ientia nutrimentū. ff. de le. iij.

Iubile Qd̄ sel placuit: ampli⁹ displice. (l. Legatis. §. a matricibz. re nō d̄z. vt. c. Qd̄ sel. de re. iū. li. vi. Displicet imprudēs vñ pla

Recapitulatio

cere studet. Et os bilingue detestabat Salomō Proverb. viij. et ibidē. c. xviij. dicit. Verba biliguīs q̄si simplicia et ipsa pueniūt vsq; ad interiora ventris. Et eccl̄i. v. Sup̄ furē em̄ est cōfusio et p̄nia et denotatio. i. dānatio pessima sup̄ bilin

Felix Primo nosmetipsos corrigere debem⁹. et q̄ se corrigit nō (quem. est ab alijs corrigēd⁹. et postea alios si vult: vt le. et no. iij. q. viij. po. stular⁹. et mlt̄ se. Vñ si q̄ dicit q̄ mihi vident corrigēda correxero: alioz correctō nē nō expectabo. vt no. ibidē. et infra clari⁹ dicit. et no. p Bonifaciū in. c. vlt. de

Jubileus Est iste est ille sc̄tissim⁹ in xp̄o p̄r et vicari⁹ (sen. ex. li. vj. dñi nr̄i Jesu xp̄i q̄ mire deuotōis affectu volēs hūanū gen⁹ qd̄ ad suos fines pueniat lucrifacere deo. et igit̄ dudū vicz de āno dñi. B. ccc. fecit et salubriter creauit nos. et ille nec sui successores vsq; mō mutauerūt. imo roborādo pfirmauerūt. et igit̄ os in celū ponis si aliq̄ p̄ nos et alia q̄ pri⁹ ipe magne deliberatiōis arbitrio pcepisti sinistre machinādo in corde tuo puerissimē

Felix Aperiā in pabolis os meū: loqr̄ ppositiōes ab ini⁹ (presumpisti. tio. q̄nta audiui⁹ et cogui⁹ ea: et p̄s nr̄i narrauerūt nob̄ et n̄ sunt occultata a filijs eorū: vtinā sapient et intelligerēt ac nouissimā pviderēt: put p̄ dixim⁹ et videb⁹ q̄ erūt no **Jubileus** Parabole fm̄ Ihs̄. et bi. j. c. xxxv. uissimā peiora p̄orib⁹. circa finē sunt cōpatio ex dissimil̄ libus reb⁹. s; ppositiōes fm̄ Aug. sup̄ ps̄. lxxvij. sunt pbleumata seu qōnes. Et ch̄ist⁹ parabolas ppositionesq; retulit. Dicat igit̄ admirationis tue sollicitudo

Felix quid p̄ tanti p̄ncipis et pontificis et sequatiū decreta dictauerit? Dicim⁹ q̄ o. reuolauit ad a. id est xp̄s extremitatē traxit ad p̄ncipiū. vt. xxxv. dis. Ab exordio. et nos extremitatē tue iubiliatiōis vltimo celebrate trahim⁹ ad p̄ncipiū. qd̄ quidē extremū tanq̄ futurū p̄tūc et tpe p̄me nr̄e cōpilatio nis pphenizare nō potuim⁹. licz p̄ncipiū sup̄ficialr̄ et ei⁹ m̄ysteriū cōiūctib⁹ ocu

Jubile Edissere nob̄ parabolā 33zaniōz in p̄ncipib⁹ (lis p̄sperim⁹. finib⁹ nostre solēnitatis in tue p̄pensionis facultate tam irreue

Felix renter exortoz et fortassis eadē leuitatis p̄pendiculo destruēdoz. Tetigi notāter in tue iubiliatiōis repetitione circa p̄ncipiū. auaricie causaz maloz oim̄ radicē ab antiq̄ Romanis increatā. et q̄ olla noua capit in ueterata sapit. Et insup̄ ppl̄i stulti vrbē q̄rentis inertē stulticiā. et stulti aliqñ sa pere inbent. sed nō aduertūt. et nūc scio vere b⁹ corrosiōis maculā cū ambitōis

Jubileus antique nō deficiētis cōtaminatiōe nō fore penit⁹ abolitā. Dic clari⁹ cui p̄cept⁹ fundamētalē audaciā: lati⁹ indies p̄p

Felix Audi remotā ab antiq̄s nr̄e ppositiōis staterā lācib⁹ equa⁹ (landā. libus p̄pendiculatā. Constat ex cronici q̄ creato quondā Nicolao papa q̄rto summo p̄tifice de ordine frat̄z m̄ioz de āno dñi. B. cclxxxvij. xv. die Februarij: qui sedit ānis q̄tuor. mēse vno. dieb⁹. xvij. et extūc illo mortuo se des aplica vacauit ānis duo

Jubileus. Et q̄re tam imense regiminis bus: mēsi tribus: die vno. apex dignitatis eccl̄ie vnuer salis et vicari⁹ dñi nr̄i Jesu xp̄i gubnatore caruit: et p̄ tanta tpa p̄tās piscatoris spiritū quodāmodo penit⁹: et nō sine graui piculo totius orbis exalauit:

Felix Hoc ambitōis proteruissimē necnō rapac̄ et inuidie calliditatis curiositas cardinaliū fecit: p̄tūc de gallico et ytalicoz climatibus partialitatis vicio et ipsoz in ciuitate Parusina in **Jubile** p̄sumatiōis vidi finē. et quō demū hui⁹ seditiōis et dissensiōis fuit termiata partialitas:

De anno iubileo

Felix Ecce ille q̄ dū vlt spirat: dispersos vni⁹ fecit volūtatis in certū Sim plicianū heremitā dictū Petz de mōte morone monachū. cui dum fuit electiōis decretū p parte cardinaliū cōcorditer z reuerēter pntatū: tanta vi resistebat q̄ tādē z post mltā clā de terra recedere p̄tendebat. z finalr deuotissi mis exhortatiōibz vix p̄uict⁹: nolēs āpli⁹ resistere volūtati diuie: pontificatum assumpsit. z p q̄nqz mēses z octo di⁹ es z nō vltra in papatu remāsit.

Jubileus. In quem finem refers hmōi res gestas. et ad quid pro vel p̄ nre solēnitatē iubilatiōē p̄sumis an⁹ **Felix** Tu nosti q̄ tiq̄s historiāz relaxationes fore p̄nunc refricādas: semel malus p̄sumit mal⁹. vt dīc reglā iur⁹ li. vj. p dictū Bonifaciū octauū cōscripta. Itē p̄sumit licitū ex q̄litate p̄sone qd̄ als erit illicitū. z econtra. ix. q. ij. Augdu⁹ neū. Itē nō p̄sumit bonū de malo neqz malū de bono. xl. vj. di. sūt nōnulli. in fi. et q̄ sel fuit bon⁹: sp̄ p̄sumit bon⁹. z ecōtra. ff. de accu. sic. s. hmōi. ff. de re. mili. Nō oēs. s. a barbari Et dixit xps. Nō p̄t arbor mala bonos fru. facer. arbor bona bonos fructus fac. Math. vij. Et dixit Pamphilus. Arbore de dulci dulcia poma cadūt. Vñ p̄tea scias q̄ iste Petr⁹ fuit noīat⁹ Celestin⁹. v. bon⁹ pastor ī p̄plo p cui⁹ electōez tor⁹ mūd⁹ gaudīo mag⁹ fuit gauis⁹. et econtra tibi dicā de dī

Jubileus Dic vtriusqz gesta clari⁹ vt ad final⁹ tue itētiōis pueniam⁹ cōclutionē **Felix** Scias q̄ iste celestin⁹ fuit elect⁹ d̄ āno dñi. D. ccc. xliij. quātoti⁹. die. v. Julij. in dicta ciuitate Perusina z p̄nter cōsecra tus: z in b̄ modico sui p̄tificat⁹ tpe mltas enormitatē exorbitātiās tā int̄ cardinales q̄ alios curiales radicē cū strēnuitatis p̄tinuatiōe patēter extirpauit. z int̄ cetera decretalē Gregorij⁹ decimi q̄ icipit Vbi piculū. de elec. li. vj. ad suas vires restituit quā Adrian⁹ papa. v. ad oēm ei⁹ effectū suffocauit. z Iohes. xxj. su⁹ successor hmōi sup̄p̄sionē ratificauit. q̄ decretal⁹ int̄ cetera hz p̄ cardiales ī cō clauī in electiōe pape diu⁹ solito imorātes put ān suā electōez in p̄clauī cōmo ratū certissimos interstitij tpm determinatiōes z more penas z in hec p̄ba Vex si (q̄d absit) in fra tres dies postq̄ vt p̄dicat cōclane p̄fatū idē cardiales intraue rint nō fuerit ipsi ecclie de pastore p̄uissuz. p spacij q̄nqz diez. imediate seq̄ntiū singul⁹ dieb⁹ tā in p̄radio q̄ in cena vno solo ferclo sint cōtenti. q̄b⁹ p̄uissioe nō facta decursis: extūc tātmōdo p̄ais vinū z aq̄ m̄strent eis dē dōec eadē p̄uissio subsequetur zc. et iste mod⁹ fuit extunc solēnit⁹ fuit. z nō illo tpe dū vt p̄mittit⁹ p

Jubileus tantā morā steterat in electiōis negocio cardinaliū cetus. Dic rogo qualr fuit Bonifaci⁹ octau⁹ nre iubilatiōis insti tutor z rector: huic Celestino successor tā recēter subordinatus z etiā imediat⁹.

Felix Audi mirāda p̄t seq̄ntia memoriter p̄pendēda. z p̄pterea vt sue deuotiōis articlo sit mior fides adhibēda q̄ pri⁹ z tpe cōpilatiōis pri me nōdū mihi fuerāt tā notabilr notificata. z quō cū gestibz p̄nt⁹ iā p̄terite iu bilatiōis sunt merito cōpēsanda. Accidit dū celestin⁹ p̄dicat⁹ ī papatu p vim re tētus maneret. z p̄tutū signa mōstra q̄z patraret. z ipse q̄z nocturno suo stratu quiesceret. p̄fatus Bonifaci⁹ q̄ p̄tūc erat p̄sbyr cardinal⁹ de anania nūcupat⁹. p vnā tubā ter locut⁹ ē eidē Celestino: ac si foret vox diuina dicēs. Petre surge z renūcia papatui z des illi de anania cardinali. q̄ surgēs tertio monit⁹ renunciā ans put potuit vt le. z. no. de renū. c. j. li. vj. et ad man⁹ illi⁹ cardinal⁹ disponēs q̄ dū talr dolose p̄ mltos insup tractat⁹ intrauerat. z Bonifaci⁹. viij. noīatus fue rat reguit fenerissime Romāos nobiliores mltuz molestādo. z p̄stim p̄ Jacobū

Recapitulatio

de columna et Petru nepotē eius olim cardiales et alios eiusdē stirpis censurā
ecclesiasticā et penis alijs psequendo. put hec et alia plene describūt. c. j. de scis. li. vi.
vñ finalr eadē pgenies de colūna et sibi adherētes eundē Bonifaciū insequētes
et capiētes: et in carceribz fame mori facientes. et ita q̄ de ipso talr scriptū est In
trauit vt vulpis. reguit vt leo. et mortu⁹ ē vt canis. Electus em̄ fuit in Neapoli
anno. M. cccxiiij. in vigilia natiuitatis dñi et coronat⁹ apud sc̄m Petz in Roma
Hic ex arrogātia vt faceret sibi nomē ppetuū vt Eleazar de q̄. j. Reg. viij. q̄ vo
lūtarie sub elephāte pstrat⁹ succubuit: p̄mū collegit decretales extrauagātes et si
bi placētes. et p̄mū p̄dictā decretalē Ubi piculū. de elec. li. vi. et mltas p seipz
dictari fecit. q̄ hō sagax et magne litterature fuit. et sextū libz decretaliū taliter
cōposuit quē su⁹ cardinal: vicz Johes mōachi glosauit. Et anno p̄nter. Mccc.
vt fama sua p mūdū lati⁹ crebresceret. annū iubileū p̄stituit. et p mltā Petz vicz
Celestinū q̄ ad ipi⁹ monitōez papatui renūciauit in carceribz teneri et mori p
misit. et sic bñfactorē suū turpiter ingtus remūerauit. qui qdē Petz p̄t mirāda
q̄ gessit in vita sua post p clemētē q̄ntū in concilio Vyenensi. canonizat⁹ extitit
Scriptū est em̄ q̄ pl⁹ atrocius peccam⁹ in sc̄m virū q̄ in aliū psequendo. vt de
calū. c. j. cū cōcor. Sedit autē idē Bonifaci⁹ ānis octo. mēlibz nouē. diebz. xviij.
et talr put p̄mittit vitā finiuit. Et si iustū dei iudiciū tue discretiōis arbitriū
cōsiderauit. dñs ipm in q̄ peccauit elegāter puniuit. vt de elec. puida. li. vi. cūz
concor. Nā qz sanctū virū strictissimis carceribz mori fec. et ipse p carceres vitā
terminauit et dñs pessimū ingtitudis sue viciū recōpēsauit.

Iubileus Quid autē ex p̄missis cōcludēdo colligere finalr conaris?

Felix. Nō aliud nisi put est p̄tractū. qz de malo nō p̄sumit bonū rē. et put
ex gestis summoz pōtificū videt diuulgatus: ipse fuit tyrān⁹ crudel: et
p̄sul amarissim⁹ et pōtifer ābitiosissim⁹ et i ipso suis diez tpibz n̄ appuit alic⁹ sti
gma deuotiōis aut sc̄titarū appar⁹ S; qz fuerat ytalie patrie fuit amator elatis
sim⁹: et q̄ toti⁹ mundi munera auri dignissima sibi et suatibz affluerēt p̄tū nou⁹
ille mod⁹ subtilr fuit inēt⁹. et p̄prie talē fecit iubileū. Martin⁹ papa. v. vrbis alijs
nus ad clamorē Romāoz suoz cōciuiū extra ritū et ordinē p̄orē nō instigatiōe
deuotiōis q̄ naturalr nunq̄ fuit in eis. s; qz p absentia Romae curie depaupati
nimis desiderabāt aduētū tue iubilatiōis. vt dic. l. ij. C. de cōmer. et mer. Non
solū aux barbari minime tribuāt. s; etiā apud eos si inētūz fuerit subtili auferat
ingenio. et h̄ ingeniū fuit apud dictū Bonifaciū et p̄ntibz diebz in curia Ro

Iubileus. Sepe sinistra p̄ncipia ad felī (mana videt cōtinuatus.
ces pueniunt exit⁹. vt Jacob p supplātationē fr̄is Esau p
uenit ad felicē bñdictiōem et seges q̄ lepta manu serit munda tñ metit. et ex adul
terino cōcubitu pulcra soboles nascit. sic etiā pecunia q̄ p symoniā acq̄rit. felis
cēbz exitū cum paupibz p̄futura erogāt. j. q. j. s. Obiciūt. et ita patēter videt q̄
p maliciā sacerdotis et summi pōtificis. dum tñ als per eccliam tollerat aucto
ritati sue neq̄q̄ derogāt. et p̄nter hodie videt et fuit hacten⁹ tentum et suatum q̄
summi pontifices dāt in effectū singul⁹ psonis n̄re iubilatiōis indulgētiās: et sin

Felix. Vez dicis. s; in aliū si (gularit aut vniuersalr idē valentes.
nē tibi deducā: put finalr cōcludā q̄re p̄ntis feci collatiōis recap
tulationē. Nā dicūt iura pro et cō q̄ p̄ncipiūz videt spectādūz. de q̄ de cen. Sci
entes. et dicit canon Nalo inchoata p̄ncipio vix bono exitu peragunt. lxx. dis.
miramur. et qd ab initio nō tenet postea nō cōualescit. ff. de re. iū. Ab initio. de
excep. cum venerabil. cum cōcor. i glo. vlt. et nō firmat tractū tpis qd d iure ab

De anno iubileo

initio nō subsistit. *De re. in. li. vi. cū concor. z nō est nouū q̄ ad p̄ncipiū trahit si
nis. lxxv. di. Ab exordio. z q̄q̄ finis trahit ad se p̄ncipiū. xij. q. ij. c. vlt. z per
duo extrema colligit mediū. xxvij. dis. Quia sūt. z q̄q̄ mediū trahit extrema
ff. de le. iij. qui sel.* **Iubileus** *Et qd h ad p̄positum.* **Felix.** *Habeas patien
tia et perpende
nostre intentiōis casuz z euentū de mltis vt q̄ nō p̄sunt. singla tñ collecta inuēt
finalr colligēdos. Scis q̄ institutor et rector z factor z creator iubilatiōis tue
fuit in oī bonitatē ope corrupt.* Cognouim⁹ Bonifaciū. ix. qui sedit ānis. xij.
mēlib. xj. q̄ put p̄mittit celebrant tertiū iubilenz: sub q̄ symonia ceteraq̄ con
uicia p̄ frequentatiōe n̄ fuerit palliata. z illū seq̄bat Innocenti⁹. vij. q̄ sedit ānis
duob. dieb. xx. quē seq̄bat Gregori⁹. xij. q̄ legitime sedit in papatu anno vno
mēlib. v. dieb. xx. quē seq̄bat Alexāder. v. frater minor. q̄ sedit mēlib. x. dieb
octo. hi tres p̄t ipis breuitatē modica pegerit. z hūc Alexādz seditiose (vt fert)
interemit Johānes. xxij. qui sedit lūme in papatu ānis sex. z licet ante z i pa
patu mltas exercuerit enormitates: q̄re depositus fuit in cōcilio Constantiē.
et hunc seq̄bat Martin⁹. v. cui⁹ officiales in dieb suis infinitos inuenerit qua
ritie cupiditatē acq̄sitiōis pecuniar. modos p̄us nō excogitados. hūc seq̄bat
Eugenius. z si qd boni qd raz erat ipm inuenerit. nouit mund⁹ vniuersus z Fe
lix q̄n⁹ inobediētia sua se decepit: z decepta fuit ecclia in cōcilio Basiliē con
gregata. Plunc aut Nicola⁹ modern⁹ q̄ntus. quis q̄lis sit z fuerit. is q̄ cuncta
anteq̄ fieret nouit. denotauit radicē. Et ne incidam⁹ penas maledicentiū p̄n
cipi. vt de maledict. c. j. xxij. q. j. Parat⁹ ē. C. si q̄s impe. ma. l. vnica. Nā ip̄e le
gib solut⁹ ē. ff. de le. l. p̄nceps. et qd p̄ncipi placuit: legis hz vigorē. insti. de iu.
na. gen. z c. j. qd p̄ncipi. z papa a nullo p̄t iudicari: nec etiā ab vniuersali cō
cilio. de elec. Significasti. saluis statutis p̄cilij Constantiē. z ip̄e oīa iura hz
in scrinio pectoris sui. de p̄sti. c. j. li. vj. cū p̄cor. z suis successoribz legē imponit
xij. q. iij. nō licz. xvj. q. j. q̄ iuxta. z ip̄e sol⁹ vocat⁹ sum⁹ p̄difer. d. p̄sti. c. j. li. vj. cū
concor. z si ex certa scia mādāt iuri p̄riū ē obediēdus. etiā si sit dur⁹. de offi. de
le. Ex p̄te. z i glo. z p̄t tollere z moderare p̄uilegia p̄ se data. d. sen. ex. c. vlt. li. vj
de p̄uile. ne aliqd. z renocare p̄t fctā p̄decessorū suoz tāq̄ male fctā vlt surreptitia
de h̄ de re iudi. cum olim. et qd aucte pape sit: aucte dei sit. ita videlz clauē nō
errante. z h̄ vez si ex iusta cā fac. de trāsla. Inter corpalia. Papā tñ fallit obli
uio. vt le. z no. de cōsti. c. j. et licz sit solutus legib. tñ fm leges viuere dz. ff. de
legib. l. princeps. Vñ de papa moderno. vtz Nicolao. v. qd dicem⁹: nisi lau
dis z glie z honoris potētat⁹ z oīstut⁹ z honestatē conat⁹. Sz put narrauerūt
nob̄ p̄res n̄ri z seniores n̄ri p̄nunciauerūt nob̄ de p̄teritorū pontificū summorū cu
rialibz. z nos etiā aliq̄s patētē vidim⁹. z p̄nunc de p̄ntis p̄ntificū summū z alio
rum statibz cōparatiōis apportionē fecim⁹. z p̄ antiq̄s historiāz scripturas infor
mati sum⁹. z nunc facie ad facie expiēter videm⁹ q̄ in curialibz et officialibz p̄
maiorē z vsq̄ ad mīmū nūq̄ visus ē execrabilioris exorbitatiōis. direptiōis. de
ceptiōis. circūuentiōis. derogationis. decerptatiōis. depdatiōis. expoliatiōis.
exactiōis. corrosionis. z omis si audem⁹ dicere simoniace prauitatis. adinuen
tionis noue z renouatiōis antiq̄ p̄tinuatōis vsus z exercitatio p̄tinua q̄ p̄nūc
et tpe pontificū moderni z indiea dilatat⁹: z intm q̄ pauper nullus est adiutor
nec scire poterim⁹ q̄scunq̄ cuiuscūq̄ status fuerint de suis obrētis aut obtinen
dis grā: iusticia: p̄uilegioz securos. nisi illos dumtaxat q̄ pinguiora. imo pin
guissima tradiderint aut p̄miserint munera. z ibidē doctus vlt peritus aut nos

Recapitulatio

bilis seu pauper clericus quantūcūq; litteratus pre diuite pecunioso nō habz
 ante lationis priuilegia. etiam si in omni deficit scientia: nec est qui deferat aut
 tradat seu porrigat inopis alicuius supplicationis cedulam: quantūcūq;
 modicā: manu nō pilosa. z si quis angustiatu vel anxiatus aut egen⁹ iusticie
 vel iuris expeditionē petierit: certus est q mun⁹ iudicium puerit. vt dicā sum⁹
 mo pontifici cū suis curialib; per ppham. Et filij Tyri in munerib; vultū tuū
 deprecabunt oēs diuites plebis: q veniūt in fimbrijs aureis circūamicti varia
 tibus. id est de vario vestitu p̄cioso. p̄s. pluū. sed ad dyabolū paupes. Et si sint
 dicentes papā de simoniaco actib; talr corā ipso aut ante faciez ei? z in sua cu
 ria ppetratis impeccabilē z magi q̄s de alijs pctis: videlicz heresi: fornicatiōe z
 homicidio zc. hi errant corde: fm theologos asserentes: quis enī apostolic⁹ nō
 posset vendere corpis xpi sacm: cū vn⁹ aplicus videlz Judas scarioth vendi
 derit totū ch̄stū. Et scribit de Iohē papa. xxiij. q Alexandrū papā vt p̄fertur
 sibi p̄decessorē in ciuitate Bononiē cōmorantē infici fecerat p veneni potatio
 nem. et Eugeni⁹ papa ordinauit sue iuris forma quendā militē de bentafolijs
 legum doctore cū Bononiē. in petias talliandū. Nonne cōmiserunt ambo
 homicidij reatū. sed iura n̄ra hoc nō concedunt. vt leg. z no. lxxij. di. Si q̄s pe
 cunia. Nihilomin⁹ tū dic canō Si papa. xl. dis. ex gestis Bonifacij martyr in
 rubro. damna aplicus q̄ sue z supne salutē negligēs. z sic si p boiem nō iudi
 catur nisi in causa heresis p alijs tū criminib; sicut ali⁹ homo et gū⁹ p̄p sue di
 gnitatis p̄minentia dāna a dño put plene colligitur per durissimas seueritatē
 et crudelitatis penarū cōminatiōes in iamdicto caplo cōphensas. Et nunc
 reuertamur ad ppositum. Nōne plati seu p̄fecti clerici vl laici cuiuscūq; status
 vel conditiōis fuerint vibem Romanā ppter: aut per indulgēcias vl alias cau
 sas visitantes: z tales scelez excessus p̄meditātū p̄spiciētes absq; alijs pronūc
 reticendis inde deteriorant et scādalizant. cū nutu vel verbo dicat vicari⁹ dñi
 n̄ri Iesu xpi: put inq̄t xps. Exemplū ei dedi vob vt quēadmodū ego feci vob
 videlicz p me aut meos. ita z vos faciāt. Joh. xij. et insup dicat aplicus cum
 coaplo. vicz Petro: cui⁹ vices gerit in terris. Ch̄st⁹ passus est p nob vob relin
 quēs exēplū vt seq̄mini vestigia ei⁹. q pctū nō fec nec inuēt⁹ ē dol⁹ in ore eius.
 j. Pe. ij. Et his vestigijs q̄ dixit idē Petr⁹. Aurū z argētū nō ē m̄hi. fuit z est
 inductū: vt ipsi⁹ videlicz Petri successores plūbeis sigill⁹ vti deberēt. sed in p̄iā
 omis alchimista deficit. q̄ sol⁹ papa de hoc vilissimo metallo aurū purissimum
 producit: et pl⁹ p̄nūc q̄s **Jubileus** Scriptum est. Facti p̄uersitas nō
 vnq̄s fieri cōsueuerit. transeat p̄sumptorū in exēplū. de
 trāsla. q̄nto. z est difficile nimis argumētare ab exēplo p̄ncipis. vt le. z no. in. c.
 venerabilē. de elec. et in glo. hoc est exēplū. vñ Archid. in. c. j. de re iudi. li. vj.
 mouet q̄stionē z arguit pro z c sup eo vñū exēplis q̄rūcūq; vti rōnabilr po
 terim⁹: z demū pcludit q̄ illa exēpla q̄ p̄tinent sincere pietatē opa z sine scri
 pulo residere p̄nt in p̄scie Felici habitaclo. q̄ illa secure sint seq̄nda. et ab ipsis
 argumēti determinatio rōnabilr ē formāda. sic xps locut⁹ ē in pabolis z p exem
 pla vitez fmōis nob tribuit formā p̄ssime p̄uersatōis: vñ dimittam⁹ has ere
 crabili exorbitatiōis p̄palatiōes. z p̄seq̄mur p̄ncipal⁹ matie recapitulatiōes. Vñ
 dixit aplūs. Colloquia mala corrūpūt bonos mores. j. Loz. xv. xxvij. di. Tur
Felix Sum p̄tent⁹ z ad p̄terio⁹ (bat. et Paul⁹ recepat a Therentio.
 ra pcedam⁹. dixim⁹ q̄ supra de tue iubilatiōis origine: ac de ipsi⁹ cō
 ditore in q̄b; videt̄ euidenter q̄ opus cōmendat artificē. z econtra vt dicit lex in

De anno iubilæo

autem. de mona. §. Hinc cogitandū. coll. j. Opus etiā nō tm remunerat: sed voluntas. de pe. dis. j. §. Sic autoritas. et exitus acta pbāt. fines sō pugna coroz nāt. C. de iudi. l. rem nō nouā. in fi. Hoc p̄supposito cōstat q̄ q̄tū possibile fuerat z ingenij capacitas pficere poterat tue iubilatōis celebritatē. sollicitudinis mee poterat? cōmēdabat. hinc p̄ extensū q̄si oīm z singloz hoīm ad tue solēnitatis cōtinuationē posui p̄pationis z dispositiōis exercitatiōem. z demū gratiōissimi fruct? illi? benignitatē. et cetera q̄ p̄fecerāt ad tue deuotiōis edificatiōez. sed hec in expiētie necnō euidētie practica nō vidim? executionē satis cōpetētē et primū qm̄ ecclīaz plati: pastoresq; de grege sibi cōmisso piculose tepiditatis lassati cōuicio: z in sue sollicitudinis p̄ scōz patrū decreta sibi cōmisso diuinitus officio quassati nimis tepore tristissimo tāq; canes muti nō latrātes. in eo videntur qz viderūt volētes intēdētes seq; cōtinuo p̄parātes z disponētes ad itinēstanti labores z ad tāte pctōz remissiōes: abolitiōes: ac ad tātaz etne salutis grāz magnitudines tacuerūt. z tanq; oues errātes deuare. z tanq; equ? z mulus in quib; nō ē intellect? vagātes lamētabilr reliq;unt. vidim? tm̄ illos q̄ oues p̄pas nō habuerūt in multoz monasterioz ambonib;: z p̄sertim de medicantiū fīm ordinib;. qui magnā in p̄missis z exquisitis sollicitudinis diligentia p̄fecerūt.

Jubile? Fatemur inq; hmōi medicantiū p̄fessores (licz in terre fructib; sint paratissimi messorēs) tamē in ecclīa dei z semināt z plātant z rigant z fructificāt fruct? vberiores. z pl? q̄ illi q̄ maioz stipendioz reddituū et puētū orbis terraz sunt p̄ceptores. vt sunt plati. maiozes z ceteri pinguiiores clerici. pastores z rectores. z etiā canōici sine regla silr z reglares. et p̄stīm de p̄fessiōe nō medicantiū. vt sunt de regla scōz. Benedicti seu Augustini mendicantiū terre cōbursantes. Et magna subest rōnis argumētatio quā tibi breuiter in pabolis demonstrabo. Ecce fuit quidā castellan? qui magne puidētie sagacitatisq; solertia p̄ inimicōz latentiū insidiantūq; iacula custodiuit. armigeris sibi deficientib; p̄ canes vigiles burgū muros z menia. sed vt hmōi canes ad vigilādū forēt aptiores z p̄iores modica siue parca semp̄ ipsis ministrabat alimēta. z curā sibi creditā p̄curauerat ingēti diligētia. Quo quidē castellano p̄ patronū z p̄ncipē ex cā remoto. z alteri armigero regimine castrimisso. qui mor nō tm familiā sed z canes delicatissime nutriuit: repleuit z fulciuit. vnde canes alimēta q̄ prius minime sufficiebāt auidius sumebāt. et solite custodie guardiam nequāq; perficiebant. et farciti nimis dormiēdo nō latrabant. et igit̄ hostes tanq; lupi rapaces priore sollicitudinis custodiā sentiētes fore sublatā castrū furtim clanculo raptim inuasērunt. Nec est pabola tue relationis paramēto formalr applicanda. Hi canes muti sunt latrare nō valentes. de q̄b; dicit canō ipsos detestabilr increpādo. xliij. di. Sit rector. et p̄pha Esa. lvi. et sunt plati clericiq; colūnas ecclīe nō fabricantes. sed potius gregem sibi cōmissaz dilaniātes. z hi pl? q̄ christ? p̄ omib; suis sunt tormēta patientes. Nā christ? vt hūanū gen? redimeret tm̄ p̄ diē z noctē torq;bat. s; illi canes muti: id est inutiles prelati. qz nō de salute oīm suarū sed tm̄ de cōmodo p̄prio sollicitat nō tantū per diem z noctē sicut christus. sed pl? q̄ christ? torq;bunt. qz sine fine recipient tormētoz supplicia. de q̄ plenissime scripsi nuper in tractatulo de p̄solatione inique suppressoz. Sed nūc ad p̄positum redeam? z de canib; latrātib; parabolā perficiam? et hi sunt de quib; dicit canō. xliij. dis. in prin. et p̄nceps ap̄lorum. ij. Petri. ij. et hi sunt fratres in mendicantiū ordinib; fidelr fīm suarū regularum leges iugiter perseuerantes. z necessitate cōpulsī vbi nō seminātes

Recapitulatio

runt vt frequē metētes: ac vino: oleo z frumēto neq̄q̄ multiplicati: nutriūt mira-
culose tanq̄ turba de dñq̄ panibz. z hī sunt tanq̄ canes fastidio refectiōis sup-
flue nō grauati. nō dormiētes sed vigilantes. z in ecclia dei pre ceteris clericorū
et religiosorū nō medicantiū cōtinuo repletorū cetibz: laudabilr latrātes. patriā
illuminātes: z vigiliās sibi deputatas solēniter pficientes. Vñ p̄sultissime san-
ctorū patrū consilio talr ordinati pmaneāt. z ne fructibz puētibz q̄z terre pin-
guiores effecti fiant muti z torpescant. z ne abūdantia t̄paliū ad instar aliorū
orbis platoz z ordinū insolecāt. papa sacerdos z pontifex summ⁹ cū ceti car-
dinaliū cum sollicitudinē ppetuo pvideāt q̄ in p̄tute tal' p̄simoniē iugit' p̄sistāt.

Felix Sum bene p̄tentus de fratrū hmōi recōmēdatiōe. sed illi q̄ pullis
coruorū inuocantibz eum: nutriendo z vultibus sicut paricibz lar-
ge prouidit ipsis fratribz sue maiestatis imperio suauit' disponit. et sufficit nos
scire q̄ curatorū negligētia i hac iubilatiōis celebritate largissima p̄les sunt pe-
riclitati. z expiēter vidim⁹ z visibilr cōguim⁹ q̄ int' hoīm cūctorū genera p̄ores
festināter p̄currēdo citius fuerit molitores. pistores z lufiores q̄ p̄ ceteri vt cōiter
fama p̄ferit: nō oīno dep̄dit: dñ si p̄pria dñt aliēa seq̄nt' diligētissime disponūt
et reuersi leſis mīme satiffecerūt. et p̄suetū sic p̄ri' p̄tinuatū opus p̄fecerūt. Vñc
nobiles cines z plebei certatim p̄currētes. hīc p̄dones z raptores z deceptores
mercatores z institores: z de oī genere hoīm dolose aut violēter res acq̄rentes
tumultuose supueniētes z nulli satifficientes. Item plati maiores et minores
ac clerici et vti iusq̄ sexus hoīes importune cōuolātes: z itinere p̄fecto ad vomī-
tū vt canes palā reuertētes. Itē religiosi et p̄stīm moniales q̄s nullo iuris aut
rōnis adminiclo videre potuim⁹ secure pegrinātes. q̄z p̄pū de iure nō hēbant
vnde sump⁹ disponerēt: s̄ tanq̄ illi q̄ cū furto faciūt elemosynā. demū p̄fecerūt
nisi de platoz aut cōuētū suoz licentia z sūptibz cōmunibz sine dolo p̄cellerūt.

Jubileus de quibz omibz sufficenter scripsimus in tractatulo priorī.
Declara precor p̄ parabolā q̄ dixisti in forma cōpetentiori.

Felix. Erat quidā patron⁹ q̄ p̄t' terre sue sterilitatē ad p̄uiniā pambula-
bat alienā inedia cōpulsus. z dñ fertilitat' t̄pe fuerat reuersus inue-
nit vasa sua vacua oī vbertate. vñ pcuratori suo q̄renti qd z q̄lia in vase q̄libet
itez reponeret. r̄ndit in vas qd p̄ri' bonū vinū retinebat: itez bonū vinū repo-
nas. et in vas qd ceruiseā p̄tinebat: talr itez ipteas: z in q̄ p̄ri' vinū coctū fue-
rat recōditū silr disponas. z qd p̄ri' aceto fuit fulcitū: itez fulcire nō obmittas
et qd ad cōpositū qd sit de rapis rapulis z oleribz p̄ri' fuerat aptatū iterū cōpo-
sitū reponas. Hic patron⁹ ē dyabol⁹ q̄ ad vasa q̄ videbant euacuata singulorū
hominū disponit reponi qd p̄us fuit insitūz. ita q̄ illd qd p̄ri' fuit aciduz aceto
repleat. z qd de cōposito fetidū priorū antiq̄ p̄uersatiōis p̄tinuatiōe nō euacuet
vñ Martin⁹ camerē. de q̄ in. c. Quāto. de p̄sue. in glo. ij. Cōposito late fetēti
queso ciba te. Qui putas exclusum crimē p̄t̄pis vsum: ac si diceret. q̄ peccat p̄t'
consuetudinē antiquā nō est eo meli⁹ put cōpositūz ātiq̄uz fetēs. z ideo dicit
lex q̄ nō debet eo melior eē cōditio furis p̄t' furti p̄tinuatiōe. ff. de furtis infi-
ciando. s.

Jubile' Et qd vltra displicuit fraternitati **Felix.** Est
Infans. tue i nre iubilatiōis celebritatez. infu-
per put p̄stat lamētabilr p̄p̄dendū q̄t homicidiōz picula i vbe pueniebāt ex
violētia: ex temeritate similr z p̄ssura. put sel' dūtaxat q̄li q̄dringenti hoīes in
ponte Tyberis miserabiliter occubuerunt. quos z illico cum fuerit circa noctis
crepusculū Romani z aduene spoliauerūt. z q̄s nouit si in contritiōe vitam con-

De anno iubileo

cluserūt aut ppetuo perierūt. Et insup dolēter referēdū q̄ p tanta inestimabili hominū mltitudine nō fuerūt cōfessores tā nūero q̄ peritia sufficiētes. imo desup negligētes: z avaricie plusq̄ alia saluti vacātes. z talr q̄ innūerabiles recesserunt hoīes sic venerāt nō cōtriti. nō iformati nec cōfidentes. z p iter talr pfectū et completū p ipsos se fore penitētes infantes.

Iubile Nec summi pōtificis nec diuī imperatorū vicariorū dñi nři Jhu xpi maiestas oīm malicijs hoīm viā pcludere: z malas hoīm voluntates ad plenū cohibere potuit. vt le. z no. in. c. Ut circa. de elec. li. vj. z in glo. sup. p. Possibile. z igit si quid vltra de pñtis recapitulatiōis matia pseq̄ volueris breuitatē benignitate

Felix Pñssimis mere cordibz in q̄busbā pñota. (pcedas z n̄ tardabis. tis aliq̄lit̄ foret dissimulādū: cū nullū bonū maneat irremūeratū p ut nullū malū impunitū. de pe. di. iij. Pñm est. z. s. Quāq̄. cū ibi no. s. heu re/ stat flebile nō tñ summo pontifici s. oibz terre pñcipibz: collegio cardinaliū et totius orbis xpīfidelīū pñtis z curatis z clericis p orbē vnīuersis eiulandū. ecce nō tñ in vrbe z signāter de natiōe romanorū s. d. totius mundi climatibz: et de omni q̄si lingua q̄ sub celo est tā in vrbe pñdicta q̄ p oīa terraz passus z itinera hoīm talr occasiōe pñtentiū: fuerunt crudelissimi latrones: fures z raptōres et pudicariū mliēz suppsiores. ita q̄ p eosdē z etiā mltaz partiū: z pñtm in vrbe crudelr peste regēte hoīes infiniti pierūt. z int̄ cetera q̄daz generose nobilitatis dñā de dyocesi Colonien̄ iuuenis q̄z pulcra: feminaz ac militū z familie decen tis societate fulcita infra Veroneē ciuitatē z padum flumiū in dñio Venetorū p q̄ndā terre baronē dictū de malatesta vi z violēter fuit oppssa. z misabili affli cta cū vno milite demū exticta. Ferē etiā q̄ vn̄ de nobilibz suis obtulerit filiā suā p dñā: prout Loth fecerat Ben. xviij. de q̄ infra dicet. vt saluaret hospites sed nō pfectit. hac occasiōe merito sūm̄ pōtifer z oēs vtriusq̄ stat̄ pñcipes la/ mētabili merore ppēderēt. put legir̄ Judic. xix. z seq̄nti. de vxore Leuite q̄ vi op pressa z mortua p ciues Babaa. vñ pls isrl̄ vehemēter cōmot̄ de eisdē q̄ s. sce lus ppetrauerāt vna die sunt occisi. xxv. milia z centū viroz armigerorū: sic ppē stupz in Dynā cōmissuz filie Aye p pñcipē terre ppetratū circūcisus z occisus et mortu⁹ ē innūerabil̄ pls Ben. xxxiij. Et infinitos isup execrabiles in b̄ āno iubilatiōis tue audiui⁹: z vidimus ppetratos excessus z eius occasiōe defect⁹

Iubileus quos referre pudet diuiti⁹. igit amorē breuitate pñāseam⁹. Placet q̄ de pmissis finē feceris. sed de alio pñcipali dic q̄re prenarrate nře iubilatiōis z celebratiōis imutationē desideraueris. z penitet te fecesse q̄ ad ei⁹ exaltatiōis

Felix Sunt cause pñic cōpetenter exp̄sse q̄ mysteriū tñ laboraueris. mibi peritiores admirant̄ q̄ ad indul/ gētiāz tue iubilatiōis adeptōez paup̄ z diues ad imparia iudicāt: z pñtm apd illū q̄ est vicari⁹ istius apd quē psonaz acceptiōes nō admittūt: nōne diues ad iubilatiōis tue bñficia largit̄ ābulabat. z paup̄ āgustiat⁹ vndiq̄ miseria pñsus in laribz suis pmanebat: nōne diues i sue natiōis terra pñstēs: lras auro cōpa ratas cū indulgētijs de plena pctōz remissiōe sibi bullatas dirigi disponebat. et miser hō nō hēbat vñ tales lras cōparare sibi poterat: nec papa nec vicecan cellarius: nec officiales sui huic pauperi tales lras gratis dare curabant. vñ q̄

Iubile pñti sint paupes: z q̄ ipsoz sit regnū celoz ex pmissis n̄ pñstabat. Tu in priori tuo tractatulo modum z formā fideliter tradidisti. et q̄ sine talium prout pñmitti indulgentiarū beneficio saluari largiter potuisti q̄ p verā cōfessionē: pñtionē z satisfactiōē. put ante indulgentiaz tpa factuz videt: oēs z singlos cū plena remissiōe saluos declarasti. et q̄si ex supabundanti

Recapitulatio

hmoī indulgētiās iduristi. z isup q cōtritiō possz eē tāta q tollat oēs penā pccī
firmit̄ asseruisti. z h remissiōis bñficiū diuitibz z paupibz foret cōmunissimū.

Sz audiamus qd vltra d̄ republica salute qz cōi xpianoz disponas z erigis in

Felix. Quis dubitat qn raritas gr̄e iuz (his mirabile caput tuū pducas.
bilitatiōis tuerit̄ talē tumultuose plalitat̄ cursuz iduxerit̄ in q tñ pa
neo p̄siderat̄ p̄siderādis q vix cētēsim⁹ verā remissiōis gr̄az reportauerit. z qd
hesitare p̄sumit q si p singla qnquētia aut decētia tal' bñficiū munificētia pan
tea retroact̄ spibz fuissz p̄mulgata. tāte mltitudis turba p pñti nūq̄ fuissz pgre
gata. z venissz tot z tātoz maloz execrabiliū maleficia nūq̄ fuissent ppetrata.

Iubile⁹ Quid at̄ ex p̄missis vt res potius **Felix** Nōne cōclusim⁹
valeat qz pereat iducere p̄sumis?

in priori tractatu
lo de tue iubilatōis āno felicissimo q sūm⁹ sacerdos z pōtifex pōtis. tāta gr̄az
artifex si bonus ē pastor i p̄lo in h placeret dño q ex sue ptāt̄ plēitudis thesau
ro nō tñ ad centū put fec Bonifaciū. viij. z nō tñ ad qnq̄gita. put ipm iubi
leum abbreviauerat Clemēs. vi. z nō tñ ad. xxv. put moderauerat Martin⁹. v.
qñimo ad. xx. vl. decē vel qnqz vl p singlōs ānos eisde rōnibz iuribz hāc idul
gentiaz gr̄az potuit donare largit̄ z tribuere sue sc̄it̄at̄ potēt̄at̄is z facili⁹ salua
re ex hac valle lacrimaz p̄ciosuz genus hūanū: put p singlōs dies dat p lfaz z
bullaz suarū tenores sel in vita z sel i mort̄ articulo. z h pie perētibz solutiōibz
in certo debito reglarit̄ cunct̄ ratato. z pñc p̄piti⁹ donauit p restauratōē Spi

Iubileus Sel in vita satis ē intelli⁹ (renf ecclie i certis dyocesiibz.
gibile: sz q qlibz expectet vsqz dū fuerit i mort̄ articulo satis ē

Felix. Uteris magne discretōis moderatiōe. scis q nil certi⁹ (fallibile.
morte. z nil icerti⁹ hora mortis. d̄ pe. z re. Lū ex eo. vñ sincerissime
videt talibz q tales hnt gr̄as salubrit̄ p̄sulēdū: vt postqz p̄mā fecerint cōfessiōez
quā differre nō p̄sumāt. z expost sp tal' securitat̄ vtant ordine. scis q baptisim⁹
initiu est z oim sacroz introitus z ille dat sub cōditiōē dū dubitat aliqz fore ba
ptizatus: vt sūt pueri z ifantes expositi: i loco publico vl occulto repti. z nescit̄
vtrū sint baptizati: hi sub cōditiōē baptizāt̄ dicēte sacerdote. si tu es baptizat⁹
te nō baptizo. sz si nō es baptizatus te baptizo In nomie zc. sic p̄fites munitus
gr̄a p̄dicta p singlas cōfessiōes seqntes hāc faciat corā sacerdote p̄testationez.
si z inq̄stū sit hec vltia mea cōfessio: vti volo mihi concessio laudabili p̄uilegio.
alioqn mihi sit gr̄a sincere cōfuita qusqz fuero in final' cōfessiōis articulo.

Iubileus. Dō facere vis fac citi⁹ z cōclude breuit̄ qñtotius. Nā bre
uitate gaudet nunc modus hominū modernus.

Felix. Breui pñc n̄ p̄t cōcludi colloqo vbi opus ē facto venerabilr expe
diēdo felici cōsilio cōsultissimo. sz qz in h² collatōis mouimus p̄nci
pi o q n̄ est d̄ rōnis tramitē. si p̄oris mee collatōis tāqz errās in fctō nimis lara
ta r̄betia restringo. z tal'r p̄p̄ea i p̄nti recapitulatiōis mat̄ia pcedā cōcludēdo.
Dixit Bonifa. viij. prime p̄notat⁹: fortassis p̄phetizādo sic Layphas ad p̄ntis
cōclusiōis apparatus. in. c. statutu. d̄ resc̄p. li. vj. statum qd circa iudices a se
de apostolica deputādos nuper edidimus. cum quedā contēta in eo q p cōmu
ni vtilitate credebant̄ inducta. sic exp̄ientia docuit tendere dinoscant̄ ad noxā.
sanctione p̄senti quā irrefragabilr obfuari mādāmus. suadente vtilitate in me
lius duximus reformādū. Nec ibi. z hic nota q statuta summoz pōtificū reuo
cant̄ penitus ex cā. Item dic̄ ibidē Archid. sup. h. exp̄ientia. i. p̄batio induftria
all. l. dist. Et cōstituere. vbi dic̄ Aug. ex pte credo alioz victas penitētias per
affectatas bonoz potentias. i. dignitates. cogūt em mltas inuenire medicinas

multorum experientia morboꝝ. vt proprie si bene ruminaueris tu videbis in presentis materie puncto cōclusionis. de qua quidē experientia superius satis diximus. Itē ibidē Archid. sup. §. Cōmuni vtilitate. all. xiiij. dis. Quod ait. vbi dicit Aug^o. in libro q̄stionū sup. Beñ. Loth ait sodomitis. Sūt mihi due filie q̄ nōdum nouerūt viros: pducam illas ad vos: vtimini illis sicut placuerit vob̄ tantū in viros istos ne faciatis iniquū. Hic nota cōmunē vtilitatē preferendā priuati. Aug^o. tñ hic redarguit illam recōpensationē. Ambro. tñ. xxij. q. viij. c. Offerebat. hoc min^o malū cum filiabus qd̄ sit iuxta naturā admittit: vt maluz q̄ naturā qd̄ mai^o est euitetur. Et igit̄ loca p̄stituta dissimulat ecclia vt euitentur adulteria aut maiora crimina. vt le. 7. no. in. c. Inter. de spon. in. glo. i. Sic in p̄posito ppter vtilitatē cōmunē que consistit in salute multoz saluandoz in animabus et in corpibz in rebus: p̄feret quodāmodo respectu paucor. vt ecce q̄ pauci saluati sunt in hoc tue inuilationis tempe. 7. q̄ infinit^o periclitatoꝝ in animabus rebus 7. corpibz innumerabilibz hominū numer^o. Credo tamē firmiter q̄ hi qui salui facti sunt in anima si fecissent 7. fecerūt qd̄ debuerūt apud proximos mā Johānitaz eccliaz eandē reportassent indulgētiā veniā. Nā indubitāter apud eorundē ecclias ad min^o ter **Jubile^o** Hoc declara sincere in p̄ntis in āno est plena pctōꝝ remissio. recapitulatiōis colloquio.

Felix Ecce papa Honor^o q̄rtus inter ceteros summos pontifices 7. inter aliorum p̄uilegioꝝ donatiōes ipsis Johānitis concessas dic̄ in sua bulla hec in effectu verba. Nos vero eis q̄ dictis fratribz vicz Johānitis maxum porregerint pietatē si p̄e fuerint penitētes suoz pctōꝝ ū veniā pollicemur.

Jubileus Intelligo q̄ntuz valet si vere fuerint penitētes. i. cōtritiōnē et satisfactiōnē sufficienter pficientes: qd̄ clarum est. sed qd̄ est suozum peccatoꝝ. **Felix** Hoc est put vult papa: nos p̄mittim^o spōte veniam pollicemur. fm Papiā illis qui faciūt h̄ opus nō tñ ter in anno. sed q̄cunqz die 7. p̄ singlōs dies veniā. i. impunitatē. hoc est q̄ sint sine pena. i. impunes p̄ suis pctis. 7. sic dimissa culpa p̄ p̄niam verā pena culpe videtur remissa. 7. ita est plēa remissio pene 7. culpe. Q̄ aut̄ venia taliter exponit̄ p̄batur. iij. dis. Deniqz. put le. 7. no. et has indulgentias p̄nūc Nicolaus papa quint^o solenniter cōfirmavit. 7. forma meliori ratificauit. Nonne aut̄ licite dicere possum^o cū pho elencor. 7. Pctm̄ est fieri p̄ pla: qd̄ eque fieri pōt p̄ pauciora. ac si dicerem. Supflūū videt̄ vt de Hybernia vel Britania vadā ad Romam si in insul̄ istis ē talis indulgētia: 7. accessus sine periclo corpis 7. rerum cū magna cōuenientia. Confirmāt autē dictum p̄bi vtriusqz iuris testimonio. Nam dicit Ele. Auditor. de rescrip. q̄ circuitus est vitand^o. ac si diceret. Qd̄ leui et directa poterim^o obtinere via ne faciem^o girouagoꝝ ambulatoria. facit ad hoc C. de arbitris. l. ne in arbitris. in fi. C. de adop. l. fi. de p̄di. inde. l. Dñs testamento. et ibidē vide glosam magnā: et per Azo. infinitas concordātiās dictū philo sophi ratificantes: causa breuitatē hic obmittendas. Sunt 7. in Roma p̄ singulos dies apd̄ septē ecclias 7. p̄sertim apd̄ sc̄m̄ Sebastianum extra muros 7. in alijs terre climatibz: 7. apud nos in loco beatissime virginis heremitarū in dyo celi Constatienē tales indulgētiā remissiones: de quo non dubitamus.

Jubile^o Sum cōtēnē. sed adhuc de p̄bis sup̄dicti. c. Sta **Felix** tutū. nō sū bñ clar^o: vicz tēdere dinoscāt ad norā. Vex est 7. ibidē notabil^o p̄pēdendū fm Archi. q̄ dic̄ q̄ noxa capit mltis mōis: Nā q̄nqz ponit̄ p̄ culpa. q̄nqz p̄ crimie. q̄nqz p̄ pctō. 7. his tribz mōis p̄t̄ intelligi

Recapitulatio

q̄ indulgētia p̄ma vicz Bonifacij octavi tendit ad culpā z tendit ad crimen et tendit ad peccatū. vt notat ex p̄missis clarissime. Unde cōueniēter dicere possz si veller (et hec est fides n̄ra) Nicola⁹ p̄tifer p̄sens aut p̄ciliū generale ex q̄ bul la p̄ma tendit ad notā: put p̄nter i eadē materia seq̄ntibulle notat. dicim⁹ put inq̄t Bonifaci⁹ p̄dict⁹ in. c. vlt. de sent. ex. li. vi. Alma m̄r ecclia plerunqz nōnul la rationabilr ordinat z cōsulte: q̄ suadēte subiectoz vtilitate postmodū consul tius z rōnabili⁹ renocat in meliusve cōmutat. Vñ ibidē Bonifaci⁹ cōmutauit multas decretales per se vl' suos p̄decessores editas. volentes interdictū fuari nullis dieb⁹ exceptis. vtz p. c. Nō est. de spo. de pe. z re. Qd̄ in te. de sen. ex. Re sponso. et ita interdictū fuit fuatū tpe Ludowici de bauaria regi Romanoz p ciuitates impiales p. xvij. annos: in q̄b⁹ plēs hoies nati z mortui fuerūt: q̄ diui na officia celebrari nunqz viderūt. et h̄ interdictū cessauit: extincto eodē Ludo wico morte subitanea cadente de caballo de anno dñi. M. cccc. lviij. die. ij. mē sis octobris. Vñ dixit impator in auten. de nup. coll. iij. Non em̄ erubescim⁹ si quid meli⁹ hoz q̄ puri⁹ ipsi dixim⁹ adinueniam⁹ cōpetentē p̄orib⁹ imponere cor rectionē ne ab alijs corrigi expectem⁹. Itē in. c. penul. de p̄sang. z affi. dicitur. Consiliū generale nō debz rēp̄hensibile iudicari si fm̄ varietatē tēpoz statuta q̄nqz variant hūana. p̄ftim cū vrgens nēcitas vel euidentis vtilitas id exposcit. Concordat. xxix. dis. sciendū. iij. dis. Erit at̄ lex. xxxij. q. iij. Quis ignoret. z. c. Obijciunt. xxxij. q. iij. Occidit. de trāsac. c. vlt. de sen. ex. Sup̄ eo. cū alijs m̄ tis textib⁹ iur⁹ in quib⁹ iurib⁹ z eorundez rōnib⁹ m̄ifeste colligit q̄ iura scripta scōz patz statuta z p̄uilegia ex cā mutari p̄nt. imo penit⁹ tolli z aboleri. vt p̄z per. c. iij. de imu. ec. li. vi. qd̄ sublatū est p̄ Cle. Unica. eo. ti. Nunc igit puenia mus ad p̄positū: v̄sis z patenter ad intellectū ruminatis oib⁹ z sin gul' p̄nota tis: nunc p̄ssimis mētib⁹ videt mihi saluo iudicio saniori p̄suadendū v̄triusqz status ecclie p̄ncipib⁹ post maiore maiozib⁹ cū minorib⁹: vt p̄ p̄ces aut peritorū viroz informationes: summ⁹ inducat pontifex vt de sue plenitudis auctoritatē potestatis aperiat oculos sue misericōdie. z p̄dicti Bonifacij. viij. z Clementis sexti. et confirmationē Nicolai q̄nti. z moderni extrauagātes l̄ras siue bullas in cor pore iur⁹ nōdum inclusas q̄ ad formā de ānoz interstitio reuocet aut reformet seu mutet vel penit⁹ tollat: aut h̄mōi raritatē z t̄pis p̄licitatē in breuiora diuis dat intervalla. aut in terraz distribuatur diuersarū climata. Et si p̄t put vtiqz potest z hec est fides n̄ra q̄ saluamur q̄ itaqz quē soluerit sup̄ terra sit solut⁹ et in celis sue sanctitatis clementia nauiculā fluctuantē z oēs bitantes i ea liberi⁹ liberare q̄z periclitari disponat: vt res de qua agi⁹ que est ch̄asti: potius valeat q̄z pereat. Nec sibi dicamus (cum legib⁹ sit solutus) vt predictum est. qui occa sionē damni dat: damnū dedisse videt. prout le. z no. de testi. Sicut nobis. cū concor. Et iterum. Qui potuit hominē liberare a morte perpetua vl' temporali et nō liberat: occidit. de homici. Sic dignū. z nil refert an quis interficiat: an mortis causam prebeat: vt dicit lex. ff. ad. l. acquil. Nihil interest. Vñ Barti nus q̄ntus supradict⁹: audiens fratrem suū videlicz Jordanē de columna mor re Romano: modice consciētie virum fore in p̄cinctu moriturū ipm̄ absoluit vt ita loq̄mur) a pena z culpa ad vitam eternā trāstūrū. et q̄s dubitat si fuerat dispositus obtinuit intentū. et si papa illum taliter absoluit. similiter z aliū po test cum sum⁹ omnes filij pape: et inter nos fratres in dño nostro Jhu christo.

Finis.

De bñdictōib' aure cū sacramento faciēdis

De fructu frumenti ⁊ vini multi

plicati fideles in pace requiescant. et ne fructum de terra perdant suppliciter nos orare iubet sancte matris dispositionis ordinatio dum salutem mentis ⁊ corporis presentis quoq; vite prosperitatē et future et q; fructus terre dare ⁊ cōseruare dignetur: humiliter petimus a domino. cuius quidē petitionis incitamenta videmus indies per sanctorum patrum concitamenta: per deuotissimarū precum exhortamenta. exquisitē contemplationis suspiratiōe promulgata. Sed sunt sup hoc qui precibus tam efficaciter effusis in missarū solennitatibus et extra per christum dominū nostrū minime cōtentantur. sed ad benedicendū aure temperiē aut tempestatem pro conseruatione fructuū eiusdem domini nostri Iesu Christi corpus in eucharistia sacratissima conseruatū tempe frugum terre quos benedicūt assumentes ⁊ huiusmodi benedictionis ritum taliter ad certum tempus ad fores aut porticus ecclesiarum psequūtur cum collectis ⁊ orationib; ad hoc dici p̄suetis. et ex his oritur questiōis intricate materia. an liceat vel non liceat huius benedictionis ritus et apparatus pro fructuū terre conseruatiōe vt p̄mittitur exercere aut p̄ficere. Unde ego Felix cantor Thuricensis decretorū doctor inutilis. ad hoc q; non liceat tales benedictiōis fieri apparatus cum corpe christi moueor multis rationibus per alios et ab alijs informatus: ⁊ demū ero illis contrarius.

Et primo sic. Nam qualibet re videt vtendū ad eum vsum ad quē est instituta. ⁊ si contrariū fit abusus est. vt le. ⁊ no. de ap. c. iij. sed eucharistie sacm videt institutū vt spūaliter reficiat animam ⁊ nō corpa. vt patz in Ele. Si dñm. de reli. ⁊ vene. sanc. in pn. ergo nō vti debem⁹ eo ad temperies aut tempestates tempoz. Et ad roborādū h videt q; ille q; fugit a quocunq; psecutus ad eccliam gaudet immunitate. vt patz de imu. eccle. Inter alia. sed si fugit ad corpus xpi extra eccliam p̄stitutū etiā manib; ap̄phēdendo nō gaudet p̄uilegio. Ita le. ⁊ no. c. xij. q. ij. c. vlt. ⁊ in glo. Ad hoc etiā adducit argumentū dyaleticū ita dicendo. omne ens ordinatū ē in aliquē finē. Primū aut ens ordinatū est in seipm. ⁊ omia alia entia vltimate in ipm primū ens. nā vniuscuiusq; rei est aliqua cā finalis. primū hō ens est finis omniū. vt. ij. Phisicorū ⁊. viij. ⁊. ij. methaph. ⁊. viij. sic quoq; deprecationes nostre sunt principalr pro salute nostra (p̄stīm anime) ordinate. vt dicit Beda sup illo p̄. Jo. xvj. Si qd petierit⁹ p̄z in noīe meo. et adducit Paulū q; nō petijt p salute aīe petēdo remotiōez stimuli carnis a se: q; dixit dñs ad eū suffic tibi grā mea. ij. Cor. xij.

Item scdo sic. Dum petimus temporalia debemus intendere vt per ea tanq; media acqramus salutem aīe. ideo dicim⁹ petendo. Panē nrm q̄tidianū da nob hodie. et mor subinfer. et dimitte nob debita nra ⁊c. Luc. xj. et hec dicit sc̄tūs Tho. ij. ij. q. lxxij. ar. iij. Ex h patz si oratio secus ordinat⁹ extra suū finē. sic ē illicita. Ita corp⁹ xpi nob in cena nouissima datū ē. ⁊ p singlos dies dat. ⁊ ita ordinatū ē vt sit sacrificiū ⁊ cibus. Primo sacrificiū vt offerat in memoriā passionis xpi p p̄ctis. et cibus vt māducem⁹ et vitā etnā hēam⁹. hec Tho. ij. ij. q. lxxij. in Rñ. ar. v. ⁊. vij. Ex at sit sacrificiū patet q; dñs de eo. hoc ē corp⁹ meū qd p vob tradet. j. Cor. xj. Item. hic est sanguis q; p vob ⁊ mltis effundet ⁊c. Math. xxvj. Lu. xxij. Ex vero sit cibus patz

De bñdictionib' aure

Joh. vi. vbi dicitur per christum Caro mea vere est cibus. et ita corpus christi videtur ordinatum ad ista duo. Ideo videtur dicendum quod talis exorcizare cum corpore christi et benedicere auram sit illicitum. quia corpus christi est ordinatum in sacrificium et cibum anime neque ad aliud repositum ordinatum in scripturis. et igitur aliter ipsorum aut ipsum ordinare est ipsius abusus eo quod ordinatur extra finem in quem est datum. ois autem abusus est illicitus. ergo etc.

Item tertio sic. Quod non est sanctorum patrum decreto sancitum non est supersticiosus ad inuentionibus presumendum de transla. Inter corporalia. circa si. cum per cor. et quod apostolus non diffinit: nec nos diffinire debemus. xxxi q. i. Ex si dormierit. sed nullibi repositum sancitum decreto sanctorum patrum. neque diffinitum per apostolum quod aura benedicet seu exorcizet per corpus christi. igitur videtur esse illicitum et nullatenus.

Item quarto sic. Cultum diuinum exhibere aliis (presumendum. cui cui non debet esse supersticiosum ut dicitur Thoma. ii. q. xxi. in responsione primi articuli. circa si. omnis autem superstitio est illicita. ut dicitur ibidem Exhibere autem cultum per corpus christi temperiei aut tempestati aure talis exorcizatio est ipso sic non decet vti. quia tamen ad duo ut permittitur videtur ordinatum. igitur talis exhibitio est superstitiosa. et oratio et consecratio que talis fit cum corpore christi est omnino execrabilis et deo non placens. imo cum periculum aure aut alicui alteri instaret. sacerdos et homines deberent humiliter supplicare ut dominus nos custodire dignetur. et ut indignationem suam a nobis auertat propter hominum superstitiones cum corpore christi.

Item quinto sic. Ecclesia cathedralis est mater omnium ecclesiarum dyocesis. unde quilibet debet percellere et horas canonicas legere iuxta ritum eiusdem. ut dicitur xii. De his qui. sed in ecclesia cathedrali talia non sunt per sacerdotes. ergo neque in alijs subiectis ecclesie hominum fieri debent.

Item sexto sic. Temptare deum est illicitum. Unde dicitur. Non temptabis dominum deum tuum. Deuter. ij. et vi. Math. iiii. et xxi. q. ij. Queritur. Temptare autem deum est exprimentum sumere diuine potentie pietatis aut sapientie sine ratione cum aliud rationabiliter possit et possibile sit persequi quod deus intendit. ut dicitur Thoma. ii. q. xcvii. in responsione articuli. i. Sic pro exprimentum sumis cum corpore christi sine ratione potentie dei. quia corpus christi ad hoc nobis non est datum cum per alias orationes humiles et deuotas intentionem a deo possit humiliter obtineri. imo verisimile est quod tales exorcismi cum corpore christi plus prouocent deum quam faciant placatum. cuius figuram habemus. i. Reg. iii. quando populus israel duxit archam federis in pluvium volens superstitiose et temerarie confidere in archa. unde populus israel occisus.

Item septimo sic. In talibus exorcismis (suis et archa capta est. mis cum corpore christi videtur fore quedam in deum diffidentia quasi non possit aut velit alius per orationes humiles fidelium suorum periculum aure. quemadmodum legitur Joh. iiii. de regulo qui dixit ad christum. Descende ut sanes filium meum quem reprehendit dominus. quia ut dicitur Breg in ome. putabat quod non posset alio modo sanare filium. sic videtur quodammodo quod non sanet dominus auram nisi corporis sui in sacramento presentia. Et populus posset complicare vir sagacitate fulcitus. argumenta que primum per breuitatem benignitate decernimus relinquenda.

Sed ad astruendum predictis primum. Videlicet quod hominum benedictionis ritus cum sacro sit licite perficiendus. Primum informationis causa. salvis que rationibus premissis: et aliorum argumentorum sincera loquentium. Primum rationes in quibus videtur etiam premissis quasi singulariter singulis superficialiter et intrinsecus rursus si saltem per diligenter ruminantis animam fuerit sincere perpendulatum. Nam principali dicitur quod quilibet re sit utendum ad eum usum ad quem videtur institutum. et hoc est regulare.

cum sacramento faciēdis

et fallit multipliciter. Nam carcer per leges est introductus p custodia reorum et nō ad penam. vt patet. C. de custo. reo. l. j. z vlt. sed canones z ministri cano-
num ipso vtūtur ad penam. vt patz de penis. Quāuis .li. vj. et eodē li. de offi.
oz. Cum episcop⁹ .lxxij. dis. Presbyter .cum cōcor. Item videtur in calice noui
testamēti signo. z hoc p sacroz canonū statuta singulariter ordinate vt per
ipsum corpus z sanguis christi conficiat⁹ z consecratur. vt le. z no. de conse. di.
j. Vasa z. c. sequēti. nihilomin⁹ tamē iuxta ritum ecclesie cōmunē z approbatā
ecclesie consuetudinē. omnis vtriusq; sexus homines laici z seculares post cō-
munionē corporis christi de ipso bibunt vinum nō consecratū: prout similiter fit
de eodē in festo sancti Johānis euangeliste per manus sacerdotū. Item vides
mus patenā calicis eodem iure consecratiōis cū calice gaudentē: et ad coope-
riendū calicem dñi put discus ad scutellā legitime deputatā. nihilomin⁹ vti
mur eadem p manus sacerdotis cū signo crucis ad populi post missam cōgre-
gati largā benedictionē. nec harum cōsuetudinū videm⁹ p iura reprobationē.
Item cernim⁹ per singulos dies q corpale. i. pannus cōsecratus per quem su-
dariū christi quo sepeliend⁹ fuerat inuolutus. pprie designat. et hodie sup eodē
christi corpus consecrat⁹ z expost complicat⁹. z tanq; p ventilabz christifidelīū
facies ad finē misse pmanentiū conflatiōe aspergūtur. ad quod opus hoc suda-
rium ab ecclia nunq; fuit institutū. Itē audiūm⁹ clericos infra ecclesie septa
congregatos oportunitate gentātes. id est mane cōuescentes z deficientibz po-
culis. i. vasis ad potandū: potū per calicē sibi cōsecratū vini meri plenū mixto
cōmunicabāt. z si nō ex ptemptu talia fecerūt. quis est q dicat tales peccato cō-
taminatos? Item naturalr videt⁹ introducendū q necessitate cōpulsī vtimur
officio vnus membri aliter q; sit institutū. vt ille qui caret manibz: loco ma-
nuū vtiq; ore simul z dentibz. Item cōstat ad ppositū ptinenter redeund⁹ q be-
nedictio post missam ab ecclia rite z legitime videt⁹ introducta. z illa fit p ma-
nus sacerdotis qui in hoc loco est vicari⁹ dñi nr̄i Jesu xpi p quam bñdictionē
nō tantū salus animaz sed etiā corporū q in rebz similiter z in pane quodia-
no consistit. z hec bñdictio: vt dicit mgr in rōnali diuinorū sumpsit pncipaliter
originē Ben. c. penul. vbi Jacob patriarcha z ppha bñdixit singulis filiis suis
spūaliter z tempalr. Nam dixit ad Baad. pinguis panis ei⁹ z pbebit delicias
regibus. et ad Joseph filius accrescens. filius accedens. z decorus aspectu zc.
et sic de alijs. Similr aaron z moyse benedixit populo israel Leuitici. ix. vñ
ps. cxliij. ppha dixit ad dñm. Aperis tu manū tuā z imple oīe aīal bñdictōe.
Hoc est fm Alico. de lyra cōueniēti alimento. z pullis cornorū inuocantibz eū.
Significat etiā hec bñdictio post missaz missionē spūsancti: quā dñs ascēdēs
in celo de celo remisit ad discipulos. Juxta qd ipse pmiserat eis. Accipietis in-
quit virtutem supuenietis in vos spiritussancti. et illa missio p totam trinitatē
fuit facta. et igit⁹ sacerdos vicari⁹ christi hanc benedictionē z alias facit per si-
gnū crucis: qd signū crucis in ordine benedictiōis legim⁹ p̄mūz p aplos post
missionē sc̄is p̄s: z p̄nter p alios sacerdotes z xp̄ifideles origiez r̄cepisse. Vñ
notāter de b̄ signo crucis scribit⁹ z canit ecclie celebratas. Protege salua bñdic-
sanctifica pplm cunctū crucis p signaculū morbos auerte corporis z anime. hoc
contra signū nulluz stet periclm. ac si dicat ecclia q crucis signaculū cōfert sa-
lutē corporis z aīe nunc z in ppetuum. put p singlos dies p oratiōes z collectas
per sc̄orū patrum decreta dictatas: cōmoduz tempale videt⁹ mltuz clemēter pe-
nitum. Ex his igit⁹ que dicta sunt collige q primū benedictio confert salutem

De bñdictionib' aure

utranq; et signum crucis operat' ad simile: et sic benedictio cōformat'. imo san-
cte confortat' et corroboratur crucis munimine. Consequēter etiam est notandū
et ad vtriusq; salutis petitiōis corroboratiōē videam' officia collectas et orōes
per sanctū Gregoriū et alios orthodoxos venerabiliter dictatas. et in libris offi-
ciorum diuinorū signanter specialiter et generaliter ordinatas p' terre fructib'
dandis et conseruandis: pro pluuijs ratiōe celi serenitatibus et tempestatib' ar-
cendis et restringēdis. hinc sup' terre creaturas. vt puta sup' cereis: candelis: lu-
minibus: palmis: carnibus: ouis: panib': herbis: cibis: et potibus et alijs infini-
tis rebus ad vsum humanitatis p'tinenter creatis hūiliter et deuote bñdicēdis
et semp' crucis signaclo p'fortat'. Et p'pterea dixit dñs Lu. xj. Nos forma'r in-
formando: salutē tempalē iugiter petendo. Panē nostz quotidianū da nob' ho-
die. quod vtiq; tempalr p'prie nō tantū de pane materiali ciboq; cōcipitur: imo
de quolibet humani sustentatiōe corporis intelligitur: prout hoc plene per Gre-
goriū moralū. xxiij. c. xx. describit'. vbi dicit. In scriptura em' sacra panis aliqñ
ipse domin'?: aliqñdo spiritalis gratia: aliqñdo diuine doctrine eruditio. ali-
quando hereticoz p'dicatio: aliqñ iocūditas hūane delectatiōis: aliqñ subsidi-
um vite pñtis accipit'. Et sic in orōne dñica p'allegata clare p'cat'. vt alimētū
corporis nobis detur: qz spūalia sine temporalib' subsistere nō posse expiēter vtiq;
videt': quē admodū corpus sine anima. j. q. iij. Si q's obiecerit. Ad hoc similr
clar' p'fortandū videm' q' dñs n'r Jhs xp'us nunq; corp'alr aliqñ sanauit: qñ
eundē etiā spūalr liberauit: et contra. et talr q' sp' spūalis hō spūscō plustratus
tempali subsidio nunq; fuit defraudat'. vt le. et no. de iur'u. Et si xp's cū p'cor.
Propterea p'sequēter sequit' q' christi actio est n'ra instructio. vt notat' in iamdi-
cto. c. et dicit Greg. in ome. Lu. x. Dñs et saluator n'r frēs carissimī aliqñ verbis
aliqñ vero opibus nos. Ipsa etenim facta ei' p'cepta sunt. qz dñ aliqd. tacitus fa-
cit quid agere debeam' innotescit. Hec ille. Vñ dñs n'r Iesus xp's in nauī dor-
miens excitat' p' discipulos suos in piculo maris p' tēpestatis aurā piclitos. im-
perauit mari et vētis: et fecit trāquillitatē. vt Mat'h. viij. Quē. viij. et ille est de q'
ppha psal. lxxviii. Tu dñar' p'tati maris: motū autē fluctuū ei' tu mitigas. et
hic est Iesus xp's qui p'prie nobiscū manere pollicitus est oib' dieb' vsq; ad cō-
summationē seculi. Mat'h. xxviij. Et hic est ille Iesus qui corp'alr in sacro al-
taris n'ri videt' inclusus et p'petuo nobiscū p'seueratur'. Vñ scē m'is ecclie di-
uini' ordinatio disposuit. vt dñ dñica q'ra p' Epiphaniā dñi b' euāgelii vici-
de imperio aure et ventoz chor' eccl'astic' promit collectā seu orōem hmōi so-
lenniter subiūgit. Deus qui nos in tantis piclis p'stituitis p' hūana scis fragili-
tate nō posse subsistere: da nob' salutē mētis et corp'is: vt ea q' p' p'ctis n'ris pati-
mur: te adiunāte vincam'. Et nunc redeam' ad p'positū pncipale. et si ecclia dis-
ponēte possum' orare hūiliter quoq; dep'cari. p' tempestatis et aure fluctuantis
tranquillitate. et h' sacerdot' nostri temporalis bñdictiōe. et quare nō (vt hmōi sa-
cerdotis dep'catio pl' p'ficiat) ipse sibi summi sacerdotis et veri pontificis pñtiā
corp'alē adiūgat. vt vñcū illo hmōi sacerdotis dep'catio pl' p'ficiat hmōi bñ-
dictionis ritus et formā solēiori qua pōt in omī loco dominatiōis dñi n'ri iesu
christi p'ficiat. Nam dic' lex in autē. Vultō mag'. C. de sacrosan. ec. q' tale ad-
ditū tali facit ipm mag' tale. Concordat p'hs. iij. topicor. Nā si p'dest bñdictio
sacerdot' nuda māu. et pl' vltra p'derit cū crucis signaclo. et saluberrime p'derit
cum xp'i corpore sacratissimo. et hoc in illum finem: ne modico momēto pereat
commoditas celesti p'uisione cōcessa. C. de epi. au. l. Omnes. et ne breuis hora

De bñdictionib' aure

longi temporis victum cōsumat. de cen. Cum apostolus. Et ne mireris dē tali benedictionis ritu tanq̃ monstruoso per christi sacerdotes exercendo. Nōne p singlos dies: et p̃sertim in festo sacratissimi corpis xpi z p eius octauā pastores eccliaz post fines diuinorū officiorum assumūt sibi sacramenti mōstrantiā siue conseruatoriū: benedicāt populū et adiūgūt crucis signaculū. et ad hanc benedictionis formā hoc sacrificiū nunq̃ fuit institutū: sed vt benedictio salubrior efficacior z deuotior sit ad populū. Nōne per singlos dies festināter: diligēter et attente concurrūt christifideles vt videāt nudū in sacramentū z fideliter credunt q̃ huiusmodi visio proficiat ad vtranq̃ salutem. z plus si fuerint in ecclesia primiores. Et igitur apparet q̃ hmōi sacerdotes tales benedictionis aut exorcismi ritus cū corpe christi contra tempestatis temperies ex longētie cōsuetudinis obseruatōe venerabiliter exercentes: non phibendi. nō increpādi. nō corripiendi sunt. prout dic̃ lex imperial. eorum. C. de maleficiis. quam all. Et in summa eodē ti. que remunerat z venerat hos magnis gratijs qui impediūt et recuruant aeris aut aure tempestates. artificialiter: aut per artem aerimatie fulminatos. et auertūt in sterilitatis terre loca nulli nocituras. Vñd dicit Archidya. in. c. Non obseruetis. xxvj. q. vlt. q̃ illam aeris aut aure perturbationē seu tempestatis infectionē que per artis fit machinationē. tollere possum⁹ per artis contrarie cōglutinationē aut coagulationē. Secus si naturaliter aut a domino ppter demeritorū nostrorū immanitatē ad puniendum nos fuerint introducte. Nam illam p̃cibus z meritis prout p̃mittit. et efficacissima benedictionis exhortatione quantū in nobis est. vt p̃mittit in bona fide. qua mōtes iuxta veritatis euangelice traditiōes transferunt. vt leg. z no. Matth. xvj. de quo plenius scripsi in libro de nobilitate. c. xxxij. Et nōne videtur hec nostre fidei confortatio. imo confortatiōis roboratio: dū tam firmiter credimus vbi alis ratio non p̃bet experimentū q̃ ille sit in hoc sacramēto christus qui dormiuit in nauiculā: ac per p̃ces deuotarū humilimas excitatus: precipiat ventorū aure ac tempestatis potestatib⁹ vt nō noceāt terre neq̃ mari neq̃ arborib⁹. Apocal. vj. p̃sertim ex eo cū nō inueniat in iuris canōici felicissimo corpe phibitū. cui⁹ iuris autoritas imperat: iubet: mādāt z dominat in mūdo sup cunctas philoz sophice seu dyalectice facultatis opiniones: put sol preluet illuminādo omniū planetarū choruscatiōes. de quo plene. xxxvj. dis. Nonne. z. c. Unico. z. c. Legimus. z. c. Omne. Consequēter vero sup mirande p̃pensionis consideratiōe trepidāter punctem⁹ qualiter corporis christi sacm in hui⁹ exilij loco p rōnis nob ignote patēter operat demonstratiōes prodigia seu signorū ostentamenta prout presentib⁹ diebus videtur in Saxonie plaga: in loco quondā deserto ac inhabitabili qui nūc dicit̃ weltznach Habelburgen dyocesis villa tanq̃ opidum omni felicitate tempali farcita. et put experienter vidimus oculis nostris q̃ ibidem corpus christi seu eucharistia in trib⁹ hostijs conseruata tot et tanta vuentib⁹. visitantib⁹. venientib⁹ z accedentib⁹ ostendit gratiaz corporis humani salutes q̃ ecclia ibidem p̃nūc parochialis magna nimis. per om̃s muros z parietes z pauimēta: necnō testudines plena vident̃ de cunctis metalloz. cere lignorum. aut aliarū materiaz. machinamentoz quoq̃ sacrificiorū donatiuis vberime fulcita. et ibidem ppter huiusmodi ceremonioz oblationes tam ecclesia q̃ sacerdotes: imo plus ibidem cōmorando seu incolādo vidētur vbertate fecundissima redolentes. Hoc idem videtur in ecclesia Seefeld Brixien dyocesis: que simili felicitate letatur. Et nunc nouissimis diebus in dyocesi Lon-

De bñdictiōibus aure

stantien et in districtu opidanorū Lucerneñ nouū corpis chūsti sacramentū ibi dem miraculose reatum et eleuatū mirandū nimis facit signorū et pdigioz p singulos dies ī corpibz et rebz hoīm salutis expimentū: imo nō tm hmoi sacratissimī corpis xpi sacm. s; silr ipsi xpi forma spēs aut ymago in diuersis mūdi climatibz. artificis hūani māibz pfecta: et creature sagacitatē arte artificialr cōpacta. creatorē repntās supmirāda fac signorū mōstra. vt videt ī ecclia Argētineñ et similr in qdā noui cenobij fabricatiōe p me Felicē patēter visa extra muros beltpuū opidi impial herbipoleñ dyocesis magnifice. put ptz in ipsi inchoatione ac fundamētoz positōe mirifice pstituta. et sic infinita grāz silr in mūdo regiunt loca. et hec vt putam? sunt occulta dei iudicia: et oipotētis dei archana vt in suis miraculosis pdigijs in celo et in terra distinguat loca silr et tpa. et nō est qui dicat cur ita facis? Job. xj. qz sic dispositiōis diuine secretorū mysteria. nec taliū mysterioz vidi p scripturas aut scpturaz pfflores vera iudicioz ppalamenta. Unde Breg. moral. xxij. c. ij. ait. Diuina enī iudicia cū nesciunt nō audaci fmōe discutiēda sunt. s; formiduloso silētio venerāda. et Job. xxvij. trahitur enī sapia de occultis. Et iter. Breg. moral. xxvij. c. xxxj. de occultis (inqt) sapientia trahit. qz cū sit inuisibil. nō nisi inuisibilr iuenit sic dñs archā dñi testamēti seu federis vsq; ad tps pphē Samuel poni voluit ad tabnaculū in Sylo qui fuit loc? vl opidū in tribu Effraym. et ibidē et in b tabnaclo iuocari et adorari et petentibz inclinari potius voluit q; in hierlm aut alio loco filioz israhel vt ptz. j. Reg. j. et. ij. Reg. xij. et Josue. xviij. et. xxij. Et sic his diebz sue grarū potentie distribuere solet apparat? et vbi vult spirat et nescis vnō veniat. Job. ij. Et igit dixit sapiēs Eccl. ij. Altiora te ne qsieris: et fortiora te ne scrutatus fueris: et in plibz eius operibz ne fueris curiosus. non est em tibi necessariū ea q abscondita sunt videre ocul tuis. Et sequit. Multos enī suplātavit suspitio eorum et in vanitate detinuit sensus eoz. Itē puerb. xxv. Sicut q multū mel comedit nō est ei bonū. sic q scrutator est maiestatis: oppmet a glia. i. puabit. Et sic redeam? ad ppositū. sufficiāt nob rez et puētuum ac euentū expimenta. et q vīdem? de corpis xpi pſentia tot et tanta puenire gesta p singulos dies miraculosa et hmoi bñdictiōis opa p iuris canōici traditiōes nō fore phibita: et p longe cōsuetudis et laudabil obſuatiōis ritus obſuata: qre violenter os in celū nō ponam? et talia in humilitate spūs et azimis sinceritatis et pītatis pacta seu peragenda: nō phibeam? aut improbemus.

Et ad argumenta nunc pueniamus nobis vt apparet contraria. Et si sincere pſcrutat? fueris scripturas et scripturaz fundamēta. Extic primū et scdm argumētū sufficient sūt soluta.

Ad tertium

vero dicamus q sunt iura patenter dicentia q omia vident pcessa q in iure nō sunt phibita. ij. q. v. Cōsulisti. de q plene de spon. Cū apud. et per Card. ibidē: vbi notat q qlibet potest contrahere matrimoniū et quilibet recipe sacm nisi specialr phibeatur.

Ad quartū

dicendo videam? qd dicat Aug? in li. de doctrina xpia? na. et hī. xij. dis. Quisquis vbi dic. Quisq; rebz ptereūti bus strictius vti q; sese hnt mores eoz cū q; viuunt: aut intēperat? aut supstitiosus est zc. Et infra. in oibz em talibz nō vsus rez s; libido culpa est zc. Copiosissime autē de supstitiosis actibz. xxvj. q. ij. Illō qd. et hic ritus inter tales nō inuenitur prohibitus. sed superstitiosus inter tales videtur qui tales gloriosos actus prohibet exercendos. prout ex deductis plenius colligitur.

cum sacramento faciendis

Ad quintum videtur dicendū qd p totā dyocesim Constantiē qli-
bet ecclia in diuis officijs quibuscūq; celebrādis vrit
suo mō z breuiario seu formulario. z hec est obfuātia quā nouit eps. imo nec
cōsuetudinē epālis ecclie sequi tenemur nisi spāliter p̄cipiat. vt le. z no. dist. xj.
Nolite. Vide de hoc. xij. dis. Illud. z in glo. magna. z per hec cessant p̄traria.

Ad sextū hic videt̄ patenter nulla temptatio aut temptatiōis adiūra-
tio. sed hic dicit̄ et multiplicat̄ ad deū humilima deprecatio.

Ad septimū dicitur qd hic nulla est diffidentia: imo fidelis absq; du-
bio patens p̄fidētia. qz p̄fidim? vt ille qd dixit p̄fidēter
ad dñm. Tantū dic p̄bo z saluabit fili? me? Bath. viij. et put dixit vn? latro-
num in cruce. Dñe miserere mei dū veneris in regnū patr̄ tui. Lu. xxiij. Nā dñs
ante incarnatiōis mysteriū humano sepius vsus est naturali rōnabili qz more.
Nam dixit Ben. xviij. Descendā z videbo vtz clamorē qd p̄uēit ad me ope com-
pleuerint an nō est ita vt sciam. ij. q. j. Deus om̄ps. de accu. Qualr. ij. de simo.
Licet hely. Hinc post incarnatiōis mysteriū z humanitatis indumentū oia cō-
pleuit veri homis opa: z sui corpis p̄ntia z i p̄pria p̄sona p̄sentia q̄si patrauit
cuncta. imo infinita z inenarrabilia signoz z pdigioz miracula: z pauca i sue
humanitat̄ absentia. put sel dixit. Vade fili? tuus viuit. de filio reguli Jo. iij.
S; qz in argumētis opinionī mee p̄rijs: canōica z bñana pducunt iura: necnō
dyaleticoz rōnib; diuis z naturalib; fulcita pducunt exhortamēta. vñ dico p̄
ut humanit̄ loq̄mur qd p̄ntia p̄sone aut p̄sonalitat̄ hois mltuz opat̄. ff. si. regū.
l. si interruptio. de offi. del. c. vlti. et de h le. z no. de cen. c. j. li. vi. z in glo. iij. et
de hmōi p̄sentia sepi? allegat dicēdo. Facies hois facies leōis. Ezech. i. et qre
nō ille qd sue p̄ntie p̄sonal̄ subia pl? opat? ē qz in sua absentia. z qd put p̄mittitur
vsq; ad p̄summatōem seculi nobiscū remāere pollicit? ē: put hodie manet in h
sacro mirabili. z ille filr pl? oparet cū orōnum n̄raz deuotiōib; p̄ns qz absens.
Nam videm? experiēter in xp̄ifideliz laudabili p̄suetudie z in obfuātia filioz
ecclie qd in p̄ntia corpis xp̄i z ipsi? festiuitate tanqz trepidātes timore sunt ho-
mines p̄fundioz deprecatiōis: inuocatiōis: adoratiōis: intētionis z ardioris deu-
tionis: inclinatiōe p̄generātes. put hoies etiā in tpālis p̄ncipis facie p̄stituti stu-
dent morib; vt sint ornatiorēs in omī curialitatis exhibitōe degētes: z magi qz
alijs tempib; vident̄ operib; p̄tutuz inhiātes. Et igit̄ ex p̄missorum talr qualr
collectorz singulr: put apparet argumētis (opiniōib; tñ saluis p̄fundi? in his p̄-
scrutantib; finalr cōcludim?. qd tales put p̄mittit̄ bñdictiōis cū sacramēti cor-
poris xp̄i sacratissimi p̄ntia ritus: qd p̄ longēue cōsuetudis vsū rōnabilr i mul-
tis videt̄ ecclēijs introductus. de cetero laudabilr sit fuand?. z ecclie similiter
illis vicine si tale nō habuerint exercitiū ecclie vicine: possunt applicari de no-
uo z fuare de cetero si voluerint hui? bñdictiōis moduz. prout le. z no. de cen.
Sup eo. et h in laudē z gl̄iam z honorē nois illius altissimi qd omnia quecūq;
voluit fecit in celo z in terra z in mari z in omib; abyssis: educens nubes ab ex-
tremo terre fulgura in pluuiam fecit qui pducit ventos de thesauris suis. Ps.
cxxxij. Et hic est dñs totius consolatiōis: z p̄solat nos rōne sue benedictiōis
nunc et semp benedictione plenus et gratia per infinita seculoz seclā Amen.

Incipit Tractatus de Exorcismis.

De questione nup̄ motam in voce exul

q rationis inter epulantes in mensa dñi resonantē soluere volentes et casum taliter exponētes. Quidā rusticus habuit vaccā in gutture quadā passione contritā. qui post antiquorū consultationē talem vel in effectu similē fecit exorcismi benedictionē: in suo vulgari sic sonantē Ob das sy das Maria magt oder iungfrow eyn kindt Jesum gebar so kūme disem thier das blatt ab Im namen des vatters zc. Et ex hoc themate possūt Primo utrū curā de animalibz habere teneamur. (formari sex q̄stiones. Sdo vtz defect⁹ aut dolores ipsorū in noīe dñi licite tolli z sanari petam⁹. Tertio an benedictionibus aut maledictionibz ad animalia bruta vel ad rem inanimatam vti valeamus. (bende.

Quarto an om̄s carminatiōes bñdictionū vl' maledictionū sint generalr phi⁹ Quinto an ppter rigmos carnis vl' versificatiōes: carminatiōes sint detestande.

Sexto an ppter aliq̄s gest⁹: ritus aut mores carminatiū ac⁹ iporū sit detestad⁹.

Domine dñs noster q̄ admirabile est no

men tuū in vniuersa terra. Vinuisti hominē paulomin⁹ ab āgelis om̄ia subiecisti sub pedibz eius oues z boues vniuersas: insup et pecora campi: videlicet equos z mulos: camelos z asinos: capras et hircos vt ipsorū ministerio hūane fragilitatē releuet oportūitas. z iporū obsequio refocillet ipsi⁹ hūanitatē nc̄titas. z videm⁹ i expiētia q̄ sine taliū z aliorū aialū domesticorū suffragio subsistere nō pōt toti⁹ hūanitatē p̄ditio. et igit dñs dat iumētē escā iporū z pull⁹ coruorū inuocantibz eū. et dixit Math. xij. Quis ex vobz hō q̄ hēat ouē vnā: z si ceciderit hec sabbatis in foueā: nōne tenebit z leuabit eā? et Lu. xij. Qui⁹ vestz asinus aut bos in puteū cadit z nō p̄tinuo extrahit illū die sabbati. Et nunqd d bobus cura est deo. f. Lox. ix. Et nōne duo passerēs asse veneūt: z vn⁹ ex illis n̄ cadet sup terrā sine patre vso. Math. x. Et dñs in archa Floe fecit p̄cludi anialia bruta et conseruari in loco singlari. Vñ dixit Bern. in eplā ad Raymundū militem Habeas curā de animalibz tuis. quia sitiunt z esuriunt et petere nō nouerunt Nam oculus dñi impinguat equum. ac si dicerz ppter solite v̄sitatiōis officiū. Et hec q̄ntū ad p̄mā questionē motā de cura aialū habenda dicta sufficiant.

Ad scdā questionē vtrum defectus

aut dolores animalū brutorum in nomine dñi licite tolli petamus. sic proceditur et videt q̄ sic. Nam pietatis affectione motus sanctus Hieronim⁹ euulsit sentem. id est spinam de pede leonis ad habitationē suam veniētis. z facta cruce benedictiōis in noīe dñi nostri Jesu xpī leonem sanauit. Sic sanct⁹ Eulogius pedem equi p̄fractū in nomine domini nostri Jesu xpī restaurauit. Sanctus q̄z Germanus eps in curia regis Britannie asinum suū mortuū resuscitauit. Beatus Egidius ceruam a venatoribz inscutā defendit. z sagittam in manū suam suscepit: z vulnus suum benedictiōe facta sanauit. Et sic videtur animalū cura cum bñdictione frequēter fore facta: z merito quia christus animalū vsus est ministerio. videlicet asino in egyptum cum matre et suo nutritio et in die palmarū vsus est eius etiam obsequio. Warrbei. xxj. caplo.

De exorcismis

Ad tertiam questionem. An videlicet bñdictionibz aut maledictionibz ad rem inanimata et animalia bruta uti valeam? sic pceditur. Cognito vno oppositorū cognoscit et reliquū. Nam q domin? et eius electi benedixerint hominibus: nulli est dubiū. et similr q maledixerit homibz: patz in Eva et omibz mulieribz cum dolore parturiētibz. Bñ. iij. Item de brutis ptz in serpente. ibidem. et ad rem inanimatā maledictione vsus est. ut ptz in ficulnea. Un sanctus Guilhelmus lausannēsis eps ab anguillis lesus maledixit et exulavit et reliavit oēs anguillas lacus magni lausannē. put hodie ab isto lacu et ab omibz flumibz istuz las cum intransibz sunt expulse. et consequēter pronūc modernus episcop? Lausannē contra sanguisugas in diebz nostris pisces maiores et p̄sertim salmōnes mirabilr inficientes. letaliter quoqz pungentes. et ad littus aquarū propellentes exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit. et per certā dierum interstitia publicari. et ad effugādū et repellendū huiusmodi bestiolas multipliciter pfecit. vñd temporibz nostris videtur compertū circa vñū genus vermū multū nociuorū: qui vulgariter dicuntur iuger: et habent certū nomē in latino nostro per Isidorū ethimo. de brucis et vespis conscriptū. hi vermiculi sunt ad longitudinē vñius mediū digiti. vel in magnitudine vñius mulieris minoris digiti et albi sed capite nigri ad modū cerdonis. pedibus sex: apud rurales notissimi. hi tempe hyemali terraz intrant: et mox infra radices graminū siue cespitiū et supra terram solidā habitant: et fundamenta graminū siue cespitiū in herbarū enervāt. et taliter q ista loca consequēter tempore vernali marcescunt et penitus vilesunt. sic simpliter agris vicinis nocebūt. et iterum tempe estivali pennas et alas resumūt et arboribus inherēt: et folia et fructus consumunt. et tunc dicunt vulgariter Loubkeuer. Nunc ad ppositum audiam? quid in dyocesi Curien sit peractū. vbi hec animalia terribilia fecerunt dāna. Nam incole istius terre hec animalia p tria edicta citari fecit ad iudiciū provinciale et servatis pprie cunctis iudiciū terminis et figuris assignātes ipsis pcuratores et aduocatos. et solenniter contra eos procedentes finaliter p iudicem fuit sententialiter cōclusum. ex quo fuerint dei creatura: et pertinēter quesierunt sua alimēta. et ne suo defraudarent cibo ipsis vñā regionē desertā et nemorosam pstituit qd ibidē remanerēt: et alias terras ibidē vicinas nō occuparēt mādavit. et ita factū ē vsqz i diē p̄sentē. Simile dr de alio loco i dyocesi Cōstantien cōstituto. et iō nō miremur: nā pstat q animalia bruta put rōnabilia bñdicūt et maledicunt. Un ples mysteria dñi nō ppendētes aut penit? ignorātes obloqndo dicto domino Lausannē sibiqz detrahētes ex eo q vsus fuerit talis exorcismi plogio. Attn oēs studiū Heydelbergen doctores hmōi rit? vidētes et legētes cōsensē. Ex p̄dictis ptz si placet q excoīcatōis: exbānitionis et relegatiōis et ex terminatiōis edictū puenit et applicat rebz inanimatis. Nūc redeam? ad ppositū forme huius exorcismi seu vulgaris benedictōis. Nā nō dubitam? qn p singulos dies et ānos bñdicim? escas p̄ntes: carnes et p̄ces. vinū et pisces victui nrō de diuie maiestatis puidētia creatas et deputatas ut ad vsum nostrū pficiant. et quare nō carnes viuētes aialū bñdicerem? ut ad nr̄m pfectū non deficiant? Nam oram? ex ecclie statutis p salute mētis et corpis que salus p̄sistere nō pōt sine talibz creaturis: et talis creatura sine alimētis. Un legim? in ecclia de sc̄to Blasio martyre et epō q bestie siluestres ad eius puenērūt bñdictionē et in illū finē suis utebant bñdictionibz ut saluarent a bestiis crudelioribz. Item quedaz

Tractatus

mulier ipsum rogauit vt sibi porcus redderet a lupis abstractus: qui suis p̄ced
bus sibi fuerat restitutus. et scribitur Psal. cxiij. Oculi omnium in te sperant et
tu das illorū escam in tempe oportuno. Aperis tu manū tuam et impleas omne
animal benedictiōe. Et videmus per singulos dies q̄ illi qui equos aut asinos
aut porcos castrant. id est testiculos eneruāt in nomine dñi inuocant magnū
sanctū Anthonium vt suo presidio p̄stet illis animalibus sanitatis auxilium.
Item sepe videtur cōpertum q̄ illi qui offendunt porcos sancto Anthonio do
natione fidei patenter applicatos fore punitos. Item videmus huiusmōi por
cos campanella signatos in domus priores nunq̄ reuertētes aut reuersuros p
ut faciunt alij porci qui fuerant sui consodales. Sunt autē quidam p̄dicantes
preceptū domini et sup̄stitionis viciū psequētes: et puto q̄ sup̄stitiōis effectū
fundamētalr nō intelligāt. et q̄ in huiusmōi p̄secutiōis p̄secutiōe sup̄stitiōis crimē
incurrant. sicut ille qui in cōfessionis scrutinio nimium curiosus plus querit q̄
deceat: aut p̄fitens ex multiloquio aut p̄bo ocioso: d̄ q̄ reddenda ē ratio nimium
excedat. et q̄ ambo careāt humilr et fructuosa p̄fessiōis eterno p̄mio. Sic ad p̄
positum nō intelligēs sup̄stitiōis effectū. vt sup̄stitiōis crimē nō incurrat ap̄
semetip̄s nimium curios⁹ et sine libris et capite p̄bo p̄cedat agitat⁹ diligēt caueat.

Ad quartā nunc pueniam⁹ questionem.

An videlicet om̄es carniatiōes b̄ndictionū et maledictionū generalr sint p̄bi
bende. de q̄ talē pono benedictiōis aut exorcismi prolationē. Nam si q̄s habet
equum p̄ciosum quinquēginta vel centū florenorū vermibus corrodentib⁹ quasi
moriturū. et si bonus homo sanat talem equū per modicum ordinē verborū in
aures et latus aut os equi sufflatorū: que tamē verba put noui nō sunt contra
fidei articulos aut als contra bonos mores: nō puto q̄ ille exorcizans mortalr
peccauerit qui talem equū generosum et hominē angustiatū: timens se et suos
damnificādum liberat a damnis et penus expensarū. Puto igitur q̄ ille qui ta
les vel sibi similes exorcismos p̄dicat vitādos aut scribit dimittēdos fuerit taz
pauper aut simplex religiosus q̄ nunq̄ habuerit equi seu asini damnationis
ysum. Nam eunuchus vel homo frigidus: aut als impotens et maleficiat⁹: et
nō habens carnis stimulos leuiter detestat acerrime fornicantes aut luxuriose
viuentes. cū tamē de simplici fornicatiōe inter solutum et solutā cum sit de pec
cato minimo mortl: reddam⁹ rationē. Nam doctores ponūt certos actus in
differentes q̄ nec sunt vicia vel p̄tutes. put cōtingit inter plus vl min⁹ vigilā
tes vel dormiētes. Et credo q̄ ille qui liberat hominē et equū a tali periculo q̄
nō sit puz indifferēs: s̄ sit inter p̄merētes et opez miscdiē p̄tutes. sicut ille qui
hominē telo confixum certo carmine liberat et sine dolore telum radicit⁹ ener
uat. et ille qui vulnus hominis recenter illatum bono carmine carminat: et ta
liter q̄ vulnerato nil mali p̄tingat. s̄ sit oculos et alia corpis hūani mēbra carmi
nat: et hominē a dolore liberat. Nā dicit apls. Om̄ia q̄cunq̄ faciis in noīe dñi
nr̄i Jesu xp̄i facite. Col. iij. et ille q̄ dicit om̄ia nullū casuz vl actū (saltē bonuz)
excipit. et sic in sanandis hoīb⁹ vel pecorib⁹ nullā distinctionē interposuit. Vñ
dicit lex impialis. C. de malefici. l. per. et Azō. ibidē in summa. et p̄cordāt docto
res canonū et p̄sertim Archid. q̄ ille qui arte sua repellit tempestates per malā
artem alterius qui artificialiter demonū adiutorio tempestates prouocauit q̄
ille repellens meret. Sed modo vltērius p̄cedendo ad casum themat⁹ de vac
ca et rustico qui vaccā sanauit. et fortassis per suū sacerdotem terribiles corre

ctiones sustinuit. Nam videt quia talr dixerit ipse rusticus. Syg das wor das maria eyn kinde gebar zc. ac si diceret: iuxta quorundā opiniones. ego dubito q virgo genuerit. sed si est verū. fiat signum: put dyabolus dixit ad christum. si filius dei es dic vt lapides isti panes fiant. Sed aliter doctores exponūt hanc dictionē. in plurib orationibus: vt hic Si deus est animus vt nobis carnia dicunt et ibidē hec dictio si: ponit pro quia. z erit bonus et catholicus sensus. quia iste Latho fuit homo christianissimus. Sic similr scribit Ezech. xx. vbi dicitur. si iudicas eos. et exponit: quia ad te dñe pertinet iudicare. Sic in ps. lvi. Si vere vtiq iusticiā loqmini recte iudicate filij hominū. et hic similr ponitur p quia. ac si diceret. qz vos filij hoim zc. Vel si qd dixerit. si in iferno nulla est redemptio. Q qz terribil est illius recordatio. et hec omia pmissa nihilominus firmiter credit. sed pro certo scire nō poterit. Unde videtur q ille rusticus qui taliter in simplicitatis sue eloquio vsus est talis exorcismi simplici oraculo: a suis seniorib sepe probato. nō peccauerit vt dicendo: quia firmiter credo vez eē q Maria virgo peperit zc. et sic se z paruulos suos de tāto damno liberauit. et si bene perpendo tūc hec verba sumpta sunt de sancto euāgelio Luce caplo pmo. q dicit chřstū natum de gloriosissima virgine Maria. Sed ad huius questiōis sinceriorē determinationē vltcrius procedam. nam nō dubitamus quin inter plebeor. similiter et vulgariū tumultus sint infinite carminum seu carminatium: necnō exorcismozū benedictiones et valedictiones. inter quas putamus plures fore multū supersticiosas. et etiam aliquas beneuolētes de quib mētionē facit frater Jobānes in summa titu: de sortilegijs per certas questionēs. et reperimus per ipsum z suas opiniones multū fore efficaces. z nō omnes inanes. sed generaliter sine discretionis z distinctionis calculo simpliciter omēs prohibendo. prout facit quidam doctor de superstitiōibus in certo tractatulo supficialr. put gallus p prunas loqndo nō examinādo singloz fortmas aut verboz virtutes ponderādo. qui reuera multis sinceris hominib nocet iniuriādo. sicut ille qui generalr sine qualificatione dicit omnibus debitoribus nostris dimittendū. hoc est iniurias et damna z molestias ptinaciter inferentib fore simplr z d plano parcendū. iuxta oratiōis dñice decretum. hic mentitur: quia als iniuriā passo salubri dat remediū ne dānificator de sua malicia. tanto leui reportet cōmodū. put doctores theoloyce veritatē z canōici iuriscrībunt virtutis salutaris remediū. z pferim inter alios eximi ille Buillb. durādī qui composuit iuris speculū et libzū qui dicit Rōnale diuinor. et ibidē de officio misse et in orōnis dominice. clara declaratione. z ibidem vl alibi poteris videre. Sic similr de vsuris generalē faciēs phibitionis detestationē: errat cū in multis casib vsurariū contractū videat pmissus. vt videt p Hostien. et Boffr. eodē ti. in suis summar. collatiōib. Itē qui dicūt indifferēter omēs demonum innuocatores ac ipoz ministerio fungētes fore crimīalis pcti dānabiles. hi errāt corde nō p̄siderātes q scīs Theodor Sedunē ep̄s vnā magnaz campanā sibi p summū pōtifcē. vicz Leonē papā liberalr donatā de vrbe Romana vsq ad Sedunē ecclie loca portari fecerat simplr p demonioz obsequia. z quare nō sic viri catholici pficerent vt ipsis obedirēt demonia. nā z exorciste restringunt dyabulos vt creāt corpa possesta. Sic ad ppositū supstitionis excessus tam generalr z indifferēter p̄dicans sub pena mortal peccati fore detestandū et nimū curiosus virtutē vocabuli nō p̄scrutādo. put p scīm Tho. et alios doctores videt subtiliter diffinitū se cū supstitionis p̄secutiōe dānat in infernum.

Tractatus

Ad quintam

qua notat an ppter rimos carminis vl' versificatiōis carminationes sint detestande. videt dicendū q' z si sint plures audenter p'dicantes exorcismoz rimos vel metroz exametroz vel pentametroz aut liricoz als odaz vsus fore detestandos: tales minime ppen- dunt q' sancta ecclia in hymnoz z canticoz dictaminibz frequenter recipit huiusmodi dictaminū modos. vt in primo hymno Conditor alme siderz etc. vsqz in finē. et quasi p omes hymnos est certoz pedū passiū z sillabaz determinat' numerus. z p octo sillabas nobiliū z rusticoz vident' curizandi: taxari passus. vnde generalr omia carmina metricē vl' rigmatice dictata leui' memoriter mētibz hūanis vident' incorporata. sed prosa simplex z priuata scriptura tardi' cōcer

Ad sextam

questionē qua cauetur an ppter ali' (nitur repetenda. quos gestus: ritus et mores carminantiū actus ipsorum sit detestandus. quia quidā in suoz carminū plationibz habent diuersos et aduersas mox tactuū z gestoꝝ ritus z apparat'. Dico q' xpus illuminando cecū a natiuitate nō simplr verbo pcessit put cū alijs infirmoz corporibz. nam loca oculoꝝ tetigit: lutum de terra z sputo pfectit: z pnter ipm liniuit: z postea ad natatoria syloe trāsmisit. z vt se lauaret ptnēter cōmisit. quibz omnibz pfectis cecus illuminatus fuit. sed dū leprosum sanauit: simplr impando dixit: mūdare. et hic talr sanat' recessit. Item scūs Marc' euangelista sanando sutorē in manu sinistra lesam: expuens in terrā z de sputo z terra faciēs cōpagationē: vixit manū sutoris lesam in noīe dñi Jesu xpi cū crucis signo z ipm sanauit. Et scūs Hiero. p'dict' silr p signū crucis z in nomine crucifixi leonis pedē restaurauit. Item ppha Helizens sanādo puez vidue sarepte: mirabiles fecit ritus apparatus z gest' anteqz puer fuit resuscitat'. vñ nec xpm nec alios scōs viros in suis apparatibz: gestibz z moribz tam ptnaciter arguam': cū ipsius scz christi actio sit nostra instructio. z consequēter alioꝝ christifidelīū. si quos fecerint signoz apparatus: nō tam arroganter corrigam'. Perpende desup quot ritus: tactus et mores exercent psbyteri in puul' baptizadis q' in pmitiua ecclia fuissent exor- bitantes. nam baptizabāt in noīe xpi z oēs fuerūt grā spūscī muniti. vñ le. et no. in. c. Estote. de re iudi. q' in his in qbz dubitam' q' animo fiant nisi ex natu- ra sint mala. hec in meliorē ptem sunt interpretanda. sic interdū excusat' menda- cium put cōtingebat in egypto tpe Pharaonis de mendacio obstetricū. z repu- tatur a quibusdā opus meritorū put etiā ille excusat' qui hoīem abscondit a la- tronibz aut raptoribz quesitū. licet stricto iure dicatur q' p nullo bono malū sit fa- ciendū. sed econtra dicit' q' inter duo mala min' malū est eliciendū aut eligen- dū. Et igit' mihi simpliciano put libris necessarijs orbatō z incarceration (saluo tamen semp saniori psilio) videt' q' carminātes z verbis contra fidem catholi- cam aut iuris dispositionē nō pferentes sed simplr z de plano ad saluādū crea- turas omipotētis animatas aut inanimatas. put rusticus in themate conscri- ptus simplr pcessit. z q' idem nō peccauerit sed poti' meruerit q' se et suos pau- perculos quoz curā iure diuino z hūano naturalr gessit de magnis dānis z pe- nuria releuauit. vnde iura pmittūt ne pereat fruct' in terra nra miseratione di- uina diffusus (si necessitas imminet) q' in die festo colligat. defalceat z habita- culis fideliter reponat. quod als sine necessitate tanqz mortale nō cōcedit. Quat' igitur vt putas sit imminens z vrgens necessitas dū p paupibz infantulis fame lamentabilr eiulantibz refocillat animal tam magni pfectus z cōparatiōe tan- tus. sicut si p principe equus restauraret generosus. aut mula cardinalis vni?

Alius tractat' exor. seu adiura.

magni potentatus . et talis restauratio fit per tam facilis et levis sine lesione fidei benedictionis et verborum ritus. nouerant enim quod sui progenitores taliter profecerunt : et fortassis est archanum dei quod sancti viri per reuelationem diuinam perceperunt sicut olim per verbum Ananiam apta reseruatum tentum et portatum contra pestilentiam fideliter credentes securitatem perceperunt. Nam experienter videtur et ab ecclesia per mittitur quod illi qui per certas verborum formas serpentes tollunt putant apostoli fecerunt : et tangunt et in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt. imo leprosos sanando non dum fundametaliter infectos multum perficiunt. et ecce quod ille qui proprie talibus verborum exorcismis in eadem forma non utitur. licet fortiora loquatur nihil apud serpentes operatur. Ecce gloriosus et mirabilis deus in sanctis suis : hominibus concessit tale mysterium bonis : similiter et criminosis. et idem ipse deus vincit quod filii sui sacratissimum corpus per bonum et malum sacerdotem : per certam et determinatam verborum formam et non aliam de summo celorum throno ad altaris mensam coaptatur. et per sacerdotem eiusdem tangitur et leuatur manus mundam vel imundam. vnde dicit Gregorius. quod miracula minora per maiora probantur. unde minus est miraculum si per certam verborum formam de euangelica veritate sumptam sanam equum : mulam vel vaccam a graui dolore sauciata : quam si per certam aliam formam extra euangelicam veritatem : non tamen euangelio aut catholica fide contrariam : contentam aut conscriptam .

Finis.

Ali' tractat' exorcismorum seu adiurationum

Donia deus magnus dominus et rex ma

gnus super omnes deos. Flouit quod gentes que quondam deos coluerunt : meditati sunt inania. nihilominus tamen illo permittente profecerunt grandis magnificencie mirabilia. putant narrat Valerius maximus libro .i. c. vlt et Iosue .li. ethimo .it. c. xj. de dijs gentium. et Virgilius optimus poetarum. ex quibus libris per mundi climata dispersis superstitionum diuersarum abusiones etiam christifideles ceperunt : permittunt tamen et inhihent libri tales legi iuxta materiarum et personarum dispositiones. ut plene le. et no. xxxvij. dist. in pn. et multis. c. se. Hinc clerici peritiores et imperiti ecclesiarum : curati et plures contra ad populum plerumque speciales et generales proparant doctrinando prohibitiones. et accidiosa quadam corporis lassitudine scripturas scrutinio solerti scrutari scrutantes defecerunt. et discretionis clare determinationis prefertim in exorcismis. id est adiurationibus et benedictionibus et carminibus et carminatoribus et carminatricibus et eorumdem dictaminibus aromatam more : minutim non triuerunt. sed sicut gallus per prunas superficialiter strepitauerunt. putant hi quod de vsum rarum contractibus et eius differentiis rimari lassati per libros studiose certificari nolunt. Et propterea generali omnis tractatus comertum prohibere consueuerunt. et sub orationis dominice prosa omnia debita debitoribus nostris dimitti contendunt. et hi errant corde. Ponit autem Iosue in sum. profet. li. j. ti. xj. q. xij. de carminibus et carminatricibus et carminatoribus de materie presentis determinatione certam questionem. et allegat sanctum Thome. de acquo venerabile. Sed iudicio mei Felicis prepositi Solodoren. et cantoris Thuricen. decretorum doctorum multum inutilis saluo saniori apparet quod in tam magno generali nimiumque frequentationis negotio ad competentis saturitatis declarationem non processerit. et hoc propter maiorum supabun

Alius tractatus

dantium sibi cōtinuo concurrentiū in grauioribus questionū materiārum de-
cisionibus tanq̃ plurib⁹ attent⁹ hūaniter sibi fuit minor ad singula sensus. pro-
ut legitur ⁊ notat de heret. Accusatus. §. De questionib⁹. li. vj. vel fortassis p
tunc tales exorcismi adiuratiōes ⁊ carminatiōes nō prout modo fuerunt tam
frequentes ⁊ plerunq̃ theologi nimias subtilitatis a iure nō prohibite concu-
larunt intricatiōis cōuolutiones. p̃tusi sensus mei nubeculas turbulenti⁹ cō-
glutinantes. Unde nuper casuali perscrutando reperi quasdam scripturas per
reuerendū in christo patrem ⁊ dominū meum dñm episcopū Lausannēnē appro-
batas. ⁊ insup ex improvisu pridie legendo quandā collatiōis compilatiōē.
quam in Heydelbergē studio quondā comperi dictatam. ⁊ vt rebus mirabi-
libus fidem prebeant facta mirabiliora. vt dicit Greg. in omelia ⁊ igitur huius
collatiōis mysteriū prius expediāmus. et hinc ad vltiora procedāmus. Et ec-
ce audi rem p̃prie gestam q̃ de anno dñi. M. cccc. die sexta. mensis Februarij
quidam peritus frater wernherus lector ordinis Augustinēn. in aula episcopi
Spirensis in opido Heydelbergē. reuocauit octo articulos tanq̃ erroneos: p̃
ipsum p̃dicatos. inter quos quart⁹ de certis exorcismis erat talis. in forma vul-
gari patenter alemanico conceptus. Item der fierd das segē zymlich vnd on
sünd mög geschehen. Et consequēter dixit formā vnius exorcismi q̃ talis fuit
de vulnerib⁹ curandis. Christus ward geboren. christus ward verloren. Chri-
stus ward gefunden: der gesegnet dise wunden Im namen des vatters zc.
Insup retulit idem lector q̃ in se ⁊ alijs hac vsus benedictiōe frequenter profe-
cerit. hanc igitur verborū platiōē ad mādātū domini episcopi Spiren. et pe-
ritorū studiū Heydelbergē tanq̃ erroneā reuocauit: ⁊ se de cetero non platurā
promisit. Unde causa nō erroris aut diffidentie sed informatiōis adipiscende.
et non tantū mei pusillanimitatis sed multorū commorantiū in circuitu qui ta-
les vel similes aut pares seu equiuales p̃ singulos dies proferunt et hominū
languoribus ⁊ etiā pecorū ⁊ animalū brutorū doloribus et infirmitatibus
experienter subuenire cōsueuerūt. et ponam⁹ q̃ periti aut imperiti: ratiōes hu-
iusmodi curatiōnū non possint allegare. experimentū tamen curatiōis ⁊ dolo-
rum sublatiōis p̃ causa patenter possunt assignare. put experienter vidi in ho-
minibus ⁊ bestijs: tales (vt ita loq̃mur) adiuratiōes p̃ profas aut dictamīa cer-
torū s̃borū plata pficere. Nam m̃gr Rasis almansoris monarcha i medicinis
in sua practica. li. ix. in fine certas ponit morborū curas que dicunt⁹ ⁊ intitulant⁹
experimēta. Rasis almansoris: vbi scribit se et alios multipl̃r profecisse nullas
tamē causam aut ratiōē huiusmodi curatiōnū nisi solam allegat expientiam
per magnos viros cū lucris ingentib⁹ acquisitam: vt dicimus contra morsum
canis rabidi pilos suos valere vbi nlla ratio colligitur nisi q̃ vsus ex experien-
tia patenter inducit. sic fit de morsu letali scorpionis. qui si mor sup ictu p̃terit
venenū veneno subleuatur et homo de morte liberatur. de quo etiā infra dice-
tur. Sunt autē qui in talibus carminū dictaminib⁹ multū rigmos verborū
vulgariū de omnib⁹ linguis despererunt. sed quid dicem⁹. Nam ⁊ sancti p̃es
in scripturis sacris frēq̃nt metris exametris ⁊ pentametris: vt hic Salue festa
dies. et insup lyricis ⁊ heroycis et elegiacis ⁊ buccolicis ⁊ rigmaticis vsi fuerūt
vt patet p̃ omes hymnos et plerisq̃ sequentijs. et Boetius de consol. vsus est
omnium metroz odis et totum psalteriū apud hebreos videtur metricū. vt di-
cit Isid. ethimo. li. v. c. xi. Carminant aut in omī lingua frēq̃nt⁹ ode rigma-
rice vel metra vt ipsius materie progressus firmet⁹ facilius et stabiletur in bu-

Exorcismus J. H. H. H.

J. H. H. H.
tamē nō vni d. d.
Pl. r. scorpionis

exo:cismoz seu adiura:

mane sagacitatis memoria: et ornatius et floridius et labilius et lympidius ac
facilius pferatur in omni platura. Sed nunc procedam⁹ ad p^{re}dictoz verborū
formā et conuertam⁹ simpliciter in nostre latinitatis nre profe grāmaticā. Nam
dicit Aug⁹. sup⁹ Mathēū. et habetur de ver. sig. c. Nihil obstat narrādī diuer⁹
sitas vbi eadē dicuntur: maxime cū quilibet euāgelistaz eodem ordine credat
dicere quo deus voluit. Nec ibi. ac si diceret. verba transposita idem significāt
de conse. dis. iij. c. j. de rescrip. Causāq. et igit taliter transponamus dicendo.
Christus est natus. christus est perditus. christus est inuentus. et ille benedixit
hoc vulnus In nomie patris zc. Nam q xps natus est patz Math. j. z. ij.
et Lu. ij. et q christus perdit⁹ est: et p suos parentes requisitus et inuentus est pa
tet Lu. ij. Et sic patz q hmoi pba ex radicibz sanctorz euāgelioz sunt extracta.
Nam hoc est quotidianū q in diuinis officijs p salute mentis et corpis suppli
citer rogam⁹ dominū. Unde Petrus apostolorz princeps dixit ad Eneā. Sa
net te domin⁹ noster Iesu xpus: surge sterne lectū. Act. ix. Item Barnabas
fiducialiter agens in nomie dñi nostri Iesu christi et miracula fecit. vt ibidem
et christus dixit Marci. xviij. Amen quippe dico vobis: si habueritis fidem sicut
granū sinapis et dicetis monti huic. transi hinc et transibit. et nihil impossibile
erit vobis zc. Vñ si bona fide dixerit homo huic morbo transi hinc. et nihil vel
aliquid aliud adderet: et homines sanaret. quis sibi improperearet. Nam chri
stus (vt legitur in euāgelio Johannis. ix) expuit in terrā et fecit lutum ex sputo
et liniuit lutū sup oculos cecū. et dixit ei. Vade et lauare in natatoria syloe zc.
quis dubitat quin si christus nutu vel verbo simplici voluisset. cecus iste sana
tus fuisset: nihilomin⁹ tamen tot fecit verborū et gestoz apparatus. put simpli
ci verbo imperatino dixit leproso. sanare et sanatus est. Marci. j. Regulariter
autem christi actio nostra est instructio. ij. q. j. Deus omps. de iure iū. Et si xps
de quo de pfe. dis. ij. Liquidō. et dixit Greg. in omelia Lu. x. dñs et saluator no
ster frēs carissimi aliquādo nos admonet sermonibz. aliquādo vero operibus.
Ipsa enī facta pcepta sunt. qz dum aliquid tacitus facit: quid agere debeam⁹
innotescit. Et hic dixit frequēter ad homies. fides tua te saluū fecit. et nō in aīa
tantū sed etiā in corpe. vt Math. ix. Marci. v. z. x. et Luc. viij. z. viij. et. xij. et
xviij. et fides est que vincit mūdū. j. Joh. v. xj. q. viij. Sciscitantibz. Vñ dixit
apostolus. Omne quodcūq. facitis in verbo aut in opere. omnia in nomine dñi
nostri Iesu christi facite. gratias agentes deo patri per ipm zc. ad Colloc. iij.
xxvj. q. v. Non licet. Et nō erit impossibile apud deū omne verbum. Lu. j. Vñ
dixit Petrus ad Iesum. Preceptor p totam noctē laborātes nihil cepimus: in
verbo autē tuo laxabo rhete. et cum hoc fecisset: concluderūt pisciū multitudinē
copiosam Lu. v. Et iterū dixit Christus. Amen amen dico vobis: quia qui ver
bum meū audit et credit ei qui misit me habet vitam eternam Joh. v. Item di
xit christus Marci vlt. Signa autē eos qui crediderint hec seqntur. in nomie
meo demonia eijcient. linguis loquētur nouis. et si mortifex quid biberint: nō
eos nocebit. sup egros man⁹ imponēt et bene habebunt et c. et igitur. Quicumq.
inuocauerit nomen dñi saluus erit. ad Rom. x. de pe. dist. iij. Adhuc instant.
Et hic apostolus et hic canon generaliter loqntes nō distinguūt qualitercūq.
aut quomocūq. inuocem⁹ nomen dñi aut eius mysteria nec nos distinguere
debemus. vt. ij. q. v. Consultuisti. ff. de pub. indi. j. De p^{re}cio. neq. infontē. i. inno
centē habebit dñs cum qui assumpsit nomē dei frustra. Exod. xx. z. xxij. q. iij.
Necesse. Unde dixit Beda in ome. put habet de re. iur. c. ij. sup b verbo euang⁹

*Verba transposita
in b ad*

Alius tractatus

geliste nolite iudicare et non iudicabimini. *Bath. vii. Lu. vi. et vii. q. i.* Deus omnipotens. hoc loco nihil aliud nobis precipi estimo. nisi ut ea facta que dubium est quod animo fiant in meliorem partem interpretemur. quod enim scriptum est Ex fructibus eorum cognoscetis eos. de manifestis dictum est quod non possunt bono animo fieri ut stuprum. blasphemie. ebrietates et similia. de quibus nobis permittitur iudicare. Hec ille. Et hec proprie ad propositum nostrum. Et si dubia in meliorem partem interpretari iubemur: putamus permittitur. Quare non ea de quibus non dubitamus quin fiant bono animo et interpretemur sed ut res potius valeat quam pereat. de ver. sig. Abbate. de fi. instru. Dilectos. ff. de re. du. l. Quatenus. Et si benigniorem sententiam sequi debemus in re dubia et potius in certa. et ubi res penitus est bona. ff. quod in testa. delen. l. Proxime. et verba debent fuisse intentioni: et non intentio verbis. per quodam enim exprimitur intentio *xxij. q. v.* Humane aures. *xxxviij. dis.* Sedulo. *j. q. j.* Marchion. de p. sig. In intelligentia. et deus plus respicit intentionem quam actus. *rv. q. vi.* Si sacerdotibus. et si. sequenti in fi. et intentio regulariter iudicat hominem. *xxij. q. v.* Non est. Hic autem in proposito est opus bonum. intentio bona. et quodam sunt veritatis et salutis mysteria sumpta radicitus: putamus tractum est de corpore sanctorum euangeliorum: ut patet. unde pingue quodam de pingui intellectu processit. ut le. et no. *xj. q. iij. c. pe.* et verba tam clara civili modo non capiose sunt intelligenda. *iiij. dis.* Erit. ff. de serui. l. Si cui. Unde dixit Christus In nomine meo demonia eijciuntur. *Mar. xvi.* et ideo dixerunt ad Iohannem. *lxxij. discipuli* domini reuertentes cum gaudio. Domine etiam demonia subijciunt nobis in nomine tuo. *Lu. x.* Unde dixerunt apostoli. nec enim aliud nomen datum est hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. *Act. iij.* et infra. et nunc domine respice in minas eorum videlicet in deorum. et da fuis tuis cum omni fiducia loquar verbum tuum in eo quod manu tuam extendas ad sanitates et signa et prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. Hec ibi. Et hec omnia fiant sicut hic in proposito: ne nomen domini et doctrina blasphemetur. *j. Thi. vi.* Unde dixit dominus vicis Deuterio. *vij.* Non in solo pane viuit homo. sed in omni quodam quod procedit de ore dei. *Bath. iij.* Unde verba dei sunt semen. quod autem cadit in terram bonam aut malam. si in bonam facit fructum. sicut hic in proposito. si in malam non facit fructum. ut le. et no. *Luc. viij.* Sunt autem pueriores hominibus simplicitate verborum pueriores et adulterantes verbum dei ut dixit apostolus. *ij. Cor. ij. et iij.* quod exponit Gregorius moral. *li. xxij. c. rv.* sic ingens. Adulterare namque est verbum dei: aut aliter sentire de illo quam est aut ex eo non spiritualis fructus sed adulterinos fetus querere laudis humane. ex sinceritate vero loqui qui est nil in eloquio extra quam oportet acquirere. sed ex deo loquitur quod se non a se habere sed a deo accepisse quod loquitur. Hec ille. Unde libere est quod uti libere quilibet potest verbo dei ad eum usum ad quem uti licite possumus. Nec obstat. *ij. q. v.* Consultasti. Quod quidem. c. allegant quidam doctores sacre theologie tales adiurationes. ubi dicitur quod sanctorum patrum documento sancitum non est: suppositio adinuentione non est presumendum. et in isto. c. Stephanus papa locutus fuit de his qui feruentis aqua et candentis ferri iudicium fieri voluerunt in ecclesia dei. ut ibidem patet in rubro. Unde dicitur glo. ibidem super. *p.* Suppositio. vtili autem et necessaria videlicet adinuentione licet uti. et alle. multa iura: et ubi canon non excipit: nec nos excipere debemus: ut pallegatum est. et omnia concessa intelligunt de iure communi nisi prohibita in certis casibus inueniantur ut innuit *xxvij. q. ij.* Lex diuine. de sen. excus. Rursum concordat nobiscum. si saltem bene perpendamus. frater Alstern. *li. j. c. xv.* licet breuibus verbis: quod attentius pluribus alijs. Sed ad sedandam rigoris seueritatem illorum qui nimis rigorose solent in his exorcismis simplicium mentes perturbare. Notandum ut le. et no. *xj. dis. s. j.* quod Salomon ante nomen domini nostri Iesu Christi inuocationis institutionem et eius aduentum

exorcismoz seu adiura.

quendā modū exorcizandi adinuenit. quo demones adiurati ab obsessis corporibz pellebant. et igit hodie huic officio mācipati: exorciste vocati sūt. Hec ibi. Unde nigromātics in vno libroz suoz volumie qđ dicit officioz hñt canones quos dicit vincula Salomōis: quē libz cū multis alijs per Salomonem in Arabia in certis montiū cauernis absconditū reperit Virgili⁹ tpe Octauiani imperatoris et de Arabica lingua in nostrā latinā plationē transtulit. p quem hodie hmoi nigromāticoz presumptio. demones ad obsequiozū mirandoz ministeria hoīm coartare cōsuevit. Itē vt dicit mgr i hysto. iij. Re. iij. Salomō excogitauit adiurādoes qbz egritudines solebāt mitigari. alias qz quibz demones eijcerent. et alias quibz obstricti nō redirent. excogitauit etiā caracteres qz inscribebant gēmis qz posite in naribz arreptiij cū radice. Salomoni mōstrata: statim cū a demōibz liberauit. Hec scientia plurimū valuit in gente hebreorum: et maxime necessaria erat. Hec ibi. Et plura alia hos exorcismos approbantia. Item scribit idem magister in hystorijs Exo. ij. qz moyses erat vir bellicosus: et dum fugebat de egypto in ethiopiam. et succurrebat regi ethiopū magnifice nimis. et igit Tharnis filia regis oculos suos iniecit in moysen cū fuerit homo mire pulcritudinis. et ex cōdicto ipsa tradidit moyse ciuitatē si duces ret eam in vxorē: et ita factū est. Dum autem Moyses redire vellet ad populū suū nō acq̄euit vxor. qz philocapta ipm mirō mō dilexit. p̄inde Moyses tanqz vir peritus astroz. imagines sculpsit in gēmis hui⁹ efficacie vt altera memoriā altera obliuionē conferret amoris. cūqz paribz annulis eam instruxisset. alterz scilicet obliuionis annulū vxorē p̄buit. alterum ipse tulit. vt sic pari amore paribz annulis insignirent. Cepit ergo mulier amoris viri obliuisci. et tandem liberē in egyptum regressus est. Item vt dicit Aug⁹. in libro de ciui. dei. et habetur. xxvj. q. v. Hec mirū. qz illa nobilis mulier Circe maga famosissima: socios Ulxis viri clarissimi p carmīa sua mutauit in bestias. et Archades. id est gentes de Archadia sacrificio deo suo ligo immolabant. ex quo quicūqz sumerent in bestiarū formas cōuerterentur. Item his diebz sunt homines arte naturali: et etiā ministerio demoniali. aeris serenitatē cōuertentes in formidinem. et grandinis et niuiū et pruine et ventoz borealium patenter inducētes tempestatem. de quo plene scripsi in libro de nobilitate. c. xxxij. et ecce si tales et alij plures de quibz narrat Valerius maxim⁹ libro. j. c. vlt. per carmina vel artes aut alia machinamēta apud deos suos pmissione dñi dei nostri perfecērūt mirabilia. quare nō fidei nostre veri p̄fessores dicerent cum Moyses et nunc canit ecclesia Non est alia natio tam grandis que habeat deos appropinq̄ntes sibi sicut deus adest cunctis obsecrationibz nostris. Deut. iij. et quare nō idē omnipotens deus n̄r nō tantū habentibz fidē sicut granū synapis: sed sicut granū cucumeris. imo sicut montes et colles: ligna fructifera et omnes cedri inclinaret aures suas ad p̄ces nostras: et attenderet pie inuocantibz eū: et oñderet illis salutare suū. An conueniēter scripturas introducam⁹ q̄s de supradicto domino meo dño epo Lausannē in forma pprie subscripta recepim⁹ de maledictiōe seu imprecatiōe ferenda contra sanguisugas: pisces inficientes et omnes vermes terrestres seu aquaticas. mures. locustas. papilionēs et cetera animalia fruct⁹ terre vastantia seu pisces que talis est. Quoniā male pene a deo infligit ppter nostra peccata primo et ante omnia debem⁹ conuerti ad deum et peccata dimittere. et cum oratiōibz et p̄cessionibz deum rogare suppliciter vt plagas ab ipso nobis inflictas propter peccata nostra dignet amouere a nobis. Deinde cura

Alius tractatus

tus seu ille ad quem pertinet imprecatione seu maledictione inferre contra animalia nocentia tanquam iudex ex officio constituat unum procuratorem pro populo. sed conuenientius esset quod populus daret unum cum reuerentia et honore debito. qui petat discerni citationem contra animalia. citatione pro decreta mittatur certus nuntius ad campos seu vineas aut littora aquarum secundum quod erit necessarium. et ibi citentur coram tali: in crastino tali hora responsura de his que sibi obijciuntur sub pena maledictionis eis inferende. et ad locum et tempus constitutum compareat procurator populi et petat mandari dictis animalibus. Quo audito nihilominus si potest habere aliquod de ipsis animalibus ante cum constitutis sedens mandabit eis presentibus et absentibus ut presentibus comminando maledictionem omnipotentis dei et totius curie celestis et ecclesie. ut infra tres dies. assignando primum per primo terminum. secundum per secundum. et tertium per tertium. et peremptorie a tali territorio vel aquis recedant. et animalia que inficiunt inquiete dimittant vel nocere fructibus terre desistant. et se in talem locum reducant in quo nulli nocere possint. quod si non fecerint compareant ad tempus assignatum redditura rationem quare non paruerint aliis lapsa termino procedatur in contumaciam contra ea. et si animalia sint presentia restituantur ad locum seu aquas unde recepta sunt. si autem recesserint infra terminum dent gratie deo per processiones et orationes: et benedicantur aque in forma que inferius continetur. ubi vero non recesserint: continuabitur processus sine intermissione. et si animalia haberi possint: iterum ducantur ad presentiam: ut prius. et procurator populi petat ferri sententiam cum suis rationibus ea absolui ab imprecatione aduersarii. et tandem quod deus pronior est ad miserendum quam ad puniendum concludant in causa pro populo. et ferat sententiam contra illa. extunc quod ex parte omnipotentis dei et totius curie celestis ac ecclesie sancte dei sunt maledicenda et omnia mala contra ea imprecanda: interficiant animalia ibi presentia: et ad statim cum processione et aqua benedicta procedant ad maledictionem animalium. et benedictionem aquarum vel camporum ut sequitur. Adiutorium nostrum in nomine domini. Qui fecit celum et terram. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum. Oremus. Preces nostras quesumus domine clementer exaudi. ut qui iuste pro peccatis nostris hanc verminum seu murium et ceterum persecutionem patimur. pro tui nominis gloria ab ea misericorditer liberemur. ut procul a tua potentia expulsi nulli noceant. et hos campos vel vineas vel aquas in tranquillitate et quiete dimittant. quatenus ex eis surgentia et orta tue maiestati deserviant. et nostre necessitati subueniant. Per christum dominum nostrum. Item subiungatur mox alia et sequens collecta. Omnipotens sempiternus deus. omnium remunerator et peccatorum maximus miserator. in cuius nomine omnia genera flectunt: celestia terrestria et inferna. tua potentia nobis peccatoribus omnipotens concede. ut quod de tua misericordia confisi agimus: per tuam gratiam efficacem consequamur effectum. quatenus hos pestiferos vermes vel mures per nos suos tuos maledicendos maledicas. segregandos segreges. exterminandos extermines: ut per tuam clementiam ab hac peste liberati. gratiarum actiones maiestati tue libere referamus. Per christum dominum nostrum. Item mox subiungat exorcismus talis ut sequitur. Exorcizo vos pestiferos vermes seu mures per deum patrem omnipotentem et Iesum christum filium eius et spiritum sanctum ab utroque procedente ut cunctim recedatis ab his aquis campis seu vineis et ceterum. nec amplius in eis habitetis. sed ad ea loca transeatis in quibus nemini nocere possitis: pro parte omnipotentis dei et totius curie celestis ac ecclesie sancte dei vos maledicensque quocumque ieritis sitis maledicti. deficientes.

exorcismoz seu adiurationū

de die in diem in vosipfos et decrefcentes: quatenus reliquie de vobis nullo in loco inueniant nisi neceffarie ad salutē et vřuz humanū: quod přtare dignetur qui ventur⁹ est iudicare viuos et mortuos et feculū per ignem. Item fequit ora tio fup aquas. Domine Iefu chřifte qui iordanis flumen benedixifti: et in eodē baptizatus aquas mūdāfti et purificāfti. vt elemētū falubre efficerent in remis fionem peccatorū: has aquas quoq; benedicere et fanctificare et mūdare digne ris: vt nil in eis noriū: nil peftilens vel inficiens. nil corřupens remaneat: fed omnia pura et mūda in eis efficiant. quaten⁹ que ad vřum humanū ex eis crea ta funt cum falute nofta et glōia tua affumamus. Per xpm dñm nořt. Amē. Et tunc fequit confirmatio predictoz. Official' curie Laufanneñ. venerabili et circūfpecto viro dño plebano Berneñ. falutem. vřa fupplicatione pro parte nobiliū dominoz Sculteti et confulū de Berno. de et fupra cafu in annexis mentionato ac eius tenore confiderato: volentes eisdem et eorū fubditis benig niter puidere. vobis de cui⁹ legalitate et indultia nō immerito confidimus. tenore přfentū cōmittim⁹ et mādāmus qten⁹ maledictiōes feu imprecātiōes infe rendas contra fanguifugas et alia animalia in annexis mētionata. pō prius ad deuotiōē pgregato. et cafu ipfi populo expofito iuxta formā et tenorē in di ctis annexis mētionatis: vice et auctoritate reuerendi in xpo patrī et dñi nři dñi Georgij de Salutis miferatiōe diuina Laufāneñ epi feruato mō in dictis an nexis mētionato faciatis et omnia et fingula alia in dictis annexis mētionata ad debite executiōis effectū demāderis. fup qbz vices přfati dñi nři Laufannenf epi et nřas vob pñtiuz tenore cōmittim⁹. Datū et actuz fub nřo manuali figno et figillo curie nře die. xxij. mēfis Martij. anno dñi. M. ccccij. Quo quidez adiuratiōis feu exorcismoz et alijs inde fecutis pcellu follerter infpecti: vidi q funt de hic ftantibz hui⁹ iudiciarij ritus fubfannātes psecutiōē tanq; aduerf⁹ animalia bruta impeccabilia fulminatā. et igit refumo qd pđixim⁹ q oīs chřif ti actio eft nřa inftitutio. et q facta ipfius pcepta funt facitus et c. Nonne vt legiť Marci. xj. Dñs nofter Iefus xps fult iufti iudicis et contra rē inanimataz more pgruo feruauit iudiciōz executiōē. Nā dñ ipfe qui nihilomin⁹ cūcta no uit anteq; fierent. Dan. xij. Exiret de bethania et efuriret: cū vidiffet ficū a lon ge habentē folia: venit fi quid forte inueniret in ea. et cū veniffet ad eaz nihil in uenit preter folia. Non enī erat tēpus ficoz. Et respondēs dixit ei. Jaz nō am plius in eternū ex te quifq; fructus māducet. et dū alio die reuerfus eft et disci puli cum eo. viderūt ficū aridam factā a radicibus cui maledixerat dñs. Ecce chřiftus noluit maledicere huic arbori nifi prius tanq; iudici fibi conftaret legi timo documento. videlicet p vřum de fue fertilitatis maleficio. et duz infor mat⁹ fuit de hoc. pñciauit maledictiōis fententiā cū edicto publico. et h ad iuncto folēniter difcipuloz fuoz tanq; viroz fidedignoz omī exceptiōe: maio ris fidei testimonio. Eft enī efficax pbatio dū res de q agiť fubijctur oculo. vt legiť et no. de přfcrip. Quia iudicis. de libel. ob. c. ij. ff. fi. regū. Si irruptione. in fine. de quo plene per Jo. an. in addi. fpe. de testi. §. j. §. Item q non perhibet. in addi. maiori. Sic etiā dñs anteq; damnaret sodomitas. Descendā inquit et videbo vřrū clamor qui venit ad me opere cōpleuerint an non. ita vt fciam Genef. xviij. de fimo. Licet hely. ij. q. j. Deus omīs. de accu. Qualiter. ij. Nec nouū eft q creature dei fit maledictio. etiā fi fit inanimata aut irratiōabilis in hoc mūdo. Nā dñs dixit Maledicta terra in ope tuo. Gen. iij. et itez dixit ad ferpentē. Maledict⁹ eris inter oīa animātia terre. Ibidē. Et angelus dñi dixit

Alius tractat'

filij israel maledicite terre marath. Judicij. v. et David propheta rex et amicus Dei maledixit montibus gelboe. dum inquit. Nec ros nec pluuia veniat super vos. nec sint agri prouinciarum. quia ibidem ceciderunt fortes israel. ij. Regu. j. et Job vir simplex et iustus maledixit diei in quo natus est. Job. iij. et Hieremias propheta dixit. Maledicta dies in qua natus sum: dies in qua peperit me mater mea non sit benedicta. De quibus iam dictis maledictionibus primis plene videamus Gregorium in moralibus li. iij. c. ij. et sequenti. Et legitur de Virgilio predicto quod exterminauit et relegauit perpetuo omnes muscas aut genus muscarum de macellis Parthenope ciuitatis ad nutum augusti imperatoris videlicet Octauiani cuius cancellarius fuit. Quam quidem Augustus exposit Neapolim vocari maluit. ex qua totum regnum Neapolie nomen acquisiuit. Item prout publica vox est et fama: imo veritas quod in dyocesi Luriensis prouincie Baguntine rudissima videtur terra inter montes et colles germanie preminentiores collocata: que propter artitudinem vallium et multitudinem montium multum est cara. Unde quondam quoddam genus vermiculorum seu brucorum: quod secundum Isidorum libro ethimo. xij. c. v. Lantarida vocatur: vel secundum alios limax. ex eo quod de limo terre nascatur: seu alemanico nomine Jager nuncupatur. sunt autem albi coloris et nigri capitis: sex pedum: in longitudine medij digiti. et tertio anno sue generationis ad instar formice prumpunt more volatili que suo more malicioso: agros et prata campos et cespites et alia loca plana seu montosa. fenum et herbam et graminia aliosque terre fructus germinantia: infra terram et iuxta radices girando. spacando. sulcando. euertendo. conterendo: et corrosione sua germina terre radicibus sterilizando. Unde non sine consultissimo communi terre totius ibidem incolarum decreto: quadam naturali sagacitate modus talis adinuenitur. et non carens ratione. unde predicti terrigene dictas cantaridas ad iudicium prouinciale per edictum publicum (prout quondam fiebat in albo pretoris citari et euocari fecerunt. et ipsas citatis et non compentibus propter suorum corporum exiguitatem et etatis minoritatem. Juxta ex officio ut gauderent iura minorum. ut le. et no. ff. de minoribus. quasi per totum. et. xv. q. iij. Non est. et Archidia. c. vlti. de iudi. li. vj. eisdem cantaridis curatorem. procuratorem. iudicem et oratorem certum ibidem existentem et presentem qui fideliter ut decuit petitionibus et accusationibus terrigenarum respondens et duplicationibus et triplicationibus rite peractis: obtinuit pro dictis cantaridis cum sint creatura dei. et a tanto tempe cuius initium non fuit in hominum memoria habuerunt tales ius. et in talibus terris habitacula sua et ne priuarentur alimentis suis petiuit procurator ipsorum quod non expellerentur a suis possessionibus nisi ipsis consentientibus alia siibi iudicialiter assignarentur loca. et ita factum est: et hodie rite seruatur et ipsis cantaridis per annos singulos in tempore suo terre portio certissima reservatur. et ibidem conueniunt. et nullus de cetero per ipsos angariatur. Sed putamus quod facta mirabilia fidem prebeant rebus mirabilioribus auribus percipere. putamus nobis retulit nuper rusticus quidam antiquissimus et contra animalia bruta processus breuioris concernitur apparatus. Nam dum habitationis domus ruralis aliquius (put sepe per rura fieri consuevit) qualitercumque contaminata fuerit aut occupata serpentibus. colubis. aspidibus. viperis. natricibus. nepis. stellionibus. diphis. anguibus. ceculis. lacertis. bufonibus: et exuiis: aut quorumcumque vermium venenosorum generibus. et ipse rusticus vel alter bona fide quasi loquimur montibus se inclinarent. ut promissum dixerit hec verba vel in effectu similia. Ich beschwer mich würrn by dem almechtigen gott: das uch dise statt oder busz als vnmer

exorcismoz seu adiurationū

sy als vnmer gott ist der mann der eyn falsch vityel spricht vñnd eyn rechte kan Im namen des vatters zc. Ac si diceret. Ego adiuro vos vermes p om ni potentē deū vt ille locus sit vobis tam detestabilis prout deo est vir ille qui falsam sententiā protulit et iustam nouit In nomine patris z fi. zc. Et hec verba similiter mutatis mutandis dicta pficiunt dūmodo equū aut mulam seu alia animalia lūbici vel vermes in visceribus corrodunt prout fidedigni nobis patenter retulerūt z experienter pbauerūt. Nam probat Joh. in summa. li. i. titu. xj. q. xij. q in incantationibz serpentū vel quorūcūqz animalū si respectus habeatur solū ad verba sacra z ad virtutem diuinā nō est illicitum vt hic fieri potest. Et in hoc videt q sanctū z terribile est nomen dei in vniuersa terra. Nam olim quidā episcopus Lausannē. (prout hystoriarū suarū pro palatio dicit) totū genus anguillaz de lacu grandī sibi vicino z ex omnibz aquis pfluētibus in eo. patenter perpetuo relegauit. vt vsqz nunc z p̄sentibz diebus nulla permanere poterit. Lacus aut in longitudine quasi dietam: z per latitudinē duas leucas cōprehendit: et Rodanus fluui⁹ ptransiens in eodem edicto permansit: Sic beatus heremita pruminni⁹ insulam sancti Marci prope Constantiā venenosus coinquinata vermibus: totaliter mūdauit suis p̄cibz. Sed nūc corroblando p̄dicta ad exorcismū p̄fati redeam⁹ ruralis z non mireris q execrabilis tanti prolatio criminis: videlicet falsi iudicis sit causa expulsiōis tal tam palam violenti recessus eliminatiōis. Nam in hoc videt q nō tantū cōtrariū contrario purgat. vt le. z no. in Cle. Cupientes. de penis. sed etiam malū malo naturaliter repellit. vt dum mēbrū igne lesū mox igni reapplicat aut membrum frigore viciatū repentim aqua frigida refocillat. z quodlibet illoz cōtrario remedio periclitat. Et nunc redeam⁹ ad p̄positū. Nam put narrat p̄dictus Joh. in sum. confess. et pbat li. i. ti. xj. q. cxxv. q nō solū actus sodomiticus sed de eodē prolatio os loquentis z aures audientū. z ip̄a quodāmodo polluit elementa. Et dicit impator in auten. vt nō lux. p̄ na. s. ij. q de tali crimine generat pestilentie z tempestates. z sic ad p̄positū p̄ditiones dicem⁹ iniqui iudices detestabiles. Nā tal iudex fuit Pylatus et Cayphas z Annas et scribe et pharisei et seniores populi z p̄ncipes sacerdotū z legi z iurisperiti: q xpm innocentē nouerunt z per suas sentēcias z simpliciū seditiones christū et Stephanū z Iacobum maiore z alios innocentes morti tradiderūt. z barrabā latronē dimiserūt et tales z sibi similes iniqui iudices: dicūtur innocentū oppressores. pro quibz christus z Stephan⁹ in mortis agonia nō orauerūt: quia tales scīuerunt quid fecerunt: sed p alijs simpliciū. imperitis. spiculatoribz: ac personis impotētibz qui nescīuerūt qd fecerūt: p̄ces ad dñm vt illis dūmīteret efficaciter fuderunt. z illi indubitātē salui facti sunt. sed alij suis in p̄ctis Tito z vespasiano coopantibz perierūt. vt le. z no. j. q. iij. s. His ita. in fi. Et igit ad p̄positū qz tales iudices deo sunt tā odibiles tanqz homibz p̄noti vermes. vñ nō tm̄ p̄tis vite loca s; etiā celoz relegati pdunt habitatōes. z cū Pylato mgro suo (nisi penituerint et lesis satisfecerint) cōp̄licibz quoqz eius recipiāt ppetuas acerbatis z doloris penarū portiones. de quibz nuper feci tractatū contra iniquos iudices intitulatū: z consequētē alium qui intitulat de consolatiōe inique suppressoz ad instar innocentis Boetij. quē legimus p venerabilis phie p̄solationē refocillatū Et nunc vltra ad p̄dictorum corroboratiōis argumētū pcedam⁹. Nā hodie in sepultura Pylati q est in lacu qdā montis fracti dyoces Constantien. vt narrat Petrus in sua Lombardica de passione dñi patētē videm⁹ dū talis lacus tan

Alius tractat' exor.

gitur aut paucissime mouetur per homines ppter criminis falsi videlicet iudicis Pilati detestationē. indubitanter etiam celo serenissimo. consequentur statim horrendissime per nubium coagulationes: et formidulose prumpūt tempestates in terrigenarū et incolarū perditiones. Et ego Felix cum tribulationū socijs miserabiliter anxius: non frustra iudicis iniqui crimē scripturis fui psecutus. quia noui tanq̃ expertus: quot et qualis cordis et animi cruciatus patitur iniqua sentētia latenter aut palam odio duro grauatus. Sunt autē hec duo crimina videlicet innocentis suppressio: et nature peruersio. de illis quattuor execrabilibus pre ceteris ad celum clamantibus. et tertium est innocentis sanguinis effusio. Unde Beñ. iij. dixit dominus ad Layn. Vox sanguinis tui Abel clamat ad me de terra. Et quartū ad celum clamans: est mercedis deseruite retentio. Unde Jaco. v. Ecce merces operariorū qui messuerunt regiones vestras. qui fraudati sunt a vobis clamant: et clamor eorum in auribus sabaoth introiuit. Et glosa interli. ibidem dicit. Et si paupes omnia patienter ferentes nō clamāt: merces tamen retenta clamat. Un̄ p̄sus. Clamat in celum vox sanguis et sodomorum. Vox oppressorū: premia retenta laborū. Et si per talis clamorose vocis fremitus moueat natura. imo natura diuina. et etiam si vindicta retribuat nō mireris. et sic facit ad propositū. et vtinā p̄missa pficerēt: et q̃ laboris sollicitudines operis artificem cōmendarent. ac que nō pdesent. singula multa tamen collecta inuarent. Et concludendo dicimus (saluo iure loquētis sincerius) q̃ lector iste Augustinensis in studio Heydelbergen in huius articulo prolationis reuocatione indebite fuit grauatus. et min⁹ iuste prout p̄mittitur angariatus. et q̃ tales et sui similes adiurationes seu exorcismi aut imprecationis pronuntiatio licite et cōuenienter admittit. et per prelatos eccliarum nō phibeat. et p hoc illius fides spes et caritas cōseruatur. qui fidei nostre verbo et exemplo fuit exorcista disertissimus. et viuit et regnat per infinita seculorū secula benedictus Amen.

Finis.

De credulitate demonibus adhibēda.

Dominus noster Iesus christus dū

d in terra p̄dicaret: vsus est parabolis: exemplis: et rerū gestarū casibus: put iuxta Gregoriū eisdē tempibz fecerūt paleſtini. et cōiter nunc grecoꝝ ppl̄s. Dixit autē dñs int̄ cetera de diuite epulone in inferno sepulto: et de sui feruoris dolore crudelissimo Lu. xvj. et nō recordor me legisse christum alibi dixisse tam signanter de talis cruciatus igne perpetuo. licet infiniti doctores et viri sanctissimi. similiter et iudei desup quoz et gentiles vt fuit Virgilius. Job et Plato de quibus infra dicitur. descripserint huiusmodi tormentorū et tortorum qualitates. Sed prout ait Grego. super Lucam in omelia nobis quotidiana sic inquit Domin⁹ et saluator noster aliquādo verbis. aliqui vero operibz nos admonet. Ipsa etenim facta eius p̄cepta sunt. qz dū aliquid tacitus facit: qd agere debeam⁹ innotescit. Et in alio loco scribitur Christi actio: nostra est instructio. Et igit̄ idē Greg. talē ritum tenuit dū libroz dyalogoz ad frēm Petz descripsit. Et nunc talē describam⁹ casum nouissimis diebz in veritate pactū. Quidā hō de plebeis et mechanic⁹ et p̄genie paupcula p̄creatus in sue iuuetutis tpe p̄pria sagacitate et ambitiois increate natural̄ inclinatioe. vehemēter ditatus dilatatus et impinguatus: et omni tpali felicitate sublimatus. et inter potentiores vniuersitatis sue fuit habitus: tentus et reputatus. et intantū qz ppl̄us in ipm̄ p̄spiciebat: ipm̄ obſuabat. et tanq̄ maiorē inter eos p̄ferre studebat. Hinc etiā plati: doctores et clerici plures ipsius adiutorio promoueri sperabant. similiter et ipsius odio persecuti: terribiliter timebant. Et dū in honore esset nō intellexit. sed cōparatus est iumentis insipientibz et filis factus ē illis. quoniā iumentali more de anno dñi. M. cccclij. sine discretioe vitam finiuit. quia nō sapuit: nec intellexit nec nouissima prouidit: quē nihilo min⁹ pomposa populoz curiositas. exequiorū concursu tumultuoso sepeliuit. Iuxta illud. Dum moritur diues: concurrūt vndiqz ciues. Dum pauper morit̄ vit̄ vnus adesse videtur. Hinc anno sequenti: quidam homo demoniacus: id est a demone possessus: et ab ipso miserabilr cruciatus. quadam hora quietatus dedit diuersa responsionis relationis quoqz verba petentibus. et inter alia requisitus vbi maneret anima illius tam p̄nominati defuncti. et demon in hec verba vl̄ in effectu similia. In inferno ait est propria sede locatus. de q̄ responsione et alijs: homies circūstantes in ecclia ibidem fuerūt p̄terruti. imo cōmunitas fuit p̄turbata ratioe talis edicti. et hinc homo iste erat liberat⁹. Ex hoc igit̄ tur themate tres oriuntur questiones.

Primo vtrum demoni in hoc casu sit credendum.

Secdo vtz sine demōis relatiōe: hic diues sit tanq̄ dānat⁹ p̄ hoies iudicād⁹.

Tertio vtrum p̄ tali defuncto sint orōnes et alia pietatis opa faciēda.

Ad primam questionem videtur

nullo mō sit credendū: quoniā mendax est et p̄ mendaciū p̄mos parentes decipit. et frequenter legimus in vitispatz qz dyabolus ad ipsos veniebat et p̄ mēdatiū mltos decipiebat aut decipe sagaciter attemptabat. inter q̄s etiā fuit magnus Anthoñius. et sic similt̄ veniebat ad christum. et p̄ mendaces p̄missiones ipm̄ tempraat i sinē qz ipm̄ adorare debebat Mat̄h. iij. Et igit̄ in his q̄ cūctis

dicendum qz
huic demoni

De credulitate

mortalibus sunt incognita: quod mitius et certius tenere debemus. ut le. et no. in. c. Iuuenis. de spon. et in. c. Estote. de re iudi. Et igitur his et alijs demonum relationibus non credamus: nisi fortiores probationis attestaciones videamus. Nam scriptum est. Nolite credere omni spiritui: sed probate utrum ex deo sint. i. Job. iij. Et qui cito credit levis est corde. Eccl. xix. Ad hoc facit dictum sancti Tho. in. sum. ar. iij. introducens illud Deut. xviij. Non inuenias in te qui ariolos suscitet nec phitones consulat. huius duplex causa est. Prima quia inuocatio demonum fit per pactum expressum cum demone. et hoc est oino illicitum. Unde de talibus scribitur et intelligitur illud Esa. xxvij. Dixistis percussim? fedus cum morte: et cum inferno fecim? pactum et adhuc grauius esset si sacrificium vel reuerentia demoni inuocato exhiberetur. Secunda causa propter periculum sequens. demon enim qui intendit hominem decipere ex hominibus suis responsis. etiam si aliquando vera dicat: intendit homines assuescere facere ad hoc quod ei credant. et sic intendit pervertere in aliquid quod sit salutis humanae periculum: et ultra infert. Unde Athanasius exponens illud Luc. iij. ubi legitur quod Iesus increpauit illum videlicet demonem. dicens: obmutesce. Dicit quis igitur vera fateretur demonem. compercebat tamen Christus eius sermonem ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget ut nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus. et si vera loqui videantur. nequias est enim ut cum assit nobis scriptura diuina: a dyabolo instruamur. Hec ille. Unde Crisostomus. sup. xxi. c. Bath. Concessus est dyabolo interdum vera dicere ut mendacium palleat aliquo veritate.

Si prius videtur dicendum

quod hic sanctus Tho. loquitur de his qui inuocant demones ad consulendum ut fecerit phitonia Saul. de Samuele. et hodie faciunt magi aut nigromantici seu alij ad inueniendum furtum vel thesaurum absconditum aut alias nobis ignotas querere volentes. et talibus actibus uti non debemus: nec ipsis credere licet. Sed pro illo quod inducit Athanasium. Audi quid dicat textus euangelicus. et sunt hec verba per ipsum partim allegata videlicet et in synagoga erat homo habens demonium immundum et exclamauit voce magna dicens. Sine. quid nobis et tibi Iesu nazarene. velle nisi perdere nos. Scio te quia sis sanctus dei. et increpauit illum Iesus dicens Obmutesce et exi ab illo. et exiuit ab illo: nihilque illi nocuit. Hic nota primum quod demon dixit veritatem quam Iesus sciuit ipsum dicturam antequam loqueretur. sed postquam locutus est ne ultra loqueretur ea que nobis sunt incognita. et Iesus non ita dixit obmutesce. et hic est alius casus. Nam dyabolus hic et in alijs possessis compellitur ut exeat: et non quod aliquam diuinationis aut ariolationis seu superstitionis vel sortilegij seu sortis artem ostendat. sed si tunc aliqua dixerit non compulsus sed simpliciter interrogatus aut alius voluntate diuina commotus. ut hic dum loqueretur ad Iesum et veritatem dixit iudeis ignotam. Hoc non est contra sanctum Tho. et quod dicit Ioh. non omni spiritui credas. ita debet intelligi quod aliquibus credendum est. Nam dicunt doctores sacre theologie: et presertim ille qui glosauit Lathonem. et in hoc puncto. Maledictus ne esto. ubi tangit maledicentes et male loquentes et falsam sententiam aut falsum testimonium proferentes. et infert notate quod dyabolus adiuratus per deum viuum frequenter dicit veritatem. quis ipse sit pater mendacij. Item dicit ibidem precepto. xij. quod dyabolus nunquam voluit metiri in propria forma ne convictus est de perurio. Et dicit notate in propria forma put est in inferno aut purgatorio: vel in aliquo ydolo: aut in aliquibus terre finibus: castris vel domibus aut nemoribus. Nam angelus Thobie iuniori convictus dyabolum ad interiora deserti relegauit. Et sanctus Bernardus in morte Iouis demonem ad permanen-

demonibus adhibēda.

dum ibidem perpetuo ligauit. qui ppter ea dicitur mons sancti Bernhadi. Est etiam in quibusdā domibz in q̄ forma videri nō pōt. put in Bononia est quidā dom⁹ largissima in vico ad sanctā Mariā maiore. quā demones taliter occupabant q̄ per mltā tpa homines in ea habitare nō poterāt. et insult⁹ demonū frēq̄ntē audir. atq̄ tñ nihil videt quoz demonū voces audiūtur et linguis hoīm loquunt. sed nō mentiunt. sed dū mētiri volūt. nō aliter faciunt q̄ dum tanq̄ viuētū aerea corpora vel materialia patēter assumpserint. put in paradiso assumpsit sibi formā serpentis faciē virgineā habentis. et taliter p̄mos pētes decepit. Nā si i p̄pria forma q̄ torquet alias in inferno supuenisset. Adā cū eua ad audiendū illū nō p̄mansisset. Vñ dicit Bern. q̄ facilius vellet fornacē calētissime feruentē intra re q̄ dyabolū in sua p̄pria forma apparentē videre. et igit̄ vt dicit dyabol⁹ appuic chulsto in forma hūana. sic Margarethe in forma draconis. et Anthonio et mltis sanctis p̄ribz in forma viri vel mulieris. et his diebz talr apparet frēq̄nter in Dacia et Florwegia. et ibidē Trolli dicunt. et ppter assuetudinē ab homibz nō timent. sed homines ipsoz obsequijs vtunt: qui etiā incubi seu succubi dicūtur et in humana specie filiis et filiabus hoīm cōmifcent. qui p̄ m̄gīm in hystoria de causa diluuij notabilr cum suis p̄rietatibz explicant. quoz vnus filiam regis Britannie monialē et virginē cognouit. que ex eo merlinū vatem famosissimū generauit. Spiritus autē tales demones nolunt nominari. de q̄bz plura scripsi in libro de nobilitate. attamē adiurati nō mentiunt nec dolū machinant. Vñ narratur de quodā sacerdote qui ppter vehementē fornicationis et suspicionis infamiā cū vxore potentioris ville ibidē exortā de sua parrochia p̄ quiddam nequius multū perterritus fugiebat. cui dyabol⁹ in forma religiosi sapiētis obuiabatur. et ait illi. Quo vadis lamētabili tristitia grauatur? qd̄ cognosco diuina visio nibus. et ille rē gestā sinceriter narrauit. et religiosus ait. et si hoc maledictū mē brū virile nō haberes. tu indubitātē in villa tua secure pmaneres. et ille vtq̄ dñe. et religiosus inq̄t. Leua vestimēta tua et tangā illud. put tetigit et illō mēbrum penit⁹ illico disparuit. de quo sacerdos multū gauisus et i villā reuersus et pulsatis cāpanis innocētie sue sinceritatē ostensur⁹. et p̄gregatis parrochianis cōtinuo spe plen⁹. stans in cancellis et p̄fidenter eleuatis vestimentis mox membz suū abūdātius q̄ prius appuit. et sic ipm demon in hūana forma decepit. Sed put p̄dixim⁹ q̄ in sua eētia simplici nunq̄ fuerit mentitus. et taliter locutus est dum dñō de brō Job dixerat. vt ibidē. c. j. et dū certis signis in idolo recōditus sanctū Bartholomeū designauit. et dum Virgilio p̄dicto penas infernales et infernoz dispositiones tanq̄ exptus p̄prie notificauit. et insup dū libros Salomonis de arte magica in montū cavernis samarie reconditos reuelauit. et expost consequēter dum Octauiano augusto declarauit. et talia tā clare significauit. q̄ sc̄tūs Aug⁹. in li. de ciui. dei. postq̄ totū mundū et oīa q̄ super terrā et in terra fuerant plustraauerat. de dispositionē inferni et penis infernalibus et inferoz p̄tātibz tenebray se ad Virgiliū maronē remisit. quē ibidē venerabilem poetā nomiat. qui h̄mōi relationes a demonibz recepat. Vñ in gestis Romanoz. de quodā idolo legit qd̄ sub pedibz habebat thesaur⁹ absconditū. quez quidaz mag⁹ furabat. et idolo si reuelaret furē q̄ sibi caput p̄fringeret cōminabatur. sed dū idolatre viderūt thesaur⁹ fore sublatū quesierūt ab idolo id est de mone qui fuerat in idolo quis furtū fecerit. et ipse: si quis veritatē dixerit caput sibi rumpit. Sed notabilr dixit Breg. q̄ vnus spiritus est subtilior alio. et alius alio nequior. Unde Luc. xj. scribit de vno spū qui abiit et reuersus addu

De credulitate

xit septem nequiores se. vnde discipuli dñi certum genus demonioꝝ non poterant eijcere: et dixit dominus. Hoc genus demonioꝝ non eijcitur nisi in ieiunio et oratione. Math. xxiij. et Mar. ix. Un tempore nris in Erfordensi ciuitate qda mulier habuit demoniu quod loquebat theutonicu et latinu et bohemicu. et du exorcista quereretur de nomine et conditione sua. Ego sum inquit ille spiritus qui nuper in Bohemia innumerabiles fidelium gentes contra Bohemos feruenter armatos. et prope ciuitate Satz castrametatas violenter dissoluebam. qz principu dissensiones audiebam. et hoc p ignis vehementissimi tanq infernal crudeles immisiones. Fuit autem ignis iste vt referunt qui fuerunt presentes tam impetuofus cum vento terribili pmixtus q boues et oues et equos consumpsit cum pcciosis rebus alijs mobilib. put etiam legif in Job. c. ij. vbi dyabolus similiter dño pmittente perseuit. Fuit autem hec dissolutio diuini iudicii patetis dispositio. Nam dicti principes non posuerunt deum ante conspectu suum. sed inter se diuiserunt regni terminos terraru ante triumphu. Sed his dimissis prosequamur nostri propositi conceptum. Et vt dicit Greg. in suis moralib: prout vnus angelus ministeriu alteri angelus sibi non appropriat. sic vnus demon aliterius demonis officiu sibi non usurpat. et dicit vltra q demones quantumcumq maligni nunq tamen inter se fiunt discordes. et hoc induxi nuper in libro de libertate ecclesiastica. vbi videt q iurisperiti qui dicunt causaz et personarum in iure contendentiu aduocati. et pro defensione iuris cuiuslibet sunt ab ecclia deputati. in defensione causaz nunq sunt pcordes. et in hoc demonib. peiores. Hanc igitur concordia demonu et ppetates officioꝝ eorum. primus nouit in Europa Virgilius predictus de rure prope Mantuanam ciuitatez in Lombardia natus. et qui post multa finaliter effectus Octauiani predicti cancellarius de quo plenus scripsi in libro de nobilitate. c. penul. Dicitur autem proprie demonioꝝ et ipsoꝝ officioꝝ. cognitio vna species artis magice q nigromantia vocatur. qua postea Symon magus cu ceteris in contemptu fidei catholice nequiter operabatur et vsq ad presens periculosissime per aliquos frequentatur.

Sed his dimissis: tanq ad rem proprie non facientib. dicam? (saluo iudicio peritioris) huius questionis solutione. et puto premissis sincere consideratis q in hoc casu et similib. sine peccato de huius diuitis mansione in inferno sit credendum dyabolo tanq expro et pserim de inferis. naz nouit pterita: similiter et pserita sicut angelus et non vltra nisi pmissione diuina. De futuris autem qm annosus non potest nisi qntu de experientia reru et cursu tepoꝝ. put antiquus rusticus pnosticabit. Dicit autem Bern. in suis meditationib. Demonu est malas suggestiones immittere. nrm e illis non pserire. quia qtiens resistim? dyabolo: vincimus. Hec ille. Item dicit sanctus Isid. de sum. bo. li. iij. c. v. Demones cogitationes infundunt. mente intrant. et corda inspirant. tribulationes et dolores dant. animu verant. cogitationes tamen hominu non sciunt re. Itē ibidē. c. vi. Somnia imittunt. Item ibidē. li. ij. c. xvj. Cogitationes hoim. puocant. Itē li. j. c. xxvj. Demones cruciant igne gehēnali. Item idē in li. de creatioe mudi. c. vij. Demones domino pmittente in h aere puocant tempestates vt homib. noceant. Hec ille.

Ad secundam questionem sic proceditur.

Et ponamus casum: q hic diues de quo in themate nunq per demonē taliter fuerit publicatus aut pclamar? quid de suo statu posset indicare homo discretus: et pserim ille qui nouit radicem aut hūanitus sue conditionis apparatus

demonibus adhibēda.

de quibus quidā plebeis tam vehemēter ditatis notabilr scripsi in libro de nobilitate in titulis suis et ibidem ostendit p̄ experientiā, cunctis quotidianaz q̄ horum bona tanq̄ res male acquisite nō sunt nec hacten⁹ fuerunt duratura. et in tertiu herede nō p̄fectura: put bona clericorū quātumcūq̄ larga ad laicorū manus puenientia. et hec et illa bona recenter inficiunt etia res iuste quesitas. imo intoxicāt talr q̄ raro vel nunq̄ in eodē statu pmanent: aut ad felicem finē perueniāt. et hec sunt certa signa q̄ res male quesitas demonstrāt. Sed nūc ad propositū questionis vtz ille diues post mortē sit iudicand⁹. sicut sepe viuētes iudicam⁹ publicanos. vsurarios publicos. et iudices iniq̄s etc. put Egeas iudex impi⁹ per Andream apostolū fuit iudicatus. et videt q̄ non. quia dixit dñs. Nolite iudicare vt nō iudicemini. Math. vii. et Aplūs. Nolite ante tēpus iudicare. j. Cor. iij. et itez. Tu quis es q̄ iudicas alienū seruū. ad Ro. xiiij. Ad quod dicendū fm̄ doc. q̄ triplex est iudiciū. s. suspicionis. quādo videlicet ex re visa vel psonaliter audita. de primo statim oritur suspicio. et hec ē triplex. Prima violenta quādo apparent omīa signa mali et nulla boni. Secda probabilis quādo sunt leuia signa mali: et foris ac plura boni. Tertia temeraria. scz quādo multa signa boni et pauca mali. Primū iudiciū nō est pctm̄. secundū est veniale. tertiu mortale. Scdm̄ aut iudiciū est certitudinis: et est iudicare de manifestis. et hoc ē licitū et p̄sertim p̄latis: adhibitis debitis circūstantijs. et ita si talis viderit: vlt etiam alius. rem patenter maliciosam. vt adulteriū. homicidiū. symoniā. et iniqui iudicis sententiā. quis nō iudicaret iniquitatem: et talem in peccatis suis. qz nō satisfecit si mori. quis eū nō iudicaret dānatū: et talē vsurarius publicus nō satisfaciens lesis post mortē iudicat dānatus: quoniā in signū dānationis ad terram sacratā. id est cimiteriū non admittit sepeliend⁹. Tertiū est iudiciū temeritatis. quādo videlicet quis firmā sententiā de incertis tanq̄ de certis habet. et est p̄sumptuosum. et ita intelligit dictuz apli dum dicit Tu quis es qui iudicas aliū etc. et igitur de illis tam vehemēter et velociter ditatis et non satisfaciendo lesis. aut reatum recognoscendo: multis elemosynarum distributionibz. et sic iumentalr indiscrete et subitanee defunctis quid dicemus: nisi q̄ nō dimittit peccatū nisi restituat ablatū. et tales qui ablata dum potuerunt nō restituerūt. et p̄ consequē in peccatis mori voluerūt. quid sequit nisi q̄ suam dānationis sententiā patenter p̄disposuerūt. Sic hodie iudicam⁹ sine periculo Herodē et Pilatū Heronē et Dyocleianū et infinitorū catenam tyrannorū et p̄sertim iniquorū iudiciū quos corporaliter cum aiabz per demōes frequenter legimus in vitispatrū arreptos. Et igit de tali taliter obstinato similr et defuncto in terrore christifidelīū. put p̄dicam⁹ de alijs tyrannis: crebris singultibus et suspirijs largiter p̄dicandū foret in cancellis. et si nō in loco suo p̄ scandalū suorū cognatorū. mitius vitandū. als tamen p̄ eccliam foret alijs locis pronounciandū. et cū terribilibus infernorū penis incutientū stuporē crebrius p̄ mulgandū. Et dum iustus vix saluabit. talis qualiter iudicat. et insuper foret de gaudijs iustorū. vt opposita iuxta se posita magis elucescerēt frequent p̄mulgandū et dicendū. Sicut amici dei nimīa felices phenniter cum dño gloriānt. sic econtrario eius inimici miserabili tristitia iugiter cruciānt. et sicut isti cū de coris lumine plastrant. sic econtrario illi caligine tenebrarū obfuscant. et sicut isti summa sunt agilitate pre gaudio prepoliti. sic illi supini pre tristitia sunt feruoribus denigrati. et sicut isti firmissimo robore sue stationis sunt consolidati. sic sunt illi sine spe valitudinis mortlr debilitati. et sicut isti glorioso libertatis pri

De credulitate

uilegio potiuntur. sic ille seuerissime seruitutis anxietate iugiter opprimuntur. et sicut isti voluptate immensa perpetim deliciant. sic illi famelice paupertatis egestate diem cruciatur. et sicut isti sanitate mentis et corporis perfruunt. sic illi dolore perpetuitatis pene gemebundi fulciunt. et sicut isti de felicis immortalitatis prerogativa letantur. sic illi de diurnitatis dispendio mortis eterne lamentantur et sic isti sunt redimti splendoris fulgore celestis sapientie. sic illi sunt obscurati stupore gehennalis impatiencie. et quod isti ad congratulationis tripudium letantes nouerunt. sic illi hoc ad sui doloris augmentum retorserunt. et sicut istis dulcia iugiter organa sanctorum sonant. sic illis truces damnatorum singultus in aures merorem conculant. et sicut istis angeli similiter et archangeli hymnum ante thronum dei decantant. sic illis demonum latratus et terribilis aspectus maledictionis blasphemias proclamant. et sicut istis cinamomum et balsamum et odor suauissimus redolenter conflatur. sic illos fetor turpissimus. ignis quoque sulphureus amaritudinis fumose sine fine molestat. et sic istos dulcis amicitia quo ad deum et proximum sinceriter perpetuo copulat. sic illos intestina bella viscerosius corrodescentes exentrant. et sicut isti dulcis concordie symphoniam cum omni creatura tenentes ab omni creatura glorificant. sic illi cum omni factura et propria conscientia discordiam susurrantes ab omni natura detestant. et sic isti summe potentie corona clementer sublimant. sic illi suffocate penurie iactura decaluant. et sicut isti sunt honoris reuerentia sanctorum collegio reuerenter connumerati. sic illi vilissimo dedecoris contubernio viliter sunt conculcati. et sicut isti laudabili securitatis stabilitate letanter perdurant. sic illi terribili tremore perpetuo trepidanter formidant. et sicut isti sunt ineffabili gaudiorum tripudio iubilantes. sic illi miserabili meroris dolore stant flentes stridore dentium eiulantes. Odium enim habent dei: quia quantum in ipsis erat ei resisterunt: ne unquam ciuitas eius ex viuis lapidibus edificaretur. Odium autem angelorum: quia quantum potuerunt efficaciter effecerunt ne unquam numerus eorum impleretur. Odium habent omnium sanctorum: quia quantum in ipsis erat impedierunt ut nunquam plenum gaudium haberent. Odium habent a nouo celo et a noua terra et ab omni creatura: quoniam tempus sue visitationis non cognouerunt. Odium filiorum hominum usquequo graui corde: ut quid diligentis vanitatem et queritis mendacium et non perpendentes suspirando quod mirabilis contrarietas quod dispar diuersitas. quod incomparabilis qualitas. et quod dissimilis mansionum habitalitas: quoniam istorum gaudia sunt inexcogitabilia et inestimabilia ac ineffabilia. illorum autem supplicia sunt incomparabilia. sunt indicibilia ac omni fine carentia. Hec et alia dicat predicantis industria: quoniam singulorum predictorum essentia. et quolibet in suo statu sunt ultra quod dicere valeat humana sagacitas excellentiora siue sint bona siue mala. Et nunc ad propositum redeamus. Nam non dubitamus quod plures magne discretiois apparentia mortuos aut morituros quos iudicamus damnatos vel saluatos: prout legimus de illo qui ordinis Carthusienus fuit causa principalis instructus. Nam in ciuitate parisiensi fuit doctor famosus et ab omnibus magne deuotionis et religionis vir fuit patenter reputatus et taliter mortuus sed dum in ecclesia fuerat cum exequiis solitis sepeliendus: clamauit de feretro: vocatus sum. secundo iudicatus sum. tertio perpetuo damnatus sum. His voce terribili taliter auditis: doctores et alii multum perterriti dicebant Et quis saluus erit et consequenter post modicum tempus lapsum ordinem instituerunt qui nunc dicitur Carthusienus a Carthusa villa: in qua primum fuit talis ordo et ordinis locus inceptus sicut ordo Cisterciensis a Cistercio. et ordo Cluniacensis a Cluniaco burgo denotus

Demonibus adhibēda.

minatur. Usus est quondā in ciuitate Bononiē. q̄ cum quodā potenti viro et abundanti morituro. Stabat quidā religiosus et sibi salubriter salutis animę vias ostendebat. et ille diues tanq̄ cordialiter perciperet oculis et manibus annuebat. et post mltā in sui filiū p̄sentia religiosus dixit ad moriturū. Et tu dabis decē libras ad Carmelitas. Et ille. Placet bone p̄r. Item dabis decem libras ad p̄dicatores. Et ille. Placet bone pater. Itē et dabis decē libras ad fratres minores. et ille. placet bone pat̄. Et sic ille religiosus loq̄bat de singlis q̄stionibus ciuitatis religiōibz. Audiens vero filius q̄ p̄r plus q̄ solito et contra nature sue consuetudinē fuerat benignificatus: ait Et quomō placet pater vt p̄sentem fratrē religiosum p̄iciam deorsum p̄ om̄es gradus scalarū? Et ait p̄r. Placet bone fili. Et mox vidit fili⁹ q̄ pater suus alienatus mente fuerat locut⁹ ad religiosum. Vadas inquit illico et recede. alioquin te p̄iciam violenter p̄ om̄es gradus totius domus. Sic ad propositū: hic homo de quo dicit in themate. nec in mortis infirmitate: nec in mortis certamine habuit contritiōis siue satisfactiōis. aut vere penitentie verbū: aut verborz stigmata. dic queso qualiter faciemus sibi saluatiōis indicia. Sic legim⁹ de quodā morituro cui porrigebat crucifixi imago: quā affectuose et desideranter amplex⁹ fuerat. et ori deuotis gestibus cōiungebat. qd̄ p̄plus altans p̄pter dissuetudinē sue deuotiōis mirādo p̄spiciebat. s; p̄ dies p̄ualuit: et de p̄dictis gestibz req̄situs diligenter: ait Vultū feruenter sitiui et petere nequiuī: et credebam q̄ mihi porrigeretis flasconem vino bono plenū et ducilluz quesiuī: et dolenter inuenire nō potui. Et sic ad p̄positū huius q̄stionis ad iudicandū quoslibet vtamur ingēti scrutinio rōnis.

Ad terciam questionem Vtrum pro tali

defuncto vl̄ simili sint orationis aut alia pietatis opera fideliter aut confidēter perficienda? Et videtur primo q̄ non. quia vt dicit Aug⁹ Si scirem patrē meum in inferno: nō orarē pro eo. quia in inferno nulla est redemptio. Nam si de quolibet verbo ocioso in die iudicij reddenda est ratio. illud vtiq̄ verbum foret ociosum qd̄ hic vel in alio seculo: nulli salutis eterne generaret profectum. Nam si quis pro Pylato vel Herone funderet preces: vtiq̄ peccaret: ac si pro hereticis et infidelibus dānatis ab ecclia oraret. sed ecclia damnat om̄es illos q̄ patenter in suis peccatis moriūtur. vt dicit reglā iuris. et sunt verba sancti Augustini. Desleat peccator. quia in vno reus: omniū est reus. et cōsequēter in pluribus est reus: q̄nto magis est reus. in quo tangūtur vsurarij. simoniaci. raptores. iniqui iudices et ceteri malefactores. Vnde dicit glosa in codē. c. q̄ in vno peccato mortali mortu⁹ est perpetuo dānatus. et durus est hic sermo. attamē verus. Domin⁹ em̄ noster Iesus chris⁹ taliter freq̄nter ad phariseos et ypocritas est locutus: et sua sententia declarauit fore dānatos. dum dixit Moriēmini in peccatis vestris. Johā. viij. Et remissius erit sodomitis etc. Lu. x. et iterū. Publicani et meretrices p̄cedent vos in regnū dei. Mathei. xxi. Et prout p̄dixim⁹ Christi actio ē nostra instructio. Dicam⁹ et nos eos taliter extinctos et p̄sertim in terrorem crudeliū hoīm dissolute viuentiū fore dānatos. in finē vt emendēt quos perfecērūt impijssimos. sup̄ hoc addant infernaliū cruciatū penas interminabiles et amarissimas. Et exemplū legim⁹ de quodā mōacho qui habuit fratrem nobilem et potentē in seculo. Quo defuncto monachus multū religiosus ad dominū multas preces funderat. missas celebrabat: et celebrari procurabat vnde sibi die quadā post matutinū frater su⁹ igne terribiliter conuolutus appa-

De credulitate

ruit Cessa inq̃t tua mihi nō profunt beneficia sed ignis prouocāt incendia. Si
mille legi de sancta Brigitta Regina Swetie: que de sui nepotis damnati vi
delicet regis Datie penarum visione perterrita p̃ tridū remansit in extasi.

In Trinum autem arguitur sic. Nam scriptum est.
Nemo scit vtz odio
vel amore dignus sit. Ec̃s. ix. et iterum. Humiliamī sub potenti manu dei. qz
aduersarius noster dyabolus tanq̃ leo rapiens z rugiēs querit quem deuoret.
i. Petri. v. vbi doctores colligūt septem dyaboli conditōes: per quas simpliciū
hominū decipiūt opiniones. Primo quia dicit dyabolus: tangit eius supbiā z
alios superbos. qui demū vt ipse secū cadant in inferos. Secūdo tangit eius
inuidiā: cū dicit: Aduersari. Tertio eius potentiā cum dicit: leo. Quarto eius
maliciā: cum dicit: rugiens. Quinto eius proteruiā: cū dicit: circuit. Sexto
eius nequitia: cum dicit: querens. Septimo eius seuitiam cum dicit: deuoret.
Ex his bene colligit q̃ sit mille artifex. z si p̃ talem multiplicis artis accumula
tionē vellet decipere simpliciis hominis credulitatē vt desperaret. Nōne de de
functi salute pcurāda cessare faceret. z per conseq̃ns aliorum fideliū preces im
pediret? Et in hoc proprie hostis antiqui malicia apparet. z licz sit ita artifex
vt dicit Augustin⁹. internas tamē anime cogitatiōes videre nō potest. qd̃ cer
tum est. sed motu eas corporis z affectionū indicij colligit experimento. secreta
autē cordis solus iste nouit. de quo dicit. Tu solus nosti corda filioz hominū.
Hec ille. Et licet scriptū sit q̃ penitentia sera raro sit vera. Etā scriptum est.
Quotienscūq̃ peccator ingemuerit saluus erit. Ezechiel. xviij. Item omis hō
quicūq̃ inuocauerit nomē domini saluus erit. ad Ro. ix. Et quis scit si cōuer
tatur z ignoscat deus et relinquat post se benedictionē. Ione. ij. et talis vnice
suspensionis eructatio. contra gebennalis pene p̃cernit p̃petua supportatio:
et ad crudelissimi cruciatus purgatorij destinatio. qui tamen sup omes mundi
penas est exstimationis inculcatio. Et igitur pie videtur consulendū vt ab illi⁹
diuinitis defuncti consolatiōis remedio nemo desistat. sed opera misericordie fi
deliter perficiat in finē z euentū si nō sibi p̃cise sed indubitanter alijs animabz
fidelibz subueniat. Nam dicit sanctus Hiero. et est textus in iure canonizat⁹ q̃
sacerdos suā missam p̃ defuncto peractā vl̃ pagendā taliter restringere poterit
vt vni soli nō proffit. sed ex statuto auctoritate quoq̃ p̃ciosissimi thesauri sancte
matris eccl̃ie nihilomin⁹ p̃derit omibz fidelibz. in grā defunctis. Et ponūt exē
plū doctores vt si candela multū celebris ardens ponat in p̃spectu z ad laudē
principis circūstātes eā gaudēt de fulgore tanti lumis. licz p̃nceps abinde reci
piat nomē honoris. Vñ largiter fiant animaz remedia vt prosint cūctis. hui⁹
em̃ pia z misericors q̃z videt ratio. Nam dū rex vel p̃nceps nobil⁹ vel diues mo
rit. multiplex diuinorū p̃ defunctis officioz elemosynaz z alioz remedioz exe
cutio solēniter pficiat. sed dū morit⁹ vnic⁹ solus z paup in hospitali vel tugurio.
mari seu nemoribz nullius remedij defunctorū beneficio videt munit⁹. Nonne
miserabil⁹ dicit vulg⁹. Videm⁹ q̃ ap̃s deū z ap̃s homies paup est despect⁹ et
a remedijs defunctorū totalr̃ eiect⁹. Et h̃ patenter videt in ciuitate Bononiē.
vbi est hospitale quoddā dictū ad mortem z in eo recipiunt oēs infirmi etiā ad
mortē: in quo est cellare subterraneū largum. z superius coopertorio stricto fir
miter obstructū et tanq̃ cimiterium cōsecratum. z dum pauper ibidem moritur
recenter p̃ solum hominē vel duos p̃icitur. Ecce q̃ indifferēter rex z hic paup
sepelitur. Et igitur reuertamur ad p̃positum z dicamus necessario. Misericor

demonibus adhibēda.

dia dñi plena est terra zc. et eius miscōie nō est nūerus. vt opa miscōie diuina miscōia distribuāt pariter cūctis in grā moriētib⁹ diuitib⁹ z paupib⁹. et b̄ tenet etiā m̄ḡ sent. li. iij. circa fi. Puto tñ in veritate dicendū q̄ (ceteris parib⁹) z presentib⁹ n̄ris tempib⁹ q̄ plures saluent diuites q̄ paupes. z p̄les dānent paupe res q̄ diuites. Et licet in vtrisq; qñq; sit fidei quoq; caritatis z alterius virtutis modica spes: in diuitibus tñ maiores sunt opeꝝ miscōie fidelitatis. legalitatis. honoris z honestatis: similr z exercitatiois fr̄uose māsuetudines. z econtra in paupibus oīm vicioꝝ māsīdes. sicut cōiter videm⁹ fures z latrones inter ip̄os ac alios malefactores z vitā turpiter finiētes. z vtinā p̄ p̄toris iusticiā hic in mundi vltimo supplicio plecterent⁹: vt sic p̄ infinite misericordie dei benignitātē: finalr penitētes saluaretur in alio seclō. de q̄ plen⁹ scripsi. s̄. in li. de anno iubileo. Sed ad p̄positū z ad sancti Augustini dictū q̄ ait. Si scire p̄z meū. dicimus q̄ scire est rem p̄ exp̄ientiā cōgscere: put x̄ps vitā z finē illorū nouit: de q̄bus dixit. In peccatis v̄ris moriemī Jo. viij. et sc̄a Bugitta supradicta p̄ missione diuina vidit sui nepotis in iferno tormentū. z lazarus paup vidit diuitem in iferno sepultū. et Paul⁹ sursum gaudia celoz. sed p̄nunc nos mortales de tali scientia seu exp̄ientia nō loq̄mur. s̄ defunctorū remedia largit̄ p̄seq̄mur qz fm̄ doc. sn̄iam: nullū bonū irremuneratū: z nullū malū remanet impunitū Tenent etiā q̄ damnatorū pena pōt aliq̄ndo minui vt quādo quis iniunctā penitentia nō adimpleuit. de istis pōt iuari sed nō p̄ illa pena p̄ q̄ dānatus est. sic etiā puto p̄ rez male ablataꝝ restitutionē: damnatum mitius pati.

Sūmarie igitur ad thematis principal

materia redeundo. qz dixim⁹ de diuite silr z potēte: q̄ p̄pterea nō omīs diues z potens tanq̄ dānat⁹ n̄ro sit iudicio detestād⁹. ex eo q̄ x̄ps dixit. Facili⁹ ē camelum p̄ foramē acus trāsire q̄ diuitē intrare in regnū dei. Lu. xviij. Nā hec s̄ba vt exponit venerabil⁹ Beda p̄sbyter salubrius sunt intelligēda. qm̄ m̄lti sancti diuites z potētes veteris testamēti z etiā noui legunt̄ celestib⁹ gaudijs fore fruētes. sed loq̄mur cū Paulo. Nihil ad nos de his q̄ foris sunt. i. Coꝝ. v. et b̄r in. c. Gaudem⁹. s̄ diuoz. ac si diceret. Dimissis subtilitatib⁹ parētia z nō latentia: et tñ p̄ntia inq̄ntū fieri pōt nob̄ p̄nūc p̄scrutari licebit. z put p̄misim⁹ de diuitū p̄ditionib⁹ impresentiarū degentib⁹ patz q̄ tā vini q̄ defuncti fructuosiores de diuitib⁹ q̄ de paupib⁹ recipiūt dietim vtriusq; vite consolationis vsus. Vñ diuites olim z p̄fctim p̄ncipes z generosiores nobiles eccl̄ias et mōasteria prebendas z paup̄ hospitalia p̄ singulos q̄z dies p̄ viuoz z defunctorū salute diuinorū officia largi defup elemosynarū p̄petua donatiua p̄stituerunt. et solenniter dotibus et donatiōib⁹ firmauerūt. quib⁹ ad p̄sens paupes gaudent et gaudebunt. et sic similr paupes x̄pi vniuersalis eccl̄ie qui paupes spiritu diuicunt: et ip̄soꝝ est regnū celoz. qui fundamēta in montib⁹ sanctis construxerūt vt fuit sc̄us Franciscus Dominic⁹: et similr z Augustin⁹ z q̄ p̄les alij paupes doctores p̄cepta dñi p̄dicantes z p̄scribentes: quoz nō est numer⁹: et q̄s inter diuites z pauperes omēs sit saluus: nouit ille qui creauit omnia solus. Sed adhuc vnum restat dicendum de mūdi potentioribus. Nam proprie tales cū sibi subiectis collocari videntur prout in ludo scacozum signacula siue lapides: mundi status designantes: ordinatim iuxta suarum dignitatum qualitates castramerati disponūtur. ita videlicet vt rex et regina locū habent eximio rem: hinc senatores: consequēter milites z terrarum marchiones. hinc pe

De credu. demo. adbi.

donec qui plebeorum iuxta singulorum status designant: ut sint simul in vno di-
ues et pauper. et dum hi iuxta ludi talis: immo cursum mundi suas castrorum
acies et bellos effigies nobiliter ritus et apparatus preceperunt. regem et reginam
cum ceteris ludentibus ad vnum saccum periciunt. et finis quod fors meritorum dederit
forsitan rex et regina et seniores aut alij potentes cum pedonibus ad profundum
sacculi perveniunt: et pedentes sursum transire compellunt: prout ipsos despicien-
do in hoc seculo suppresserunt. Sacculus autem iste mors fore concernit que om-
nia concludere videtur: et terribilis est et finis philosophum: est ultimum terribilium et
maximum inter terribilia sustinenda. et etiam terribilis est prolationis: quoniam a nul-
lo rite declinat. Et igitur doctor meus olim Bononie in cathedra dixit. Dum ti-
tulū de testamentis que morte confirmant legere predisposuit. et more sub rubri-
cam continuavit. et ait. Sicut mortem nemo declinare potest. sic hoc verbum mo-
rior nullus rite declinare valet. quis est qui dicat morior aut morimur presentia
liter in veritate vel alia descendētia indicatiue: cum inter vitam et mortem non
sit mediū de tanto momento ut fiat tante prolationis continuatio. Dicunt etiam
aliqui quod vero modo dicimur morior aut morimur: quia iam sumus ut mortui.
Sicut dicimur fatui cui inest fatuitas. et albus cui inest albedo. Sic ille dicitur
mortuus cui inest mors. et dicat continuo morior. Vnde Salomon. Hos nati con-
tinuo desinimur esse. Sap. v. Et omnes morimur et quasi aqua dilabimur super ter-
ram. ij. Reg. xij. Vnde in Apocalyp. c. xij. Scribe: beati mortui qui in domo
moriuntur. sed quis est hic et laudabimur eum? Unde quidam doctor theologie
famosus nuper in Heydelbergensi universitate in die Parasceven sermonem
fecit latissimum. in cuius presentia quattuor principes et quinque principisse cum
magno populo fuerunt subsistentes. et inquit post multa nobilium et plebeorum actio-
is et conditiois predicamenta. Credo: imo firmiter teneo quod de principibus: sicut et
de ceteris bonis ac honestis mulieribus sit spes eterne salutis. sed quod de principibus
nulla sit spes eterne salutis nisi moriantur in cunabulis. Et hec omnia dicere pos-
semus de potentatibus infinitis siue sint spiritualium aut temporalium prolationum.
progratua muniti. et ut dicimur de terrarum regibus et principibus. Ita dicamus filis apud
inferos commixtiois subuersione ut puta de papa presulibus et prelatibus. et potentes po-
tenter similiter cruciantur per demeritis. de quibus dixit lamentando Justinianus impe-
rator in lege sua: quoniam potentioribus pares esse possumus. et dixit Azo in glo.
contra potentiores iura nulli faciunt honores. ac si diceret. non iura nec leges sed
potentia regit omnium terrarum fines. et sic huius collationis materiam concluda-
mus ne legentibus tedium inferamus. qui similiter mee simplicitati parcant. et huius
scripture compendium corrigant. et hoc necessario cum ego Felix doctor inutilis scri-
pserim illud in loco solitario. libris debitis non armato: dei tamen omnipoten-
tis munimine presentialiter et misericorditer fulcito. Qui vivit et regnat sine
termino.

Finis.

De arboze torculari ducendo in die festo

Enerabilibus viris dñis Recto-

v
ctoribus: plebanis et viceplebanis ecclesiarum per urbem imperia-
lem Thuriceñ. et alijs per eius comitatu constitutis salutē et ve-
re pacis tranquillitatē. Felix cantor ecclesie sanctorum. Felicis et
Regule thuriceñ. decretorum doctor inutilis. quicquid poterit laudis et honoris
Antique concertationis fermentu inter vos et vna: et ciues incolas et colonos
urbis predictę partialitatis ex altera. frequenter verbis altercatius diffusuz vo-
lentes vnionis in caritate. de omnipotentis nostrorumque patronorum predictorum
suffragio feliciter inquatum sunt teneritas intellectus concordare. Qui quidem
casus altercationis in terminis videtur fore talis. Sunt in quadam plaga
dyocesis nostre Constantien. et presertim et signanter in comitatu predicto (nec
recordor alibi me vidisse tam mire magnitudinis machinamenta que dicuntur
torcularia ad vinu de botris viciu et vuis extorquendu notabiliter compacta.
prout ibidem videntur multipliciter constructa. et verisimiliter indies construenda.
et presertim inter cetera de pertinentibus ad huiusmodi machinamenta est vnum
vnicu de lignis quercorum bifurcatum: et grandissimo lapide ad vnaz partem ad-
instar statere grauatu. de maioribus que inter arbores silvarum exquisite reperiri
potest od huiusmodi operamentu oportune deputandu tante immense magni-
tudinis mole precellenter onerosum: que omnes equi cum mulis et bobus illi di-
strictus (saltem abiles) de nemoribus ad locu incolarum traducere non sufficerent
sed oportet necessario multorum hominum expediri suffragio. vñ quadraginti aut
quinquaginti seu sexcenti veniunt viri. fin rerum locorumque dispositiones et distanti-
congruenter combinati. et tanquam boues iugo constricti hanc arborem trahendo per
funes mirande dispositionis transponunt. Inter quos quidem homines sunt mixtim
pusilli cum maioribus: pauperes cum diuitibus. saltem ad laborem abiles. et quilibet suis
expensis et sumptibus proficit (instanter rogat per patronu principale) hoc magnitu-
dinis opus. Fit autem pluries in anno hoc occupationis exercitiu. et plus his pre-
sertim diebus in comitatu predicto quam alijs temporibus. Et ratio: quoniam crudelitas gen-
tis Switeniu in plio terre nostre prime preterito. videlicet de anno dñi. M. cccc.
xliij. et sequentibus perpetrato. infinita de dictis torcularia in vineis villis et mo-
nasterijs constituta: cum vigintiquatuor ecclesie et villis et prediis suis igne dirissi-
mo consummauit. Ad hoc autem opus perficiendu consueverunt ciues et incole pre-
dicti talem populorum tumultu in die festo et mane et ante solis ortum: et anni omni-
missarum celebrationes: cum tubis: tubicinis: mimis et campanis puocare. et opus huiusmodi
ante meridiem seu prandiorum refectioes solitas consummare. et que talia et talia fiunt in
diebus talibus: presbyteri predicantes precepta dñi cum religiosis solebant acriter chri-
stifideles increpare. et presertim illi que de aliarum terrarum regionibus alienigene superue-
nerant ubi talis vel alius aut nullus erat vinearum ritus. et taliter apud nos manen-
tes et predicantes: usum nostrum senerius increpauerant.

Et hec materia questionis qua queritur an

hoc magnu opus predictu licitu possit fieri in die festo. vñ dñico vel similibus aut
minoribus diebus deo dedicatis. Et resistentes opibus predictis videbant multis
armari iurium ac veteris et noui testamenti autoritatibus. Et sic. Nam verba

De arboze torculari

tertius precepti dominici Ero. xx. sunt hec videlicet. Memento vt diem sabbati sanctifices. sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. septima autem die sabbatum domini dei tui est. non facies omne opus tuum et filius et filia tua et seruus tuus et ancilla tua: iumentum tuum et aduena qui est intra portas tuas. Nunc autem consideremus quod in predictis verbis ponuntur tres clausule. quarum prima precipit sanctificationem: cum dicit. Memento vt diem sabbati sanctifices. Secundo in sex diebus operationem: cum dicit. sex diebus. Tercio interdicat in sabbato omne operationem. ibi. non facies etc. Hinc est quod scribitur in nouo testamento. et in. c. iij. de feriis: in hec verba: licet tam veteris quam noui testamenti pagina septimam diem ad humanam quietem specialiter deputauerit. et tam eum quam alios dies maiestati altissime deputatas. necnon natalicia sanctorum martyrum ecclesia decreuerit obseruanda. et in his ab omni seruituti cessandum etc. Vetus igitur testamentum ad litteram precipiebat sabbatum custodiri. nouum vero spiritualiter illud seruare primam diem pro septima. sicut enim carnalia sacramenta ad litteram seruare non possumus. ita nec sabbatum sed litteram licet seruare. vt dicitur glo. ibidem. et alle. de conse. di. iij. Peruenit ad me. et put allegant iura nostra et doctores nostri: vetus testamentum quo ad hoc. sic etiam allegare possemus noui testamenti veteres obseruatores: put fuerunt iudei et quos hodie tolerat ecclesia nobiscum manentes. de testi. Iudei. qui ad nutum seruabant: et hodie plerique seruant sabbatum suum. put permittunt opus seruitutis non exercentes. Christus autem non venit legem soluere sed adimplere. Math. v. de pse. dis. iij. Si quis autem. De qua quidem lege scriptum est. Qui autem totam legem seruauerit et peccauit in vno: factus est omnium reus. Iaco. ij. de re. iij. Defleat. cum concor. Est autem veritas quod in vno genere peccati plus peccat maior quam minor. plus platus quam priuatus. plus dignior quam simplex de populo. vt patet. cl. dis. Homo christianus et ibidem in glo. cum multis precor. Vnde uenienter possumus dicere quod plus peccat platus violando sabbatum quam laicus. et plus homo christianus quam gentilis vel iudeus: cum christianus sit dignior. et si iudeus seruatur stricte sabbatum suum nos seruare deberemus stricte sine. sed vulgaris est fama famosis quod iudeus continuo stricte seruatur sabbatum suum quam christianus. vt probat experientia. ritus: nec erubescimus si infidelium gestorum qualitates in exemplar deducimus: ad instar beati Gregorii. qui de Job gentili loquens inquit li. j. mora. c. vi. Homo gentilis: homo sine lege ad medium deducit vt eorum que sub lege sunt prauitas confundat. Et infra. quod ex vita gentilium redarguit vita sub lege positorum atque exactio secularium confundit vita religiosorum etc. Et Augustinus. exemplis paganorum usus est per Danicheos. vt. xxxvij. dis. Si quid veri. et in dubijs est ad exemplum gentilium recurrendum. xij. q. ij. Questa. xxi. Submittit. Et nunc reuertamur ad propositum. et insuper non tamen ab opere seruitutis cessandum. sed etiam iuxta litteram precepti supradicti sabbatum. id est dominicam vel aliam diem festiuam sanctificare debemus. Illa enim in lege veteri put et modo diebus istis sanctificari dicuntur que diuino cultui applicantur. et igitur le. et no. in. c. ij. de par. quod quilibet christianus debet audire missam singulis diebus dominicis et festiuis in sua parrochia. et taliter missam audiens ante benedictionem exire non debet. de pse. dis. j. Dissas. et c. se. et taliter ad preceptum domini talibus et alijs opibus bonis debet homo sabbatum. id est diem festiuum sanctificare. Ecce quam multiplex peccat hic qui talibus vel alijs opibus intendunt. et diem festiuum violando cum si iura parrochialia negligenter despiciunt. Unde probat Archiepiscopus. de concess. preben. c. ij. libro. vij. in glo. super p. Damnabiliter. quod qui violat precepta canonum peccat mortaliter. Sunt enim hec precepta dei et suorum in terris vicariorum: que omnibus preceptis anteferunt. xj. q. iij. Si his. et c. se. et quod precipitur in iure non est negli-

ducendo in die festo

gendum. xxiij. q. j. c. penult. .z. vlt. et in spiritū sanctū blasphemant qui sacros canones violant. xxv. q. j. Violatores. et p cōsequēs periculosius blasphemāt qui canōes cum pceptis diuinis antiq̄s z nouis violare nō formidāt. Nam legist̄ Flūeri. xv. q. homo qui collegit ligna in sabbato : de mādato dñi lapidatus ē. Uñ ad obseruationē sabbati strictius suandū filiū isrl̄ colligebant māna feria sexta dupliciter de mādato dñi vt septimo sabbatū suarēt. Exodi. xvi. et Flee- mias arguebat acriter calcantes torcularia z portātes onera in sabbato. Flee- mie. xv. Et mulieres sancte que pparauerāt aromata ad vngendū christū sab- bato siluerunt. Luc. xxiij. Item obstetrices Pharaonis ppter pium mendaciū quod videbat factū contra pcepta dñi de falso testimonio nō ferendo. vt Exo. j. per magist̄ in hysto. ibidē vix excusant. cum iuxta iuris normā p nullo bono malū sit faciendū. vt de pe. dis. j. Nemo potest. xix. dis. Si romanoz. cū ibi no. et est brocardicū. Unde dicit Prosper equitanicus prosa. lxxij. male celebrat sabbatum qui ab opibus bonis vacat. ocium autē ab iniquitate debet esse per- petuū qd bona scientia non inquietū sed tranquillū facit. Et summarie cōclū- dam⁹ q mltē vtriusq̄ testam̄ti rōnes iura z iuriū auctoritates possunt ad hāc partem introduci quas breuitatis benignitate decreuimus dimittendas.

Sed pro parte ciuiū

Videtur dicendū q multa de his q di- cta sunt quo ad nos ad litteraz seruan- da nō sunt. qz de varijs qz diuersa ac aduersa consilia se innicē mltē patēter nō cōpatiunt. Constat q nō ex vi pcepti legis sed ex pstitutōe ecclie z cōsuetudie populi xpiani pnūc nō est ita arcta phibitio sabbati. id est diez nřozum festozū put erant apd̄ hebreos: nec debet esse sic etiā de alijs ritibz. vt ptz in esu carnū quas porcinas comedim⁹. sed ipsi nequaq̄. vt ptz. j. Bacha. v. z hec z alia fa- cinus ne iudaizare videamur. vt de pse. di. iij. puenit. Nam z iudei nimū sabbatum suabāt dū impulsī p gentes in bello mortui sunt z se nō defendebāt: vt pmi Bacha. v. quoz sabbata deridebāt gentes. vt Treñ. j. Uñ puenienter in quibsdā opibz phibitis in lege antiq̄ facili⁹ dispensat in lege noua. vt no. ibi- dem. Magna autē supest rō. Nam in lege veteri fuerunt in anno suandi pnci- paliter quinq̄gintaduo dies sabbatoz z sup hoc pauci sed nūc diebz nřis sunt primū quinquagintaduo dñici loco sabbatoz. z sup hoc pserim i loco nřo Thu- riceñ sunt quinq̄gintasex dies feriandi: nisi eoz aliqui in dominicas pueniant transferendi. et similr pauloplus vel min⁹ in alijs locis vel dycesibz. z igit concilium Basiliense dū tenuerat eximiorē z legaliorē sui stat⁹ celsitudinis solen- nitatem cum suis adherentibus ibidem. fuit notabilr auisando pordinatum. vt fieret constitutio p ecclesiā generalis. z fortassis in pximo concilio videbis q omniū aplozū festa pmanerent. sed als martyrū: confessorz: z virginum fe- sta: ad modicū numez. se restringerēt. qz ppendebat conciliū pdictum q ecclia et ecclie filiū qui laboribz se z suos nutriebāt. nimū valde p hmōi festozū cele- brationē fuerunt ocio grauissimo q̄uati. z ppterea quidā ex eis illicitos cōtract⁹ (quoz pnūc infinit⁹ est numer⁹) subire aut exercere subtilr sunt conati: z nō tm̄ per dies puatos sed etiā festiuos z etiā p singulas diez noctes ad lucrandum sunt effectualiter parati. Hec fortassis puidens Raymund⁹ cū alijs summis qui in suis libris de ferijs dicunt quomō in talibus diebz festiuis debem⁹ inten- dere rebz diuinis. puta hymnis z psalmis z canticis spūalibz. vt de pse. dis. iij. Jeiunia. Item pdicatiōibz virtutibz z regularibz disciplinis magi q̄ alijs die- bus. de vi. z ho. cle. Cum decorē. d̄ sta. mo. Cū ad mōasteriū. s. iij. de fer. Licz.

De arboze torculari

Absit autē q̄ he constitutiones lgent omēs. et presertim laicos cum sint de bono consilio z nō p̄cepto. Sed qualr z quomō tales abstineāt ab opere seruilī: prout etiā illud qđ in themate p̄misim⁹ loq̄mur ad saturitatē quantotius. Dicunt iura qđ de similib⁹ idē est iudiciū. vt le. z no. de p̄sti. Translato. z merito qz non possum⁹ singulos singuloz negotioz casus z singulares euētus describere. qz dicit lex qđ pla sunt negocia q̄ vocabula. ff. de p̄scrip. Verbis natura. vnde pcedam⁹ ad casus diuersos huic similes. Nam contra p̄hibitionē legi antiquē pronūc habem⁹ facere opera q̄ p̄tinent ad p̄uidentiā necessarioz taz sibi q̄ p̄mis: sicut fuando p̄sonam vel res. sicut iudei expost se defendendo in bello die sabbati excusabant. vt. ij. Bacha. vlt. Simile est de quocūq; damno rei exterioris imminente vitando. vnde dñs Bath. xxij. Quis ex vob homo qui habuerit vnā ouem: z si ceciderit sabbato in foueā: nōne tenebit z leuabit eam. Item dicit scūs Tho. in sum. q. xl. ar. iij. qđ observatio festoz nō impediāt ea que ordinant ad hoīm salutē: etiā corpale. Vñ domin⁹ arguit iudeos Jo. vij. Vibi indignamini. qz totū hoīm sanū feci in sabbato. vñ est qđ medici licite possunt medicare homies in die festo. multo magis autē conseruāda ē salus reipublice q̄ vnus homis. hoc autē fit p̄ belluz prelia pugnās z alias dispositiōes mltas: p̄ ut infra dicet. z iō licituz ē bellare dieb⁹ festiuis si necessitas hoc exposcat. Vñ Tullius de offi. li. j. Amore diligētie similr z vtilitatis ad rēpublicā p̄tinentis prefert affectiōibus vniuersis. Nam inq̄t recoḡscim⁹ patrē diligere filiū vniciū quā dilectionē vincit amor cōiugū quē vltra vincit reipublice cōmertiū. nā p̄t eundē amorē homo ponit vitam z corp⁹ in examē mortis amarissimū. Ac si diceret. Experienter pugnam⁹ p̄ patria. z virilr ponim⁹ manus ad preliū z digitos ad bellum. z in castroz acies ferocissimas in quib⁹ pater impune occidit filium. z econtra. vt le. z no. ff. de rel. z sup. funez. l. minime. Ecce reipublice cōmunē vtilitatē tam solenniter legum z rōnū auctoritate p̄ponendā. de quo plenissime scripsi in li. de nobilitate. c. xxx. Per extensum. vñ dicit lex penul. C. de iure reipublice. li. xj. Rēpublicā vt pupillā extra ordinē inuari moris est. ac si dicerem⁹. hoc opus de qđ in themate res publica. ergo extra ordinē videlicz cōmunis obfuantie festoz inuari moris ē. z ibidē dic lex vlt. ad reipublice cōmēdationē in hec vba. Si fm legē ciuitatis rēpublica cuius meministi ruina collapsis edificijs tuis distraxit arcem nihil contra huius legis tenorem rector p̄uincie fieri patiet. Ac si diceret. tantā habet vim opus reipublice qđ de damno qua litercunq; infecto nemo tenet. Et nūc reuertamur ad p̄positū. Si q̄s vrgēte necessitate agros arat: aut fruct⁹ colligit in dieb⁹ dominicis vl' festiuis p̄pter periculū hostium qui alīs illis dieb⁹ tollerēt. hec ē defensio reipublice. et h̄ licet et naturalis lex dicat si inimic⁹ meus maiori die festo vellet tollere victū mihi vl' meis magnis laborib⁹ conquesitū. pari vi repellere licet vel maiori die in eodem z meli⁹ q̄ qđ postea fallacē fortunā accusarē. Vñ p̄pter necessitatē famis excusat quis a furto quādoq; a toto. qñq; a tanto put maior aut minor est fames Item dicit Archid. sup Ray. vbi. s. qđ in bello iusto possum⁹ in dieb⁹ festiuis contra hostes nos munire. defendere. fossare. valla. menia. z muros reparare. si hoc exigat vitandi periculi necessitas. Itēz iacentib⁹ segetib⁹ in agris aut fenis in pratis si imminet tempestas aut pluuia qđ corrumpat aut deterioreret. et si multū proficit si talia sint a sole separata. nō sunt p̄hibendi dñi illarum rerum ea re mouere z indemnitati sue p̄cauere. Carnifices etiā z pincerne qui in diebus festis preparant ea que debent vendere in crastino in mercato vel in sta⁹

ducendo in die festo

tionibus suis et ceteri qui preparant victualia in diebus festis: si die precedenti non possunt comode preparare aut preparata seruare sine periculo non peccant mortaliter. Nec per eundem. Item post multa excusat vectores mercium ad nudinas vel loca remota. hec similiter de vino transferendo. et si huiusmodi mercimonia que sunt utilitas reipublice sine grani incommodo non possunt diebus festiuis vacare ab eundo vel quadrigando propter expensas bestiarum: equorum vel mulorum que per viam habent nutrire quod preciosum foret et contra salutem hominum vadant impune. Item post multa excusat vectores peregrinorum in vehiculis suis aut iumentis: et ferrarios equorum videlicet mariscalcos. Item excusat viatores et cursores: siue hoc faciant pro pecunia siue non: cum hec fiant maxime pro republica conseruanda. Item excusat molitores et per consequens pistores et cocos qui et dum propter humani generis anxietatem faciunt opus suum. Item excusat illos qui propter pauperes videlicet leprosos. hospitalarios aut alias miserabiles personas tempe festiue (tamen non maioribus) laborant. arant. vel faciunt alia opera pietatis: put hec et alia copiose resumit Job. in summa libro. 1. titulo. xij. de feriis. et nos per eundem excusamus illos a peccato mortali qui cause recreationis humane siue lasciuia chorizant in die festo: seruatis alijs circumstantijs: prout idem notat libro. iij. ti. xxxij. c. cclxxx. et in omnibus predictis ut singula fiant cum modulo discretionis requirit arbitrium boni viri. id est iudicis in iudicio fori christiane professionis: et preteritum in illis punctis ubi certa doctrina dari non potest: etiam peritis videlicet inter dignum et indignum multum et modicum magnum vel paruum bonum aut malum. et ubi medium in confessoris discretionem secundum rerum temporum et personarum ac terrarum usus: ritus et consuetudinis qualitate videtur spectandum de quo plene le. et no. in. c. Sedes. de rescriptis. Sed nunc redeamus ad propositum pensantes operis dispositionem et conditionem oneris monstruosi magnitudinem et laboriosi moliminis quantitate: et ponderose grauedinis mouendi necnon deducendi difficultate. Item operis tanti pro republica congruitate. Nam dicit canon quod rarum est omne quod magnum est. ut. ij. q. viij. In sancta. imo monstruosius est ut videbat in Solia gygante. j. Reg. xvij. Nam una torcularis arbor tante magnitudinis sufficit non tantum pro una vinea sed pro multarum vinearum cultoribus et culturis. put molendinum publicum seu fornax communis aut pons per vniuersis ad multorum hominum vnius terre fabricat usus. pensantes etiam in premissis quod impossibilitas et incommoditas mutant ius scriptum. ut patet de monacho qui mortuus mundo non potest eligere sepulturam aliam quam quam in suo monasterio debet sepeliri. sed si moritur extra monasterium et in loco remoto de suo monasterio: ita quod comode ad illud portari non potest: aut impossibile est ipsum duci ad monasterium suum: potest commodam eligere sepulturam. ut legitur et no. in. c. ult. de sepul. lib. vj. Sic etiam de laico qui debet sepeliri ubi recipit sacramenta ecclesiastica si non elegerit. sed si in remotis moritur: ius huiusmodi propter incommoditatem aut impossibilitatem immutat. ut ibidem. c. Is qui. Sic etiam periculum imminens mutat ius commune. ut de pecunia. Si duo. §. sane. li. vj. sic etiam necessitas est magistra rerum. ut in. l. Omnes. in fi. C. de exi. et cle. et propter necessitatem recedit a iure. de prebenda. Nisi. et dicit regula iuris quod non est licitum in lege: necessitas licitum facit. et hoc ideo quia necessitas legi non subiacer. de obseruan. ieiun. c. ij. in fi. de consue. Quanto. unde necessitatis tempe omnia sunt communia. ff. ad. l. rod. l. ij. §. Cum in eadem. et sic propter necessitatem famis David comedit panes propositionis. xxv. q. j. §. his ita. et in necessitate pater potest vendere filium. C. de patri. qui si. distray. l. ij. sed

De arboze torculari

non vrozem. vt no. Car. in. c. Non est. de spon. q. i. vnde parentes vendiderūt puellam pro vino in sitis angustia vt biberent. Iob. ii. in pncipio. His igit omnibz et singulis sinceriter intellectis: collectis et relectis perueniam⁹ ad ppositum latissimi thematis. Et primo notandū qd hoc est opus ad rempublicam et vtilitatem cōmunē propriissime proportionatū. et sine quo vniuersitatis cōlonorū et vinitorū et eorundem patronorū cōmoditas persistere non pōt. et ad b notabiliter humana sagacitas congruentiā et cōuenientiā oportunitas p longas reperit moras et p̄suetudinis odas taliter introductas. et tales introduxit modos humanitatis subtilitas. Nam primū si talis et tantus populus post refectionis aut prandij collationē conueniret. vtqz citius et auidius sitiret et sine potu persistere non posset. nam naturaliter cibus p̄sumptus potum requirit quem ieiun⁹ (saltem sanus) oīno fastidit. et videt qd talis labor erit in locis frequenter inaquosis et sine fontibz et riuis. et si tantus tumultus et p̄sertim in meridians calozibz vino deberet saturari. veniret in assuetudinis abusus. qd si diues haberet talem potum. pauper nō haberet vnde tribueret. nec esset arbiter qd inter diuitē et pauperem medium tangere posset. Unde conuenienter si tant⁹ populus mane diluculo non pransus conuenerit: et ieiun⁹ minus vel nunqz sitire consuevit nisi rusticus ebriz⁹ fuerit qui ppter ingurgitationis assuetudinē inter diem et noctem nō discernit. Item estiuāli tempe ppter estum intentionū: dñe domine quis sustinebit? Item si die nō feriato: quis talem mltitudinis laborem exerceret: damnuū intolerabile tantus populus ppter sui p̄rij laboris negligentiam incurreret. ita qd tandē ppter dānoz illationē populus tantus raro vlt nūqz conueniret. Nam ppter cōmunē vtilitatē consequendam et generale damnum vitandū pmissum est de iure scripto. vt dum hoc genus pisciū qui allecia dicūt more naturali certis temporibz conuenerit et terre se inclinauerit: eorū captioni ingruente necessitate intendere homines possunt: diebus etiā festiuis: p̄terqz in maioribz solennitatibz et c. vt in p̄dicto. c. Licet. de ferijs. Sz cōueniēter querere posses quare in illius terre videlicet comitatus Thuricē districibz sunt maiores ad torquendū h̄mōi vinum conatus: et cum horribilibz lignorū arborum et machinentorū ac instrumentorū compagatiōibz? Respondetur et apparet qd ars imitat naturā inq̄ntū pōt. vt. ff. de adop. l. adoptio. et vsus et ars docuit qd sapit om̄is homo. vt dicit Damphilus. et quod natura negat: nemo feliciter audeat. dicit Isopus. vnde naturalit̄ in illis climatibz videtur talis terre glebarū vinearū vinetorū quoqz situs quibz p̄petuo sunt altissimi mōtes ibidem vicini versus meridiē vsqz ad Lombardiam se protelantes: et in aciebus aquilonē haurientes. et ad terram plage nostre reuerberātes. et hi in verticibus sunt semp conspersi niuibz. algoribz. gelu quoqz et frigoribus: et nunqz p aliquā anni particulam. etiam in estiuis feruoribus: caumatibus aut ymbribz se talibz niuibz caluantes. et ab illis tanqz a montibus Belboe perpetuo resplendent. et econtra mōtes candore niuiū de suis cacuminibz relucēt. intantū qd vineta vires et vitiū sarmenta quoqz palmites cū racemis. viuis. botris. senecijs et acinis duriores habēt et austriores ad modū labrustarū cernices. et in hoc nostrarum vinearū fructus om̄e genus vini in duricia vident̄ excedentes. Unde videtur experienter qd h̄mōi vina nostra raro vel nunqz penitus in suis vitibz maturescunt. sed contra naturā aliorum vinorū in ymbra et vasis et cellaribus profundioribz ad annos triginta vel vltra munde conseruata cōtinuo decoquunt̄ et demū cruditate repulsa dulcorescunt. Et igitur his et alijs sincere perpensis

Ducendo indie festo

dicat quidam magister Ambrosius Lombardus ptunc incola terre nostre me-
dicus peritissimus. et hoc dudū ante conciliū Basiliense qđ infra centū ānno
rū spaciū in loco nostro deficient omēs vinee: et quis expectabit euentū? attas-
men quia fuit astronim? et fortassis multos futuros agnouit euentus. et qđ ppter
condiciones pđictas et alias sibi notas iudicauit vineas nřas algore frequen-
ter deficere. et p experientiā modernaz patroni: coloni: fructuū et impensarum
pensato moderamine min? solito vident? pficere. et in veritate plus solito dissi-
panē frigore incepit ante cōciliū predictum Anno dñi. M. ccccxxj. prima die
Martij. Et nūc redeam? ad ppositū. et ppter causas pñūc notabilr descriptas.
curiositatis humāe sagacitas et longue cōsuetudinis tractabilitas: ac expien-
tie rerum magistralitas dederūt modū et formā vt tanta machinamentorū hu-
iusmodi fieret immēsitās. ac si diceremus vt potentes potenter patiantur qui
impotentes humiles et paupes in terris nequiter torquere nō verentur. vt le. et
no. viij. q. j. Illud. et Sap. vi. de quo nup? speciale feci tractatum qui intitulat?
de consolatiōe inique suppressor? Sed vt quasi p contraria probetur supradis-
cti vini temeritas videamus. Nam vinum rome et per regna Neapolie. cam-
panie. sicilie. et calabrie. pedibus tantū cōculcat. per lombardiam quasi vilib?
torcularib? etiam portatilib? et mobilib? vinū extorquetur. et per diuersas ger-
manie partes minoribus multū laboribus et expensis exprimit. put hec et alia
per expertos vsu quoti-
diano conspiciūtur.

Nunc igit in materia que-
stionis principalis ex pmissis taliter concludam? iudicio simplici (saluo semp
saniori) qđ vniuersi et singuli pđictor? vrbis et comitat? habitatores. ad hoc op?
vel simile put pmittit abiles: possint et debeant absq? peccati mortalis pericłō
nisi aliud intrinsecus lateat dictis diebus dñicis et festiuis: saluis tamē solēni-
tatibus maiorib? quas nouerūt curati: et ante missarū solennia licite et libere in-
teresse. et opus hoc publicum pro republica et vtilitate cōmuni per antiquaz cō-
suetudinē taliter introductā penitus impune dū talis imminet necessitas. pro?
ut pmittit expedire: non obstante cōtradictiōe quorūcūq? qui fortassis put p-
fertur aduene vt pegrini nō nouerūt cōditiones terrarū vel rez nostraz. antiq?
Et dixi notāter dum talis iminet necessitas. put pmittit videlicet in themate
Alioqñ si torcularis arbor modica vel magna fuerit. et in solo plano steterit et
de domo in domū vel alis p modicū terre spaciū trāfferenda puenierit. in his
arbitrium boni viri seu moderatio sacerdotis (de qua plene pñarrat) spectan-
da semp occurrerit. Nec igitur ad memoriā moderatiōis localis perpetuam et
in alterius reipublice modificationē per viri sollertis indagatiōē sinceri? diri-
gendam vestre beneficentie legalitates. benigne recipiāt et nō pri? qđ legant in-
crepare vel inculpare psumant. ac prius qđ scrutent? nō redarguāt vel condem-
nent. xj. q. iij. Horum. et. xxx. dis. c. j. sed exposit mutent et muniāt: minuāt et cor-
rigāt: et solū eterni iudicis tribunal pre oculis habeant. Qui? honor et glia nos
ad supnoꝝ ciuium vniuersitatē feliciter perducant. Amen.

De matrimonio. Tractatus eiusdem.

Loziosus deus omnia quacunqz vo

luit fecit: et erat valde bona. et inter opa suarum creaturarum non erat mi-
nimus beatissimi matrimonij sacram die sexto presente trinitatis summe te-
stimonio in voluptatis paradiso constitutum. in fine et euentum ut inter vi-
rum et mulierem esset felix legitima quod coniunctio indiuidua vite consuetudine reti-
nens. ut dixit summus pontifex Alex. in. de presumpt. Illud. Illa igitur indiuidua vite
consuetudinem designavit dominus: cum primo virum creauit. et postquam de costa viri sibi mu-
lierem fabricauit: et non de capite aut pedibus: sed de ventris medio. ut mediocriter
et consodalis sibi foret conuersationis consuetudo. Et his perpendamus quod solenniter
imo ante omnes mundi solennitates videtur solennizatum per pontificis summi solennizantis
cuncta per mundum creatorem. Et igitur dixit Hieronimus. super illud Math. xix. Quos deus
coniungit: homo non separet. subaudi. violenter. sine lege. absque ratione. Non enim homo
separat quos pena damnat. quos reus accusat. quod maleficium coartat. Hec ille.
Sed nunc sepe videmus quod hos quod deus non coniungit: sed aliunde coniunctos infeli-
citer infelicitas combinauit: dyabolus noster quod sepaui. hoc est ut quod libido furiose de-
lectationis et non amor coniugaliter sancte serenitatis combinat. sathanas qui Paulum
colaphizauit violentum segregare obmittit. Unde dixit Valerius in epistola ad Rufinum
volentem contrahere matrimonium. Sol hominum Salomon. thesaurus diuitiarum.
sapientie domini. singulare domicilium. crasso tenebrarum fuscatur attrimento. lucem anime
sue femina facinore amisit. et postremo curuat videlicet Salomon coram Balaim
idolo ex triclinio domini mutat in membra dyaboli. Sunt ergo sacramenta matrimo-
nij conubia de puro et bono consensu partium coniungenda. Nam dixerunt parentes
filie sue Rebecce quam Isaac filius Abrahe per nuntium petiuit in uxorem. queramus
voluntatem puelle. et ipsa mox sine deliberationis dilatione: quia fuit nubilis: et
amore concitata: naturalibus instrumentis in virum quem non cognouerat neque vide-
rat: sed tantum de sue iuuentutis et pulchritudinis statura per nuntium certificata
consensit. et inquit Adam. Gen. xxiii. et reliquit patrem et matrem transiit in
terram alienam: et adhesit et obediuit illi iuxta mandatum domini. putauerat a Sa-
ra. id est matre mariti sui videlicet uxorem Abrahe que dixit illum dominum suum. Gen.
xxi. Hoc igitur matrimonij sacramentum multis est figuris diuinitus et humani-
tus tam multiplex glorificatum: ut videbatur in gloriosissima virgine Maria
cum Ioseph suo curatore. et Elizabeth cum Zacharia et pluribus sanctis hominibus
et cum timore domini contractum et solennizatum. sed in his diebus nostris ad quod seculorum
peruenerunt fines. i. Lxx. x. Prochdolor tam viliter deceptorie: necnon irreueren-
ter videtur conglutinatum quod non immerito proles in tertiam et quartam generationem
patitur maledictionis dispendium. et insuper tam leuiter inconsiderate et presumptuose
per iudices seculi: maxime in foro spirituali. et postquam in Constantinensi. et circūuicinis
dyocesibus coniungunt homines voluntate. ritu. moribus. statu. conditione quod dispa-
res. Hoc admirando suis oculis viderunt et murmurando dixerunt viri peritissimi
tempe concilij Constantinensis ibidem celebrati. de anno domini. M. ccc. xvi. et sequentibus
copiosissime de omnibus ecclesie catholice finibus congregati: quod nunquam viderint regio-
nem. regnum. terram. puincia vel dyocesim in quibus tot per singula tempora mouerentur
cause matrimoniales sicut in consistorio curie Constantinensi. Dixerunt autem
Astronomi ibidem similiter congregati quod sicut ytaliam que in se Lumbardiam. Tuscam

de matrimonio

niam et Romandiolā sub regimie necnon dominio dominātis infusiōe Varris bellicosissimi planete videt coangariata. et Burgundia sub Saturno. sic regio et regnū Suenie in q̄ ptinet dyocesis Constantien. principalr latissime sit necessitata: sub lubrice luxurioseq̄ veneris dñatione vt dirigat simile simili ad opus naturalr increatū copiosissime. Et audi rem gestā in iam dicto pcilio Constantien et tempe Sigisimūdi Romanor reg. expost impatorz ibidē existētis. Quidā roman⁹ notabilr cleric⁹ int̄ alias natiōes mltas ibidē pseuerās: videns tantā copiosam mlier pulcerrimaz mltitudinē ad op⁹ naturale ppositiōnata: dicit mirado ad quidā canōicū ecclie Constantien sibi quodā in Romana curia notū: in despectū derisionis Alemanor odiose vitupūz. Ecce vire mulieres sue sunt filie vel infes sunt oēs meretrices. Et ille canōic⁹ illico rñdit qm̄ certus est ecce vos viri Romani et vniuersi cōter estia macarelli sine busitones maledictissimi: et int̄ vos mulieres honeste p̄ crimia v̄ra in despectū v̄m quēū p̄ p̄nt sunt infinite meretrices. Dicunt aut̄ macarelli sine busitones viri sodo nite et natura peccātes in v̄ralica lingua. qm̄ p̄ crimis enormitate h̄ nephas horrendū in n̄ro latino nō h̄z p̄p̄riū vocabulū h̄z accommodatū: h̄z sit antiq̄simū. de q̄ dixit Ioseph p̄ fr̄es suos relegat⁹ et vedit⁹ in egyptū fore crimē pessimū. de q̄ dicit impator Iustinian⁹ in auten. de pctō p̄ naturā dñz de eo d̄r q̄ per cor rumpat. Hāc igit ipsi canōici rñsionē de Roman⁹ audiuerat a vitupio mlierz alemanie cōfusos tacēdo cessabat. Et nūc reuertamur ad ppositū. Nā dum de anno dñi. M. ccccxxvj. et seq̄ntibz fuerā in studio gliose m̄ris q̄z studioz Bononien. diligēterq̄ p̄q̄rendo vñacū studētibz ab officiali curie p̄sistorij epatus Bononien fuim⁹ notabilr informati q̄ p̄ illū ānum nulla sup federe m̄rimoniū mota fuerit cā. h̄z int̄dū de ipedimētis p̄sanguinitatis et affinitatis ac spūal p̄sanguinitatis fuerint altricatiōis. p̄tentiōis: et declaratiōis petitiōes. et tñ p̄itas q̄ in dictis regiōibz et p̄stīm Roma et similr i Bononia et plerisq̄ ciuitatibz alijs puellaz. p̄ginū. et viduaz: aliarūq̄ mlierz ē tanta natural. artificial: curialisq̄ custodia et etiā cōsuetudis disciplina. vt viri v̄l iuuēculis eoz nō pateat nec liceat inhonesta frequētare cōsortia. h̄z int̄dū secretissima sūt cōuēticula. S̄z put p̄dixi m⁹ de p̄tū p̄sensu: d̄ iure natali: canōico q̄z et ciuili notabilr p̄q̄redo. et i dictis dyocesis mīme put deceret p̄scrutato talē ponā⁹ thematis casuz put exēpla xpi formalr iformabāt filios hoīm. et tal casus in curia Constantien. videt int̄ p̄itos multipl̄ frequētat⁹. et i romana curia et extra et i p̄cilijs nup Basiliē. et quodā Constantien. fuit p̄ diuersas snias t̄mīat⁹. Et ecce talē possibil positōis appat⁹.

Quidā clic⁹ i miorib⁹ ordinib⁹ cōstitutus
ecclie collegiate Thuriceñ Constantien dyoces canōicus in studio Viennē. Patauiē dyoces morā trahēs adamauit q̄ndā hōeste cōuersatiōis puellā sibi vicinā. et p⁹ decētes huic cōmertio tractat⁹ cōuenest i loco notabilr secreto. et dum cleric⁹ p̄ carnali copula feruēter stimulat⁹ laboraret. et ipsa naturalr inclinata p̄ verecūdia tñ et hōestate et metu parētū intricata pplexaq̄ rēnueret. tandē et post mltā breuitatis benignitate dimittēda ait. et si cōsensero et p te p̄turba ta. corrupta: gūidataq̄. et qd mag⁹ ē virgitate et pentū dilectōe destituta fuero. tu mobil et instabil locū mutabis. ad tuā patriā remeab. et me paupculā desolatā derelinqs. S̄z ipse clic⁹ inq̄t. Promitto tibi p fidē meā q̄ te nūq̄ derelinquā et si placuerit: mecū in terrā meā liberalr deducā et fruct⁹ bñficij mei vna tecuz perpetuo fidelr distribuā. et bis pmissis puella consensit. et finalr grauidata. cū

Tractatus

clerico clam recessit. et sibi post multa apud ecclesiam Thuricensem cohabitavit. et consequenter post annos de vicinis mulieribus precepit. et post hoc solerti perquirendo confortata: intra se decrevit. et verba sibi per clericum dicta ruminavit. videlicet Te nunquam derelinquam etc. et quod ex talibus verbis carnali copula subsecuta: matrimonium indicaret legitimum. et in curia Constantien. ipsum clericum canonicum ad iudicium illius curie citari fecit. et casum thematicis per libello proposuit. et ipsum clericum in virum sibi legitimum in forma solita adiudicari petiuit. Consequenter clericus libello respondens ait. licet talia videlicet nunquam te derelinquam. et alia lingua copatriota per extensum dixerim: et his promissionibus ipsam de terra et cognatione sua deduxerim. et cum inter nos prout sicut in me promissum non fuit alius voluntatis consensus nisi ut mihi ad hereret et cohabitaret sic mihi clericum cohabitare solus. nam per relationem meam fuit certificata quod per nullam aliam artem aut artis facultatem ipsam et me nutrire possem nisi et prout per clericum et canonical status continuationem. attento quod ipsi partes in diebus illis quibus conveniunt: neque ex post usque in presentem diem ambe matrimonia liter nunquam consenserint: nec de matrimonio habendo simul et semel una voluntate verbo nec facto concordaverint. Ad hec advocatus mulieris respondit requisitus dicens Domine iudex per matrimonium partium videtur iudicandum. et tutius tanquam per re utiliori et honestiori. saniori. et securiori. et prout ex eo quod talia verba. videlicet nunquam te derelinquam etc. proprie inter solutam et solutum carnali copula subsecuta semper in consistorio Constantien. pro matrimonio puro vel saltem presumpto concernit fore iudicatum. licite autem putat stilus Romane curie et eius observantia pro iure potest allegari. Sic etiam stilus et observantia curie Constantien. et alterius cuiuscunque curie pro iure potest teneri. et si dubium est per illa verba: nunquam (videlicet) te derelinquam: carnali copula subsecuta qualiter ipsam non velit derelinquere. ex hoc hec verba in meliorem partem sunt interpretanda. ut res potius valeat de qua agitur quam pereat. ut le. et no. ff. de re iud. In re dubia: et in his que dubia sunt quod certum est tenere debemus. de spon. Juvenis. multo melius et certius est promovere sacrum matrimonium quam concubinat? crimen turpissimum tolerare. et licet de matrimonio spirituali contrahendo putat est confessio aut sacri ordinis susceptio. sit certa forma in iure descripta ut patet. de matrimonio aut carnali contrahendo quilibet patria aut regio seu terra habet sua verba consuetudinaria: et talis consuetudo per lege est tenenda et recipienda. ut. l. dis. Consuetudo. et in talis consuetudinis virtute sententia est fideliter promulganda: cum consuetudo sit optima legum interpretes. de consue. Dilectus. diuturni enim mores (nisi legibus sint adversi) consensu ventium approbati. legem imitant. xij. dis. Diuturni. et. xj. dis. In rebus. imo si tanto tempore fuerat observata. consuetudo ut non sit in memoria hominum quando cepit: vincit legem. ff. de acqu. plu. ar. l. j. imo binus actus vincit consuetudinem. ut. xxv. q. ij. Ita nos. sed hic actus videlicet pronuntiandi per matrimonio per hec verba Nunquam te derelinquam etc. est infinitus et in infinitum continuatur. etc. Advocatus autem clerici diligenter requisitus ait. et licet in curia Constantien. taliter putat iam dictum est videatur frequenter sententiatum et iuxta formam thematicis nostri vel consimil. sed si ad curiam Maguntinam ubi flos et ros episcoporum fuerit appellatum. frequenter videmus quod si fuerit facta debite diligentie frequentia in contrarium sententiatum. et iudicium nostri processus iudicialiter renovatur. et a peritioribus subvertitur. sic fortassis huiusmodi collationis apparet a iurisperitis curie Constantien. erit deliratum. Nam quod matrimonia sunt habenda de mutuo consensu. hoc est de sensu simul et se habito: et non quod unus hodie placeat et alteri displiceat. ut le. et no. in. c. Tua. de spon. Duorum. et licet hodie incipiat placere mulieri. quod prius non consideravit et viro semper

De matrimonio

displicuit. qz ipse aliud placitū videlicet sacerdotiū assumendū suo tpe in mēte habuit. Nec est rarū in dyocesi Cōstantien̄ z ceteris vicinis mulier̄ z clericor̄ cohabitatiōis cōcubināt⁹ p̄uberniū. z put p̄z in themate: ad p̄hendū m̄rimoniū: nec cū illa neqz cū alia nunq̄ habuit p̄positū. Et sinceri⁹ p̄siderādo. tūc p̄z qz nec in Austria nec in Sueuia illa p̄ba vicz Nunq̄z te derelinquā sunt ad matrimonii p̄trahendū appropriata. nec in cōsuetudinē deducta. s; q̄libet patria per cōpatriotā liguā specialē z p̄p̄iū modū h̄z p̄hendi solēnitatē m̄rimoniū plac̄tionē et modulatiōez. Nā in Bononia d̄z p̄p̄ie iuxta iuris dispositionē in hunc modū. vt vir p̄mū dicat ad femellā In noie dñi Ego. A. te. A. volo h̄re i v̄ro rem legitimā. et ipsa econtra. et ego te in v̄rū legitimū. adhibitis ad h̄ p̄sonis idoneis z alijs solēnitatibz vt euitet viciū clandestine desponsatiōis. vt d̄ clan. despon. Cum inhibitiō. Et nūc p̄cedam⁹ ad rez exp̄ientia. Nam si in terra n̄ra et in dyocesi Cōstantien̄ inter principes. nobiles. ciues. plebeios z rusticos in vere honestatē statu p̄stitutos. z inter eoz liberos m̄rimoniū cum solēnitate decenti publice z i facie ecclie. h̄ est xp̄ifidelīū aut ecclie fidelīū p̄ntia fuerit p̄hendū. parentes puelle non essent cōtenti. nec fidē p̄gruā m̄rimonio contrahendo vel p̄tracto adhiberēt. si vir tm̄ diceret ad puellā. nunq̄z te derelinquā. z ecōtra puella ad v̄rū. sed parentes aut cōsanguinei vl̄ affines vl̄ curatores z tutores seu mediatores dicerent. dicant p̄ba ad matrimonii cōtrahendū cōsuetā. et de terre consuetudis vsu frequēntata. alioq̄n p̄sentire nolum⁹ z cōtractui fidem adhibere nō intēdim⁹. dicas igit̄ lingua nob̄ compatriota. Ego volo te h̄re i v̄ro rem zc. et puella (put decet) econtra. et sic sane sine dolo z fraude m̄rimoniū sac̄ramentū videt̄ fore p̄tractū. z fidelr carnali copula cōsumādū. Nā p̄ illa vicz verba Te nunq̄z derelinquā. cōtrahit̄ societas aut cōfederatiō int̄ dñz z famulū ac inter dñam z famulā. socium z sociū. imo contrahit̄ p̄cubināt⁹ int̄ clericū et mulierē. vt p̄mittit̄ in themate. Itē inter nobile et rusticā puellaz solutam vbi al̄s videt̄ dispar cult⁹ p̄sonaz. Et reuoluēdo sc̄pturas legum et canonum glōsarum z doctorū. nō reperit̄ qz per talia verba vnq̄z matrimonii fuerit cōtractū. Sed nunc reuertamur ad curie Cōstantien̄ vsū z consuetudinē in casibus matrimonialibz frequēnter occurrentē in hunc modū. Nam vir vt similis diligit sibi simile. et p̄sertim si pulcrum est obiectum z inardescit naturaliter ad talem personam. sicut quādoqz ex talis ardoris debiti p̄cupiscentia nascitur cōcubitus cū persona consecrata. aut sanguine. affinitate. z cognatiōe sp̄iali coniuncta ad quā si dicat vir fructu ventris gravidatā z mente p̄turbatā in mere consolatiōis beniuolētia. non te derelinquā. hoc est et ita intelligit̄ in v̄ite necessarijs. et partus p̄creatione z educatione p̄tinenter oportunitis: aut al̄s vir potens diues vel abundans. liber z solutus ad liberam solutam aut pauperculam ad cōquirendū eius concubitū. et interdū de parentuz puelle bona voluntate: non te derelinquā. et constat naturaliter. exp̄iēter z vsualiter qz vtriusqz persone nō est intētiō nec cōuentiō nec mox applicatiō. vt sum⁹ m̄rimoniū cōtrahant. et si post tps ipsa puella de m̄rimonio iudicialr ageret consumato. q̄s sane mentis iudicaret pro m̄rimonio? Imputet̄ ḡ in hoc z alijs casibz et incerta z confusa ipsi puelle. dum potuit verba p̄dicta videlz. nunq̄z te derelinquā. tanq̄z dubia in claram z consuetā formam deducere z non fecit. Item dū p̄ōtuit z debuit quare non in certam honestā z indubitātā conditionē dilatauit et exp̄osuit ac declarauit. vt le. z no. de cōdi. ap. De illis. z. c. Sup̄ eo. z. c. Per tuas. et ad hoc sunt rotundi text⁹ q̄s p̄nunc nō capiunt memoria. sufficit autem

Tractatus

apud antiquos allegare ius. obmisso loco iuris vt ppe no. in. c. Vestra. de co-
 ba. cle. z mu. et spe. de aduo. circa fi. Et vt frequenter videmus si diceret puella nō
 sum cōtent⁹ de talib⁹ p⁹bis. s³ dicas patēter z indubitāter. volo te h⁹re zē. z si tūc
 vir talia diceret. z ad carnal⁹ copule cōplemētū pperaret. tūc puella videret q⁹
 effectual⁹ pficeret. hos tñ dubios z incertos cōsēsus examiatores et tabelliōes
 et cōseqnt⁹ indices nō aduertūt. z p⁹ctim in curia Cōstantien⁹ manētes z decipi
 unt viros et iuuenes. vt dicāt hec p⁹ba dixisse videlz te nunq⁹ derelinquā: v⁹l si
 dixerūt. tñ aīo z intentiōe contrahēdi m⁹rimoniū nunq⁹ dixerūt. Scptū est em̄
 si dol⁹ dat cām cōtractui vt si te inducā ad pferendū v⁹l cōfitendū quod als nō
 faceres: nō valet. ff. de dolo. l. elegāter. sed hec iudices non aduertūt neq⁹ pon-
 derant. sed pro matrimonio iudicant. z qñq⁹ sic corpus z animā dānant. V⁹l
 detur etiā quandoq⁹ q⁹ vir pro puella procat: z veneris solatia sollicitat. et
 naturalis p⁹urit⁹ puellam stimulat. quib⁹ cōcurrentib⁹ z choruscantib⁹ ac con-
 uenietib⁹ tanq⁹ insensati concubitū pficiunt. z nulli⁹ honestatis publice vel oc-
 culte memoriā resumūt. Nam ad ppositū legi⁹ de Pamphilo de hui⁹ certami-
 nis p⁹lio inter ipm et Balatbeam dum dixit. nos mō paulisper quiescere cōue-
 nit ambos. dum facto cursu n⁹ anhelat equ⁹. Et dixit ille venerabil⁹ Boe. li. j.
 de conso. Quid de corpis voluptatibus loquar: videlicet incōtinētia lubrica.
 quaz quidē appetit⁹ plen⁹ anxietate. satietas p⁹ plena penitētia. Hec ille. Et
 sic extincto furoris p⁹uritu restauratōq⁹ qñq⁹ gesūmo sensu puella volēs honorē
 et honestatis statū restaurare. z ppter parentū suor⁹ metū mouet causam viro z
 dicit p iuramentū de hoc qd nunq⁹ fuit intentatū. Et nunc reuertamur ad ppo-
 situm. Nam exp⁹se dicunt iura q⁹ verba sunt fin⁹ mentē pferentis intelligenda
 non enī intentio verbis. sed verba intentioni debent deservire. vt le. z no. de p.
 sig. In his. et verba nō accipienda semper sunt vt sonāt. xxij. q. j. Paratus. z
 deus nō indicat verba sed intētiōē pferentis. xxij. q. v. Humane. z igit⁹ verba
 sunt instituta vt eis quisq⁹ i alterius noticiā cogitatiōes suas pferat. xxij. q. ij.
 Is autem. et sepe cōtingit z talr vidi fieri q⁹ scolaris paup⁹ vel diues ad sacer-
 dotij dignitatē pcedens aut bñficiat⁹ abundāter dicat ad mulierē philocapt⁹
 verba pnotata. vbi cōstat patēter q⁹ p⁹here nō intendebat. q⁹ foret causa sue de-
 structionis. Sic etiā in plurib⁹ alijs solutis: diuitib⁹ aut potentib⁹ personis
 put⁹ p⁹actum ē. Vñ dicūt doc. in. c. Tua dudū. de spon. Duorum. pri⁹ allegato
 q⁹ m⁹rimoniū p⁹bitur solo p⁹sensu qui solus si defuerit. etiaz ipso coitu celebrato
 frustrant⁹ omnia. Item ex quo vir cōsentit p verba de pñti in mulierē. maritali
 affectu. z talr ecōuerso in virū seu verb⁹ consuetis. scz Accipiā te in meā vxorē.
 et econuerso illa rñdet. Et ego te accipio in meū virum. vel sic. Volo te h⁹re de
 cetero in vxorem. z illa econuerso v⁹l qbuscunq⁹ alijs verbis v⁹l signis vel nuti-
 bus exprimit statim matrimoniu est contractum. Et hoc iō dicit⁹. quia surd⁹ et
 mutus possunt contrahere matrimonium. vt in dicto cap⁹lo Tua dudum. Ve-
 runtamen et si loqui possunt cōtrahentes necessaria sunt verba quantū ad eccle-
 siā p⁹sensuz mutuū clarum z indubitātū expmētia. Et hec mēs docto⁹z put no-
 tanter in studio no⁹ **Ad consuetudinē aut** per partē aduer-
 tauit Bononiē. sam multipl⁹ al-
 legatam. dicam⁹ q⁹ licet sit cōsuetudo iudiciū curie Cōstantien⁹. taliter pnun-
 ciandū: vt in thematis ppositione. attamen nō est cōsuetudo in morib⁹ vtentiū
 z volētū m⁹rimoniū p⁹here in sincera p⁹itate. vt p pdicta p⁹ba. vicz nūq⁹ te dere-
 linquā: quismodo p⁹hāt. exq⁹ z put ex pdictis p⁹z q⁹ m⁹rimoniū nō d⁹z claudicare.

De matrimonio

Nec dici potest quod sit mos taliter matrimonium contrahendi: cum mos sit qualitas pueniens ex iteratis actibus. ut de pe. dist. ij. c. j. dicitur esse mos longa consuetudo. ut dist. j. Jus generale. sed hec verba videlicet Te non derelinquam nec usu nec moribus sunt introducta ad contrahendum talia sacramenta. De tanti autem sacramenti leui penisione dicit Hugo de sancto Victore in quadam collatione. Mulier volens ollam de terra figulatam pro solo denario comparare: manibus pulsat et sonum resonando multipliciter probat: et eius integritatem stimulat. ne tam vilis precii commoditate perdat. sed vir mulierem sibi perpetuo copulandam. et indissolubili alligandam sine proba recipit. et sepe se similiter et ipsam irrevocabili decipit. Hec ille. Et si fortassis perpendentes filij huius seculi prudentiores in agglutinando sibi sarcinam perpetuam videlicet uxorem prius probare pretendunt antequam se tanto ligamine et pondere et vinculo percludant et sic sepe contingit quod in tali proba coniunguntur. et amoris languore naturali infatuantur. et tanquam furiosi similiter et amatores luctantur. Unde dicit Azo in summa. c. de adult. Dum furor ille venit: nemo securus erit. ac si diceret. In hoc nervorum violenti certaminis bello: nullus discretionis intellectus videtur rationis remedio. Quod et sanctus Paulus perimit: et matrimonium non contrahit et virgo permansit. unde sanctorum virorum conversatio de mulierum consortio: ne insaniret. et conscientia tabescerent. et sincerum animum non contaminarent. ad desertissima loca se diuerterunt. et etiam aliorum hominum loca penitus declinauerunt. Et ideo Aresto. huius certaminis invasionem asseruit fore furor. Nam sathana colaphizante generat sepe mortis stridorem. Unde magister Raimundus almanforis monarcha medicorum notat hunc furorem amoris reum. id est amorem ereum et sicut eris metallum habet sonitum et non intellectum. sic taliter inuasus nihil agit quod sit ad prudentie virtutem directum. Homini etiam morbus periculosus sic est lepra scabies. morphea vel pestilentia. quod ab homine in hominem latenter repit. et quando nunquam mulierem videret perpetuo si morbo careret. Huius contagiosis infirmitas patebat in David cum Bersabee et filio suo Salomone: et infinitis sapientibus huius seculi circumuentis in mulierum contemplatione. et facilius in diebus nostris in quibus sunt homines in omni discretionem fragiliores: et non est novum. Nam olim rex Bohemorum proavus Sigismundi imperatoris tali morbo contaminatus sibi matrimonialiter coniunxit filiam lotricis: sic nupsit Ludouico duci banarie filium sibi coniunxerat filiam unius pauperis sed ibidem sensus utriusque: licet quod ad viros effematus patenter interuenit. Sed ad propositum redeamus. videtur quod in diebus nostris sic in antiquis super federe matrimoniorum ad iudicium persistunt. voluntates. ut plurimum sunt persone iuvenes. leues. adulescentes. et insipientes pariter. aut ab una parte ad minus non nimium abundantes. pedibus trochantes et habitu simplici vel rusticali precedenti. et raro vel nunquam comites vel barones aut nobiles seu ciues elegantes honestos vel prudentes. aut ab utraque parte multis diuitiis pollentes. seu curribus quadrigis et equis gradientibus incedentes in iudicium foro de federe matrimonij pueniant contententes. Nam gemitus morum. honestas conversationum. veritas verborum. et fides promissionum plus est in potentibus et diuitibus quam in edia granatis pauperibus. Unde post multa conclusi in li. de nobilitate capitulo antepenultimo illa que iam posuimus. et super his igitur dicitur: quod illud videlicet quod habet dictum a beato Hieronymo. y. Beati pauperes: quoniam ipsorum est regnum celorum. videatur falsissimum. Nam per singulos dies diuites et potentes emunt: comparant a pauperibus pro suas elemosinas regnum celorum: quod si foret una villa de omnibus domibus non remaneret ipsis una sola tegula. Et sic iterum ad propositum veniamus. Volunt iura quod dormientes si pretendebant ante dormitionem baptizari vel ad sacros ordines promoueri in veritate dormientes infra actum baptismatis vel ordinationis recipiunt ba-

Tractatus

primi vel ordinis sacramentū. vt le. 7 no. de bap. 7 ci^o eff. Maiores. S3 nullo
 iure cauet nec aliquo casu repitur q^d dormientes aut furiosi seu amentes: ebrio
 si vel infantes facere possint aliquid actum siue cōtractū legitimū iuris aucto
 ritate pfirmandū. nunc discernamus cui⁹ p^oditōis fore debent homines tam glo
 riosum solēne. 7 indubitātū sacri m^orimoniū sacm^o p^otrahere volentes q^d baptis
 matis ordinis 7 sacramētoz oīm fuit initiū 7 fundamētū. 7 igit^r q^ob^o p^obis: quo
 animo. qua intētiōe p^ohere volentes pueniant. 7 vtrum sint furiosi vel amētes
 put p^omittit hoc p iudices 7 examiatores. magna diligentie solertia foret plu
 strandū. Nam ad ppositū videt^r in expientia rez magistra q^d in regno hybernie
 plus ceteris nationib⁹ sunt homines de illegitimo thoro pcreati. 7 s^o ptz p sin
 gulos dies in Romana curia sup defectū natalium dispēsatiōes. vt ad sacros
 ordines pnt p^omoueri reportantes. et requisiti sup illegitimi thori consuetudis
 et vsus continuatiōe. respondent in effectu. 7 quis homo liber nat⁹ vult volun
 tarie se obligare. et tanto pondere se grauare: vt sarcinā matrimoniū: doloris et
 cure seu furoris aut pplexionis p^otinue plenā assumat intricatam. Sed tamen
 hui⁹ maledicte cōsuetudinis vsus sedes apostolica nō approbat. sed indispen
 sationis littera patenter cōdemnat. Fateor tamē et ptz q^d sepe ad cōtrahendū
 homines matrimoniū vinculum inducunt aut cōpellunt seu seducunt si man
 sissent soluti min⁹ infernal⁹ aut purgatoriū supplicioz penas paterent^r: cum si
 p^o p^o fornicatio fuit iura n^ora inter moralia minimū sit delictū. Vidim⁹ insuper
 in dieb⁹ nostris q^d viri p verba put p^omittit videlicet Nunq^o te derelinquā dece
 pti ad m^orimoniū vinculū p sententiā cōpulsī sciuerūt se non cōsensisse. 7 de ter
 ra recesserūt. 7 ampli⁹ illas mulieres nō viderūt. ac si dicerēt. Intentio indicat
 omnes. vt illi qui in sua psciētia ad solutionē debitā p iudicē auctem p^odēnāt
 et vt censura nō cōprehēdant iudiciū fugiunt. Hoc etiam sepe contingit p ini
 qui iudicis odium durū versus vnā ptem puocatū. 7 igit^r in aie sue maledictōez
 peruerit iudiciū. et tal⁹ taliter iniq^o cōdēnatus. ad tribunal omnipotentis puo
 cat. huic tamē consilio nullus adherere psumat. Item videm⁹ q^d mulieres aliq^o
 bonā pscia mote: cernētes in examīe viros fore mēdaces. 7 vero legitimo matri
 monio cōtradicentes. q^d ipse tñ fidē suare volentes in vita viri in aliūz viz nō
 fuerūt psciētes. Vidim⁹ insup in curia Cōstantien⁹ rarissime viros ipas mu
 lieres iudicialiter in cōfistoriū sup m^orimonio petētes. s3 cōiter ipsas mulieres
 seu femellas viros impetentes. 7 quādoq^o duas vl⁹ tres mulieres vnū virum si
 mul et semel in virū legitimū sibi 7 q^olibet insolidū postulātes. 7 in s^o videm⁹ di
 scipline discretionē terre n^ore m^oliez a femineo sexu toti⁹ ytalie put p^omittit mltū
 discrepantē. hec etiā terre nostre muliez. dissolutio. tñ frequē rusticos 7 plebes
 os infamat. et put p^omittit in furore conculcat q^d sensibus priuant^r: discurrūt
 sicut canes rabidi. et se putant se fore maleficiatos 7 arte stregarum intoxicat⁹
 tos. sed in veritate non aliud nisi prout predixim⁹ ille morbus contagiosus: vi
 delicet Amoreire⁹ quo per prudentē concernit p^otaminat⁹ Item put scripsi in
 libro de nobilitate p^odicto. in. c. de pncipib⁹ post Joh^o. an. qui vidit religiosos
 p^oferim ordinis mendicantiū in episcopos titulos frequē p^ouocatos. Ecce
 inquit libit⁹ mod⁹ apostatizadi. nam cū episcopat⁹ sui titulo cogunt facere sue
 quoz p^oscitiōis. 7 simili de ordine suo mētiōe: 7 nihilomin⁹ frequēter ad ob
 scurantia tenent^r: s3 terribile crīmē apostasie cū religiōis obfuitiōe patens ab
 iectione cū impallata femina cōtinue cōmittunt. sic ad ppositū videmus
 in curia Cōstantien⁹. et forte circūvicinis vnū spolij seu rapine multum sub

tile delictū in causis matrimonialibz p̄sertim ⁊ aliquādo in alijs casibz sine dei timore miserabilr frequētat. nihilomin⁹ tñ ad tribunal extremi iudicis in die ire ⁊ calamitat⁹ ⁊ miserie horribilr pducendū. Nam añ p̄ciliū Cōstantien p̄dictū in cā m̄rimoniali p vnā ptem vel psonā. si se absentabat causa p̄dente fuit facta pcurator⁹ p̄stitutio. p q̄ cōstitutioē soluebat pars. iij. denarios Cōstant. et breuibz verbis ad sex vel septē lineas se p̄tendebat in actū ⁊ vez effectū sufficiēter ad omnē oportunitatē cōtinebat. Hunc autē et longe p⁹ conciliū vident⁹ tes notarij n̄re curie Cōstantien. Romane curie stilū in h̄ vtiqz lucrosū. licet animabz piculosū ⁊ ad instar illoz p̄mū faciūt totā prosaz cōstitutioē ad latitudinē veri instrumētī. ⁊ expost ponūt tenorē toti⁹ instrumētī: qd nūqz visus ē i car⁹ ra aut p̄gamenō seu forma instrumētī ⁊ rerū natura. ⁊ h̄ cū infinitis clausul⁹ in p̄ncipali cōstitutioē nūqz excogitatis. imo nūc ⁊ in futurū nūqz opportunis. et has ⁊ alias sc̄pturas p̄tendūt in plibz cartarū folijs: vt simpliciane ptes inocentes ⁊ nō intelligētes sine dolo ⁊ fraude cōparentes ⁊ cōtendētes cū rapina p̄dicta maioribz grauenē expensis. ⁊ q̄s dubitat qñ in h̄ spolia multa ⁊ p̄ctā cōmittant infinita: in miserabiliū psonarū dāna: ⁊ als de p̄bis ociosis ⁊ inutilibz faciunt libros ⁊ registra copiosa ⁊ captiosa. Et si iuxta veritatē enangelicaz q̄ non peribit. etiā si celū ⁊ terra pereant. que dicit Math. xij. de qlibet p̄bo ocioso reddenda est ratio. Q̄s terribilē rōnis calculum reddēt nō tñ tabelliones s̄ etiā iudices facientibz p̄sentientes. et insup de talibz spolijs. rapinis et exactionibz portione recipientes. ⁊ insup qd crudeli⁹ ē put dicit vicarius dñi n̄ri Jesu xpi et reglā iur. li. vj. nō dimittit p̄ctm nisi restituat ablatū. et hec regula nulli⁹ excusationis exceptionē tolerat nisi in eo qui nō habet vnde soluat. Et hi omnes scribe similr ⁊ reliqui in conscientia sibi non formāt vt alicui restituāt. sed stāt vt in suis peccatis morituri deficiant. De iudicibz autē male indicantibz qui et falsarij dicunt nuper terribilē specialr feci collatioē tractatulū qui incipit Syrum celi circuiui ad honorē s̄ potius ad horrorem magistri Bathei nythart odiū durum p̄positū Thuricē. Sed vltra p̄cedamus ad materie p̄ncipalis explanationē. Nam p̄sone talr cōtendentes tanqz simplices rusticani obtenta sententia pro vel contra. putant se penit⁹ fore purgatos. aut interdū appellant et magnis laboribz ⁊ expensis grauamīa recipiūt. ⁊ insup restat vt pcuratoribz pro modico labore multipl̄ fatiffaciāt. hinc sperātes se liberatos remittunt vltra ad pelliparios. hoc ē pellium albarū cerdones: qui dicunt wyszleder. hoc est ad sententiarū scriptores qui p albas pelles: hoc est pergamenū: faciunt nouas corrosiones. qua corrosione perpeffa: putantes se penitus immunes cum illa pelle: vltēius dirigunt ad spiculatorē. hoc est omnīū priorum exactionis corrosionis. tonsionis. spoliatioē. p̄turbatioē et flagellationis vltimū executionem quem vocam⁹ sigillatorē: sed potius sugillatorē qui per nobilissime cere titillationē seu conglutinationē facit durissimā punctionis collisionē. ⁊ molli⁹ ti sunt sermōes eius sup oleum: ⁊ ipsi sunt iacula. vt legitur per Plinium p̄m de vermiculo quē nominamus terebrōnē. de cuius natura tales ponūtur p̄sus. Vermiculus ligni terebro vel terebellus. Qui terebat ligna durissima carne tenella. Dum tangit nil durius est hoc verme pusillo. Sed si tangatur nil vn⁹ q̄ mollius. Sic sigillator mollissima cera: dulci verbo: ceterum stimulatoribus stimulat durius ⁊ sugillat. et hoc rarum foret in Romana curia. Nā bulatores qui pape sunt sigillatores. etiā quorūcunqz aliorum p̄latorū ibidem sigilli pensores nūqz videm⁹ scriptoz taxas excedentes. Sed terribilius est in

Tractatus

nostra curia Constantienſi ubi bullator in duplo vel triplo ſeu ultra ſcriptores
 preceſſit in taxa. Unde in concilio Baſilienſi. circa finē inter quatuor deputatōes
 fuit concluſum. licet ppter reſeſſus et diſſolutiōis ad pceptū Romanorū regū im
 portunitatē nō fuerit decretatū et publicatū in tali vel in effectu ſimili forma q̄
 per omnes ecclie catholice p̄latoſ archiepiſcopoſ et. vſq; ad infimoſ. de ſigillo
 nulla fieret penſionis aut exactionis ſolutio: ſed gratis daretur ſicut ſacroꝝ or
 dinū et alioꝝ ſacroꝝ collatio. et ſub excoicationis pena put de cetero puniri de
 bebat prauiſas ſymoniaca. et dixit vn⁹ de p̄ſidentibz. habe at q̄ ep̄ſ minus de
 familia vno famulo et equo vt emat cerā p ſigillo. qm̄ eſt magna rapina de taz
 modico labore et exili cera. taz inſolita exhaurire p̄cia. Et nūc ad ppoſitū redea
 mus. vnde q̄ dā ruſtican⁹ veniens ab alpibz in cauſa m̄rimoniali compulſus et
 exactiōibz p̄miſſis ſibi nō cōſuetis acriter flagellatus. et ad ſuates reuerſus reci
 tans rem geſtā. et finaliter inq̄t. et dum p omia credebā fore planus et fui patiens
 ſed vltra ad pelliparioſ. p q̄ſ designauit albaꝝ cartaz et pellium ſcriptoreſ q̄ſ
 alia lingua cōpatriota. Unde do ich vnder die wyſſlederrer kam. videlicet ſcri
 ptoreſ et ſcripturaz ſigillatoreſ: fui totuſ excoiciatus. put ſcūſ Bartholemēſ.
 et non mirerſi ſi verba vulgaria ſcribam⁹. nam et ſumm⁹ pontifer talit̄ pcedit in
 ſuiſ decre. vt p̄tz de vi. et ho. cle. li. vj. et in Ele. vlt. de hereſ. et pluribz alijs. Et
 ad ppoſitū redeundo. Leua in circuitu oculos tuos et vide. om̄ſ iſti p̄gregati ſūt
 et nō nouim⁹ q̄ pueniūt. Nam de omniū p̄dictoꝝ expoliatoꝝ bonis taliter put
 premittit̄ acquiſitiſ vix gaudet tertio heres. vide ubi ſunt liberi vlt filioꝝ filij in
 tertiā generationē de omniū ab antiq̄ ſcribis et phariſeis. pcuratoribz et ſcabi
 nis. aduocatiſ et Jebuſeiſ: cū omibz curie Conſtantienſi plebeiſ qui floreat in
 ſuoꝝ p̄genitoꝝ diuitijs. et ſi viuūt ppter vulgare cōmertū dubitam⁹ an ſint de
 vera linea deſcēdentes vlt collateraleſ: et ſic fructū eoꝝ de terra perdes. et p̄ſeq̄
 ter om̄ſ in vnū paup et diues tranſibūt vel trāſierunt in p̄fundū vt lapideſ. et
 quiſ nouit vtrū eiſ detur requieſ aut infernalīſ cruciatus igniſ et caligo. et ni
 hilominuſ in p̄dicta curia Conſtantienſi quaſi p̄nunc ſunt in duplo p̄ſone p̄leſ
 q̄ſ ante cōciliū Conſtantienſi p̄dictū fuerint curialeſ de lucro taliter et qualiter
 indiſcreto et labore modico de paupeꝝ peculio in ſudore vult⁹ ſui p̄gregato. ſe
 tam delicate p̄tinuo nutriēteſ. Sed de omibz p̄dictiſ terroribz ſingulariter an
 numeratiſ nemo corde cōpungit̄: vt a dictiſ ſollicitudinibz refreneſ. ſz vt dicit
 Plinius p̄dictuſ ubi feraz vel piſciū frequēti⁹ agitat̄ captura. ibidem celebriuſ
 ipſoꝝ p̄currit p̄gregatio copioſa. ſic dyabol⁹ illic frequēti⁹ ſua p̄tendit rhetia. qz
 conſuevit q̄ illic in mltaz animarū p̄ficiat illaqueatura. Et cōiter oēs in iudi
 cijs forenſibz ſine tempalibz oratoreſ aduocati ſeu plocutoꝝ iuſticiā puer ten
 teſ vident̄ finaliter male degenteſ. Eſt et aliud hui⁹ conſuſuſ et p̄uolutioniſ
 brauiū magiſ effectiuū. Nam m̄liereſ et puellule in curia Conſtantienſi ſepi⁹ pro
 ſperant in ſue voluntatiſ intentiōe in p̄dictoꝝ p̄boꝝ videlz nō te derelinquaz
 aut ſimilibz interpretatiōiſ largiſſima dilatiōe. qz ſcriptū eſt. ubi corpus fuerit
 ibi congregabunt et acquile. Math. xxiii. De p̄dictoꝝ aut curialiū aulicoꝝ
 et etiam Romane curie curtiſanoꝝ periculoliſ curialitatibz ſcripſi latini in
 quodā tractatulo ad mandatū dñi vicarij Conſtantienſi compilato: qui intitulaſ
 de eccliaſtiche libertatiſ p̄uilegio. de q̄bz omibz hoſ recipe ſuſ. Nūc theolonij
 collector dur⁹ amator. A ſuo dño: ſz raptor ſepe p̄baſ. Inter opp̄ſſoreſ ſic pau
 perum dire locat̄. In illa die dñi iuſt⁹ vix reparat̄. Tabellio: ſcriba: cur hiſ nō
 conglutinaſ. Pontificiſ ſignifer: mox illiſ p̄glutinaſ: Et ſili. pena tyrāni rite

De matrimonio

plagatur. Ecce nunc principalis materie finē faciamus. et his omnibz et singulis taliter qualr prenotatis. mihi videt simpliciano (nihilominus tamen correctionis maioris examine saluo) qd ex his verbis videlicz Non te derelinquam. aut in effectz similibz aut alijs: clarum matrimonij contractū: prout seruatur notabilr i alijs forensiū aut prophanarū causarū aut negotiorū contractibus consensuz nōclare apprehendēbz: matrimonij vinculū nō iudicetur. et presertim ex eo cum dicat iudex Christi nomie inuocato tam faciliter christifideles pariter nō consentientes cōiungat. et impatientes naturaliter pacificos faciat et hoc lupus cū agno probat. Nec igitur scripsi nō vt ita maneant et effectus efficaces in iudicioz consecutiōe pducant. sed vt incitet animus et iurisperiti solertia cōuenientius ad emendandū. corrigendū. minuendū. necnō apponendum quod sibi videt cōuenientius. Nam hec omnia videntur fieri lenius qd de nouo cōponere radicitus. sicut ruinosa domus restaurat citius et reedificat congruentius qd si sine fundamēto plana terra fundaretur primitius. attento si contractū mutui aut emptionis vel venditiōis seu pmutatiōis alicuius rei vel vnius magne possessionis facere seu celebrare disponeres. Quot quātas et quales subiles cautelas et clausulas diligenter apponeres. quos etiam dum tenigit Guil. du. in spe. iuris in ti. de emptiōe et venditiōe. et hic sacramentalis contractus qui in sancta et nobilitate: imo prioritate precedit omnes mundi cōtractus. quare nō in edificando seu instaurando habent contractum ponere sinceriorē diligentie imo conscientie radicatum. Et rogo ne animata dormitet pre tedio modicū exemplū audiēdo fuerat in ciuitate Ferrariē. quidā magister in harpharū armonia italie totius monarcha pcellētissim⁹. sed erat tante singularitatis in se. aut animi cōtumacis audacia qd non ad voluntatē principis ibidem videlicz Marchionis Astē. als Ferrariē. vel alterius cuiuscūqz depcantis ludebat in harphis. fuit tamen modus subtiliter inuentus qd ad sonandū fuit irritatus. Nam talis fuerat nature quādo quēcūqz male sonantē in harphis audiebat se continere nō poterat quin illico violentē instrumētū hoc arripuit et artis sue simphonā dulcissime peragebat. Sic ad propositū vt huius male sonantis oda. necnō diffonie dissonantis corda prouocent iurisperiti precordia. vt pro bono cōmuni necnō p republica. de presentis multū vtilis concitatiōis quotidiane et questiōis materia elucescat veritatis que christus est legalis et solēnis experientia. Nam dixit propheta qd veratio acuit ingeniū Esa. xxiij. De igitur animi pccitati diligētia nuper sincerius scripsi ego Felix hemmerlin de Thurego decretorū doctor inutilis in tractatulo de balneis naturalibz in principio. et hanc collatiōem sine libris competentibus in quodaz loco solitario de anno dñi. M. cccclvj. scripsi. et est inter libros. aut volumina seu opuscula sine collationū tractatulos p me de septiformi spiritus dono: et ad multorū magistrorū meorū correctionis emendationē compositas fabricatas et compilatas (vt credo) vicesimusquint⁹ in numero. de quo primodialis matrimonij conditorē et omniū bonorum largitorē glorificem⁹ et laudemus nunc et semper in perpetuo. Amen.

Finis.

¶

De furto reliquiarum et alijis rebus nup

in Monasterio beate Virginis loci heremitarum per tres personas miraculose commisso et deducto: et finaliter reperto et recuperato.

Monasterium beatissime virginis

Marie in loco heremitarum ordinis sancti Benedicti sub dominio gentis Switensium: imo in corde et visceribus eiusdem situm. et sub sua protectione constitutum Constantienem dyocesis quondam propter magne deuotionis et religionis obseruantiam que vixit ibi cum multis conuentualibus. regali etiam et alio de comitatu et Baronum generosa prosapia quam libera preceps. iugiter diuina officia laudabiliter per horas canonicas et missarum celebrationes perficientibus: venerabiliter fuit dotatum prediis et possessionibus. et insuper indulgentibus et sanctorum reliquiis multipliciter decoratum. Sed defecit in salutare suo: et principaliter in personis religiosis et cultu consequenter diuino. et intantum per his diebus tantummodo ibidem duo religiosi conuentuales: videlicet abbas cum custode qui sibi monachos associauerunt ab alijs monasteriis aut relegatos vel vagos seu apostatas vel expulsos siue dispersos. diuina officia iuxta regule ordinis sancti Benedicti aut monasterii institutionem minime celebrantes: imo nullum stigma seu figuram religionis tam in habitibus quam in habitationibus et conuersationibus ibidem obseruantes: sed omnes simul in vnum illicitis actibus continuo tanquam dissolute laice persone vacantes et vanissimam vitam a maiori usque ad minimum impudenter dicentes. Vno quadam nocte videlicet medio quadragesime que dicitur dominica Letare. de anno domini. M. cccc. lviij. suscitauit dominus animas trium virorum de terra longinqua. et nocte ingruente seras portarum ecclesie et altaris maioris ab antiquo firmissimas: ibidem aperuerunt et reliquias preciosiores eiusdem monasterii in auro et argento solenniter reconditas sine impedimento cuiuscunque et cum matura quiete surripuerunt: et lacum ibidem nemine presente transfretarunt: et dum in animo suo ponerent firmiter ut exposit per montes et colles et alpes deuia et inuia. quia qui male agit: odit lucem. Ioh. iij. et ne per insequentes deprehenderentur: velociter ambularunt. nutu tamen domini tamquam amentes et utique nolentes per vallam et viam planam que ducit ad opidum impialem Thuricensem ambulauerunt et ad muros eiusdem perueniunt. et exinde per duas leucas et amplius hominibus thesaurum reliquiarum deportare nequiuerunt: sed desperantes in via publica reliquerunt. Et expositi insecuti per familiam opidanorum Thuricensem. in ipsorum dominio sunt deprehensi. et qualiter cum reliquiis perueniant de loco ad locum per ordinem edixerunt: et omnia gesta hystoriarum predicta narrauerunt. Que quidem reliquie taliter ut permittit inuenire cum alijs rebus. consequenter ad capellam sancti Leonhardi extra muros Thuricensem reposite. mox videlicet die martis cum magne solennitatis processione totius cleri et suarum reliquiarum obuiam delatione ad ecclesiam maiorem Thuricensem gloriose sunt collocate. Et hinc monstruosos nota casus. Nam prope diebus illis centum anni sunt elapsi. videlicet de anno domini. M. cccc. lviij. et in vigilia sancti Martini qua cives Thuricensem potenter propter monachorum et villanorum loci heremitarum predicti: excessus rapuerunt omnes reliquias et reliquiarum obseruatoria in auro et argento consistentia: et ad opidum predictum Thuricensem transtulerunt et tandem precibus conuicti restituerunt. Item non sine mentis archano discutiamus. nam illis diebus quibus gens Switensium perdidit hominibus reliquias: tertia die videlicet Veneris precedenti que apud aliquos medium quadragesime dicitur. et anno predicto videlicet

et alijs rebus

A. cccc. xlviii in dominio Austrie ducum: ab antiquo radicaliter dictis gentibus et contra intestinorum medullitus inimicorum prope Basileam et extra monasterium porta celi ordinis premonstratensem predictae dyocesis Constantienensis repositus est miraculosus reliquiarum thesaurus per abbatem dicti monasterii et in suo monasterio venerabiliter reconditus. Et ecce palam contrariorum dominus in contrarium contrarios effectualiter opabatur effectus. ut corruptio unius: generatio sit alterius. et contraria purgant contrarios. ut le. et no. in Cle. Lupien. de pe. ad idem. c. Inter. de pur. ca. et c. Cum in iuuetute. de here. ij. in pn. li. vi. prout et contraria vicia contrariis virtutibus curant. unde quod alter contrariorum perdidit: alter inuenit. et hec omnia profundius perscrutanti: et dei mysteria sincere propendunt parebunt miracula cum cuncta per mundum illius nutu regulentur cuius virtute Balaam propheta dum iret ad maledicendum populo israel fuit impeditus in via per angelum quem vidit asina sua que loquebatur prophete increpando quare tertio cederet ipsam. Rume. xxi. c. Sic et fures predictos nutu diuino credimus firmiter illaqueatos. Nam dicit Job Nihil in terra sine causa fit. Et dicit Boetius. v. de consol. prosa prima. De nulla causa aliquid fieri est impossibile. Sic sopor domini irruiit super Saul et familiam eius ne viderent David ut. i. Reg. xxvi. Et duo ex discipulis domini ibant in castellum nomine Emmaus: et oculi eorum tenebantur ne agnoscerent Iesum cum ipsis ambulante per viam. Lu. xxiii. Mat. xvi. et legitur in vita sancti Clementis pape et martiris dum Sisynnus romanus zelo ductus viros cum servis sequeretur in ecclesia scrutare vellet que non licebant: ostium non inuenit. ibant enim ut amatores. et dum ministri eius volebant ligare Clementem columnas et saxa traxerunt. et sodomites intrantes domum Loth post angelos: omnes ceci facti sunt Gen. xix. Unde dicit Gregorius. in omelia super Job. c. xx. et legitur in octaua pasche. dum christus venerat ad discipulos ianuis clausis. diuina inquit operatio si ratione comprehenditur non est mirabilis: nec fides habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. hec autem ipsa redemptoris opera que ex semetipsis comprehendere nequaquam possunt ex alia eius operatione pensanda sunt. ut rebus mirabilibus fide prebeantur facta mirabiliora. licite enim arguimus ab exemplis que in se pietate continent. ut plene no. de re iudi. lib. vi. per Archid. in glo. sup. p. Imitatores. ad idem. ii. q. v. Quia suspecti. C. de edi. pri. lan. in totum. ff. de legi. Nam impator. xxi. q. v. De liguribus. in fi. xxvii. di. Quod de mense. vbi de hoc. et melius. xx. dis. De quibus. d. elec. Venerabilis. s. Quod autem. in glo. Unde legitur Job. v. c. dum diceret de domino. Qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero. et Gregorius ibidem in moralibus li. vi. c. vii. Vinum enim fuerat magna facere si tamen ea que facta sunt perscrutari potuissent. Sed inter hec sciendum est quod diuina mysteria et semper debent considerari per studium et nunquam discuti per intellectum. sepe namque humanus sensus dum quarundam rerum rationem querens non inuenit. indubitatis se voragine mergit et cetera. Et infra. Quia diuinorum operum magnitudo: nec ex qualitate valet discuti. nec ex quantitate numerari. Unde pie credendum est hos homines videlicet fures voluntate diuina taliter impeditos. imo miraculose sensu peruersos. et conuenienter taliter distemperatos ne ultra transirent. vel aliter nisi ad dictorum Thuricensium limites. Unde sanctus Gregorius dixit in collecta in vigilia pasche. Deus cuius antiqua miracula in presenti quoque seculo choruscant sentimus. presta quoniam. ut sic priorum populum ab egyptiis liberasti: hoc ad salutem gentium per aquas baptismatis opereris. Unde preter hi qui violentiam videlicet furtum predictum commiserant laudabilibus contritione. confessione et penitentia prelibatis panibus per iusticie leges sunt suspensi per predictos Thuricensium

De furto reliquiarum

et per hoc ultimum supplicium patienter perpeſſum mox poterant obtinere regni celeſtis ingreſſum. vt dicit Ioh. in ſumma cōfeſſ. li. iij. ti. xxxiij. q. viij. et reliquia rum theſauri: prout firmiter credit diuinitus predeſtinati z illi loco celitus or dinati: per illum qui nouit omnia ante q̄ fierent. Daniel. xij. in eccleſia maiori Thuriceñ. venerabilr ſunt recōditi. ac ſi dicerent ſancti quoz corpa z reliquie requieſcebāt apud p̄dictos mōachos diſſolutos: aut apud Switeneſes. crude les: ſub quoz dominio degūt: prout conſtāt Paulus z Barnabas dixerūt de iudeis. vobis oportebat primū loqui verbū dei. ſed quoniā repellitis illud z in dignos vos iudicatis eterne vite. ecce cōuertimur ad gentes. Sic enī p̄cepit nobis dñs Actu. xij. Eſt autē publicum et notoriū quosdam ſimplicianos lai cos propter dicte gentis Switeñ execrabile diuinitā iam p̄ plures annos pri me p̄teritis patenter dixiſſe. imo in prouerbiū cōmuniter deduxiſſe ſctām Ba riam videlicet ibidem patronā apud illos nunq̄ permāſurā. z fortaliſs vt Cay phas vaticinatus eſt. Ioh. xj. p̄phetabant. vnde p̄pheta dixit. Quid eſt q̄ inter vos vertitis parabolā in puerbium. Ezechiel. xviij. Nam a dictis vulgariū z puerbijs cōpetenter arguit. vt. xvj. q. j. Legi. et plene per Hoſtien. d. elec. Ve nerabile. § Quod autē. z in veritate domin⁹ olim Burkardus abbas dicti mo naſterij infra decenniū locutus eſt dum per gentes Switeñ in iurib⁹. priuile gijs z p̄rogatijs monaſterij tot z tantas patiebat iniurias et intolerabiles vexationes. Vere inquit vos videbitis q̄ beatiffima virgo recedet de finib⁹ ve ſtris. Nā in veritate principaliora que poterāt in hoc loco coaptari beatiffime virgini marie: puta de pilis. de lacte. de veſti. nētis z zonis eius. et inſup ſpina de corona dñi dum pluribus aliorū ſanctoz reliquijs de dicto mōaſterio ad ec cleſiam Thuriceñ taliter prout p̄mittitur fuerūt translata: imo nihil remanſit quod ad ipſi⁹ virginis glorioſe venerationē de cetero poſſet demonſtrari. Con ſtat autē vt dicere poſſent ſecure Thuriceñ vt dixit Salomon Sap. vij. Et ve nerunt nobis omia bona pariter cū illa. videlicet venerabiliū reliquiarū allatur ra. quia dum fuerāt apud illos z cōtinuo remanſerūt. propterea tempeſtas fru ctuoſe fertilitatis z ſigna et p̄digia future felicitatis z fertilitatis fuerūt paten ter ibidem vt dignos z capaces apud deum et homies iudicauī conſequenter tanti theſauri conſeruatores: videlicet incolas talis modi ciuitatis. Nam quan ta maledictiōe ſincere perpendamus moleſtabātur philiſtei gentiles dū archa federis per ipſos de manib⁹ populi iſrael capta remāſit. videſ. j. Regū. vj. in q̄ tantū erant due tabule lapidee quas poſuerat in ea Moyſes in Oreb quando pepigit fedus domin⁹ cū filijs iſrael cum egrederent de terra egypti. vt. iij. Re gum. viij. Et vna aurea plena manna: z virga aaron. vt ibidē p̄ magiſtruz in hyſtoria. Hic autē preter alia cum dictis reliquijs per Thuriceñ acquiſitis cō cernitur ſpina: que non hominis puri. put fuit Moyſes vel Aaron membris tan gebatur. ſed tetigit caput z virtutem dei et dñi noſtri Jeſu Chriſti et ſanguine ſuo roſeo quo ſaluati ſumus tingebat. Attamen per ipſius p̄ſentiā vt nihil omi nus cum tremore dicamus Hanc nobiſcū domine: quoniā adueſperat et in clinata eſt iam dies. Luc. xxiij. Et ſpem in n̄ram meliorē partem interp̄temur. vt le. z no. de re. iij. c. ij. vt res z rerum noſtrarū tractatus z geſtorum actus po tius valeant q̄ pereant. de ſen. excō. Abbate. ff. de re. du. Quotiens. cum p̄cor. Poſſet autē aliquis dicere imo congruenter obijcere quomō ex malo videlicet furto: immo peſſimo videlicet ſacrilegio poſſit Thuriceñ bonum puenire: cum non tantū a malo imo ab omni malo inbeat apls abſtinere. j. Theſſal. v. de vi.

et alijs rebus

et ho. cle. Lum ab omni. cū pcor. Sed constat ex malo sepe bona: imo optima prouenisse. Nam filij Jacob sepe de crimine accusati pessimo per frēm innocentem videlicet Ioseph quē ppter ea inique vendiderūt in egyptū: vt Bēn. xxxvij. de quo huiusmodi fratres sui et pater ipsorū et totum genus suū demū salutem et gloriā reportarunt. vt Bēn. xlv. et sequēti. Item Bersabee nequiter p homicidiū et adulteriū regi Dauid applicata: qui p ipm pcreauit Salomonē regē ij. Reg. xj. de quo demū natus est christus. vt Bath. j. Item idē christus uenit ad populū suū: qui nō cognouit temp⁹ uisitatiois sue. vt Lu. xix. Uñ per Judā scarioth traditus et p iudeos crucifix⁹. de quo toti mūdo eterna pueniebat salus. Item Paulus p iudeos inique persecut⁹ et uinctus ad Romanos demū indignāter fuit destinatus. apud quos hodie manet gratissim⁹. Item omēs apostoli per Hierosolymitanos relegati aut expulsi apud ipsos nō pmāserunt: sed in omnē terram acceptissimi se collocarūt. Item reliquie triū magorum p̄ciosissime ppter cōtumaciā et ingentē maliciā ciuiū vrbis Mediolanē. contra primi Friderici impatoris maiestātē violenter sepe ppetratas sunt per Archiepiscopū Colonien⁹ in suā eccliam venerabil⁹ translate: in totius regnū Germanie gloriā et honorē: et totius lombardie dedecus ppetuū. Sic sepe uidem⁹ q⁹ sinistra principia quādoq⁹ pueniūt ad felices exitus. vt. j. q. j. §. Item obijcit. vbi dicit Gratian⁹: q⁹ Jacob p supplantationē puenit ad bñdictiōem. et seges que leprosa manu feritur: mūda tamē meritis. et ex adulterino cōcubitu pulcra soboles nascit. sic et pecunia q⁹ p symoniā acquirīt. felicē habet exitū cū pauperib⁹ profutura erogat. Hec ibi. Ex his omnib⁹ nota casum p̄dictum: videlicet de trib⁹ furibus p sinistros successus ad felices opidi Thuricen⁹. euenit⁹ dñō disponēte reductū. et ad infelicitatis prodigiū abbatē p̄dicto et suo cōuentuali videlicet custodi recuruatū. Nā ipsi (prout sui p longa temporū curricula) predecessores nō cognouerūt tempus uisitatiois sue impudēt⁹ sine religionis apparatu degentes. prout domin⁹ quondā miserat Assur regem et tyrannū virgam furoris sui et baculū ad gentē fallacem et contra populū furoris sui vt auferat spolia. et diripiat predam et ponat illam in cōculcationē quasi lutum plantarum. Esa. x. His igitur pmissis pueniamus ad questiones.

Consequēter igit. queritur iuxta casum

predictū utrū dicti fures sacrilegiū: et p cōsequens furtum (cū sacrilegiū sit species furti) cōmiserint. Et de hoc nō dubitam⁹. vt le. et no. xvij. q. iij. Sacrilegium. de sen. ex. Con/ **Sed vltra queritur** Si predicti fures reliquias su⁹ pra descriptas pure et absolute sine auro et argēto vel aliq⁹ pseruatorio surripuerint qualiter deliquerint. Dicit Archidy. in. c. Sanctoz. de pse. dis. j. fm Lau. tales sacrilegiū cōmisse nisi tales reliquie fuissent apud sarracenos. et dicit vltra sibi videri q⁹ nō cōmittat furtum in re sacra. alle. C. de fur. l. Si nondū. nā sacrilegiū cōmittit et nō furtū. ff. ad. l. Jul. pecula. l. diuus. ff. de pe. l. aut facta. §. Locus. Dicit etiā glo. in. l. Si nōdū. q⁹ duo requirunt ad sacrilegiū. Primo rem esse sacram: et de loco sacro auferri. fatet tñ glo. ibidē decretistā tenere alterū sufficere. ad h⁹ pōt allegari. xvij. q. iij. Si quis innēt. et §. sacrilegiū ergo. Et pena sacrilegi est decapitatio fm leges. C. de epis. et cle. Si quis i hoc. als iudicis arbitrio reseruat p q̄litate psone rei tps et loci diuersitate moderanda ff. ad. l. Jul. Peculatus. l. Zege. §. j. et. l. Sacrilegiū. Si tamē tanq⁹ fures pze

De furto reliquiarum

mittitur ad furcas iuxta terre consuetudinē sunt damnati. de quo. ff. de pe. l. capitalium. §. Famosi. **Sed ultra queritur** Quid de ciui-
 fos. et ibidē per doc. bus Thuriceſi

qui illum theſaurū reliquiarum miraculoſe tranſlatū inuenerūt in agro proprio et
 nō alieno: prout ille de quo Bath. xij. qui inuenit theſaurū abſcōditū in agro
 non ſuo. quem cū inuenit homo abſcondit: et pre gaudio illius vadit et vendit
 vniuerſa que habet et emit agrum illū. et hoc in illū finem vt theſaur⁹ accedat
 fundo. Sed dicunt leges. ſi quis inuenit theſaurū in loco proprio: ſtatim inuen-
 toris eſt. ſi vero in loco alieno in caſu fortuito cum inuenerit dimidia pars ſit
 inuentor⁹ et alia dñi loci. ſi vero ſtudioſe queſiuit et inuenit in loco alterius. to-
 tus eſt dñi ipſius loci. C. de theſau. l. j. et §. ſequēti pleniffime. Sed hoc nihil
 ad nos cū hic ſit res inuenta a dño non derelicta cū ad rehabendū fuerit miſſa
 ſua familia. vt le. et no. xij. q. v. Si quid inueniſti. et hec vera quo ad res q̄ in
 auro aut argento vlt lapidib⁹ p̄cioſis conſiſtebant: et maxime ſi ſint res furtiue
 etiam ſi quis eas emeret bona fide et foro publico et publice. nihilomin⁹ tenet
 ad reſtitutionē et perdit p̄cium quod ſoluebat. vt. C. de fur. l. In ciuilem. vñ
 dicit eadem lex in ciuilem legem impiā vel indiſcretam rem deſideratis q̄ p̄ciū
 ſolutū fuerit a dominis. curare ergo cautius negociari ne nō tantū in damna
 huiusmodi ſed in ſuſpicionē criminis incidatis. Iſte autē bone fidei poſſeſſor
 aut emptor pōt petere p̄cium a venditore rei furtiue ſi inueniri pōt. aut eſt ſol-
 uenda. xij. q. ij. Vulturane et. imo ille conueniend⁹ eſt qui rem ecclie qualiter
 cunq; detinet: licet exhibeat auctore ſuum. de quo plene. xij. q. ij. Quicunq; mi-
 litum. in glo. j. et plenius in. c. Si quis preſbyter. de re. ecclie. nō alie. et.

Hunc reſtat dicendū De nudis reliquijs p̄actis in caſu
 premiſſo per Thuriceſi in terra ſua
 repertis an teneant ad reſtitutionē monaſterio p̄dicto: Et videtur p̄mo q̄ ſic.
 cum dicat lex. Equū eſt em vt reddas mihi quod de meo puenit ad te. ff. ſi cer.
 pe. ſi et me et titiū. in ſi. Nā quod nō ē meū ſcire teneor hoc ad alios modis om-
 nibus pertinere. C. vñ vi. l. Conq̄rebatur. et locupletari nō debet aliquis cum
 iactura aliena. vt dicit re. iur. li. vj. cū cōcor. et res ecclie nō poſſunt conſiſcari
 xvj. q. j. In canonib⁹. et §. Flouarum. nec dimittit peccat⁹: niſi reſtituat abla-
 tum. vt dicit reg. iu. li. vj. nec patitur hic exceptionē: et iudicis officiū contra de-
 tentore potest intentari. de iudi. Quia gu. de ap. Bone. et ibidē nouell. in fine.
 Sed ſaluo iudicio ſaniori: videlicet q̄ licet intentat iudiciū ſine nō q̄ Thuri-
 ceſes nō teneant ad reſtitutionē reliquiarum. et q̄ de iure nō cōuincatur videtur
 multis pbare rōnib⁹. Rerū enī dominia multis modis tranſſerunt de pſona ad aliā
 perſonā. et ſine p̄cō vt videlz p̄ acceſſionē concretā vt p̄ alluionē. C. de allu.
 quaſi p̄ totū. Item per acceſſionē diſcretā. vt inſti. de re. diui. §. Ex animalib⁹
 Item p̄ captionē. inſti. eo. ti. §. Itē lapilli et gemme. Item p̄ inuentionē prout
 eſt in theſauris qui occupantiū ſunt. vt inſti. eo. ti. §. Theſauros. Itē per occu-
 pationē. vt in feris et beſtijs ſilueſtrib⁹ que capientib⁹ cedūt. vt inſti. eo. titu. §.
 Fere. Item p̄ p̄ſcriptionē. vt. C. de p̄ſcrip. xxx. vel. xl. annoꝝ. quaſi per totum.
 Et ſic in his et plurib⁹ alijs caſibus videm⁹ res ſine peccato ad alios poſſe pue-
 nire. et poſſeſſore ad reſtitutionē nō teneri. Unde dicit lex inſtitu. de re. diui. §.
 Nullius. Nulli⁹ autē ſunt res ſacre et religioſe et ſancte: quod enī diuini iur⁹ eſt
 id nulli⁹ in bonis eſt. Et gloſa ibidē dicit. nulli⁹ ſc̄z hominis vlt hominū nec eſſe
 potest. ſed ſunt in bonis dei hominū cenſura ſine diſpoſitiōe. Item ibidē. §. ſc̄z

et alijs rebus

quenti exponit quid sit sacrum. et dicit sacra sunt que rite et per pontifices deo consecrata sunt. veluti edes sacre et dona que rite ad ministerium dei dedicata sunt. et sic tales res sacre sunt: utique sacratissime sunt res que non per pontifices qui vicarii dicuntur dei et eius ministri. xxiiij. q. v. c. *Bulier.* sed per summum sacerdotem et summum pontificem videlicet dominum nostrum Iesum christum sine altaris pontificis administratione sacra sunt immo consecrata. ut sunt sepulcrum domini. Crux domini. sudarium domini. corona domini. lancea domini. tunica domini. preputium domini. et his similia. Item reliquie sanctorum apostolorum. martyrum. confessorum. virginum etc. Sed si sacra in nullius hominis sunt bonis ut premissum est. potius et a fortiori sacratissima. de elec. Cum in cunctis. cum per cor. ergo quod nullum in bonis est: occupanti conceditur. ut insti. de re. diui. §. *Fere.* Unde dicit regula iuris libro. vi. In re communi melior est conditio possidentis. alibi prohibentis. et dicitur. ff. de le. j. Si pluribus. quod in iure vel causa pari melior est conditio occupantis. per cor. ff. de ver. obli. l. si titius. ff. de pec. l. si pluribus. ff. de offi. consu. l. j. et de procu. c. Si duo. li. vj. Quis est ergo qui dicit ecclesiam Coloniensem vel eius presulem teneri ad restitutionem reliquiarum trium magorum tanquam malefidei possessorem? qui villo tempore non prescribit. ut in capitulo. ij. de reg. iuris. li. vj. cum concor. in glo. que tamen reliquie per vim et potentiam imperatoris Frederici primi fuerunt rapte et translate. nullo pontificis summi decreto clam vel palam interveniente. Nam multum est considerandum quod reliquie translate de ecclesia una ad aliam est tanquam fiat translatio vni? columnne de vno loco civitatis ad alium locum civitatis eiusdem. et proprie dicitur translatio et non alienatio. C. de edi. transla. l. si quis post. sic similiter non dicitur alienatio quando aliquid transfertur de fratre ad sororem: sicut dicitur lex. si testator prohibuit rem alienari dando sorori non videtur alienare. C. de fideicom. Voluntas. ff. de leg. ij. l. Unum ex familia. §. ij. z. l. Peto. §. fratrem. Nam in veritate omnes ecclesie per uniuersum mundum post ecclesiam Romanam una et eadem ecclesia sunt. xxi. di. Quamuis. et sic translatio reliquiarum de una ecclesia ad aliam adhuc dicitur manere in una ecclesia. de facili enim res reuertitur ad naturam suam. ff. de pactis. l. Si vnus. §. pactus. et facit de censu. Cum venerabilis. sicut hic videlicet in opido Thuricensem factum est et in presenti casu. Ecce dum res puenerunt in eundem statum a quo incipere potuerunt tolerandum est. ff. de bo. poss. contra tabulas. l. iij. §. si emancipatus. de quo nouell. de concess. pre. Detestanda. in glo. ad preterita. circa fi. li. vj. et ita si o. reuoluat ad a. ut. xxxv. dist. Ab exordio. non est nouum. Unde dicit lex. ff. de acqui. re. do. §. apium quoque. et insti. de re. diui. §. apium. si apes in arbore tua confederint antequam a te alueo includentur: non magis tue esse intelliguntur quam volucres que in tua arbore nidum fecerint. ideoque si alius eas incluserit. is earum dominus minus erit. Hec ibi. Unde has reliquias tanquam apes nutu diuino taliter publicatas. et in nullum videlicet hominis vel hominum bonis constitutas: per Thuricensem sunt venerabiliter collecte et incluse et usque modo preseruate. Quia autem ecclesia siue monasterium alias res videlicet non sacratas possidere et suas dicere proprias proprie dicere valeat. videtur expressum de re iudi. Abbate sane. li. vj. de testa. Requisisti etc. cum infinitis concor. Vultum autem differunt res prophane siue non sacre. et sacre et reliquie. Nam res prophane vendi possunt cum moderatione. ut de re. ec. non alie. quasi per totum. et res sacre ut sunt calices. cruces. thuribula. et libri. vendi possunt tempe necessitatis ut puta per redemptionem captiuorum. ut insti. de re. diui. §. Sacra. Nam hominum animo quibuslibet rebus proponere sunt. ut. C. de sacrosancta. ec. sancimus. Item apostolus debita si quibus ecclesia. ut in autem. de ali. emphi. §. Hoc etiam super ipsis. coll. ix.

De furto reliquiarum

Item propter alimenta pauperum. vt. xij. q. ij. Aurum habet. et ita factum est tempore Martini pape in hospitali sancti Johannis lateranensi. ubi procuratores de consilio bonorum virorum vendiderunt tempe famis. non tantum calices: sed alias res sacras. et cum hoc possessiones vt per illum annum conseruaret pauperes. et exposit tempore fertilitatis hominibus procuratores nutu diuino facti sunt ditiores. Tunc ad propositum reuertamur. sed reliquie que nullo casu possunt emi vel vendi. vt de reli. et vene. sanc. ij. Libere tamen possunt donari et distribui per sacra loca et ad altaria consecranda hincinde reponi. vt de conse. di. j. Placuit. et furtim ab infidelibus et ab alijs locis ubi in ueneratione non habentur subtrahi: prout predictum est. Sed nunc ad propositum veniamus. publicum est autem et notorium prout premissum est in themate quod iste sacratissime res videlicet reliquie in monasterio heremitarum predicto irreuerenter. non ea qua decuit honorificentia per diuinum cultum et diligentia debita cum custodia detente sunt et tractate. Unde quia monachi media nocte non surgebant ad confitendum domino super iudicia iustificationis sue. Ps. cxvij. et congruis horis matutinum et completorium non canebant. sed dormiebant sicut milites qui sepulcrum domini custodierunt. regem glorie perdiderunt. vt Bath. xxvj. et ideo perdidit domino disponente: christi corone spinam: et christi matris et christi martyrum reliquias. Expediit enim reipublice ne quis re sua male utatur. i. ad rem publicam pertinet defendere res ne ipsis alijs male utatur. vt dicit de seruis. quia homines sunt. ne per dominos intolerabiliter inhumaniter: et crudeliter tractentur: per imperatorum remedium defenduntur: si ad sacra edem vel ad statuas principum confugerint. vt insti. de his qui sui vel alii. iur. sunt. s. ij. Sic in proposito: quia dominus summus imperator omnipotens rex regum vidit reliquias seruorum suorum: imo matris sue crudeliter tractari. disposuit vt ad edem sacra vel ad statuas principis videlicet Karoli magni imperatoris qui fuit fundator ecclesie Thuriensis. et institutor statuarum et columnarum ibidem gloriosissimarum. Et igitur iuxta tenorem et auctorem dicte legis confugerint. vt ibidem auxilium per excellentissimum diuinum cultum contra seuitiam et inhumanitatem prioris domini videlicet abbatum et monachorum venerabilium acciperent. Eodem stat enim quod monachi dicti monasterii cum gentibus que dominum eorum fuerunt ingratis tantorum beneficiorum et munerum dei: quibus ab antiquis dotati fuerunt. et per hoc se viciosos finem canonum et leges et detestabiles deo et hominibus constituerunt. xij. q. ij. Octaua. Et hoc maxime ex eo quod reddebant mala pro bonis et non bona pro bonis. vt xxij. q. ij. Sed differentie. et ideo iusto iudicio dei omnipotentis sunt priuati tanto munere libertatis: vt tante reliquie non quiescerent in suis sinibus vniuersitatis. xxij. q. v. De forma. circa si. de dona. c. vlt. C. de reuo. dona. l. vlt. Quis autem dubitat prout colligitur ex premissis quod fur qui furatur aluum cum apibus: teneatur ad restitutionem: sed postquam deportauerit et in alium locum collocauerit. et si exposit apes manus suas euaserint. et per alium in suis vel alijs arboribus capte et incluse fuerint: domino primo qui prius perdiderat nil iuris in eis competat. Sic si militer si quis versum vel ceruum in domo tanquam domesticum nutriuerit. et his qui huiusmodi bestia de domo nutrientis clam surripuerit furtum committit et ad restitutionem tenetur. sed si exposit hominibus animal manus illius fur euaserit et nemoribus se applicauerit. exposit iterum capiendus erit. quia in nullius bonis constitutum fuit. et sic de alijs feris quibuscumque iuxta pallegata. Sic si hic reliquias: et ultimo appropinquans dicat cum christo Joh. vj. Et oecum quod dat mihi pater ad me venit: et eum qui venit ad me non eieciam foras. hec est enim voluntas eius qui misit me patris. et omne quod dedit mihi pater non perdam ex eo. Et nunc redeamus ad propositum. Est enim veritas et publica

et alijs rebus

vox et fama q̄ in Alemania supiori nō est ecclesia tam glorianter diuino cultu diurno siue nocturno iugiter ornata siue fulscita. sic ecclesia maior Thuriceñ. et econtra nō est monasteriū in tota Alemania supiori vbi tā negligenter fraudulentē: et desidiose diuina celebrent officia. quia raro vñ nunq̄ nocturna et tepidissime diurna ibidem peragunt ministeria debite vel rite fm regulaz sancti Benedicti celebranda. Vñ ppe scriptū est. *Malédic⁹ ois qui facit op⁹ dñi negligenter.* Hierē. xlix. de offi. archiep. Ministeriū. in glo. et antiq̄ glosa dic̄ pro negligēter fraudulentē et desidiose. de quo ad ppositum pulcre p Breg. mora. lii. ix. c. xix. Et qd̄ quis nō diligit: defacili contēnit. xx. q. iij. Presens. S; propter cōtempnū benedictionis dilexit maledictionē. videlicet abbas cū monachis. prout Judas scarioth: de quo istud est dictū Psal. cvij. et sequitur et veniet ei. scz abbati cū monachis et noluit bñdictionē et elongabit ab eo. et experientia rerum magistra est pre foribz. Nam abūdat hoc monasteriū cum abbatē te gloriosis possessionibz fructibus et puentibz. et insup infiniti auri et argenti ponderibz p singulos dies peregrinorū oblati manibz sed benedictio ipsorum vertitur in maledictionē: et oratio ipsorū in pctm̄. lxxxi. dis. Si qui p̄byteri. qz cōtinuo egent et minuūtur omi bono. Nam possibile foret qz p̄ oblationū multiplicationē hoc monasteriū auri et argenti laminis tegeret. sed heu vix demeritorum suorū culpis exigentibz regul̄ ligneis contra tempestates pfuatur. Et vt ad ppositū veniam⁹. nōne cōmunissimū iur̄ ē puerbiū qz p̄uilegiū meret amittere qui cōcessa sibi abutit potestate. vt de p̄uile. Tuorum. de sen. exē. Cōtingit xj. q. iij. P̄uilegiū. de regu. Licet. et etiā p̄dictū p̄uilegiū p̄ delictū. xxv. q. ij. Ita nos. Item ppter ptractū factū. de p̄uile. Si de terra. Et si bñ consideras hec autoritas q̄ ad deū et homies est sincera veritas. Hoc videbatur in Judas scarioth p̄dicto cū esset de nūero ap̄lorū ppter delictū p̄uilegiū apostolat⁹ amissit et episcopatū eius accepit alter. videlicet Mathias. ps. cvij. Vñ quia tota potestas monasterij ad abbatē p̄tinet. vt. xvij. q. ij. Nullū. et ei est obediendū: etiam si dubiū esset mandatū. vt. xvij. q. i. Quid culpa. als est. §. sub. c. Noli estimare. imputat sibi si male regebat. custodiā quoqz debitam negligebat. Et igitur sanguis subditoz exquiritur de manibz suis. de offi. ordi. Irrefragabili. Vigilantibus ergo et nō dormientibz iura subueniunt. ff. ex qui. cau. manu. l. Non enī. ff. de eden. Veluti. Unde dixit Boffr. in sum. de offi. custo. rudibus emeriti nouis preferūtur antiqui. alle. lxx. dist. Quid proderit. et. c. Statuim⁹. et. c. Nec emeriti. Item scriptū est. Cessante causa cessat et effectus. vt legit et notat de iureiur. Et si christus. cum p̄cor. et fuit causa in dicto monasterio p̄ncipalis deuotio per exquisite celiberrimeqz religionis obseruantia. qz tam p̄uilegia qz indulgentie cum reliquijs collate quondā sunt in tanto loco horroris et vaste solitudinis. effectualiter propterea cōgrueret vt principali remoto. domin⁹ accessoria remoueret. poti⁹ enī considerāda ē causa facti qz ipm̄ factū. xv. q. i. in fi. xvij. q. viij. Occidit. de accu. Lū dilect⁹. ff. de fur. l. Vex. Nō enī dubitam⁹ dū quid p̄ p̄ncipem p̄ssime p̄cedit dū vergit in abusum. venit retractandū. et quod in se erat bonū p abusum fit malū. Ita notabilr notat Jo. monachi in. c. Detestanda. de p̄cess. pre. li. vj. Et ex p̄missis notabilr colligim⁹ qz p̄ncipis videlz omipotēs dñs hos monachos et gentes videlz Switen p̄uilegiū voluit tanto thesauro reliquiāz ppter ineffabiles ingratitudis excessus put predictim⁹ de rebellibus vrbis Mediolaneñ ciuibz. Posito autem et non cōcesso qz Thuriceñ metu p̄dictorū iurium videlicet de distractis reddendo loz

Ep̃la contra quendam

quentiū viderent retorqueri pro restitutione reliquiarū . faciant ergo put Ar̃gentineñ faciūt canonici . contra quos Gregorius non^o creatus de anno domi ni . D . cccxxij . scripsit decretale Venerabil . de pben . sup eo q tantū illustres z nobiles z liberos recipe voluerūt in canonicos : qui p ducentos ānos et vltra non aduerterūt nec hodie aduertūt : sed auctoritate p̃pria in suis obseruatiōibz et statutis p̃sistunt . quia tantū ius sibi competere p̃sumunt : quantū autorizādo defendere queūt . Nam z impator dicit lamentādo . potentioribz pares esse nō possum^o . vt le . z no . ff . de alie . iudi . mu . cau . fact . l . Quia etiam . sup concor . in glo . que narrat insup qndā sapientē dixisse contra maiorē vel potentiorē leges nemini p̃stant honorē . p̃cor . de maio . z obe . Lum inferior . Non est em̃ nouum q mltā fieri nō deberent : facta tū tenent . de regula . Ad apostolicam . vbi expresse phibetur ne fiat professio infra ānū pbationis . professio tamē si fuerit facta tenet . z . xviij . q . j . Nos nouim^o . vbi comes Bonifacius votū fecit de castitate seruāda : z strictissime suandū fuisset . sed quia p̃traxit matrimoniu : noluit Augustin^o q vxor debito defraudaret . Hoc quoq p me Felicem cātorē Thuriceñ decretoz doctorē multū inutile : completo consilio z solerter petito ciues Thuriceñ precibz illustris p̃ncipis Alberti ducis Austrie p̃sonalr supueniens tis cōiuncti z reliquias p̃dictas cū suis conseruatorijs consequēter in festo Penthecostes restituerunt Anno . D . ccccxliij . supra descripto .

Finis .

Contra quendā supbū clicū . Ep̃la eiusdē

Elix cātor ecclesie Thuriceñ . sola

f peritorum patientia studiū Bononiēñ decretoz doctor inutilis Jacobo cognominato Pūrlin Canonico abbacie Thuriceñ . salutem et spiritū humiliozem . Scis forsitan q erubescit lex filios castigatores parentū : et cum sit pater honoris z sit pater etatis cuius canicies est gloria senū . De q dixit Salomō . Loram cano capite surge . et honora personā eius . et senū in antiquo rustico tantū impatoris auctoritate venerat qd iurisperitus ex verbis suis argumentari iubetur . vt . ff . dele . iij . l . si chorus . § . j . Et igit̃ inclitus vir gloriabat̃ videlicet Eleazarus . de q scriptū est q cogitare cepit in angustia etatis z senectutis sue p̃eminētiā dignā z ingenuā nobilitat̃ canicie zē . ij . Macha . vi . cui caniciei tu p spm̃ duct^o in desertū caliginis in me nō detulisti . s̃ ex increata tibi supbia z ambiōe in lōgitudinē dierū meoz inhonorasti . z fortassis seductus p̃dicti spūs rubigine sublimioris gradus celsitudis apice p cōsortiis tuis : te v nctū oleo putasti lenicie . et p̃stim ex eo : qz de p̃re q te genuit coronato p̃cesseris . z q mater tua fuerit sponsa regū regis ac consequēter tu silr i capite coronā cū vestitu deaurato circūdata varietate portare presumpseris . z ideo corde et animo mirabilr elati sunt oculi tui q regali ex progenie z stirpe dauid te laudabilr exortum videaris refulsisse . Nam et olim principes z reges fuerūt sacerdotes . et pleriq sac . rdotū erant reges et maiores regibus . et regum sacerdotūq permixta fuerunt culmina tribus z vsus : vt xxvj . dist . Duo sunt . et insup filius regis rex dicitur z illustris . licz regni nō habeat potentatus . xxiiij . q . j . c . vlt . Ex his in cordis tui sacculo : licet pertuso col

supbum clericum

lectis rōnabilibz (vt credebaz) argumētis tanq̄ sapiens apud semetip̄m q̄daz
vane p̄sumptionis cōsolutione turbinis quoq̄ reuolutione perplexus cum sis
als simplex clericus et nullius facultatē arte graduatus. licz in studijs d̄ patre
tot habueris expensarū vsus et abusus. sicut pleriq̄ quibz insignia dignitatis
eximie fuerant assignata venerabil' doctoratus. Sed tu vero odisti disciplinā
et piecisti sermones magistroz retrozsum et ausu temerario nup tangebaz mon
tes vt fumigarent. et oriebaris mane sicut lucifer: vt celi gl'iam tuam enarrarēt
Sed quia scriptū est: qui se nō noscat: vicini iurgia poscat. Et igit̄ q̄ntuz in te
fuit. hūiliaſti in terra vitā meā. et collocasti me in obscur' sic mortuos seclī. attū
propterea nō est in me anxietas spiritus meus: nec turbatus est in me cor meū.
quia memor fui dierū antiquoz. et meditat' sum in operibz tuis. quia os tuū
abundauit malicia: et lingua tua cōcinnabat dolos. et existimasti inique q̄ ero
tui similis: et ego arguam te et statuā contra faciem tuam. put infra tibi decla
rabitur clarius. Unde et domin' mensionē faciens Loth per moysen loquit̄ di
cens. Ingressus es q̄dā vt aduena nūquid vt iudices. iij. q. viij. Reges. et Bene
sis. xix. sic tu alienigena iudicare p̄sumisti precipitanter: et asseruisti post mltā
sublimiter prolata me patenter fore reputationis nullus: cum vtiq̄ sim in ec
clesia p̄dicta tali munificentia dotatus: ad quā tu aspirare non audes. et ineni
tabilibus tibi vicis palam obstantibz q̄ vnq̄ ad huiusmodi ecclesie cautionē
tibi pateat liber accessus. Atta men fortassis alios p̄sumis reputationis ina
nissime factus in quibz gratulat' gnarissime genitoris tui potētatus. q̄ p̄cernit
frequens mercator et feruentior massarius et hactenus sperauit in multitudine
diuitiarū suarum et p̄ualuit in vanitate sua. et de quo p̄rissime dicit beatus Hiero
nim' lxxviii. dis. c. Negociatorē clericū: et ex inope diuites: et ex ignobili glo
riosum: quasi quandā pestem fuge. sed tu nihilomin' p̄pterea eundē non refugis
sed informatiōis causā sibi perpetuo cōmoraberis. quoniā sepe patrem sequit̄
sua proles vt patri sit similis. Sunt tñ diuinātes certis ex p̄iecturis: q̄ tu tan
q̄ basiliscus visu dissipabis supbo oculo q̄ insatiabili corde pater tu' accunū
lauerat in terra obliuionis. sp̄ritu tuo tamen nō obstante sum (licet īmerito) do
ctor antiqu'. et ad instar quiritū qui licet senio grauati et militares raro vl' nū
q̄ p̄fecerūt actus. attū p̄pter balthei dignitatē status ipsoz iubet honorificad'
honore quoq̄ tali qui mag' fm p̄bm in honorate q̄ in honorato videat̄ cōmē
dand'. Hec aut̄ p̄tensa circa me tue vilificatiōis estimatio apd te et tuates cū
auctoritatis puerbioz christi cōmunissima: imo antiq̄ssima p̄cordat obſuātia q̄
cauet vt null' p̄pha acceptus sit in patria sua. Vñ pater tu' exul in p̄uintia per
me Lantore p̄dictū: p̄motus aliena: et ego per te qui eadē censeris p̄sona: cū
patre cōculcatus in natiōis loco et naturali patria. Nam puerbiū dici cōsuevit
q̄ hostem semp emit qui furē de cruce redemit. de q̄ clarius scripsi i libro de cō
solatione iniq̄ suppressoz. et igit̄ quidā exptus ait. Vultum deliro: si cuiq̄ pla
cere requiro. Omnia q̄ potuit: hac sine dote fuit. Quia videlicz alij dixerūt de
christo. quia bon' ē. alij dicebāt non: s; seducit turbas. et igit̄ apud suates suis
patibulo crucis suspēsus. et apud gentiles et exteros magne gratitudinis hūa
nitate cū multiplici laudis et honoris magnanimitate fuerat mirifice glorifica
tus. Sic ille iuris monarcha gloriosus videlicet Johannes andree in ciuita
te Bononiēn qua nat' est multipl'r p̄secutus: et occisis demū filiis suis ibidem
in studio felici paduano relegat' degebat: venerabiliter magnificatus. et sic de
infinitis dicerem' si fuerit opus. sed breuitatis benignitate ad vltiora fiat pro

Epla contra quendam

cessus. et nimirū si tantillus ego per cōuicaneos fuero (preter tū honoris deni-
grationē) reputatione diuinitus. quia crudelis est qui negligit famā suam cer-
tificatus. Nā rarū carum: vilescit quotidianū. et signa dñi assiduitate viluere.
de q̄ sinceri? scripsi in tractatulo de iubileo. ppter tamē naturale uiciū: qd̄ fm le-
ges nulli uidet̄ imputandū. decreui taliter tibi competēter fore parcendū. naz
qd̄ natura negat nemo feliciter audet. Nam si lupus rapax fuerit et vulpis do-
losa atq; serpens astutus. nō est admirationis impetu. collisis dentibus mur-
murandū. et ppterea hec et vberiora cognouit Salomon Sap. iij. Postq̄ ca-
ssam descripsit generationē cum claritate que pcedit ex his quos deus iun-
xit: et hacten? hmoi separe nō licuit. et igit̄ inq̄t Immortal' em̄ ē memoria illi?
vitz generatiōis. qz apd̄ deū nota ē et apd̄ homines zc. s; de incaste generatiōis
exordij subiūxit ppagatione. sic inferēs: s; adulterine plantatiōes nō dabūt radi-
ces altas: nec stabile fundamentū collocabūt. et si in ramis in tpe germiauerit
infirmiter posita a vento cōmonebunt et a nimietate vētoz eradīcabunt. pfrin-
gent em̄ rami incōsumati et fruct' illoz inutiles et acerbi ad māducādū. et ad ni-
hilū apti. ex iniqs enī oēs filij q̄ nascunt̄ testes sunt nequitie aduersus parētes
in interrogatiōe sua. Nec ille. Ac si diceret q̄ filij iniquitatis sunt probatiōes pa-
rentū turpitudinis. Vñ idem ibidē. c. iij. Ab iniquo thoro semen exterminabit̄
et si quidē longe vite erūt in nihilū cōputabunt. et sine honore erit senectus il-
loz. natiōes em̄ inique dire sunt cōsummatiōis. de quib; copiosi? scripsi nu-
per in libro de nobilitate. c. xij. s. penult. vñ Eccl. xij. Quis miserebit̄ incanta-
tori a serpente pculso et omnib; qui appropriant bestijs? Sic et qui comitatur
cum viro iniquo et obuolutus est in peccatis eius. hec ibi. Ac si diceret. Null?
miserebit̄ appropinqntib; bestijs et viris iniqs. nōne cogitauerūt mores ipsoz
prout Boeti'. ij. d̄ cōsol. psa. ij. loquit̄ de fortuna lapsoz. vnde qui tangit picē
inquinabit̄ ab ea. Eccl. xij. et igit̄: et si tu me lesisti: nō personā s; psonē naturā
notabo. que quod suū fuit produxit. Et insuper ex alio. si p te diminut' fuero
conditionū: vtiq; tuarū pprietatib; notāter ascribo. Nam iuxta Tulliū in lib.
vetere rhetorice: nomia sepe correspōdent rebus et mores hominū congruenter
assimilant̄ eoz nominib;. prout qui lepus dicit̄ frequēter lepidis gestib; molli-
ti sunt sermones eius sup oleum: et ipi sunt iacula. et sic cōmuniter dicimus de
lupo. lince. vulpe. coruo. necnō sine cura. curuo. recto. vel odio duro et similib;.
et hi sepe cū suoz nominū dirigunt̄ modulo. put in libro p̄dicto de p̄solatione
sincerius illustrabo. Vñ tibi dicā cū Esau frēm suū increpando dicente. Iuste
vocatū ē nomē tuū iacob. supplantasti em̄ me en altera vice. Gen. xxvij. Jacob
enim supplantator fm Hiero. interpretatur. et ipsum in vtero mris bella gessisse
scriptura testat̄. Ast insup ex alio si tue sagacitatis curialitas discretiōis orna-
tu caruit. et me tibi seniozem supplātare voluerit. et hoc in viridi et quid in ar-
ido fiat humilitas mea perpenderit. s; hoc similr ex vi tui cognitiōis lege Tul-
lij p̄dicta. hoc fieri quasi necessariū fari cōiectura. et pitagorica enclidica tra-
ditio dmonstrauit. sed qualiter hoc intelligat̄ industria cuiuslibet interpretantis
sincere declarabit: vt ecce. nam ex cognomis denotatiōe vocitaris rusticellus.
quasi ex significatiōis signāter demonstratiōe dicat̄ diminutiue modic' aut par-
uus seu exiguus vl' exilis rusticus: cum et genitor tuus rusticoz: imo rusticello-
rum propagatiōe fuerit procreatus. Rusticus aut̄ dicit̄ a rure. imo potius a ru-
ditate. quia naturalr rudis inertia crude semp latet in interioris ipsius velleris
subsistentia. put dicit̄ Bratianus. clix. dis. s. j. Nihil em̄ est impudentius arro-

supbum clericū

gantia rusticorū qui garrulitatē: auctoritatē putāt: et parati ad lites in subiectos tumide intonat: quod ex arrogantia puenire supbie: manifestū est. supboꝝ autem conditio singularis est. nā naturalr omē simile diligit sibi sile. supbus aut odit elatū. Vñ quidā. Vngentē pungit: pungentē rusticus vngit. Et qdam alius. Rustica gens: optima flens: pessima gaudens. Vñ iuxta iur̄ decretū. naturam sui pncipalr sequit̄ accessorū. vnde fortassis tu rusticelle min⁹ offēdisti cū nō rusticus magn⁹ sed min⁹ fuisti. vt quidā sagax potentia pollens ad pterue gentis Switensū pretorē siue semideū qui Reding lingua sua cognominabatur id est reda minima: q̄ et redicula siue vilis currus: rotell' duobz tantūmō videt̄ sulcitus: dū debito nimisq; suo et alieno rigorosus p̄lo dñabat crudeli⁹. et si q̄ driga fores inq̄t q̄ quor rotis vehit: totū mūdi machina p̄ tui furor̄ seueritatē supprimeret. s; qz nō reda siue q̄driga s; redicula notaris: in tante domiatiōis pompa formalr cōtentari iuberis. Vñ et tu si rustic⁹ et nō rusticell⁹ vocitareris intolerabili ruditis liuore: qz naturalr ex instinctu supior̄ videlicet Saturni vel vñ maioris instigat⁹ potenter incitareris. de q̄ rusticitate scripsi latissime c. xxxij. in li. de nobilitate. Tu aut minime cōtent⁹ in p̄sumpte sublimitatē fasti⁹ gio vt te credas regalis p̄sapie filiū. sed insup summi pontificis q̄ dñ xpi vica⁹ rius de⁹ in terris: et pnceps regū terre q̄si qdamodo violēter vsurpas mysteriū. Nam idē in singlorū in summe plenitudis signū p̄tatis: et vt videat̄ nō purus hō sed tanq̄ angel⁹ missus a deo in creatiōis sue: summa celebritate. mutat nominis. agnomis et cognomis omen prioris substantie. sic tu (nescio recenter q̄ gratularis molimine cognomen tuū p̄dictū vicz rusticelli mutasti. et aliud tibi placitū de quodā nobilitatis castro et rusticitatis nature penit⁹ p̄trario. et a te et genitore tuo nunq̄ viso auctoritatis p̄ue p̄tumacie fraudulēter vsurpasti. qz fortassis dñ genitor̄ p̄riū cognōis vsu. ex arrogātia radicali yerecūdiā p̄trasti. et te talr improbe sibi dñ decalogi p̄ceptū p̄ferre voluisti. quē tñ p̄rēm p̄ridie aucte moderni pontificis summi iudicē tibi miraclose in p̄rijs causis. et te notariū in eisdē corā eodē p̄re tuo dñ iudicis decretū subtilr p̄stitui. et in h̄ papā et eius cancellariā decepisti. S; si sincere reuoluist̄ hoc p̄bleuma: talr resolut̄ videt̄. Nam p̄r in tali dignitatē officio videt̄ p̄stitut⁹ q̄ ē iudex et p̄uator aucte sedis aplice illi⁹ ecclie collegiate vbi fili⁹ p̄cernit p̄bendat⁹: q̄ cōiter corā patre tanq̄ scriba fungit̄ officio tabellionat⁹. Et forsitan (cū nihil fiat sine cā) nihilo min⁹ elatiōis tue viscera vident̄ interne cōmorissima: qm̄ tu p̄ ipm̄ p̄rēm tuum sanctorū p̄citatiōe canonū turpitudinis tali sis macula denigē: q̄ irregularitatis nota fuerit talr p̄spus: q̄ in miserabilē ecclie fuitutē videbaris venūdāt⁹. et q̄ igit sacrorū fuisti ministeriorū administratiōe p̄uatus. et lege Mosayca ad instar Moabitarum et Amonitarū vt in eccliam nō intrares vsq; in decimā extitisti generationē p̄taminat⁹. et insup impiali sanctione: p̄r̄na et q̄libet alia successiōe et alimētorū exhibitione nec nō p̄stitutiōe municipali siue politica secularium functiōe dignitatū fuisti destitut⁹. et insup parent̄ appellatiōe nō nominād⁹. et a paternis bñficijs excludēd⁹ ē nō fili⁹ aut natural'. s; a stirpe dānata sis vocitand⁹. put hec et alia colligi vident̄ in Spe. de succes. p̄. Hunc de naturalibz. et seqn. vt pueniēter lamēter: q̄ tua sine culpa: nō tñ sine cā talr portaueris iniquitatē p̄ris dñ p̄phe traditiōes Ezech. xviij. c. Et vtiq; spū rōnabilr tribulabar. Altamē vt reuertamur ad p̄positū. scis q̄ cōmittēs nomis mutationē in legis Lornelie p̄temptū de crimine falsi: patiet̄ correptionē: Expedi em̄ reipublice ne q̄s re sua male vtatur. sed nihilomin⁹ his omibz nō obstātibz opiniōe tua

Forma appellationis

munitis causarū prerogatiuis patēter notabilib. nā z tu plus q̄s papa ab vtro
q̄ parēte q̄dāmodo iure hereditario: vt dicas cū Paulo. Si radix sancta z ra
mi. ad Ro. xj. et insup in psona p̄ria mun^o cōsecratiōis cōsecutū mltipl^r cōfor
tasti. z q̄si triplici funiculo q̄ difficile rūpī mirabil^r collocasti. Et p̄tea nō mi
rū dictu si tuā vrinā nō ad latrinā in supabūdātis signū p̄sumptiōis colligi fe
cisti i bñdictiōis aquā asprimā. S; his vt puto p cuiuslibet n̄m z alioz arro
ganter supboz stat^o hūilitate. z erratiū in via mox correctōe: z nō aliter nec in
alic^o cōtēptū sufficiēter trituras. put silr eplā. xxi. ad quendā clericū nimis su
perbū transcripsit Petr^o blesens. z vt vltima cor̄mdeāt p̄mis. salutē z sp̄m hū
miliorē preoptatas in patientia feliciter dignet inspirare q̄ potēs ē m̄g^r hūmī
litatis in trāquillitatis sinceritate. Vale. Datum anno Iubileo.

Finis.

Forma appellatiōis s̄ Cardinalē qui in Germania vellet intrare ecclesiam cathedralem.

Agustus sc̄us Paulus Vas elcōnis

m vere digne glificand^o: sp̄ssci grā fulci^o. appellatiōis munimie q̄si
uit instāter z obtinuit cōparere corā terreni p̄ncipis supioritate in
stificād^o. z h̄ in finē z euētū si q̄s p̄ Petrū coapl̄m suū imo p̄ncipē
aploz aut ipsi^o successorē aut alios terre p̄ncipes z p̄tates ḡuares. hoc remedio
pueniret restaurād^o. cui^o exēplo cūcta p̄ mūdūz m̄ris ecclie mēbra violēter aut
iniq̄ seu negligenter oppressa: nō ad iniq̄tatis defensiōez. nō ad rebellīōis istau
rationē. sed ad Felici innocētie p̄sidiū ac ad suffocate iustificatiōis auxiliū. hoc
saluberrimo vicz puocatiōis rite cōfidenter ex vtriusq̄ iuris gremio laudabil^r
fundato. freq̄nti^o vteretur firmamēto. z p̄sertim in his vbi p̄nceps humaniter
circūuentus p̄ importune dep̄catiōis instācias. q̄b̄ sepissime decipit nunc mox
taliū iudiciū potentat^o. S; dū cōiter ad sincerissime mēs p̄ncipis puebit pas
sim disculsiōis apparat^o. apparebit exp̄ienter molestissimi ḡuaminis insult^o. et
sperati releuamis partiū patēter resultat succursus. Hinc ē q̄ ego Bernhard^o
sindicus et pcurator ac sindaco z pcuratorio noie reuerēdi p̄ris z dñi Marti
ni electi ecclie Bixien animo z intētiōe appellādi z puocādi ad primū supue
turū generale seu vniuersale: aut yconomicū cōsiliū ppono z dico in p̄ntia oīm
et singuloz dñoz p̄positi: decani z canonicorū dicte ecclie hui^o occasione capi
tulariter congregatorū z corā te notario publico z testibz tanq̄s personis fidedi
gnis. q̄ licz nūq̄ p̄dictus dñs me^o concordit̄ seruatis fuādis per Capl̄m iā di
ctum in ep̄m ecclie p̄dicte Bixien fuerit electus. z per decretū electiōis in for
ma solita: stiloq̄ cōsucto: ac iuris traditionibz armato sanctissimo in Xpo p̄ri
et dño dño Nicolao diuina puidētia papa q̄nto. pro recipiendo cōfirmatiōis be
neficio directū infra tēpus a iure statutū p̄ venerabiles ad h̄ pcuratores z nun
cios cū mādatis sufficientibz special^r deputatos. solēnit̄ p̄ntatus. z in his oibz
et singulis p̄cordie necnō dispositiōis modis: p̄ dictū dñm n̄m dñm papam z
eius legatū de latere cardinalē vicz reuerēdissimū in xpo p̄rem z dñm dñm Jo
hannē sacrosancte Romane ecclie cardinalē ad nationē germanicā de latere
missum plena in ea parte auctoritate z p̄tate munitū. z pro ip̄a natiōe alemani
ca per gl̄iosissimū p̄ncipē z dñm n̄m Fredericum Romanorū regē semp augu
stū zc. plurimorū sacri imperij Romani electoz. aliorūq̄ eiūsdē natiōis tam ec

¶ Cardinalem

ecclesiasticorum q̄ secularium p̄ncipum consensibus accedentibz conclusa lau-
 data et accepta atq; concordata post multa et specialr in tali puncto in q̄ difficul-
 tatis nre scrupul⁹ residere et sic sonare videt̄ videlicet Item in eccl̄ijs metropo-
 litanis et cathedralibz etiā sedi aplice imediate nō subiectis et in mōasterijs se-
 di aplice mediate subiectis fiāt electiōes canōice q̄ ad sedē aplicam deferātur
 quas etiā ad tps cōstitutū in p̄stōne Nicolai q̄ incipit Lupientes. papa expe-
 ctet. Quo facto si nō fuerint p̄sentate v̄l si p̄ntate minns canōice fuerint: papa
 p̄uideat. si p̄o canōice fuerint: papa eas p̄firmet: nisi ex cā rōnabili et euidentē
 de fratz p̄silio de digniori et utiliori p̄sona duxerit p̄uidendū et c. put hec et alia
 in dicta concordie et cōpositiōis l̄ra pleni⁹ cōprehēdunt̄ exp̄ssa. Cum autē sit
 publicū et notoriū q̄ anteq̄ dñs me⁹ electus supradict⁹ infra tēpus a iure et ex vi
 prenotate ordinatiōis statutū electiōis sue decretū p̄dicto dño nro pape p̄ntari
 fecerit et cōfirmationē rite petierit. et oēm diligētie sollicitudinē sibi possibilem
 et alia quomodo cōpetenter oportuna seruari et expediri fecerit put debuit. et
 de p̄tingētibz q̄ntū in ip̄o fuerit nihil omiserit. nihilomin⁹ tñ dicit̄ dñs n̄r dñs
 papa ad importunā put p̄sumit instantiā: minime tñ certificat⁹ de meritis ele-
 cti: an modo seu forma cōcepte p̄sentade et p̄sentate decreto electionis reueren-
 tissimo in christo p̄ri et dño put fert̄ dño Nicolao de cusa Cardinali tituli rē.
 et etiā ante lapsum t̄pis a iure statutū et ei⁹ termino minime put decussit̄ ex p̄-
 missis: expectato dictā eccl̄iam Buxien contulit vt fert̄: et l̄ras aplicas desuper
 confectas p̄cessit. ac alia fecit q̄ ad h̄mōi p̄uisionē sibi videbant̄ oportuna. Et
 licet p̄dictus dñs n̄r dñs papa. sinistre put p̄sumit informat⁹ cōdictū et p̄scriptū
 concordie nullo modoq; seruauerit. et insup licet digniori p̄sone de q̄ nō dubita-
 mus. talr q̄liter put p̄mittit̄ p̄uiderit. nō tñ viduate p̄uidit ecclesie diuturnā
 ipsius vacatiōis iacturā deplangēti. de utiliori p̄sona singul⁹ sincere p̄pensis
 et aromati quodāmo more tritis. attritis. et cōtritis vt purius redolebat puri-
 tas cōmunitiōis: imo huic eccl̄ie Buxien p̄ talis p̄tense p̄uisionis inculcatiōes
 perpetuo venenū videt̄ patēter infusum. qd̄ multis rōnibz exp̄ienter deduct⁹ et
 deducēdis cōcernit̄ refertū. Nam p̄mū cum eccl̄ia iā dicta sit cū omibz suis fru-
 ctibz. redditibz. p̄uentibz. obuēctionibz. emolimētis ad sua castra villas. opida.
 vicos. possessiones. curtes: et curias p̄tinentibz sub mero mixto: similr et impio
 necnō aduocatiōe. defensione. et tuitiōe serenissimi p̄ncipis et dñi dñi Sigis-
 mundi ducis Austrie Scyrie Carinthie et comitis Tyrol: et in h̄mōi comita-
 tus districtu cōstitutū: et nisi pastor eccl̄ie vacantis p̄dicte h̄mōi p̄ncipis bñfi-
 centia volūtatis quoq; grā nūc et in futurū fuerit munitus: eius nequaq; pote-
 rit p̄sistere pastoral dignitatis. p̄scim t̄palis p̄fect⁹. et p̄nter sp̄ualis p̄ficere nō
 poterit administratiōis suffultus: cū vni⁹ siue alterius adminiculo antiquissi-
 mis iure necnō rōne dictatibz: nō p̄seuerabit p̄tinuatiōis vsus. Item cū castra
 terraz q̄z clausure tam p̄ncipis q̄z pastor⁹ p̄dictorū talr sint imunitatibz et mu-
 nitionibz cōstricti sunt et cōmixti q̄ p̄nceps pastorē et pastor p̄ncipē si (qd̄ absit)
 per dissensionis strepitū: molestatiōis cōuiciū turbulenter ingruerit. inenutabi-
 libus imo immortalibus possent se mutuo cōrricare silr et intricare terroribus
 Itē si q̄s pastor in dicti p̄ncipis constitueret p̄emptū. nulli⁹ securitatis et tran-
 quillitatis et pacis. p̄petuo cōsequeretur emolumentū. Dinc q̄ pre ceterz videt̄ p̄-
 fundissimis animorū suspitijs memoriter p̄pendendū. imo cordibz xp̄ifidelius
 perspicaciter reuoluendū. nam dū nup in sacrosctā sinodo Basiliē. et cū vber⁹
 rume in sp̄sscti grā floruit. cōsultissimo fuit libramē p̄ mūdi p̄iores et famos⁹

Forma appellationis

siores et expertiores et seniores. imo monarchas omnium facultatum et praesertim per sacre
 theologie professores et vtriusque iuris doctores crebrius in praesentia domini cardinalium
 partim decenter annuentium magne maturitatis prouidentia solent auitatum ut sa-
 sacrosancte romane ecclesie cardinalibus alia quam per ecclesiasticarum dignitatum siue beneficio-
 rum stipendia fierent sufficientia prouisionis suffragia: cum per tales quos hactenus serua-
 runt more: modum et consuetudinem ecclesie et ecclesiasticorum ordo et ecclesiarum ministri ni-
 miu dissipationi gaudent. et igitur pinde fuit annotatum ut eorundem cardinalium multi-
 tudo quam primum putarent modum excesserat congruitatis ad minorem numerum redigeretur
 cum putarent iuris doctores: imo lucerne mundi determinarent. et partem quod duo sufficerent cum
 certus in iure numerus tante sublimitatis non videatur determinari. et insuper officia ad quam
 primum et principaliter per Siluestrum et Harcellum et Fabianum summos pontifices
 quondam magne deuotionis instinctu et alios ipsorum successores deputati fuerant
 attenti seu occupati minime videntur. sed pompose ructuantes inflati tales actus exer-
 cere verentur. Item cum in suis praetoribus sibi per summum pontificem ut praemittit assignat
 non prouenerint residere sed potius ut putant romane curie et curialibus actibus indeli-
 nenter adherere. unde attende sincerus nam loca pia sibi taliter concessa aut commendata
 vel collata seu annexa. non tamen in temporalibus sed etiam in spiritualibus periculosissimas et per-
 niciosissimas ac irrecupabiles per singulos annos et annorum resolutiones imo dies pa-
 tiuntur dilaniationis: lacerationis: dissolutionis et conuassationis iacturas. et huiusma-
 xime videntur expieter et inhumaniter rei geste signa et prodigia magna in occidenta-
 lium partium ecclesiis et monasteriis et cenobiis et xenodochiis et hospitalibus et praeterea in
 Ballieplaga: ubi cardinales hactenus huiusmodi domus dei consueverunt habere in prouisione
 aut beneficium vel in commendam. et ipsi cardinales taliter comederunt easdem et comedendo
 consumpserunt. ac fructus non tamen praeteritos sed etiam praesentes et futuros ac fructuum posses-
 siones et stationes taliter euiscerauerunt quod in quibusdam locis non est nec fuit tanti tegminis
 obumbraculum quod clericus aut ministri sacrificiorum a rore celi aut ymbrium tempestate se-
 cure se collocare non valuerunt. imo non tamen fructus sacrorum locorum per negligentiam vel
 desidia vel auariciam deuastauerunt. sed insuper sic hi de quibus lamentatur propheta dicens. O
 deus venerunt gentes in hereditatem tuam: polluerunt templum sanctum tuum et comederunt Ja-
 cob: et locus eius desolatus est. et sic dicti cardinales huiusmodi loca sancta cum clericis
 fratribus et monachis perierunt quod non remanserat vngula deuorauerunt. Que omnia et singula
 sic fieri visa sunt et cognouimus ea. et praesens noster narrauerunt nobis in concilio predicto
 Basiliensi. His omnibus cordialiter per principem nostrum imo dominum regem predictum et illustrissi-
 mam domum eius et nostrum electum et electores eius anxio spiritu turbatis quibus visceribus
 supereminenter et profundissime pressis. non videtur dominus cardinalis salua sua reuerendis-
 sima prauitate quam alibi in ecclesia sua prochiali in urbe constituta residere tenet per nullum
 euentus occursum rebus praesertim ut nunc statibus aliquotiter admittatur. et hoc non propter
 ipsius venerabilissimae personae qualitate quam a suis primordibus per multas nationes notissi-
 ma: sed dilexit ecclesiam vtriusque statum cunctorum felicitatem. sed hoc fit propter sui status mo-
 derni successores qui semel intrantes ecclesiarum vel monasteriorum menia: tanquam talpe
 viridaria nunquam relinquunt inofficiosa. Et igitur ego Bernhardus syndicus et pecu-
 rator: syndico et procuratorio nomine quam supra. sentio non tamen dictum dominum meum electum
 imo terre principem istius ac ecclesiam Buxienem et capitulum et singulos ecclesie canoni-
 cos et clericos: imo totam dyocesium et singulas vtriusque status personas eiusdem dyo-
 celis. imo quod maius est omnes germanie ecclesias per huiusmodi nouitates et per litteras dicti
 domini pape et processus exinde secutis: necnon de persona tam eminentis prelati
 videlicet Cardinalis: vehementer nimis fore grauatos. et futuris temporibus pro

contra Cardinalem

pter huius inaudite rei violentos incursus atrocitius grauari. imo tales adin-
uentiones nouas totius illius principatus et aliorz principatuum huic principi
conerz et ecclesiarum ac monasteriorz in eisdem constitutorz: miserabile mina-
ri ruinam. Et igit a dictis litteris ac pcellibus et penis per eosdem fulminatis
et cominatis. in his scriptis puoco et appello ad pdictum et pscriptum sacrosan-
ctum generale aut vniuersale vel yconomicum concilium inenitabile et incunctant
proximis tempibz celebraturum et supuenturum. et apostolos peto primo et c. ac
instante et c. mihi dari si quis sit qui mihi eos dare voluerit. Subiiciens dictum
dominum electum: imo principem et suoz principatum ac terrarum platos ac vtri-
usqz status homines cuiuscumqz conditionis fuerint ptectioni: tuitioni et defension-
iam dicti general' seu vniuersalis aut yconomi pcellum: imo vniuersal' ecclesie pre-
sentis et illius que viuus constituitur: construit ex lapidibz. cuius res agitur: et ne
deterius inde contingat mature prouideat. Et insup solenniter nomine quo su-
pra deducam prestando: qd cum spiritus humilitate consternam? nos ad pedes
sanctitatis dñi nostri pape: corde et animo: imo si licebit effectualr ad se facul-
tas obtulerit personaliter se conuoluendo. et qd hanc appellationis propalatio-
nem. non ex elationis rebellionis inobedientie: vel spretus aut contemptus cau-
sa proposuerim. sed pro inuasionis importune ac acceleratiõis improuise peri-
culo securius euitando. et pro largioris dilatiõis benignitate recupanda et deli-
berandi pscrutandi diligenter quoqz ruminandi perspicaciter occasione cum
spiritus respiratione sincerius obtinenda. vt dictus electus pro se et nomine ec-
clesie Buxien. imo princeps terre de incumbentibz ecclesie predictae necessarijs
oportunitis quoqz confluentibz: occurrentibz et ingruentibz damnoz euentibus
terribiliter ex aduene necnon alienigene superuenientis prelati vel pastoris ignoti
institutione valeant sensum et pmeditatum cum veritatis sinceritate que deus est
largiter coram etia vniuersali ecclesia qua synodus predicta representabit audent
cum confidentia pronunciare. Et etia protestor nomine quo supra qd huiusmo-
di appellationis collatione cum eisdem honorificentia solennitate veneratiõis
diligentia necnon legalitate quibus decet expedit et congruit et quãtotius com-
petentius vtilius fructuosius et magnificentius fieri potest prosequi et de eius
effectu funditus et radicitus experiri volo similr et firmiter intendo ppono di-
ligenter sollicitus quoqz dispono. et saluo mihi nomine quo supra iur' comunis
adminiculo vt pntem appellationis et puocationis formã et tenore corrigere
emendare: innouare: renouare: minuere ac augmẽtare seu intimare: publicare
et propalare valeam: vbi quomodo et quando quotienscumqz et qlitercumqz fue-
rit oportunum in vim: finem et euentum vt iam dicte Buxien' ecclesie suaqz tribula-
tionis imminetis quoqz periculi cõturbatio lamentabilis ad totius ecclesie
christifidelium quoqz filiorum palam pueniat notificationem publicam et notoriam
et c. Super quibus et c.

Finis.

¶ 3

Tractatus

De libertate eccl'iastica Tractat' eiusdē.

Scarius reuerendi in xpo patris et

v dñi dñi Henrici ep'i Constantien. in spūalibus generalis: dilecto nob in christo mgro Felici Cantori Thuricen. decretoꝝ doctori salutem: et si qd dulci' salute. Qm dicit Breg. sup Ezech. omel. xij. de iudea ad captiuitatē pueniēte. q' videt ea hostes et dñserit sabbata ei'. Hostes quippe sabbata deridēt qñ malign' spūs ociose mēti prauas cogitatōes inijcit vt et si quiescit ab ope nō q̄scat a maloz opeꝝ delectatōe. Nec ille. Et igit ne quiescas accidiose torporis caligine vt fortassis hacten' fastidiebas lassitudie Te ergo gratatē requir' vt scribas de ecclesiastice libertatis immunitate.

Felix. Assum me putat ve. pa. iudiciū. et si auris v'ra fuisset circa os me' um vt dixit ad Bricciū gēma sacerdotū. tam lapso tempis modico reuolutiōis curriculo. nō reprehenderetis me tanta segnitia pressum.

Vicarius. Monstra locū vt q te videam' oc' cupatōis laborinto fuisse pplexū.

Felix. Super fortassis prout videbitis largū cōpilauī vtriusq iuris repertoriū. Item collationē qndā et cō seqnt' eius recapitulationē s̄ validos medicātes: videlicet Beghardos et c. Et iterū aliā collationē spēales s̄ Anachoritas. i. beghardos siluestres. Itē glosa' ni qndā bullā dudū p dictos beghardos p sui stat' pfirmatiōe impetratā. Itē tractatū de negocio mōachoz ad req'sitionē abbatis de Wulbrun cōceptū. Item alium tractatū de plebanis et religiosis mendicantibus in predicationis et confessionis officio se inuicē impediētibz. Item tractatū de nouis officiis et bñficiis et diebz festiuis nō instituēdis. Itē de oblatis et solutis pecuniis p p'benda v'l bñficio in eccl'iis v'l monasteriis obtinēdo. Itē qndā eplam de celis missam s̄ negligētes cultū diuinū etiā iuratū. Itē largā collatōez de āno iubilēo et eius indulto. Itē recapitulatōem sup illo. Itē de aure et tēpestatū bñdictionibz cū sacro altaris fiendū. Itē tractatū de exorcismis et adiuratōibz s̄ aīa lia bruta. Item de arboze torculari in die festo de loco ad locū trāsferendo. Itē de furto reliquiaz miraclose nup in loco heremitaz beate virginis perpetrato. Itē pñter eplam qndā cōtra qndā supbū clericū. Itē formā appellatiōis ptra cardinalē q in Bermania vellet intra eccl'iam cathedralē. Itē tractatū de cō tractibus qui vulgariter Byfel nuncupant. Item largā collatiōem de balneis naturalibz siue termaz locis. Itē doctoratū in stulticia. Itē tractatū aliū de tē pestatib' ex mortuoz cadaueribz exortis. (Et nota q etia idem doctor composuit tempore sue incarcerationis: et post req'sitiōis vicarij p'dicti tractat' videlicet de religiosis p'prietariis. Itē de exorcismis. Item de credulitate demōibz adhibenda. Item de matrimonio: qui p'dictis vt ptz intuenti sunt inserti. Itē etiaz composuit in eadē sua captiuitate detentus tractatū qndā de boni et mali occasione. Item aliū tractatū de emptiōe et reditiōe vni' p viginti: qui prefat' tractatulis mox suo ordine subiūgētur. Item pseqnter in eadez sua incarceratione composuit registrū in causa querele sup'sius. Item tractatū de misericordia defunctis et captiuis impendenda.) Et nunc ad ppositū loquendo ipsi vicario ante suam incarcerationē et eius requisitiōē de p'senti tractatu cōpilando Item composui nuper copiosū volumē qd dicit liber de nobilitate. xxxiij. capitula in se largiter cōtinens. Item pcessum iudiciariū inter nobiles et ciues

de liber. eccl.

Thuriceñ ex vna: et rusticos Switeñ cum cōpliciū viuos ⁊ defunctos parē
bus ex altera. corā diuine maiestatis tribunali in cel' habitū. Itē tractatū quēdā
⁊ iniquos iudices Item aliū tractatū de Assimis i mortē principis tendētib
vel machinātib. Item dyalogosam collationē de cōsolatiōe iniquū sup'flox.

Vicarius Et si de quolibet verbo ocioso reddenda ē ratio. vt Darhei
rij. et. xxij. q. vlti. imo potius de omī tpe ocioso. vt no. ibidē.
vide qd fecerūt. in hoc te nō iudicabo. et his postpositis intēti nīm psequere de ec

Felix Dic' Gre. moral. vij. c. vlt. Ociosū quip' (clesiastice librat' articlo.
pe verbū est qd aut rōe iuste necessitat' : aut intētiōe pie vtilitatis
caret. Et nūc sincere ppēdatis nōne verborū similr ⁊ operū foret vacuorū nimia
superfluitatis inanitas enervare. immo refricare qd per antea tot magnorum
viroz plene rima. **Vicari'** Et qui sunt hi quoz fuit scribē **Felix**
uit assiduitas. di de talib' tanta facultas:

Sunt et fuerūt oēs venerabiles summisse principāl' in titulo d' eccl'iaz imuni
tate aut emunitate scribentes. videlicet Hostiens' Goffredus Raymūndus Tan
credus Roffredus Donaldus Fauētīn' Richard' Damasus merseburgeñ
Pisanus. Hinc Buil. durandi in speculo. ac iohannes ⁊ Ulricus pdicatores
et insup' sanct' Thomas. hinc in antiquis ⁊ nouis iurib' mltos gliosos pote
ritis respicere textus. Hinc pre ceteris iam dictis videt' notandū principalis
quia sacratissim' princeps ppetu' Augustus dñs Iustinian' Iustini impato
ris filius in suo codicis volumie. ⁊ p'sertim in libro primo ti. v. ponit leges de
sacrosanctis eccl'is ⁊ reb' ⁊ puilegijs eaz. et ibidē ponit constitutio Friderici
imperatoris pmi quā fecit in sua coronatiōe. et q' talr' videt' sonare Cassa ⁊ irrita
esse nunciari per totā ytalīā precipit omnia statuta ⁊ cōsuetudines contra liber
tates eccl'ie earumq' personās inductas aduersus canōicas cōstitutōes vel im
periales sanctiōes. et ea de capitularib' penitus aboleri mandat ⁊ c. Item in
Iustinian' pdictus eodē libro ponit leges de epīs ⁊ clericis et orphanotrophis et
xenodochijs et assisterijs ⁊ mōachis captiuis et nuptijs clericorū vetitis seu p
missis. Item eodē li. de epali audientia: et de diuers' caplis q' ad ius curamq'
et reuerentiā pontificale p'tinet. Itē eodē li. de his q' ad eccl'iaz ⁊ fugiūt vl' excla
māt. item eodē li. de his q' in eccl'is manumittunt. Item idē impator in auten
tica coll. j. vt determinatus sit nūer' clericorū scilicet maioris eccl'ie ⁊ ceteraz
sanctaz eccl'iaz. item eadē coll. d' mōachis. item eadē coll. quō oporteat epōs
et clericos ad ordinationē deduci: et de expēsis eccl'iaz. item ibidē coll. ij. de nō
alienādīs aut pmutādīs eccl'asticis reb' imobilib'. aut in spēali ypothecadis cre
ditorib'. sed sufficere generales ypothecas. item eadē coll. quō puniūt qui sacra
vasa vl' donatoria pignorat Itē idē ibidē coll. ij. de mēsurā ordinādoz cleri
corū. item eadē coll. de ministratib' i sacris officijs. item ibidē coll. v. vt de cetero
cōmutatiōes eccl'asticaz rerū nō fortuite fiāt ad pñssimū ipatorē. ⁊ s' mō ad ali
as psonas trāseant res s'bite tanq' sentētie tñmodo fiant ad impialē domūz.
Itē ibidē vt ea q' vocant' insinuatina sup' cleric' i maiori qdā eccl'ia dent i alijs
aut eccl'is pēt' nō dent. item ibidē vt cl'ici q' recedūt alijs p eis surrogatis p'bere
surrogatis emolimēta: recedētes remanere volētes nō suscipi. et vt si quis edi
ficans ecclesiam aut aliter in ea deseruiētib' ministrans molimenta voluerit
aliquos clericos instituere: nō fortuite eos s' iussu sanctissimi patriarche susci
piāt. Itē ibidē vt in puat' domib' sacra mysteria nō fiāt. item ibidē vt defuncti
seu funera eoz nō iniuriēnt a creditorib'. Itē ibidē vt null' fabricet oratoriū dō

Tractatus

mū preter voluntatē epī z vt deputet prius q̄ circa diligentia z statum fabrica-
tioni oratorij sufficiat. z vt epī nō defint suis ecclesijs. et de alienatiōe ecclesia-
sticarū rez. mobiliū. Itē ibidē coll. vj. p̄stitutio de his q̄ ingrediunt mōasteriū
et de subia eoz. z ex q̄ tpe oportet eā valere. Itē ibidē ap̄d q̄s oportz cām dice-
re mōachos assisterios. Itē ibidē d̄ dignitatibz z q̄ dignitates liberāt a patria
ptate. Item ibidē vt clerici ap̄d prios ep̄os p̄mū pueniant. postea hic ap̄d ci-
uiles iudices. Itē ibidē coll. viij. constitutio nouat p̄stōnē q̄ p̄scriptionē centū
annoz loci venerabilibz declarat. Itē ibidē coll. ix. de alienatiōe i emphiteosim
et locatiōe ypothecis z alijs diuersis p̄ctibz vniuersis locis rerū sacraz. Itē ibi-
dē de ecclesiasticis titul. Itē ibidē vt differētes iudices audire interpellatiū alle-
gatiōes cogant ab ep̄is s̄ agere z qñ in suspitiōnē habuerit iudicē parit̄ audi-
at cām. z ciuitat̄ ep̄s de cautela quā oportz z oīno ep̄m agere. Itē ibidē de san-
ctissimis ep̄is z deo amabilibz reuerēdissimis clicis z mōachis. Et eminēter no-
tandū ad intētiōis n̄re ppositū q̄ he legū sacraz rubrice tanq̄ decretalium fa-
ciunt fidē inq̄tū hnt p̄fectā orōnē. z allegari pnt ad cuiuslibet rei geste vel ge-
rende rōnē. z als rubrica cui⁹ rō z oīo nō ē integra nō videt̄ aliq̄ten⁹ allegāda
Ita no. Jo. an. in addi. spe. de disputatiōe. s̄. vlt. in si. sec⁹ de rubricis decretorū
quibz frēq̄nt̄ pcludit̄ p̄riū. vt no. ibidē. Et vt pueniam⁹ ad intētiōis n̄re finē.
Ecce q̄ mirifice magnanimiq̄ gloriose necnō deuotissime Constatini ip̄atoris
incliti diua maiestas xp̄ianissima q̄z serenitas religiōis munimie decorauit ec-
clesias eccliarūq̄ p̄ncipes ac p̄uilegiauit. et inclinatiōis affectu natural̄ q̄ntuz
dilexerit: nō solū p̄ncipes sacerdotū s̄ clicos z religiōis cultores vniuersos. vt
p̄. q. j. Futurā. xcyj. di. In scriptur̄z q̄lē imunitatis z emunitatis et p̄uilegiū
et libertatis z p̄rogatiue z securitatis z stabilitatis munificentia: z idē Constan-
tin⁹ z imperij sui successores tradiderint. indulserint. cōcesserint z p̄stiterint sa-
cro sanctis ecclesijs: eccliarūq̄ p̄ncipibz q̄ pontifices: antistites: archimādrite
et p̄iarche nūcupant̄. z insup ceteris p̄lat̄ z clicis ac religiosi vniuersis eozum
demq̄ p̄sonis: rebz z locis put̄ hec et alia in vtriusq̄ iuris corpibz vident̄ inclu-
sa: z aliq̄liter sup̄ annūerata. Hinc qualr impatores idēz eoz successores ac
ali j terre reges. p̄ncipes. marchiones. duces. comites. barones et nobiles de suo
rum regnoz z terraz portionibz z patrimonioz p̄prietatibz res mobiles z imo-
biles. iura. iurisdictiones. districtus et possessiones. cū omibz p̄tinentijs tā largit̄
libere nobiliterq̄ donauerint. fundauerint. edificauerint z p̄struxerint loca pia
viz ecclesias maiores z minores. mōasteria. zenodochia z hospitalia. et insup
p̄rogatiuas p̄dictas q̄ntū in ip̄is fuerat indulserint. et finalr quō z qualr sūmī
pontifices p̄dicta loca pia cū p̄sonis z rebz ab omī seculariū principū ptate. iur-
isdictione z maiortate ac potentia et potētat⁹ p̄minētia libauerint. exemerint
et absoluerint. put̄ hec z alia in p̄dictoz sūmoz p̄tificū z ip̄atoz volumibus
et als p̄ lras z bullas ac munimēta singlaria et particlaria in coi vel seorsum
recondita plenissime repiunt̄ p̄scripta. Et igit̄ vltra p̄ reuerende q̄d vultis vt
fiat: Nam vt dic̄ phus. P̄ctm̄ est fieri p̄ pla q̄d eq̄ fieri pōt p̄ pauciora. Et cir-
cuitus et omīs superfluitatis euentus videt̄ vitandus. vt le. z no. in Cle. de re
scrip. Auditor. et omne q̄d est nimīū: vertit̄ in vitium. de ma. z obe. Nullis. in
prin. per Hosti. de testa. Req̄sisti. s̄. Si p̄o. Et vltra scribendi foret opus sic il-
lius de q̄ scribit̄. vj. q. j. Si oīa. vbi dicit̄. Superuacuis laborat̄ impēdijs q̄ so-
lem certat faucibus adiunare.

Dicarius

Q̄ frater: nō sufficiūt p̄ba vbi op⁹ ē facto. vt le. z no. lxxvj

De libertate eccl'iastica

dist. Non satis. qz scriptū est. Estote factores verbi z nō auditores tñ: fallētes vosmetip̄os. Jac. i. Sz qz de facto factores inauditarū factionū z nouoz factorum miraclose: imo mōstruose patēter emergunt q̄ anxidia noua req̄runt. et nouis rebz noua remedia nouitates adhibebūt. de iura. ca. Ceterum. z expimēta morborū nos inuenire mltas medicinas vtiqz cogūt. l. dis. vt p̄stiueref. et natura nouas deproperat edere formas. C. de ve. iū. enu. l. ij. §. Sz qz d iure. z natura multis nouitatibz vti. z de nouis noua q̄tidie pcreant. vt in aut. d p̄sag. et vteri. fra. in pn. coll. vj. Et igit de nouitatibz in facto recēter occurrentibz. et libertati seu emunitati eccl'iastice violenter Friantibz: dic q̄so qd nbi videtur de xpo z eius vicariis ta

Felix Et si in p̄missis tā largiter designat: nō lia tā patient sustinētibz vult contentari sagacitas re. pa. Audiamus qd dicat lex impial' auctat: a capite reddēda ē rō. ff. de eden. argētarius. et capite lāguēscēte cetera mēbra dolēt. aut cetera corpis mēbra infectione languēt. vj. q. i.

Dicari Et qd h̄ ad p̄ncipal' p̄po **Felix** Videam' ca Ex merito. site q̄stionis intērum. pita ad eccl'i

stice libtatis defensionē z p̄suatiōez diuinitus z hūanit' ordiata. vt dicā lamēta bilis cū p̄pha. Om̄e caput lāgūdū z oē cor merēs: a plāta ped' vsqz ad p̄ricez n̄ ē in eo sanitas: vuln' z liuor et pla' **Dicari** Et qd h̄ ē dicere: aut loq̄ris ga tumēs. Esa. j. z. vj. q. i. §. rez. in pabol' aut i enigmate:

Felix Nōne v̄re p̄stat sollertie q' Romana eccl'i eccl'iariuz oim est caput. xij. dis. p̄ceptis. z. c. non decz. et pastor hui' eccl'ie Petri successor et p̄ncipis aploz vicari' imo xpi locū tenēs p̄nceps z caput ē oim eccl'iariū z oim sacerdotū z summ' sacerdos. xxi. di. Eleros. z solus vocat' summ' et Roman' pontifex. de cōsti. c. j. li. vj. Lum p̄cor. z oia iura hz in scrinio pectoris sui. Ibi dē. z ois sufficiētia ē in eo. vt no. ibidē. z est lex animata in terris. vt d off. dele. ab arbitris. li. vj. z qd fit ei' aucte fit aucte dei. xxiij. di. j. q̄cūqz. z. q. iij. si q̄s nō recto iudicio. z ē successor moyfi z sup̄ impatore. de ma. z obe. solite. z iō impatore p̄firmat. p̄secrat z coronat. z eū deponit. de elec. venerabilē. xv. q. vj. Ali'.

Hac igit imēsa sūmi pontificis sc̄tissima aucte p̄pensa. qua p̄t z d̄z tanqz vnic' p̄nceps regū terre. P̄mo domui sue fidel'r p̄esse. de q̄ scribit. Oportz ep̄m domui sue bñ esse p̄positū hñtem filios sibi subditos i oi castitate. j. Thi. iij. lxxxix. dis. in prin. Que qdē dom' ē palatiū pape. Curia qz romana z oēs hītates i ea. sunt filij sibi subditi z descēdētes ex ea. sic dom' Jacob fidel'r segregata d̄ p̄plo barbaro. i. infideli de egypto. A q̄ quidē domo gliosa sumere p̄cernit initium z robur z firmamētū z exēplū ois eccl'iastice libtatis magnificētia. Scriptū enī ē. Qual' p̄r: tal' fili'. z tanto q̄s melior q̄nto melioribz p̄est. vt le. z no. li. dis. Miramur. Nō aut ponam' os in celum q̄ trāsim' sup̄ terrā: z loqui p̄ tal' p̄ncipis serenitatē. q. sancr' est. put Symach' papa. Quis em̄ sc̄tū nō dubitat quem aper tāte dignitatē extollit. xl. di. nō nos. imo sc̄tissim' z beatissim' put ip̄m acclamat romane curie cetus. z est obfūātie cōis ibidē stil'. z tanqz lex fac ius: vt de cri. fal. Licet. z intm̄ q' alios sc̄tificat. canonizat. z sc̄tōs vocari declarat. z h̄

Dicari in suo palatio aplico z nup cōstabat de sc̄tō Bernhardino. Amore dei sufficit q' sit sc̄tūs. z h̄mōi sc̄titate nō a se habet sz a cathedra quā possidet. xix. di. Sūt om̄s. xl. di. Nō vos. Nā sanctissim' z beatissim' sunt sup̄latini ḡdus q̄ sup̄ra se nō hñt graduū stat'. vt le. z no. in. l. Ubi autem. in prin. ff. de p̄. ob. et vni soli summe rei cōuenit: vt ibidē. z ita foret sanctior deo. qui solus d̄z altissimus fm̄ scripturas. et hoc videtur fore falsum.

Tractatus

Felix. Non est cura. nam et suplatius etiam ponit per positum. ff. ad l. fal. l. penalē. §. stipulatio. ff. de mino. l. vlt. in fi. et quod laudandi seu comendandi animo dicuntur non restringunt. ff. de p. emp. l. Ea quod. et curial sermo non inducit obligatores. de insti. cum venissent. et propterea etiam episcopi dicuntur scriptissimi. put. s. per leges probatum est. Unde dixit Augustinus. in li. de mendacio. et h. xxij. q. ij. p. m. q. tal sermo dicitur adulatio: et fit placendi cupiditate et suavi eloquio: et dicitur fore mortale peccatum. de quibus dixit propheta psalmi. Quoniam deus dissipauit ossa eorum quod hominibus placet: confusi sunt quoniam deus spreuit eos. et moliti sunt sermones eius super oleum et ipsi sunt iacula. psalmi. liij.

Dicarius. Hec nihil ad nos nec ad materiam quam premouimus? unde per legis non incurramus? edita contra principum maledictio de maledictis. c. j. et in glo. j. Sed dicamus de domesticis eius quod nomine suo regunt mundi climata. et habent libratas ecclesiastice gubernacula. et gubernacula nobis ostendunt per exempla ut sequimur eorum vestigia. nam

Felix. quod per maiores fit de facili trahit a subditis in exemplum. de vo. Dagne. Protestor quod aperiam in pabolis os meum et loquar propositiones ab initio. quanta audiuimus ea et cognouimus: et presens noster narrauerunt nobis. et non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera. imo plegendo. girando. plustrando circuoluendo et scrutando scrutinio per omnes historias et historiaz paginatores exprimur quod ab apostolorum principe et per singulos suos successores notat de gestibus Romanorum pontificum et usque ad modernum scribentes non vidimus? nec audiuimus? nec intelleximus? tunc auaricie. tunc ambitiois. tunc exactiois. tunc circumuentionis. tunc deceptiois. tunc nequicie. tunc crudelitatis. tunc seueritatis tatorum excessus acerbioris sublimitatis forma et benignitatis spem perpetrantes quod penitus sunt pusilli cum maioribus Romanam domum imo totam curiam

Dicari. In quibus possunt **Felix.** In rerum magna quod nunc eius regentes. hec discerni. cupat experientia. Nam nec pater nec doctus nec doctrinatus nec honestas titulo coronatus subueniunt iura aut iurum perditores seu perditores. successores et successorum munimenta. sed superba dominatrice pecunia fulcitis mediatoribus Biezitis ecclesiastica prestant stipendia et stipendiorum querit qualitas et non beneficiorum seu eorum de patronorum imo fundatorum dignitas et beneficia dotantium sincere deuotionis immensitas. sed de terrigenarum incolarum et domesticorum faucibus surripit alimentum aduenarum alienarum et peregrinorum clericorum rapacitas. Et his clare pensis per simplicium mentes: imo laicorum gentes. imo per terre principes quorum munimie defendi iubet ecclesiastice libertatis immunitas: inducit indignationis seuerissime crudelitatis ferocitas. Et quod sequitur dum tales simplices in litteris egentes in doctrinis per magnorum beneficiorum accumulatores crescunt in subditis diuitiarum donis. et carent fundamento regiminis ecclesie dignitatis. et sic ruit prerogativa penitus indefensa in maioribus et prout in minoribus religionis ecclesiastice libertatis.

Dicari. Tu nimis generaliter diffuse quod loquaris. et vniuersaliter in immensitate tante facultatis. Et igitur postpositis Romane curie curialium quod suorum tanquam de his quod foris sunt: et nihil ad nos negotium. imo sursum sunt: et quantum in eis ecclesiastice sunt librates: ingenium nostrum cognitio excedit sed aliorum per mundum dispersorum principum et platorum perditiones edicuntur in ipsis immunitatis prerogative saltem ecclesiastice

Felix. Costat quod per summum pontificem quem tangere non volumus? me? (consistunt tu penarum supra descriptarum: ceteri pontifices quicunque censeant nomine ut permittit sibi dicunt ecclesiarum et ecclesiastice libertatis et emunitatis principes et scriptissimi christi legati: spirituales preses et preses pape ac coepi et colune ecclesie ut expresse probat in Cle. j. de penis. et magno consilio dicitur pater clericorum suorum. ut de resti.

De libertate ecclesiastica

136

spo. Conq̄rēte. de cen. Cū apls. qz patern⁹ affect⁹ vincit oēm affectū. Cō cura. furi. l. vlt. in pñ. vbi dīc lex. Quis em talis effectus extraneus inueniat vt vincat paternū. Et licz hec lex loquat de carnal⁹ paterne dilectionis affectu. hic tñ pater spūalis put spūalia excedunt temporalia. vt de trālla. Inter corpalia. z sue paternitat⁹ intētio iure z rōne pcellit omīs dilectōis sinceritatē. tanq̄ respublica cōmunis vtilitatis rōne excedit priuatā. vt ptz qz p defensione patrie q̄ res est publica impune. pater occidit filiū: z econtra. vt expiat q̄ dilectio reipubli- ce excessum hz in carnal⁹ dilectōis pñna. put le. z no. de iur. in fi. c. i. z i glo. iij. Item dī vicari⁹ christi z ipsi⁹ dignitas ep̄alis maior est regali. de sacra vnc. c. vno. p. Refert. z imperiū mixtū z mix. habet in prochia sua. vt in Cle. q̄uis. de fo. cōpe. Et licet quilibet eoz pontificū sicut summ⁹ pontifex modern⁹ z sui predecessores fuerit olim cleric⁹ imo scholaris substāter vnicus modico fortassis vel nullo ecclesiastico saltem stipendio munit⁹ et modicorū iuxta nature leges alimentorū z sumptuū vsu cōtentus. z nunc vnus idem homo p̄sulatus et ma- gnaz copia rerū subito dilatat⁹: z tanq̄ noui hoīs natura videt⁹ idut⁹. qz nūq̄ visus est hō q̄ fuerit ep̄s aut plat⁹ natus sz de nouo creat⁹. vt plerūq̄ videtur tali dignitatis culmīe munit⁹. Et vt plimū de mīoris stat⁹ cōditiōe: z raro vel nunq̄ de maior⁹ ḡdus sublimitate ad culmē tāte dignitat⁹ puect⁹. de quo dixit Apl̄s ad Hebr. v. Omīs nāq̄ pontifex ex homibz assumpt⁹ p homibz cōstituit⁹ et vtiā vocaret a deo tanq̄ Aaron: z nō vēdente Iason sacerdotiū exāstis cu- rialibz studiis. curiosis tractatibz z plerisq̄ laboribz z expensis cōpararet. vt. ij. Macha. j. et. ij. et. j. q. j. Sic eunuch⁹. Et nūc mirabilia testimonia dñi ppende in quē putam⁹ finē vt tal⁹ talr eleuat⁹ se nō recognoscat naturalr hoīez: cui⁹ na- tura paucis fuit cōtenta. vt dīc Auicēna. et fact⁹ ē repēte (sz n̄ de celo) son⁹ adue- niētis spūs vehemētis inflatiōis: z vltra vite nēcāria sibi tā in tpalibz q̄ in spi- ritualibz tā violēter imēsārū modorū accrescūt diuitiaz potētiat⁹. vicz in bur- gis. castris. opidis. villis. vicis. arcis z possēsiōibz: imo ciuitatibz et vrbibz: ac alijs vtēsilibz: vt aureis pocul⁹ z argēteis vasīs copiosissime sit munit⁹. z Assue- ri cōuiujs assuete refect⁹. Et insup nobiliū cetū equitū cōmitiua ac larga fa- milia z famulorū famul⁹ fulciti. nōne pncipalr vt eccliaz z ecclie sue filios. imo suos z pl⁹ q̄z carnales aut nafales vtriusq̄ stat⁹ in sue libertat⁹ munimē z imū- nitatis libalitate defendat. z aiām suā tanq̄ fidel⁹ pastor p ouibz suis ponat. et p grege suo murū se obijciat. de q̄ plene le. z no. in. c. Sit rector. cliij. dis. et sūt verba sc̄ti Bre. in pastorali suo. c. xv. et se z sua: sibi p̄pterea diuinit⁹ collata suo- rum pdecessorū exēplo sc̄torū disponat. ne z libertatis ecclīastice normā oues si- **Vicari⁹** bi cōmissas dilaniare p lupos rapaces pmittat. vt no. ibidem.

Felix. Audite pchdolor lamentatiōes carmen z ve- ratas sollicitudinē. Ezech. ij. et nūc clamem⁹ in celum z pctis nr̄is exigentibz nō misēbit nr̄i d̄s. sz Assur rex assiriorū p̄ga furor⁹ dñi. Esa. x. Hoc ē gēis potētat⁹ crudel⁹: nō nr̄e p̄fessiōis nos p̄pt pctā nr̄a: aut nos p̄pt negligētiā platōz seu p̄fectorū pūit inocētes. aut platos p̄pt pctā subditoz dissimilātes. de q̄. xxiij. q. v. s. vlt. cir. pñ. et. j. q. iij. s. itē p pctō ciuiū. z extūc exq̄rit sāguis sub- ditoz de māibz platōz. vt le. z no. de offi. oz. Irrefragabili. Sz q̄ ad h̄ dicā cū discipul⁹ dñi q̄ videt⁹ cecū a natitate z interrogauert Jhm dicētes Rabi. q̄s pec- cauit: h̄ aut pentes ei⁹ vt cec⁹ nasceret⁹ Jo. ix. Et ita dicā nescio an pentes aut p̄res nr̄i peccauerūt an nos. sz h̄ diuio relinq̄m⁹ examis iudicio. Videm⁹ aut in

diebus nostris q̄ cuiuscūq; status clerici iuuenes z antiq̄ nedū a summis pontificib; imoueri? put plene p̄mittit̄ impialib; edictis p̄uilegiati p̄ laicorū rabiē patēter innadunt z capiunt̄ z mātenent̄ z incarcerant̄: cōpedib; stringunt̄, mulctant̄, torq̄nt̄, āgariant̄, z ad incōsuetas solutiōes, exactiōes, z p̄tributiōes cōstringunt̄, z vltra p̄pharaonis duriciā flagellant̄. Audite celi q̄ loq̄r: audiat terra verba oris mei, vbi ē hic z laudabim? eū videlz pontificē, q̄ portionē sibi ad h̄ opus decretā z imēdiate p̄portionatā: ex iniūcto sibi paternitat̄ officio liberalit̄ exponat vt libertatis eccl̄iastice seruet disciplinā: et disciplinā inferat violatori tante libertatis, z animā suā ponat p̄ amicis suis: imo filiis, imo qd̄ multo minor̄ est p̄cū q̄ anima: videlz bona temporalia: nō sua sed nomie p̄cura totis t̄m p̄ eū possessa, z nō t̄m in clericorū quietē: s; in captiuorū redemptionē z pauperū p̄solationē de iuris rigore deputata virilit̄ exponat, z in sup̄ssorū, iniq̄ cōsolationē z i dānificatorū, releuationē audēter disponat, vt plene colligit̄, xvj. q. j. Qm̄ quicqd̄, z. xxiij. q. vij. Qd̄ aut̄, z. q. vij. Cōuenior, circa p̄n. et veritas est q̄ h̄mōi p̄ntificū bona p̄ncipalit̄ z p̄nter aliorū cl̄icorū tpe nc̄itat̄ sūt cōicanda paupib; z poti? cl̄icis egenis aut in āgustia p̄stitutis, xlvij. di. Sūt hi, z. xij. q. j. c. ij. z p̄sertim h̄ opus pietatis ascribit̄ ep̄is: vt. xij. q. ij. Ep̄s. z. c. Aurum.

Dicarius. Multi mlt̄a loquunt̄: z in his put p̄tactuz ē iura z iurium cōditores pducunt̄, et qui sunt hi q̄ ad impossibilia restringunt̄. Scio q̄ p̄ potentiores iura nulli faciūt honores, vt no. ff. de alie. iu. mu. cā fac. l. iij. z in glo. Et dixit impator Justinian? lamētādo in eadē lege, potentiorib; pares eē nō possum?, z q̄re nō minor impatori, imo rege tali ratiōabiliter vteret̄ excusatiōis munimē. Nam dixit Criso. Valas hoīm volūtates ad plenū phibere nō possum?, xxxj. q. j. Hac rōne. Vñ qdā Ultra posse meū: nō me lex vlla coegit. Nec reor eē reū: q̄ totū posse pegit. Et ibāt q̄ poterāt: z vbi n̄ poterāt.

Felix. Si sufficiētes in his pontifices z alij p̄lati fa? (terāt ibi stabant, ciunt diligentie conat? : hoc arbitrij boni viri relinq̄m? i finē vt ad alia pcedam? Nam de clericorū z mulierū securitatis amenitate: z q̄ gl̄iosa antiqua nobilitas z generose nobilitatis liberalitas talib; pepcit: z in sue libertatis statu p̄seuerare p̄misit: sufficient̄ scripsi in libro de nobilitate, c. antepenult. S; vnū videt̄ notandū. nā legi de Christo pastore sūmo q̄ corp? et aiām posuerit p̄ ouib; suis. Attū nō vltra diē z noctē: durabat cruciatus sue passionis et p̄nter cū gaudio aiā z corp? reassumpsit: z ad poloz regna p̄rexit. S; si bñ p̄sideraueris: moderni pastores eccl̄iaz, maiores z mimi: plerūq; pl? q̄ x̄ps patiunt̄, p̄t̄ oues suas penaz cruciat?, q̄ si ille x̄ps t̄m p̄ diē z noctē, hi corpus z animā exnūc z post corporū reassumptionē ponūt in p̄petui seruoꝝ crudelissimi damnationē, de q̄ pleni? scripsi in libello de consolatiōe iniq̄ sup̄ressorū.

Dicari? Nescio quid p̄tendis: nec debitū facis finē de cōmissis. Dixit Job ad amicos suos, c. v. et in ventū p̄ba p̄fertis, et Bre. moꝝ, vij. c. xxiij. in p̄n. In ventū verba p̄ferre: est ociosa dicere, naz sepe dū ab ociosis verb̄ nequaq; lingua cōpescit̄, ad temeritatē quoq; stulte increpationis effrenat̄. Hec ille. Et igit̄ cūcta q̄ p̄narrasti, sic qui cinerē spargit in ventū piecisti, nec apd̄ nos v̄l aliorū mētes p̄fecisti. Nā nō sunt obfūatie nec moris cōsuetudines vt talit̄ releuent̄ singulorū sup̄ressorū opp̄ssiones, vt vigilantib; z nō dormientib; iura subueniūt: z ab omī p̄turbatiōis onere releuabūt. S; ne vacemus ocio tibi p̄nūc multū frēq̄ntate q̄stidiōis z querele thēmat̄is formā depingo, cui m̄debis si poteris: cum frēq̄ntata sit materia, z h̄ sub breuitatis modulo. Ecce

De libertate ecclīastica

terre principes aut impialū ciuitatū aut opīdoꝝ vniuersitates hñt latos ⁊ lar-
gos terrarū. comitatū. dominationū ⁊ districtū terminos in q̄bꝫ p̄ republica sa-
lubriter p̄suanda ⁊ laudabilr cōtinuāda vt sit pax vtriusqꝫ stat⁹ ⁊ securitas eo-
rundē in rebꝫ ⁊ bonis q̄z mobilibꝫ ⁊ imobilibꝫ infinita patiunt expensaz ⁊ im-
pēsarū incōmoda ⁊ maxie p̄ viāz ⁊ pontiū ⁊ semitaz q̄bꝫ hoīm p̄uersatio diri-
gitur formatiōe. edificatiōe. reformatiōe. instauratiōe ⁊ restauratiōe. Vñ a tan-
to tpe cui⁹ initū nō est in memoria hoīm p̄ singulos ānos ⁊ certo tpe tollūt col-
lectas ab omibꝫ ⁊ singlis sibi suppositis opīdanis: ciuibꝫ ⁊ incol' locoz suozum
qui solui put hacten⁹ sibi cōsueuerūt iuxta ratā facultatū suarū p̄ oneribꝫ p̄di-
ctis fidelr exeq̄ndis. Nunc freq̄nter accidit q̄ clerus dictoz locoz cōparat aut
acquiret possessiōes ⁊ p̄dia de q̄bꝫ p̄us possessores laici soluebāt iuxta taxam
suam hñdī collectā. nunc p̄nceps aut vniuersitatū mgrat⁹ p̄dictus petit a pos-

Felix. sessiōibꝫ hñdī ⁊ a suis possessoribꝫ collectā solitā querit qd iuris.
Sū p̄ter⁹. Vñ qdā doctor eximi⁹ vicz Laureti⁹ ad hāc materiā q̄si-
rūdendo fere similē posuit casuz: dicendo an bona laicoꝝ q̄ sunt posita in exti-
mo vniuersitatis ipsoꝝ vt soluant collectas sint obligata ad solutiōem colle-
ctarum si bona illa pueniāt ad ecclīam. ⁊ dixit dubiū stare in h̄ solo an extima-
tio facta p̄ municipiū de bonis laicoꝝ fm quā debēt ⁊ solite sunt solui collecte
que imponūt ⁊ p̄sue sunt iponi hoībꝫ ipsi⁹ municipij ⁊ subiecti eiusdē. sit on⁹
reale. qz si est reale ad quēcunqꝫ trāseūt deuoluerent cū onere suo. alle. ff. d̄ pig.
ac. l. Sane. ⁊. l. se. §. Fund⁹. de pig. Ex lris. de deci. Lū nō sis. etiā si sit ecclīa
ad quā trāsserat. xxiij. q. vlt. Tributū. ⁊ no. de con. c. i. ⁊ ad h̄ dicit q̄ nō ē rea-
le: qz nō est tributū vt decima vl pensio vl seruitiū aut res feudal vl precaria q̄
sunt ⁊ hñt on⁹ reale: ⁊ h̄ declarat sic. Ista bōa sunt iure cōi aliq̄ p̄dictoz modo-
rum obligata. imo ad ipm cōmune sunt oīna libera. nec extimatio facta p̄ se est
onus. ⁊ sic on⁹ nō est cōtinuū nec p̄petuū sꝫ repētīnū plus et min⁹ fm occurren-
tes necessitates. iō cōcludit q̄ ille collecte sunt poti⁹ onus p̄sonale iposite p̄so-
nis iuxta facultates earū p̄ solidū ⁊ librā vt fiat equa distributio. Vñ freq̄nter
videm⁹ de facto q̄ homines artifices onerant aliq̄ puo exenio: ⁊ tñ nō hñt alia
bona imobilia. ergo sequit⁹ q̄ est p̄sonale mun⁹ q̄ oīno hꝫ seq̄ p̄sonā et nō rem.
Vñ videm⁹ d̄ facto q̄ si sic estimat⁹ trāsserat aliquā rē sit extimatio in aliū. tñ
transfērēs soluit collectas fm p̄mū extimū donec p̄ extimatores auferat de exti-
mo suo. p̄ qd sequit⁹ q̄ si tal res trāsserat ad p̄sonā p̄uilegiatā. illi⁹ naturā seq̄
debet. vt le. ⁊ no. de iure pa. li. vj. c. Vno. Ecclīa aut p̄uilegiata vt in bouis su-
is talliari nō possit seu collectari patz de sacrosan. ec. li. Placz. canonizata. xvj
q. i. ⁊ le. ⁊ no. de imu. ec. Nō min⁹. ⁊. c. Aduersus. ⁊ maxie hꝫ h̄ p̄uilegiū in bo-
nis dat⁹ p̄ dote sua. ⁊ hoc ibi ⁊ sic p̄cludit dñs doctor q̄ tal res data vel trāssa-
ta ad ecclīam dꝫ tolli de extimo

et i extimo nouo nullaten⁹ poni. **Vicarius** Et qd tu ad **Felix**
hoc dicis?

Confirmat dictū suū cōis obfūātia q̄ fuať in ytalīa. ⁊ fortassis in alijs p̄uitijs
vbi si hō fac⁹ fuerit de familia p̄ncipis aut ei⁹ official. nihil in diebꝫ suis soluit
de tribut⁹ de acq̄ren **Vicari⁹** Nūc dic mentē **Felix.** Et hec est
dis vl' acquisitis. alteri⁹ doctor.

silium Bartoli. et ille sic inq̄t p̄ict⁹ q̄onis talis ē. si aliq̄ possessio estimata ⁊ al-
librata in libro cōis. nunc deuenit ad aliquē clericū ex q̄cunqꝫ titulo an debeat
soluere collectas imponēdas sic sui auctores debuerūt. ad quā q̄onēz extimādā
primo oportet videre an p̄ cōe datie vl' collecte possint de iure imponi. Et vide

Tractatus

tur qd nō sine permissio principis. C. de erac. tribu. l. j. li. x. z de ercu. mu. l. Plas
cet. eo. li. Item sūū videt qd sic. C. de opp. pub. l. Dis solutio. Dico q collectā
generalē camere Fiscali applicandū nemo pōt imponere sine pmissu pncipis vt
in pall. iuribz. s3 collectā spālem vnaq3q3 ciuitas siue vniuersitas p necessitate
incūbenti imponere pōt vt dicta. l. Omnes. pro h bēm⁹ glosaz notabilē. ff. q cuius
cunq3 vniuer. l. j. §. Si nemo. in glo. sup. §. Procōsul. Scdo oportz videre an
iste collecte sint mun⁹ ordinariū vel extraordinariū. z videt q ordinariū. C. de
vaca. mu. l. vnica. S3 sūū dico. l. q sit extraordinariū. nā qd nō imponit. l.
senat⁹ p sulto: vel constitutio pncipis extraordinariū est. C. de vaca. mu. l. in ho
noribz. §. qui muneris. Nec obstant iura cōtraria. qz loquūt in p dīs puinciali
bus. vt no. in. l. Omnes. oīno secus in ytaliciis. vt no. C. sine consen. v^l reliquīs
fundū cōpara. nō pos. l. fi. His pmissis dicendū est in qōne p dicta: clericos nō
debere soluere p dictas collectas nisi in fraudē collectaz fecissent in eos dictas
possessiones transferri. et h ostendo. Nullū mun⁹ extraordinariū clericis pōt im
poni. C. de epis. z cle. l. ij. sed collecta ē mun⁹ extraordinariū. vrs. pbatum est. §.
zē. Et notate h p bū mun⁹ extraordinariū. quia in thēmate ponitur munus or
dinariū. Et vltra dicit idē doctor. Propterea licet de iure clerici teneant ad or
dinaria tributa p possessionibz q3 possident. C. de epis. z cle. l. de his. tū p cōsti
tutionē Friderici ad nullas tenent. eo. ti. auēten. Itē nulla: z ita tenet glo. ij.
dicta. l. de his. Et nota q hec constitutio Friderici sup⁹ all. est inter titulos le
gum recitata. Et item dicit idē doctor q collecta est mun⁹ qd iponit psonis p
pūmonio. s3 tale mun⁹ nō pōt iponi nisi subiectis tū. i. ciuibz z incol. ff. de mu
ne. z one. l. Rescripta. §. fi. z in textu z in glo. q exp^lse ponit exēplū in collecta. z
ibi no. ibidē. C. de anno. z tribu. l. Ruba. li. xi. sed certū est clericos nō eē subie
ctos. §. eis collecta nō pōt imponi. ppterea in qbusdā ciuitatibz est ius p mune. ff.
ad munci. l. j. in fi. et de legibz. l. ius singulare. ppterea posito q nulla lex h dice
ret: oīdo p rōnē. Certū est ad solutionē alieni debiti neminē posse pelli. C. ne
vx. p mari. l. fi. z p totū. ti. z ne fi. p pa. p totū. Sed si diceret clericos teneri
soluere collectas. iam poneret eos cogi ad solutionē alieni debiti. nam ciuitas
nō pōt iponere collectā nisi p necessitate ipsi p muni incūbenti. vrs. dixi. et non
est dubiū q ista necessitas nō nisi obligat i subditos tū. §. māifeste excludit nō
subditos. ppterea habēti honore collecta iponi nō dz. ff. d mune. z. one. l. hono
res. z ibi nota: s3 certū est clericatū maiore esse honore aliq seculari. §. zē. Illud
aut qd dixi nisi fecerit in fraudē collectaz. pbat de sacrosan. ec. l. sacrosactā. et
l. ptertu. z de epis. z cle. l. his q clericis. Sed ad id quod posset dici in p trariū
mīdendū est. Et primo ad id qd dz res debet transire cū onere suo fm q sui au
ctores tenebant. Rūdeo: istō on⁹ collectaz nō inheret rei rōne ipi⁹ rei: s3 rōne p
sone. vt dicta. l. rescripta. §. fi. et supra rāsum ē qnq3 res nō est tal p sone q ad col
lectas teneat. nec ipsa res tenebit. nec obstat. l. j. C. sine p sen. z reli. qz illa loq^r
in p dīs puincialibz tributarijs: cui⁹ tributi onus merā rē ipam respicit. secus
in ytaliciis: vt no. eo. ti. l. fi. qū predia tenent rōne p sone sepata psona: cessat sta
tutū. ff. dele. ij. l. titia seyo. §. vsuras. solu. ma. l. maritū. cū. l. seqn. facit de re. iu.
c. Prīuilegiū. li. vi. et probat hec responsio ad l^{am}. ff. de aq qti. z esti. l. j. §. p
mittitur. ppterea cū iam psonalis obligatio nō sit propter psonā clerici vt. s.
ostende quō pōt dici remanere res obligatas: nō video. ff. q mo. pig. v^l ypo. sol.
l. Itē libat. in pn. Ex p dictis itaq3 rāso **Dicarius** Et quid vltra videt
p r3 ad oīa q possent dici in p trarium. tibi dicendū nōne de

De libertate ecclesiastica

terminationi tantorum viroꝝ expedit ꝑsentiendũ. et si foret opꝑ iudicialr indicadũ.
Felix Placet qđ placeat: s; salua pace et hoꝝ doctoꝝ declaratoe: alit mibi
 videt dicendũ: et libertas est pa. vest. hec vl alia reficandũ. Appet
 enim simplicitatis mee iudicio manẽdo cũ themate cõi p dicto qđ hmõĩ collecta
 sit onꝑ reale et nõ psonale. et qđ trãseat res cũ onere suo p iura p ipos priꝑ allega
 ta ptz qđ videt expient qđ caret re: caret h onere. et qđ cõsequit illã rem ꝑseqt onꝑ
 et qui nihil habz vt medicãs nihil soluit. l. de artificio alieꝑ put ptractũ e p pri
 mũ doc. consuetũ sit aliqd soluere put seruat in vniuersitatib; ptractis. Nã ne
 mo dubitat si possessio vel pdiũ aut atriũ hoc onere gũatũ igne aut alluione
 vel illuioe seu alia causa radicitꝑ dissiparet: quondã possessor ampliꝑ h onere
 rõne illiꝑ nihil solueret. qđ res nõ e in rez natura de qđ soluebat collecta. Nõ e
 aut dubiũ si tributũ imponit capitib; vt in dieb; Augusti Octauiani impatoꝝ
 dum singuli pfitabant dando tributũ. vt Lu. ij. et idẽ tributũ xps summꝑ sacer
 dos soluebat vt ibidẽ pbat. de qđ pquirebat ppha Treñ. j. et de imu. ec. nõ minus.
 et de illo tributo bñ credo nunc clericũ et cleꝝ penitꝑ imunes. de qđ nõ. in eo. c. et
 nũc his dieb; h tributũ p capita e in forib; p terrã nrãm vbi singule psonæ siue
 sint diuites siue paupes soluunt singlos nũmos sel in septimana. et singuli iu
 dei soluunt singlos aureos regi romanoꝝ. et h e onꝑ psonale: sed ñ illõ de qđ scri
 bit in themate. Vñ nemo dubitat qđ actões qđ mouentur ptra qđcunq; psonas
 rõne huiꝑ collecte qđ soluunt de reb; imobilib; dicunt actões reales et nõ psona
 les: put cause iniuriar; et fuitutis et hmõĩ. de qđ clare Spe. d. actõib; .s. Seqt.
 .s. Sed quã vocat. Et qđ appet mibi qđ rõ dicti doc. videat multũ claudicare.
 sed fortassis sum in errore. et nunc obmissis mltis iuriũ allegationib; et iuriũ ra
 tionib; videam qđ cõcludat Spe. de illa materia pprie loqns de cle. diu. .s. ad
 huiꝑ aut articuli. et post eũ Archid. in. c. j. de imu. ec. li. vj. et Jo. an. monarcha
 iur; sciẽtie i addi. spe. nõ videt discrepare. imo nihil addendo vl minuẽdo put
 solet in suo additionũ volumine. videt approbare et tacẽdo ꝑsentire. Et pꝑ mul
 ta dic Spe. p dicit in hac forma. Alij dicũt qđ si possessio illa erat ascripta dare
 p solido et libra collectas. qđ qñq; patrimonialia munera possessiõib; inducunt
 tunc res ipsa onerata e et cũ onere suo trãsit. vñ clericus ad quã puenit p ea sol
 uere tenet. als nõ tenet clericꝑ: qđ mutata psona mutat et statꝑ rei. et de nouo nõ
 põt ad h ascribi: s; certe cũ descriptio seu estimatio qđ sit p solido vl libra nõ sit
 perpetua et certa. imo mutat et variat p varietate iminẽtiũ negotioꝝ. vt fm Ar
 chidya. in ciuitate Bononiẽ. vbi aliqñ tpe pacis in viginti annis nihil soluit
 et aliqñ tpe guerrar; qlibet mense rẽ. et sic itez fm Spe. nõ videt h onꝑ durare
 postq; res puenit ad pũlegiatã psonã. Si aut possessio illa certũ et ppetuũ cen
 sum vl tributũ d; illud cũ possessiõẽ trãsit et solui d; . Hec ille. cũ suis lauda
 bilib; vtriusq; iur; allegatõib; hic breuitatis benignitate dimittẽdis: in finem
 vt videant ibidẽ si placet. Et nũc reuertamur ad ppositũ. Si aut om̃s posses
 siones ad cleꝝ vel ad eccliam trãstate nõ trãsirent cũ onere suo: put in themate
 ecce qles seqrent incõueniẽtie. Nã videmꝑ expienter qđ p singlos dies clerici et
 religiosi emũt nouas possessiões: aut clerici vl laici fundãt nouas pbẽdas vel
 noua bñficia aut noua mōasteria: et cõparãt nouas fructuũ possessiões. et qđ sel
 acqrit: et qđ sel deo dedicatũ fuerit ampliꝑ ad hũanos vsus ñ reuertet. de re. ec.
 nõ alie. qđ p totũ. sed laici cõtinuo alienare solẽt vẽdunt et distribuũt et ipsoꝝ
 bona vix vl nunq; in eodẽ statu pmanet. si autẽ talis acquisitiõis continuatio
 durabit ad tñ tempꝑ put iam durauit a tpe Siluestri et Constatini impatoꝝ

Tractatus

qui ecclesijs et clericis possessiones distribuit. et clericos possidere voluit. vt le. et no. xij. q. i. Futura. qd factū est de āno dñi. cccij. iuxta cronicā tripartitā. et si augmētābunt et crescūt put hucusq; augmētati sunt et creuerūt. demū non erit pedis passus in mūdo qñ cler⁹ sibi reporter de illo spāles fruct⁹. q̄s demū faciet expensas et tributa p republica fidelr ereq̄nda: quis demū reformabit aut fundabit vel firmabit pontes. vias. semitas et colles p q̄s fruct⁹ clericorū et etiaz lai corū reducunt ad vsum ipsozū: q̄s demū defenderet et p̄suaret in tranq̄llitate hos q̄ sunt in labore hoīm: quis demū cōseruabit muros. menia. turres et muni menta ciuitatū vt cler⁹ cū laicis gaudeat securitate: q̄s demū faciet pacē et tran quillitatē vt cler⁹ custodiāt a fure vel latrone seu raptore: Et si dixerim⁹ q̄ pñ cipes terre teneant ad hui⁹ defensiōis munimen. vt plene no. et le. c. ij. de sup. ne. pre. li. vj. cū cōcor. S; qd faciant videam⁹ p expientia: Flā pñc q̄z pgeni tores aut pdecessores fundarūt monasteria. hī pñc p gūissima destruūt. dissī pant et dilaniāt p insolitorū sumptuū et expensarū cruciamēta et auferūt qd p̄u lerunt. et p̄fūm hī q̄ ad guardiā et custodiā ecclīaz et mōasteriorū deputati sūt prout aduocati. baliui seu p̄tores q̄ pñc p̄ ceteris sunt eorūde depopulatores S; nunc ad ppositū redeūdo. Flā hec fuit potissima destructiōis causa cleri in regno bohemiē q̄ q̄i oēs possēsiōes et terrarū portiones et partes partionū q̄si per singlōs passūs fuerūt occupate intricate et aggrauate p census: reddidit⁹ et p uent⁹ magnos l̄puos clericis seu clero debitos. Un populares demū nimis era sperati. dissimilātibz ibide baronibz et nobilibz insultarunt in clerū et religiosos quos vidim⁹ in diebz n̄ris miserabilr etulatos: expulsos et relegatos. et p h̄mōi actus terrā pñ occupatā put p̄mittit⁹ penit⁹ liberarūt et absoluerūt. Un qd seq̄ tur: si cōtinuo nos clerici acq̄suerim⁹ terre portioēs et nihil alienauerimus et rurales et ruris cultores videm⁹ minui et deficere p singlōs dies put exp̄tissime videt in mltis puinciarū locis vbi vīlle cū suis areis et possēsiōibz. agris. pratis et adhesiōibz redacte sunt in nemorū et cultarū terrarū vsus. Et nūc sincere p̄ pēdam⁹ q̄s demū reipublice ip̄ortabile tractabit et portabit on⁹: dū possēsiōnū et p̄dioz n̄ solueret collecte fruct⁹ ab antiq̄ reipublice deputat⁹: Flōne dixit. l. ij. in fi. de p̄uui. stolaz. li. xij. in publicis tributis et aduersus tales viros puincias moderatū cōgruā iurisdicōem volum⁹ obfuarī ne sub p̄teritu cōcessi p̄uilegiū flagicioz crescat auctas. vel publica vacillet vtilitas. hec ibi. et videatis cōcor. in glo. et iterū dic̄ lex in autē. de ec. ti. §. Ad hoc. Sancim⁹ oīm ecclīarū sc̄tarū et oīm venerabiliū domoz possēsiōes: neq; sordidas functiōes: neq; extraordi narias descriptiōes sustinere. tñ itineris sternēdi: aut pontiū edificij vl̄ repara tionis (si op⁹ fuerit) ad instar aliorū possessorū h̄mōi op⁹ et sc̄tas ecclīas et vene rables domos cōplere. dū sibi illa possidet ciuitate sub q̄ tale sit opus. hec ibi. Concordat. C. de sacrosan. ec. l. ad instructōes. Nec obstat l. j. et ij. C. de epi. et cle. vbi dicit⁹ q̄ elici ad collectōes nō tenent. hoc est incōsuetas et illicitas. et ibide doc. et iterū dic̄ ibide. ad sordida munera nō tenent et n̄ vexant aliq̄bz vexatiōi b⁹ in corpe et rebz et c. Flā ille nō vexat q̄ soluit iure debitū. nec ciues alic⁹ loci di cunt vexare clerū si vtunt iure suo. ff. de inuitis. §. j. et ff. de peti. here. l. Illud. j. m̄siōe. et in fi. de elec. Lū ecclīa. xij. q. j. qd debet. j. q. v. Nō sane. Flā cōstat q̄ si q̄s noceat aliq̄ ita vt auferātur ei p̄sueta cōmoda: dūmodo n̄ faciat aīo nocē di nō d̄z facere iniuriā. ff. d̄ aq̄ plu. ar. Si i eo. et ff. de dā. infec. proculus. et. xv q. j. Illud. ff. de ser. vr. pre. l. Lū in eo. xij. q. ij. c. vlt. Secus si ciues p̄dicti fa cerent aīo nocēdi. vt. ff. de re. iur. Domū. ff. d̄ dā. infec. qui vias. ff. si ser. venū.

De libertate ecclesiastica

Licut. §. Justo. Itē constat q si cler^o succedēs i bonis z reb^o imobilib^o acq^uis-
 tis de nouo p emptionē vl donationē dicūt^r successores singlāres p^{ri}ue in rez
 ad differētiā successor^u in ius vniuersal^r. vt. ff. de eden. l. quodā. §. Is aut. z. ff.
 de iureiurā. l. si in rem. z. ff. quoz legator^u. l. j. §. Illud tenendū. Vñ cōgrue d^r
 illis clericis successorib^o singlārib^o vt de re. iu. li. vj. si q^s in ius succedit alteri^o
 eo iure q ille vti debet. cū p^{ri}cor. in glo. Opponit aut de psona p^{ri}ilegiata vt ē
 cleric^o siue mlier succedēs in rē. De cl^{er}ico sat^r dictū ē. s. in. c. Nō min^o. de imu.
 ec. sed de mliere q p^{ri}ilegiata ē in dote. z tñ heres eius extrane^o nō vtitur eodez
 p^{ri}uilegio. C. de p^{ri}u. do. l. vnica. al^{is}. l. Ita. z. C. q po. in pig. ha. l. fi. §. except^r.
 Item patet in extraneo herede mariti: vt. ff. so. ma. l. maritū: z. l. se. Dicunt hic
 doctores z p^{ri}st^rim Dyn^o: aut illud erat coherēs rei z psonē et in fauore persone
 inductum. aut erat coherens rei: vel erat coherēs psonē. Nam p^{ri}mo cāu reglā
 nō pcedit: vt si p^{ri}lat^o venderet rē: sed scōo z tertio simpl^r h^z locū regula: ita vi-
 delicet vt dū ius succedit alteri^o zē. vt. ff. eo. ti. l. p^{ri}uilegia: z. l. in orōnib^o. z di-
 stinctio est plena. eo. ti. in regula p^{ri}uilegiū psonale psonaz seq^uitur z extinguit^r
 cum psona. Et cōgrue seq^uitur ibidē Nemo em pōt p^{ri} iuris trāsferre in aliūz q^s
 sibi cōpetere dinoscat. cū cōcor. in glo. z itez accessorium naturā sequi cōgruit
 p^{ri}ncipal^r: vt ibidē. et itez rationi cōgruit vt succedat i onere q substituit in bo-
 noze: cū cōcor. in glo. Itē dixim^o supra de munerib^o z onerib^o sordidis clero nō
 infligendis: vt in dicto. c. nō min^o. de imu. ec. Video tñ. z ita fuatū ē apō nos
 in bello guerra ac p^{ri}lio Thuriceñ cōtra Switeñ z cōplices q clerici mittebāt
 ad muros z menia z turres ciuitat^{is} p capitaneū. z ipsi etiā ad h^z tenebant vt le.
 et no. in iādicto. c. nō min^o. p Inno. et Hosti. Item cōstat q si clarū foret p^{ri}-
 uilegiū imunitatis z libertatis clericor^u aut lib^{er}tatis eccl^{er}astice vt nō soluerent
 collectas put p^{ri}tractum ē p doc. Patz at q postq^u p^{ri}uilegiū tendit ad inorā rez
 uocationē aut moderationē recipit a p^{ri}ncipe: vt plene le. z no. in. c. statutū. §.
 j. li. vj. de rescp. hoc videbatur in. c. Flup. de deci. vbi Listerien nimitū cupidi
 acquirebāt nouas possessiōes q^s māib^o suis colue^rt vt nō soluerēt d^{er}imas: vñ
 videns papa Innocenti^o q^urt^o q h^z tendebat ad noxā. q^u p h^z tanq^u lupi rapaces
 depredabāt parrochiales eccl^{er}ias: vñ reuocauit z voluit q de cetero de acq^uren-
 dis possessiōib^o tali nō gauderēt p^{ri}uilegio: z h^z factū ē de anno dñi. M. ccix. et
 C. de sum. tri. l. In^o claras. §. Dēs p^{ri}o. Blosa dic^r q mōachi qñq^u sūt lupi rapa-
 ces. et bñ dicit z forte sil^r tales sunt frēs mendicātes sup rapina se fundantes.
 Sz nūc ad p^{ri}posituz redeam^o. vñ posito put ab aliq^uo cōcedit^r q cler^o put p^{ri}es-
 mittit clarū h^zet p^{ri}uilegiū. nullū p^{ri}cedēs vl recipiēs obstaculū. sz q^u de cetero
 tendit ad noxā: put p^{ri}mittitur vt merito veniret reuocādūz aut clarū moderan-
 dum: aut nccitas q legē nō h^z: vt le. z no. de iureiu. Querelā: aut p ei^o q^u opoz-
 ter fieri venit interptandūz cū necessitas sit m^{er}g^{ra} rez. C. de epif. z cle. l. Om^{is}.
 in fi. et nccitas fac^r licitū q^u al^{is} nō ē licituz: vt de re. iu. nō est. vt vicz inopia vl
 pāuptas seu destructio ciuium vl ciuitat^{is} vel munimētoz ei^o. Sz ad opiniōis
 mee corroboratiōē audiat^r aliā qōnē duduz morā p Jo. an. in addi. Spe. de
 feudis. §. Quoniam. §. xl. queritur: sic intonantē. Quidam clericus tenēs rem
 in emphiteosim a dño temporali habenti plenum dominiū in loco vbi erat em-
 phiteosis: qui damnat^r per suum ep^um pro graui crimine p quo episcopus bo-
 na illius episcopatuū applicauit. Domin^o autē tempalis dicebat illa ad se spe-
 ctare pro episcopo allegabatur q res sequebatur cōditionē persone. sed dñs di-
 cit q nō psonarūz sed rerū habeatur cōsideratio in indictionib^o. z q psonā res

Tractatus

sequatur: et pro utraque parte quo ad duas columnas sunt copiosissime allegationes et rationes et rationum opiniones introducte. Et concludit per dominum quod duplex ius habet: scilicet iurisdictionem territorii et directum dominium rei emphiteotice. et sic duo ipsi domini vincula vincunt unicum episcopus quod habebat in persona. Et sic ad propositum et patenter videmus quantum operatur onus quod inheret rebus. et taliter quod habent clericum privilegium clericale et ecclesiastice libertatis indultum res suas defendere non poterant quantum transiret cum onere suo unde venerant: et transiendo reuerse sunt ad dominum temporalem.

Vicarius Audiuimus motiua discrepando precedentia: sed quod **Felix** tu concludis in prescripti thesauri laicali prudentia.

Dico non ego: sed illi quos predicti venerabiliter nominando: clerici de predictis et possessionibus que priusque puerint ad eum soluebant collectam: iterum in nomine domini soluant.

Vicarius Or ben. deliberabimus cui adhibebimus. sed de principali: videlicet de ecclesiastice libertatis emunitate non dubitanti sumus.

Felix Ad instar cuiusdam cardinalis legati per Bonifacium octauum ad visitandum regem Sicilie directi quem extinctum reperit infirmitate. vngam? inquit sibi plantas ut videamur aliquid fecisse. Recitat Roffredus in h. ti. quod ipsas videlicet immunitate leges scribunt per i. canones p. e. ut patet. ff. de iure iur. in rubricis et ibidem. l. i. Item. C. de imm. nemi concedenda. li. x. Reperio tamen in multis voluminibus de immunitate in antiquis et nouis iuribus: et presertim in. c. ult. eo. ti. Sed Roff. et Favien. scribunt emunitatem dicendo quod emunitas dicitur ab eo quod est extra: et munia quasi extra munia et munia. non enim subiit ecclesia sordida mueria: ut calcis coquende aree ne fodiente. sed ab hijs tam ecclesie quam ipsorum predicta et mancipia siue rustici eorum exempti sunt. et uxores et liberi clericorum tanquam clerici ab hominum muneribus sunt exempti. ut dicit lex imperial. C. de epi. et cle. l. ij. Item eorum coloni: ut. xcij. di. iudicati. et hic praeter Roff. si episcopus et clericus tantam necessitatem et utilitatem inspererint ut absque ulla coactione ad releuandas communes utilitates ubi laicorum non suppetunt facultates: subsidia per ecclesias estimet perferenda. ut eo. ti. non eo minus. repim? etiam immunitatem. Ecce. vi. ubi dicitur. Nec enim eris in vno immunis. et ibidem. c. xj. et si diues fueris: non eris immunis a delicto. Item Hieronimus. xxv. Vos quasi innocentes immunes eritis. Redit autem in idem ut dicam? immunitas ecclesiastica seu emunitas ecclesiastica vel libertas ecclesiastica: aut privilegium ecclesiasticum vel prerogativa ecclesiastica: aut exemptio ecclesiastica. et totum refert ad ecclesiam et personas eius put praetextum est.

Vicarius Tu refers de ecclesia et eius immunitatis libertate. sed quia ecclesia multipliciter dicitur: ut le. et no. i. c. ult. ne ple. vi. suas. quia videlicet dicitur ecclesia malignantium. Item dicitur ecclesia collectio fidelium. Item dicitur ecclesia murorum ambitus. Item dicitur ecclesia corpus christi. item ecclesia: prelatura ipsius ecclesie. item dicitur ecclesia ipse oblationes ecclesiastice puenientes occasione ecclesie. Item Archiepiscopus. de pse. ec. vl. al. c. vno. li. vi. dicit quod etiam ecclesia non consecrata dicitur ecclesia. Item ecclesia aliquando dicitur oratorium: sed praeter dum fuerit consecrata: sed autem dicitur basilica. Item ecclesia dicitur domus orationis. Aliquando dicitur templum. Aliquando tabernaculum. Aliquando domus dei. Et hec omnia ibidem clarissime probantur per suos utriusque iuris allegationes quos per te videre poteris: breuitatis brevitate hic obmittendas. Dic igitur quod sunt iste ecclesie quae gaudent predicta ecclesia.

Felix Roff. ubi. s. et post ipsum iohannem. An. in addi. (scilicet libtatis munimier Spe. eo. ti. sup Rubr. dicit quod ecclesia secundum diversas eius significationes diversas habet immunitatis prerogativas. Primo inquantum ecclesia est collectio reglarum siue secularium clericorum ad seruendum deo. et his adaptat immunitatum libertates. Secundo inquantum est collectio fidelium. et de hac se expedit dicens: quod habet illos le

*Supra in sibi. p. la
sed ut dicitur f. r. p. p.
videtur*

De libertate eccle.

gitimos actus q̄ sunt hereticis et infidelibus interdicti. all. l. iij. C. de here. et manich. Tertio vocam^r ecclesiā huic dat decē immunitates. ad tres p̄mas all. C. de sacrosan. eccl. l. nemo. j. et nemo. ij. immediate seq̄n. que volūt q̄ null⁹ (maxie laic⁹) ibidē sepeliat Scđo q̄ nō vēdat Tertio q̄ null⁹ ibi habitet. Et ibidē notat q̄ r̄to q̄ nullo titulo alienet in autētica de alie. emphi. §. et q̄nq̄. coll. ix. Quinto q̄ in ea manumissus habet pro manumisso coram iudice. C. de his q̄ in eccle. rē. l. j. et. ij. Sexto q̄ turbans officiū in ea: capite punit. C. de his q̄ ad eccl. p̄fu. l. Domician⁹ Septimo q̄ ad eā fugientes securi sunt iuxta distinctionem decre. inter alia. eo. ti. Octavo q̄ in ea nō debēt agitari cause ciuiles v^l crimiales eo. ti. Eum ecclia. et. c. Decet. li. vi. Pono q̄ seculares iudices v^l ministri nō debēt hospitari vel placita tenere in domib⁹ ecclesiar⁹ sed in locis publicis: vt eo. ti. c. j. Si autē ecclia tpe guerraz put factū est in p̄lio Thuriceñ de āno dñi M. cccc. xliij. et seq̄ntib⁹ fuerit p̄ parrochiaos aut incolas incastellata: id est tanq̄ castrū munitionib⁹ et defensionib⁹ fulcita. Dicit Henric⁹ boijch in. c. Lū ecclia: et In nocēti⁹ p̄cordat ibidē q̄ si incastellātes hñt malā cām: emunitas ecclie ipsos nō defendit. sed si ad ipsam fugiāt christiani s̄ infideles vel als boni s̄ males pōt incastellari et immunitas ecclie d̄z fuari. sed si q̄s offendit d̄ ecclia s̄ iusticiā: incastellatio est illicita vt colligit ibidem per eosdem et p̄ iura p̄ ipsos allegata.

Vicari⁹ Dixisti supra q̄ ecclia sit collectio fidelium: h̄z ne tal⁹ ecclia libat^r et auctis eccliaſtice puilegiū p̄ter id qd̄ introductū ē p̄ Roff⁹

Felix. Utiq̄ sic. Nam magna solēnitate d̄r ecclesiā fore fidelium collectio nem: vt d̄ p̄se. dis. j. Ecclia. que et fuit mox post xpi passionem et si gnat sacroz p̄cilioz vniuersaliū p̄gregatōez. vt pbat. xv. di. sicut. i. fi. Un legif Act. xv. q̄ a apli et seniores cōuenerunt ad declarandū de circūcisione nō faci endā. Item Actū. x. Paulus puocauit eccliam in figura cōcilij vniuersali. vbi dixit int̄ cetera Attendite vob et vniuerso gregi in q̄s vos spūscūs posuit rege re eccliam dei. i. xp̄ifideles. de q̄ ecclia dictū est Petro Et sup hanc petrā edifi cabo ecclesiā meam Math. xvj. Hec igif est ecclia que magne libertatis proga tiua nouo iure edito in p̄cilio Constantiē in eodez spūsancto vniuersali p̄gre gato: deposuit summū pōtificē vicz iohannē papam. xxiij. de āno dñi M. cccc. xv. die. xxix. mensis Maij. Item eadē ecclia cū summo pontifice vicz innocētiō q̄rto deposuit Fridericū impatorē de ducib⁹ Suenie p̄creatū de āno dñi M. cc. xlv. vt ptz de re iudi. ad aplice. li. vj. Itē ecclia id est summ⁹ pontifex Zacha rias cū clero suo deposuit de regno Francoz q̄ inutilis erat regē Carolomānū et loco suo instituit Pipinū p̄rem Caroli magni ipator⁹ Item francigenas no biles et vasallos regni a iuramēto fedelitat⁹ q̄ primo regi fuerāt obligati penit⁹ absoluit. de quo. xv. q. vj. Alius Item et acta sunt hec de anno dñi. dclxviij. sic videm⁹ q̄ ea q̄ p papā fiunt p̄ ecclesiā dicunt^r facta. et s̄ ex eius libertat⁹ et emu nitatis prerogatiua. et hec nō solū ea q̄ sunt laicis phibita et mere sūt spiritual⁹ auctis vt excomunicatio interdictū suspensio rē. sed etiam alia potest ex illa li bertate que principibus t̄palib⁹ et iudicibus secularib⁹ sunt cōia et legib⁹ p̄cessa Un dicim⁹ q̄ ecclia deportat in exiliū. de calū. c. j. quod ibidē Gregorius fieri decrenit. Item ecclia incarcerat et relegat. vt legif et no. xliij. q. vj. Attēdendū. et iste canon fuit lex imperialis. vt patet. xvj. q. j. §. Nouarum. item ecclia diffi dare potest. vt de homic. Pro humani. libro. vj. de pe. felicis. eodē li. Itē ecclia decalyat. i. in penā pilos et vestes ante et retro decidit. vt. xxxij. q. j. De benedi cto. Et no. Hostiē de forti. c. j. in fine. et in sum. Jo. li. i. ti. xi. q. penlt. Itē ecclia

Tractatus

clesia iudicem secularē priuat rebus et sua dignitate. *xi. q. i.* Nullus epus. et in
 glosa vlt. Item ecclia cogit iudicē secularē ad suādum canones et suas senten-
 tias. de in iu. Licet. *li. vi.* de excep. Cū quidā. de sen. ex. Decernim⁹. Itē ecclia
 infert infamiā: vt. *xxij. q. iij.* Attendendū. et in glo. Itē ecclia puat laicos offi-
 cio notarie. de pe. felicis. *s. j. li. vi.* Itē ecclia in casib⁹ iudicat iudeos. vt no. de
 iudeis. Iudei. *ij.* et p indirectū eos excoīcat: vt de vsu. p. miserabilē. et cōpescit
 eos si p nram fidē dogmatizāt: vt le. et no. in Cle. vnica. de vsu. in glo. penulti.
 Item ecclia dat coadiutorē regib⁹. de sup. ne. p. *li. vi.* Brandi. Itē ecclia reno-
 cat sententiā iudicis secularis: et abolere p̄t infamiā per eundē iudicē irrogatā.
xxj. q. i. Ecclesia. et ibidē in glo. et Archid. de re iudi. Pastoralis. in Cle. Item
 ecclia puat dignitate seculari palatinū. vt. *xxxij. q. v.* p̄ceptum. Est autē pala-
 tinus officialis impatoris qui curā gerit p̄cipuā: vt missis notarijs suis negli-
 gentiā arguet in iudicijs. de quo. C. de pala. sacra. latra. *l. j.* et ibidem in glo. *j.*
 plenius. Item ecclia exponit et p̄scribit et publicat bona laicor⁹. *lxij. di.* Adria-
 nus. *ij.* de homici. Pro humani. *li. vi.* *xxij. q. iij.* Quisquis. per Archid. Item
 ecclia virgis verberat. *v. q. v.* Illi qui. et ibidem glo. et Archi. *xxij. q. v. c. j.* et
q. vj. c. j. Item ecclia questionib⁹ per torturā subijcit. ibidem. Item ecclia lin-
 guam delatori falso copulat. id est amputat. sed doct. exponūt q̄ mandat fieri
 per insticiā: id est dum episcop⁹ qui habet vtrūq; gladiū: vt Herbipoleñ. man-
 dat seruari leges. Ita p̄posit⁹ Thuriceñ habet vtrūq; iudiciū. et ita no. *v. q.*
vj. Delatori. ex quo ecclia nō effundit sanguinē: nec inducit vltimū supplicii.
 ne cle. vlt. mo. Sententiā. Itē ecclia nō tm̄ in rebo terre s; etiā alijs principib⁹
 et ceteris laicis rōne pcti et excessuū mādator⁹ ecclie h; correctōis et emēdationis
 libertatē: et auctoritatis emunitatē: vt de iudi. Flouit. et p̄stū in his q̄ spectant
 ad pacē reformationē. vt. *xc. dis. p. to. xi. q. j.* Quicūq; *ij. q. vj.* Dis opp̄ssus. et h
 indistincte. Nam sicut dñi est terra et plenitudo eius. sic eius vicarij potestas.
 et hec est ecclia put p̄tractū est et eius potestas nō est limitata territorio: nec cer-
 tis personis. nec est dictū Petro principi apostolor⁹: pasce has oues vel illas.
 sed indistincte suam iurisdictionē cuilibet reseruat. *xi. q. j.* Peruenit. et sicut p̄-
 tactum est q̄ ecclia siue papa qui est caput ecclie potest deponere reges et im-
 peratores. vt. *xy. q. vj.* Alius. et. c. Juratos. de re iudi. Ad aplice. *li. vi.* q̄ mltro
 magis pōt ponere falcem in messem alienā: et subuenire cuilibet opp̄ssō p̄ ptatem
 temporalē: et p̄sertim religiosi et miserabilib⁹ psonis: et vt talib⁹ etiā def̄ tutor
Vicari⁹ et curator: vt no. Jo. mo. in. c. Brandi. de sup. ne. pre. *li. vi.*
 Tu nō ponis custodiā ori tuo: quia nimīū excedis ad exaltan-
 dum eccliaſtice libertatis priuilegiū: prout fraticelli minores insultāt cū sancto
 Francisco. Audiam⁹ quid dicat sanctus Aug⁹. put habet. *vij. dis.* Quo iure.
 vbi dicit textus Quo iure defendis villas ecclie: diuino vlt̄ hūano: diuinū ius
 in scripturis diuis hēm⁹. hūanū in legib⁹ regū. vnusq;sq; possidet qd̄ possidet.
 Et infra. Iura aut̄ humana: iura impatoris sunt. Quare? Quia ipsa iura hūa-
 na p̄ impatorē et reges seculi d̄s distribuit generi hūano. Itē tolle iura ipatoris
 et d̄s audeat dicere: hec villa mea est: me⁹ est iste finis et c. facit ad h. *xyj. dis.* Si
 impator. *xi. q. iij.* Qui resistit. Itē in. c. Cū ad vez. dicta *dis. xcvi.* dicit Nico-
 laus papa: cum ad verum ventū est vltra sibi: nec impator iura pontificatus
 arripiat. nec pontifex iura impator⁹ vsurpet: id est potestātē: et hic est magnus
 argumentū q̄ ptates sunt diuise. et q̄ impator nō h; gladium a papa. ea. *dis.*
 In scripturis. et. c. Duo. et. c. Si impator. et. *xcij. dist. c.* Legimus.

De liber. eccl.

Felix. Habem⁹ glo. magistralē de illa matia p^{re}loquentē in dicto. c. quo
iure ponens duas solutiones. sed secunda clario^r vbi dicit q^d stric
te ius diuinū sumitur pro iure canōico. sed hic ius canonicū comprehendit sub
iure humano. et ita clarum est q^d ista iura iam allegata non sunt contra libertatē

Vicarius Supra notanter de clericorū et (tis ecclⁱastice p^{ri}uilegia.
liberis protulisti: et ipsos libertatis ecclⁱastice p^{ri}uilegio in
uanum penitus decorasti. cum nō sit de iuris nec facti rigoris v^l equitatis ob
seruantia q^d talis emunitatis inueniat in ipsis p^{ro}gatiua. imo clericorū et mu
lierum cohabitatiōis p^{re}sumptio penitus reperitur. imo detestabil^r de iure p^{ro}
hibita. vt le. et no. de coha. cle. et mu. quasi per totum.

Felix. Venerabilis pater nō sit vobis nanū Justiniani imperatoris sacra
tissimi dictū. C. de epis. et cle. tam magnanimit^r p^{ro}mulgatū. vbi p^{ri}mo p^{ro}ut p^{re}ta
ctum est in rubro dicit de nuptijs clericorū vetitis seu p^{ro}missis. et cōsequēter ibi
dem. l. ij. circa fi. omnib⁹ clericis hui⁹ p^{ro}gatiua succurrat videlicet emunitatis
p^{re}tactae. vt cōiungia clericorū ac liberi quoq^{ue} ministeria. id est mares et femie. eo⁹

Vicari r^ungs etiā filij imunes ab hui⁹ sp^{er} munerib⁹ p^{re}seuerēt. Nec ille.
Distingue t^{em}p^{or}a et p^{ro}cordabit scriptura. ij. q. i. Si peccauerit. et sic
variant t^{em}p^{or}a: variant et iura. xix. dis. c. i. et ij. lxxij. dis. s. Vex. et c. seq^uenti. Unde
hec lex data est in ciuitate Constantinopolitana. in qua p^{ro}tunc et modo inter
omnes orientales clerici reuerenter habebant liberos et vxores et nihil ad nos
de his qui foris sunt. de diuor. Gaudem⁹. ritum q^{ui} n^{ost}rum teneam⁹ firmiter.

Felix O p^{ro} p^{ro}reuerēde fortassis est p^{ro}phetia p^{ro} vos et alios clⁱcicos mⁱme sper
nenda. Nam vidi et audiui peritiorū et seniorū imo deuotiorū et reli
giosorū mature deliberatiōis motiua in concilio Basiliē diligēt^r auizando in
deputatiōe reformatiōis deducta. q^{ui} ois etas ab adolescentia prona est ad ma
lum. xij. q. i. Omis etas. et dic^{it} lex in autē. de mona. coll. j. q^{ui} humana natura la
bilis est ad delicta. et videt^r in exp^{er}ientia q^{ui} quondā hominēs fortiores erāt in na
tura et habebant corpora robustiora. vt p^{ro}bant veteris testamētⁱ volumia. et insup^{er}
q^{ui} naturale ius est cōmune omniū nationū. eo q^{ui} instinc^t nature nō cōstitutiōe
aliq^{ui} habeat: vt viri et femie cōiunctio. liberorū successio et c. i. dis. Jus naturale
Et d^{omi}n^{us} in paradiso dixit. Crescite et m^{ul}tiplicamini. Gen. i. et h^{oc} op^{er} naturalissimū
videlicet generare sibi simile: vt dic^{it} p^{ro}ph^{eta}s. Durauit ab origⁱne m^{un}di p^{ro} oēs natōes
et hoīum status vsq^{ue} ad Calixtū papā: qui p^{ri}m^o clericis a subdiaconat^u ordine
vsq^{ue} ad sup^{er}iores inclusiue int^{er}didit vxores. vtz. xxvij. di. Presbyter. et hic Cali
xtus natione Roman^{us}: et sedit annis q^{ui}ng^uis. diebus. x. et martyrio coronatus de
anno d^{omi}nⁱ. cc. xxiij. et hunc Calixtū sequebat^r Justinian^{us} imperator et elect^{us} de
anno d^{omi}nⁱ. ccc. xvj. His igitur oib⁹ et singulis sincere per dictos venerabiles vi
ros cōsideratis et diligēt^r informati de p^{re}sentiū clericorum statibus vn^{iu}ersis.
et igit^r p^{ro} reipublice et p^{ro}uater cōmodo patēt^r felicissimo cōsulue^{re} statuendum
et firmit^r decretandū: vt occidentales clerici ad instar orientalium p^{ro}p^{ri}is gau
derent vxorib⁹ nē abuterent^r alienis. Itē scdo q^{ui} nemo de cetero fundaret noua
b^{en}eficia aut monachorū seu religiosorū monasteria. sed q^{ui} antiq^{ui} restaurent^r loca
pia. de qua materia nup^{er} copiosam feci collationē que intitulat^r de nouis b^{en}efi
cijs et officijs nō instituedis. Et fauore igit^r speram⁹ benigno q^{ui} hec duo p^{re}dicta
et p^{re}st^{it}um de clericorū in sacris ordib⁹ cōstituto^{rum} cōiungio in p^{ro}p^{ri}o generali aut
yconomico sup^{er}uēturō p^{ro}cilio decretent^r edicto publico. Nam indeis baptizadis
fuit fauorabil^r p^{ro}cessus i p^{ro}cilio sup^{er}dicto. vt vtant^r reb⁹ p^{ro} vsurariū rabiē conque^{re}

Tractatus

fitis cum certo tamen discretiōis modulo. et hoc lege veteri fuit phibitum. sed illō videlicet cōiugiū lege diuina et naturali semp vsq; ad prāctū temp⁹ fuit laudabil^r pmissum. Itē hoc vsuraz nephas pñic put extūc lege diuina fuit de testatum. sed illud nō diuina sed hūana constitutiōe nobis videt indictum.

Vicarius Placet q; fiat. sed canis tuis obstantib; putam⁹ q; tibi nō pficiat. Sed vltra pcedam⁹. Constat q; ante chriſtianissimū Conſtātinū impatorū magni tempa clericū nō fuerunt nec ecclesijs aut ecclia rū ministerijs bona tpalia pſertim imobilia libere cōcessa. et ptunc ipsoz exilis erat nūer⁹ et rarus. et iō deo et hoib; fuit carus. xciij. di. Legim⁹. in fi. et nūc sup arenā maris et stellas celi videt multiplicat⁹. vñ pñic legi⁹ et no. xxiij. di. Tales. q; mltitudo clericoz et sacerdotū fac eos cōtemptibiles. et pſertim dū litteratura morib; et vita sunt vacillantes. mltitudo facit ipsos mag⁹ viles. vt. xciij. di. Legim⁹. Vñ scptuz ē q; multitudo canonib; et legib; est inimica. de pben. quia intantū. et multitudo onerosa nihil habet honesti. in auten. de referen. in fine.

Felix Benedicitis et supra tetigi q; tot et tāta sunt clericoz et religiosoz stipendia in terre finib; hincinde pstituta. q; vnacū clericis et religiosis sunt plebeis et popularib; et pſertim terre cultorib; multū onerosa. et conſeqnt ecclesiastice imunitat⁹ et libtatis vilipēdunt pūilegia. attū si temeritat⁹ audacia ptensoz clericoz ordinari ad sacros ordines festinantū p ingeniū sagacitatis et rigore examinis ordinariorū nō impediret. mltō mag⁹ mund⁹ p clerū inuicē ſuaret. et imunitat⁹ ecclesiastice progatua frequē⁹ ptaminaret. Et aliud mōſtruosum qd diligēter cōsideraui. ſilr obuiat mltitudini clicoz. Nam dicit Iſid. ethi. xij. c. iij. d. basilisco q; cuncta vinētia visu solo pimit. attū mustele sagacitas ipm ipune audēter occidit. et igi⁹ nihil em inq̄t parens ille rerum sine remedio cōstituit. et sic Plini⁹ dic de lupina q; sex vel octo cattulos ſiml parit. et agnella duos vl tres pariēdo pducit. ecce mira dei dispositione infiniti gre⁹ ges agnoz tā fructuose deducunt et lupoz mltitudies: q; nocine hūane creatu re mirabil^r diſpgunt et nō in tris nisi pauci respectu agnelloz videbunt. et sic ad ppositum. ecce q̄t p ſinglas ānoz q̄rtas p oēs epatus turme creant et ordinātur sacerdotū. et vt loqr de notiori vicz de dyoceſi Conſtantiē vbi estimatiōe cōi per annū ducenti vel q̄ſi pmouētur pſbyteri et nō mortes tā frequē eoz ſz ordines sunt notissimi ſz ſummi pentis clemētia. aut dyabol⁹ pmiſſiōe ſua lupos et sacerdotes tal^r diſſipat et ſegregat q; multitudinis ſarcina p̄lo nō noceat. Nā si ſicut agnelli pſeuerāter fructificaret. et fetus ſuos p orbem dilatarent: omnes ruſticoz cetus ad alendū lupos et sacerdotes nō ſufficerēt: ſz radicatus deſolati deſicerēt. et hic patēter cōcernitis in practica q; multitudo ſit oneroſa: put pra ctum ē in theorice tra

Vicari⁹ Scis q; nihil est actum duz ſupeſt ali⁹ ditionis probatura. qd agendū. vñ. q. j. illud. Vñ notāter dixiſti eccliam fore collectōez fidelū. quot ſ fideles faciūt h⁹ ecclie collegium?

Felix Videm⁹ q; ecclia fidei nre in q̄ fideles ſum⁹ añ aploz cōgregatōz ſtabit in ſolo xp̄o. pñter in ipſo et aplis ſuis et alijs diſcipulis ſz inſtante chriſti pſecutiōe: et veniēte turba iudeoz cū traditore: relicto chriſto ſugierunt omēs. quo mortuo ecclesia remāſit apd ſolā beatissimā p̄ginē mariā: p ut dicit lex impialis q; ius collegij vel pñctus aut cōgregatōis ceteris mortuis ſtat in vno ſolo. qd cuiuſq; vnuer. no. Sic. ſ. vlt. ſz reſurgēte dño cōgregata ē ecclesia cum p̄gine Maria. De hac ecclia d^r Act. ix. q; conuerſo Paulo ecclesia quidē p totā Judeā et galileā et ſamariā habebat pacē: et edificabat id est am⁹

pliabatur. Item ampliata taliter ecclesia misit Herodes rex man⁹ vt affligeret quosdā de ecclesia. occidit aut iacobū zc. Act. xij. in prin. Item capto Petro: oratio fiebat sine intermissiōe ab ecclesia p co. ibidem. Itē dū creuit nūc⁹ fidelium eccleie per singulas ecclesias ipsi p̄sbyteros ordinabāt. id est p singulas congregationes fidelium. Act. xij. Itē Act. xvj. dicit. Et eccleie quidē p̄firmabantur sū de z abūdabāt numero quotidie. Item Act. xix. scribit. q̄ crescente ecclesia ipsa erat cōfusa. et p̄les nesciebāt qua ex causa puenissent. videlz fideles. Itē Act. xx. dixit Paulus ad fideles. Attendite vobis et vniuerso gregi: in quo vos sp̄s ritussanc⁹ posuit ep̄os regere eccliam dei quā acq̄siuit sanguine suo zc. Itē paulus scripsit eccleie dei q̄ fuit Corinthi. i. ibidē fidelium cōgregationi. j. Corinth. j. Item eisdē scripsit dicendo. et vos eccliaz dei cōtemnitis. id est pgregationes. ibidem. c. xj. Item idē scripsit illis dicendo. Doceo vos sic in omibz eccliaz doceo. ibidē. c. xiiij. Itē ibidē dicit d̄ seip̄o. qz p̄secut⁹ sū eccliaz dei. ibidē. c. xv. Itē idē. ij. Cor. xj. dixit fidelibz. Alias ecclias expoliaui accipiens stipendiū ad ministeriū x̄m. item idē ibidē in fine dicit. in ieiunijs multis z frigore zc. sollicitudo mea est oīm eccliaz. item idē ad Gall. ij. dixit. Erā ignot⁹ facie eccliaz indee q̄ erāt in christo. item idē ad Phil. iij. z dixit ad eos. Scitis autē zc. q̄ profect⁹ sum a macedonia nulla mihi ecclesia cōmunicauit. itē idē ad Ephe. j. ait de x̄po Et ip̄m dedit caput sup oēm eccliam. item idē ibidē. c. iij. vt innorescat p̄ncipibus ac p̄ratis in celestibz p eccliam multiformis sapie dei. item ibidē. c. vi. Sic vir caput ē mulieris. sic x̄ps caput ē eccleie. Itē ad Col. j. dixit. et ipse videlz x̄ps est caput corp̄is eccleie q̄ est p̄ncipiū primogenit⁹ zc. Itē ibidē in eodē. qui nūc gaudeo zc. z adimpleo ea q̄ desunt passionū x̄pi in carne mea p corpe eius qd est ecclesia. item idē. j. Thef. ij. Imitatores facti estis. z fr̄s eccliaz dei zc. Itē idem ad Thi. iij. Si q̄s aut domui sue p̄esse nescit. quō ecclie dei diligentiam habebit: item ibidē. c. iij. in domo dei p̄uersari q̄ est ecclesia dei. item ibidē. c. v. si quis fidel. vel si qua fidelis hz viduas subministret illis z nō gnet ecclesia. Itē idē ad Heb. xij. multoz milia angeloz frequētiā z eccliam p̄mituozum zc. item Jaco. v. infirmat quis in vob inducat p̄sbyteros ecclie z orent sup eum. Item. j. Pe. v. Salutat vos ecclesia q̄ est in babylonia zc. In his oibz scripturis et in Apocalipsi multipl̄r ecclesia sumit⁹ p fidelium pgregationē. Vñ dicit io. an. in addi. spe. sup Rub̄. de clan. despon. q̄ illud m̄rimoniū qd p̄bit in p̄ntia plurimū fidelium d̄ p̄ctū in facie eccleie. Sūt aut duo p̄les vt dicit reg. iur̄. pluralis locutio duoz nūero p̄tenta ē. li. vj. Sumit aut illa facies eccleie ab innocētio papa tertio origināl⁹ viro mire innocētie z sciētie q̄ etiā cōposuit libz de miseria cōditionis hūane. z p̄re ceterz ipsi⁹ sunt p̄les decretaliū epl̄e. z scripsit illa p̄ba vicz in facie eccleie: in decre. p̄stituit⁹. de p̄uer. diu. in pn. z nō recordor me in alijs tribus legisse. vt̄mur tū ip̄is in scripturaz volumibz z f̄monū collatōibz cōmuni⁹ Dicant⁹ n̄ssime. Scribit aut in p̄spectu eccleie de clan. despo. c. ij. z. iij. Hec nihil ad intētiōis n̄re principal⁹ motiū. s̄z yltra procedas differēdo p̄positū. Nā p̄stat q̄ x̄pi fidelium p̄cessit a indea. vt. xxxij. q. iij. Recurrat. nunc restat vt coḡscam⁹ vñ p̄cesserit. z quō indeoz ecclesia zc. **Felix** Hoc solutiōis iudiciū. soluebat doctor gentium. ad Gal. c. iij. q̄ ait. Sicut abraam credidit deo: z reputatū ē ei ad iusticiā. cognoscite ergo qz qui ex fide sunt: ibi sunt filij Abrae. prouidēs autem scriptura quia ex fide iustificat gentes deus: pronunciauit Abrae: quia benedicentur in te om̄es gentes. Hec ille. Vñ om̄es qui credebāt fideliter in deū Abrae z deum ysaac et deum Ja-

Tractat'

cob in ecclesia dei numerati sunt. et igitur dixit populus israel ad Moysen et Aaron
 Nume. xx. in pn. Cur eduxistis ecclesiam dei in solitudinem: ut et nos et iumenta no-
 stra morerentur. Item Deut. xxiij. Non intrabit eunuchus amputatis testiculis
 ecclesiam dei: non ingredietur manser. hoc est scorto nat' in ecclesiam dei. s; hic ecclesia
 capit p tabernaculo in q fuisse et ministrare non poterat. t Jez iudic. xx. scribitur
 q de filiis isrl in ecclesiam populi dei conuenerunt qdraginta milia peditu pugna-
 torum. Item. j. Re. xviij. dixit David aduersus Holiā. nouerit ois ecclesia q non
 in gladio nec in hasta saluat dñs. item. iij. Re. viij. Stabat salomon et benedi-
 xit omi ecclesie israel. omnis em ecclesia isrl stabat corā eo. Item. j. Paralip. xxi. di-
 xit david ad pplm isrl. Benedicite dño deo nro: et bñdixit ois ecclesia dño deo
 patrū suor. item. iij. Paralip. viij. Fecit salomō solēnitatē in tpe illo septē dieb;
 et omis isrl cum eo ecclesia magna valde. Jtez iudith. viij. Dū ppl's isrl gūaret
 per Holoferne: fact' ē fletus et ululatus magn' in ecclesia. Jtē ps. xxi. dixit David
 ad dñm. Apud te laus mea in ecclesia magna. Et ibidē dixit. In medio ecclesie lau-
 dabo te. Item ps. xxv. Odiui ecclesiam malignantiū. item ps. xxxij. Cōfitebor ti
 bi in ecclesia magna. et. xxxix. Annūciaui iusticiā tuā in ecclesia mag. et. lxxv. In ec-
 clesijs bñdicā dño. Et. lxxxviij. ethan eзраite. Cōfitebunt celi mirabilia tua do-
 mine. et em pitarē tuā in ecclesia scōz. item ps. cvj. dixit David de dño et exal-
 tent eū in ecclesia pleb. et. cxlix. Laus ei' in ecclesia scōz. item p'roner. v. Pene fui
 in oī malo in medio ecclesie et sinagoge. Jtē Eccl. iij. dixit iesus sydrach. Filij sa-
 piētie ecclesia iustoz et natio illoz obediētia. Jtē idē ibidē. c. xv. dixit de iusto.
 Exaltabit illū apud p'rios suos. et in medio ecclesie apuit os ei'. item ibidē. xxi.
 Os prudentis qrit in ecclesia. et p'ba illi' cogitabūt in cordib; suis. Et ibidē. c.
 xxxi. Dicit de iusto Et elemosinas illi' enarrabit ois ecclesia. item idē ibidē. c. xxx
 viij. dic de mal. Unusquisq; in arte sua sapiēs est zc. et in ecclesia non trāsiliet.
 Et ibidē de bonis. et laudē eozum nūciat omis ecclesia. Item Tref. j. Vidit gen-
 tes igressas ad sanctuariū suū d qbo p'cepas ne intraret ecclesia tuā. Jtē iobē
 ij. dixit p'pha ad pplz israel. Sanctificate ieiuniū: vocate cetū: congregate po-
 pulū. sanctificate ecclesiam. Item. j. Bacha. iij. Congregauit iudas gregatio-
 nē filioz fidelū et ecclesiarū secum et ait zc. Et ibidē. c. v. vbi dicit et puenit ec-
 clesia magna ad cogitan- **Vicarius** Audiuimus ecclesie nomen in
 dū qd faciendum foret. vtroq; testō venerabilr diuul-
 gatū. scim' q antiq cū noua multū discrepat. est aut ne modus q vna cū alia
 concordat ut nomis appel- **Felix** Dicit phus. q ignorātes p'tutes voca-
 latio mag' fructuosa fiat: buloz: de facili paloizant. Unde dicit
 ysid. ethi. li. viij. c. j. q hec nomia ecclesia et sinagoga sunt greca. et p'mū cōuo-
 catio et scōm gregatio appellanē. et añ xpi aduentuz et in dieb' suis ecclesie fi-
 deliū collectiones dicebant. et in vtraq; ecclesia malignantiū nō est ecclesia: sicut so-
 cietas latronū et maloz et rerum ihonestarū dicit fore nulla. ut dic lex. nō pre-
 mittendū. ff. Pro socio. Improprie tñ dicim' q ecclesia et societas est int' mali-
Vicari Habuit ne testamti ve- (gnātes. de q le. et no. xxij. q. j. c. vlt.
 ter' ecclesia alicui' ecclesiastice librat' aut imunitatis puilegia:
Felix Puto q nō alia q nre congregatōis fidei ecclesia p'dicta videlicet
 quia certos habuit act' legitimos ptunc hereticis et infidelib; int'
 dictos. ut fuit circūcisio sacrificioz imolatio suorū tpm frēntatio zc. et hi
 actus interdicti fuerunt Saduceis. effreis. genesteis. meristeis et samaritis: q
 rū ritus: mores et obfuantias notabilr describit ysid. vbi. s. c. iij. et insup gen

De libertate ecclesiastica

tibus: sarracenis et paganis ac barbaris ac omnibus qui colebant deos alienos.

Dicarius. Quid autem de ecclesie dicis iam dicte sacerdotum? **Felix.** bus et leuitis: eorumque libertatis immunitate.

Principaliter placuit quod in primorum parentum libertate coniugali status ipsorum perman- sit: et quod non tamen vna quilibet sacerdotum sed plures potuit habere uxores. si voluit hinc quod terre possessionibus et ipsius cultus caruerunt: et ab operibus cunctis liberi fuerunt. et ut liberi in lege domini cum liberis et uxoribus suis persistenter et officia sua quiete peragerent receperunt primitias: decimas et holocausta. de omnibus fructibus et anima libus terre. de qua plene leg. et no. ij. Paral. xxxj. Leuitici. ix. et xxij. et Deut. xvij. Item quod portiores inter illos erant de genere sacerdotum et leuitarum procreati: et tribus ipsorum cum tribu regia venerabiliter erant permixti: ut dicit magister in historia de conceptu saluatoris. Et hec utique fuerunt insignia similiter et exquisita libertatis.

Dicarius. Si autem ipsis dabantur beneficia propter officia: put nobis clericis per ecclesiam beneficiatis. ut de rescript. c. finali. li. vi. Dic igitur que fuerunt ipsorum beneficiorum obsequia?

Felix. Dicit Iosephus iudeorum scriba disertissimus. et post ipsum magister in historia inter apostolorum actus quod ante tempora David cultus ecclesie iam dicte non erat tam laudabiliter discretus: imo discretiōis ritus arbitrio singulorum erat confusus. Et igitur idem David volens rectificare et dei cultum ampliare: videbat quod unus summus sacerdos administrationem non sufficiebat. quia si infirmitatis onere gravaretur: non erat qui poneret incensum et officio suo vteretur. unde instituit viginti quatuor summos sacerdotes: quorum sedecim de genere Eleazar. et octo de genere Ychamar. vni tamen illorum ex viginti quatuor erat summus qui dicebat princeps sacerdotum. administrabant autem per septimanas: que officia iure hereditario deuoluta sunt ad posterum eorum: et unusquisque. xxiiij. summorum sacerdotum cum administrabat secum habebat. xxiiij. minores sacerdotes et totidem leuitas qui suberant sacerdotibus put hodie sunt subdiaconi. Item totidem ianitores: duplicato numero natineorum vel ypodiconiorum quos nos dicimus subdiacones. Fuerunt autem. xvij. principes sacerdotum a tempore David usque ad tempora transmigratiōis babilonis in quadringentis et .lx. annis. A transmigratiōe autem cessauit sacerdotum usque ad reditum de captiuitate sub Zorobabel et Jesu filio Joiade magno sacerdote. et inde usque ad tempora Nachabeorum fuit tempus sacerdotum. tempus autem Nachabeorum non deputat sacerdotio. quia idem erant duces et sacerdotes. et sic usque ad Herodem qui fecit occidi quotquot inueniebat de genere sacerdotum ne iterum deuolueret ad eos regnum et vendebat summum sacerdotium. quandoque vni quandoque pluribus simul. et fuerunt omnino usque ad euersionem hierusalem. xxviij. summi sacerdotes. A tempore autem Herodis usque ad euersionem hierusalem non ponit Iosephus summam annorum. sed constat. cy. cum herodes ante christi natiuitatem. xxx. annis regnauerit. et dominus. xxxiiij. annis vixit. et a morte domini usque ad euersionem hierusalem facta per Tytum et Vespasianum: et per Christum prophetizata dum fleuit super illam. ut legitur Luc. xix. fluxerunt. xliij. anni. Dicit autem Gregorius super Ezechielem libro. ij. omelia. x. quod illi sacerdotes maioris erant ordinis qui in custodijs templi excubabant quam alij qui ad altare quod ante faciem templi erat interius ministrabant. et hic facit ad sacerdotes ecclesie nostre pulchram comparationem breuitatis amore non resumendam. Hanc igitur primam sacerdotum veteris testamenti et similiter noui usque ad Siluestri pape et magni imperatoris Constantini tempora status tranquillitate a longe prospexit Fridericus secundus

Tractatus

imperator de Suenoz genere ducum pcreatus: et q nō bonoz temporalium et
 prefertim immobiliū nunq habuerāt sollicitudinis vsū. Et igitur ex tortuosi
 colubri cordis corrosione put de ipso scribit in. c. Fundamēta. de elec. li. vj. scri
 pserat ad omēs reges et principes terre: vt ipsoz suffultus auxilio clerū sui tps
 et sibi successores ad tales reduceret status sollicitudinis et hūilitatis sincerissi
 me subiectiōis: put hec et alia Petrus de vineis in suis epistolarū collationibz
 ad intellectus deducit floridiores. Sed quia talis adhesiōis assistricem eorum
 dem principū habere nō potuit potentiā se transtulit cum magna principum et
 nobiliū turma: ad terram sanctā in supbia et abusione et suffocat⁹ interijt in ior
 danis flumine de anno domini. D. ccl. et sic ecclesia remansit in emunitatē sue
 solita libertate. de quo quidē Friderico secundo et etiam primo et ipsoz tyrāni
 dis seneritate multipliciter scripsi in libro d nobilitate. et put Seneca libri no
 tabilis volumine congeffit de Heronis sui domini et imperatoris clemētia. ita
 Petrus de vineis pdictus composuit epitaphiū sepulture de secundi Frideri
 ci iamdicti pbitatis ingētia. licet finū regundoz probauerint vtrozūqz terri
 biliter actitoris merita. totidē mundo notissima. et sunt ista notant⁹ epigramma
 tis metra. Si pbitas: sensus: virtutes: gloria census. Nobiltas orti: possent re
 sistere morti. Non foret extinctus: fridericus q iacet intus.

Vicarius

Sat est. quoniā nimirū extrauagātes incuruasti materialū
 reuolutiōis intricatiōes. Refert vt simplr tangas aut supficialr gradat⁹ super
 ecclesiastice libertatis aliquot emunitates vt aliquas videris fecisse (put pmi
 sisti) plantaz per
 dis inūctiones.

Felix.

Non solertie pudentis vestre paternitatis multū
 altioris fulcite doctrinis sed rudibz dispgā rudis
 menta intellectus nubilosi constricti ingenij quoqz tepidius tardioris. Domi
 nus nr Ihus christus ecclie caput. initiū et finis reliquit exempla. vt sui terraz
 vicarij ipsius sequātur vestigia: et in parabolis et in enigmate antiquozū locut⁹
 est. et sic de ore ipsius exiuit gladi⁹ ex vtraqz parte scindens. Apocalip. j. et hic
 gladius est spiritus qui est verbum dei. ad Ephe. vj. et hic gladius deuorabit
 vsqz ad extremū terre. Hiere. xij. Et foris vastabit gladi⁹ eius et int⁹. Deutero.
 xxxij. qui fuit flamme⁹ gladius atqz versatilis. de quo Gen. iij. et Job. xij. De
 ore eius lampades pcedunt: et flāma de ore eius egreditur: et interficiet spiritu
 oris eius. ij. Thesal. ij. put legit de bobus vulconis i hystoria Troyana. Hic
 gladi⁹ ē ecclesie mucro. de quo scribit. xvj. q. j. Vlsis. et est maxima pena mūdi
 xxij. q. iij. Corripiant. et in se continet pharetrā sagittarum omniū censurarū
 ecclesiasticaz: q tanqz spūs torrens et nescis vnde veniat. qm inuisibil: et vulne
 ra liuorū eterni et terreni mortis infligit. vt dicam⁹ cū Hiere. ca. iij. Ecce gladiū
 vsqz ad animā. qm nō tm viuos sz mortuos deuorat. vt le. et no. p Archidya. de
 sen. exē. Lum qd. li. vj. et in glo. iij. quia in spū orē ei⁹: ois ptus eoz. vicz censu
 rarū. Ps. xxxij. et q ois diē nihil excludit. de pe. di. j. Nemo pt. Et rursū. saluū
 faciet a gladio orē ei⁹. Job. v. qm p⁹ mortē alas etne mori vinculo pstrictas ab
 soluit. vt de sen. ex. A nob. ij. vt dicā cū ppha. mortificat et viuificat: deducit ad
 inferos et reducit. sic et impatores et pncipes put ptractū est morti tradidit dum
 excomunicauit. vnde de pe. dis. j. s. Hoc idem. s. Item a mortuo. O altitudo
 diuitiaz sapientie et scie dei. q incōprehensibilia sunt iudicia eius. et inuestiga
 biles vie illius. quis em coguit sensum dñi rē. Hec igit incomphensibilia et in
 uestigabilia sunt thesauri ecclie triūphantis et militantis p qd aia fidelis ad diui
 tiarū predictarū puenit cognitionē. ita q ipsa in deo et deus in eo est: vt sciat q

De libertate ecclesiastica

ad talia puenit per ecclesiastice libertates emunitatē per christū nobis relictas
et suis in terre fidelibz lo- **Dicarius.** Rogo cunctis allegationū pba
cūtenentibz distributam. tionibz derelictis nude pcedas

Felix

et edicas emunitates inq̄ntum noueris ecclesiastice libertatis.
Placet et noueritis put perantea sincerius nouistis: quia ipsa eccle
sia. id est ipse locus consecrat⁹ habet emunitatē vt nullus inde per vim abstra
hatur nisi in casibz videlicet si ille qui fugit ad ecclesiam sit publicus latro vel no
cturnus populator agrozū. tales enim possunt extrahi ab ecclesia. etiam nō pre
stita impunitate. Item si quis in ipsa ecclesia cōmisit homicidiū vel aliud male
ficium. tūc enī nō debet defendi ab ecclesia cum violauerit eam. Item si sit seru⁹
alicui⁹ dñi: qui suus p̄stita a dño cautioe de impunitate. si nō de ecclesia exire
inuitus cōpellitur et reddit dño. Itē ea que in ecclesia posita sunt: nec p vim nec
per furtū inde sunt auferēda. et qui abstulerit vt sacrilegus iudicaf. Itē q nūl
lus mortuus infra ipsaz ecclesiam sepeliat nisi sit episcopus vl' abbas aut digni
p̄byteri vel fideles laici. Item emunitatē habet ecclesia q in choro nō moran
tur laici cū clericis. Itē q ecclesia in seculare habitaculū non conuertat. sic nec
vasa nec cortine nec cetera ornamēta debent pollui nuptiaz cōiuijs vel alijs
seculariū vsibus ne ingredientēs sentiant vltionē zc. attamē si legat⁹ apostoli
ce sedis vel episcopus vel archiep̄us recipere ab ep̄o vel capellano alicui⁹ ec
clesie vel monasterio bene posset ornari dom⁹ ecclesiastica in qua reciperetur cor
tinis et ornamētis eccleie. Item habet emunitatē ecclesia q non posset vendi p
pter aliquā necessitatē. Itē in domibz personaz ecclesiasticaz: et mltō magis in
ecclesia placita secularia nō sunt faciēda: maxie de causa sanguis. Itē q nō fiāt
in ecclesia societates vl' publica perlamēta. cessent vana et pphana colloquia.
Item nō fiant in ecclesia vl' cimiterio negociatiōes: et p̄cipue nundinaz nec fori
cuiuscunqz tumult⁹. nō fiat ibi strepitus iudicioz seculariū et p̄cipue cause cri
minales. Itē p̄cessus iudiciū seculariū et sententiē protelate in illis locis nō va
lent ipso iure. Item ludi theatrales cū laruis et simili inonestis p̄hibentur
fieri in ecclesia nisi fiant pro deuotiōe inducenda. Item de passione vl' resurre
ctione dñi zc. Et pro intellectu p̄missoz nora q nocturn⁹ populator agrozū
est qui denocte agros militū seu priuatoroz depopulat. id ē vastat aut comburit
Publicus aut latro est qui itinera frequēta scz stratas publicas: que quasi lo
ca sacra insidijs et aggressiōibz obsident. et talē potest quilibz auctoritate sua
de ecclesia extrahere et punire. hec tamen intelligenda sunt si nocturn⁹ sit latro.
nam diurn⁹ nō debet occidi nisi telo se defendat. et talis nō defendit: alio au
tem qlitercunqz enorme vel ḡue delictū cōmiserit. debēt rectores ecclesiarū sal
uare sibi vitā et mēbra ydonea cautioe recepta scz iuratoria tñ: s; et fideiussozia
ac penali si timeat q is q petit eū nō bñ seruet iuramētuz suū. sup h aut q inq̄
egit est alio legitime puniēd⁹. Itē q̄diu est infra ecclesiā nō est inde p violentiā
eiciēd⁹ nec detinēdus nec constringēd⁹: nec requies nec vestis nec victualia
deneganda. qd si q̄s facere attemptauerit: sciat se crimē lese maiestatis incur
risse. et sic vltimo supplicio puniat. Hanc aut libertatē habet nedū intra ecclesiaz
sed extra infra. xxx. passus: vt ad requisite nature vsū debitis exeat locis. licz
hodie de facto sit hec imunitas in locis p̄libz vsurpata. si tñ maior est ecclesia. scz
matrix. extendit vsqz ad. xl. passus. in capella. xxx. capelle vero q sunt infra am
bitū maioris. s. ciuitatis vl' castri vl' ville: nō ponūt in hac. xxx. passuū obsuatiōe
exquo aut aliquis maleficus vel delinq̄ns vl' alius ad ecclesiam fugiens infra di

Tractatus

etiam ambitū se recipit: ecclesia ipm saluare debet. Itē si q̄s cōmisit homicidiū vel mēbri mutilationē. in vna ecclia z fugit in aliam. gaudet immunitate. Itēz sacrilegiū cōmissum in ecclia per furtū aut homicidiū vl mutilationē licz sit crimen eccliaſticū. ecclia tñ pmittit vt puniat p iudicē ſeculārē ppter crimis horrozē. Itē in deus pagan⁹ vl excoīcat⁹: ſi cōfugerint ad ecclias z nō fecerint crimia ſup⁹ edicta: gaudēt imunitate. Itē qd cimiteriū hz emunitatē ſic ecclia. exceptis certis ſepulturis. nā oēs ſepeliunt in cimiterio ſz nō oēs in ecclia. Itē ecclia nō cōſecrata habet emunitatē. ſi ep̄s primariū lapidē z ordinata eſt ad cōſecradū. Itē q̄ effractores ecclie nō pſecrate in q̄ diuina celebrant ſunt excoīcati. Itē ecclia interdicta gaudet emunitate. item puata oratoria q̄ ſunt in q̄busdā domib⁹ nō gaudēt emunitate. Itē fugiēs ad ſacerdotē q̄ defert ſac̄m eucharistie gaudet emunitate. ſm alijs. Itē palaciū ep̄i nō hz emunitatē de iure ſed de cōſuetudine poſſet h̄re. Itē ecclia puidet in expenſis fugientib⁹ ad eam. Itē in piculo pſecutiōis pnt parrochiani fugere ad monaſteria vl ecclias z ſe tueri ſed in caſtellare z pugnaculis armare. de h̄ p̄dictū eſt. Itē ſi ecclia vel capella fuerit edificata in ſolo alieno: nō ecclia vl capella ppterea erit tributaria. ſz edificans reddat dñiū ſolij indēnē. Itē hz ecclia vl monaſteriū emunitatē q̄ p̄t recipe donata vſq; in infinitū. ſed nō puate pſone. qz hec donatio fieri debz cū iuris moderamie. Itē intrās mōaſteriū hz emunitatē q̄ mōaſteriū in bonis ſuis mobilib⁹ z imobilib⁹ eū ſequit. licz fueſ p̄rium ex cōſuetudine. Itē relicta eccl̄ijs in teſtamēto. nō ſuata legis ſolēnitare ſz ecclie tenent. Itē tranſfert⁹ doz miniū ad eccliam ſolo pacto. ſecus eſt de pſonis puatis. qz neceſſaria eſt corporalis traditio. Itē qñ dat aliqd eccliaſtice pſone cōtēplatione ecclie. z qz d̄r ſolo pacto. i. ſola z nuda pmiſſiōe abſq; ſtipulatiōis ſolēnitare z traditiōis. z h̄ vez eſt de his q̄ relicta ſunt vel legata vel cōmiſſa fidei vel donata eccl̄ijs vel monaſterijs vl alijs locis p̄ijs. z ſup his pōt ecclia agere tā actiōe pſonali q̄ reali. Itē habet ecclia p̄uilegiū: q̄ quicqd emptū fuerit de pecunijs ipſi⁹ ecclie ad eā d̄z reuerſi. q̄ adeo vez eſt q̄ ſi cleric⁹ habeat pecuniaz de p̄benda ſua vel ecclia. z inde emat p̄diū lz illā pecuniā potuiſſz dare cōſanguineis: intuitu pietatis vel alijs pſonis. nō tñ p̄diū hmōi. qz ſtatim cū fuit emptū ſine noīe alieno cedit ecclie. z ppter h̄ hmōi cleric⁹ nō p̄t alienare aucte p̄pria: licz res mobiles quas h̄nt clerici de b̄nificijs eccliaſticiſ ad vſus ſuos poſſint alienare aucte p̄pria. Quod aut dictuz ē de p̄dio acq̄ſito de pecunia ecclie. ſpeciale eſt in ecclia ſicut ſp̄ale eſt q̄ tutor pupilli vel curator minoz de pecunia eorum emerit p̄diū ſibi z nomie ſuo z nō ad op⁹ pupilli vel minoz poterit pupillus ille vel minor vtiliter vendicare p̄diū illd. Idem de milite intelligo ſi de pecunia ſua ali⁹ emerit p̄diū ad op⁹ p̄p̄ius ipſi⁹ emptoris z noīe ſuo. idem intelligo ſi q̄s ex pecunia ecclie quā furat⁹ eſſet vel rapuiſſet vel depoſitā habuiſſz poſſeſſionē emiſſet ad opus ſuū. qz ecclia illam vendicare poſſet vt dictū eſt in p̄mo caſu. Sic etiaſ ſpeciale eſt de vxore z marito. q̄ ſi alter ipſoz aliqd emit d̄ pecunia illa. illd vtiliter vendicare p̄t. ſed p̄dicti caſus ſpeciales ſunt. al̄s regulare eſt q̄ ſi quis de pecunia aliena aliqd emerit noīe ſuo emptori acq̄ritur. nō ei cui⁹ fuit pecunia. Itē h̄nt ecclie p̄uilegiū emunitatis in retinēdo. qz quo caſu p̄ alios currit p̄ſcriptio triginta annoz vel breuior. contra eas nō niſi. xl. annoz. Itē habent emunitatis p̄uilegiū in amittendo. quia nō valet alienatio rei eccliaſtice: ni ſi in certis caſib⁹ z debita forma ſeruata. z ſunt ſex caſus. Prim⁹ ppter debitum vrgens in illa. Scd⁹s ppter redemptionē captiuozū. Terti⁹ ppter paupes paſcen.

De libertate eccl'iastica

dos tempe famis. Quartus ppter eccl'iam edificandā. Quintus ppter cimiteriū ampliandū. Sextus ppter vtilitatē: qz ppter vtilitatē pōt videri min⁹ vtile: vt enīat magis vtile. Forma at alienatōis variat iuxta varietatē eccl'iaz. s. epaliū. monasterioz: z parrochialiū. Colligunt tñ oēs forme p iura solennit' descripta. Itē ep's res ad mēsa: suā ptnētes: vel res cathedral' eccl'ie nō pōt alienare sine cōsensu capli. nec abbas res mōasterij sine cōsensu ep'i z cōuēt' sui. Itē p'sbz parrochial' res eccl'ie sue sine cōsensu ep'i sui alienare nō pōt. item q' eccl'ie p aliēis debitis obligari nō pōt. de q' materia clarissime iura loquunt'. Itē p'edia eccl'iaz s. imunitatis p'ilegio gaudēt q' nō dñt g'uari sordidis mūeribz. i. calcis coquēde. arene fodiēde. cloace purgāde. z silibz q' vilia sunt. Dicūt aut' hic mun⁹ fore onus cū necessitate ipositū. Ad honesta aut' munera tenent' put sup' ē deductū post thema magnū z p argumēta pro z cō in latiori forma. Itē est z alie eccl'iastice libertatis imunitas. q' laici siue sint pncipes aut nobiles hospitiiū violentū ab eccl'ia exigere nō dñt. caritatiū aut' denegandū nō ē. Itē q' aliq's laic⁹ vel alia eccl'iastica p'sona p recognitionē bñficiōz suozū refuasset sibi aliq'd hospitiiū in eccl'ia: illud bñ debet. item q' nulli laico vel etiā clerico licz rūpe dom⁹ eccl'ie rōne alie⁹ iuris sibi debiti: cū oīa bona eccl'iaz sint sc'ta sc'toz: z in eis cōmittitur sacrilegiū. item eadē rōne nō pōt tollere nec'aria hospitio z violent' ingredi domum: qz in p'dicto casu nulla dom⁹ neqz aliq' res hz hāc fuitutē. nec etiā sūt ad hoc obligate. s. tñ eccl'ia obligata ē ad h. z p'sonal' actio nō realis s. eccl'iaz cōpetit. sec⁹ tñ de ep'o vel alio hñte iurisdicōez in aliq' eccl'ia q' possz aliū iniqu' intrantem violēt' expellere z domū irrūpe. z idē de possessore alie⁹ eccl'ie q'si p'latus. secus d' abbate respectu domoz capelle sibi subiecte. qz capellā nō possidet licz in ea ius subiectiōis habeat. Item possessio q' puenit ad eccl'ia aut dom⁹ vel p'ediū q'd tenebat ad aliq'd fuitium vel hospitiiū vel albergum. etiā silr soluat aut aliq' vedat possessionē. Itē pena violentiū emunitatē eccl'iasticā est duplex excoicatio. s. hoīs siue iuris. Nā violator est excoicand⁹ z saluo q' casualr sacrilegus ē excoicatus ipso iure vt incēdiari⁹ eccl'ie z effractor. Alij autē sacri legi qui alio mō eccl'ias violent' seu p'sonas vel res ab ipsis rapiunt violent' vel bona ipoz vsurpāt. z p hoc sacrilegiū incurrūt. nō sunt ipso iure excoicati. in quibusdā tñ casibz res p'sonarū eccl'iasticaz vsurpantes siue eos molestātes ipso facto sunt excoicati nouo iure. Item fm aliq's nō solū prout p'dictū ē puniunt'. s. etiā pēa pecuniaria iponit' ei. quādoqz maior qñqz minor. credim⁹ tñ q' illa pena hodie relinq'itur arbitrio iudicis. z debet dari illi loco vel p'sone cui facta ē iniuria vel alie⁹ emunitas est violata. diuersas tñ pēas iura determināt: puta. xxx. librarū examinati argenti. S. z si q's seruū fugientē ad eccl'ia violent' inde extraierit: nongentos solidos cōponat. Qui p'o ep'm a sede sua expulerit vel cōprehenderit vel in eū manus violentas iniecerit excoicatus est et oīa bona sua cathedrali eccl'ie applicant'. S. z fm leges. Quicunqz fugientem ad eccl'ia abducit. crimē lese maiestatis incurrīt. Item q'cunqz in eccl'ia vel etiā alio loco venerabili seditionē v' clamorē vel tumultū fecerit. aut in q'libet ciuitate vel vico cōuenticulū collegerit vel colligere attēptauerit. vltimo supplicio subiacebit. item si cleric⁹ ad p'ceptū p'lati nō vult exire eccl'ia cū alio p'relatus nō sit celebratur⁹. pōt eijs sine metu excoicationis. z p'latus agere pōt actiōe iniuriāz s. eū. Nam z atrox vocat' iniuria si sacerdos induit' sacerdotaz libz molestas. z molestās bñficijs pōt p'uari. Item violator interdicti positi p eccl'ia si sit seculars cleric⁹: bñficijs suis p'uat. z si p'teruitas exigat: deponitur.

Tractatus

Item licet put prefactū est clerici sint liberi ab angarijs z pangarijs. episcop⁹ tamē z abbas z tales clerici qui habēt magnū z nobile feudū ab impatore vel aliquo principe. quod habet consuetudines in aliquo seruire et in certo modo. Nam in hoc casu quis nō teneatur ire in caualcatia psonalit. debet tamē mittere pro se alios: vt impleat debitū suū aut non teneat bñficiū si nō vult facere seruitiū. z hoc intelligit si sit iustum bellum. Si autē sit iniustum bellum. extunc nō vadat z recognoscat impatorē celi. nec propē si nō mittit in tali casu dicitur perdere feudū. Item talis p̄latus facit fidelitatē iuxta consuetudinē feudi. et quicqd feudum requirit: hoc prestabit. Itē si talis p̄latus p̄scripsit libertatem contra dominiū: in tali libertate tuend⁹ est. z sufficit in talibz p̄sumptio triginta annorū z habeat bonā fidem. Item mera personalia onera non subijt ecclesia aut ecclesiastice p̄sone. exceptis muroz z meniarū custodijs tempe necessitatis: put p̄tactum ē a quibz nullus excusat. Expedi enī reipublice plures habere defensores. Itē ex illo clericus dicit defendere patriā suā: z tenet impune in proprio corpe. item clerici nō sunt a matutinalibz officijs enocādi et ab illis vigilijs amouēdi nisi forte tanta imineat necessitas q̄ de p̄cepto episcopi aliud fiat per laicū aut nullaten⁹ astringatur. Itē ad extraordinaria seruitia quecunq; sint illa: ad ea clerici non sunt artandi put p̄tactum est: nisi auctoritate principis fiant. q̄ nō est mun⁹ publicū nisi a legē vl' principis cōstitutionē indicat. Itē si mun⁹ publicū fuerit ad pias causas: puta refectione viarū: pontiū vel semitarū. put p̄tactū ē in themate. ad illa tenent clerici nō coacti. De hmoi aut mueribz z oneribz dicit Frideric⁹ impator p̄m⁹ in li. feudoz. c. vlt. Ad dec⁹ et decorē imperij z laudē Romani principis zc. Nos Fridericus Romanorū impator semp augustus. Hoc edicali lege irritam⁹ z irrita nunciam⁹ oia statuta z consuetudines q̄ ciuitates vel loca. ptates. consules vel q̄cunq; alie p̄sone cōtra libtates ecclie ac p̄sonas ecclesiasticas edere vl' suare aduersus canonicas vel ipiales sanctiōes p̄sumperint. z eadē capitula mādā⁹ infra duos menses post hui⁹ publicatōez edicti penit⁹ aboleri. z si de cetero filia attēptauerint ipso iure decernim⁹ esse nulla z eos sua iurisdicōe p̄uatos. ei locū vbi talia p̄supra fuerint deinceps banno mille marcarū p̄cipim⁹ subiaccere. Potestates ho cōsules z oēs statuarij z scriptores dictorū statutorū z p̄siliarij iporū locorū. et q̄ fm statuta vl' fm p̄suetudines memoratas iudicauerint: sint extūc infames ipso iure quorū sentēcias z act⁹ alios legitimos statuim⁹ nō teneri aliq̄tenus. q̄ si p̄ annū hui⁹ nre p̄stitutionis inuēti fuerint cōtēptores. p̄ nostrū impiuz mādā⁹ impune ab oibz occupari. saluis nihilomin⁹ alijs penis q̄ tales in generali p̄cilio pmulgatas. Itē nulla oīno ptas vel cōmunitas vl' p̄sona publicas vel p̄uatas collectas siue exactiones aut angarias ecclijs vel alijs p̄ijs locis aut ecclesiasticis p̄sonis imponat. s; si facere p̄tēpserint: triplicū refundāt: nihilomin⁹ banno impiali subiaceāt. qd nullaten⁹ absq; satisfactōe debita remittat. Itē q̄cunq; cōitas vel p̄sona p̄ annū in excōicatiōe p̄t libtatē factā p̄stiterit: ipso iure bāno ipiali subiaceat. a q̄ nullaten⁹ extrahat nisi pri⁹ ab ecclia bñficio absolutiōis obtēto. Statuim⁹ etiā vt nullus ecclesiasticā p̄sonā in criminali cā vel ciuili q̄stioe trahere in iudiciū seculare p̄sumat. contra p̄stōnē impialē z canōicas sanctiōes. qd si fecerit: actor de iure suo cadat: iudicatur nō teneat. et iudex sit extunc iudicand⁹ potestate p̄uat⁹ Statuim⁹ etiā vt si q̄s clicis vl' ecclasticis personis iusticiāz denegare p̄sumperit requisitus: suā iurisdicōez amittat. Consequēt z postremo mīro q̄z mō tanq̄ ea q̄ vltimo p̄ferunt sincer⁹ memorie sunt cōmendāda. vt le. et

De libertate eccle.

no. de conse. dist. ij. Liquidò. Ecce q̄ laudabilr gloriose quoq̄ dignissime per
exquisitas orōnū et p̄borū formas diuus Carolus q̄rtus sp̄ august⁹: altiorib⁹
modo et forma q̄b⁹ fieri potuit et debuit iamdictā ip̄erator⁹ Friderici p̄mi cōstitū
tutionē. necnō oēs et singlas ip̄eratorū leges. statuta necnō p̄stōnes p̄decessorū
suorum ad sacratissime videlz libertatis eccl̄iastice emunitatē. quonīsquesito
colore facientes p̄ nouā legē imperialē corroborauit et confirmauit. quā quidē
confirmatōis approbationē Carolinā siue bullam aureā notari decreuit. Hāc
igitur p̄stōnis legē Bonifaci⁹. viij. et Grego. xi. ac Honori⁹. iij. solennit̄ aucto-
rizabant. et finalr sacrosancta sinodus Constātiē et vniuersal̄ eccl̄ia ibidem cō-
gregata canonizabant. et Sigismūdu impator p̄sens ibidem et alij principes
terre ratam habebāt. Porro cōciliū Basiliense in sui status eminentioris sere-
nitate constitutū. hac vtēbat canonizatione et vtendo p̄ eccl̄ie filios cōtinuo p̄
vniuersum mundū canonizatā approbauit fidei sollicitudine put plerosq̄ le-
ges p̄spiciū canonizatas in decretorū volumine. quā quidē legem put p̄mitti-
tū canonizatā extendēdo maturo q̄ consilio fideliter cōsultissimo dictatā p̄
singula sua p̄iuncta passus et responsa seu p̄ficulos rimādo. p̄cipim⁹ largissime q̄
dictus Carol⁹ q̄rtus sinceritate et sui p̄decessores. et vltimo dict⁹ suus fili⁹ Si-
gismūdu impator xp̄ianissim⁹: fouerint et paternali dilectōe sp̄ amauerit eccl̄iaz
dei. imo caput eccl̄ie eiusq̄ mēbra: et p̄sertim clez illi subiectos. que q̄dē lex Ca-
rolina. put p̄mittit canonizata. et futur⁹ sp̄ib⁹ dirigēte in octauo decretaliū libro
solennit̄ incorpanda. iuxta conciliū Basiliē predicti anzamenta: p̄ vniuersas
studiorū vniuersaliū aut p̄uilegiatorū scolas legē et allegabit tanq̄ lex eccl̄ie
decretata. et qd̄ et q̄nta in se cōtinet eccl̄iastice libertat⁹ p̄uilegia nō breui⁹ sum⁹
mare possum⁹ q̄ put sonat p̄ se ipsius Caroline p̄notate p̄cessus penis et censu-
ris abundatē fulcitus. quē legat quilibet hic breuitatis benignitate q̄ gaudēt.

Dicarius. Vultus clamor: modica lana. (moderni nō inferend⁹.
crudus sermo cuiuslibet iur⁹ allegationū aut rationū nō cō-
ditus decoctiōe matura. et q̄ firmitate p̄ducit: easdemq̄ refutat h̄mōi platura.

Felix Hec nō sunt mirabilia testionia. nec morib⁹ vtentiū aggrauata. nā
de iure possum dicere mētes canonū et legū et nō ip̄oz loca: vt dicit
Spe. de dispū. §. Pono. §. In summa. no. et vidi recenter tales Raymundi cū
glosa Archidiaconi. et Johis p̄fessorū summas. Item oīm rore decisionū no-
uarū et antiq̄rum determinatiōes. p̄ extensum nudis p̄clusionib⁹: obmissis iurū
allegatiōib⁹ vtiliter et breuissime diuulgatas. Hinc p̄pēdētes q̄ntas foret labo-
rū conat⁹ summistarū: videlz Hosti. Hoff. rē. predictoz ponere p̄dictarū intri-

Dicarius cationū apparat⁹: sed q̄ delectat⁹: videat largiter q̄ntotius.
Contētamur. et huic excusatiōi stabim⁹ ne fortassis fatiger⁹
vltia viriū tuaz potētat⁹. Nā dixit Lathonis auctas. Qd̄ potes id tēpta opis
ne pōdere p̄ssus. Succūbat labor: et frustra tēptata relinq̄s. et Esop⁹. Qui pl⁹
posse putat q̄ sua nāfa mīstrat. Posse suū sepans: se min⁹ ip̄e p̄t. Et igit̄ cōclu-
dere finē faciēdo nō postponas: et eccl̄iastice libertat⁹ p̄pugnacū turre et menia vi-
rilē cū suis fūdamētis in mōtib⁹ sc̄is. **Felix** Sūt et fuerit eccl̄iastice libta-
desēdere d̄ cetero p̄ posse nō obmittas. tis fūdamēta in mōtib⁹ sc̄is
honestissima p̄uersatiōis cl̄icorū vita in eccl̄ie laterib⁹ p̄mitiue simplr fundata q̄
terrenaz: put p̄mittit intricatōis carebat sarcina. et p̄p̄ea xp̄ianissim⁹ impator
Constātin⁹ et ceteri terre p̄ncipes tanq̄ bob⁹ fidelr triturratib⁹ ora relaxabāt: et
ipsis alimētōz copiā in terra firmabāt. sed Fridericus sc̄os de quo supra frau-

Tractatus

dulenter perpendebat q̄ copia rerum abundās ad integritatis vite religionem
nō pficiebat. et igitur ad reges terre z p̄sertim Francie: p̄ scripturas locut⁹ est
pacifice in dolo: put fec fieri Antioch⁹ rex iudeis. j. Nach. j. et put Layphas
prophetizabat de christo Joh. xi. et illi taliter scripsit in hec verba post diuersa
persuasionis incitamenta. prout scribit Petrus de vineis in principio suaz epi
stolarū qui fuerat cancellari⁹ p̄dicti impatoris. Habem⁹ conscientie puritatem
ac per cōsequēs deum nobiscū cui⁹ testimoniū inuocam⁹: quia fuit n̄re volūta
tis intentio clericos cuiuscūq; religionis ad h̄ inducere: z p̄cipue maximos vt
tales perseverēt quales fuerūt in ecclia primitiua: aplicā vitā ducentes z humi
litate imitātes. tales solebat ecclia tanq; angelos intueri miraculis chorufca
re. egros curare. mortuos suscitare. et in sanctitate (non armis) sibi principes
subiugare. sed p̄nunc isti seculo dediti z ebrietati z delicijs: deum postponunt.
quoz ex affluentia deliciaz religio suffocat. talib; ergo subtrahere nocentes di
uitias quib; damnabilr onerant: opus est caritatis. Ad hoc vos omnes princi
pes vnanobiscū vt oīa supflua deponētes: modicis reb; cōtenti deo deseruiant
omnē debet diligentiā adhibere. Hec ille. Et putam⁹ q̄ his dieb; si viueret in
ueniret adherentes. Et licz p̄p̄he mortui sint: sunt tñ p̄phetie de futuro quodam
imperatore his scriptis p̄sonātes. Dixit autem Portugal tpe concilij Basiliē
de squalorib; Romane curie scribens. Nil certius credit q̄ qd in Romana cu
ria videtur experientia q̄ auaricia est oīm malozū radix. vt de pe. dist. ij. Quia
radix. quia nō videmus crimen exceptū cuius nō sit genitrix z omniū vicioz
procuratrix. paupib; edax alluiū. diuitib; auxiliatrix. Et intulit si principes
terre quēadmodū nos saperent z intelligerent ne nos hui⁹ curialitatis nephant
dissimos: cardinales cum curialib; de terra viuentiū delerent prioribus tyran
nis atrocitius. ac si diceret. Quis talibus z ipsis similib; similr vel seuerius in
alioz forū p̄latorum p̄ orbem militatibus ecclesiastice libertatis iura seruabit
qui ius alienū violare nō metuūt. clvj. dist. Vbi. imo ecclesiastic⁹ ordo put dixit
Breg. penit⁹ confundit si cui libet sua iura nō seruātur. xj. q. j. Peruenit. immo
priuilegiū vt ita loq̄mur libertatis v̄l alterius emunitatis meret amittere: qui
concessa sibi abutit potestate. De priuile. Tuarum. cum p̄cor. Unde dixit Sil
uester papa: q̄ ille qui propria temeritate vsurpat qd sibi nō est cōcessum: debz
amittere quod habet. xxv. q. ij. Sic decet. Et cuiusmodi libertatis ecclesiasti
ce bñficia talib; clericis ascribim⁹. de q̄b; dicit Bern. in ps. lxxij. sup. v. In labo
re hoīm nō sunt: z cum hoīb; nō flagellabunt. In labore inq̄t hoīm non sunt.
sed in delicijs z solacijs viuūt. et cū hoīb; nō flagellabunt. videlicet in p̄sentī
per correctionē. sed in futuro demōib; adaptātur. Et hoc ad nullos potius ar
bitroz q̄ ad clericos n̄ri t̄pis referendū. Vñt em̄ singula hominū officia aliqd.
laboris z aliqd qd delectet. Sed aduerte prudēciam istorū qui nouo inter hec
artificio discurrentes. solū qd delectant eligunt z amplectūtur. qd p̄o molestū
est fugiūt z declināt. cum militib; qdē hñt fast⁹ supbie. amplā familiā. faleras
equoz. accipitres. aleas z h̄mōi frēq̄ntant. a mlierib; autē dependentes a collo
muriū pelles. thalamos. ortos. balnea ac molliciem imitātur. cauent tamē om
nino lorice pondus. insomnes castroz noctes. incerta bellorū discrimina. mu
liebrem verecundiā ac disciplinā. et si quid laboris sexus ille videt habere om
nino declināt. Cum q̄ resugere cepint hoīes in ordie suo: vbi putas generatio
illa collocabit: si diuertere voluerint ad milites exustabūt eos: eo q̄ secum la
bores minime et pericula tolerauerunt. sic agricole: sic vincatores et singuli

De libertate eccle.

ordines hominū a suis eos similr arcebūt finibz: vt puta q̄ in labore hoīm non fuerūt. Restat ḡ vt q̄s oīs ordo expellit piter z accusat illuz locum forntant vbi null' ordo sz sempitē' horroz inhabitat. Sūt enī sic necesse est i labore demonū q̄ in labore hoīm nō fuerunt: z qz erant sine flagellis: iō tenuit eos supbia. qz fm Rico. de ly. tpalis pspitas freqnt est occasio supbiēdi. de q̄ pulcre scripsi in li. de nobilitate. c. xxi. in

Vicarius. Et quid hec ad pncipal' nre colla-
rote fatalis reuolutiōe. tionis intentū? Nam cleric' supbz z humilis: diues z paup. de frigidis z male. lceatis pcedens parē vident hre li bertatis emunitatē: nec in his faciem' difficultatis scrupulū seu erroris pplexi tatē. nec scī Bern. aut vltieri' extra iur' scripti corpa loqnt' aduertim' auctē.

Felix. Veritas a q̄cunqz plata amplexēda ē. ij. q. vii. Querit. sed veritas simplicitas est inerpientie patēns practica. qz his diebz paupes cle rici apud nobiliū tyrannidē hnt eccl'astice libertat' de iure naturali plenā emu nitatis securitatē. Nā nemo dat qd nō hz. de iurepa. Qd aut. cū p cor. z sic i sui status paucitate pmanebūt. z etiā priuilegiū iur' cōis. vt in. c. Freqns. de resti. spo. li. vi. vbi dī qz nō pōt exui iā nudat'. et h' priuilegiū lex dīc' flebile. de q. ff. de furs. l. Ita qz. in pñ. et Boe. ij. de cōso. pfa. v. qui hui' vite callē vacuus viator intrat: corā latrone cantat. sz cleric' diuites eguerūt z esurieit z minuent oī bo- no. p taliū tyrānoz seueritatē mancipati. put p taciū est. et nō est q̄ adiuuet nisi illa de q̄ Boe. vbi sup videlicz pclara opum mortaliū beatitudo. quā cum ade

Vicari'. Sed quid dice' (ptus fueris securis esse desistis. Nec ille. mus vt ocio nō vacem' de sūmoz z inferiorz pōtificū curialibz.

Felix. Hi sunt q̄ nō tantū a barbaris sed grecis z latinis clericis z laicis et a cunctis etiā fratribz sue pfessionis extorquent munera nō tantū sordida sed honesta ordinaria z extraordinaria. angarias z pangarias. psona- les z reales. tallias z taxas. inuitas z volūtarias. Et put dixit Justinian' im perator. in. l. ij. C. de cōmer. z mer. qz nō solū aurū barbarz minime pbeatur. sed si apud eos inuentū fuerit: subtili auferat ingenio. Sunt autem barbari qui ex tra Romanū imperiū sunt: z maxime hostes. ita dicit glo. in pbe. in lti. Ecce qz benigne vult impator aurū auferri ab hostibz. sed hi curiales qui plus ab ami- cis qz hostibz z plus violenter qz subtiliter. z nō tantū aurum sed etiam argen- tum z cuiuslibet minere talentū per nouos a senioribus non inuentos et recen- ter excogitados z inauditos modos: put dicit lex detestando tales adinuentio num excogitatōes. C. de ve. in. enu. l. ij. §. sed qz diuie. ad h' cōtinuo ipsoz natu ra nouas deperat edere formas. Item z de nouis noua q̄tidie pcreare. vt in auten. de cōsang. z vte. fra. in pñ. coll. vi. Scriptū ē enī qz frustra leg' auxilium implorat q̄ in legē cōmittere nō formidat. de vsu. qz frustra. cū concor. in glo. et qz multipl' cōmittūt curialiū p̄sidentes z ipsi curiales in diuersarū legum diui narum z humanarū traditiōes supius p extensum et summarie descriptas per pendamus. et p̄sertim in illam: quod tibi nō vis fieri: alteri non facias. Thob. iij. Act. xv. l. dis. Pōderet. ij. q. j. primo semp. et. q. vi. de cetero. x. q. j. Placuit. et metūt vbi nō semiaueit. z pgregāt vbi nō iparserūt. Bath. xxv. Lu. xix. z qd gratis receperūt: ḡtis dare nō cōsueuerūt. put facere debuerūt: vt Bath. x. z j. q. j. Placuit. et. c. De baptizandis. z. c. Quicquid. et. q. iij. cū cōcor. Et si qd gra tis p vnum modū dare solent: per aliū recuperare nō abhorrent. ac si dicerem' quod ipsis p vnā viam phibet: p aliam sibi cōcessum credatur. ptra id qd le. et no. d. pces. p. Cōstitut'. vt puta si p sacroz ordinū pcessiōe nihil imburse p̄su

Tractatus

munt p ordinatiōis carta congruēter recipiunt. Item si p eccliarum consecra-
tiōe nihil ambiūt pytensiliby rceol z ptinētis reuerēter tollūt. Itē si p bñficio
rum collatiōe nihil erigūt p collatiōis lra ptinēter pquirūt. Item si p qd iuris
declaratiōe nihil cupiūt p pñlior petitiōe curialiter carpūt. Itē si pro dispen-
sationis bñficio nihil acquirūt p dispensatiōis instrumēto petūt. Itē si pro sen-
tentiaz platione nihil gliscūt in poculētis z esculētis largiter ppinas prendūt
Item si poculenta z esculenta p tpe nō cōueniūt vasa poculentorū z esculētorū
eorundē loco succedūt. Item si talia in vsu curiarū nō sunt ptores cū notariis
scribis et phariseis portionē surripiunt. Item si p lege sigilli nihil appetunt: p
cera z cordula vsurare pñtudināl nō desistūt. Item si tabelliones vltra ta-
ram nihil requirūt. per inutīlē tamē verborū conglutinationē plus debito rapi-
unt. Item procuratores si vltra metas sibi traditas nihil petūt p negligētie re-
porem partes dānificare nō obmittunt. z als infiniti pñes quoq; sunt exquisiti
curialiū z subtilitatū modi z modorū z morū z modulationū ingenia. pñunc
vltioris dispendij causa vitandi nō scribenda quib; chñstifideles imo pau-
peres z pñertim cler? p cñlicos z etiā p cñlicorū pñsidētes angarianē z pangariāf
z āgustianē z collectanē z taxanē z mulctanē z torqñt et priuanē z spoliantur z
denudant et exhauriunt z pñmuntur et persecutionē patiunt propter iusticiam
longe a nobis repulsā z dicant clamitādo vt quid libertas mea iudicat ab alie-
na conscientia. j. Corinth. x. an ne frustra put pñmittit legum auxilia de liberta-
tis z emunitatis ecclesiastice munimine concionātia audenter inuocemus: in
quas cōmittendo tam violenter non abhorremus.

Dicarius.

Quia plerunq; percutis lingua sacratissimi iuris peritos pro
ut scientia q̄libet ignorantis habz inimicos. Nostris autē tempib; nō vidi quos
libet hic aut alibi maliciā talr cōtaminatos.

Felix

Teneritas annorū vos excusat a noticia
longe lateq; pñeritorū. vnde rustic? ātīqu?
er dyabolus in b eq̄paranē. qz nō tñ a longe pñerita: sed p expñtiā gestorū
pñosticant vetustorū futura. z cū supra dixeritis notāter de canitie mea que fm
Salomonē quondā fuit senū glia Sap. iij. z igif de tam longē pñeritis z p
sentib; latissimis: mecū est memoria. vnde noueritis nā quondā iusticie iurisq;
regularis vicz canonū z quondā legū pñditores floruerūt hic z in patria pace glo-
riosa gaudētes. sz pñūc eorū cōditōrū imo mīltorū suorū successores paciūris
q; iusticie crudeliores p ceteris sūt pñecutores z aduersus eq̄tatis normā sedi-
tiosi bellatores. z si omīs gens z regnū in se diuisum desolabit. vt dixit veritas
Math. xij. Attendite popule me? gētes z regna. z regimē z regimēta. z regni-
culos regni iuris pñeritorū. iuris patronorū. iuriscōsultorū. iuristarū. postulatorū.
aduocatorū. causidicorū. rogatorū. et legislatorū q̄litercunq; z vñdicūq; pgrega-
torū q; in se nunq; sunt vniti: neq; cōcordes neq; pformes sed cōtinuo diuisi
discordes. discrepātes. dissipātes: z piculosisime lombardica seditiōe tāq; Bi-
bellini et Belfi partiales. z si nō verb sz sc̄pturū sunt ptinēter aduersantes. Flaz
ille qui dixit Pax vob ego suz. z itez. Abi duo vl tres pgregati fuerint in noīe
meo: ego in medio eorū sum. Math. xvij. et ille nunq; mediabit se in cōuentūz
malignantiū qui cōiūgnūt in isti? noīe qui Job virū crudelr affligebat patien-
tissimū. Nā si scrutinio scrutamī. hi bellatores demōib; in b sunt nequitiores:
qm fm Breg. mox. xxxij. c. iij. demōes int se nunq; discordāt. sz illi bellatores
siue pñuncti siue segregati: nunq; pñcordari pñueuerūt. z p b hacten? eccliaz regī
pacifici nō tñ particularē sed vñuersalē. vt patuit in cōcilij generalib; picus

De libertate eccle.

lofissime frequentius di-
laniando lacerabant.

Vicarius

Et qd hec ad publici iur's ministros
p te sup tam notater specificatos.

Felix

Nonistis quod scriptum est per prophetas. Cum scito scitus eris: et cum
peruerso puerteris. Psal. xvij. Et igitur non tantum dicti bellatores. sed
omnes sibi communicando pueruntur conuersantes. Et exemplum patenter videmus
in equorum mangonibus. Nam scriptum est per prophetam predictum ps. xxxij. Fallax equus
ad salutem. Super quo dicit Cassiodorus. quod ille videlicet equus dum campos ap-
petit: dum pedes pre propera festinatione permiscet: salutem sessoris custodire
non preualet. et quia sub modestia non graditur: ruinosis casibus semper exponitur. Fal-
sus enim dictus est equus: eo quod solet fallere in se presumens. Nec ille. Et dixit poe-
ta. Seruat raro fide mulier. soror. nixus: et equus. et igitur omnes equorum venditores
et emptores qui proprie dicuntur mangones et ipsis conuersantes patenter sunt si-
ne verecundie ruga seu rubore fallaces: et ex defraudationis negociationis falla-
cia se nutriendos. Unde videmus quod in equorum commercio pres decipiunt filios et
nepotes et filii parentes: et inter se cognati et similiter consodales continuo sunt cum
equis fallaces. Vnde notanter ad propositum legitur de quodam abbate qui habuit equos
multum inutiles: et hoc labore lassatos et nervis confractos. et igitur quandam con-
uersum barbatus misit extra monasterium ad quasdam nundinas ad vendendum illos.
et dum conuersus per equitiam illos perduxit. mox emptores illico supuenientes et
de valore singulorum interrogantes fideliter de ipsarum conditionibus informauit. et ut
non compararet auisauit. quibus auditis: et propterea per omnes hominum equis ad emendum
refutatis: conuersus illos ad monasterium reduxit. Cui abbas: quare deprauatos
equos tales non venderis? At ille pater venerande: postquam defectus equorum nostrorum
propalauit: emptores non inueni. Et abbas insultat in increpando conuersum: quare
tales occultos defectus equorum reuelasti? At ille. Monasterium hoc intraui ad sal-
uandam animam meam preciosissimo sanguine christi redemptam quam maculare per be-
stiam nolui vilissimam. Quo audito abbas obtulit et fortassis considerauit: quod hic
vir sapiens per naturam equorum dominabat astris et alios fallaces cum fallacibus equis ad fallax
mercatum dirigere decreuit. Et sic ad propositum fallaces pretores et legislatores mi-
nistros producit equales. et verbo similiter et exemplo constituunt peiores. quia scri-
ptum quod a platis agitur: de facili a subditis trahitur in exemplum. de ro. Wagne.
de quo pulchre Breg. super Ezechiel libro. j. omel. xj. post multa. Sed sanguine
eius dominus de manu eius requirit: quia ipse hunc occidit qui eum tacendo morti
prodidit. In quibus utrisque pensandum est quantum sibi prenexa sunt peccata subditorum
atque propositorum. quod ubi subiectus ex sua culpa moritur: ibi is qui preest quam tacuit

Vicarius

Intelligenti sat est. et fortassis rumi-
nanti predest. sed dicit Innocentius. in perit vir inclitus gau-
demus in domino. Quid enim ad nos secundum apostolum de his que foris sunt iudicare. de diuor. c.
penult. j. Loz. x. et letemur quod nullus de nostro constanti foro penali tamen vel prentio-
so mundi sunt enim manus ipsorum sine dolo. Fateor inquit quod cuncta per mundi climata
sub Romane ecclesie dominatōis obedientia infinite sunt dyoceses et ordinario-
rum pretores. et possibile creditur quod cōiter vel diuissim per hec vel alia vel forte (quod absit) in ro-
mana curia tales vel consimiles sunt extorsionum transiones. aut in via morum taliter
exorbitantium discriminia. quia dum propria desunt (puto predictum) frequenter sequuntur
aliena. vel sine defectu. id est diues rapit quis que sunt minime sua. et igitur illa sint com-
munissima peccatorum discriminia. de ipsis tamen horrende dicit Augustinus. et est reg. iij. li. vi.
quod peccatum non dimittitur: nisi restituatur ablatum. et nisi taliter fiat non spe-

Tractatus de libra.ecclesiast.

ramus q̄ confessio nec contritio: nec penitentia nec absolutio nec indulgentiar
remissio: nunc aut in futurum nulli talium proficiat. de quo plenius scripsisti tu Fe
lix nup̄ in tractatulo de anno iubeo. Sed q̄ tam intrepide largiter allegasti.
q̄ frustra legis imploreat auxiliū qui cōmittit in legem ac si diceret. In vno re
omniū est reus: vt in reglā iur̄ defleat. Scias q̄ huius integritas regule stat in
terminis suis. vt colligit ibidem in glo. Nam certū est si vsurarius agit contra
vsurariū non proficit. sed agendo contra symoniacū vel al̄s criminofum. actio
regule p̄cedit. Sic in p̄posito. si et inq̄ntū clerici sunt victiosi. p̄pterea ī sue liber
tatis emunitate nō sunt defraudandi: nec mutue compēsatiōis tallione cōdem
nādi. hoc videt̄ in clerico p̄pter crimē deposito qui nihilominus p̄uilegiatur q̄
ipsum p̄cutiens sit excomunicat⁹. de quo plene de pe. c. ij. li. vj. in glo. vlt. et Ar
chidya. ibidem. Fateor autē q̄ curialiū excessus sunt puniēdi p̄ summū vlt̄ infe
riores pontifices aut ip̄oz. vicariat⁹ aut locūtenentiū potētat⁹. Nam dic̄ Bre.
Error cui nō resistitur approbat. et veritas dū minime defensat opprimitur ne
gligere quippe cū possis perturbare puerfos: nihil aliud est q̄ fouere: nec caret
scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. lxxxix. dis. c.
Error. Quid em̄ prodest illi suo errore nō pollui qui cōsensum prestat erranti.
ibidē. c. se. Et consentire videt̄ erranti qui ad rescanda que corrigi debent nō
occurrit. Ibidē p̄ eundē. Et put sup̄ notabiliter ptulisti firmē credim⁹ nō du
bitandū q̄ p̄sidentes p̄ torporis negligentia aut crudelis auaricie nequitiam
scientes et tacendo consentiētes: aut qd̄ deterrimū est participantes q̄ plus pro
suis patiant̄ subiectis q̄ christus p̄ fidelib⁹ vniuersis. et illorū perpetuo nō erit
portio salutis. quia perpetim cum subditis nō volunt satisfaccere lesis. celū au
tem et terra peribūt: verba autē mea nō peribūt. vt dixit christus Math. xxij.
et Lu. xxi. et p̄cedentia dixit christi vicarius. et fm̄ docet. finalr̄ celum et terra
peribunt. i. occupant̄ per ignem. sicut diluuij tempe per aquā. et consequenter hic
ignis penam p̄donib⁹ p̄actis infert obstat̄ sempiternam.

Felix Durus est hic sermo: quis potest eum audire? Joh. vj. Et igit̄ abij
ciamus opera tenebrarū et induamur arma lucis. ad Ro. xij. Nam dñs spirit⁹
est. vbi autē spiritus dñi: ibi libertas. ij. Corinth. iij. Qui autē p̄sperit in lege
perfecte libertatis et p̄manserit. hic beatus erit in facto suo Jaco. j. et igit̄ liber
tatem nō debem⁹ sperare in p̄ncipibus: in filiis hoīm in quibus non est salus.
Nam ex p̄rior p̄dictis sincere rimatis q̄ tantū valent emunitatis ecclesiastice
libertates: quātum humane maioritatis potestates. et qui caret hui⁹ potestatis
auctoritate. caret hui⁹ libertatis potestate. Et put p̄tactum est: contra potē
res ecclesiastice libertatis iura nulli faciunt honores. et quilibet tm̄ iuris habet
quantū auctorizare valet. Quamobrem obmissis altricationib⁹ de transitorie
libertatis p̄rogatiua: sed studiose fruamur eterna: qua scdm̄ Aplm̄ creatura li
berabitur a seruitute corruptionis in libertatē gl̄ie filior̄ dei. ad Rom. viij. Et
cui dñs dederit hanc libertatē: sic est domin⁹ cum eo. Iudic. vj. et tunc nō eri
mus ancille filij sed libere: qua libertate liberauit nos xps ad Gal. iij. per infi
nita secula seculor̄. benedictus. et Amen dixit vicarius.

Finis.

De boni et mali occasione. Tractatus eiusdem.

De occasione damni dat damnum

q
dedisse videtur. De quo satis legitur et notatur in c. Sicut. de testibus. et docet ibidem in suis collationibus. Sic etiam mater nostra occasione damni dedit per quod totius generis humani propagatio damna miserabiliter sustinuit. ut Benef. j. Sic dyna filia Jacob pulchra nimis: se gentibus pertulit. et oppressa magne cedis occasio fuit. ut Benef. xxviii. Et pulchritudo Bersabee dedit occasione adulterii David. ut. ij. Reg. ij. Sic colloquia prava corrumperunt bonos mores. j. Corinth. xv. Sic a contrario dicere possemus quod est fortissimum argumentum in iure. qui virtutibus occasione dat: virtutes dedisse videtur. et qui virtute verborum fideliter seminat: et iniquis de viciis renocat: et ad opera virtutum per vocat: nonne virtutes fecisse (ratio vera in gratia) sententialem determinat. Sic Paulus et apostoli persequentur et doctores ecclesie vicia solerter extirparunt. et virtute magna virtutes inseruerunt: et gentes ad celos intrare compellendo destinaverunt. propterea tales merito laudantur et exaltantur christifideles. quoniam per ipsos sunt facti summi celorum ciues. et quare non pariformiter laudaremus et superexaltaremus terrarum tyrannos. reges et principes qui quondam sua crudelitatis seueritate: martyres infinitos ad celos puererunt. imo Iudam et pylatum qui pro salute nostra christum in mortem tradiderunt. et per hoc humani generis redemptioni principaliter occasionis causam dederunt. Nam christi natiuitas et humanitas et baptismi serenitas: ac sermonum suorum benignitas et signorum magnanimitas per redemptionis humani lapsus non perfecissent: si illi duo viri et contra milites christi crucifixo. mortis interitum christo non intulissent. Nunquid ergo laudabimus eos: et persequuntur moderni temporis tyrannos principes et platos qui patenter affligunt sibi subiectos. et tales subiecti quemadmodum martyres predicti in suis tribulationibus fuerint patientes. et prout Augustinus dicit in sermone de martyribus. Qui non abhorret eorum patientiam: pueniet ad eorum gloriam. miseria enim putabat dura pati et aspera in carne. quia reuera molestum est. nisi enim esset molestum omnibus: non esset martyribus gloriosum. Hec ille. Immo si subtiliter consideramus: etiam dyabolus est laudandus. quoniam dei creatura et ipsi metu multorum evitant criminum reatum. et finem aliis si dyabolus non esset: clerici non haberent vivere. et sic papa cum cardinalibus egeret. quoniam non esset aliter per quem populus comminando ad dandum et offerendum concitaretur. Perpendamus quante bonitatis et virtutis tales tyranni prelati qui persecutores: sunt occasio et occasionis bone quam promotionis cooperatores. Nam de tribulatione dicit propheta. Prope est dominus his qui tribulato sunt corde. et humiles spiritu saluabit. Multe tribulationes iustorum: et de his omnibus liberabit eos dominus. et mors peccatorum pessima. et ad dominum cum tribularer clamaui et exaudiuit me. videlicet ad utilitatem corporis et anime tollendo tribulationes vel augmentando in persequendo salutis eterne. de quo legitur Iacob. j. Domine gaudium existimate fratres cum in temptationes. id est. tribulationes varias incideritis. Et iste est ignis tribulationis quo dominus purgat illos quos ut aurum et argentum reputat. et tunc gaudere debet homo cum se videt in igne tribulationis positum. ut apostoli qui gaudentes ibant a concilio persecutorum. Unde Bernardus. Consolationes temporales sunt via ad penam et magni mali generant materiam et animam inficiunt. tribulationes enim animam lavant a macula. et scoria peccatorum. Plures enim vincunt in prosperitate deliciarum quam in aduersitate temptationum sed pauciores sunt qui cadunt in aduersitate temporalium et plures sunt qui la-

Tractatus

buntur temporalibus abundantijs. O deus quomodo aliquis probabitur esse tuus ver^o amicus nisi qui p te voluerit aduersa sustinere. Nam illos filios tuos probabis quos corrigere nō desistis: cū domin⁹ filium quē diligit corrigit. maledictus filius quē domin⁹ corrigere cōtemnit. et quāto tribulatio fuerit intensior. tanto magis consolabit dilectus. qz dixit domin⁹. Quoniā in me sperauit liberabo eum: protegā eū quoniā cognouit nomē meū. Clamabit ad me et ego exaudia eū: cū ipso sum in tribulatiōe: eripia eum et glorificabo eū. Longitudie dierum replebo eū: et oīdam illi salutare meū. Inimicos eius induā confusiōe sup ipm aut efflorescit sanctificatio mea. Vñ in vitispatz legi⁹ q quidaz senex dixit fratribz suis post multa. Ego per singulos dies statui in corde meo: reputans me semp audire hec verba a domino. sustinere ppter me et ego vos quiescere faciam. et adhuc modicū decertate et videbitis gloriā meam. si diligitis me et filij mei estis. ad patrē vocantē reuertimini. sic fratres cogitate q ppter vos multa passus sum et c. Et infra. Celum et terra transibūt. et citius anteq deus amicum suū sine tribulatiōis aduersitate transire pmittat. Hec ille. Hoc celū autē hic et alibi perire intelligit. et nō aliud in q volucres celi morant. et terra que pedibus nostris calcatur: que ambo olim aqua diluuij cooperuit in fine diez ignis occupabit. Sicut autē fides sine operibus mortua est et ociosa. Iaco. j. sic tribulatio sine patientia defuncta est. Et igitur quidā sanctus pater in egypto in remotis in exercitatiōe ab alijs solus. et ab alio patre visitatus protulit post mltā. Non sum dign⁹ vt patiar propter deū. nō sum dignus vt deus parcat mibi imo nō sum dign⁹ vt deus det mibi tribulatiōes. quoniā omnium mūdānorum paciebatur sollicitudines. Unde quidā doctor ait: de meliorib⁹ que deus dat in hoc mundo est pati. quod dedit et filio suo proprio: quia sibi nō pepercit. et in hoc viri sancti vtriusq testamēti sunt glorificati. et quanto sol clarior alijs fideribus. sic patientia ceteris virtutibz. Hec audiens quidaz bonus homo vt exercitaret in patientia. contraxit matrimonij fedus cum muliere crudelissima in finem vt patientie pond⁹ sustineret cum tristitia. sed cū terribilis illa mulier sibi cohabitaret. et mores seueritatis cōsuetos exercitaret. et vir cōtinuo patienter tacendo cōtumelias sustineret. sic demū certandi materiam nō inuenit et afflictā tedio per viri patientiā quieuit. Unde legi⁹ in vitispatrū q quidam inuenis simplex monachus quasi a puericia in deserto religiose nutritus. audiens a quodam peregrino fratre fore magna litiū prelia foris in seculo: et inquit ad abbatem suū. Pater: dic mibi quid sunt lites et prelia pñunc extrinsecus que mouētur in terra. Et ait pater. Ecce te docebo. Habem⁹ vnicam amphorā quā ponam⁹ in medio. et taliter posita. dicas continuo: hec est mea. et taliter inquit et senior. hec ē mea. Et ait iunior. sum content⁹. Et dixit senior. si aliter nō vis respondere. tunc nō poterimus cōtendere aut lites et prelia mouere. maneam⁹ igitur in bono pacis cū mentis tranquillitate: sine bellozū gentis informatiōe. Sed nūc reuertamur ad ppositum. an ne laudabimus illos qui sue auctoritatis aut plationis sollicitudine vel consilij vl⁹ promotiōis fauore dederunt occasionē aut occasionis causam psecutionis tristicie vel tribulatiōis. et consequenter venerabilis patientie regulariter subsecute: et signāter innocētibus vt fuerunt persecutores in christo et in sanctis suis martyribz. et videt⁹ q sic. et nihilomin⁹ christus et Stephanus orabant pro suis psecutoribz. Sit igit⁹ christi actio nostra instructio. Et ipse dixit. Qui sequitur me nō ambulat in tenebris. Et dixit Bieg. Ille veraciter caritate ostendit qui amicū diligit in deo. et inimicū pro

De boni et mali occasione

pter deum. Et iterum dixit christus. et hoc habet in regula sancti Francisci. Diligite inimicos vestros et bene facite his qui oderunt vos. Math. v. Sed quoniam haec materia peritis est quotidiana. simplicibus tamen non erit contemnenda. Nam dicunt doctores in hac materia quod benefacere bonis precise in spe temporalis lucri et commodi non est meritorium. quia hoc non est gratiosum nec mercede dignum. Math. v. et Luce. vi. Si diligitis illos qui vos diligunt: quam mercedem habebitis? Secundo benefacere gratia accepti beneficii est virtuosius et meritorium: secundum quod gratitudo est opus iusticie. Tertio quod benefacere bonis: ut quia sunt boni et virtuosius est magis meritorium. quia hoc est opus non solum iusticie. sed et perfecte amicicie. Quarto quod benefacere bonis: quia amici dei sunt: maxime meritorium est. quia iste est actus perfectior amicicie: qui potest haberi circa proximum propter rationem superius per Greg. allegatam. Sed nunc dicam de benefaciendo malis et inimicis super illo verbo christi Diligite inimicos vestros. In materia tali ponantur tales conclusiones. quia benivolentia circa inimicos est necessaria. scilicet velle eis bona glorie et gratie. et illud est necessarium et generale preceptum. Hoc probatur per rationem et glossas super illo verbo predicto scilicet Diligite inimicos. et exponitur prout iam dictum est. Secunda conclusio quod optare talibus bona fortune. hoc est ut fiant abundantes et prosperis successibus feliciores: non est preceptum: quoniam talia simpliciter optare inimico non teneor per que sibi et mihi noceat. Tertia conclusio quod benefacere inimicis in casu necessitatis est preceptum. Hoc probatur per illud Exo. xxxij. ubi precipitur quod si quis occurrat boni vel alicui inimici erranti quod debeat ad viam reducere. et si inuenerit eos oppressos ab onere: ita quod deficerent nisi iuvarentur: ipsis succurrere debet. Juxta illud. Benefacite his qui oderunt vos. Quarta conclusio quod benefacere inimicis extra casum necessitatis non est preceptum. Istud probatur per predicta et per glossas super verbo Qui oderunt vos. ubi dicitur quod bene facere est tumultus meritorum vel opus supererogative: et non cadit sub precepto. Quinta conclusio quod habere pacem cum inimico si est possibile et honestum: est preceptum generale. Unde apostolus ad Romanos. xij. Cum omnibus hominibus pacem habentes. supplere si est possibile. Unde in prelio aut bello publico ex iuris dispositione permissoria per principem in dicto per republicam potest pater bellare contra filium: et econtra. et frater contra fratrem. prout hec et alia clare scripsi nuper in libro de nobilitate in capitulo de bellis et bellicorum exercitatione. Sexta conclusio quod petere vindictam de inimico motu ire: est simpliciter illicitum. probatur hoc per glossam super illud Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Septima conclusio. petere vindictam de inimico zelo iusticie est licitum. probatur per communem stilum et observantiam curie Romane et aliorum consisto- riorum per universum mundum iudicialium consuetudinem. et si hoc non esset. nemo securus pleueraret. ut legitur et notatur de iniuriis. quasi per totum. Octava conclusio quod petere vindictam ratione proprie emende est licitum. ita quod orationis dominice non offenda- tur decretum quo dicitur: Dimitte nobis debita nostra. De quibus omnibus tales recipere recapitulationes. Primo quod dimittere iniuriam petenti: meritorium est ad salutem. ut patet ex iam dictis. sed non teneor satisfactionem dimittere. Secundo quod dimittere non petenti non est necessarium. sed supererogationis et consilij. Et igitur inimico qui iniuste me lesit ante occasionem leioni dedit. et iuris traditiones non servavit non teneor sicut prius familiaritatis officia ministrare. de quo pre ceteris clarius scribit Buihel. durandi qui dicit speculator iuris in rationali divinarum super dominicam orationem: et persertim super illo puncto. Dimitte nobis debita nostra. et ibi conclu- ditur quod cum ecclesia orare per inimicos nemo spernat. sed pro inimicis fidei nequaquam

Tractatus

ut pronunc habet in practica contra paganos christifideles psequētes. de āno
 dñi. M.cccclvj. ab orientalibz plagis violenter irruentes: quos p cibz christia
 noz vidim⁹ in vaginā suam reuertētes. et infinitos gladio nro corrūtes. Sic
 et Moyſes orauit 3 inimicos suos vīcz Amalechitas. Exo. xvij. sic helyas de
 volentibz eū contēptibilr et in 2tūmeliā creatoris ad idolatriā trahere dicentes
 Homo dei descende: et ait helyas. Si hō dei sum. descendat ignis de celo et de
 uoret te et liberos tuos. et ita factū ē. vt. iij. Reg. i. Sic scūs Thomas apls ma
 ledixit pincerne q̄ sibi in nuptijs regis violentē alapā dederat. quē subito crude
 liter leo discerpebat. et eius manū canis ad mēsam portabat. Et sic infiniti ve
 teris et noni testamētoz viri et prēs sancti 3 inimicos suos crudelr in psequēdo
 pseuerātes. petinērūt auxilia dñi et pfecerūt. Et igit dicit Dauid ps. lxxxv. De
 us iniqui insurrexērūt contra me. et synagoga potētū quiesierunt animā meam
 et nō proposuerūt te in 2spectu suo. respice in me et misere mei. Fac mecū si
 gnum in bono vt videant qui oderūt me qm̄ tu dñe adiunxisti me et 2solatus es
 me. Sic legim⁹ de scā Anastasia q̄ scripsit brō Crisogono q̄ oraret contra vi
 rum suū publicū paganū vt si de⁹ preuideret eū in malicia blasphemie perseue
 raturū q̄ tolleretur eum de medio vt bona sua daret cultoribz dei. Sic quondā
 canonici cathedralis Eystatē dolenter videntes suū episcopū diuersis enor
 mitatibz irretitū: ac ecclie sue similr et clero necnō populo sibi subiecto verbo si
 militer et exemplo pñitiosum. ex consilio peritoz de capitulo quoz vnus expost
 est factus epus Brixien⁹ tempe conciliū Constantien⁹. quod floruit de anno do
 mini. M.ccccxvj. et odio bono q̄ Dauid iniq̄s odio habuit. et tñ legē dñi dilex
 rit. cōuenerunt in vnū dicentes. Si placet deo: misericordiē tolat de medio. et
 fiant dies eius pauci: et episcopatū ei⁹ accipiat alter. Fiant filij eius orphani et
 vxores eius vidue: quaz multe put cōcubine Salomōis fuerūt. nō sit illi adiu
 tor: nec sit q̄ misereat pupillis eius. quoniā dilexit maledictionem et veniet ei.
 et noluit benedictionē et elongabit ab eo zc. ac sūmarie canonici prenotati ex
 condicto aliquibz in singulari totum psalmū. cvij. videlicet Deus laudē meaz
 ne tacueris p annū singul⁹ diebus recitarunt: et illico ante finē anni epus predi
 ctus expirauit. Non aut dicim⁹ vt de cetero quisq̄ talia facere psumat nisi pa
 tenter inspiratiōis diuine rudimēta pciat. Nā olim in mōasterio Sublaceū
 ordinis scī Benedicti quod distat ab vrbe Romana ad duas dietas vl quasi.
 et de eo scribit in. c. Cum ad mōasteriū. de sta. mo. In supscriptiōe. cui olim p
 fuit abbas scūs Bñdictus. et per aliq̄ tempa cōsequēter abbates et cōuentus
 tante fuerunt religiose sanctitatis. q̄ papa pprio motu liberaliter ipsos ab omī
 superior⁹ auctoritate: imo a summi pontificis futuri potestate taliter exemit. q̄
 tantū omnipotētis dei maiestatis dispositiōe subessent. solenniter litter⁹ paten
 tibus pñlegiauit. sed successu tempis quodā abbate defuncto: cōuentus serua
 tis fuandis sibi successorē elegit et talē qui longo tpe studuerat: et ppterea mo
 nasteriū intrauerat et plationē obtinuit. put obtinuerat. Quo peracto cōuen
 tuales diuina pfecerūt put cōsueuerūt officia. et de rebus abbacie ac administra
 tionis sue se nihil tanq̄ mortui mūdo penit⁹ intromiserūt. et interea dictus ab
 bas inclinātōe maligna puersus mōasterij fructus taliter dissipauit. q̄ frēs nec
 spiritualr nec corporaliter amplius cibare potuit. et finalr fratres fame cruciati
 tantū defecerūt q̄ vix diuinū regularē quoq̄ cultū pficere potuerunt et inuoca
 bant dñm et nō exaudiuit eos. Et dixit vn⁹ ex eis. sonat itaq̄ lex impial nō suf
 ficiūt verba nisi op⁹ est facto. et solerter singulis perpēsis cōuenerūt et summo

De boni et mali occasione

pontifici querelam fecerunt. qui p tunc ipsoꝝ privilegia nouit. et se de factis ipsoꝝ intromittere recusauit. Tunc reuersis nuncijs monasteriũ peracta referentibus. post consilia ruminata diligẽter abbatem in suũ et impronissũ caplin vocabant et ppetuis carceribus incluserunt. et aliũ sibi competentẽ prelatum pfece-
runt. Hanc historiã quidã periti contra summũ pontificẽ videlicet iohannẽ vi-
cesimũ quartũ in concilio Constantiẽ depositũ allegabant. et totã ecclesiam ibi
dem pntem pro conuẽtu summi pontificis p tunc inutilis allegabant. Et his
colligimus q cõtra principes et plos inutiles et iniquos et alios deo odibiles
et iniuriosos: deum celũ et terrã cum effectu realiter et effectualiter ac verbaliter
inuocabimus. Sic fecit Judas machabeus. et sic p clamor preces christifide-
lium frequẽter tyrannorũ insultus patenter est sublat. Sic tempore Boetij vi-
ri venerabilis rex Theoderic. de Boria rome crudeliter arrianorũ pfidiam de-
fendens: palã per demones videbat corporaliter deportatus. et Dionisius de si-
cilia tyrannorũ monarcha violenter fuit sublat. Sic nunc ad ppositũ princi-
pale redeamus. et sagaciter ppendam. qualiter pnotati principes tyranni simi-
liter et prelati tyrannizantes tempibz modernis facto verbo similiter et exẽplo oc-
casionẽ damni dãtes effectualiter sibi subiectos fideles clericos siue laicos spi-
ritualiter et temporaliter multũ enormiter damnificãtes. Et quoniã malam ha-
bent voluntatẽ quã dñs indicat. et scriptum est. Voluntatẽ et ppositum distin-
guunt maleficia. Et Hieronymus dicit. Tolle ppriam voluntatẽ. et infernus nõ
erit. et igitur salutis occasio que per contristatos et tribulatos ac angustiatos i pa-
tientia christi fuerit subsecuta. huiusmodi psecutoribz nõ fructuosa: sed ad per-
petui suppliciorũ cruciatus pernitiõsa. et hoc maxime propter damnorũ paupe-
ribz seu diuitibus violenter illatoꝝ et ablatoꝝ et non restitutorum immo non
recognitorũ damnabiliter nocumẽta. Patet igitur ex omnibz predictis quomodo
bonis et malis: amicis et inimicis sit benefaciendũ. et opus occasionis et opera-
tionis tyrannorũ persecutorum et psertim iniquorũ iudicum et prefectorũ sit lau-
dandũ vel vituperandũ. Unde bonis benefacere et reddere bona pro bonis est
omniũ hominũ benegratio. s. bonis malefacere et reddere mala pro bonis: il-
lud est proprie malorũ. Et sunt illi de quibz dicit Salomõ Sap. ij. Opprima-
mus pauperẽ iustum et nõ parcamus vidue. nec veteranos reueremur canos
multi temporis. sit autẽ fortitudo nostra lex iusticie. vnde tales pessimi sũt pau-
perum oppressores. innocentũ condemnatores. et iusticie puaricatores. quibus
diceat. Ne vobis qui dicitis malum bonũ et bonum malũ. et fm Gregori. hoc ve-
non est aliud nisi ppetue damnationis periculũ. De quo plenius in collatõe cõ-
tra iniquos iudices scripsi singulare compendium. Audiuim. aut sepe plos
nequiter similiter et psules et nequius iura plationis psequẽtes. ita q ex vno ex
incõuenienti sequant actus peiores. Unde nuper vacãte cathedrali quadã ec-
clesia. et dum de presulationis tractare materia et doctores sacroꝝ canonũ sui
iuris produxerint documenta. inquit vnus imperitus sed de potioribz. Obmit-
tamus iuris vestri subtilitatis intricamenta et eligamus illum qui receperit nu-
mero maioritatis vota. et hic per collusionis tractatus desideria quorundã si-
bi nouerat adherentia. et prout fuerat conditum: ita electionis negotium fue-
rat celebratum. Nam quidam nobilis amicorũ potentia machinatione sinistra
pfectus fuerat. et peritorum scientia salutaris et iuris canonici facultas succu-
buerat. De quo proprie le. et no. in. c. Quia propter. de elec. Et quoniã in electio-
nis forma prelatorũ sepe p pios: imo in medio cõcilij Basiliẽ. in electione epi

Tractatus

Basilienſi Frederici per peritiores fuit erratū. Ideo mgr Wandugottus olim
 de electione valde notabilē cōfecit tractatū. 7 cōſequēter p ipm vel alios docto
 res ſolēniter gloſatū. Un quondā in ſimili caſu dixit quidā doctor puerorū in
 grāmatica dū vidit iuriſpitos in ſua decipi diligētīſſima pctica. Hodie dona
 tus meus p oēs ſex declinatiōes caſus in nrī pſulis electōe habuit curioſiſſimi
 iuris pncipatus. Nā notatius magnificētie nomē generoſum pp oſuit. Benē
 tiu⁹ genealogie pſapia mirabilr inſigniuuit. Datiu⁹ ſimoniace puitatis marſu
 piū largiter ppalauit. Sz accuſatiu⁹ conſcie habuit remorſum. ſz p multitudi
 ne pugnatiū nō pualuit. Vocatiu⁹ vociferādo aurib⁹ inculcādo ſingulorū clā
 et palā nō dormitauit. Sz ablatiu⁹ oēs ſcrupulos cordiū auferēdo violēter p
 bellauit ac ſi diceret. Fiat p rōne volūtas. que p nūc potēter ſi ſaltē de iure vel
 facto potēs eſt effectualit⁹ 7 experiēter toti⁹ mūdi videt fore maioritas. 7 ſuper
 vtriuſq⁹ iuris dictamen ipius dñat maietas. 7 vt frequēter ſcripſim⁹ contra
 potētiores: iura nulli faciūt honores. ff. de a li. in mu. cau. ſac. l. iij. Sz ſummarie
 hic platus de q⁹ pmittit. talit⁹ qualit⁹ electus in h mūdo preualuit. ſz fruct⁹ ven
 tris ſui mltiplicatus ipius ptutes ppalauit. ſz qm belloz actus cūcto⁹ hucul⁹
 q⁹ ſinis coronauit. ſed qd initiū 7 ſinis ſit illi⁹ pſulis nouit ille q⁹ cūcta pſciuit
 Sz nunc ad ppoſitū q⁹ occaſionē damni tā pntioſiſſimi dedit: nōne damnum
 dediſſe videt. dū indignū digniori rōnibus pdictis 7 cū ſex caſib⁹ pnotatis tā
 violenter pſecit. 7 exinde corp⁹ largit⁹ reſecit 7 dānationis pūnas apud iferos
 ardētiores ſibi cōfecit. 7 hoc terribilit⁹ ille ſenſit dū in ſalutari ſuo ania ei⁹ defe
 cit. Unde legitur q⁹ quidā monachus ſinceritatis ſimplicitate cōuolūt⁹. quorū
 niā vidit impium ſupercaltatū ſicut cedros libani. 7 iniquos in terra deū celi nō
 recognoſcētes mltipliciter exaltatos dilatatos 7 felicitatos. ſz bonos iuſtos et es
 quos dño iugiter ſeruiētes. ſuiſq⁹ cōtinuis obſequioz ſeruitijs 7 mādatis obrē
 perantes ab illis iniq⁹s oppreſſos: deſpectos et ſupplātatos. nouit igit⁹ q⁹ in diri
 one dei cuncta ſunt poſita. 7 q⁹ talia nequaq⁹ fierēt. cū etiā paſſer de recto nō ca
 dat 7 pilus de capite tuo nō fluat niſi dñe pmiſſionis potētia diſponat. 7 igit⁹ i
 amaritudine anie ſue clamauit. in toto corde ſuo aduerſis tribulatiōib⁹ 7 angu
 ſtijs mltipliciter pplexus. O dñe inquit taliter facis q⁹ nemo diligit te. quonīaz
 diligētib⁹ te: in nullo te videmus pcere. 7 miſerabilit⁹ nō deſinis affligere. 7 affli
 gentib⁹ videris pſentire. Et dicit canonū auctoritas. Per tuos vicarios videlz
 ſummos pōtīfices tanq⁹ ipſe p ſe dixeris canonizata. q⁹ faciētes 7 pſentiētes pa
 ri pena puniunt. quis eſt q⁹ dicat. Quare feciſti hec oīa: cuz de manu tua nemo
 poſſit eruere. Aut quis arguet te de pctō. ſz pprie quēadmodū ali⁹ potētes ſecu
 li potēter irruis 7 nulli paup⁹ tuo⁹ miſereris. nec eos ſublimabis. et igit⁹ mure
 murare me pſellis tanq⁹ tanto⁹ malorū violenter occaſionē dederis. 7 dānum
 dediſſe videaris. Cum aut⁹ idem monach⁹ huius ſui ſpūs intricationis inſult⁹
 animo mirabilr reuolueret. 7 mot⁹ hmōi mutuo dimicātes pſecere nō valeret
 abbatis ſui cum ſincere pſeſſionis 7 pſtritionis cōuolutionis ſui animi bella de
 nudauit. Hinc abbas vir deſiderioz 7 prudens pncipaliter ſue murmuratiōis
 et impatientie tollere volēs. murmuratiōis viciū in tabernaculis ſuis patrū in
 deſerto murmurantiū penas ppoſuit. 7 q⁹ ppter ea dathan et Abiron terra vi
 uos deglutit. vt Numeri. xvi. 7 p hec et alia pietatis remedia p vinū 7 oleū
 vulneratū ad patiētie ſtabulū pduxit. Unde legiſ in geſtis Romanorū p ſena
 tū deſcriptis de impatore Bayo q⁹ pro nobilib⁹ 7 armigeris ſuis grāde feſtiuita
 tis conuiuiū 7 certū diē diſpoſuit ſolēniter in terra ſua pconſatū. et dum mltis

De boni et mali occasione

diuersis quoque pparamētis hoc fieri disposuerat. Ecce die p ipm prefinita et ali quibus sequētibz. celū cui nō poterat impare pluuiarū nimīū similiter et grandī nū choruscationes et mugitus tēpestatis terribilr pduxit. et impatoris psumpti onē taliter arrogātis penitus impediuit. vnde grauiter impator cōmotus bellū concitauit et indixit contra celū. et ipm clamorose defedauit vel diffidauit. et cō nientius cunctis armorz gentibz tanqz ad pugnā pparatis et pperantibus in ynū et ad sonū tube similiter pariter miserūt tela sursum cū importunitate ma gna. que violenter reuersa fuerunt et infinitos de populo pstrauerūt. Sile legi tur in cronica triptita de iuliano cesare qui dicif apostata. qui iesum nazarenū dudū mortuum et sepultū diffidauit. et suos fideles per bellū publicū terribiliter inuasit. et dum telo letaliter confixus de vita desperaret. sanguinez pprium ma nu sua collegit. et aduersus celū tanqz cōtra xpum iactauit. et ait. O nazarene tu viciisti. et sic dānabilr expirauit. Sic de pluribz alijs legim⁹ qui cōtra dominū fecerunt murmuratiōis insultus. Unde factū est in diebz nris in ciuitate bono niēn. q quidā armiger tacillis ludendo totā substantiā pdidit. et ira puocatus ad ecclesiā sancti Petronij pperauit. et ad imaginē btissime pginis infantulum iesum gestantis in marmore sculptrā iuxta portā et extra ecclesiā et eius murū pa tenter eminentē gladiū irreuerēter infixit. qui mox sanguinē cruētādo diffudit et iste sceleratus illico corpore disparuit. et q diabolus cum corporaliter anima quoque coniuncta surripuerit nemo dubitauit. Nec igitur imago signis clauit. et clerns ibidem illā imaginem intra ecclesiā predictā ad altare certum sibi dis positū solenniter reposuit. quā sepius iniquitas mea prospexit. et hec quantū d murmure dicta sufficiunt. Sed de huius vite diuitū ac iniquoz ac presertī pre sidentiu. psperitatis iocundo successu dicere cum iam dicto monacho compel limur et lamentabiliter pro quotidianis distributionibz querelas importūe quo qz necessitatis aggredimur. O domine nunquid ego solus sum qui contra te fle bilis querele mouer lamentatus. Sicut Boetius predictus contra fortunā su os mouebat fletus. Ecce qz plures et innumerabiles oppressi per maioritatis po tentioris magnanimitates in hoc singulis diebz angariati iugiter eiulantes et si te propter altitudinis castri celorum conuincere non sufficimus. nec testium multitudine prosperari speramus. causas animarū nostrarū et paupertatis nre disponere corā tua matre misericordiaz misericordissima virgie Maria queru lose lacrimabiliter non cessemus. Nos enim te diligentes propter te mortifica mur tota die. estimati sum⁹ sicut oues occisionis. et si dixeris. Quoniam hec for sican mala propterea patimur quoniam peccauimus tibi et mandatis tuis nō obediuimus. nec te prout debuimus sinceriter et deuote dilexim⁹. sed in hoc qz si reatu mundus stat quasi vnīuersus. Attamen iusti puniuntur et impij florent prosperant et gaudent. vt dicam cū propheta. Ecce ipsi peccatores et abūdātes in seculo obtinuerunt diuitias. et dixi q sine causa iustificauī cor meū et la ui inter innocentes manus meas. et fui flagellatus tota die. et castigatio mea in matutinis. Prout hec et alia Florentinus videlicet pauper henricus metri ce prosequitur potentiam Frederici primi imperatoris de domo dncum sueuie nati et per suos aulicos canes mirifice persecutus. sed christus cuius misericor die non est numerus. cuius responsionis deliberatio non est mora neqz punct⁹ tibi responderet qz tota querelam similiter et pces gliosissime vre mris nō despi ciā. sz mīaz et iudiciū de me cātātā nō drelīquā. et igit ppende sic dilexit me pater et ego dilexi vos. nō est discipulus sup magistrū. si mundus vos odit scitote qz

Tractatus

priorem me vobis odio habuit. et quoniam pater meus celestis mihi filio suo unigenito et dilectissimo non pepercit. sic caritas increata mihi dilectis meis perire non decrevit. Hanc igitur dilectionis legem caris suis in utroque testamento largiter demonstravit. Ecce ioseph filius iacob futurus dominator egipti a suis fratribus fuit venditus et a muliere mala diffamatus. et demum carcerali pena maceratus. Elayas in nocens serra lignea secatus. Hieremias in utero sanctificatus inimicorum lapidibus fuerat obrutus et concrematus. Ezechiel crudeliter excerebratus. Daniel in lacum leonum proiectus. Job patientissimus humani generis inimico crudelissime traditus. Thobias senior pijs operibus instans fuit excecatus. Similiter et secundum marie noui testamenti legimus amicos dei fideles fore passos ineffabiles martyrium detestabiles cruciatus. Et si dixeris nunc habeo quod volo. Si audemus dicere hoc est quod deploro. Vali enim dicunt non est deus eorum: non est salus ipsis in deo eius. Prout olim filii israel subsannabant gentes et arroganter dicentes. Ubi sunt dei eorum in quibus habebant fiduciam de quorum victimis comedeant adipem et bibebant vinum libaminum. surgant et opulentur vobis et in necessitate vos protegant. Et prout perdidimus pungunt indignanter et collisis dentibus infremunt. Propter hoc tu domine paucos habes amicos. quoniam continuo tales videmus indignanter angustiatos. Sed christus tibi respondet. O frater mirifice perdas tam breues fuisse martyrum et aliorum tribulatum et afflictorum corrosione penas in patientie corona perpassas. et nunc ipsorum tribulationis glorie consolationes fore perpetuas. et econtra tortorum tam brevissimi temporis infelix solacium similiter et momentaneum. et ideo istis diebus et semper eorum tortura hic incepit et durat duriter nunc et impetuetur. Ubi secundum Augustinum. Unius horre pena crudelior est omnibus penis quas unquam homo passus est in presenti seculo. Licet martyres diverso fuerint cruciati tormento. Ecce sanctus Bernardus frater minor nunc noviter de anno domini. M. ccccl. canonizatus cum suis fratribus: quandam civitatem in italia perambulans per noctem intravit. et primum prout consuevit ecclesiam maiorem visitavit. et quoniam ordinis sui locus non erat quidam civis potens ipsum cum suis socijs gaudenter suscepit. et dum in cena suo more post sibi competitis cibi refectionem pro salute animarum deuotam faceret collationem et hospes in multorum sibi vicinorum similiter ibidem illius fratris amore coniunctum presentia: consternatus animo suspiranter ait. O domine pater biennium est et ultra quam frater meus in hoc loco potens et abundans sine liberis est defunctus. et ego successor suus. quid pro salute anime sue sum facturus. Et Bernardus inquit. Pone digitum tuum ad flammulam exilium huius candelae presentialiter in mensa lucetis prout fecit. et mox ardore contritus digitum retraxit. et ite Bernardus. Pro quantum auro vel argento velles pro hora unicum huius ardoris igniculum sustinere. Et hospes. Non pro totius mundi auri et argenti thesauro mihi velle talis penam liuoris innere. Et ite Bernardus. Pone digitum denuo. Prout posuit. et nullius ardoris dolore pensit. Tunc Bernardus in caveritatis sinceritate quam te flamma talis primum cremavit. et te secundario non perturbavit. ita veritas de fratre tuo statu pro me tibi referenda te non latebit. Ecce frater tuus mortuus est in gratia. quia vitam terminavit cum magna contritionis angustia. sed quam aliquando sue potentie prepollentia multipliciter danificavit et non satis fecit. et igitur multum crudelior flamma quam hec penam. hactenus ipsum conculcavit. Et exemplum posuit. Flamma huius terrae naturaliter et artificialiter unum ignis est alio calidior. sic una pena apud inferos videtur alteri terribilior. Nam hic presens ignis candelae vix aculeum liquefaceret. sed alius artificialiter qui incudem incum ferreum et ignem consumeret. Sed si fratrem liberare volueris de faciliatibus suis pro ipsum dilectis et pro te possessis omnibus

De boni et mali occasione

per ipm qualitercunq; lesis satisfacere put nouerit festinater quonia periculu n
terribile videt. In mora igit no tardabis. et hospes. dic queso d dispositioe aia
ru in iferno positaz tormeto: et ait Dic ppha ps. xlvij. Sic oues i inferno positi
sunt: et mors depascet eos. Na ouis aial stultissimu: qm si fuerit i domo succesa
igne pstituta. apertis hostijs fugere nescit. et vir effugata reintrare laborabit.
sic in iferno danati. stolidissimi sunt et mal' obstinati. ita q de tali tormeto do
mo exitu cōtemplari nō pnt his contrarij sunt q morant in vite eterne palatio
vbi vita sine morte: et dies sine nocte: ppetuo videt pmanere cū phenni gaudio
de qb gaudio vicz et gaudioz. Srio. ineffabil' doctor. frequē fit scripturis et ser
monibz collatio. Hospes aut tanq; psonalr cernedo penas purgatoz pulerit
omia q locut' ē Bernardin' p defuncti frs sui salute fidelr cōpleuit. et cōsequē
ad stricte religionis mōasterij. relictis oibz: obfuantia se subiungauit. et sic occa
sionē magni boni: hic frater Bernardin' feliciter pmouit. De pmissis igit oibz
et singul collige: q si gaudio celoz ad bñficiendū te pnunc nō coartant crude
les saltē pene dānatōis eterne: te tuis visceribz pterreant. Sed occasio damni
dānosissimi dānabilr impēsentiaz. s. tempe et pnciose ingruit. vt ppe paganor
tempe pdictoz. chustifideles psequētū p Henricū modernū epm Constantien
et p totā sue dyocesis parrochia pullulauit. qz irreuerēter sine front' rubore con
cedit id qd sue pmissiois occasioe diuti' inoleuit. et vt patrē sequat sua ples. et
occasio sua put xpi actio iuxta Breg. sit nob instructio: ac pbo silr et exēplo sit
suoz filioz frequē imitatio. Nam public' suoz clicoz pcubinat' put suppius
a nullo corrigi hūani generis impio. et hui' occasioe nō emendat s; instaurat et
detestabilr corroborat in despectōis pceptū summi veri qz pontificis dñi nri Je
su xpi. cui' corpis sacratissimi p suoz ministroz cōtemptū p hoc debonestatur
et vilipendit. et sacroz canonū auctas. pphanat. Na hmoi pcubinat' macta tan
q; mulier pstituta p lenonis nequitia. p pciū sāguinis. i. pecunie mulctat. et ini
quitas sup iniquatē cumulat. et sic p patronū turpitudinis q nouit crimē vxor
viliter dissimulantē nephas aggrauat. sic pcubinat' crimen. pcubinari' cū pcu
binis in crimie cōmunicatibz. et cū platis dissimulatibz. et p psequē cōsentienti
bus. et occasione tanti damni pstatibz: neq; rite penitētibz et ad tēpus qusq; pec
care nō pnt piculosi' expectatibz. nō p horā vel diē aut annū. s; eterna l' p ignis
eterni tremorē dānabunt. put de s latius nup in tractatulo pmo de anno iubi
leo circa mediū tractauī. cum peritoz pilio in q conclusi q crimē cōcubinat'
vsq; ad finē continuatū etiā in continētia cōseruatū p desperatōis crimie mul
tis iuribz et rōnibz euidenter cōprobat. Aperi igit oculos tuos et vide qm dans
occasione tanti dāni qntū execrabilr dānificat et dānatur. et psertim tales et si
gnanter illi qui auctis diuine ex successione Petri pncipis aploz maiestati cō
missione tanq; vicarij christi locumq; tenētes. p sanctorū qz canonū statuta ad
corrigendū nō ad fouendū stricteissime vident deputati. et reddituri sunt de fa
ctis ppijs rōnē in die ire calamitatis et miserie. in q miserabilr fuerint sine curia
litis verborū. platiōe reqsiti p eū q iudex est nunc misericors. et extunc miseri
cordie discors. damnatis vecors. et nobis pie penitentibus sit nunc et semp per
incarnate misericordie pietatē cum pacis plenitudine concors. Amen.

Finis.

De emptiōe ⁊ venditiōe vni⁹ p Viginti

Doniam patenter accusationis et

q excusationis cōmertiū in paradiso. Primo per Adam ⁊ Euam parentes nostros apud dominū miserabiliter sumpsit exordiū. sic simonia ⁊ vsura. sorores. filie videlicet ingratitudinis per peccatum sue matris sui criminis excusant contēdendo reatum. Nam simonia dicit. quia quādoq; filius meus clericus sufficienter beneficiatus. ⁊ duob; vel tribus beneficijs que de iure simul habere potuit munitus. put legi⁹ ⁊ no. in. c. De multa. de pben. volēs amico aut clerico paupculo facere misericorditer magne gratitudinis effectū. disposuit prout decuit q; idem clericus vnū d; suis beneficijs habuit. sed audiam⁹ quid experientia rex magistra pduxit. prout scriptum est. hostem semp emit qui furem de cruce redemit. ita q; homo liberatus de mortis articulo suū redemptorē gratanter nunq; recognouit. sed odio persecutus amarissimo in talem deseuit. ⁊ quoniā talia tam frequēter sunt visa. cogitabat ille qui beneficia plura possidebat. vendam beneficiū. et extunc emptor siue sit gratus v; ingratus nō faciā de ingratitudinis vitio questionis aut mentis cōfictus. Sic similiter dicebat vsure filius. Mutuauī pecuniā meam paupculo miserabiliter indigenti necessario. vt cōmendarer apud illum qui dixit. Jocus dus homo qui miseret et cōmodat disponit sermones suos in iudicio: qui a in eternū non cōmouebit. Psal. cxj. quia iuxta Grego. opus misericordie hic et in alio seculo remunerabit ⁊ sola misericordia comes est defunctor. sed audiam⁹ quid matris nostre videlicet ingratitudinis opetur obsequiū. q; scriptū est. Si quid cōcedis: vix rehabebis. et si rehabebis nō tam bonū: si tam bonū. nō tam cito. sed si tam cito: perdis amicū. Et dixit ppheta. Mutuabit peccator et nō soluet. Iustus autē miseret ⁊ retribuit. Ps. xxxvj. sic Thobias senior Babelo in captiuitate babylonica mutuauit argenti certa sub cyrographo talenta. sed rehabere nō potuit quousq; filium suū Thobiam iuniore cum lamētatiōis fletu legauit. sed largitor omniū bonorum ipm largiter remunerauit. vnde his et alijs motus homo diuitijs munit⁹ suā pecuniā pauperib; nō cōmunicauit. qm vidit q; mater sua: videlicet ingratitudo naturalis incunctāter inclinatiōis norma palauit. et vt de materia sterili fructū produceret q; in archa stricte reclusa marcesceret. Sic vsura p infinitos hucusq; subtilitatis et machinatiōis modos fimbriā dilatauit. de quib; sufficiēter vel insufficiēter sunt iura et sanctorū doctorū rudimēta. quib; omib; dimissis: quoniā breuitate gaudent moderni. attendam⁹ de nouissimis. Nam certū est q; vendere et emere tam in nouo q; in veteri testamēto fuit licitū ⁊ cōsuetū ⁊ summe necessariū. et vt dicūt iura: licuit contrahentib; se decipere: tamē non vltra dimidiū iusti precij: de q; sufficienter scribūt summiste. et psertim Joh. in sūma confesso. Similr a tempe Siluestri pape et Constantini impatoris licitū fuit clerico. prout pri⁹ laicis: emere fruct⁹ redditus ⁊ puent⁹ de terrarū possessionib; areis ⁊ domib; p monasterior. ⁊ ecclesiarū ac bñficiorū foundationib;. e quib; ptūc quiete viuebant serui dñi obsequijs diuinis vacantes. ⁊ q; liberaliter hmoi fruct⁹ pro stipendio diuini sui cultus ⁊ nō p elemosyna aut i elemosynā comodose recipient. ⁊ se sibiq; mīstrātes exinde nutrirēt: put i veteri testō de decimis ⁊ pmitijs: sacerdotes ⁊ leuite vñ sunt perseverantes. Hoc igit fruct⁹ q; fruct⁹ ⁊ c. emi pnt et perpetue persistunt.

et venditione.

prout patet p antiquoz libroz:registroz:rotuloz:cirographoz et instrumentoz scripturas. q olim mltio leui⁹ ac min⁹ et miti⁹ emebat vni⁹ argēti marche census q pntibz nris tpiibz. sic etiā de aureis aut florenis seu mensura de terre fructibz. Sed qz scriptū est. Tantū valet res quātū vendi pōt. et distingue tempa et concordabis scripturas. vnde vide ēst ples pntic vinētes q census vni⁹ floreni seu ducati ppetu⁹ sine cōditiōe redimēdi p viginti florenis aut ducati vendebat et emebat. sic pportionabilr vendebāt alioz fructuū cēsus. repitur etiā in dictis scripturis q valde p minori qz pro viginti: puta p qndecim aut paulopl⁹ vel min⁹ vendebat aut emebat precio. Sic etiam cōparatiue de marcharū argenti ponderibus. sed quia scriptū est. Ars crescit: vita decrescit. labitur hora. Item vsus et ars docuit qd sapit omis homo. Et igit homines diuersarū cōditiōnū diuersimode se nutrire volētes. vitz ille p laborū vultus sui sudores. ali⁹ his dimissis p rerū mercatiōes: aut p alias mūdi negociatiōes. ali⁹ libere vnde viuāt: put nobiles habent suozū fructuū possessiones vnde sumūt. vt q quieti⁹ viuant fruct⁹ perpetuos aut ad vitam cōparant. ali⁹ vendūt census perpetuos aut ad vitā alicui⁹ homis de suis possessionibz: quoniā cum prompta pecunia plus pficiunt. seu debitis vsuris apud vsurarios publicos obligatione taliter sunt grauati. q cū pecunia prompta possunt faciliter restaurari. Item videm⁹ patenter q cum auro et argento monetato. et cū pecunia monetata magne fiūt mercationes: prout olim beatus Bertholdus de ordine minorum Ratispone defunctus inter suas dixit reuelationes. venient dies q pecunia et moneta erūt mercationes. et protunc sunt illi mali dies qui seculorum precedunt fines. Ecce aperi oculos tuos et vide nōne de presenti sunt taliz puerfarū machinationum reuolutiones. Vnde prout pnotauimus. antiquozū cessat venditionis et emptionis vsus. sed alius imminet cū certo moderamie cursus. et cum ambaz partiū volūtate interuēit fidel⁹ p⁹sens⁹. put dic⁹ reglā iur⁹ volēti nō fit iniuriā: lz sepe p volūtates mutuo cōmittāt crimia: vt sunt fornicatiōes et adulteria.

Sz nunc redeundo ad propositū questio

nes formem⁹: et eaz qntū intellect⁹ sinit solutiōes. Sic q emit redditus vnius aurei seu floreni perpetui pro viginti florenis et facit venditori gratiam vt cum ad pinguiorē fortunaz venerit: pro tanto redimere valeat. Querit vtrum talis non peccet et illud licite fieri valeat? Respondet: si ipe talis emptionis aut contractus emere talē censum perpetuo fuit de vsu et consuetudine emere pro tanto videlicet viginti florenis. et si tunc facit venditori grām vt pro tanto redimere valeat: hic laudand⁹ est: quia facit venditori miscōiā. si aut rōne tal⁹ p⁹ditōis adiecte min⁹ soluit p tali censu. tūc vsura est: quoniā querit subtilitat⁹ vsum vt liberius recipiat fructū de pecunia mutuata sub emptiōis et venditiōis practica. Sed hunc rigore iuris aut legislatoris qui dixit. Mutuum dantes et inde nihil sperantes. Luce. vi. intellige q sint de consilio et non de pcepto. sicut illa verba Vade et vende omia que habes et da pauperibus. Lu. xviij. Nam si qd mutuatur amico vl⁹ vicino aurum vel argentū: vinum: oleum vel frumētum. et ex inde sperat amoris aut similis compensatiōis emolumētum nō videtur peccare. imo prout narrat Jo. an. in mercurialibz q quidam in comitatu Bononiē villanus concessit pecunias aut frumentum suis cōuicaneis qui largiter restituerunt. et autumnali tempe ipsi gratiarū actiōes cum liberis muneribz bñficiis mutui recognouerūt. et diuersos sibi fruct⁹ obtulerunt. et vtiqz qui largius proz

De emptione

pinabat seu offerebat sibi carior apparuit et cōcludit cum alijs doctoribz quos nominat: q̄ ille villanus vsurā non cōmisit. qm̄ penit? fuit incert? si vicin? illaz benivolentiā recognoscere voluit. S; dicūt aliq̄ q̄ fuit vsura mental'. sicut dō de simonia mētalī. sed hec sunt facilis emēdatōis. S; ad ppositū reuertēdo dicam? q̄ rigorē supradictū (viz vñū florenū p viginti cū cōditōe p̄dicta cōpere rare sit vsura) temperat ecclia q̄ scit z tolerat. put scit decimas a iure phibitas ad man? z possessiones aliq̄ruy laicoz puenisse. sed a tanto tēpe p̄scriptas cui? initiū nō est in memoria hominū. sic similr scit: nō solutionē decimarū p totam quasi italiā. z principalr in vrbe vbi iura creuerūt canonica. sic ad ppositū. hec venditio z emptio videlicz viginti florenorum vt soluat vnus. est pro republīca z vtilitate cōi. p sapientes h? seclī tā salubriter. sagaciter ac prudenter rimatus z equanimiter lancibz eq̄libz ī statera rōnis ponderat?. q̄ hic p̄ctus omibz homibz z ambabz partibz cōiter est fructuosus. z tam liber z volūtari? q̄ q̄ vult talr p̄bere ad p̄trahendū p aliū nō sit angariat? nisi culpa p̄pria aut penuria superuenienti aut ip̄rouisa. puta p terraz plia. aut irruentis ignis aut aq̄ seu sterilitatis incōmoda violēter ingruētia. Hoc aut vtilitatis magne cōmodū mouet eccliam ad tolerandū. imo dū nuper viz de anno dñi. M. cccc. xviij. et citra in concilio Lōstantien? z primis t̄pibz in concilio Basiliē? vbi pitiores mundi in vtroqz concilio p̄gregati fuerūt. et hui? contractus p̄ditionis naturā radicē? viderūt. licet aliq̄ theologi p̄dixerint. maioritas tñ doctorū vtriusqz iur? z multoz in theologia p̄fessorū p̄ualuerūt. z hui? p̄ctus cōditionē illesam p̄miserunt cū sit mitissim?. z publicis vsurarijs amarissime suos debitores cruciantibz. videatur fore dānosus. de q̄b? olim sc̄ti p̄res petebāt vt ex vsur? z iniquitate redimeret aīas eoz dñs. Et seq̄tur p̄nter q̄ in sorte tales census cōputādi nō sunt nec alicui? restitutionis debitiū requirunt.

Sed nūc queris. Si hmoi census aureoz et p̄sertim vni? aurei seu floreni sic ante tempa iuxta tempoz cursus p̄cio: puta. x. vel. xv. aut paulo plus vel cū solēnitatibz debitis cōparat?. z sic p̄mansit sine p̄ditione. put desup sunt littere patentes: aut instrumētōz vsus. s; nūc valor hmoi census creuit. put p̄mittit. an ille q̄ tales census habuit a suis p̄genitoribz vel mōasteriū aut ecclia seu bñficiū a suis p̄decessoribz. an de p̄nti teneat sibi formare scrupulū p̄scie. qz olim vendētes z ipsoz heredes vellēt redimere tanq̄ grauati iuxta ritum t̄pis nunc currētis: Dico q̄ sine p̄scie scrupulo tenere p̄nt. qz put p̄dicim? res p̄tūc tantū valuit. Exēplū de domo in villa vel vico p̄stituta modicū vtili: q̄ emit p̄ precio vili. s; de villa sit opidū. z p̄t nundinas ibidē exercēdas illa dom? cum area sit in triplo p̄ciosior. sed p̄pterea emptor venditori nō ē obligatior. Sic ad p̄positū: qui olim emit hmoi census p̄ miori p̄cio q̄ mō sit vsus salu? ē. et nulli tenet de fructibz p̄ceptis aut p̄cipiēdis: nūc aut posteri?. Et si q̄s silr p̄nūc vt sanior sit in p̄scientia: qz supabūdās cautela nō nocet. tales cēsus emit viz vñū florenū p. xxx. vl' pl? vl' min? vt ipse z sui successores ī corpibz z rebz p̄petuo salui sint in p̄scia. aut verisili? in rez abundātia: vt ipsoz liberi: nepotes z successores legitimi in bonis tēpalibz sint stabiliores. venditor nulli de recepto vltra cōem p̄suetudinē tenet. sic neqz emptor: aut si heredes si p̄ maiori p̄cio ī posterū tal' cēsus annu? emeret. qz sic Hemroth dū edificauit turrim babel quam p̄ maiestatis dei oipotentia stabilire p̄sumpsit. sic hmoi supabūdāter diuites qui in bonis t̄palibz nullas patiūtur ncēitates: faciūt hmoi p̄ctus vberiores. Nam nup quidā plebe? ex hereditaria et successione bonoz paterna: mirabilr dicit?

et venditiōe

et p̄nter infirm⁹: et qm̄ liberos nō hūit sub velamēte testamēti inaudita: cā mortis largissimā donatōz p̄fecit. et si vnicū filiū habuissz: vnū q̄drantē vix dedissz ad instar olim rustici ditioris de villa parcellimi cui vacca moriebat. de q̄ tristis stabat. et quā viuā nō dedisset paupibz mortuā donauit lupis atqz canibz. Sic ad p̄positū abundātes diuites: erogātes et supabundātes facere p̄nt donatiōes emptiōes. cōpatiōes. et vēditiōes. sz qm̄ vt frēqnt p̄cia sunt incertissima. et q̄s p̄ certo dicere p̄t p̄ciuz et valorē emptiōis aut vēditiōis cēsus p̄petui vni⁹ floreni aut duoz vel plūz fore vel manere posse p̄petuū cū vēditio vel ēptio sit momētanca: et solutio p̄petua. et momētanei ad p̄petuū nulla sit cōpatio. Et igit̄ cōuenient dicā cū lege canōica. nō singloz affectōe res ē estimāda. sz tm̄ valz res quāto vēdi p̄t. et sic affectōes hoīm sunt dissiles: qm̄ sunt q̄ aut incertitudo h⁹ p̄eci⁹ vicz emptiōis census vni⁹ floreni certi⁹ possit cōsiderari aut incerti⁹. nā q̄ aū centū ānos emit cēsus vni⁹ floreni: ille emptor et sui successores iā receperūt centū florenos: et β certū ē. Sz q̄ hodie emit incert⁹ ē q̄nto tpe recipiat: qz dicit aplūs. nos sum⁹ ad q̄s fines seclōz pueniēt. ac si di. Flos sum⁹ in vltima etate quā p̄ q̄nqz p̄ores: β est aū aduētuz xpi orthodoxi posuerūt. Et nulli dubiū nos sum⁹ p̄rimiores finibz seclī q̄s xps suis discipul⁹ reuelare noluit q̄ illi q̄ aū cētū annos hmoi cēsus cōpauerūt. Vñ nos merito iā viuētes p̄ miori p̄cio emere debem⁹ d̄ p̄nti. qz n̄ra p̄petuitas n̄ durat nisi vsqz ad fines seclōz. q̄ nobz p̄rimiores sunt q̄s mortalibz cūctis vnqz fuerūt. Vñ tales p̄nter q̄ hmoi cēsus vicz vni⁹ floreni vel plūz vsqz in infinitū aū centū ānos emiēt. meli⁹ mercatū habuerūt q̄s q̄ modernis tpi bz cōparauerūt. Vñ nota q̄ in iure etiā vtroqz differētia maḡ videt̄ int̄ p̄petuū. etnūz. sempitēnū. et eum. Nā p̄petuū attribuit cunctis mortali bus et etiā corruptibilibz. et dicim⁹ p̄petuū vicariuz ecclie parochial⁹. et hec vicaria tm̄ durat ad vitā hoīs. sic dānam⁹ clīcuz vel religiosuz ad p̄petuos carceres. et tm̄ hī durāt tm̄ ad vitā hoīs illi⁹ sic dānati. et sic de plibz alijs. Sz ali⁹ termini vicz eternū sempitēnū et eū cōiter applicant ad dīne maiestatis mysteriū. attū nihilomin⁹ nullā cōpationē facim⁹ de momēto vicz ad n̄m p̄petuū desup qz oīa vendūt et dāt paupibz. sunt etiā q̄ nō tm̄ bōa sz etiā corp⁹ libez tradunt in p̄petuo paupertatis et obediētie et dei fuitur⁹ obsequi⁹. et sic sp̄ put diē lex bone melior reperit. Sz sunt etiā q̄ manēt i diuitijs suis a p̄geitoribz suis a tāto tpe cui⁹ initiū nō est i mēoria hoīm: vt p̄sertim sunt generosi et antiqz et ab antiqz veri nobiles. et dūmō viuūt cū decētis honestat⁹: legalitatis et p̄bitat⁹ modulo p̄durare cōsueuerūt vsqz modo. Sunt et plebei. mechanici. rurales et de domo rusticana aut tugurio loz seu casalibz institoz. p̄pagati: et suis diebz vltra nobiles: imo vltra comitū aut baronū aliqz facultates ditati. et vehemēter subito quoqz recenter in oīm gentiū amicatōez eleuati. sz his nō p̄tenti sz tm̄modo diuitiaz interpellatiōe et n̄ alijs meritis militatiū insignijs decorant̄. q̄ qndā d̄ militari p̄genie p̄creat⁹: et i bello publico p̄ strenuos act⁹ inclinis solēnitatibz cōferebāt. Tal⁹ igit̄ dictoz diuitū et militū stat⁹ p̄cernit̄. Itaqz hō p̄tūc viuēs ipoz paupertates et diuitias videbat: ac silr eorū dē filios aut nepotes in paupertatē residuātes patēter p̄cernebat. qm̄ olim antiqz p̄ experiētiā p̄tulerūt dicētes. de male q̄sitis vix gaudet terti⁹ heres. Sunt aut̄ astronomi silr et geomantici natiuitatē hoīs sincere p̄pendētes et ei⁹ futuri stat⁹ p̄dictiōez practicādo demōstrantes. Et nūc ad p̄positū redeam⁹. diuites depauperāt. paupes eleuāt. et β ex natural⁹ industrie inclinātiōis q̄s in auariciā p̄telatōe. aut ex demonioz reuelatōe put sepe legim⁹. qm̄ dyabol⁹ thesauros nouit absconditos. et illū q̄ seipm̄ sibi

De emptiōe

corpe et anima tradiderit et interdū p̄prio sanguīe cartam in testimoniū signaue-
rit. mox et illico p̄ ip̄m demonē dicitur fuit. Exēplū de h̄ bēn^o: nā n̄ris t̄pib^o qdā
paup̄ plebe^o: dinitijs t̄m̄ creuit q̄ opidū et castra ex mutuo pignore possedit. hic
morit̄ in terra n̄ra. et p̄ suū sacerdotē ad opa miscōie et deuotōez sollicitat^o r̄ndit
transibō q̄ trāsire debeo. et sic obmutuit. ac si diceret. Fecim^o pactū cuz inferno
et. Hos igit̄ et alios p̄nūc et ab antiq̄ p̄currētes casus in publico p̄ceptū dñi p̄
dicātis officio iustificare penit^o nō possum^o. s̄z i secreto iudicij p̄sistorio. i. p̄fesso
rū arbitrio: singlarit̄ singulos sigillatim discutiām^o. Et nūc ad p̄positū redeam^o
S̄z qm̄ vt p̄z i dictis p̄cilij p^o lateranē seu nicenū aut Vyenē. cū nō nimis
et als p̄ mundū vniuersū de h̄mōi p̄ctib^o: vicz vni^o p̄ viginti fuit dubitatōis et
nō īmerito general^o scrupul^o: alijs dicētib^o put de x̄po qm̄ bon^o ē: alijs nō: s̄z se-
ducit p̄lm̄. et sic hodie videt̄ dubiū put de p̄ceptōe p̄ginis gl̄iosissime p̄ mille
annos et vltra fuit hesitatū. et de h̄ p̄ maiores mūdi doctores fuit disputatū. et p̄
sc̄m̄ Tho. de aq̄no ad vnā p̄tē p̄clūsum: q̄ int̄ theologos nō minoris est p̄cū q̄s
Innocēti^o aut Hostien^o. Bernard^o parmen^o. Alan^o seu Johes theutonic^o aut
Jo. an. int̄ iurisperitos. S̄z qd̄ factū ē. Thomas cū suatib^o succubuit. opinio
aut̄ alioz p̄ decretū summi p̄t̄ficis et p̄cilij Basiliē p̄māsit. Puto t̄m̄ q̄ aū di-
ctū decretū nulla partiū suis opiniōib^o peccauerit. et itēz ad p̄positū. Nā sc̄ptū
est. In his q̄ dubia sunt qd̄ certū ē eligam^o. vt le. et no. i. c. Iuuenis. de sp̄o. Est
autē certū et mitius: imo rōne verisili^o qd̄ a mltis fuit. qm̄ integz ē p̄siliū quod
mltoz sentētijs cōprobat̄ prudētiā. Ecce nē b̄ndicite dñm: q̄ hāc opiniōez p̄ do-
ctoꝝ hui^o mūdi put p̄mittit̄ p̄tē tenuit maiorē et ad obfūatiā deduxit vberiorē
que obfūatiā tal̄ est q̄ ipsam p̄t̄fex summi^o et p̄t̄fex dyocesan^o et suoz officia-
liū auctis apex et suoz statutoꝝ artifex scit et tolerat. et nec general^o nec special^o
reprobat hoc idē toti^o germanie pontificiū et platorū cet^o. Hinc eccl̄ie maiores
et miores et mōasteria. ciuitates. cōitates. vniuersitates. vrbes et opida: q̄z sup̄
positoz et p̄sonaz vtriusq̄ sexus i infinitū multiplicat̄ innūerabil̄ est numer^o: q̄
cōtinue tales p̄ mltoz ānoꝝ cursus tenuerūt p̄tract^o et actiue et passiue tales sine
scrupulo practicaueūt act^o. et si nō fuisset h̄mōi p̄ct^o: mltoz stat^o fuisset destruct^o
Quis est q̄ doctor. plar^o. pastor aut curatus v̄l sacerdos p̄uatus q̄ os ponat i
celū: et tot aīas in et̄ne mortis p̄fundat periculū aūq̄ audiat summi p̄t̄ficis v̄l
concilij general^o decretū? Nec obstat q̄ summus p̄nari^o in Romana curia aut
penitentiarius mior suū int̄ponit edictū: q̄ fortassis Romanus aut lombardus ē
in q̄z p̄uint̄s hic p̄ctus ē inauditus. s̄z als vsuraz p̄flictus ibidē cōis: ē acer-
bissimus et q̄tidianus. Dic̄ aut̄ Oldradus cū doc. secuz cor. q̄ in q̄cunq̄ casu
causa v̄l p̄positiōe publica put fuit i p̄sistorio pape p̄sonal^o p̄sident̄ cōclusio p̄p̄t
doctoꝝ varietatē. p̄rieratē. acaduersitatē videt̄ dubia. Iudex aucte sua p̄pria in
hoc dubio seq̄ p̄t illa q̄ sibi in iudicādo vident̄ securiora. Sic olim emanauēr
decretales sexti libri et Clemētinaz p̄stōnes. vt dic̄ Jo. an. in p̄ncipijs q̄li singu-
laz suarū glosaz. ex eo q̄ antiqui doc. et p̄st̄m̄ Inno. et Hosti. et p̄les aliij in cer-
tis casib^o fuerūt sibi mutuo p̄dicentes. et h̄ nō est nouū. Nā p̄ singulos dies iuris
causidici et aduocati sunt discordes: et in h̄ fm̄ Greg. peiores sunt demōib^o q̄ sp̄
sunt cōcordes. Nec obstat. put loquūt̄ aliqui q̄ papa et eccl̄ia tolerāt loca pro-
stituta et m̄lieres p̄stitutas. q̄ meretriciū nō ē p̄ctm̄. Hi errāt corde. qm̄ hec in-
ductio de iure nō p̄t p̄sistere. Nāz in veteri et nouo testis meretriciū p̄ p̄ctō fuit
tentū et reputatū: et int̄m̄ q̄ eccl̄ia p̄ mulierculas p̄dicare nō p̄sumpsit. q̄ nemo
de ipsaz p̄ctō dubitauit. licet p̄ republica et vt maiora cuitarent̄ crimīa. qm̄ nō

et venditione

potest hñe quilibet vxorẽ suã ppter fornicationẽ s; tolerauit put frẽnt nutriũt
canes mordaces s; lupos mordatores. Et igit impator ipsis pstitutis pñilegia
donauit vt nẽo sub pẽa capiti ipaz hitatiões aut ostia violenter rũpe psumat.
Attẽdam? at sincer? vt in pdicti pñib; tã cõiter z vtilr ac rõnabilr introducĩs
nõ intueniat fraus aut dol? q; si daret cãz pñtui ñ valeret pñt? i foro pñcie pñcu
tand?. z nõ tñ in ill s; etiã in sacratissimis pñtib; vicin matrimonio spũali et
carnali put i sacroz ordinũ z bñficioz collatõe z religiõis pñfessõe. z sic de plu
rib; alijs. Nã vt notat iura vix pñt? emptiõis aut veditiõis fieri pñt sine pctõ. z
igit statuit scũs Francisc? vt sui frẽs careãt omĩ monetaz pñcio z viuãt de pure
laboz z elemosyne cõmercio. Et sũmarie in his z oĩbo toti? mũdi cõtractib; ri
tib; morib; actib; z gestib; scĩ doctores z p singlos dies in domo dñi et alibi
pñdicantes sufficiẽter ponũt differẽtiãz distinctiões. z si nõ sp sunt cõcordes vt i
pñposito nro pñcipali nõ ẽ nouũ. Nã z leges canões: z decretles vident sibi ple
runq; cõtradicentes vt pñie videt in h notabili. c. Vltra. de coha. cle. et mu.
cui? pñtute qdã clicos pñcubenarios i sacerdotio pñstitutos nõ tñ dãnãt: s; audie
tes ipsoz diuina tãq; mortallr peccãtes suis fmõib; pturbãt. z mltis iurib; z rõib;
pbant vt dic Ray. eo. ti. in sum. sua: z secũ mlti doc. cõcordãt. s; pñes sunt in cõ
trariũ. z cõciliũ Basiliẽ huic cõcertationi finẽ iponere voluit s; ñ pñfecit. s; re
uerẽdissim? pñr z doctor Cardinal camaracẽ z cũ eo cãcellari? studij Parisiẽ.
duo viri tãq; lumina mũdi hũc rigore de audiẽtib; diuina pñcubinarioz publicoz
pñt? ñ gloriosis rõib; reiecerũt. s; cõcubenarios publicos clicos bñficiatos vñ in
sacri ordib; cõstitutos. z maxie religiosos cũ cõcubinis in pctõ criminali ipsis
cõicantib; z vsq; i finẽ cõhitantib; etiã pñt? senũ aut votũ nõ cõmiscẽtib; z cõ
tinentiã stricte fũantib; nihilomin? ponũt tales i statu dãnatiõis z de sua salute
despatos. z ipis tñ valz cõfessio z pñia: sic vsurarijs vsuraz cõtinuãtib; z talit
decedẽtib; z adulteris silr pñtinuãtib; adulteriũ z cõhitantib;. Et ecce nup tpe
concilij Basiliẽ quidã apostata religiosus in hitu clicali cõtra cõcubenarios
auẽtes collegit. z in dyocesi Buxiẽ z pñtim circa flumiũ Artasim pñra clerum
publice pñdicauit. z rusticos s; suos curatos cõcubenarios talr cõcitauit q; nũl
nobiles z pñter ep̃s se intposuisset rustici clez extei miasent. S; iste apostata
habitu mutato tãq; medic? venit ad Thuregũ z pñter cõcilio Basiliẽ pñtar?
et miserabilr put meruit tractat? z i ordine suũ vicz wilhelmi demũ reintruf?
Et nũc ad pñpositũ. Si tñ in arduo salutis aiaz ac piculi general articulo z mul
tum terribiliori iã pñnotato. vt le. z. no. in dicto. c. Vñra. de pñcubiarĩs. z pñsertim
et spãlit de ipsoz diuina audiẽtib; officia qz ifinit? est nũer?. z de tali articulo in
iure sunt clarissimi textus z antiqz scpturaruz z hoim vsus. z nihilomin? silet
ecclia z eccliaruz pñfectura. z qre ñ taceret puat? doctor vel clic? p suos fmões
publicos: s; tã pñtinuis mltiplicatis cõtractib; totã germaniã. silr z hoies in ea
manẽtes tã generalr z spãlit tangẽtib; z viciosos act? qz in h z alijs contracti
bus sunt pñes in suo iudicio puato pñgruẽter corrigeret z emẽdaret. Rigor igit
iuris talis obseruet q; iusticia nõ ledat. sed mediũ tenuere beati. que ẽ equitas
fm Ansel. et illa glouficet. facili? em de miscõia qz de rigore reddim? rationez.
S; in oĩbo z singul pñmissis humilr me submitto correctioni sincer? sentiẽtis
In christo dño nro Amen. Et parcãt mihi legentes h? opus collatiõis scptuz
in loco solitudinis nõ fulcito libris. sed tñ munito benignitate saluatoris.

De ſectibus qui obſtagia dicunt. ⁊ vul-
gariter Giſel nuncupantur.

De quod apud nos nouū eſt in tem-

i pore: nō eſt nouū apud eum qui condidit tempora: ⁊ ſine tpe hz oīa.
vt dicit Proſper equitanic⁹ pſa. xli. S; nos qui viuim⁹ bñdicim⁹
nouū qđ nō fuit pri⁹. vt. viij. q. j. Non aut. cū ꝑcor. et igit̃ cōpetent̃
appellam⁹ teſtīm nouū qđ hodie manet apud nos ⁊ añ dies ānoz mille ⁊ vltra
fuit initiatū. ⁊ vetus teſtamētū apđ nos ātiquū: qđ apđ hebreos dī modernū.
hinc p̃tinēter dicim⁹ nouū cuiusdā ꝑtract⁹ adinuētōis modū cui⁹ añ ducētoꝝ
annoz vel q̃ſi t̃pis ſpaciū nō habuim⁹ ſollicitudinis artē vl̃ vſum. Apparet aut̃
talis calliditas nouitas. q̃ nllō iur̃ vtriuſq; aut doctor̃ ſeu ſcribar̃ eius ſcruti
nio ipſi⁹ rotunde (put mibi videt̃) pure deſcribit̃ curialitas: aut ꝑboꝝ ſignifica
tionis vocabulo decernit̃ determinata ſubtilitas. nec latinoꝝ ꝑmordialr poſiti
uozū et̃himoloꝝ aut ſagacitas. ſed vt narrāt h̃ſtorie fuit inuēta talis exactōis
acerbitas ꝑ q̃ndā illuſtrē Berchtoldū ducē caringie ad quē fuit ſc̃pta q̃ndā de
cretal̃ vicz Venerabil̃. de elec. vt ꝑz in ſupſcriptiōe. ⁊ ipſe fuit vicari⁹ general̃ ꝑ
germaniā impator̃ Frederici ſc̃di. put in ītegro eiūſdē decretal̃ patz. Introdu
xit aut̃ hmōi ꝑtract⁹ executionē patēter in odiū ꝑtūc nobiliū in alemania ſupe
riori degentiū: q̃ necē filioꝝ ſuoꝝ effectualr machinati fueit̃ ꝑtūc in eccl̃ia So
lodoꝝen. et inibi in choro ſiml̃ vna tūba ſepultoꝝ. Dicūt aut̃ tal̃ ꝑtract⁹ mēdica
to ſuffragio aut accōmodo cōpetētī⁹ vocabulo obſtagiū et giſel ī noſtro lin
guagio. Non eſt autē nouū in latinoꝝ ſcriptis: īmoueri⁹ in corpe n̄ri iur̃ vulga
ria ponere vocabula. vt ꝑz in. c. vnico. de vita ⁊ ho. de. li. vi. et in Ele. j. de reli.
do. ⁊ ꝑſtūm vbi deficiūt grāmaticoꝝ ꝑba. vt de accu. Accuſati. cū ꝑcor. Vñ dic̃
lex. ff. d̃ ꝑſcrip. ꝑ. q̃ plura ſunt negōcia q̃ vocabula. ⁊ dic̃ Hiero. in plogo ſup
eccl̃iaſticū: q̃ deficiūt vocabula etiā apđ hebreū. vñ n̄ro vulgari cōmuñiſſimo
dicūt letz vñd recht. īueſtit⁹ vl̃ alteri⁹ rei reuolutione: qđ nunq̃ ꝑprie reperi in
grāmatical̃ latina vocabuli deſignatōe. Et igit̃ ad ꝑpoſitū redeundo: fideiūſſo
res in h̄ ꝑtractu ſilr īꝑꝑrie dicūt obſides. licz aliter exponat̃ vt ecce. nā obſta
giū. put expōit̃ de arbi. expoſita. in glo. vl. ⁊ de iureiur̃. ex reſcripto. in glo. j. d̃
dū liber hō obligat̃: nō vt ius ꝑſtituat̃ in eo tanq̃ in pignore qđ mobile ē ⁊ ven
dit̃ ⁊ diſtrahit̃ multipl̃: vt patz. C. ⁊. ff. de diſtrac. pig. ꝑ totū. ſ; vt detineat̃ hō
vt fiat id qđ ꝑuēit: vt puta dū pax fuerit inter ꝑncipes aut vniuerſitates diuer
ſaz ꝑfeſſionū. vicz chriſtiāos ⁊ paganos vel alios: int̃ homies in ſe mutuo nō
cōfidentes vna partiū ponit̃ filios vl̃ cognatos aut agnatos ſeu alias ꝑſonas
notabiles in ꝑtatem alteri⁹ aut metu mort̃ aut incarcerationis infligēde ī ꝑſoas
talr obligatas vt fueit̃ inuiolabilr fides ꝑmiſſa aut pax et trāquillitas ⁊ illi qui
talit̃ exponunt̃ in obligatōis vinclm dicunt̃ obſides. vt in dicto. c. Expoſita. et
talit̃ Jonathas accepit̃ filios ꝑncipum regiōis gentiū obſides. ⁊ poſuit eos in
arcē in Hierl̃m in cuſtodia. vt. j. Macha. ix. ⁊ ita ponit̃. iij. Reg. xiiij. ⁊. ij. Pa
ralip. xxv. Sic ſilr hēm⁹ accomodatū vocabulū de qđā ſagittarioꝝ ferramēto
ſeu eramēto. poſt oīm ꝑhoꝝ quondā ꝑfundiffimas indagatōes nouit̃ inuentū
et eſt vas illud mōſtruoſum q̃ ſalpetra cū ſulphure ceteriſq; ꝑt̃inētis recondit̃
et ignis ꝑuocatiōe fulgurizando frangorē horribil̃ ſonit⁹ emittit̃. ⁊ quīs maſſe
lapidis ſeu metalli velociffime pond⁹ violēter euomit̃. ⁊ d̃r ficto modo ꝑiris vl̃

qui obstagia dī.

bombarda. put de hoc plene scripsi in libro de nobilitate. c. xxx. quia tpe pmoꝝ grāmaticoꝝ latinoꝝ nō erat h̄ op⁹ aut instrumentū in hūane discutionis modulo. nec Vegeti⁹ de re militari. nec Aristoteles ad Alexandꝝ magnū fecerunt mētiōē de h̄ pdigiose dispositōis machinamēto: l̄ als desiguerint de plerisqꝫ p̄citamētis belloꝝ fm̄oe largissimo. Et nē redeam⁹ ad ppositū: z h̄ exactōis talis est casus in italia: tamē non vsitat⁹. z igit̄ ipm scribam⁹ sermone lucidius.

Casus. Quidā comes obligatus ex iusta cā cuidā nobili viro in mille aureis ad soluendū in certo termino sil' z sel' aut p singulos ānos aut mēses: z ponit certos fideiussores cū tali pacto fidelr p fidē pmissio. q' si comes nō satisfecerit in die statuto. q' extūc ipe comes solus vl' comes cū fideiussoꝝ aut fideiussores sine comite put elegerit creditor. equites vl' eq̄stres l' pedestres veniāt ad hospitii publici māsiōē in loco notabilr descripto aut assignato: et ibidē maneāt z alimētū moderatū z specificatū recipiāt z nō recedāt de tali loco villa vel opido aut ciuitate nisi creditor pncipal' voluntate. z talr p fides suas p̄stas maneāt q̄sqꝫ suo creditori z hospiti de dānis debitis expēsis et impenſis p ipm comitē fuerit plene satisfactū. Itē deficientibz aut decedētibz aliq̄bus de dictis fideiussoꝝ aliq̄ reponāt. z in hac obligatiōe manebūt comes et creditor z sui heredes z successores z in īfinitū put hec z alia incerta sil' z cōsuetā forma ponunt notabilr in cyroꝝpho desup pfecto. z sigillis debitoris pncipalis z fideiussoꝝis munito solēnit descripto. Et tal' casus p̄prie practicat⁹ ē his diebz in opido Solodoren p comitē palatinū rheni z ei⁹ vxorē ex vna dūces Sabaudie p̄t nō solutionē dotrōne dicte vxoris sue q̄ ē nep̄s dicti ducis zc.

Quoq̄dem casu

pertinēter intellecto: talis oritur questio Vtrū creditor aut fideiussores taliter dictum comitē soluere negligentē grauantes: in expēsis z impēsis teneant ad restitutōē damnoꝝ talr illatoꝝ. Et videt̄ distinguendū. Et p̄mū loquit̄ de pncipalis creditoris cōditione. et apparet si alimētū talr sumpsit p se z suis in domo tal' hospitii et extra habitationē suam z vltra sortem z summā capitales q' sit vsura per vsure diffinitionē: fm̄ Boffr. eo. ti. qui dicit q' vsura est quicquid sorti accedit. alle. xxiij. q. iij. Pleriqꝫ. Vel fm̄ Hostien. Usura est quodcūqꝫ solutione rei mutuate accedit ipsius rei gratia pactiōe interposita: vel hac intentiōe habita in cōtractu: vel exactione habita post contractū. Vñ in dicta diffinitione dicat̄ quodcūqꝫ. quia quicquid sit illud: z quodcūqꝫ nomen ei imponat: siue illud cōsistat in dando vl' faciendo: vsura est. Et concordat frater Asteñ. li. iij. eo. titu. s. j. vir notabilis ordinis minoꝝ. p Henricū boijth multū recōmendatus. Et huius ratio est quia vltra sortē exigit. vt. xiiij. q. iij. Usura. z. c. Pleriqꝫ. sed p̄sens hec exactio est hmōi: vt patet. quia propter nō solutionē z negligentia comitis creditor z fideiussores capiūt alimētū. z sumpt⁹ satis p̄ciosos per dies plures: pro quibz sumptibz aliunde soluerēt debitā z mltiplicatā pecunie sumā et vtiqꝫ hos sumpt⁹ z expensas hñt vltra sortē cū dāno debitoris: z iactura videlicet comitis. ergo videt̄ q' talis exactio sit vsura. imo visum est sepe q' hmōi sumptuū z expensaz. accumulatio se vltra sortē pncipalē in duplū vel triplum vel q̄druplū: aut vltra se dilatarūt. z in h̄ videt̄ expient q' ferotius omni vsura hmōi exactores p̄cesserūt: put frequēter vidim⁹ q' creditor abundās debito rem talē als indigentē vel pauperē z inopem: et impietatis fomite ac austeritatis crudelitate radicatus dissipauit. z ad egestatē extreme luorē hūane miserationis: naturalisqꝫ cōpassionis mansuetudine relegatis exinanauit. z ad instar

De peccatis

sarracenorum contra fideles immanitatis seueritate patrata desinit. Et ultra perpende: et imo videtur quod creditor talis plus committat quam simplicem rapinam vel usuram dum ipse cum fideiussoribus ad hoc per ipsum inductis immo compulsis facit huiusmodi exactionis acerbitate. ut legitur et non. ff. de ser. cor. l. j. ubi persuadere est peius quam facere: et a fortiori compellere est plus quam persuadere. Unde dicit Archidia. quod plus delinquit qui facit alium delinquere quam qui ipse per se delinquit. De heret. c. ij. li. vi. i. glo. liij. et ibidem allegat multas rationes et rationum rationes et iura. et ratio est: quia ad peccatum suum peccatum alterius in suum accumulat. prout qui virginem seducendo procat: aut prostitui procurat. put colligit ex iam dictis. et patet. ff. de ritu nup. l. Palam. §. Venocinium. cum cōcor. et sic patet in proposito. quod si in hoc mens creditoris persistebat. extunc totum quod sibi per se et fideiussores acquirit ultra forte est usura. et per consequens tenet ad restitutionem imo videmus dum creditor simpliciter vitatur pignore. ut videlicet si pignus foret vestis. liber. domus vel area peccat. ut dicit lex. ff. de furtis. Creditor. alius incipit Si pignore. Et forte sic et grauius peccat si creditor comitetur ad ineundum tale contractum per carceres. minas aut terrores inducit: prout sepe contingit. aut alius circūueniendo deceptis. et extunc deceptis et non decipientibus iura subueniunt de re. pmu. Cum vniuersorum. cum cōcor. in glo. prout hec et alia clarius in experientia videre possumus quotidiana.

Sed nunc vadamus ad contraria

Per que probationis inquisitio et inquisitionis promulgatio patenter erit optima. quia per oppositum nesciunt omnia bona. ut lex. et non. viij. q. j. Sciendum. Unde clare videtur si creditor sinceritatis pietate motus aut gratuito titulo. aut honesta causa ut videlicet ex dote et donatione propter nuptias: aut propter redemptionem captiuorum vel ex oppressorum reuelatione: sine usurarum prauitatis contumelia in huiusmodi contractus executione processit. et consequenter sine dolo et fraude. et in fine ut comes debitor principalis tanquam contumax puniatur de iniuria creditori gratiose taliter illata. propter non solutionem debite pecunie et utilitatem debitorum patenter conuerse: non peccat. Immo videtur quod homo liber pro debitis incarcerationi potest et detineri usque ad satisfactionem. ut non. in. l. j. C. qui bo. ce. pos. et in. c. ij. de pig. et ita seruat in totius ytalie terra. et etiam pater potest filium obligare et etiam vendere in maxima necessitate. ut videlicet famis. C. de pa. qui si. distrap. l. ij. §. non vxo rem. ut non. Lar. in. c. Non est. de spon. sic parentes vendiderunt puellam in suis angustia ut biberent. Jobel. iij. in pn. Nunc redeamus ad oppositum. est enim in veritate magnus ingratitudinis viciū in debitore qui de re gratiose sibi concessa aut mutuata ex iusta causa: vel alius sibi libere credita. immemor accepti beneficii non satisfacit creditori. vnde pertinenter dicitur quod ingratitudo sit maximum viciū. ut lex. et non. liij. dis. Qui ex familia. cum concor. De qua dicit Bernardus. Ingatitudo est ventus vrens siccans sibi fontem pietatis. rorem misericordie fluentis gratie. vnde non inuani dicitur quod ingratitudo genuit usuram et simoniam. hoc est quod recipiens mutuū vel beneficium ab amico vel socio fuit ingratus. vnde cogitat abundas in bonis vel beneficiis. ut de cetero fructuose et sine rerum suarum sterilitate pecuniam vel beneficium alteri vel aliter conferat: a quo fructus utilitatem reportare valeat: vnde posuit tibi ipsum. Genuit ingratus: pariter cum simone fenus. Et propterea dixit propheta psal. xxxv. Mutuabit peccator. id est mutuū recipit peccator et non soluet. iustus autem miseretur et retribuet. Unde quod gratiose pie-

qui obstagia dicuntur

tatis opus est. et amoris indicium socio mutare. put Thobias fecit Sabelo tempore necessitatis sub cyrographo et notate instituit. ut Thob. viij. Sic viciose turpitudinis et ingratitudinis est execrabile prodigium tempe locoque dum potest debitor non reddere et benignitati vices non rependere. Hinc adpositum principale et optime videtur quod in odium non soluetis hic exactiois modus bene videtur instauratus. ut sit pena et non usura: soluere rependereque negligentis. Sic in odium et penas negligentis et non vigilantis proceditur prescriptio que utique concernit rei aliene fore detentio et detentor securus est. finito tempore prescriptiois. prout de hoc plene no. Jo. an. in mercu. sup. regla iuris possessor male fidei. li. vj. et hoc sicut in usucapionibus ubi emens rem mobilem alienam bona fide. et possidet per triennium sine impedimento erit dominus. ut insti. de usuc. §. j. et ij. et ideo dicit lex ultima in si. ff. de annua excep. quod si desides homines et sui iuris contemptores. odiose exceptiones apposite sunt. de quo copiose scripsi in libello de consolatio inique suppressorum. Propterea damnum quod quis sua culpa sentit: sibi et non alteri debet imputare. Et scienti et consentienti non fit iniuria. Ibidem. et quod semel placuit amplius displicere non potest. Ibidem: quia illi debitori placuit taliter contrahere cum creditore cum patris. ut in themate. Unde notabiliter ponit in diffinitione ipsius Hosti. de usura. videlicet licet ipsius rei usus gratia. et hoc ideo dicitur. quod si non gratia usus: ut in presenti casu. i. consumptio nis. sed loco pene apponitur talis exactio sine fraude et sine dolo malo ac abusione non est usura neque peccatum. ut patet de arbi. Dilecti. xij. q. ij. Fratritas. Et huiusmodi contractus (put alij) ex puenitione legis accipiunt. et ita fuerunt nisi de iure improben. ut le. et no. de depo. c. ij. et in glo. ij. Propterea videtur magna differentia inter usuram et penam. quia usura datur ratione certi spacij temporis. videlicet mensis aut anni ut. C. eo. ti. in auten. et hoc. et datur ut fors non soluat. sed potius ut sortis solutio differatur. ut de usu. Consultuit. sed pena non datur secundum spacium alicuius temporis sed put partes inter se pueniunt. de pe. Constituitur. dat etiam quod non sit quod puenit: ut hic in casu nostro. et quod non soluit quod debet. de arbi. Dilecti. et maxime dum propter huiusmodi penam taliter acceptam creditori nihil accrescit. ut notatur ex predictis.

Sed queritur

Quid erit si creditor taliter constituitur est quod si debet carere debito destructus est. et si debitor debet soluere desolatus est. Puto dicendum put inquit Inno. iij. ad quandam cardinale aplice sedis legatum in. c. Histi. de usupal. si oportet ut vel nos vel tu ex hoc negocio pfudamur eligimus potius re pfundi quam nos et c. ac si diceret. Semp tibi primus esto. quod magis tenemur nos diligere quam alium. Nam quisque regulam diligendi a seipso recipit. xxiij. q. v. Si non huiusmodi. et alij agris tuis sitientibus. alij irrigandi non sunt. C. de serui. et aq. cum concor. Unde possum mihi pfulere cum damno alteri. ff. ad. l. acq. l. si quis sumus. in si. que lex vult quod non tenet de damno si quis iusto metu ductus intercidit vicinas edes ne ad eum ignis pueniat. Et glo. ibidem ponit pfusus. Nam tua res agitur: partes dum primus ardet. Et neglecta solent incedia sumere vires. i. potentiam dominandi Et licitum est vigilare cuilibet pro comodo suo: licet in hoc alteri pindicet. ff. de his que in frau. cre. l. pupillus. C. de postulado. l. ult. Secus est de pfectis. ut dicit Breg. moralium. xxiij. c. xxiij. quorum est huiusmodi mundi pcupiscetias non habere. aliter na non petere. propria non tenere. laudes huiusmodi despiciere et c. Et quis est hic et laudabimus eum? Ecclesiastici. xxi. sed hec pfectio nihil ad nos ratione presentis contractus. Nec locum habet illud Lu. xj. Dimitte nob debita nostra. sic et nos dimittimus debitoribus nostris. Sed ultra procedamus in principali. et est veritas quod si creditor et etiam fideiussores in expensis factis circa alimentorum exhibitionem nimium delicate

De contractib⁹

aut alio modum solitum aut consuetum exceperint. et sine rationabili causa locupletari voluerint cum iactura aliena. quia talia alimenta sumenda pepercerunt propriis expensis in domo sua faciendis. et cum iniuria debitorum locupletiores apparent et lucra reportant: restituere tenentur. ut patet C. de usura. per eum. l. ult. aut alio per odium processerint. aut aliter circa rem gestam exceperint. prout in his sagax confessoris discretio indagare poterit. et non dubitamus talem creditorem in foro conscientie ad damnum taliter illatorum restitutionem teneri iuxta regulam iuris libro. vi. Non dimittis partem etc. Et hec de creditore principali sufficiant. in finem ut alij nobis magistri sententias suas corrigendo congruenter apponant.

De fideiussoribus autem qui improprie obsides dicuntur quid dicemus attende. qui communiter et more solito et consueto coacti per creditorem principalem et per fides promissas amoniti locum intrant sibi deputatum iuxta litterarum desuper confectarum tenores: et apparet quod si quis promisit vel iuravit gravare vel ledere primum suum quod non teneat facere cum iuramentum non sit vinculum iniquitatis etc. de iurur. Quanto. cum per cor. Nam qui cumque iurat aliquid turpe vel contrarium legibus: et maxime de divinis: servare non debet. ut ff. de le. j. Si quis inquilinos. in fi. sed lex divina et humana volunt quod tibi non vis fieri: alteri non fac. ij. q. j. Primo semper. in fi. et proprie habet putat christus inquit Lu. vi. et Mat. vij. Omnia que vultis ut faciant vobis homines et vos facite illis. imo iuramentum non est servandum si vergit in interitum salutis temporalis. ut le. et no. in. c. Si vero. de iurur. Sed prius videtur quod si iuramentum vel ista fides servari possit sine interitu salutis eterne propter contumaciam debitoris. Nam non dicitur inuitus qui propter voluntariam promissionem vergetur ad promissi solutionem. xij. q. ij. quicumque. ij. Nam si obligatio principalis non valeret. ut patet super usuris. nihilominus tamen si iuramentum vel fides intervenit: servanda est. ut de iureiur. Debitorum. et de in hoc casu inter fides prestita et iuramentum non facit differentiam. ut in. c. ij. de fideiuss. cum concor. Unde dicit glossa. Insuper. de obli. ut enim bonum visibilium fumum. sic homines verbis ligantur intellectualiter. et ponit per sum. Verba ligant homines: thaurorum cornua funes. Et igitur videtur de fideiussoribus dicendum putamus per dictum de creditore quod si alio sine dolo et fraude procedunt in hominum contractibus. non tenentur de damno taliter illato. Nam dum quid aliquis inuitus facit: potest dici pati quod facere. vi. dist. Testamentum. et que ab inuitis fiunt non afferunt preiudicium nec imputantur. v. dist. Ad ei. et quod per me non stat: mihi imputari non debet. ij. q. vij. Ad hoc. sed imputatur ei per quem stat ut in casu preiudicii. ut in. c. De illis. de spon. cum per cor. sed imputandum non est nobis quod preter nostram voluntatem contingit. xxv. q. iij. De occidendis. nisi de talibus alimentis taliter sumptis parcendo propriis et quando primum suum sine paupere sine ne divite sine iudeum sine alium infidelem. ut le. et no. de pe. dist. ij. Caritas est ut mihi videtur. et in glossa. ubi nota quod etiam infideles sunt proximi nostri cum discretionem tamen etc. huiusmodi fideiussores sunt facti locupletiores. et in hoc casu tenentur ad restitutionem. iuxta quod no. et le. in regula. locupletari non debet quis cum iactura aliena. Si autem hominum fideiussores per alimenta taliter sumpta et mansionem et moram taliter faciendo in domo aliena. neglexerunt opas suas quibus se et suos nutrire consueverunt. et per hominum moram non locupletiores sed pariformiter aut eodem statu seu diminutione persistunt. clarum est quod ad nullam restitutionis recollectionem pensam tenentur. ut colligitur ex predictis. et per Dinum in dicta regula locupletari. Quis autem in his casibus prout in alijs potest malitiam hominum obviare. ut le. et no. in. c. Ut circa. de elec. li. vi. que malicie semper et per singulos dies crescunt. xij.

qui obstagia dicuntur

q. j. c. Omnis etas. cum p. cor. et presertim in his in quibus strahentibus se mutuo decipere licet usque ad dimidium iusti precij. de q. b. le. 7. no. in. c. Cum ca. de testi. Et videmus p. singulos dies q. p. nonitates malicie inducunt exquisita cum multis subtilitatibus q. multum reprehendunt. xj. dis. Quis nesciat. 7. sunt nouissima illi? peiora prioribus. Math. xij. Et quia hic casus de q. tractamus quasi nouus dicitur quia put. pmissum e. vocabulum suum aut modus suus in antiquis codicibus non videtur conscriptus. 7. dicunt iura q. nouis morbis noua conuenit antidota p. pari. de iura. calu. Eterum. cu. p. cor. 7. q. de nouo emergunt auxilio indigent. ff. de interro. in iur. fa. l. de etate. s. ex causa. Et igitur p. huiusmodi nouum exactiois modum (q. tamen regulariter usura non dicitur) sed pena soluere negligentis intulit. p. de qua dixit Seneca. Turpis est iactura q. p. negligentia accidit. 7. q. vtriusque iuris traditionibus videtur odiosa et multum ut p. detestabilis. ut le. 7. no. de pe. 7. re. Quesitum. 7. in glosa. ij. et in pluribus alijs scripturis. de q. etiam scribit Vigilantibus 7. non dormientibus iura subueniunt. ff. ex q. cau. ma. l. Non enim. ff. de eden. veluti. Fateor tamen q. sunt continui diligentia solliciti: fortune tamen fallacis ictibus celi calamitatis onere sine vicio pressi. 7. hi sine culpa non tamen sine causa: aut fortassis archano iudicio dei ad instar Job per huiusmodi contractus aut aliorum euentuum choruscatione affliguntur afflictique et non aliter nisi patientie collirio veniunt remediandi. Ac put. expient. cernitur per exactionis huiusmodi collisionem plurimorum illustrium 7. nobilium ac plebeorum felicitatis humane prosperitates pereunt. et odibili nimis appozia grauati. non beati paupes de q. b. Lu. vi. sed ad dyabolum paupes: 7. nequitiores effecti degebat iuxta Salomonem qui dicit. p.pter inopiam multi delinquant. Eccli. xxvij. 7. consequenter fratres eorum oderunt eos et amici procul recesserunt ab eis. Proverb. xix. quos 7. plus desepxit. Eth. i. dum inquit Indigentem impossibile est bene operari. et Politicorum. ij. Impossibile est indigentem bene imperare 7. studio vacare. Item penuria malignitate efficit 7. seditionem. de q. plene ego Felix cantor Thubricensis et ppositus Solodoren. scripsi in li. de nobilitate. c. xviij. quem nuper coplemi in anno iubileo. et consequenter hac ppositionis collatorum ad instar inquisitionis petitionem honorabilis viri domini Erasmi rectoris parrochialis ecclesie in Raperswyler de huiusmodi contractus mirificatione conuenienter admirantis collegi: ut sciamus q. de modico pulchram ducit sollertia vitam. que quidem sollertia pars prouidentie que notabilis 7. indissolubiliter sibi tenet cõathenatas tales proprietates conditiones iuxta Tullium in. iij. veterum rethorice: videlicet memoriam preteritorum prouidentiam futurorum. intelligentiam. rationem. docibilitatem. experientiam. et cautionem quas complectimur per sapientis Cathonis auctoritatem qui dixit Quod potes id tempra: operis ne pondere pressus. Succumbat labor: frustra temptata relinquant. Et iterum. Dum labor in damno est crescit mortal. egestas. Has igitur prouidentie leges si sollerter collegeris. 7. vitam iuxta normas ipsarum presentem regulabis. huius calumniose calamitatis: imo plusq. pharaonis flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. de quo innuit lex insti. de his qui sui in. sunt. s. penul. dicens. Expedi. eni. reipublice ne quis re sua male utatur. et in Authentica: ut iudi. sine quo. suff. s. Logitatio. Interest principis habere sub se locupletes subiectos. Super quo respiciens a longe sanctissimus pontifex Gregorius. 7. sincerissime scripsit in pastorali suo. c. xviij. de exterorum prouidentia in interiorum sollicitudine non derelinquenda. Et insuper nos de presentis vite comodo orare docuit ut supplices deprecemur omnipotentis dei patris maiestate: et intemperate virginis Marie pietatem ut liberemur ab instan-

Doctoratus

tibus malis et gaudeamus mentis et corporis sanitate: necnō vt eruamur a pñti tristitia: et pñti gaudeā? pspitate et futura. et a cūctis hostibz reddamur securi. put hec et vberiora salutis hūane remedia copiose habent in suis collectis scripta. Et dixit Iulius papa. put hñ. ij. q. vij. In sancta. humiliter et deuote suppli cando diuie maiestatis grā et ei? fult? auxilio nūc et imppetuū ab omibz tueretur aduersis. q̄tenus sic absqz p̄dictoz. contractuū conquassione et alterius euētus infelicitis importunitate p bona tpalia transeam? vt non amittam? eterna p do minū nostrum Iesum christum p̄dictorum patris et virginis filium qui viuit et regnat per infinita secula seculoz benedictus. Amen.

Finis.

Doctoratus in stulticia.

Irit insipiens in corde suo. nunqd

est deus qui stulta mūdi elegit vt cōfundat sapiētes. put et infirma mundi elegit vt confundat fortiora. iuxta Paulū. i. Cor. i. et p̄prie scdm Salomonē Eccī. xxi. In ore fatuoz. cor illoz mor ad instar eorundē cordis archana pduxit et patēter intulit. sic videm? euidēter mūdi (put estimam?) sapientiores. prudētiores et astutiores ad sublimia gliantes sedulo pficientes et insup in oī mūdi facultatū disciplinis et traditōibz expiēter p̄cernim? mirabiliter p̄ directū vel deuia gradibz glie et honoris p̄minentes: vt puta in sacre veritatis theologyce peritia p̄fessores. in felicissima iurū vtriusqz famosa legalitate. et insup in diuina medicine scia doctores. in artū septē liberaliū decore magistros. in poetarum florida figmentoz. iocūditate laureatos. in militia et militariū bellicis dimicalibz et pliosis actibz p̄ ceteris expertiores mirifice p̄libatos. ac etiā in cunctarū practicabili mechanicarū p̄cellētes negociatiōe digni? ficatos. et generalr in vniuersali subtilitatē ingeniose p̄ alijs sagacitate p̄pollentes cōspicim? dignāter honorificatos. s; i his q̄s dñs elegit (put p̄mittit) et sibi similiū. nullis videm? magnificētie sublimitatis gduū scalatim aut interpolatim quoqz donis p̄signatos. Et igit ego insipies p̄notatus vice et noie omniū et singulorū fatuoz. ebetum. follozum. amentū. dementū. delirozum. infronitorum. furiozorū. lunaticoz. insensatorum. stolidorum ac stultorum necnō ceterorum q̄ titul seu figura fatuitatis vicz inertia rabie ruditate. frenesi. baburtia balburra. babursa. babsia. socordia. secordia. excordia. recordia. ineptia. igna? ma. seu ignorātia q̄modolibet designant per germanie regna et als vbilibet cōstitutozum quorūqz interest aut interesse poterit nunc aut in futurū te magistrū Felicem cantorem Thuriceñ. decretorum (vt asseritur) studiū Bononieñ doctorem: qui multorū (prout famat) p̄dictorum fatuitatis effectuum effectualiter tum p̄ experientiarū theoricā antiquam. tum per p̄teritoz practicā. tū p̄ scripturarum diuersarū notitiā. tum per discussionū multarū frequentia habueris in talibz discretiōis largissime munificentia. per p̄sentes instanter et instansissime requiro. vt nos et quēlibet nrm insolidū in sue conuersationis et habit? sufficientia fideliter cum debiti rigoris examie laudabiliter prelibato in doctorem aut magistrum seu professorem sue facultatis solennitatibus solitis et consuetis imo necessarijs. aut quomolibet oportunis diligēter adhibis q̄ntorū ad glie et honoris magnimitatē illi? q̄ nō sine cā fec et creauit nos et ad hmōi digni?

tatis culmē largiter pmouere. creare. abilitare et dignificare digner. Nos a tē
 Felix pñc singularit ad executiōem pmissōum (put pmittit) taz efficacit reqsi
 tus: qñtuz nob ab alto cōcedit in tā arduo dispositiōis articulo sincere cōfide
 ratiōis rumiatōe perpendētes q iusta rite petentibz nris a maioribz nunq de
 negatus fuerit inclinatiois assensus. et igit ex pmissiōis diuine cōsensu. horū pie
 petentiū psequi volētes affectiōis intētū inqñtū iuris rationisqz limitibz cōcer
 nit cōsolidatū. apli pceptū q dixit. manus cito nemī imposueritis neqz cōicare
 ritis pctis alienis. i. Coz. v. sollerter amplectātes. Et sic dicit summus pontif
 ex. Inter sollicitudines nris būeris incubētes. perpeti cura reuoluimus vt er
 rantes in viā veritatis inducere: ipsosqz lucrifacere sua nob cooperāte grā va
 leamus. H est q pfecto desiderāte exqrimus: ad id mētis nre sedulo distrinxi
 mus affectum. ac circa illud diligenti studio et studiosa diligētia vigilamus: vt
 in Cle. j. de mgris. Hinc est q vt ad petitiōis tue mysteria curiosi pcedere va
 leamus ordinē tue petitiōis aggredi et regularit obfuari put iura notāt dis. elij
 c. Sit rector. cū cōcor. et ibide in glo. vlt. An pmū qz te insipientē pncipalr p
 ferendo pmoueri petisti ad mgratus gliosi dignitatē. constat q dicit ille vene
 rabil' Isidorus vir magnaz stutuz auteticus ethi. li. x. q sapiens dictus est a
 sapore. qz sic gustus aptus ē ad discretionē saporis ciborum. sic sapiens ad di
 noscentiā rerū atqz causarū: quo vnūqzqz diuiscit atqz sensu veritat' discernit.
 Et hoc singulariter notato. dicit idem cui prius est insipiens qd est sine sapore
 nec alie discretiōis vel sensu studiosus. Nullus aut dubitat dū vnū cōtrarioz
 est bonum: reliquū regulariter maluz. viij. q. j. Sciendū. et contrarioz tria est
 ratio. xxij. di. Hospitiolū. cum cōcor. et cognito vno oppositoz: cognoscit et re
 liquum. vt dic pbs. An si vnum cōtrarioz cōmēdat: aliud vitupat. de pe. dif.
 ij. s. econtrario. cuz pcor. vbi etiā notat q optima est pbatio q fit p prium. An
 sapiens differunt et insipies intantū qñtuz bonū et maluz: iustum et iniquum. et
 igitur in insipietis derestatiōe duplr inqt David. Dixit insipies in corde suo
 non est deus. ps. xij. Et silr ps. liij. et vtiqz ferox videt in homie tante vilira
 tis imanitas vt dicat nō esse deū a q creata concernit oīs būanitat' societas
 An dixit Criso. sup illud A facie insipientie mee. psal. xxxvij. q initium omis
 peccati est insipientia. quia error est a lege bonitatis. Unde patenter tu insipi
 ens tam vicioso examinis nri iudicij discretionē notaris pdicamēto: q per nos
 nō promoueberis cuiuslibet nostre dignitatis penitus perpetuo carebis intitu
 lamēto. sed sis preco vl pedellus in p'sentis pmotionis incitāmēto. Conseqnt
 insipies iā dictus dum viderat q suis demeritis exigētibz pmoueri nō poterat
 inqt. Et faciā ad istar pconum q cōclauē pconsulum et ptoz nō intrant. quos
 tamē ad intrādum ex officio sollicitant. et put pdicantes pceptum domini qui
 cunctos christifideles ad intrandū regna polorum acclamat. et ipsi continuo
 foris stant et intrare nō consueuerant. et sicut vetule iuenculas ad sacrificium
 veneris que p se penitus ad hoc vidētur inutiles cum diligentia procant. vt sic
 tue quo ad hec sollicitudinis incōmoda conquiescāt. Nam nō est nouum q p
 quis per alium qd nō p se. vt le. et no. de pben. c. iij. li. vj. et ibidez plene p Archi
 dyaco. et pōt qd p alio qd nō pro se. et videt in illo qui inabilis ad mrimonium
 procuratoris nomie pro alio cōtrahit tā spūale qz carnale: quod clarum est. Et
 binc idē insipies puocatus puruz fatuū sibi cōfodale pduxit et ipm pmoueri
 prout pmittit instantissime petiuit. Nos igit Felix aucte predicta eundem fa
 tuū diligent examinādū durim? et ipm inuenim? (put dicit Isidorus vbi sup)

Doctoratus

q̄ ipse fatuus igit̄ existimat? z dictus est: q̄ neq; qđ fatur ipse nec qđ alij dicūt
 intelligit. Fatui etiā originē dici quidā h̄re putāt ab amatorib; cuiusdā mlieris
 que dicebat fatua vxor fauni fatidice z eos primū fatuos fore appellatos q̄ pre
 ter modū obstupefacti sunt vaticinijs illi? mlieris vsq; ad amentia. iuxta illud
 Quidij. Est i amore mod? nō habuisse modū. Vñ fatu? d̄r a fauno. i. templo.
 in q̄ tanq; deus gentiū dabat responsa. Et Virgili? voluit q̄ esset de? siluester
 vel incubus. de q̄b; in vitispatz in pn. vnde Prouer. xij. Fatu? vindicat statiz
 irā suā. i. sine iudicio mētis insultat. Et idēz Eccl. xij. Cum fatuis nō habeas
 consiliū. Et ibidē. c. xx. Fatuo nō erit amicus. q̄ in eo nullius discretōis vsus.
 Et ibidē. c. xxj. Eor fatui q̄si vas contractū. et ibidē. c. xxij. Qui docet fatuum
 quasi qui conglutinat testā. et ibidem. xxij. Precordia fatui quasi rota carri.
 et quasi apīs versatilis cogitat? illius. Vnde fm vere speculātes fatuitatis cō
 ditionē. sub hui? fatuitatis titulo cōprehēdunt merito philocapti siue amozereū
 patientes. i. amore muliez languētes z nimio zelo dolētes q̄ se putāt sepissime
 maleficiatos: z in mūdo vagantes. de quib; Azo in p̄nci. summe. Et dū furor
 ille venīt: nemo secur? erit: z vtrunq; sexū cōphendit. Quib; oib; z singul? sin
 cere circūspectis mod? nō videt q̄ ad hmōi dignitatē apicē videlicet doctorat?
 fatuus iste vl? sibi simil? pmoueat. Quo reiecto mox ebes p̄ncipalior int? suates
 per insipientē solēnter est pduct?: quē cū examinādo cognouim?: palaz videre
 potuim?. q̄ fatuitatis obtusioē tali conspiciūt vt sp̄ vin olētus aut ebrius videat̄
 aut nunq; vel raro sobrius intueat. Et ait complacēdo. Si mihi sunt sensus
 ebes: iō mihi parcere debes. Vñ nil p̄sideratiōis in eo colligit vt vltiori? qđ?
 maioritatis decorē. Quo repudiato follus qui simil?r blacus aut blas dicitur
 a quo blasphem? deriuat. iuxta ritus priorū ordinez pductus p̄ insipientē ad
 ducitur qui mox secordia talr intricat? inspicit q̄ nullo t̄pis momēto discretio
 nis p̄tute naturalr aut artificialr coloratus videat̄ vnde gestib; z morib; semp
 videt insulsus z ineptus. Vñ dixit Arabs. Non op? est follo: timpanā suspē
 dere collo. Ac si diceret. quia est tanq; surd? z mutus. Et nullo p̄sus videt cul
 mine dignitatis pmouēd?. Hinc amēs p̄ insipientē ad examis certamē notan
 ter est collocatus. Sz q̄ fm Papiam dicit̄ impotens. turbat? furiosus q̄si sine
 mente p̄sternat?. z ipsi? amentia viciū concernit ppetuū. ad differētiā demētis
 cui? rōnis obstaculū videt t̄palis recordie p̄citamētū. Vñ dixit Cicero Amēs
 in toto caret mētē. demens p̄tē retinet. vñ q̄si diminut? parte mētis. Et igitur
 iuxta congruū iuris dictamen nec amens nec demens dirigat̄ ad aliquod gra
 dualitatis speramen. Quib; taliter repulsis accersitus est delirius qui z babur
 cus dicit̄ qui fm Isid. ethi. x. c. d̄r mente defectuosus p̄ etatē. vel q̄ a recto ordi
 ne. vel q̄si a lyra aberrer. Lyra est ozōnis vl? prose aut ode genus cū q̄ agricole
 per agrū cauendo dirigunt sulcus cum aratro. z bestie laborantes animantur.
 Vñ br̄s Briccius dixit delirū venerabilē gemmā sacerdotū. Vnde qlitercū?
 q̄ delirius fuerit pduct?: p nos in examis nri p̄batiōe nō videt admittēd?. Aist
 p̄ insipientē p̄itari p̄cernit̄ infronit?: q̄ d̄r hō sine freno aut mō vel rōe se extol
 lēs vltra id qđ ē quē salomō odio suo p̄secutus ē dū dixit. Eccl. xij. Extollen
 tiam oculor̄ meor̄ ne dederis mihi: z animo irreuerenti z infronito ne tradas
 me. Sed q̄ in eodē nō inuenim? tante discretiōis onus vt apud nos mereat̄
 exaltand?. et ideo illico supprimebat̄ eiectus. Consequēter vero lunatic? discre
 tissime reconciliatiōis tempe fuit introductus. Sed inq̄rendo mox artificiali
 ter cognouim? q̄ fatuitatis titulo talr videbat̄ p̄sulsus. put dicit magister in hy

in stulticia.

Historia Scolaſtica de lunatiōe q̄ dñs Ieſus ſanauit lunaticū. quē diſcipuli p̄pter ſuā incredulitatē ſanare nō potuerūt. nā nō ex vicio lune patiunt lunatici ſed demōes eos his vexabāt t̄pibz. vt p̄ lunā infamēt lune creatorē. Legit enim de iſto puero quē dominus ſanauit q̄ a pueritia lunatic⁹ fuerat. in quo ſi nihil quod ſuū erat inueniet demon. non illū poſſideret. ⁊ ſic videt q̄ demones ſunt etiam in pueris ſicut in ſenibus. Et his ſincere perpensis in hoc lunatico proficere nō potuim⁹. Quapropter ſine dignitatis titulo ſublimioris ip̄m penit⁹ vacuū remiſimus. Incidēter vero furioſum monſtruoſo ritu ꝑcuſſum. nobis per inſipientē preſentatū ſuſcepim⁹. ⁊ examīe continuato patēter inuenimus q̄ habuit defectū accidentalis amētie. vt dicit Aug⁹. in libro q̄ſtionū veteri⁹ et noui teſtamēti. et habet. xv. q. i. Aliquos. et ſemel furioſus: ſemp ꝑſumit eē furioſus niſi ꝑbetur ſūm. iij. q. ix. Judicas. Unde qui talē diē poſtea ſane mentis ꝑbare habet. vt le. ⁊ no. de ſuc. ab inſeſt. Cum dilect⁹. et reputat tanq̄ corpe viciat⁹. xxxij. diſ. matrimoniū. Et ſic penit⁹ eſt inabilis ad aliq̄s maioritatis iudiciū. Un̄ rōabilr ip̄m tanq̄ deſpatū ab omīs magiſtrat⁹ ordine decreuim⁹ excludendū. Hinc inſenſatus corā nob p̄ inſipientē fuit cū deliberatōis conſenſu cōſtitutus. ſed qz reſq̄ſitione cōpetentis ſcrutinij reꝑtus tēperatīe ſūus. incul⁹. brutus ⁊ inept⁹. et fm ꝑhm. ij. ⁊ iij. et hi. qz corꝑis delectatīōem nimīū reſugit. et neceſſaria ad ꝑſuationē nature ꝑtermittit. et igit̄ diſcretio n̄ra talem admittere patenter reſuſauit. Porro ſtolid⁹ magne maturitatis ingenio p̄ inſipientem curialit̄ ꝑmouēdus iudubie fuit ꝑſidenter ꝑduc⁹. ⁊ nos illico nouim⁹ multis indicijs q̄ ſtolidus nec eſt ſtult⁹ nec ſtoicus. i. ſapiens aut ſagax. ſz mediū tenet tanq̄ tepidū int̄ frigidū ⁊ calidū. nec ſibi virtutis ꝑſcit adminiculū q̄ mediū tenuere beati. ⁊ in q̄ cōſiſtit ꝑtus: vt diē Boc. ſed hic mediū ꝑrie ſūat felicitati ꝑ quā ſperabat exaltand⁹. Et igit̄ ꝑut dixit Jo. in Apoē. iij. c. Scio opa tua quia neqz frigid⁹ neqz calid⁹ es. vtinā frigidus v̄l calid⁹ eſſes. ſz qz tepidus es incipiā te euomere ex ore meo. Sic de ſtolido ſcribit. vtinā fatū⁹ eēs v̄l ſapiēs et nō ſtolidus. Nam fatuo puro parcim⁹: qz nō hz in intellectu ſagacis nature decus. ſapientē ꝑferim⁹. qz ſapienter cūcta ꝑagit rōnis ſapore cōditus. ſz ſtolid⁹ ad plenū nō eſt ſagax nec integer fatū⁹. ⁊ ſic mediū tenet vt tepid⁹ vt ſit medius ſagax ⁊ medi⁹ fatuus. Nam cū ſapiente ⁊ fatuo plene cōcordamur. cū ſtolido raro vel nunq̄. nec verbo nec facto rectificamur. ꝑut cū bñ perito ⁊ penitus ignaro argumētando velociter quieſcim⁹. qz de ꝑmo certi: de ſecundo nil certi ꝑpendim⁹. ſed cū ſemidocto ꝑutāte ſe doctū ⁊ ſapientē apud ſemetipſum quieti tranq̄llitatē nunq̄ obtinebim⁹. q̄s ꝑrie ſtolidos ⁊ nō ſtultos nec ſtoicos dicere palam ꝑtendim⁹. Et hi ſunt q̄ diebꝫ iſtis tenuiſſimi t̄pis ſpacio cū tepidiſſime fundamētalis q̄z doctrine modulo ꝑ ſtolidos in ſtudijs generalibꝫ aut ꝑuilegiatꝫ ꝑſidentes: paſſim in groſſos irſutos ⁊ incompoſitos dirigunt gloꝝboſos ſuaz facultatū diuerſaz ꝑſumptos doctores ſeu m̄gros aut baccalarios ſine licentiatos ⁊ licentiādos. ita viciꝫ vt ſimile generet ſibi ſimile. ⁊ vt qual ſit pater: tal ſit filius. et vt ex cōditione diſcipuloꝝ ꝑſumat de ſufficientia m̄groꝝ vt le. ⁊ no. xviij. diſ. Peruenit. Et h̄ in verecūdie ꝑtēptibilꝫ ꝑuiciū magnoꝝ cleꝛicoꝝ vere ſcripturarū peragrataꝝ peritiā rite ꝑ examīs rigorem ſublimatoꝝ. imo in ſtudioꝝ ⁊ ſcolarū quarūcunqz cōtemp⁹ vicioſi vilipendiū ⁊ dedec⁹ ꝑfundiffimi ſtudijs ignominioſuz: vt viciꝫ ſit nomīs denotatio ſtolidi et ſagacis doctrine doctoꝝ euocatio. ꝑrout matrone venerabilꝫ ſorti deteſtabilis iub mulieris noīe ſit deſignatio. Et hec nō indigent inq̄ſitionis magne gnarō

Doctoratus

persecratiōis temptamto. Nam palā in fructibz eoz agnosceret eos. Bath. viij. qz op^o cōmēdat artificē: vt dīc lex in autē. de mona. §. Dīc cogitandū. coll. j. et insup qd execrabilē ē. hi stolidi talr gduati aut ad gduos licentiati emūt magistratū. put Jason ab Antiocho rege cōparabat sacerdotiū. ij. Macha. iij. et j. q. j. Sic eunuch^o. et simon mag^o attēptauerat emere ab ipsis aplis donū spiritalit^{is} sacratissimū. Act. viij. In vitate tñ tales mgi talr idignos pmouēdo et mun^o extorqndo: nō simoniā s; crimē pculsiōis cōmittunt. xxxvij. di. de qbus dā. p Archid. z tenēt pmouētes ad restōnē eoz q talr extorserūt. de q de simo. Dilect^o. j. z in glo. vlt. Propterea scribit notabilē in Cle. ij. de mgiis. Luz sit nimis absurdū vt qd cū vanitate z iperitia ad honorē ascēdat peritē līaz. miramur illū apd scolasticos inualuisse abusum zc. Et insup qd pel^o ē tales pmo ti plerunqz rōne gduos tā turpit^{er} suscepti decipiunt vicariū illi^o vicz xpi q decipi nō pōt: vicz summū pontificē z alios ecclīaz platos. qz p^o grad^o dignitatē credunt tales fore suaz artiu^o pitos. Nā z iura psuenerūt multipl^r bonoz incremēta psumere de viro litterato. vt le. z no. de psump. cuz i iuētute. De q lamētat Inno. papa. iij. vir expientie latissime. put vidz in libro suo quē cōposuerat añ papatū de miseria humāe pditōis. extunc summ^o pontifex. de pbē. graue inqt nimis z absurdū ē q qdā ecclīaz plati cū possint viros idoneos ad ecclīasticā bñficia pmouere assumere nō verent^{ur} indignos. vñ qnta ecclīis dāna pueniant: nemo sane mētis ignorat. Et idē de elec. c. Nihil inqt est qd ecclīe dei magis officiat q q indigni assumāt plati ad regimē aīaz. Hec ibi. cum regimē istud sit ars artiu. de era. z qli. Cum sit. z ad hmōi magistreriū accelerant tales qui nunqz fuerūt discipuli: z male vt de elec. Luz i mgiū. et magister p^o insufficiētiā suā remouet a docendo. C. de p^oess^o z medicis. l. ij. li. x. de quo plenissime in. c. miramur. lxj. di. et ibidē circa finē dī: si enī ad honores mundi sine suffragio tempis sine merito labori indignū est puenire z notari ambitus solēt quos probitatis documēta nō adiunāt q diligens z q prudens habenda ē dispensatio diuinorū munēz. z celestiu^o dignitatū. Hec ibi. Ecce qui tales hucusqz pmo uere studuerūt qnta pñter occasionē dāni dare mali psuenerūt. vt le. z no. d. testi. sicut nobis. cum cōcor. z si tñ videtur periclin in imperito aīaz rectore: z qñ ro mai^o i indocto rectore aīaz gubnatore: vt ē ep^o. Vñ de qdā tali fertur pontifice q cōtinuo repulsis peritorū psilijs ecclesie sue negociorū oīm dispositiōes solebat expedire cum triū scabinorū consiliatiōe qz vn^o pellifex alius sutor. tertius pistoz. Vnde qdā perit^o clericus tpe qdam demētia passionat^o: reperies ep^o cū illis tribz ardue placitantē onera causaz. fundamēta libertat^{is} ecclīasticę tāgentiū: z alta voce digito demonstrabat z cantabat cū musica cōpetēti gregoriana antiphonā. Sacerdos z pellifex z calcioz artifex: bon^o pistoz in pplo sic placuisti dño. Quo audito p^osul rigide cōmor^o. attñ p^o cantātis demētiāz ad vltiora nō fuit pcessum: qz dicit in puerbio q insipientes z pueri sepe solent dicere vez. Et nunc redeam^o ad ppositum. et hi doctores rurisperiti ruditate tanta p^oepediti: ferunt signa verissimi magistrat^o put abbas simplex tanqz qz pontifex incedit infulat^o: z mul^o sterilis tanqz equ^o cōparet testiculatus. et hi pariter fructificant in virtutū potētatus. Nam ex istis doctoribz fides nō edificat. z ex illis abbatibz ecclīa nunqz psecrat. et ex muli testicul^o ples nō generatur. Et insup p^otinuo pateat q ex puri^o baccalaris nihil seqtur. et qm ego Felix vn^o ex illis sum. put nouit bubulc^o bubulcū. z igif cognosco oues meas z cognoscūt me mee. Jo. x. et igif p^o ceteri signauī singulariū in moribus z condia

in stulticia.

tionibus passiones put premittit recenter occurrentiū. et ppter ea stolidos non admittā vltra ad iā adeptos stoliditatis grad^o vltius gduados. s; in sua stoliditate sint p̄tenti. q̄s vt tales insultādo fore decreuim⁹ iugit⁹ assellādos. Nā iura nō p̄sumūt q̄ in modico t̄pis molimine possit hō mltaz pericias scripturarū addiscere. ar. xl. viij. dis. §. j. qz nō rep̄te fit summ⁹. de pe. dis. ij. §. hic q̄ de caritate. qūq; tū ingeniū supplet t̄pis in bñ studētibz. sicut industria supplet temp⁹ in bene sentiētibz. lxxvij. dis. Donach⁹. et put malicia supplet etatē in nubere volentibz. de despon. impub. De ill. ij. Nec sufficit etiā diu in scol⁹ fuisse s; laudabilr vixisse. xij. q. ij. Glia epi. i. fi. Quibz oibz z singul⁹ z p̄t singulariū causaz obiect⁹ q̄ ad quēlibet ip̄oz nō sine bonaz mētū discussiōe repudiatis. insipies prenominat⁹ noie q̄ supra demū pducit stultū in ordie nouissimū. Et lz put dē Eccl̄s. j. q̄ stultoz infinit⁹ ē nūer⁹. sed ip̄oz diuersi sunt p̄suetudinis z conuersationis: imo curiositatis vsus. Sed vt certius pcedere valeam⁹. cum de re incerta vix certa poterit ferri snia. xxiiij. di. Habuisse. cū p̄cor. z incert⁹ de statu suo certam legē dicere nō potest. ff. de testa. l. qui in deū. z l. seqn. et igit⁹ certaz induxit p̄sonā nomie Andree z herzer cognōtatā regnicolā regni sueuorū magne legalitatis virū: sufficiēter stultū z stultie facultatis. put apparuit p̄ma facie et p̄nter rigor examis demonstrauit arte fundamētāl⁹ informatū. imo p̄tunc excellēt illustratū. z humilr petiuit eundē ad p̄cellētie p̄fectōis culmē iuxta morem p̄notatuz venerabilr p̄monēdū. Hos igit⁹ Felix cōmissari⁹ p̄dict⁹ cui in facultatis stulticie doctrina interne patēt p̄ditōis potētat⁹. et insup perpendēdo rimauim⁹ p̄ncipāl⁹ z nō sine certi mysterij p̄figuratiōis cā nomē z cognomē ei⁹. cum p̄figuratione pitagorica. put nup̄ plen⁹ in libro de p̄solatiōe iniq̄ sup̄p̄ssorum denotauim⁹. et Tull⁹ in. iij. veteris rhetorice voluit q̄ frēq̄nt nomia corz respondent rebz. Vñ quia Andreas fuit frater Petri. z q̄ fratrizet put fili⁹ patrizare solet: nō incōueniēter arguim⁹. z igit⁹ nō sine congruitatis cōuenientia durioris vt petra sit ceruicis z nature impenetrabilioris. z insup herzer quod sapit interne q̄rundā auū augurizantiū cōplectionē mōstruoso q̄s ficta p̄pala tione garrulatiuz qd̄ p̄ sue p̄motiōis adminiclo nimirū videt suffragādū. Et placeat vt sic de plenti vñū eligam⁹. de q̄ ceteri p̄ orbē stulticie zelatores dein⁹ ceps in stulticie doctrina z doctorat⁹ magisterio recipiāt rāq; a stulto cōmuni plenissime p̄motiōis: instructiōis z informatiōis formā. et esse. et iuxta verbum apostoli p̄tactum: nō cito man⁹ imponendū duxim⁹. sed p̄ subtiliter recitatas replicatas: multiplicatas lectionū collatiōes: studiosissime ab ipso cōphēdimus: q̄ iuxta diuine traditiōis decretū qd̄ p̄ os p̄phe videt p̄prie diuulgatū: dū dixit: et stulti aliqū sapite. ps. xcij. radical⁹ ex origine fontis diuini clementer scaturizantis talr videt p̄grediendū. Et insup ab ipso p̄cepim⁹ q̄ venerabilis Isidorus ethimo. x. dixit stultū quēdam ptulisse. Ego me esse stultū existimo. fatū esse nō opinoz. ac si diceret. Multo melioris sum ego cōditiōis q̄z fatū et sanior. Et idem. Stultus est q̄ p̄ stuporē nō mouebit iniuria. Vñ z Paul⁹ dixit. j. Cor. iij. Si q̄s videt inter vos sapiens esse in s̄ seculo stult⁹ fiat vt sit sapiens. ac si diceret. Sit puer in pueritia sua. z p̄nter cuiuslibet etatis modulo humanitati p̄tinēter appropriate p̄portionabilr faciat debitū suum. Et igit⁹ Horatius septē posuit in hoie stationes mutationū ipsius moribz regulariter applicandaz. et p̄mā homis etatem voluit tanq̄ fundamētū in stulticia p̄ficiendā. z nisi talr fiat extunc ceteras videlicet etatū distributiōes rite nō polle p̄sequenter fore formādas. Et igit⁹ eandē dixit symeinā: vt vicz puer sit symea: sit

Doctoratus

localibus apta: et nulli sapientie p̄stricta: et vsq; ad annum duodecimū vel q̄ssi videt̄ p̄telanda. Hinc fm̄ mutatōis statū dixit fore suinū siue porcinum ad vicesimū annū vel q̄ssi duratur. et si in his duab; mutationū formulis nimium sagax foret tanq̄s de malo signo iura nature rep̄ntaret. Sunt tñ q̄ hunc mutationis statū vsq; in finē p̄tinuare p̄sueuerit. Hinc tertiā falconinā mutatōis formā formalr̄ homo p̄ndat vt falconis animositate et curiositate clarescat. et hec cōueniēter ad tricesimūquintū annū vel q̄ssi p̄durescat. Hinc q̄rta sequit̄ mutatōis calūnia que dicit̄ ericina et ericij natura cum auaricie et cupiditatis maculatura hec etas implicat̄: et q̄ssi p̄petuo duratura. Hinc quinte mutatōis sequitur conditionis effectus: qui describitur canin⁹. quia tanq̄s canis mordax etate passionatus cōtinuo mouet̄ iracund⁹. Et huic congrue sequit̄ sexte mutatōis apparatus qui dicit̄ cattinus: et tanq̄s cattus annosus naturali colore priuatus iuxta ignes et fornaces applicat se calozē artificialem recepturus. Porro septime mutatōis indubie figura patebit: que dicit̄ talpina put experienter homo videbit. nā moriturus dolebit et demū sepeliendus vt talpa terrā intrabit: et in eodem mutatōis signaculo manebit: et nō eribit quousq; tuba in die nouissima terribilr̄ sonabit. Et has mutatōis normas stulti aliquando sapite et sincerius perpendite nouissima. et anim⁹ ad peiora nō declinabit. Hec est enim stulticia de qua dixit apl⁹. i. Corin. i. Scriptū est enī: perdam sapientiā sapientum et prudentiā prudentū reprobabo. vbi sapiēs: vbi scriba: vbi conquisitor hui⁹ seculi: nōne stultā fecit d̄s sapiam h⁹ mūdi? Et ibidē Placuit deo p̄ stulticiā p̄dicationis saluos facere credentes zc. ac si diceret Peribit sapientia a sapiētib;. Esa. xxxix. et peribit lex a sacerdote Ezechiel. vii. Et iust⁹ perit in iusticia sua. Eccl. vii. Surgūt indocti et rapiūt celuz (vt dixit Aug⁹. ad Rusticū mōachū) et nos cum doctrina n̄ra mergimur in infernū. Unde dixit sapientis autoritas Insipiens esto dū tempus postulat aut res. Stulticiam simulare loco summa prudentia est. Vñ licet fm̄ beati Hieronimi sn̄iam. inter effectus vere sapiētie dicatur q̄ vera sapia sine dissimulatiōe d̄iudicat. nihilominus tñ p̄ loco et tpe prudēs et etiā sapiēs stulticiā simulare pōt et debet. vt fecit David apud regem Achis vt euaderet man⁹ eius. i. Reg. xxi. tunc enī tal' stulticia sūma poterit reputari sapientia. qđ bñ p̄cordat cū priori dicto iam dicti Lathonis: dum dixit Constans aut leui⁹ vt res expostulat esto. Tēporib; mores: sapiens sine crimie mutat. Et licet hic Latho posuerit insipientiā pro stulticia et ecōtra. et hoc causa metri regulariter disciplinandi. differūt tamē put p̄diximus. et stulticia quo ad vnā partē poterit esse peccatū. vt dixit Salomon Prouerb. i. Prosperitas stultoz perdet eos. et hec stulticia d̄r insipientia. qz tūc stultus dicit̄ q̄si stupid⁹ nec loqui nec r̄ndere scit: eo q̄ stulticia sua ebetudinē cordis vl' obtusionē spirītū importat. et talis stulticia quādo sit p̄ctm̄ vl' non: vide Tho. ii. ii. q. xlvi. ar. ii. et iii. De reprobata aut stulticia dicit̄. Cum dormiente loquit̄ qui narrat stulto sapientiā. Eccl. xxi. Item in ore stulti verba supbie Prouerb. xiii. c. Item Non decent stultū verba cōposita. Prouerb. xv. Item nō recipit stultus p̄ba prudentie nisi ea dixeris que versant̄ in corde ipsi⁹. puerb. xviii. Item nō r̄ndet as stulto iuxta stulticiā suam ne efficiaris simil' ei. puerb. xxv. Item responde stulto iuxta stulticiā ei⁹ ne sapiens sibi videat̄. Ibidem. Itē qui imponit stulto silentiū: mitigat iras. Ibidem. Hic aut stultus p̄p̄e dicit̄ stolid⁹ de quo sup̄ proxime dixim⁹. et de hui⁹ stulticie fantasia nō fuit Lathonis conat⁹. sed de q̄dam ficta vel apparenti stulticia: quā aliqñ pro loco et tēpe sapiēs vl' prudēs

in stulticia.

seu bene sensatus vt malū vel piculū sine tempore sit siue spirituale valeat ipse
 vel alius euitare. et in tali casu stulticiā simulare: summa est prudentia. Unde
 legit in Romanorū cronicis q̄ vxore Anthonij ipatoris accusata de adulterio
 cum q̄dā milite perpetrato. ipsa se obtulit sponte transitoria ad lapidē veritatē
 quē Rome Virgili² arte magica cōposuerat vt more p̄suetō manū ad os lapidis
 imponeret. et si foret innocēs retraheret: sin autem man² p̄fixa maneret. Im
 perator autē de vxoris exhibitiōe tam larga: gaudiū suscepit. attē vt fieret iusti
 cia in accusatoris penā sollicitauit. vnde cū imperatrix cū Rome nobiliū ma
 tronarū et iuencularū cetū magno ad veritatē examē lapidis p̄peraret. miles p̄
 dictus in hominē stultissimū seu amētis apparatu in turbā dominarū corruit. et
 de pulcioribz plēs et demū impatricē cū primioribz insultatē osculat² fuit. et
 finalr furore tali simulato recessit. Porro cū impatrix an facie lapidis predicti
 fuerat p̄stituta: mox manū imposuit et ait. Juro q̄ corpus meū immaculatū p̄
 mansit ab omī viro: impatore excepto. et vt pure pcedam istuz stultū maledictū
 admittā: qui in omniū p̄sentia serenitatē magnificentie mee taliter osculādo p̄
 turbauit. Quo iuramēto solēniter peracto gaudius est popul² Romanus gau
 dio magno: quia manū illesam retraxit. et accusatores lege tallionis morituros
 senatus Roman² determinauit. Item legim² q̄ quidā medicus experientia multi
 plici et peritiā fulcitus. videns egrotantē p̄ncipē euadere nō posse nisi animus
 eius refocillaret sup ventura iocunditate vnde se simulat empiricū. i. medicū
 villanū siue rusticānū. et dū apud egrotantis lectulū staret et vrinam eius iuxta
 fenestrā versus luminis claritatē conspiceret: vidit p̄ vrinā siue vitri opacit
 tatem tanq̄ in speculo quendā rusticū in curia p̄ncipis lutum et simū ad carrū
 siue bigam cū furca p̄cutientē: et reuerēter ait Dñe p̄nceps: magna sunt tui do
 lorū indicia. nam currus cū rustico et furcale ferreū latent in interioribz tuis vi
 sceribus: put ondit vrina tua colore sue conditiōis. Videns igitur p̄nceps et
 alij circūstantes q̄ ex visionis reflexione tanq̄ decept² tam grosso iudicauerat
 iudicio. exaltauit sp̄m et irridens cordintime cachinno patenter dulcissimo: et
 similr familia de tam stulto medici colloquio et sanitatē adept² breuissimi t̄pis
 diluculo. Ecce hic sagax medicus stulticia simulauit: et p̄ hoc egrotantē inedia
 reconciliauit. Simile factū est de Sigismundo ipatore: qui dū quodā tempe
 nocturno visitaret q̄ndā prelatū peritissimū in p̄cilio Constantien² iuriscōsultū
 et als magne p̄minentie doctrinatū. qui dū ad placitū secum nō concordaret
 et p̄ hoc mentē impatoris p̄turbaret. intelligēs hec quidā prudens de suis mi
 litoribz ordinauit illico dū impator erat descēsur² vt quidā nobilis tanq̄ som
 no vel vino delibutus a supioribz ibidē gradibz inaduertēter cōnolutus cade
 bat vsq̄ violenter inferi² per singulares passus ex hac visiōe fuit mox cesar cle
 menter restauratus. Unde videm² apud terre p̄ncipes stultos plures tali con
 dictiōe curialr morātes: et corda dominorū curis ingentibz more magnatū sepe
 p̄ nimia curiositate cōsternata fore patenter iocunditate p̄fusa. Unō quidā fa
 mosus sacre theologie doctor: videns talem fictē fatuitatis stultū fictas sermo
 nū mirabili garrulitate relatiōes nimis p̄digiose in palacio magnatū incessan
 ter in omniū admiratiōez mira p̄ferentē inq̄t. Et tu quō demū de quolibet ver
 bo rationē reddis ocioso: et hic indeliberat² r̄ndit. Ociosa ne videtur tibi p̄ba
 per me talr prolata. Nam ex hoc labore labiorū meorū felicitate iocundissima la
 tissime sum nutritus tentus et reputat² cum tota familia mea q̄ als degeret ino
 pia frequēter tristissima. Sic aduocat² verbo legi p̄missiōe militat put rusticus:

Doctoratus

rusticat: vt causam clientuli linore contricatiōis p̄sternatam resuscitare valeat et armis iuriū contra sediciose certātes virilr dimicādo cōvincat. vt. C. de adu. no. diuer. in. l. aduocati. Sic ille stult⁹ legalitate sagacitat⁹ in stulticia fict⁹ ani mū dñi curarū immēsitare p̄cūsum p̄seruat ⁊ iocundoz armis solaciū verborū cōtra melācolie iacula patēter resūltādo triūphat. Vñ dixit Lathonis auctas Interpone tuis interdū gaudia curs. Ut possis animo quēnis sufferre laborē. Et dixit non⁹ Latho. Gaudia sepe tuis: debes adiūgere curis. Sic sperare da tur: tibi qđ fortuna minas. Et Platonis ait curialitas. Si nunq̄ cesses tendere mollis erit arcus. Vñ dixit Seneca. Nō inbeo te sp̄ libz insistere aut cala mis arare. dandū ē enī interuallū aīo. tñ vt nō resoluat s; vt remittat. De hmoi aut stultis q̄ sape iubent dic lex. Stult⁹ nō p̄suevit succurri s; errātibz. ff. de in. et fac. ig. l. penult. §. si quis. ⁊. C. si minor se ma. dix. si is. Item stult⁹ in culpa sapiens fiat in pena. xxxviij. dis. Qui ea. cū p̄cor. et hic stultus nō debet esse me lioris cōditionis q̄ peritus. de p̄ben. cum q̄s. li. vj. et Breg. moralīū. vj. c. xxi. de eadē dixit stulticia. Ecce Job sapientē dei stulticiam diligens: stultam mun di sapientiā mentis despectu calcauerat. et infra. Et voluntarie stult⁹ carnales sapientiā nō miratur. Hinc sapientiā scē stulticie innuēs ait. Que stulta sunt mundi elegit de⁹ vt cōfundat sapientes. Nec ibi. Et hec sunt insipientis s̄ba in principio n̄re collatōis p̄posita. Et his collige q̄ hmoi stultus q̄ aliqñ sape in betur iniuriā facit ⁊ patit: qz scit qđ agit. s; fati⁹ amēs ⁊ insipies iniuriā nulli facit tanq̄ puer: sed patitur. de quo le. ⁊ no. xv. q. i. Illa canenda. His igit mo re scolastico in publice collationis forma pro n̄ro stulto stultizando et in sue fa cultatis stulticie decorē dignis meritis graduando solēniter publicatis ad ca thedre qua demū videbit in cōtinuati fideliter laboriosi sudoris perpeffi gliaz et honore ⁊ dignā ei⁹ remunerationē colland⁹ ipsi Andree talē proponim⁹ que stionē. ⁊ per ipm soluendā cum ex p̄missis cōstare poterit vtrū stulticia sit p̄cūm vel non. ⁊ eandē qōnez tanq̄ cōem theologicē vitat⁹ p̄fessoribz duxim⁹ remittē dam. S; nunc q̄rim⁹ vtz expediat reipublice stulticiā exercere? Qui quidē do ctorandus mor in stulticie disciplina abūdant⁹ refertus. Primo ad ptē negati uam. scđo ad partē affirmatiuā arguebat. tertio posuit cuiusdā discretiōis solu tionē. Et q̄ntū de primo q̄ oīno nō expediat p̄ republica q̄ aliq̄s stulticiam exerceat. Nam terre principes q̄ p̄e cunct⁹ tenent⁹ ad defensionē reipublice. vt de sup. ne. p̄e. li. vj. c. ij. xxiij. q. vj. Quicunq̄. et dñ illi maturitate qua decet cōue niunt: aut vn⁹ cum senatu suo. talibz dicis per Brego. vt in. c. Ut pridem. xxiij. q. viij. quecunq̄ vob deo adiutore p̄ vtilitate reipublice p̄suaserint milites. pru dentes. nobiles ⁊ gloriofi: hoc facite. et Boeti⁹ de p̄sol. j. p̄sa. iij. Res est beata si regit⁹ per sapiētes. ⁊ q̄ student sapientie q̄ est p̄ria stulticie. et infra. ⁊ p̄ oppo situm est vitupanda si regit⁹ p̄ insipientes. Vñ p̄ exp̄ientiam q̄ rez est ingra. de elec. q̄ sit. li. vj. videt⁹ q̄ in hmoi principū tractatibz aut vniuersitatū consulati bus omnis simulatio ⁊ omis homo cuiuscūq̄ status fuerit si stulticie macula vi detur cōspersus expellit⁹ ⁊ penit⁹ reijcitur a consilijs. ⁊ nullius honoris aut di gnitatis inibi sibi patebit locellus. Et nō tñ stultus sed q̄libz stulticie species ibidē exterminabit⁹ put porcus in sinagoga iudeoz cōtaminat⁹ introduc⁹. put dicit Paul⁹: q̄ nō tñ a malo s; ab omī specie mali sit abstinedū. j. Thessa. vlt. de vi. ⁊ ho. cle. Cum ab oī. cū p̄cor. sic etiā nō tñ lud⁹ illicitus. s; etiā licitus in talibz reipublice p̄silijs expellit⁹. Vñ dixit Celestin⁹ papa. q̄ integz ē p̄siliū qđ plurimoz sentētijs approbat. de offi. del. Prudentiā. S; ibidē plimoz nō alie

in stulticia

nisi sapientū intelligit: vt no. i glo. Nam q a plibz qñt sapientibz facilius inue-
nit. rr. di. De qbz. **Uñ** dicit lex p ampliores homines. i. larga experientia z sciētia
fulcitos pfectissima veritas reuelat. C. de fideiuss. l. ult. ad finē. **Uñ** videt p re-
publica feliciter tractanda mltū inutile stultos p silijs interesse. Nihil enī z in-
utile puerunt. de cle. nō resi. Tue. z ita p re publica qlitercūqz promouēda seu
disponēda aut ptractāda videt q stulticia nō pficiat sz veniat penit⁹ eliminā-
da. Sed ad partē affirmatiuā videt talit⁹ pcedēdū. Nā pncipes sunt reipubli-
ce cōseruatores. vt. xc. vj. di. c. fi. lxxij. di. **Valentinian⁹**. in fi. xxij. q. v. pncipes.
et illis deficientibz rēpublicā subire videm⁹. Nam constat q valet argumentaz
ex cōi puerbio. xvj. q. j. **Legi**. z plene p **Hosti**. d. elec. **Venerabilē**. s. q. aut. Si
militer z ab exemplis. iij. q. v. Quia suspecti. et in glo. Nā dicere solem⁹. **Bun-**
fus tenet gabatū. gabatū caballū. caballus virū. vir vnus totum exercitiū. exer-
citus totū regnū. in q re publica tenet pncipatū. sic pnceps vir vnus p re publi-
ca noctes ducit insomnes. vt subiecti in omī quiete consistāt. in autē. vt iudi. si
ne quo. suff. in pn. col. ij. Et dicit impator volūtarios labores appetim⁹ vt alijs
requiē preparem⁹. in autē. vt diui. sub. ha. glo. **Questio**. in pn. coll. viij. et sic vi-
dem⁹ q pncipes rēpublicā manutenētes miris desiderioz conatibz. laboriosis
anxietatibz. mentē raro vl' nunqz pfluāt cōtinuis trāquillitatibz. Et nisi put p-
factū ē Interponāt suis interdū gaudia curis pre fastidio rūpat arcus. z ad cō-
seruāda pncipū z suoz senatorz corda q sunt prudētie. puidētie z sapie scrinia
expedit vt summa pducant cōsolatiōis remedia. Et ne rumpat reipublice pn-
cipalitas. ad h se pēdit oīm pmissoz auctas. z ad illū finē pncipes hñt tubas
tibicines ad reipublice glām gaudēter exercitiū cōuocādo z edicta publicādo.
et tales tubas **Moyse** fecit argenteas ad cōuocandū pplm. **Nūeri**. x. Et dedit
pplō tubas ad clangēdū p madianitas. **Nūc**. xxxj. Et de tubaz festo scribit ma-
gister in bisto. in libro nūeroz circa fi. hec et similia musicalia instrumēta z in-
strumētoz mgri solēt hñe pncipes. de q. lxxxvj. dis. **Donare**. z in glo. j. z **Hosti**.
in summa. de excess. pla. s. j. p. **Moran** aut. z sic etiā stultos fictos z fatuos ac
insensatos p suoz aīoz recreatiōe. Et in illū finē iura pmittūt oēm ludū licitū
vt. ff. de alea. l. **Senat⁹**. z duobz scqn. **Uñ** dicā⁹ cū **Paulo**. j. **Loz**. x. **Dia** mihi
licent sz nō oīa expediūt. d q plene. xj. q. j. **Aliud**. i glo. magna. Et p hec z pno-
rata patet rñsio ad pmū argumētū z declarat scdm. **Rec** nra interest iurū rigore
pducere aut snias theologoz refricare. p qz iust⁹ vit saluabit⁹. z qñ toti⁹ mūdi
pncipat⁹ flexipendit. Sz p nri doctorat⁹ vberiori solēnitatis declaratiōe notan-
dum est q in nre facultatis stulticie practica diuersa diuersimode vsi sunt: z in
futurū dño cōcedente vti oportet simulatiōe: que qdruplex regit⁹ in scripturaz
discussione. **Prima** ē pñitiōsa. z hec ē vitanda. vt pbatur. xxij. q. v. **Lauete**. vbi
dixit **Ambro**. Lauete fratres mendacia: qz omnis qui amat mendaciū fili⁹ est
dyaboli. nō solum in verbis sed etiā in falsis opibus z mēdaciū dicitur. **Mē-**
daciū nanqz est chūstianū se dicere z opa chūsti nō facere. religiosuz se oñdere
et religiōis opa nō exercere. et hec penit⁹ ē abijciēda. **Secda** simulatio dicit⁹ vere
stabil⁹ z prana. put hñ. xxiiij. q. j. **Officiū**. vbi dicit **Juli⁹ papa**. officiū nri confi-
derationi nō ē op⁹ dissimulare ea q corrigi pñt salua pace z sine scandalo. **Alis**
secus. iij. dis. **Deniqz**. **Tertia** est discreta z virtuosa. z hec est sequēda. vt. xxij.
q. iij. **Quidam** cum bonorum. **Quarta** est laudabilis et pia z hec imitanda. et
hec simulatio fit p stulticiā ex diuersis causis: tempibz atqz locis: put p dicitur ē
de **David** vt patebit. Nā quidā simulāt stulticiā vt euitent inanē glām. **Uñ**

Tenor Irē doc. in stul.

legitur in vitis patrū q̄ quidā senex pater vocatus instātissime vt sanaret filiū
cuiusdā principis. z trāsitus vidit sibi magnū pplm obuiare. Unde mox spo
liatis vestibus se nudū lauabat in ripa. Quo viso reuersus est pplus: credēs q̄
esset stultus. expost aut̄ perfecit simplici opus suū. Item quidā simulabāt stul
ticiam vt diuinā vindicārēt offensam: put fecit Iehu rex israel qui simulauit
se velle idolū baal colere in finē vt alij cultores idolorū se māifestarēt q̄s postea
occidit. vt. iij. Reg. x. Itē simulauit se stultū David (put p̄dictū ē) vt euaderet
man⁹ inimicorū suorū. Itē simulāt qdā stulticiā ad recreandū hūanitatē naturā.
et inq̄ntuz hec fit sine scurrilitatis z indiscretiōis molimine videt̄ pie toleran
da. de q̄ sup̄ plenissima p̄cernit̄ in nre collatōis p̄cessu dispositiōis z informa
tionis forma. hic vlti⁹ breuitatis benignitate minime recitanda. His prout
p̄mittit̄ expeditis surrexit insipies in corde suo distemperat⁹ p̄t dilatiōis te
diose p̄misit̄ p̄motiōis p̄tationē. z instātissime petiuit hunc stultū stulticiā sa
pienti p̄ p̄ntis strictissimi q̄s rigorū examē cū m̄gforū nrorū z doctorū hui⁹ facul
tatis mature deliberatōis tractatu cū debitis interstitiis diez z tēporū. p̄pendi
mus igit̄ q̄ nō tm̄ hui⁹ stulticie doctoratus honorē sed etiā in q̄cunq̄ sciētiarū
facultate (sine tamē pacto) si dign⁹ ē petere poterit suorū graduū decorē. vt. viij.
q. i. In scripturis. y. Ecce ego. et ratio: quia p̄ hoc petit oportunitatē cōmuni
candi qd̄ habet: quod laudabile est z ad caritatē p̄tinens. In indignis aut̄ est
p̄ctm̄ p̄sumptiōis. put dixim⁹ de stolido. de q̄ Archid. xlvij. di. s. j. Et igit̄ des
creuim⁹ hunc stultū in stulticie venerabil⁹ z sup̄mirādē facultatē legalitate liber
ralit̄ ad doctorat⁹ qdū tanq̄s bñ meritū iuxta tue petitiōis intentū gloriāter ad
mittēdū: z admittim⁹ p̄ p̄ntes declaratiōis act⁹: ac sibi hmōi doctorat⁹ munifi
centiā curialitate q̄ decz assigntes ac auctis z p̄tatis priuilegiū tribuentes: vt
dūmodo se facultatis oportunitas obtulerit. alios stultos z stulticie doctores
licentiatis z bacularios creare z facere: instituere: substituere z ordinare vale
at cū debita iuris z p̄suetudis solēnitare. Quo quidē exercitio melioribus iure
et forma quibus debuit z potuit p̄tinenter peracto. Inspiēs p̄dictus. nomine
quo supra cū instātia petiuit vt de p̄missa p̄motiōis solēnitare eidem stulto
taliter promotō publicū per litteras patentes de adepti laudabil⁹ doctoratus
munimine fiat documentū. quod z liberaļr duximus tanq̄s rationi congruum
cum clausulis oportunis p̄cedendū. cui⁹ quidē littere tenor sequit̄ z est talis.

Tenor littere doctoratus in stulticia.

Elix ecclesie Thuricensis Lantor.

f stultorum promotor. Ad infrascripta diuine p̄missionis gratia spe
cialiter deputat⁹. Gloriosa q̄ ex ore altissimi produnt primogenitā
ante omnem creaturā mater que genuit stulticie legalitatem vt hec in toto ter
rarum orbe veneranda gloriosissimorū doctorum nostre facultatē stultissime io
cundis actibus obtineat principatum et illos dumtaxat extollat ad cathedrā
hui⁹ celsitudinis quos certamē general̄ examinis digne ad id p̄mouet p̄ p̄cur
rentē stultorū actiū capacitatē z excellentiā meritōz. ita talr̄ p̄mouendi merito
apud vniuersos seculi p̄ncipes z alias dominationū p̄tates p̄ ipsoz assistentiā
ad dirigendas z gubernandas respublicas vel p̄uatas p̄e alijs de genere fa
tiorum curialibus veniant singularibus priuilegijs. honoribz. dignitatibus et
laudibus p̄ferendi. Cum igit̄ p̄ns vir spectabil⁹ videlicz Andreas quē stulticie

Contra iniquos iudices

scientia moribus et gestibus specialis prerogativa sublimavit decori pridie nobis fuit presentatus diligenter examinatus et approbatus in stulticie peritia. et in hoc se subiecerit ardui et privati examinis rigori nostro in quo ita et taliter se habuit quod per nos sufficiens et idoneus in stulticie talismodi facultate fuit patienter reputatus. Et igitur nos Felix auctoritate qua fungimur in presentis curiositatis eloquio. eundem Andream stultum pronunciamus et declaramus sufficientem et abilem ac idoneum ad habendum: tractandum et exercendum officii decorem doctoratus stulticie facultatis predictae: sibi quoque tanquam sufficienti et idoneo. et huius promotionis dignissime contubernio et in ipsa stulticie forma de cetero manendi standi. perseverandi: necnon ambulandi. et insuper legendi. docendi. interpretandi scribendi. dictandi et ceteros huius facultatis sufficientes doctorizandi. magistrandi: ac alios stultos faciendi. creandi: necnon eligendi et omnes alios actus publice stultuales exercendi loco quolibet imperiali maiestati subiecto plenam in domino presentium tenore concedimus libertatem. ipsique stulto taliter sublimato doctoratus insignia stulticie taliter prout petijt tradidimus in hac forma. Ram primum sibi contulimus caputium tunice talari firmiter confutimus. hinc pirretum siue dyadema fatuale asinino corio multum piloso de capite cum auriculis patenter extensis decoratum et nolis benefonantibus constipatum: annulum quoque saturninum tortuose compactum cum osculo calicis in manu domini vini meri pleni mixti glorianter duximus conferendum. Et insuper non tantum huiusmodi doctoratus insignia. sed etiam quaecumque venerabilis stulticie talis occasione per ipsum qualitercumque nunc et in futurum fuerint acquisita auctis nostre firmamento sibi duximus liberaliter ratificanda. In quorum omnium et singulorum fidem et evidens testimonium presentes promotionis litteras facultatis stulticie sigillo duximus corroborandas. Datum anno iubileo die Kalendas Januarij in domo quam edificavit sibi sapientia et miscuit vinum et posuit mensam domini ut letificet cor hominis ut a fructu frumenti vini multiplicati fideles christi requiescant per infinita secula seculorum benedicti. Amen.

Finis.

Contra iniquos iudices.

Itrum celi circumivi sola. et profundum

g dum abyssi penetraui: et in fluctibus maris ambulavi: et in omni terra steti. et in omni populo et omni gente primatum habui. dixit sapientia Ecclesiastici. xxiij. Quia cum Salomō super salutem et omnem pulcritudinem sibi assistit: ceterum dilexerit: venerit sibi omnia bona presentia cum illa. Sap. vii. quod liquido in presentia de duarum mulierum supponente filio luce clariorem enitebat. ut de presumptu. Afferre. Audiuit itaque omnes israel iudicium quod indicasset rex: et timuerunt regem. Quid ergo timuerunt: nunc quid gladium ferreum vni adolescentuli: totum israel timuit multitudo: non utique sed gladium spiritus. gladium interni acumis. mucronem subtilissimum sapientie dei. omnes sapientiae dei esse in illo ad faciendum iudicium. iij. Re. iij. Quod quidem iudicium non est aliud nisi iusticia ut infra patebit clarius. et quam sine alijs virtutibus videlicet prudentia. fortitudine et temperantia nemo poterit adipisci. nam una sine altera probabiliter in quolibet laudari nequit. prudentia enim sine fortitudine et temperantia et iusticia in usu non habet Fortitudo quae sine prudentia temeraria et iusticia in perniciem derivat tempe

Contra

rantia: etiam sine prudentia fortitudine et iusticia in desidiā pueritur. Iusticia vero sine prudentia: fortitudie et tpantia in crudelitate deflectit. ob h nempe necesse est ut sit iusta prudentia fortis et tēperata. sit et fortitudo prudēs tēperata et iusta. fiat deniq; tpantia fortis iusta et prudēs: existat insup iusticia tpata prudens et fortis. Quā qdē iusticiā si coguerim? tanq; cognito vno p rarioz cogscit et reliquū qd ē in iusticia. ut dic lex insti. de his q sui v l alie. in. st. s. Videam? ff. de ac. et inscrip. l. q accusare. Et dic pbs. ij. de celo et mūdo. O pposita iuxta se posita magis elucescūt. Uñ de iusticia ac merito et glia diligētis eaz (put ē iust? iudex) discernam? ut sinceri? ad ei? p riu qd ē iniusticia. et ad demerita ac penas iniq iudicis puenire valeam? Uñ ad ppositū nrm iuxta iuri vtriusq; dispositio nem. Iusticia ē pstant et ppetua volūtas: ius suū vnicuiq; tribuēs. insti. de iu. et iur. s. j. Et p hoc q dic volūtas: nomiat ibi actū nō potentiā. solent enī hī? diffiniri p act? s. p h q dicit ppetua. designat q ad rōnē iusticie requirit q hō hēat ppositū ppetuo et in oibz iusticiā pfuādi. s. q dic pstant: designat q oportz q in hmoi pposito firmit pseueret. et p h q dicit ius suū vnicuiq; tribuens: designat actū iusticie p comparationē ad ppiam materiā et obiectū. Et in hac diffinitione sumit ius p re iusta. Si quis aut pdictam diffinitionē veller reducere in debitā formā. dicere posset fm frēm Alstē. q iusticia ē habit? fm quem aliis quis cōstanti et ppetua volūtate ius suū vnicuiq; tribuit. et quasi ē eadē quā ponit pbs. v. ethi. dices q iusticia ē hīus fm quē aliq; dō operatiū? fm electōez Est enī act? iusticie iudiciū siue iudicare. Iudiciū enī pprie noiat actus iudicis inqntū ē iudex. Iudex aut dicit: q si ius dicens. fm Isidoz. Ius aut ē obiectū iusticie. Et iō iudiciū fm p mā nomis ipositionē importat rectā diffinitionē iusticie siue iuris. et ita iudiciū pprie p tinet ad iusticiā quā filij isrl viderūt faciēdaz p sapiam dei exītem in Salomōe: ut pdictuz ē. Dicit et iusticia fm Isidoz quasi iuristat? de p. sig. Forus. Uñ iudex male iudicās errore v l dolo: et i eo q male iudicat nō ē iudex cū nō sit i eo iusticia. xxiij. q. ij. c. j. et p pns nō ē mīster iusticie q ē de? s. iusticie q ē ipse dyabol? cū pompis ei?. Quare Aristoteles ad Alexan. magnū in li. de regimie pncipiū. c. lv. post multa cōmēdando venē rabilē et glīosam iusticiā in rege et pncipe. imo in qlibet p sidente pfuandā: dic Iusticia ē forma intellect? quā creauit de? glīosus. et pduxit creaturā suam ad ipm. et p iusticiā edificata ē terra: et cōstituti sunt reges et c. Item ad cōmēdationē iusticie sic inq. Quid? ē ortus seu viridariū: ei? maceria siue sepes sunt iudiciū et dñatio vallata lege. lex ē regimē q rex regit. rex ē pastor q defendit in pceribz. proceres sunt stipēdia sustentati pecunia. pecunia ē forma q colligit a subditis. subditi aut sunt serui q s subijcit iusticia. Iusticia pō ē qd p se intēdit in q ē salus subditoz. Hec ille. Et si pagan? tm coluit iusticiā: qd faciat homo christian? et ppendat qd dixerit omipotēs Sap. v. Iusto iudici induat p tho race iusticiā et accipiat p galea rectū iudiciū. sumat scutū inerpugnabile eqta tē. acuit autē dirā irā in lanceā. et pugnabit cuz illo orb terraz p insensatos. i. er rores iniqz: ut dic glo. interli. Et his igit ad merita et ad p mīa eoz q iusticiā colūt qui et iusti et p cōseqns iusticiarij nūcupant puenire poterim? Nā fm Augustinū qui cōplete et pfecte habet vnā p tute cardinalē habz omīs alias inē quas iusticia primatū tenet: ut ptz ex pmissis. et ita p iusticiā quam si quis perfecte colit cōsequitur omnes alias. et per consequens vitā eternā. ut Sap. v. Iusti autē in ppetuū viuēt: et apud dñm ē merces eoz. Item Aug? Quia iusticia ē opus cū fine. mores autē sine fine. his videlicz qui nō sua receperunt in

iniquos iudices

hoc seculo: vt legiſ de diuine epulone. Lu. xvj. Vñ dixit ppha qrendo. Domine quis bitabit in tabnacula tuo in celeſti hierlm. et infra rñdet. qui opat iuſticiã Et idem. Beati qui cuſtodiuſ iudiciũ 7 faciunt iuſticiã in omi tpe. 7 ſi ppe illaz plurimas iniurias patiant. Et iõ dicit Math. v. Beati q pſecutionẽ patiũtur ppe iuſticiã: qm ipſoz eſt reg. celoz. Et pie pmeditandũ eſt qd legiſ in vita ſan cti Gregorij libro. ij. c. xlv. q cũ idem beatus Gregori⁹ Rome ad baſilicã prin cipis apoſtolor. perueniſſet: et clemẽtiſſimi imperatoris Trayani iuſticiã large ſumpto vocabulo quã vidue miniſtrauerat anteq transiret ad bellũ in quo ſuc cubuit: recordatus fuiſſet. 7 ipſius damnationẽ amariffime deſleuiſſet: cum pro non renato baptiſmatis vnda orare nõ preſumpſerit: quid factum eſt propter rectũ iudiciũ ſuum quod in vita geſſerat. meruit planctu beati Gregorij ab in ferni cruciatibz liberari. licet anima ſua ab inferis nõ reſceſſerit. Hec ibi. Vñ exaltabit deus in iudicio: et deus iuſtificabit ab iniuſticia. Eſa. v. xj. q. iij. Ve qui dicitis. Et Greg. dicit. Qui recte iudicat: premiũ remuneratiõis expectat. xj. q. iij. Qui recte. Vnde 7 iuſti iudices om̄es poſſunt clariffimi appellari. et per cõſequẽs iniuſti iudices turpiſſimi. ar. ff. de ſena. l. ſemie. et Spe. de iuriſ dictione omniũ iudiciũ et merito colen/ ſ. i. p. Maximi ſunt. **Lognito de iuſticia** tis eandẽ. nunc

reſtat videre de ſibi contrario quod eſt iniuſticia. Et quia vnũquodqz viciũ tanto ſui⁹ eſt qntomagis repugnat virtuti oppoſite. vt dicit ſctũs Tho. Vnde premiſſis ſincere ppenſis reſultabit iniuſticie effect⁹. Attamẽ clari⁹ pcedẽdo eſt ſciendũ fm frẽm Aſteñ q duplex eſt iniuſticia. vna illegalis appoſita iuſti cie legali. 7 hec fm eſſentiã eſt viciũ ſpeciale inqntum reſpicit obiectum ſpecia le ſcz bonũ cõmune qd contẽnit. ſed quo ad actionẽ eſt viciũ generale. qz p con temptũ boni cõmunis poteſt homo ad omia pctã deduci. ſic etiã oia vicia inqntũ ſunt contra bonũ cõmune rõnẽ hũt iniuſticie q ſi ab iuſticia deriuata: ſic ſup dictũ e de iuſticia. Alio mō dõ iniuſticia fm ineq̄litate qndã ad alterz: put ſi hõ vult pl⁹ de bonis: vt de diuitijs 7 honoribz 7 min⁹ de mal: vt de laboribz et dam nis. 7 ſic hz materiã ſpãlem: 7 eſt viciũ ſpãle ſiue pticulare oppoſitũ particulari iuſticie. Eſt aut facere iniuſtũ ex genere ſuo pctm mortale. qz inferit nocumentũ alteri qd de ſe repugnat caritati. Et hec omnia intelligẽda ſunt de eo qui ſcien ter facit iniuſticiã. qui aut ex ignorãtia dictat iniuſtã ſententiã. hec ignorantia neminẽ excuſat cũ poſſit habere copiã iuriſperitoz. ff. de iu. 7 fac. ig. l. Regula. vel ſi ſua ſcientia vltudio aut labore facili⁹ potuit ſcire. vt. C. de inge. 7 ma. l. iij. ff. quis oz. in bo. poſ. ſer. ſ. In bonozum. l. ij. Vnde talis iudex teneretur fm leges leſo inqntum bonũ 7 equũ videbit regiõ iudicãtis. ff. de va. et extraoz. cog. l. v. de quibz in/ et de temerito ma fra pleni⁹ dicitur. **Reſtat nũc de penis** le iudicãtis et ini/

qui iudicis pertractare. vnde viſum eſt expediens fuiſſe vt illa terribilis et me/ menda decretalis videlicet prima de re iudi. libro. vj. per verũ chriſti vicari⁹ videlicet Nicolaũ quartũ in cõcilio in Lugdunẽ edita. iuriſperitis notiſſima largiter poſtuleſ. quã nihilomin⁹ ſi alia nude quiniſ iudex ſane mentis proſpe perit: timent ambe aures ei⁹. vt. j. Reg. iij. et. iij. Reg. xxi. cõmouebunt inſuper viſcera ſua: 7 erũpent la crime ſaltẽ cordis: 7 introibit in cubiculũ mētis flendo vt legiſ de Joſeph in egypto: viſo fratre ſuo mĩmo Ben. xlv. Et ita ppha ei⁹dẽ decretal cũ additiõe pnunciabo. Cum eterni tribunal iudicis ante qd oēs ſta/ bim⁹: vbi vnusquiſqz p ſe reddet rõnẽ deo. ad Ro. xiiij. et in quovnuſqz idem

Contra

presidebit iudex et testis. *Hiere. xxix.* et quod illud reum non habeat quem iniuste iudex condemnat. testante propheta. nec dānabit eum cum iudicabit illi. *Ps. xxxvj. et. xxiiij. q. iij.* Non ppetuū. Unde recte per prophetam dicit *Ezech. xij. et bñ. xj. q. iij.* Plerumque mortificabāt animas quae non moriebant. vix iniq̄ iudices et viuificabāt animas quae non vivebāt. et exponit per Grego. omel. xxvj. Non morientē mortificat quod iustum dānat. et non victurū viuificare nitit̄ qui reū a supplicio soluere conat̄. cau se & pensande sunt et tunc ligādi et soluēdi p̄tās ē exercēda. q̄re dixit bon⁹ Josaphat rex. *ij.* Paralip̄. xix. dum p̄stitueret iudices in cūctis ciuitatib⁹ iuda: vide te quod faciatis. nō enī hominē exercetis iudiciū s̄ dñi. et quodcūq̄ iudicaueritis in vos redundabit. Iudices ḡ ecclīastici prudēter attendāt in causaz p̄cessib⁹ vt nil vendicet odiū. iuxta illud put iudei dixerūt s̄ xpm: fm̄ legem debet mori. sciebat enī Pylatus quod per inuidiā tradidissent eum. *Matth. xxvj. vel fauor vsurpet: put David qui noluit perire Absolonē pro delictis suis. vt. ij. Re. xviij. et similr pylatus ad cōplacendū iudeis barrabā seditiosuz dimisit. et christū innocentē tradidit morti crucis. Ibidem. seu timor exulet put iudei dixerūt de xpo et si dimittim⁹ eum veniēt Romani et tollent nrm̄ locū et gentē. Ibidē. aut expectatio premi⁹ iusticiā nō euertat. vt de Benelao legit̄ culpabili: qui propter pecuniā est absolut⁹ ab antiochia et accusatores eius innocētes sunt ab eodem iniq̄ morte dānati. vt. ij. Macha. iij. Similr legitur de filiis Samuelis qui declinauerūt post auariciā et acceperūt munera et peruerterūt iudiciū. *j. Regū viij. et ipsi miraculose quā nō habuerūt iusticiā vendiderūt. Unde pro iusto iudice dicit̄ Esa. xxxiij. Beatus quod excutit man⁹ suas ab oī munere. xj. q. iij. Qui recte. j. q. j. Sūt nonnulli. de simo. Et si q̄stioes. Quos quidē quattuor modos iudiciū puerntes scribit Greg. xj. q. iij. Quattuor. Sed staterā gestant ī manib⁹ lances appendāt equo libramie. nec tēdant ad dexterā vl̄ sinistrā s̄ via regia gradient̄. *Flūeri. xxi. de q̄ statera p̄rie dicit̄. xxxiij. q. j. nō auferam⁹. vt in omnibus quae agēda fuerint p̄stīm in concipiēdis sentētijs et ferendis: pre oculis habeant solū deum: et nō album equū quē quondā litigantiū quidā corrupto iudici p̄pinauerat. Vñ dixit Josaphat p̄dictus ad iudices p̄ eū constitutos. sit timor dñi vobiscū. et cum diligētia cuncta facite. nō enī apud dñm deum nostrū iniquitas: neq̄ p̄sonarū acceptio: nec cupido muneruz. ij. Paralip̄. xix. et illi⁹ imitantes exemplū videlicet moysi. qui q̄relas populi tabernaculū ingressus ad dominiū referebat. vt fm̄ impiū eius iudicaret. *Exo. xxxij. xj. q. iij. Sūmoge. Si quis aut iudex ecclīastic⁹ ordinarius: aut etiā legatus fame sue p̄digus. hoc est quod famā suam effudit. i. honorē: et infamis fact⁹ est. quod per dolū male iudicauit C. de pe. iū. ma. iū. l. ij. qui et crudelis in iure dicit̄. vt. xij. q. j. Flolo. et put p̄digus dissipat bona sua et euacuat: vt dicitur de filio prodigo *Luce. xv. c. ita iniquus iudex dissipat et euacuat famā suā. i. honorē suū: quod infamis dicitur homo nullius honoris fm̄ Azo. ff. de iudi. l. si filiūfamilias. Vñ paup̄ Henric⁹. Quem semel horrendis macul infamia nigrat. Ad bñ tergendū multa laboret aqua. Et dicit lex quod maior est amissio fame q̄ amissio oculorū. C. de decu. li. x. Infamis. et p̄prij p̄secutor honoris quae grauissima est p̄secutio. et maxime contrariatur caritati quae vult a seip̄a incipi. *xx iij. q. v. si nō licet. Sicut et maximū crimē est quod seip̄m occidit sic iudas. vt ibidē no. quia si s̄ p̄sciam nō suaz quod nullā habet. et contra iusticiā quae grauissime. imo deū qui est ipsa vera et p̄petua iusticia in quā men pars alteri⁹ in iudicio quicq̄ fecerit per grām vl̄ per sordes. hoc est: premitat si precio timere vl̄ odio iudex corrupt⁹ sit. in suā maledictionē eternam ab execu******

iniquos iudices

tionem officij per annū nouerit se suspensum. ita vicz q̄ tanto tempe careat officio iudicandi. z si sacerdos est: diuina nō celebret. z solennit̄ alias horas canonicas in ecclia nō inofficiet. si dyacon⁹ euāgelii nō pnunciet. si subdyaconus epistolā legere nō p̄sumat. Et hoc fm̄ Nouell. ibidē. et insup̄ ad estimationem litis parti quā leserat: nihilomin⁹ cōdemnādus. et h̄ ita intelligas. put̄ dīc̄ lex impialis. C. de pe. iū. male iū. q̄ ei quē leserit nō solū extimatōis dispēdiū in re quā perdidit p̄ iniquā sniam. z etiā litis discriminē tenet. i. damna passa i lite penitus refundat. Et iure autēticorū cōdemnat in triplū. si civilis sit cā: si criminalis puniū in p̄fiscatiōe p̄prie substantie. i. q̄ dñiuz sub q̄ est ostitut⁹ recipiat oīa bona z in exiliū mittat. vt in auten. vt liti. in exor. li. iū. §. Si q̄s aut. et tenetur fm̄ leges crimie falsi. q̄ falsarius est z falsitatē dīc̄ comississe. z penā deportationis. id est exiliū p̄petui vl̄ vltimi supplicij. i. mortis. vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. q̄ iudicē. z. §. vlt. et infamis ē put̄ p̄dictū est. Vñ recitat nouell. in p̄nti decreta. valerij. li. vj. de seueritate in vltimo exemplo dixisse: q̄ rex persaz fec̄ corruptū iudicē excoziari: z ad aliorū terrorē pellē affigi sedi tribunal. Pena p̄o partis. i. illius hominis qui iudicē prece aut p̄cio induxit vt falso iudicaret: siue sit in civilis siue in criminali cā amitti actionē: z de crimie videt̄ confiteri. Nam vt dīc̄ lex Diffidentia iuste snie spem negocij posuit in corruptelā pecunie. vt. C. d̄ pe. iū. ma. iū. l. j. hec autem omia locū habent in foro contentioso z iudicio publico.

Quid aut̄ in foro p̄scie restat nūc videre: z apud illū iudicē vbi iust⁹ vix saluabit̄ in die illa in die calamitat̄ z miserie: Dixit em̄ X̄ps Luc. xviij. Iudex q̄dam erat iniqu⁹ in ciuitate q̄ deū nō timebat z hoīem nō verebat̄ qd̄ tñ est dicere: q̄ forte p̄t̄ suā potentia in occulto nec in publico timuit quēpiam. put̄ legitur de Juliano apostata in cronica tripartita li. vj. quid dicendū est de illo iudice nūc q̄ ei salus nō est in dño deo suo. quia noluit intelligere vt bene ageret: z continuo tres p̄sonas offendit nec reconciliari voluit. Dicit Aug⁹. in epistola ad Macedonē. xij. q. vj. c. j. q̄ p̄ctm̄ non dimittit nisi restituat̄ ablatum. et ē regula iuris li. vj. et hoc est ver⁹. put̄ dicitur ibidē: nisi nō habeat vnde restituat. et huic certe (vt dicit Augustin⁹) nō possumus dicere: redde qd̄ abstulisti vt aut̄ salus fiat ei qui habz vnde restituere potest: restituere tenetur: etiā si per hoc puenire debeat ad vltimā egestatem: z nō solum sufficit restitutio ablati p̄ falsas et iniquas sentētias. sed requirit̄ contritio z oris cōfessio: vt no. in reglā peccati venia. ibidem de pe. dist. j. §. Deniqz. z. c. ij. z. c. finali. cum mltis sibi similibus. Vnde quia iniquus iudex tribus personis (vt p̄mittitur) est obnox⁹. Primo deo: cuius p̄sentia et p̄ceptum cōtemnit. Secūdo reipublice cui⁹ maxime interest vt iuste iudicent filij hominū. z si male iudicauerint crimia nō maneant impunita: z vt quieta sit puincia quā regit. vt in. c. Ut fame. de sen. exc. et. l. Vulneratus. ad. l. acquil. z. l. congruit. de offi. pre. Tertio est obnox⁹ proximo quē offendebat z lesit p̄ iniquā sententiā. vt hic in dicta regula et de cri. fal. c. ij. et ita patet q̄ ex vno delicto se iniuria quis obligat pluribz z diuersis personis. vt in. l. j. ff. de iniur. et. c. Cum desideres. §. si. de senten. excō. et q̄ no. in. c. Parrochiani. codē titu. z si debet liberari a peccato oportz q̄ omnibus satisfaciāt. diuersimode tamē vt patz ex p̄dictis. z licet vsurarius. fur. predo. raptor. et quicunqz alius male acquirēs teneat̄ ad illa tria. grauissimū tamen est crimen iniqui iudicis vt iura testantur p̄allegata. hoc idem de detractoribus qui strictissime tenent̄ ad honoris ablati restitutionē. z similr̄ tribus p̄sonis satisfacere tenent̄. Sed quid sequit̄ si h̄mōi iudex corruptus: z ille qui eū vt p̄ez

Contra

mittit corruptit nō satisfecerint si possunt iuxta sacroz canonū z legum dispositiōes prius allegatorū. Sine spe venie moriūtur in peccatis suis. z tanq̃ p sepultis in inferno nō valebūt eis cōtritiō. venia. elemosyna vloratio. De his aut̃ iniq̃s iudicibz quos oppressores nominat Hugo cardinal̃ in li. de exhortatiōe p̃ncipū. c. xj. sic inq̃t. Audi aut̃ q̃ oppressores subiectoz nō nos s̃ salomōez imo dñz loq̃ntē: Qui iustificat impiū z q̃ p̃dēnat innocentē vterq̃ abominabil̃ est apud deū. Et subditoz oppressores tūc se sciāt gūiori dignos snia q̃ p̃ualuerint in his in quibz nocere voluerint. Nam tanto attrotius in futuro supplicio iniq̃ iudices p̃dēnādi sunt. q̃nto hic forti⁹ p̃ subiectos inualuerint. Et infra. Mag̃ malefaciētibz q̃ mala patientibz cōdolere debem⁹. illi em̃ praua faciēdo in malū p̃ficiunt. isti malū patiēdo a malo corrigunt. atrocē sup̃ eos diuinū furorez ventur⁹ sciāt. q̃nto mag̃ fūerit p̃secutores innocentū. Et infra. Quādo p̃secutōez patimur fide stabiles metuere nō debemus. quia si de⁹ p̃ nob̃ quis p̃ nos? nec vereri debem⁹ q̃ fortes sunt q̃ nos impugnāt. q̃ fortior est q̃ nos defendit et in finē retribuet dñs in hostes n̄ros vindictā z pauper⁹ suoz miserebit. Hec ille. Ex his em̃ congruissime pōt induci sapiētis Lathonis autoritas q̃ dicit. Esto forti animo cū sis dānat⁹ inique. Nemo diu gaudet qui sub iudice vincit iniq̃. Nam ipse Latho duo intendit. nam primo vult hominē iniq̃ dānatū in p̃stantiam et animi fortitudinē inducere. put iam prime inductū ē. Scdō intēdit vīctorez prauū ex iniq̃ snia breuē leticiā reportare. Et dic̃ p̃hs. i. celi z mūdo. Nūllum violentū perpetuū. et cōmentator. xij. methaph. violentū non est mansurū de p̃se. dis. v. Quicqd̃ Et dicit reglā iur̃. et sūt verba Gregorij septimi viri laudabil̃. et dicit Cronica Frisingeñ. qd̃ latēter aut p̃ vim aut als̃ illicite introductū est nulla debet stabilitate p̃sistere. ac si diceret nō debz: nec de iure diuio. hūmano aut naturali. Nam dū christus inique fuit p̃ falsas sentētiās in cruce suspensus natura siderū cōmouebat. Vñ inq̃t Dyonisi⁹. Deum nature pati aut mundi machinā destrui. Vñ est sepe insup̃ q̃ qui p̃ corruptos iudices vice runt. in hac vita plectunt. aut mala z improuisa morte moriunt. Vñ patz de rege Achab qui p̃ falsum testimoniū ex suggestiōe Jezabel eripuit vineā nabothis vnde ipsi regi dictū ē. occidisti z possedisti. et seq̃t in b̃ loco in q̃ lincerūt canes sanguinē nabothis. lambent quoq̃ sanguinē tuū. carnes p̃o Jezabel comedent iij. Re. xxj. de pe. di. iij. Achab. aut alijs inopinatis mal̃ perirent. vtz de Amon qui voluit iudeos coram rege assuero opprimere et dānare qui tandem iusto dei iudicio a rege dānatus est. vt patz Hester. viij. et in pylato qui vincular⁹ in carcere turpissima morte. q̃ seipm̃ interemit vitā finiuit. Et summarie reuoluēdo in vitas sc̃toz codices. nō inuenim⁹ aliqd̃ genus hominū plus a demonibz arreptum q̃ potestates iniquoz iudicū. Nunc sequit̃ in textu. Sciturus q̃ si suspensione durante dānabilr se ingerit diuis. irregularitatis laqueo se inuoluet fm̃ canonicas sanctiōes. a quo nisi p̃ summū pontificem poterit liberari. Et sic malū additū malo facit ipm̃ mag̃ malū. Ar. in autem. mltō mag̃ de sacrosanc. ec. Et dicit p̃hs. iij. topicor. q̃ tale additū tali facit ipm̃ mag̃ tale. put dic̃ p̃s. Iniquitas sup̃ iniquitatē zc. Vñ est regula q̃ solus papa dispensat sup̃ irregularitatē in his z in alijs casibz contractā. vt notat spe. de legato. §. nūc ostēdendū §. xxxj. Solus papa. Item sequit̃ in textu. saluis alijs p̃stitutionibz q̃ iudicibz maleiudicantibz ingerūt z infligunt. de quibz sup̃ sufficienter est dictū. z hec verba notabilr sunt annotāda q̃ papa vult q̃ pene aliunde p̃ sacros canones z leges simlr̃ in malo iudice locū habeant p̃pter execrabile sui criminis enormitā

[illegible]

Dialog. de Consolatione

et ut per multitudine uirtutum fiat confusio multa her illis. Vnde fido,
 aut de primo bono lib. 1. et de prauis iudiciis sic inquit. memine stulto,
 id uel improborum opus iudicium de, sed stultus et ignarus ignorat iusti-
 tiam, improbus autem et odum uel cupiditatem corrumpit ipam quam
 iudicat ueritatem. Etiam iudicatur a prauis iudicibus paucis et a cunctis
 iustis hostibus, nullus enim prode tam cupidus in alioque sed in odore
 in quo in suis. Latronem in accessu famibus aut latrobrisit exspectat
 in insidiis ponit, isti palam rapunt aut malicia sciunt hostem in alio
 alienorum sanguinem totum uolunt iudicet mali quasi cunctis. Primi
 carnisfretus et cum oppressore sua subterit ad uita quoniam
 et infra. Ego iudicet mali cupiditatem causa aut differt aut uer-
 tuti ludicia, inter finit uita partem uictoria quousque, maxime supra ad
 qui causatur et hauriat her illis. Et ultra si uidere uoluerit ro-
 pto de iniquorum iudicium conditio her capiti plene imminabit in
 pluribus statim sequens. Hinc igitur reformationem collationem ego scilicet ad
 tot et horum deinde doctor studij bonum inquit in uultu quia gra-
 uat et terribile et prolatum uindictam et sit aliam collationem
 uultu at de consolatione inquit oppressore augiat ut opulenti ad uictu-
 rem sumptus et cuiusque uerum regimant ut sciamus ut quod dignum sit ut
 quibz punitur in eo in quo deliquit. et qui in honore et deus est offendit
 per uirtute omni uirtute iusto iudicio dei her iudicet et in secula seculum
 et ignem amey. Finis

Dialogus de consolatione inique suppressorum.

Auxiliatus. Auxiliatus est in me spiritus meus, in me turbatum
 est cor meum, quia perterritus est inimicus in animam humiliant in
 terra uitam meam. ps. cxl. et inter omnes deus fratre mea in
 angustis et spiritus auxilium clamat ad te. audi deus et miserere
 me quia deus et miserere et miserere mei baruch in capto
Capietia. Vidi calidum quod sub sole gerit et largiuntur more
 fidet et consolatione meminerim, nec posse resistere eorum uo-
 luntate cunctis auxiliis deputatis, et cunctis praegit morte
 ob si uideret. Ecce haec in. et igitur clamor me resset quasi
 sub alta uocem tuam Esa. lvi. quia sitis quod dicitur et psetu
 quod qui clamauerunt ad deum cum tribularetur de necessitate
 fuit eorum liberatus cor ps. xvi. **Auxiliatus.** Aspiciet a
 longe erit uideo dei potentiam uenientem, et nebulam tota
 terram regentem et quasi stella matutina in medio nebu-
 lae, et quasi luna plena in diebus suis laret et quasi sol reful-
 gent. Ezechiel. l. c. et nebulam inferendo. Quae est ista
 quae progreditur quasi aurora resurgit, pulchra ut luna
 oborta ut sol cantu. h. in uestitu deaurato circumdata uarietate
 in fimbriis aureis circumamicta uarietate ps. xlviii. **Capien-
 tia.** Ego ex ore altissimi produm primogenitum an uiam uita
 tuam. ego in altissimis habito et tironum me in uoluntate uictu
 opum. **Auxiliatus.** Laudet se alium et non ob timor ex tunc
 et non labia tua. prouerb. xv. et dixit sapienter
 audierat, nec te collaudet nec te culpauerit ipse
 Capietia.

inique suppressor.

Sapientia. In deo laudabimur tota die: et in nomine suo confitebimur. in seculum. Ps. xliij. et similiter veterum prophetarum: laudabilis gre-
corum cetus: ymaginem nostram in omnium templorum foribus in forma regine venerabilis
depingi facientes. sibi quoque solentem et palam ascribentes. ac si diceremus: vultus nos ge-
nuit peperit memoria sapientiam nos vocant greci: latini sapientiam. In cuius testi-
monium maior inter orientales ecclesia patriarchatus Constantinopolitana nomine nostro con-
cernit ritu suo per magnam Constantinum laudabiliter fundata: et usque modo venerabiliter

Anxiatus. Scio quod illa vincit maliciam. attingit quod a fine (conservata).
usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Sap. viij. Et
dixit propheta. Quas magnificata sunt opera tua domine: omnia in sapientia fecisti. et ideo impleta est
terra possessione tua. Ps. ciiij. Sed quod habet ad preteritis mee: nunc anxietatis consolator.

Sapia. Conso- **Anxiatus.** Ita conso- **Sapia.** Scis olim
lationem. lationem. gloriosus vi-

rum et omni laude dignissimum: vicem Boetium cognominem manlium. auicium torquatum.
seuerinum. ordinarium. patricium. consulem romanum: per Theodorici crudelis tyranni
regisque Gothorum de verona vulgariter nuncupati Romam per tunc regis seueritatem
contritum et humiliatum: imo ab amenissimorum vicem uxoris. liberorum. cognatorum quod si
militer et humane recreationis felicitate. et florentium prediorum multiplici refertum posses-
sione innocenter prescriptum et relegatum: et durissimis apud feroces longobardorum
ciues verbis Papianum carceribus mancipatum: per illustrissime regine sororis quoque no-
stre vicem philosophie serenitatem: sincerissima consolationis allocutione refocillatum.
put ipse narrat primo de pseudo. psal. ij. post multa: cum ipsius philosophie pietas finaliter lumina
sua mortalium rebus nube caligantia tergens. oculosque suos fletibus undantes pertra-
cta in rugam vestit. **Anxiatus** Et unde talis ipsi videlicet philosophie ve-
ste siccanit: nerabili perveniebat auctoritatis potentat
aut artis intellectualis tam fauorabilis humane compassionis miseratus.

Sapientia. Ars (ut dicitur lex) imitatur naturam in quantum potest. ut. ff. de adop-
tione. l. adoptio. Naturam autem philosophie declarat Isidorus. li. ethi. ij. c. iij.
dicens ipsam fore rebus humanarum divinarumque cognitionem: cum studio bene vivendi
coniuncta. unde divinitus et humanitus novit huiusmodi viri digniter anxietatem: et tanquam
filio lacte suo vicem florenti studio nutrito: quasi suffocationis excidium piculato preser-
vit consolationis presidium. Sic per nos si credideris saluus eris. et si rimata ponde-
ras que quondam redolenti scrutinio ruminaveras: ab omni merore intricacione
penitus ex- **Anxiatus** Et unde tibi tante subli- **Sapia.** Nonne sa-
tricaueris. mitas diuine maiestatis lomosis de
nobis prodit auctas veritatis dicentes. omnium potentior est sapientia: et aufert super
presso potentiam adversus eos qui eam depmebant. et mendaces ostendit quod maculaue-
runt illum. Sap. xi. Et iterum dicit in persona nostra Ego habito in consilio et eruditus
inter sum cogitationibus. arrogantiam et superbiam et viam pravam et os lingue detestor
meum est consilium et equitas. mea est prudentia. mea est fortitudo. per me principes impe-
rant et potentes decernunt iusticiam. ego diligentes me diligo. Proverb. viij.

Anxiatus Et ego cum propheta. Iniquis odio habui: et legem tuam dilexi. concupi-
vit anima mea desiderare iustificaciones tuas in omni tempore. quia in
crepasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis. aufer a me obprobrium et
contemptum: ne compellar ut seruus per iniam iniquam grauar. et qui appellare non potest
triste auxilium implorare. ut **Sapia** Ecce nos petimus illius exemplo qui do-
dicat lex. serui. ff. de ap. cet petere ut accipiat Math. vij. Nonne

Dialogus de consolatione

ne optat dare qui diligenter precipit petere: beneficia ingerit qui patenter hortamenta promittit: cupit largiri qui a se desiderat postulari. et igitur nostre magnificentie dona tam largiter oblata: in anxietatis tue calumnia nequaquam debent refutari.

Anxietus

perpendatur clarissima.

Sapientia.

Et vnde tibi prouenit tanta caritas? (bene refutari. tus abundantia taliter edic ut origo talismodi bonitatis) Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. ad Rom. v. Fructus enim spiritus est caritas. gaudium. patientia etc. ad Gal. v. per quam cogitur alter alterius onera portare. ad Gal. vi. Vnde naturaliter secundum prophetam faciemus misericordiam et iudicium omnibus iniuriam patientibus. Vnde Augustinus in libro de libero arbitrio de nobis locutus est. Non aliam videlicet putes esse sapientiam nisi veritatem qua cernit et tenetur summum bonum nullo enim loco est et nusquam deest: foris admonet. intus docet. cernentes in se omnes in melius commutat. a nullo interius immutatur. nullus de illa iudicat. nullus

Anxietus

Et hoc vnde scire potero quod tue sororis illustrissime (prout asseris) philosophie consolationis tante fungaris officio me cum tam mansuete sollicitudinis solamie benigniter confortando ut anxietatis mee nubeculas orientes ex alto reuoluas tam brevis momenti diluculo.

Sapientia

Nonne pater vester et virtutum dominus nos simul ex utero ante luciferum genuit: et una mater videlicet eternitas nos parturivit: Hinc caritas auia nostra nos concorditer vberelactauit. et fortitudo neptis nostra nos sedulo pavit. Hinc temperantia pro neptis nostra nos potauit. et iusticia consobrina nostra nos sepe amauit. Item prudentia amica nostra nos refouit: et fides cognata nostra nos conseruauit. et spes affinis nostra nos nunquam dereliquit. natura quoque fidelis pedissequa nos rigauit. et scientia tutrix nostra iugiter incrementum dedit. Ecce quod eximie cognationis et agnationis vinculo multiplex virtutum genus philosophiam nobis sororem naturalem et artificialiter vinculo dilectionis in paritate potestatis: et cum similitudine auctoritatis et idempnitatis nobilitatis. et conformitate generositatis perpetuo constrinxit. nec dissolui poterit nisi nouerca nostra. videlicet virtutum omnium inimica cum filiis filiabus nepotibus et neptibus suis nos irritationis intrica.

Anxietus

Et que est illa tam execrabilis nouerca que tot virtutum dilaniare posset concathenameta?

Sapientia

Ipsa principibus incola. prelatibus domestica. nobilibus mansionaria ciuibus conicanea. ruralibus terrigena. et nomine proprio dicitur negligentia. qui omni doctrine et discipline et eruditioni patenter videtur inuidiosa: insuper et dolo plena. delicti soror et mater filiorum et filiarum pessimarum. videlicet accidie. pusillanimitatis. desidiie. remissionis. pigritie: similiter et omissionis. tristitie. lassitudinis. ignantie. timoris. oculi. tremoris. tedii. soporis. miserie. desperationis. somnolentie. tribulationis. incurie. toporis. incostantie quoque teporis. et presertim illius teporis de quo dicit Iohannes in Apocalypsi. c. iij. Scio opera tua quia neque frigidus neque calidus es: utinam frigidus esses aut calidus. sed quia tepidus es nec frigidus nec calidus incipiam te euomere ex ore meo. Ac si diceret. In statu desperationis es. de quo clarius per Grego. in pastoralis. ca. lviij. circa finem. Et summarie hec nostra nouerca tam nature malignantis discernitur quod sibi per genus humanum non parcat. et insuper quod sibi sacrarum legum et canonum presidia denegant. et hec de elec. c. vlt. et in glo. vlt. plenius probantur. et

inique sup:effoz.

igitur hūc teporem ppter matrē videlicet negligentia nostram nouercam psecu-
tus fuit sanctus Bernard⁹ in quodā sermone dum dixit. In tepido breuis vel
rara compūctio. animalis cogitatio. bruta conuersatio. cui⁹ obedientia sine de-
uotione sermo sine circūspectione. oratio sine cordis intentiōe. lectio sine edifi-
catione. quos deniq; vt videmus vix pudor cohibet. vix gehēne metus inhibet
vix frenat ratio. vix disciplina cohercet. Et idem in alio sermōe. Non em̄ spiri-
tus ⁊ caro ignis et tepiditas in vno domicilio commozātur. p̄sertim cū tepidi⁹

anxiat⁹ Hanc igitur nouer⁹ (tas ipsi dño soleat vomitū prouocare.
cam cū sua cognatiōe nolum⁹ regnare super nos. Luc. xix. quātū
in nobis est: licet fortassis prout infra dicet ppter presumptas in spe veritatez et
mansuetudinē deduxerit me mirabiliter dextera p̄sidentis. Sed edic nam cre-
debam scientie et sapiētie condiōis vnius ypostasis fore et similis substantie

Sapientia et tu fecisti supra discretiōis differentiā diffinitione.
Et bene. Nam paulus inter nos. i. Corinth. xij. posuit in-
tellectus discretiōe. et glo. ibidē vtriusq; descriptionē. vnde nos dicit fore in
contemplatiōe eternorum vbi est nisi deus cuius solius imutabilis est natura
scientiā v̄ero in actio⁹

anxiatus Hunc scio te verē consolatricē et
sincerissime: sed quando consolā-
beris **sapia** Hunc tēpus ecce acceptabile. dic q̄so tue
me: recenter anxietatis mensurā si volueris. **anxiat⁹** Vo-
lo.

Sapia Dun⁹ dare. **Anxiatus.** Hunc mundabor a delicto maximo
re pessimo: tam vehemēti sono: necnō tam paulisper plationis oraculo: nec suf-
ficiunt verba vbi opus est facto. nam putruerūt ⁊ corrupte sunt cicatrices mee
a facie insipientie mee. et he requirūt mirifici medicaminis suffumigationem.
et igitur viuifica me fm̄ verbū tuum ne pereā potentioris impietate. quia spes
que differt affligit aīam. Prouer. xij. sapientia aucte. et nō tradas me calūnian⁹
tibi me. suscipe fūū tuū in bonū: vt nō calūnient me supbi.

Sapia. Et quis peccauit tu v̄l parētes tui q̄ tanta cruciar⁹ amētia?

Anxiatus Fortassis eadē insipientia mea. vt dicā cū Boecio p̄notato
mestitie cathenis p̄stricto. li. j. de p̄so. metro. ij. Deu q̄ p̄ci-
piti mersa p̄fundo mens ebet. et p̄pria luce relicta tēdit in externas ire tenebras
terrenis quotiens flatibus acta crescit in imensum noxia cura. Hec ille. Ecce
virū tante phie donis illustratū. tristitie flagellis p̄sternatū. Vñ qdā perit⁹ cle-
ricus rebo suis silt⁹ iusticiā dep̄dat⁹ ait: vt de prudēte stolidus fiat sine mente.
Recipe rē carā violēter itaq; suā. vñ Eccī. xij. Felix est ille q̄ nō habuit animi
sui tristitiā. imo felicissim⁹. qz xps dixit. Tristis ē aīa mea vsq; ad mortē. Vñ

Sapiētia Hōne dic iur⁹ auctoritas: q̄ quis sua culpa sentit si (xxvj. c.
bi ⁊ nō alteri d̄z imputari. Et dic sapiēti curialitas. Qd merito
pateris: ferre patienter memēto. Lūq; reus tibi sis: ipm te iudice damna.

Anxiat⁹ Fateor inq; sed culpa sepe ppter bonā fidē attenuat⁹: vt legīt de
Trayano qui psequēdo fideles se credebatur obsequiū p̄stare deo
et humanū fuisset errare. sed post cognitū errorem dyabolicus fuit persenerare.
et sic pseuerantia nimīū

sapia. Cum tibi pponas: animalia cūcta timere.
cōfusus fui in homie. Vñ precipio hominē plus esse timendū.

anxiat⁹ vt dic Lathonis iudiciū. Vnde patiētiā habet et liuorē tue nob
Sub potēti mān patior opp̄sitiōis āgustias. (anxiat⁹ edicas.

Dialogus de consolatōe

Sapientia Et q̄ potentioribz pares esse non poterant languēdo la-
mentabant impatores. vt. ff. de alie. iu. mu. cā fac. l. etiā.
in pn. nec leges nec canōes (vt ait qdā sapiēs ibidē in glosa) contra potētiōres
patientī patiēter vl impatiēter nec faciūt reuerentiā nec impingūt honoris co-
lores. Vñ si impator ym patit̄ a fortiore nō mirū z fortius minim⁹ a potēte qd
igitur desiderant tui dic **Anxiatus** Non rebar fore potentiorē honorē
queso merorū angores? sui aut hōestatis p̄rie p̄secutorēz.

Sapia Omnis hō mēdax: solus de⁹ verax. nō est bon⁹ vsqz ad vnū. vnde
videas vbi repias legalitatē nitorē. z cui tribuas fidei z spei: cari-
tatē et iusti-
cie decorez. **anxiat⁹** Species **sapia** Nec certus fuisti: nec certior
decepisti. z igit tibi non alijs haften⁹ imputare debuisti. nam hec fuit primī pa-
rentis excusatio quē mulier z p̄nter serpēs callide circūuenit. z dñs decepto d̄
nostri iuris dispositionē impropertit et deceptū cū posteritatis sue parentela
perpetuo relegatū in hac valle lacrimarū vel etiā deceptorē condemnauit.

Anxiat⁹ Quid autē faciam: cū consolatricē te mor vltro volenter exhibe-
bueris. sed nūc afflicto mihi maius afflictionis vuln⁹ infligere
conaris. z cōsolatiōis bñficiū largiter exhibere pmissum dispēdioso proga-
sapia Dulciloquax sermōe et tardus es exp̄ssione: necdū (re videris?
edixisti cuias sit: aut quis te percussit nondum p̄culisti?

anxiatus Dicam p̄tin⁹. nam fuit magistrat⁹ vice dei sup caput meum
collocatus: imo mea p̄pria spontanea q̄z voluntate p̄fectus.
sed colorato quadā curialitatis inq̄namēto: in suū p̄motorē: nō subtilit̄ ne ius
offenderet qd subtilitatē p̄hibz: s̄z patēter i exp̄mēto sensibilr q̄z machinat⁹.

sapia Et erat ipse solus qui tam ingratatē **Anxiatus** Nō: sed
cōtra te parauit arcū z tetendit illum. placabi-
lem fecit sibi virum videlicz vtriusqz nostz principē et placabat eum cū ceteris
opinatibz: put placare solem⁹ potentiorē. z extunc ceteri multiplicati sunt sup
capillos capitis mei: z cor meū derelict me. i. consiliū p̄prium: cū nemo in causa
p̄pria bonū p̄ferat arbitriū. et timor z tremor venerunt sup me z contererūt me
tenebre: z obtusum pectus habentē. animū et cor insipidū facere. et ferebar q̄si
p̄cussiois **sapia** Hostem semp emit: qui **anxiatus** Hec regula
crimine. furem de cruce redemit. sepe fallit: et
fallacie inherēdo fallacia regule me decepit. Et monstruosum videt̄ in natura
q̄ eadē res contrarios effectus p̄ducit p̄tra iuris traditionē. vt le. z no. l. vii. di.
c. Si quis. put dicim⁹ eandē rē generare nō posse sil obligationē z solutiōez. s̄z
hic in p̄posito videt̄ q̄ eximū caritat⁹ op⁹ generat crudel odij corrosiōem.

sapientia Ingratitudo simonie mater z vsurā peperit: z nil noui lamē-
tatiōis tue querela p̄ducit. Audi phos asserentes per Anti-
paristas tales casus puenientes. z rebus materialibz contrarios effectus in-
ducentes. nam dū lapis z ferrū frigidissime nature siml p̄iūgunť quātumcūqz
simul manēt. nihilomin⁹ frigescunt. sed dū siml violēter collidunt calidissime
ignis scintille pducunt. et sic p̄ febricitantē intensissimū frigus calores inducūt
sic in p̄posito. dum caritas hūana modū excessit. quia frēm de fluminis impetu
aut crucis patibulo seu q̄libet mortis piculo liberauit. hoc gratissimū pietatis
opus ingratitudinis acerbissime violēter obprobriū quod dicūt antiparistas in-
ducere sepe consuevit. put in veritate q̄ deus p̄primis diebus experienter p̄ libe

141

[illegible]

Dialogus de Consolatione

[illegible]

fore et deridebit vibrantē hastam. ac si diceret ex pmissis quia nō timet ponderē percussionis et humane videlicet malleo Jabel vxor Jabel percussit clauū ad tympana capitis Syzare et defecit cerebrum eius super terram qui defecit et mortuus est. Iudicū. iij. Et igitur prout pmittit: si malleus et nō malleolus fuisses. forsitan ab icibus persecutorum te potenter defendisses.

Anxiatus. Vere pronūc fundamētaliter progredieris gloriose moueris et cognosceris q̄ dīno imo diuino clemēter agnitionis munere muniris. Ad propositū igitur p̄p̄issime rem gestam cognoscere iubet. habet secretorū suorū persecutor meus contra me ruris peritū virū videlicet prout nominat ac re et nomie demonstratur. rusticellū id est parū. modicū. exilem. rusticū: sibi conthorale notabiliter monoculū. et si talis vt patet ex pmissis magnus re similis et nomie foret psonat? rusticus et binis luminibz esset ad imaginem dei creati redimitus crudeliter seuerius fortassis tanq̄ p̄ gigantē fuisset persecutus. Nam vt infra tractabit: hūc nota quē natura notauit (dicit phus) et cuius mysterij sit monoculus: videbit ibidem dū exponit quis et qualis fuerit quidam quondā Nicolaus. et si psecutoris nomen: cognomē et agnomen et agnomie agnoueris. quis dubitat quin largiter per omnes modos interpretis et de suppressōis et grauantis et opprimētis humilitatē meam dispositōe penitus me certifi?

Sapientia. Quis egrotantis nouit medele ministeriū care coneris. nisi grauantis intellexerit liuoris et materie peccantis fundamentū et conditiōem morborū: sic ad instar quia p̄nunc nō tuū corpis sed animi languētis p̄cepim? cruciatum: cuius nos doctrix medicine sumus et magistra et experienter curabimus anxietatis: nequē doloris interne radicatus incitamentū. et q̄ in prosperis et aduersis semp̄ vnus sis animi dabim? autorū et cronicorū morborum curamentū.

Anxiatus. Tu largiter pmittis sicut faciunt parabolarij qui dicuntur medici seu empirici: multa spondentes. pauca perficientes. Unde quidam ad p̄sens oua cras pullis sunt meliora. et si p̄missa nō impleneris quisnā promissoris p̄missor. et promissorū fidelissor erit in nostris terrarū habitaculis: et si fallax inueniris: q̄ in altissimis habitas et in colūna nubis (vt premisisti) vbi demū vt obses in obstagio aut vadis obligatiōe comprehenderis.

Sapientia. Loquere viriliter et p̄stas confidenter scientiarū possessōribz et facultatis nostre p̄fessoribus. et erunt de soluēdo ad vltimū quadrantē et nostris parebūt firmiter sponsionibz et ciographū reperies apud Salomonē qui nos sororē vocauit. vt ptz. c. vij. in suis sapiētiālibz.

Anxiat? Credam tibi. licet fidem tantā non inuenerim in israel et cum alijs terre possessoribz in Bethel. **sapia**

Dic igit palam quis te pcussit: nec loquaris in enigmate: alioquin te fallacem opiniois nostre libertas apud amicā nostram videlicet simplicitatē q̄ non q̄rit angulū paten?

anxiat? Sum cōtentus. Nam veritas de terra orta est. et iusticia tibi cognata de celo p̄spexit. et vidit afflictionē meā mihi p̄ quendā cognomē Althart potentioris prout p̄mittitur suffragio munitū miserabilē impensam. et ingrantudinis vicio cōuolutum vt redderet p̄ bono **sapientia.** Habet ne proprii nominis appellatiōem. **Anxiatus**

Atq̄ sic. sumptā a senat? ap̄loz collegio. et ipse fm̄ Jfidor. etbi. vj. c. ix. donatus dicit in hebreo. et similr appellatus Zemi ex tribu qua idē ap̄ls a q̄ est deno

Dyalogus de consolatiōe

minatus fuit ortus. In latino autē sermone idem ex ope publican⁹ nomē accēpit. quia ex publicanis fuit electus: et in apostolatus dignitatem translatus.

Sapientia. Hunc loquamur de predicto cognomēto. et cum non sint loquele neq; sermones quorū non audiātur voces eorum id est significatiōes eorum. et tamē hec dictio Nithart nō sit barbaricum: grecum aut hebraycū v^l latinū. dic queso purū ipsi⁹ vocabuli pertinēter interpre

Anxiatus. Ecce tu cognouisti omnia no⁹ (tando significatiū. uissima et antiqua. nōne apud te est fons vite et cognitio totius humane: imo supcelestis consideratiōis intelligentie? et qui creauit te et vniuersa per mūdum requieuit in tabernaculo tuo. et fueras cum eo cuncta cōponens. et cum spiritus domini repleuerat orbem terrarū. tu scientiā habebas vocis et varijs linguis loquebaris cum apostolis: imo in linguarū diuisiōe turris babel. tu signāter officium habebas distributiōis: et diffusa est gratia in labijs tuis: Cur igit queris: cum cuncta anteq; fierent incunctāter cognoueris?

Sapientia. Non propter nostrā sed ppter nostrorum clientulorū in terra viuentiū salutem. dic vt videam⁹ voluntatē tuam et utrū noueris an merito v^l immerito hec pateris et sciueris te passum v^l passurum tantā prout lamentaris ignominie pressuram. Nam bacten⁹ pleriq; moribus meruerūt viatores (prout infra dicitur) vite p^{re}sens et future iacturam.

Anxiatus. Sum contentus. Unde noueris quia Nithart est cognomen eius: et compositū a duobus integris et incorruptis. sed corrupte designatiōes et vi sue prolotionis ex hoc ydeomate indeclinabilibus per om̄s casus preter in ablatiuo: quem declinauit in me et dilatauit contra naturam legis grāmāticę in vtriusq; numeri prolotione. et insup in gradibus videlicet positini et cōparatiui et suplatiui cōmutatiōe. si autem in alijs casibus fuisset declinabilis et hūanitatē māsueret cordialiter flexibilis. tantū fortassis animi cordis et corporis meorū collisionē non intulisset interne tam induratus

Sapientia. Et si nos que cuncta scibilia noui⁹ (et immalleabilis. mus clare sciam⁹ quis sit huius nomis Nithart verps interpretatiōis intellectus. et tamen cū sit diuersarū terre linguarū incolis ad q̄s presentes peruenire poterint vsus. dic ipsum cōmuniori descriptiōis designatione translatum: vt nobis pateat et ceteris per vniuersum.

Anxiat⁹ Ad huius questionis extricationē. nota certorū verborū discretiōnē. Nam differūt nominis interpretatio et nominis significatio vt de biga. c. super. cum cōcor. Unde certior et propior est nominis significatio q̄ nominis interpretatio. et arguimus a nominis interpretatiōe: et potius a nominis significatiōe. xvj. q. j. Si cupis. et arguim⁹ ex vi verbi vel vocabuli. vt. xxx. q. j. in pñ. et arguim⁹ ab ordine verborū. de elec. Fundamenta. li. vj. s. Prouide. et arguimus ex etymologia vocabuli. vt de despon. impub. Puberes. Item a nominis ratione: vt de preben. Cum fm. His igitur p̄suppositis pensandum videtur de requisitis. Nam nithart dictio composita put p̄mittit ex duobus integris et incorruptis: videlicet substantiuo et adiectiuo. et significant odiū durū ex vi et proprii verbi significatiōe describendū. et iuxta grāmāticalis discipline leges in generis fortassis antiqui et numeri et p̄sone cōueniunt paritates. et ait Alexander Simplicii norma: formabis cōpositiua. Ac si diceret. q̄ hoc cōplexū Nithart formetur norma suorum simplicium: videlicet nominū singulorū: ex quibus cōponit⁹ vt videlicet Nith et bart. id est odium et durum.

Sapi-

iniquæ suppliciorum

entia Odium **Anxiatus** Ita odium **sapientia** Odium
durum. durum. durum. Hec di-

ctio sepe propter adiunctū sibi verbū ad pium transfert significatū. Nam dicit sapientis autoritas Eccl̃s. iij. Est tempus dilectionis et tempus odij. temp⁹ bel- li et temp⁹ pacis etc. Et propheta dicit psal. cxxxvij. Perfecto odio oderā illos. Et iniquos odio habuit: et legem dñi dilexit. Sic in hoc loco adiunctū sibi cōnexum trahit et artat substantiū ad impietatis significatū. Sic econtra di- cit idem propheta p salmo. xliij. et odio iniquo oderunt me. prout lex dicit de dolo malo. vt no. Joh. mo. in. c. Si ciuitas. de sen. excō. libro. vi. Unde odi- um durum hoc in loco qualitercūq; fuerit reflexū vtraq; dictio cōiunctim et di- uisim terribilē semp habebit intellectū. Nam de primo dicit Origenes in ome. in dñica. iij. post octauas penthecost. Odium est ira inueterata quasi que ve- rustate ipsa tantū robur acceperit. et ita est comparatio ire ad odium sicut fes- tuce ad trabem que interdū videt in oculo corrigentis. Unde Prouerb. xxvj. Qui operit odiū fraudulēter reuelabit malicia eius in concilio. De secūdo pre- tactum est supra dum diximus: Durum durū contra durum: dicit malleus ad incum. Unde put pnotauim⁹. Si malleus fuisses contra durū: fortassis profes- cisses. vnde Salomon Prouerb. xv. Sermo durus suscitāt furore. id est irā. Et ira odium generat: dicit Lathonis autoritas. Et iterū Salomō Eccl̃. iij. Cor durū male habebit in nouissimo die. dum dicit Jacob ad filios suos: vide- licet Symeonē et Levi fratres vasa iniquitatis bellantia in furore suo occide- runt virū. maledict⁹ furore ipsorū: quia pertinax et indignatio eorū qz dura. Ben. xlix. et qualitercūq; fuerit prolātū odium durū execrabile et semp immiserabile in se continet p̃dicatū. Sed dic rogo cognouisti ne virū hui⁹ nomis qui sue significatiōis aut interpretatiōis contrariū gesserit moribus apparatus?

Anxiatus Huius nomis videlicet Rithart aut cognomis vidit: audiri quoq; viros plures re et nomie. id est voce et significatiōe aut morū continuatiōe raro vel nunq; discrepantes. inter quos legimus de quodā Rithart in orientali marchia que nūc dicit^r Austria aut minor pannonia de no- bili parentela: qui rusticorū oim ibidez sibi letaliter infestorū insatiabilis pse- cutor fuerat mirāde crudelitatis. sed coram principibz et cunctis generosis sue persecutiōis causa fuit ornata rationabilibz motiuis. et qz edax et odax osor fue- rit contra rusticos: hoc odiū patenter multū habuit coloris. et igitur in diebus illis quē rustici viuente comprimere nō potuerunt. sepultū pronunc cōculcare minaciter in ciuitate wyenneñ non erubescunt.

Sapientia O felix vult legis auctas vt se nō artet cui manet libertas Et dicit Seneca. Qui felicitatez suam in aliena potestate posuit sollicitus est et incer-

tus sui. **Anxiatus** Si sciuissem abscondissem me for- **Sapia**
sitan ab eo: eo qz nud⁹ essem.

Et qualiter **Anxiatus** Quia nec potentie nec etiā mu- **sapia**
eras nudus. nimine eram vestitus.

Et igitur tibi multiplices occurrebāt tribulationis insultus. Nam de pmo di- cit quidā sapiens. Stude qz sis potens aut potentibz adherere. de quibz p̃ue loquit Gregori⁹ moralii. xij. c. iij. sic inquiens. Quibz tamē videlicet potentibz nec hoc solu sufficit vt ipsi superbiant nisi et hi qui eis cōiuncti sunt de eorum piguedine etiaz ipsi glorient. Nam sunt nōnulli qz patronis maioribus adiun- cti superbiūt. et de eorū potentia contra inopes extollūt. Et infra. Quia quis

Dialogus de consolatiōe

quis potenti iniquo adheret. ipse quoque de eius potentia velut ex pinguedine rerum timet. De secundo dixit frater noster Salomon. Proverbiorum. iij. cap. Redemptio anime viri divitie sue. Et ibidem. c. xij. Divitie addunt amicos plurimos. a paupere autem et hos quos habuit separe. Sed quia in neutra partium fertilitatis parebant suffragia. et igitur defecit in salutare tuo anima tua. et presertim dum odium durum iuxta sue nature leges patenter ere potentia quoque stipatum: naturalis quoque sceleritatis ingentia fulcitum ut te comprehenderet: vehementer te fuit persecutum et non erat qui adiunaret. unde quasi si voluerat

Anxiatus Utique sic domina virtus (potestate largiter utebatur tyrannica. cum illustrissima quia omnes inimici mei cum eo adversum me cogitabant mala mihi: verbum iniquum mandaverunt adversum me dicentes. In cordibus suis. deus reliquit eum. persequimini et comprehendite eum: quia non est qui liberet eum. Hunc perpende sincerius que supra de manibus nostris. **Sapientia** quasi evangelizans solleter prophetizavimus: dum cor contritum nondum tamen humiliatum in te sincere perspeximus. propter perplexitatem diversarum concussus. ecce serpente lacessitus vel fortuna non improperet prout promissum. nam nature cuiuslibet effectus sua protulit officia. et si odium dux. increata corrosivis exasperaverat impulsiva. non aliud naturaliter producit nisi sua. **Anxiatus** Sunt hec autem nova? **Sapientia** Utique sunt vetera imo vetustissima. **Anxiatus** Dic rogo qualiter et quomodo in vim finem et eventum ut in me verius patientie

Sapientia. Ecce ea tempestat trans (virtus recipiat incrementum. tranquillitate qua regnabat Octavianus augustus similiter floruit ille rhetorici candoris monarcha videlicet Tullius qui in libro suo sapientie eiusdem veteri secundo famose notavit in effectu quod ex natura rerum nomina: et nomina de rebus: persone quoque de nominibus: et nomina de personis seipsum pertinet et proprie produxerunt elogia: prout tu proxime supra ab interpretationibus: a significationibus: a vocabulo: ex verborum ordine notato et ex nominum etymologia posuisti patenter argumenta. Unde Justinianus imperator sequens patrem Justinum imperatorem et sequentia nomina rebus esse constituit. ut insti. de dona. §. Est et aliud. et etiam quod res sequuntur nomina patuit. nam hic Justinianus ad instar patris Justinii iusticie cultor fuit iustissimus: et cordin

Anxiatus time iura quasi mortua resuscitavit radicitus. Edic per alia exemplorum paradigma que hactenus fuere multum instructiva. et etiam per eadem proprie formant argumenta. ut in. c. Cum eterni. de re iudi. libro. vi. et ne ut parafrestes inter

Sapientia Rone Julii Octaviani predicti predecessor cesar (quonia de utero matris cesus) perpetim fuit denominatus. Scis insuper dum Esau natus esset: et totus in more pellis hispidus hoc nomen propterea fuit adeptus. prius alter egrediens plantam fratris tenebat manu. et idcirco Jacob est appellatus. Benef. xxv. et hi et sibi similes per sue propagationis exordium: et meritis et gestis exigentibus consequi suum nominis eloquuntur. **Anxiatus** qui. Jacob enim supplantator: et esau hispidus interpretantur. Contentor de his que nomina gestis acquiescere. Dic precor qui post nomina primordialiter adepta peregerunt gesta nominibus congruentia.

Sapientia Ecce Ihs fmi Ihsd. Debrayce: grece Sother. latine salutaris sine saluator interpretatur. per eo quod cunctis salutaris venit.

inique sup̃p̃ssoꝝ

Ira notat Archidya. in. c. Decet. de immu. ec. Item iacob iamdictus iuxta sui
nomis conditionē pprie decepit frēm vīez Elau: qui ait. Iuste vocatū est nomē
eius Jacob. sup̃plātauit enī me en altera vice: primogēita mea ante tulit: z nūc
secundo surripuit benedictionē meam Genes. xxvij. Hic autem Jacob duos
decim habuit filios. Primus dicebat Ruben. qui videns sibi: vel visionis fili-
us. seu videns in medio. aut videns per mediū. iuxta Hiero. interpretatur. Hic
visus per patrē Jacob videlicet pphetam qualis erat futurus et ipse vidit ne-
quitiam suā quam cōmiserat in concubinā patris sui: et per penitētiā reco-
gnouit eam. et ideo pater moriturus post multa dixit. tu principiū doloris mei
Genes. xlix. Joseph autem filius Jacob augmentū interpretatur. cui pater mori-
turus testando dixerat. Filius accrescens z decorus aspectu zc. Deus patris tui
erit adiutor tuus: et omnipotēs benedicet tibi benedictiōibus celi desuper zc.
vt augmentatiōis omniū bonorum multiplicatio fm nominis interpretationē
impleretur. Sic consequēter singula duodecim filioꝝ Jacob nomina iuxta su-
as vident̃ interpretationes in vitas modificata. Sic dauid manu fortis vt pate-
bat. aut desiderabilis quia vultu decorus et Salomon filius eius pacificus
quia plene pacem habuit in diebus suis sunt patenter interpretati. Et sic de plu-
ribus infinitis veteris testamēti nominibz fm Hieronimū rebus personisqz pro-
prie correspondentiū. sic Senecam dicimus pprie denominatū. quia seipsum
consequēter necauit. Noui autē testamēti nomina plura vide p magistz Petz
lombardū in de vitis sanctorz pprie ad nostrū propositū interpretata. Et Isido.
ethimo. vij. c. it. singuloꝝ apostoloꝝ. z ibidem. vi. vij. z. viij. caplis singuloꝝ
patrum. patriarcharū. prophetarū. regum. principū z alioꝝ virorum notabi-
lium veteris testamēti interpretationes pprie ad nostrū propositum mltipliciter fa-
cientes posuit per extensum. Et quia prout idem Isidor⁹ dicit vbi supra q Petrus
dicitur a petra: et nō petra a petro nomen sortitus est. Unde quidam asse-
runt omnes tali nomine designatos ad modū petre fore plus ceteris ceruicibz
duriores: et ad omnis māsuetudinis humanitatē fore minus flexibiles. Unde
quondā magistratus ciuitatis Erfordens in Thuringia ordinauit z statuit (p
ut his diebz ibidē seruatur) vt in ipsoꝝ senatus seu cōsulatus collegio. qd mul-
tum notabile pre ceteris consilijs germanie Petrus nomine locuz nequaqz de-
beret habere. Sic quidā dicunt de Nicolao. quia p̃mus hui⁹ nominis errone-
us heretice prauitatis infector. De quo dicit Johānes Apocalip. ij. Sed hoc
habes bonū quia odisti facta Nicolaitarū: que z ego odi. z hi nicolaite a dicto
Nicolao sunt nomiati. de quo dicit Isido. vij. ethimo. c. v. et. xliij. q. vi. Qui
uxorem suā dimisit ppter pulcritudinē ipsius: vt qui vellet ea vteretur. Ite z vo-
luit vt cōiuges inuicē dum quis de suo vel sua fastidiū gerebat cōmutarentur
sed si quid felicitatis huic nomini remāsit. sanctus Nicolaus episcop⁹ exbau-
riendo radicitus quoqz spoliando id ad superos deduxit. Unde quidaz. Po-
suimus metra: p te pri⁹ nūqz audita. Petrus nicolaus flauus totaliter equ⁹.
Effectus suos nō possunt facere claros. Alius tamē est bonus et natural color
equi: qui dicit̃ rānus qui est inter flauū et ceruseum. p̃. Pigrum cū flauo mixtū
rānum vocitam⁹. Talis sepe lupo color accidit atqz moloso. Sed flauus color
est inter ceruseū z album quasi gilvus. et quilibet color equi cū eo nascitur pre-
ter album purū qui raro vl⁹ nūqz nasci videtur. sed ex temporis pductione de
griseo transfert. Et vt vltra de proprijs nomibz conueniēter insistam⁹. sunt qui
putant q femelle certa nominis appellatiōe cōmuniter designate que vel raro
ff 2

Dialogus de consolatōe

vel nunq̃ castitatis p̃stanter flore choruscāt demptis que tenerrimis in annis
vita functe defecerant. Unde Alexander grāmaticus. Barbara greca gen⁹ re
tinent quod habere solebant. Que sunt mobilia per se sūt manifesta. Que qui
dam metra per sagacem ad nostrū p̃positū deducuntur planissima.

Anxiatus. Dic aliqua de premisis nobis exempla. **Sapientia** Factū est q̃ quidā pau-

per scholaris qui mendicare erubuit: sed pro pane conquiredo fame compulsus
ante fores cuiusdā diuitis in quadā ciuitate cantauit. et dum diues pauperem
inspiceret q̃ vno naturalit̃ oculo careret. ait Lūas es tu? Qui dixit. Brement̃.
de saxonis. et vltra: quod est tibi nomen diues quesuit. et hic Nicolaus vocor
respondit. At diues: tu tres inquit inenitabiles humanitatis habes defectus.
quorum si vnū de quolibet seorsum tantū sustineres. mens ad tibi largiendum
fastidiret affectus. Primus cuz sis naturaliter monoculus. et dicit philosoph⁹
Eum nota quē natura notauit. Secundo cum sis de ciuitate Brement̃ que so-
la pre ceteris impios generare consuevit: prout de Baguntia ab antiq̃ nequā
dicimus. et de Sicilia quam tyrannozū nutricem predicam⁹ et indicia mala
de Romanis et Switensibus sepe propalamus. Nam leges notant loca natio-
nis. et q̃ gentes sepe sequūtur terre cōditiones generatiōis. vt. ff. de edi. edic.
l. q̃ si velit. Et tertio diues dixit ad pauperē: quia Nicolaus vocaris. qd̃ fatum
fertur male p̃dictionis. Vade cū pace. qz de laribz nris nihil reportabis.

Anxiatus. Nonne nicola⁹ de lyra cum Petro de candia et pluribz alijs
borū nominū designatis per mundi climata fuit insignis sa-

Sapientia O felix: et hec intentio (cre theologie monarcha:
mea est. Nam si hic et alijs alio fuissent nomie appellati
existissent nimirū electiōis vasa pre cunctis mundi doctoribz meritis potenter
exaltata. sed ad alius scandendū non sinebat interpretationis aut designatio-
nis nominū natura. Et igitur nicolaum p̃sentem summū pontificem videlicet
quintū quidā autumant ad instar aliorum finaliter suo dirigendum p̃sagio.
et non caret mysterio ne infructuosa sit nomis appellatio. et quippe post Petz
piscatorē apud om̃es et singulos apostolice sedis pontifices non fuit execrabi-
lior auri et argenti q̃ apud modernū Nicolaum ac subtilior frequēs doloseqz

Anxiatus Et vtrū ne regule tales p̃notate de (rapacitatis exactio.
nominibz: cognomibz et agnominibz patiant̃ exceptiōis in-

Sapientia Vnqz sic. et frequenter in penis. nam Fre- (sultus et
dericus imperator secundus natione Sueuus: iuxta sui
vulgaris ideomatis designatiōem dicebat pace diues. sed continuo cōtrarios
tranquillitati p̃ducebat effectus. Nam pacis persecutor suis fuit diebus. Vn-
de nicolaus papa tertius in. c. Fundamēta. de elec. libro sexto. §. Itaqz ipm suis
demeritis exigentibz colubrū tortuosum se constituentē potestatem sancte ma-
tris hostem crudeliter ecclesie que ipsum ex vtero generauit notāter descripsit.
Et Innocentius papa quart⁹ ipm et coadiutores et fautores ipsius excomuni-
cauit. vt patz in extrauagati: que incipit Eum in fredericū. Item papa Boni-
facius octau⁹ quasi bona faciens cōgruenter interpretari poterat. de quo des-
meritis suis exigentibz legitur q̃ papatū intrauit vt vulpes. regnauit vt leo:
moriebatur vt canis. Sicut etiam interpretat̃ Bonifacius non⁹. ipse tamen
pre ceteris suis successoribz symoniace prauitatis cultores patenter exaltabat.
et insuper tempore suo Rome multū contrarie rerū dispositionis imago: iuxta

inique sup̃ssor

suorum nominū designatiōes degebat. Nam erat nomine quidā Lurre cursor antiquus qui currere nō poterat. et quidā domin⁹ iustus pauper. aduocatus per summū pontificem deputat⁹ qui iusticie iunamīa nulli ministrabat. et quidā magister bonus litterarū apostolicarū scriptor qui latenter bullas falsificabat: et cantor ecclie sancti Petri qui vocis asperitate totum chorū perturbabat et ibidem carceria sancta quam despectissimarū incolatus personarū frequentē contaminabat. Unde quidā Lurtizanus recenter versus sup̃ hoc dictabat vī delictet. Lurre iuste bonus cantor carceria sancta. Sunt p̃ antiphrasim hec nomina quinq; vocata. Sicut etiam dicit grāmaticus. Luctus et officiū parca libicinaq; bellū. Nec p̃ antiphrasim zc. Nam sunt alterius significatiōis q̃ verba sue derivationis. Et ecce geomanticos in his mirabilr curiosos qui ex priorū nominū videlicet hominū siue locorum: et p̃sertim litterarū aut elementorum qui conscribuntur figuris et earum qualitatibus iuxta regularū pitagoricarū dogmata solent miranda de futuris praticare et prenosticare cōtingentibus tanq; Astronomi qui indicant de planetarū necnon aliarum stellarū influentijs: de quomodolibet pagendis cōcurrentib⁹.

Anxiatus. Sufficit de priorū nominū interpretatiōib⁹ et interpretatiōnū designatiōib⁹. Nunc videndū restat et refert dicendū de cognomībus aut patronomīcis dictionib⁹.

Sapientia. Vere talia putam⁹ ad instar propriorum nominū paribus ex eisdē pensanda passib⁹. Est enim cognomē iuxta Isidor⁹ ethimo. i. c. iij. q. q. nomini proprio cōiungit. Nam vt Actiū. c. j. Joseph qui cōgminabat Barsabas qui cognominat⁹ est iustus: et non sine causa. quia fuit iustus in omib⁹ suis operib⁹. Sic Judas cognominat⁹ scarioth a quodā vico vel castello. vt Luc. xxi. et scarioth meror interpretatur: quia merorib⁹ perpetuis conculcat. et Symon cognominatus est Petrus Act. v. et quantū operatur nomen Petrus: preactū est. et pater q̃ ceciderat et nō collidebat: quia domin⁹ supposuit manū suam: als ruina minabatur. Patronomica autē fm̃ Isidor⁹ vbi sup̃ dicuntur eo q̃ trahunt a patrib⁹: vt Titides. Titidei filius. Eneius: enei fili⁹. et ab herode herodyades dicim⁹. His insup̃ dieb⁹ iuxta Tulliū vbi supra sepe videm⁹ imo sepissime. et q̃ omnis etas ab adolescentia prona est ad malū. xij. q. j. Omnis. q̃ omnia noia cognomina et agnomīa ac patronomica impietatis designatione significationē rēpresentatione animos faciunt correspondere rebus vnde sunt derivatiua ac si dicerem⁹ in antiquo puerbio. Ab impijs egrediet impietas. j. Reg. xxiij. Unde frequēter lupus cognominat⁹ sit re et nomie taliter digne vocitat⁹: et vidimus similr leporem et vidim⁹ vulpem. vidim⁹ tardum. vidimus pardum. vidimus curiū. vidim⁹ sine cura. vidim⁹ mala iura. vidimus cordis altū. vidim⁹ alte saltum. vidim⁹ raro dīnem. vidimus et agilem. vidim⁹ clamorē. vidimus rancorem similiter et iram et pauorē. et hos et sibi similes quos raro vel nunq; morib⁹ de nomine suo vidim⁹ discrepantes. Et sic fortassis ad tue questiōis laudem Ricbart vel odium durū putamus per gesta rebus seu rerū dispositio-

Anxiat Fortassis qd̃ dicitur (nibus congruētia p̃prie p̃portionandū. ctum est nō omnino videtur erroneū. Nunc de agnomīb⁹ cōue-

Sapia Nec fm̃ Isidor⁹ vbi supra nomib⁹ et agnomīb⁹ (nib⁹ tractandū. nū p̃p̃ gestarū rerū q̃litates acciderent accedūt. prout Octavia no p̃dicto. quia auxerat rempublicā agnominat⁹ fuit August⁹. Item Tarqn⁹ impator quoniā elationis inquinamēto nimīū infectus supbus agnomie fuit

Dyalogus de consolatōe

palam pclamatus. Sic quondā Henricus rheni palatin⁹ similiter supbus fuit agnominat⁹. ⁊ ppter hui⁹ vicij squalorē palatin⁹ dignitate fuit p Fredericū secundū priuat⁹. et hic Frederic⁹ qz rubentis barbe nitebat aspectu barbarissus longobardoz agnomiatiōe cōiter fuit appellat⁹. Sic Julian⁹ cardinal⁹ p̄sides in concilio Basiliē postqz mire legalitatis ⁊ deuotiōis apd om̄s pduxerat apparatus. demū miserabilr maleficiat⁹: ⁊ a concilio turpiter apostatauit. vñ Julianus scōs apostata a cunctis extitit vsqz in hodiernū diē patēter agnomiatus ad differentiā Juliani p̄mī videlz impator⁹ et apostate ab ordine monachali et catholica fide q regnare cepit post Constantinū ⁊ filios ei⁹: de āno dñi. ccc. lxiij. Sic p̄sentibz diebz tam nobiles qz plebeos ppter accedentis aut supuenientis euentum q̄litas videm⁹ agnomen sepe p̄mulgatū. vt symū. caluū. curuū. rufum. longū vel versutū. cecum aut gibbosum. odiosum. fallacē. sediciosum. mendacem vel globosum. et quis scit an odiū durum huic vl illi aut pgenitoribz suis ppter qualitis rez dispositionē quondā fuerat agnomiatiōe p̄porti onatū?

Anxiatus

Et quid cōcludis finaliter eliciendū.

Sapientia

Cōcludim⁹ curiosos oratores aut dictatores seu p̄nūciatores vl relatores incliti spectabilisqz Tullij mirifice superexcellē-

tisqz scientie vicz rhetorice cultoris seq̄ces florentissime speculantes qz mentis humane sagacitas dulcis allocutiōis modulo flectit. et stomachātis animi crudelitas crebrius mitigat. ⁊ p̄stīm dū laudis p̄coniū p̄sidentis aut p̄cipientis p̄p̄rijs viribz aut meritis sibi cognatis aut agnatis seu cognomiat⁹ aut agnomiat⁹ cōmendat. vt legim⁹ de impatore Leone scōo: qui regit de anno dñi. dcc. xiiij. et tempore Bede p̄sbyteri. qui post p̄secutiōis isule sibi p Tyberij. ij. irrogatos respirauit. ⁊ victricē manū p̄secutoribz laudabilr inculcauit quē oratoris copiosissimi cōmendatio recitatis gestibus latissime diuulgare potuit cōmemorātis ipsum leonē fortē leonis animū ⁊ leoninū pectus ac leonicā naturā in resuscitando maiestatis impialis extincte potentiā: ⁊ econtra orator ad odas vituperij minaces arcum suū de Foca p̄tinenter impatore posset extendere qui regnare cepit de anno dñi. dc. iij. quia seditione militari de humili p̄pagatione videlicet plebea p̄fectus tanqz focus ⁊ ignis scintilla latenter exiliens modica. mox violenter execrabilia p̄tulit maleficiā. et inter cetera Mauritiū impatorē: cui successit et multos Rome nobiles suffocauit. ⁊ tanqz focus incendij voragine suo crudeliter vnīuersitatē Romane colonos damnificauit. Sic de Luco papa tertio natione Tusco: qui quattuor annoz sui regiminis curriculo se taliter exhibuit in publico similiter et in occulto. qz quidam vite sue conscius statū suū tali versiculoz descripsit oraculo. Lucius est piscis rex et tyrannus aquaz. A quo discordat lucius iste valde parū. Deuorat hic homines. hic piscibz insidiatur. Esurit hic semp. hic aliquādo satiat. Plus rationis habet qui rōne caret. Ex quibz omnibz colligit qz quis iuxta sue conditiōis omen acquirit nomē cognomen et agnomē: ⁊ hoz ppter maliciā meretur perdere numen. vt le. et no. ij. q. viij. Qui nec. ⁊. s. sequēti. ⁊ ibidē in glo. et hoc est dicere qz propter crimen aliquis perdit quodlibet nomē. C. de muta. Propter causam. de quo in glo. in p̄hemio.

Anxiatus

Tu solum p̄fers vetera. quid ad presentē hec tēpestas molimina?

Sapia

Nunc similiter sagaciter perpende moderna. quis dubitat plerūqz principū nobiliūqz strēnuoz ⁊ illustrissimoz vtutes suis nominibz: imo signis ⁊ armis. correspōdentes: et etiā tyrānoz rei qz publice aut honestat⁹ sue vel bonoris p̄se-

inique suppressor.

eutoris mores. similiter prout premitit interptatores Nam Venetoz vniuersitas duci Mediolanen tortuosi serpentis effigiem venenum euomentis procacter ascribebat. hinc econtra dux eosdem venetos piscatorum fortune nauigio fluctuantiu nunc parum. nunc multu. nunc nihil. nunc periculū timorosius inferentes. et ictu fortune mordaces certo certius pstolantes prefigurabat. Nam vtriusq; ratio nō omnino vacillabat. nam dux morsu serpentino venetos vehementer sinuestabat. et populus Venetus ducem nauigio frequēter inculcabat. Sic dudum Berlinus vates interpretando Bohemoz principuz arma: vide licet leonē cum bipartita cauda et regni designare diuinauit diuisionem: prout videtur per rerum gestarū nuper executionem. Et nūc his diebus quis hesitando claudicat q; sepe nomen aut cognomē vel agnomen persone conditōem demonstrat? Unde videmus q; lupus proprie vel appellatiue denominatus: lupi na seueritate proximos laniabat. Item lepus nomine lento passu blando verbo pcedebat. et moliti sunt sermōes eius sup oleum: et ipsi sunt iacula. Unde quidam. In siluis lepozes: in verbis quere lepozes. Item vulpis nomie: quasi vulpes scdm Isidorū. raro stabilis. versut⁹. callidus. astutus. et vix fidus amicus. Item vsus vsina ferocitate cōuersantes pcutiebat et primiora dāna vindicabat. Et si igitur villa Bernen Lausannen dyocesis que vsū gerit in armis vsino more sibi proximiores videlicet nobiles et generosos laniādo. repellendo. penitus quoq; pscribendo persequēbāt. quis sane mentis actus tales vsinos nō interpretatur? Hinc ad propositū curuus nomie raro per dyametru linealiter cōparebat. et sinister vocitatus vix rite rectus per gnominis metas incedebat. Et nunc his diebus regētes regalis maiestatis senatū. quidaz dicitur sine gratia. alter vero de odiū monte vt vltima correspondeāt primis. videam⁹ quid pro republica per mundū pficiant vniuersis. Nam pene totus orbis per consulatū regitur Romanoz regis. Et nūc ad propositū redeamus. et si Alibart. id est odiū durum te iuxta sui nominis interpretatiōem: imo veri sui nominis designationē: imo iuxta sue designationis expositionē: imo iuxta sue expositionis inclinatiōem. odio suo duro vt substantiuū cum adiectiuo p omia conueniat te diminutū. contritū et humiliatū fuit persecutus nō mireris. quia qd suū fuit: vt de serpente pdixim⁹: naturalr et artificialiter fuit psecutus. vnde si non malleolus sed malle⁹ ponderosus cōpetentis fuisses grauedinis et cōuenientis te demonstrasses globositatis: fortassis vel sine forte reperiendo viriliter tot ictibus tam mirifice nequaq; fuisses cōsternatus afflictōis seu anxietatis. At tamen vt dicit verissima iuris autoritas alteri⁹ partes rationis anteq; interueniat decretū iudicis priu⁹ **Anxiatus.** Gratulor tibi tales fore patēter denter audiendas. meus instanter sepissime requisitus: imo verecūdia (si possibile fuisset ipm verecundari aut cōuicijs grauari) palā angariat⁹ vt causas contra me sue cōmotionis promulgaret: aut cur me cederet ad sue veneratiōis et honoris ostentationem referaret. Ad hui⁹ tñ requisitiōis impulsione: licz naturalr dicar penitus coram illustribus et potentibus et honorādis: forte pre magnitudine reuelationum mearū: tanq; surdus nō audiebat: et sicut mur⁹ nō aperiens os suum. et factus fuit sicut hō nō audiens et nō **Sapientia** Iratus ne est sic Labuens in ore suo redargutiones. yn frater Abel vehementer et concidit vul⁹ **anxiat⁹**. Credo q; sic: attū nō erubuit. q; naturalr nus eius. Ben. iij. naturali tanto sanguie vt valeret erubescere.

Dyalo. de conso.

scere caruit: sed palefactus orizando singultauit: et cripantes collisit dentes. et propterea gentes que fuerunt in circūitu fremuerūt et meditati sunt inania: quā irritationis obtreccamēta p̄ excusatiōis extricamēta nunq̄ p̄ ip̄m fuerūt euulsa.

Sapientia Et que fuerūt obiectionis perlamenta. **anxiat** Hec fuerāt in breuis sermonis platiōe cōcitamēta. q̄ ex suis pbare volui codicibz q̄ innocenter fui flagellat⁹ per ip̄sum tota die et castigatio mea in matutinis. et in media nocte surgebam ad cōfitem⁹ dum nomen dñi. et ad faciendū officiū ppter beneficiū. sed illi⁹ beneficii mercede p̄ ip̄m fui defraudat⁹. et q̄tidiano stipendio fidel⁹ deseruito de labijs meis sumentibz spoliat⁹. vt dicere et clamitare coartarer. ach miser crucior tñ bonum esse ereptum de faucibz meis. xij. q. i. s. Quibus aut.

Sapientia. Scim⁹ em̄ q̄ merces mercenarij seu oparij retēta: tñ est peccatū q̄ p̄ ceteris clamat ad celū. put p̄ Jacobū in canōica sua. c. ij. et p̄ Job c. xxxj. in fine notabil⁹ videt⁹ pbatū. s; si ad tue garrulitat⁹ clangorem obmutuit et quid sinistri sup̄ hoc tue curialitatis industria recenter interpretari presumit⁹. Nam christus dū accusaret innocens pure tacuit: et taciturnitate sua seuis eroribus acclamantiū indeoz. put est fides nostra minime cōsensit. et in h iuri⁹ statum opi nionibz qui tacentē p̄sentire p̄sentē se nullatenus conformauit.

Anxiatus Et si christi vestigia fuisset secutus: et tanq̄ agnus coram tondente pseuerasset māsuetudine mutus me quassatum inopia voce sua nō fuisset tam crudel⁹ p̄secut⁹. nam lepre latenti⁹ corrosio in lingua porci: et p̄ raucedinē vocis examinat⁹: et infirmitatis cruditas in p̄fundo stomachi putredi⁹ ne suffocatur. **sapientia.** Fuit ne libera sue tyrannidis potentia? **Anxiatus**

Nequaq̄ sed minimū fuit alioz volūate limitata. nam plus creaturas q̄ creatorem timuit in estuantis sueq̄ latenti⁹ corrosioni⁹ febricitanti conscientia.

sapia Dixit Aug⁹. Qui timet dñm: omnia timet eū. qui nō timet dominū ille timet omnia. Hoc visum in Dyonīso rege sicilie tyrāno tyrannorum seuissimo. qui dñm nō timuit. Unde super verticē gladiū per singulos dies et horas suspicabat pendere in filo tenui bis acutū. Nam nō est nouum q̄ timor et amor et fauor peruertūt iudiciū: imo qui propter timorē non defendit vel pronūciat veritatē p̄dit⁹. **anxiat** Et hoc est quod **Sapia** tor est. xj. q. iij. Nolite timere. solebā pauere.

Fortassis anima sua p̄ tediū dormitauit: et q̄ tui clamoris anxietatē non studio sed sopore calcauit aut insaniuit aut bene sensatus te insensatus decreuit. et igitur flagellū ad dorsum asini pigritantis cōfligere nō formidauit. et in hoc obsequiū deo constanter prestare voluit: aut iniqui dictamīs pronūciamenta corruptus dictare cōsuevit. et q̄ per similia te grauare nō cōtremit. Nam semel vel pluries adulteriū puicio cōtaminat⁹ iterū adulterari v⁹ fornicari min⁹ abhorruit. et semel homicidiū seueritate coinquinat⁹ iterum occidere tepidus erubuit. Vñ dicit lex in autē. vt hī qui ob. se habere. coll. vj. s. ij. quid enim hō ad maliciā semel dedit⁹ nō adinueniat. Item Qd olla noua capit: inueterata sapit. Vñ p̄ter induci⁹: q̄ p̄suetudo erat altera natura. Vñ dicit Laurēti⁹ poeta de lusoribz p̄dere v⁹ lucrari solit⁹ q̄ nō est p̄suetis. Vñ legit⁹ q̄ iuuenula regalis Alexandri tpe magni nutrita veneno qd ceteri hominibz mors est: sibi vite fuerat alimentū. et h assuete sollicitudis cōtinuate introducit incitamentū. et sic tue choruscationis puocamentū lenti⁹ q̄ p̄transiuit. lamētabil⁹ etiā p̄clamatū rē.

inique sup:essor.

Inriatus. Ad veritatem disiunctiue sufficeret q̄ vna foret vera cū sp̄ sit dubia. de rescrip̄. Inter ceteros. de quo clare Dynus super regula locupletari. libro. vj. sed ille qui nil ignorat nescit in has que sunt verisimiliores. sed ego quid eligam ignoro. sed forte constat q̄ quamcūq; didimus elicerō nulla videt̄ cordintime sana. Nam bon⁹ homerus dormitauit. sed ipse fortassis nō dormitat neq; dormiuit in sua consciētia curialiter largissima. licet siluerit nec insanauit. sed fortassis conscius egrotantis animi per effimerā corrodentis odi per peccantes humor coagulationes: ex male complexionis conglutinatiōe stomachi sursum exalantes stomachabat: et talia dire perfecit. et insup̄ ex ignorantie nubecula nihil obmisit. cum doctor expert⁹ sit iuriscano nici et causariū auditor fuerat in concilio Basiliensi: et infinitas sententiarū leges promulgare cōsuevit et quales ille cordium scrutator et extrem⁹ sentētiator ad vltimi quadranti suppurationē rigidissime consignauit. Nam testatur veritas q̄ tempore sue presidentie Johānes crisostom⁹ qui dicis os aureū silo sue curialitatis dictamina iuris et equitatis registravit. sed nō ille de quo. xcvi. di. Duo sunt. et. iij. q. v. Quia suspecti. Sed si me insensatum reputauit. nihilominus mihi grauit̄ iniuriatus est. quia etiam fatu⁹ iniuriā patitur et nullam facere cōsuevit. sciuit tamē me sue facultatis professorem et olim promotū p̄ examinis rigore anteq; ipse pmoueri meruerit: et insuper nouit me sibi seniozem. attamen canis meis ad p̄ceptū Salomonis minime pepercit nec cōsiderauit q̄ his gloriabat̄ Eleazarus. de quo scriptum est q̄ cogitare cepit etatis et senectutis sue p̄minentiaz dignam et ingenuā nobilitatis caniciem. iij. Machab. vi. que p̄ p̄dictū sapientis testimoniu dicit̄ gloria senum. Sapient. iij.

Sapientia. Sed si vir prudēs est: vidimus mūdi prudentiores sepe stultissimos actus perpetrātes: vt patuit in Salomone David regis filio. et nuper in Felice papa quinto. Nam prim⁹ mulierū blandicijs stultissimū crimen idolatrie commisit. et secundus princeps famosissimus confutare se permisit et papatū assumpsit quem tamē derisione dimisit: et sic de pluribus alijs. et sic nō est nouū sapientes infatuari. Sed si vir peritus est de quo iuris scientia presumit mltā benignitatis beneficia et grauit̄ cōtra iuris presumptionem peccauit quia sciuit quid fecit prout christi persecutores videlicet legisperiti Cayphas Annas et pontius Pylatus: ac populi seniores p quibus ipse Christ⁹ in patibulo crucis moriturus nō orauit. sed tantū pro simplicibus qui nescierūt quid fecerunt et illis pepercit. sed quid vult hoc dicere

Inriatus q̄ Johānes crisostom⁹ os aureū dictamina registravit: Non est ben contrariū veritati q̄ tempore sue presidentie in concilio dicto Basiliē. put ipse fuerunt causaz auditores. et scientie cōcilij presidentia. propine nō esculentis et poculētis iuxta iur̄ traditiones. vt de p̄sti. Statutū. li. vj. vt breui tempis spacio consumaret̄ p̄cesserunt. sed ne vermibus scaturirent. et vt manna tempe Moy si in biduo reseruātū putrefieret. vt Exo. xvi. adinuentū est vt hmoi propine in nobilissima auri minera: vt nō tantum oris sed integri hominis effigie in se continēs. vel auri et argenti vasculis per clientulos compararent. aut vt munuscula cum iuris tramite non multum discreparent. et subtiles forme cōmutatiōis interuenirēt factum est ita. Nam de cretalis predicta vult vt donaria sint esculenta vel poculēta. vnde si nō precise fuerunt talia. attamen vt dicit lex quod proprie est inesse videtur. et igitur diligenter exhiberi vasa studiosa p̄ciosa iudicijs solebant. de quib; edulium et po

Dyalo. de conso.

culum fecundissima sumebat. Nam in Assueri regis conuiuio aureis poculis inu-
uitati bibebant. Vñ dixit Isidor⁹ et habet. xi. q. iij. c. Paup. Pauper dum nō
habet qd offerat nō solum audiri contemnit: sed etiam contra veritatē opprimi-
tur: cito violat auro iusticia. nullāq; reus pertimescit culpā quā redimere num-
mis extimat. de quo clarius nuper scripsi in tractatulo de anno iubileo. Vñ p-
tinenter ad propositum nostrū put infra sincerius dicet: non est admirationis ob-
staculū: quia huiusmodi conciliū in spiritus sancti gratia solennit̃ inchoatū et
ad plerosq; tempoz reuolutiones continuatū. nunc contra iusticie p ipm graui-
ter offensa dictamen patitur in suppositis p mundū dispersis tanq; iudei post
hierusalem serenissime ciuitatis desolationē: sui iuris suppressionē. vt proprie
dicam cū Salomone. Vidi in loco iudiciū impietate et in loco iusticie iniquita-
tem. iustum et impiū

Sapientia Bene dicis. Nam p-rie contra huiusmodi iusticie psecutores Dent.
xvi. dixit Moyses. Iuste qd iustum est exequaris. qd cōueniēter ad propositū
tuum exponit Greg. moralū. ix. c. xij. in fine sic inquit. Iniuste quippe quod
iustū est exequit qui ad defensionē iusticie nō virtutis emulationē. sed amore pre-
mij temporal' excitat. iniuste qd iustū est exequitur qui ipsam quaz pretendit ius-
ticiam venūdare minime veretur. Iuste ergo iustū exequi est in assertiōe iusticie
eandē ipsam iusticiā querere. Nec ille. Vnde sane perspicias ne pmissorum
occasione etiamineris detractiōis rubigine: et placeat ostendere diffusius quid

Anxietas ex pmissis satyrico more prolatis effectualr volueris inferre.
Notabiliter notabo qd p-tulit pbs phisicor. j. et notat in. l. Si
arrogare. ff. de adop. q ex vno incōueniēti sequūtur plura. et a fortiori ex pluri-
bus incōueniētibz iniquis plerūq; pla sequūt impertinētissima. vt primis nun-
q; correspondeat vltima. Nam scis q in omni artū: immo scientiarū discipli-
na iuxta suarū normas regularū ordo talis seruatur q in vno reus (nisi resipis-
cat) omniū reus iudicatur. vt de reg. iu. Desleat. et exemplū ponamus in musi-
ca per beatū Gregoriū v' alios magistros artificialiter dictata. Nam dum se-
mel error in principio vel medio committit et non reficitur: q per omnes et sin-
gulas subsequētes notarū et odorū continuatiōes: continuo dulcis modulatio
simphonie seu euphanie aut euphonie dissipatur: et sibi cōtrariū. videlicet dy-
phonia. id est vocis dissonantie discrepantis corruptela generat. Sic dū incom-
mendabilis armonia iusticie fallacis sentētie p-odia semel emittit. et dū de si-
milibz idem fieri deberet iudiciū. consequēter continuo son⁹ iusticie similiter et
equitatis discrepare concernit: vt ex incōuenienti mltiplex inconueniens sequi
videatur: ita vt si nō sunt singula ex multis tamē collectis pietas offenda. vn-
de nō incōuenienter dicam cū regla iuris libro. vj. Semel mal⁹ semp psumit
esse malus. Exemplū videt in. l. Non omis. s. A barbaris. ff. de re mili. vbi d-
q si miles male se habuit in milicia semel: non est ei de cetero credendū. etiaz si
mltos fecerit strēnuitatē act⁹. ita q ex vno incōueniēti mlto patiat infelicitatē

Sapia Quis dubitat iuxta mentē Senecę qn gesta vir⁹ (tis insule).
tutū enarrare sit vtiq; laudare: et econtra vicioz act⁹ reficere sit
consequēter contrariū laudis inculcare. Nam fortassis et si tu⁹ animi persecutor
et rez p-sens astaret. ad tue qstionis pmulgatōez p-riūter replicaret: et tuas in-
tricatiōes satyricas qz modulatiōes: et fantasticas ypostases p-erit⁹ elimiaret.

Anxietas. Vere constat q effectualr cūcta per mee p-riūatiōis tela
rum exhortamēta clam et palam et ante faciē omniū popu

lorum sibi cognitorum pro mulgata certissime nouit. **Sapientia.** Et quid respondendo produxit. **anxiat**

In summa summarum patenter retulit qd nō aliud nisi iusticiā mibi mīstrauerit. **Sapia.** Et quid anxietatis tue perplexitas replicauit. **anxiatus** Perplexitatis mee simplicitas gesta seriatim

sepe resumpsit. et iusticiā eius assertam similiter recōmendauit in finem vt recōmendatū per me et ipm et iterū multipliciter propalatū et publicatum et singulorum auribus inculcatū p iniuriā sibi taliter illata reputari nō possit. Nam nimis indignū videt iuxta sanctorum iurium decreta: vt qd quisq; sua voce dilucide ptestatus est in eundē casum valeat pprio testimonio infirmare. de pba. p tuas.

Sapia. Et quid p hoc consequēter vis inferret aut quod mysteriū pretendis introducere. **Anxiatus.**

Nam nō aliud nisi si similis casus casibus meis lamētabiliter pnotatis casualiter aut studiosus euenerit. extunc videret si psonarū acceptor existeret si ex eodem themate. vel simili contrariarū normas sententiarū dictaret et pateret profecto si dictamen vltimū prius sapientia. Prohibe linguaz tuā a malo et labia tua ne loquātur dolum. diuer-

te a malo et fac bonam. et inquire pacem et persequere. id est valde sequere eam. Nam cognouim⁹ qd tu lamētabilr lamētaris: et lamētando cum querelis statui persecutoris tui multipl⁹ (vt nobis videt) iniuriaris. et qd psequēter iusticia dictante detractoris pena punieris. **Anxiat** Virtutū dñā: nō est ita. Nam si quis vera

cto. iniurie conuiciū nequaq; irrogat. put Jo. an. in addi. spe. sup Rubi. de iniurijs notabilr tractare videtur. de quo protestor et hanc ptestationis recitationem in auribus tñ audientiū male sonantē anxietas mea semp ad animi refo-

cillationis incrementū replicauit. licet pncipes sacerdotū ad p̄sidentis p̄sensū prout factus est de ceco per christū illuminato ne gestū narraret. mibi duxerit firmiter inhibendū. et hoc ad redhibitionis beneficiū diligēter impediendū in ani-

Sapientia. marū suarū grāde periculū sup ablat⁹ iniq nō restitūdū. Et utiq; si rerū p ipm gestarū causas patēter infecisset et nō tacuisset. sibimetipsi maledixisset. sed si gesta rationis pallio nudata curiali- ter nō vestiuit prodigus fame sue et honoris sui frontosus persecutor impudent apparuit. sin autē ipi⁹ psecutio neq; sumū psecutiōis genus extitit. Et quis sibi nequā: cui bon⁹ erit? Eccl. xiiij. Et dicit Boetij. iij. de pso. psa. iij. nā si nequitia miseros facit miserior. sic necessario est diurnior neq; quos infelicissimos esse iudicārē si nō eorū nequitia saltē mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio vera inclusum⁹ infinitā liquet eē miserā quā esse pstat eternā. Et dicit Aug. Crudel⁹ est q negligit famā suā. i. honorē. Cōsciētia aut nob necaria est et fama bona quātū ad alios vt lux nra luceat corā homib⁹ vt videant opa nostra bona. Et dixit sapientissim⁹ Salomon. Curam habe de noie bono. hoc em magis pmanebit tibi q; mille thesauri magni et p̄ciosi. Eccl. xli. Item phs Maximū bonū eternorū est honor cū sit p̄miū p̄tut. Ecce q; crudelis psecutio ipsi⁹ honor. put crudeli⁹ peccat occisor sup̄psi⁹ q; alti⁹ corpis ad instar scabro- nis q vt ledat irritatē: infixū relinqt hamū suū i eiusdē vulnere. et p̄dit vitā vt i ferat vīdictā. sic psecutor iniqu⁹ vite sue p̄dit decorē. i. aīaz. famā et honorē i si nē vt irritatū mori i. **Anxiat** Et forte tepid⁹. i. nec calid⁹ nē frigid⁹. et p̄nt ferat liuoris dolorē. in desp̄atiōis statu: de q p̄dixi⁹ et sine fructu

Dialogus de consolatione

bonorum operum consumat vitam et sterilem animam gehenne cruciandam tradidit ignibus: aut fortassis tanquam christus: imo plus putat apparere supermirande dilectionis. ad suos confratres gerebat excellenter effectus. Nam christus ut ecce vnicus et pauper et nudus: et per parte patris omni cognatione destitutus venit in terram. passus per diem et noctem: et semel tradidit corpus suum ad flagellandum et crucifigendum: et demum sepultus: et subito qui nudus fuerat decorum induit est et precinxit se virtute. et qui solus et vnicus venerat: in vilissima terrarum tuguria reuersus est cum magne laudis glorie et honoris magnificentia cum turba magna quam dinumerare nemo poterat ad regalia celestium tabernaculorum palatia. Hic autem presidens (nisi resipiscat) suorum confratrum salutem vanissimam multum carius comparabat. et igitur ut per suos merito credi magis diligebat. nam non tantum corpus corruptibile. prout christus ad semel moriendum prostravit: sed ipsum insuper ad sempiternam mortem: et eternos cruciatus in carnis resurrectione generali congregatione quoque crudeli coaptavit: et finaliter animam et honorem et famam preciosissimas in perpetue perditionis maledictionem precipitare non expavit. et sic sincere supputas in infinitum acerbioris pene per sua sollicitudinis laboris mercede voluntari recipit ultra quam christus premium tallionem ut dicat insipienter. maiorem caritatem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis. **Joh. xv.** Nec est hoc novum pastores ecclesiarum. imo principes terrarum ponere suas animas et honorem et fame et futuri corporis salutem ponere pro ouibus suis. et plus ad necis sempiternae perditionem quam ad eterne vite felicitatem. unde Gregorius in pastoralibus. c. xix. Ne placere rector suo studio hominibus appetat. sed non quid facere debeat intendat. inter hec necesse est ut rector sollerter inuigilet: ne hunc cupidum placendi hominibus pulset. ne cum studiose interiora penetrat cum provide exteriora subministrat se magis a subditis diligere quam veritatem querat: ne cum bonis actibus fultus a mundo videatur alienus. hunc auctori reddat extraneum amor suus hostis namque redemptoris est qui per recta opera que facit eius vita ab ecclesia

Sapientia.

Et si taliter cuique con- (amari concupiscit et. Nec ille. tingeret. vach quam impudenter imprudentem quam turpiter quam inutiliter et quam vilem cum laboris certamine preciosissima perdit anima: et cum tali iactura de qua dicit Lathonis auctoritas. Dum labor in danno est mortal' crescit egestas: imo patenter immortal' crescit calamitas. videli cet anime: quam tam gloriose cancellarij Parisien' commendat legalitas. dum inquit O anima insignita dei imagine. decorata eius similitudine. desponsata fide. decorata spiritu. redempta christi sanguine. deputata cum angelis. capax beatitudinis. particeps rationis. quid tibi cum carne putrida: cum tanto sis redimenda decore serenitatis. Et hec quantum de anima. Sed de honore et fama quid dicemus? prestantissimis. Nam finem Asten per exhibitionem honoris testificamur de excellentia totius hominis. et qui caret illo: nunquam est tanquam bestia: Differt autem honor a laude. quia laus tantum consistit in signis verborum. honor autem in quibuscumque signis exterioris. et laus includitur in honore. et per laudem divulgatur fama bona in homine. Sed nunc audiamus de corpore quod recuperamus clarificatum cum honore in generali carnis resurrectione. aut tunc damnabimur cum eodem cum anime honoris et fame perpetua damnatione. Hunc perpendamus quam preciosa imo periculosa sit ruina mali presidentis. qui cum Iuda mercatore pessimo eternam recipit mercedem laboris.

Anxiar

Ad nostrum autem piissime propositum audiamus proferam nouissime gestorum. Ecce dum nuper Eugenius papa quidam conduxerat

inique suppssoz

vt asseritur) precio certos nobiles germanie vt capent z pntarent sibi cardinalē
Arelaten concilij Basiliē pſidentē et regentē pūc in causis pūc cū exercitu
prelatoz magno p puincia ambulātē: q̄ dū vix z sol⁹ euaserat. inq̄t i sessione di
cti pūc publica. clari⁹ z pūosi⁹ vendit⁹ sum q̄ p̄s q̄ soluz p triginta argēteis
fuit traditus. ego aut p triginta milib⁹ aureoz erā venūdar⁹ z euasi minas hoim
in nomie dñi bñdictus. Ecce nūc nouisti nouissima z antiq̄. nūc oñde mihi tue
consolatiōis firmiter

Sapientia. Tu cōgisti laturas introib⁹ in po

promississe remedia. **Anxiatus** tentiaz dñi. vicz parti⁹ triusq̄ pñci

pis z iudicis: z memo⁹ **Anxiatus** Paup sum ego in laborib⁹ a iuuen

rabor iusticie tue soli⁹. tute mea nō exaltat⁹ sz hūiliar⁹ suz

et turbat⁹. et si voluero cōtendere cū eo: vt dixit Job. c. ix. nō potero ei rñde

re vnū. vicz aureū p mille q̄s ipse possidet. vñ nolo multa fortitudie contendat

mecū: nec magnitudis sue mole me pmat. sed pponat corā dño eq̄tatē p me: et

perueniat ad victoriā iudiciū meū. Job. xxiij. et igit sine tali forensi p̄tentiōe q̄

foret imortal⁹ oñde nob salutare tuū. qz als patiētia paupey nō pibit in finē.

Sapia Et q̄s pau⁹ **Anxiatus** Scis virgiliū optimū poetaz: pro

perē infirmit⁹ ut narrat suis in sc̄pturis p̄t⁹ Dan

tuane z Eremonē vrbūz dissensiōes i medio suas eorūde locoꝝ possēsiōes col

locatas et desolatas pdidisse: et paup̄tate dep̄ssum exulādo ipatoris Octauia

ni maiestātē sibi p̄pitā simplr impetrasse. sic me noueris p̄pter vrbis Thuriceñ

et switensū vniuersitatū guerraz cōquassatiōes collisum: rez facultates ami

sisse z inedia pcussuz eiulando tue magnificētie dona petituz hūilr accelerasse.

Sapia Quid aut vis **Anxiatus** Dña vt videam. et fm mltitudi

vt faciā tibi: nē doloꝝ meoz in corde meo cō

solatiōes tue leti⁹ **Sapientia.** Juxta pond⁹ afflictiois (dicit Bregon⁹)

ficent aīaz meā. dispensat mēsurā cōsolatiōis. Et bñdixit

quanto abundat tribulatio tua p christo: tanto abundat p̄solatio tua p eundē.

Unde duplicē perpendam⁹ p̄solatiōis grām. sed vnā alteri nō cōpatibilē. Vñ

fm p̄dictum Breg. Qui vñt vna: carebat alia. Unde. Qui vult in dño p̄solari

tempali cōsolatiōe dz penit⁹ euacuari. Vñ dixit p̄pha. In die tribulatiōis deū

exquesiui māib⁹ meis nocte p̄ eū z nō sum decept⁹. rēnuīt cōsolari anima mea.

videlicz t̄palit. Et subdit rōnē. Demor fui dei z delectat⁹ sum. nam sicut deus

non punit bis in idipm: sic nō consolāt duplici cōsolatiōe: terrena vicz z cele

sti. quia sic ignis z aquaz elemēta se mutuo nō cōpatiūt. sic spūalis z mūdāna

consolatiōes sibi mutuo nō p̄uersant. hoc videm⁹ fm Aug. in pullis cornuorum

qui anteq̄ nigrescāt. nō a parētib⁹: sz roze celi nutriunt. z postq̄ denigrati a pa

rentib⁹ cibo pascūtur. roze celi minime consolabunt.

Anxiatus Fateor inq̄s interne cōsolatiōis p̄replatōez. nec illi q̄ p̄secu

tus est me gratis nec mihi p̄secuto his dieb⁹ solūmō cōpetere sz de⁹ totius p̄so

latiōis q̄ p̄solāt nos i oi tribulatiōe n̄ra vt possim⁹ z ipi p̄solari eos q̄ in oi p̄ssu

ra sunt. ij. Loz. j. et qui omia dixit nihil exclusit. de pe. dis. j. Nemo p̄t. cū p̄cor.

et ille est deus vltionū dñs de⁹ vltionū: z libere hacten⁹ egit p̄ eos qui sanguinē

in nocentē cōdēnabāt: z reddet illis iniq̄tatē eoz. z i malicia eoz dispdet illos

dñs deus n̄r. Ps. xcij. et ipse est q̄ iudicabit paupes ppli z saluos faciet filios

paupey: z hūiliabit calūniatorē. z ipse est q̄ liberabit pauperē a potente: z pau

perē cui nō erat adiutor. Ps. lxxj. Et cognoui qz faciet vindictā inopis et vin

diciā pauperis. Ps. cxxv. cum dixerit. Tibi vindictā z ego retribuā. ad Ro.

Dialogus de consolatiōe

xiij. et dixit sapientis auctoritas. Semp enī dominus iniustas vlciscitur iras.

Sapientia. O felix. Esto forti animo cum sis dānat⁹ iniq. dicit eiusd⁹ sapiens serenitas. Nemo diu gaudet q̄ sub iudice vincit iniq. Successus idignos noli tu ferre moleste Indulget fortuna: mal⁹ vt ledere

Anxiatus Et qñ facies de psequētibz me iudiciū: z vsq; q̄ ex⁹ (possit. altabit inimic⁹ meus sup me. Exurge q̄re obdormis dñā z libera me a psequētibz me. qz confortati sunt sup me. educ de custodia. i. carcere

tribulatiōis **sapiētia** Et q̄s est hō qui vlt vitā diligit dies videre bo/ aiam meā. nos z igit Lede locū lesus fortune cede potēti. Ledere q̄ potuit aliqñ pdesse valebit. Ira odiū generat pcordia nutrit amorē.

Anxiatus Et si ira esset **sapientia** Utiq; sic. **Anxiat⁹** mater odij.

Et sic sepe matrē sequitur sua proles. vnde nō dat q̄ nō habz. ij. q. viij. Daybertus. vicz virtutis calores. z qd natura negat: nemo feliciter audet. Sic odium durū naturalr de male mīre pcreatū. odiosa nunq̄ carebit seueritate tanq̄ lupus q̄ lupina nō exiit voracitate. Nec spero nutrice amoris vicz concordia int lesum z ledentē p̄sentes vti fecunditate. et Salomon suavit cordintime in inimicū reconciliatū nunq̄ debere firmiter cōfidere. de quo plenissime scripsi i libro de nobilitate. c. vlt. Un quidā sapiēs. Una est de aduersitatibz hui⁹ mūdi gra uioribz homi libero qui necessitate cogit vt sibi subueniat inimic⁹. Un qdam Arabs requisitus quidnā fuerit vite p̄ntis fastidiū acerb⁹. respondit. angaria tus inedia corā inimico pstratus grām eius petitur⁹. Nūc temp⁹ est z refert vt

Sapia satisfiat pmissis. vt vicz alia p̄solatiōis felicitate gaudeam⁹. Et qualr offers mun⁹ tuū añ altare. et qñ recordat⁹ fueris q̄ frat tuus habet aliqd aduersum te: qñ relinquis mun⁹ añ altare. et vadis prius rez conciliari fratri tuo anteqz mun⁹ tuum offeras vt mandat chris⁹ Math. v.

Anxiatus O altitudo diuitiarz sapiētie dei. gliosa dicta sūt de te. z ita loqueri insipiente mee z vteris put apparet chris⁹ dogmat⁹ pñciatiōe. hāc amau⁹ z exq̄siui z amator sū fact⁹ forme illi⁹. Un fm doctores summati⁹ iam dictoz p̄boz est de consilio. et videt si dimisero rancorē d animo sum saluus. lesionē aut si nō dimisero: nihilomin⁹ saluus ero. Un dixit Prosp equitanic⁹ p̄sa. iij. Sic diligendi sunt hoīes vt eoz nō diligāt errores. qz aliud est amare qd sunt: aliud odisse qd faciūt. et Salo. puerb. viij. Ego diligo dili/ gentes me. Et idē dixit Eccl̄s. iij. Est temp⁹ dilectiōis et tēpus odij: temp⁹ belli et temp⁹ pacis. Et xps Joh. xij. Qui diligit me diliget a p̄re meo z ego diligā eum. qz ego z pater vnū sum⁹. Et p̄nter. Qui odit xpm et ipse z p̄ ei⁹ odio pse quunt eundē. Et idē dixit. Qui sequit me: nō ābulat in tenebr⁹ Jo. viij. Et ille qui talia viuēs propalauit post mortē suis iniquis psecutoribz dirissime necis vtriusqz penā crudelr infligere nō tardauit. vt in d̄structiōe hierl̄m per p̄ncipes Romanoꝝ: put infra dicet. al⁹ etiā multipl̄r exp̄ientia demonstrauit. nā indi gnū nimis existeret vt quis rez suaz violentis ablatoꝝ penit⁹ iniuriā cū rebo ablat⁹ dimitteret: vt illis p̄b impune ceterisqz raptoribz incentiuū facilitas ve/ nie delinq̄ndi p̄beret. z p̄pterea regula iuris q̄ dicit Non dimittit p̄ctm zc. ma/ gistra discernit z semp p̄ncipatū tenet. et nisi fiat satisfactio nō dimittā. salua p̄ fectorz p̄scientia. et hoc mihi iuris auctoritate patēter largissime licz. S; fateor qui nec odiū durū filiū ire: nec rancorē eius frēz: z inuidiā ei⁹ sororē: z cordis du riciam eius nouercā: de pectoris habitaculo repulerit z leso nō satisfecerit: q̄ de

inique sup̃ssor

mū ille tallionis pe-
nam reportabit.

Sapia Non ex p̃pria pharetra sed ex nostraz diuī-
tiaz archa puenit tibi hui⁹ relatiōis sagitta
et bene dicis. sed tali videlicet odioſo leſori dixit x̃ps vbi. s̃. et ipse erit iudex et
tradet eū ministro. i. dyabolo et in carcerē. Amen dico tibi: non erit inde donec
reddat nouissimū quadrantē: nec obſtabit potētia. qz illic potēs potēter tormē-

Anxiatus Fidelis sermo et omni acceptiōe di- (ta patiet. Sap. vj.
gnus. et hanc r̃sionis plationē nūc accepta in anxietatis
mee cōsolationē. Nam celū et terra pibunt. veritas autē dñi manet in eternum.
S; qd de talibz honoris p̃prij p̃secutoribz in p̃nti mūdi caligine degentibus.

Sapia Dicit Breg. quia pietatis opera p̃sunt in p̃nti et in futuro p̃ infi-
nita ſeculorū ſecula. vt. xliij. di. s̃. j. sic econtra impietatis opa vidi
mus exp̃ient hic et in alio ſeculo: imo firmit̃ credim⁹ grauissime punita. et h̃mōi
p̃secutoris pena hic p̃cernit̃ incepta ad instar sodomitarū et p̃petuo fuisse p̃secu-
ta. Ecce herodem infantie x̃pi et innocentē p̃secutorē: put̃ dic̃ m̃gr̃ in historijs
q̃uis varijs affligebat p̃cussionibz. nā febr̃ nō mediocris erat prurigo intolera-
bilis in omī corpis sup̃ficie assiduus vexabat tormētis. pedes interrute vicio tu-
muerūt. putredo testiculorū vermes generabat. creber anhelit⁹ et interrupta su-
spira que ad vindictā dei ab omnibz referebant et talibz vexabat intolerabilibz
cruciatibz: vt sibi mortis infligēde ſepius attēptaret ausum. et talr̃ soluit i penā
eternā vite debitū. Itē pylar⁹ durissimis carceribz demū Rome m̃cipat⁹: et me-
tu maioris pene p̃ impatorē sibi crudeli⁹ infligēde. sibi mortē p̃prij p̃stituit ma-
nibz. Item Nero p̃uat⁹ impio debebat lāguoribz lamētando q̃ ab alio occidi
nō poterat. vnde sibz p̃psi p̃ ligni stimulū mortē infligebat. Itē āno q̃dragesimo
post passionē dñi q̃s dñs iudeis in p̃niaz p̃cesserat de cōmisso in ſaluatorē sce-
lere et dum penitere nollent. Stephanū et duobz Jacobis occisis pctm̃ pecca-
to apposuisse vltio diuina ſupueniēs. vrb̃ Hierl̃m a Tyto obſidione cōſtrin-
gitur et demū cōuincit̃ et lapis sup̃ lapidē nō dimittit̃. sexcēta tūc milia iudeorū
occidunt̃. et reliq̃ vicz nōgenta milia p̃ totū orbem vsqz in p̃sentē diē diſpergūt.
Item Dyoni⁹ rex Sicilie d̃ quo p̃dictū ē ob nimīā crudelitātē tyrannidē oēs
homīes timuit et ab omibz timebat et nunq̃ secur⁹. nulli fidus. in nullū p̃fidēs.
conſorū cultros metuēs. sibz p̃psi adurebat pilos carbone. demū cōpulsus i exiliū
mortu⁹ dolore. de q̃ Boe. iij. de cōſo. p̃sa. v. Itē Theodorice de verona rex Bo-
thie qui dictū Boetiū relegauerat: postq̃ infinita maleficioz opa p̃petrauerat
vīnus ingrediebat ethne mōtiū ignes qui p̃petuo dicunt̃ infernales. de q̃ Breg.
in dyalogo. Itē qz dathan et abyron locuti sunt d̃ dñm iniquitātē in p̃ntia Moy-
ſi et aaron: terra aperuit os suū et deglutiuit eos in tabernaculis suis et vniuerſa
ſancta eorū. deſcenderūtqz viuentes in infernū Rume. xvj. De his et ſimilibz ty-
rannis republicā ſiue p̃uatā ledentibz et malo ſine terminātibz. p̃ ſe p̃tz ſufficien-
ter ſcripturaz climata p̃ſcrutantibz. dicit enī. Exitus acta p̃bant. ſines p̃o p̃u-

Anxiatus Tu de magnis ingētibusqz p̃dicasti leſis et leſoribz et reipu-
blice p̃secutoribz. Quid autē fiet de p̃uat⁹ et minimis offeſis et offeſoribus.

ſapientia. Scis te de illa materia ſcripſiſſe i libro tuo de nobilitate. c.
xx. et. xxxj. et i tractatulo de iniquis iudicibz. Attm̃ noſti deſup-
fm̃ Breg. q̃ omnipotēs parens: licet ſit magn⁹ in magnis: nihilomin⁹ mirabi-
lia glorioſus operat̃ in minimis. et hic dixit. Quod vni d̃ minimis meis feciſſi
mibi feciſtis. et hoc tam in bonis opibus ſiue malis. Unde Trayan⁹ impator

Dyalogus de consolatōe

de quo sup̄. necessario transiturus ad bellū in quo defecit. imploratus p̄ viduā de iusticia sibi ministrāda de quodā romano qui filiū suū occiderat. et dum sibi responderet q̄ faceret dū de bello rediret. inquit vidua. z si non redires q̄s iudiciū redderet? **D**ox impator equū descendēdo vocatis partibus iusticiam ministravit. et Romanū occidi fecit. z cōsequēter pro iusticia bello publico succubuit. et licet gentilis fuerit: sed quia iusticiā coluit. et igitur meritis et fletibz beati Gregorij pape ab infernalibz penis liberatus extitit. et sic patz p̄ premissa qui contra iusticie leges magnū v̄l minimū offenderit nisi ad vltimū q̄drantē reposuerit p̄ veritatē dñi peribit. sic z nullū bonum irremuneratū permanebit. Et voluas z renoluas antiquoz gestoz historias z nō plures q̄ iudices iniquos et iusticie psecutores publicos a demonio reperies fore surreptos: aut al's horz

Anxiatus

Hunc scio vere sacratissime iusticie cultores z ipsius oppressores iusto iudicio dei nō obliuionis hic z in alio seclō fore viatores. Constat cūctis pape Martini supradicti curialibz q̄ supradict⁹ helling p̄prie magister Jobānes nuncupatus: omnium desperatarū causaz. id est in re nec in spe ius habentiū pcurator fuit expertissimus. ipsa s̄qz diligenter attraxit: z attractas contra deū z eius iusticiā defendere nō erubuit. imo p̄ hoc se collaudauit z collaudatuz diuulgauit. z sic plerosqz possessores iniquos in sua malicia pseuerantes vsqz in finem conseruauit. Ecce ineffabilis dei iusticia que vnicuiqz iuxta opa sua reddit. z vt quis in eo puniatur in quo deliquit. in vindicte retributiōis vltione nō defecit. **U**n idem magister Johannes helling similr contra iusticie limites quos sepius offenderat p̄ manus quorundā tyrannoz crudeliter occubuit. et licet venerabilez principis sam videlicz iusticiam clemēter inuocauerit indignata per offensionis sue (put premittitur) continuationē: aurē non inclinauit. sed desperatus ab ipsa put desperatarū causarū fuerat procurator z sollicitator z p̄motor ab ipsa z ministris iusticie penitus fuerat derelictus. nec erat samaritan⁹ qui seminiū ad stabulū reduceret. vt Luce. x. sed liuore vulnerū sibi nimis atrociter inflixorū in via

Sapia

publica miserabiliter iuxta ciuitatē Maguntinā expirauit. Et in quem finē talia amaritudinis tue sollicitudo refricauit.

Anxiat⁹

Forse vel sine forte similr odiū durum aduersarioz meoz causam desperationis mole suffocatam. quia iusticia caruit impudenter refocillauit. z cōtra me patenter sententie sue plationē indignanter dilatauit. Sic similiter quidā put famat de mūdi peritiōibus videlicz Ludovicus de Roma in concilio Basiliē protūc in sue serenitatis flore per orbem redolente pre ceteris iurisdctor et orator eloquentissim⁹ qui sue sagacitatis robore causas iuris inedia putrefactas restaurauit. et iterum causas iusticie ministerio sublimatas retorfit. et labijs suis q̄cūqz voluit fecit. et in oris sui potentia refecit z infecit z deiecit z eiecit. i. reiecit et effecit. mortificauit et viuificauit suppressit z erexit. imo dum voluit Eugeniū papam supra concilium exaltauit et conciliū ad pedes pape prostrauit. et dum voluit ipm Eugeniū decretis conciliorum Basiliē et Constantiē subiugauit. ecce dñi iusticia q̄ manet in eternum ipsum crudeliter in orificio labiorū suorum et branco gutturis cū quibus peccauerat in putredinis squalore vlcerosis inflationibus inhumaniter morpheatū conculcauit. ita q̄ doloris z liuoris z famis et sitis afflictioē in mltitudine diuitiarū suarum. et in etatis teneritate in dicto p̄cilio Basiliē spm exaltauit. **Sapientia** Et hec in quē finem?

inique sup̄ssorum

Anxiatus Ut videamus demū an odium durū oris officio cōtra me sitiens quo pacto miserabilr vsus est p̄ cuiusdā sentētie recitationē. Et insup̄ percipe alterius exempli recitationē. Fuit quidam apostolice curie nationis Germanie in officiū sui processibz in pauperes rigidissim⁹. qui iusto dei iudicio tempe Martini pape quinti incesit cecus et sp̄pauperat⁹ et qui pauperes opprēsserat. a pauperibz in properiū impatienter sustinuerat. Dignū enim fuit qui sepe solū deū p̄ oculis habere in ferendis sententijs p̄fitebatur: vt eisde truciū instrumentis plerūqz cōiuentibz spoliaret. Sic tempore eiusdē Martini pape quidā clericus camere nomie Benedictus qui innumeros reperit exactionis modos: per mūdi climata auri ⁊ argenti speciem subtilit̄ exhauriendo: ⁊ summū pontificē et eius camerā excellētissime ditando. qui nescitur quo spiritu passionat⁹ collo: gutture: lingua: similr ⁊ ore. quibz mūdi thesauros prodiderat mirifice recuratis: ⁊ vt puniret quibz cūctos molestauerat instrumentis: monstruose laruatus expirabat. Et sic infinitos hic terribiliter tyrannizantes horribilius vidi et audiui vitam terminātes et examen dñi nobis ignotū formidulosius ingruētes. Sic ⁊ Boetius in illū finē. iij. de consolat. tro. xij. trium impior. crudeles describit tyrannorum penas. videlicet Tantuli. Ipenij et Tyti interminabilr duraturas. Et vnū nō obmitto p̄ dei iusto vindicabili quoqz iudicio terribilius abhorrendo. Nam quōdā Rudolphus dux Austrie quendā nobilē persecutus damnandū decreuit ad mortis supplicium. Unde post multa finaliter eum sacco fecit concludi vt flumine suffocaret. ⁊ sic ille nobil⁹ in p̄cinctu q̄ de ponte p̄cipitaret alta clamabat voce dicēs. Ecce princeps in quo iudicio hodie me damnas submersurū. vnde statuto tibi terminū vt hoc die anno reuoluto cōpareas coram omnipotenti deo vt videam te quare me tam crudeli morte tradideris: pemptorie responsurū. quem princeps subfannando subito demandauit gurgitibz obruendū. Ecce dñi iusticia pmanens in eternū que processerant de ore tam inique damnati non fecit irrita. nam eodem die in anni reuolutione princeps in quodā suo castro delectatōis causa cōstitutus. breui febricula correptus recognouit se transiturum ad eterni iudicis tribunal tremendū sibi nuper indictū ⁊ subitance mortis examine eiulans exalauit spiritū. Nam nō est nouū q̄ iniquos terribiliter iugulatos sepe legim⁹ in vitissanctor. p̄mittente domino per demonior. insultus aut als interitu crudeli distractos. aut insector. corpor. transformatiōe correptos. seu insanabili morborum squalore quassatos. aut humane vite miseria miserabiliter cruciatos. et si homies contra tales tacerent: lapides clamarēt. Luc. xix. Vñ dixit domin⁹ Ben. iij. ad Layn. vox sāguis fr̄is tui abel vicz mortui clamat ad me de fra. qz occisus fuit inique. Unde dic magister ibidem in hystorijs. hinc est q̄ in ecclesia mos est si nemo accuset p̄ sanguis effusione: suspecti trahūtur in causam videlicet ad corpus vulnerati ⁊ occisi. quia sanguis clamat q̄ si negauerint iudicio dei examinētur. quia reo sanguinis certo supueniente vulnera recenter cruentare vident. Et sic videm⁹ experienter p̄ singulos iusto dei iudicio impietatis impudice cultores. etiā nature mirāte et titubāte passionatos.

Sapia. Et quomō hec molestant p̄secutores tuos de his minime certifi-

Anxiatus Scias me plures de p̄dictis ⁊ p̄sertim ducis austrie patenter hystorias persecutori meo in finē vt recognosceret erroris caliginē humiliter edixisse. sed quia tacuit ipsum putabā mitigatum fuisse. attamen induratū fuit cor suum ad instar Pharaonis et acerbitas

Dyalogus de consolatiōe

fui neminis effectualiter in lege remansit sue significatiōis. Nam etiam scōm
 Jfidorz ethimol. vij. c. vi. Pharaō populi dissipator interpretatur.

Sapientia. Et igitur quid vis finaliter quod
 tibi solatium cōstituatur?

Anxietas

Judica domina nocētes me: expugna impugnātes me. apphēde arma ⁊ scu-
 tum. et exurge in adiutorium mihi. effunde frameā ⁊ concludē aduersus eos qui
 psequuntur me. dic anime mee salus tua ego sum: vt iuxta consolatiōis vsū
 procedas firmiter pmissum vt hilariter imminētis euadam angoris abyssum.

Sapientia. Apprehēde arma iusticie virtutis dei: ⁊ scutum bone volun-
 tatis et framea suscitare super pastorem. Zacha. xij. et saga-
 citer perpende Lathonis argumentū diligenter ruminādo qui dicit. Quē su-
 perare potes interdū vince ferendo. id est sustinēdo vltolerando. Maxima ete-
 nim morū est semp patientia virtus. Vñ si persecutorē superare non potes: fac
 de necessitate virtutes ⁊ maliciā impatientie tue vince ferendo: ⁊ taliter patien-
 tiam sustinēdo vt maxi-
 ma virtute fruaris.

Anxietas

Dñā nō est ita. Nam Greg. moral. ij.
 c. xxv. quatuor ponit vtutes cardiales.
 viz prudētiā. tēperantiā. fortitudinē ⁊ iusticiā. et ibidē. c. xxvij. tres posuit vir-
 tutes theologicas. viz caritatē spem ⁊ fidem. inter q̄s patientia minime videt̃
 annumerata. et sic videt̃ similr fm alios doctores q̄ ip̄a patientia pre ceteris vir-

Sapia Nōne dixit xps Lu. xxi. In patien-
 tia v̄ra possidebitis aīas v̄ras: q̄ est summa ⁊ p̄ciosissima possessio
 virtutū. et qui habet vnā: habet om̄es. et qui h̄z om̄es: nō caret illa. q̄ put̃ p̄a-
 ctum est: persistere nō pōt vna sine altera. S; vt clarior sis de talis materie cō-
 tinentia. et p̄ eius euidētia scias. Primo q̄ patiētia differt a virtutibz theologi-
 cis. videlicet fide spe ⁊ caritate. ⁊ insup a prudentia ⁊ iusticia que sunt virtutes
 cardinales. Nam virtutes fm rōem suā ordinant ad bonū. est enī virtus q̄ bo-
 num facit habentē. ⁊ eius opus facit bonū. vt dicit in. ij. ethicoz. Vñ oportz q̄
 ista vtus p̄ncipalior sit ⁊ potior que magis ⁊ directius ordinat nos in bonū p̄di-
 cte virtutis q̄ patiētia. quia ille virtutes directe p̄stituūt nos in bono. patiētia
 autē indirecte. scz inq̄ntū impedit passiōē tristicie q̄ nos retrahit a bono. Vñ
 sequit̃ q̄ patientia differt a virtutibz theologicas. et etiā a prudentia et iusticia
 que virtutes sunt cardinales. Secundo declarat̃ sic q̄ patientia differat a for-
 titudine: ⁊ tēperantiā que similr sunt vtutes cardiales. sicut enī inter virtutes
 que sunt constitutiue boni: tanto alia est potentior ⁊ potior q̄nto in maiori bo-
 no statuit hominē sicut fides: spes ⁊ caritas q̄s prudentia vel iusticia. ita etiam
 inter illas q̄ sunt impeditiue eorū que nos a bono retrahūt: tanto illa virtus est
 potior q̄nto id quod per eam impedit ⁊ magis a bono retrahūt: cum igit̃ pericu-
 la mortis contra q̄ est fortitudo: ⁊ delectatiōes motus cōtra quas est tēperantiā
 plus a bono retrahūt q̄s iusticia contra quā est tēperantiā. Tertio declaratur
 ita. Patientia fm quid est maxima virtutū in ordine illaz virtutū que p̄currūt
 in moderatiōe maloz que sunt in aduersis. Primo nanq̄ ex aduersitate sequit̃
 tristicia sed hanc moderat patientia. Secūdo nascit̃ ira. sed hanc moderat mā-
 suetudo. Tertio nascit̃ odiū. qd tollit caritas. Quarto nascit̃ iniustū nocumen-
 tum quod phibet iusticia. Vnde cū patientia sit contra iusticiā que primo pro-
 cedit ex p̄pessione maloz. sequitur q̄ patientia quodāmodo est maxima virtus
 eo q̄ habet opus p̄fectum. tollere enīz principiū mali est perfectius q̄ tollere cō-
 sequentiā. nō tñ sequit̃ ex h̄ q̄ simplr loq̄ndo patientia est p̄fectior om̄ibz alijs

inique suppress.

virtutibus: prout dicim⁹ de supbia q³ sit radix oim maloz. hoc idē dicim⁹ cum
distinctione de cupiditate. vt
xlviij. dis. Radix. cū pcor.

Anxiatus Hac quidē patientie magnifi-
cētia nō mihi puenit p solatio
nis spes tam largiter et liberali^r pmissa. sed qd mihi et pphē: scio qm nō in finez
obliuio erit pauperz: et patientia pauperz nō pibit in finē. i. qd ipius sit memoria
in finali iudicio vt psecutor recipiat vindictā. put dicit sanct⁹ Bern⁹. in quodā
sermone. Gehennales angustie non habent remediū: nesciūt meritū: singlis ex
cessibz singul^r membr^s que arma fuerūt iniquitat^s sua debet pena pro qualitate
et quātitate cōmissi: cum ceperit inextinguibilis et inextinguibil^r caro gehēne est:
bus cruciari: ac more feruentiū ad coqndū metalloz. inextinguibili ardore tota
hominis substātia diffundi. Hec ille. Et ita prout de diuine legim⁹ epulone q³
cruciat in lingua q³ peccauit. sic iniqu⁹ iudex estuabit labijs q³ infontē p dēna
uit. Sed simil^r dicit ppheta. Hunc exurgaz dicit dñs. id est in pñti: et liberabo
pauperē a potente. et pauperz cui nō erat adiutor miserebor. Inq³ insup. Mul-
tiplicati sunt sup capillos capitis mei qui oderūt me gratis. cōfortati sunt qui
persecuti sunt me inimici mei iniuste que nō rapui exoluebā: videlicet p vim spo-
liatus. tu scis insipientiā meam et. et intulit in vindictā. Fiat mēsa eoz. coram
ipsis in laqueū et in retributionē et in scandalū. obscurent oculi eoz ne videant
et dorsum eoz semp incurua. effunde sup eos irā tuā et furor ire tue cōprehēdat
eos. Fiat habitatio eoz destituta. deleant^r de libro viuentiū et cū iustis nō scribātur.
Et Hieremias ppha ait lamētando de suis psecutoribz. Audiui enī contumeli-
as multoz et terrore in circūitu dicentiū: psequimini et psequimur eum. si quomō-
decipiat et pualeam⁹ aduersus eū et psequimur ultionē ex eo. Et subiūxit seipsum
consolādo. Dñs aut⁹ mecū est tanq³ bellator fortis. Idcirco q³ psequūt me cadēt
et infirmi erūt. cōfundent^r vehemēter. qz nō intellexerūt obprobriū sempitēnū qd
nunq³ delebit. Item Helizeus ppha: postq³ sanauerat aq³ et terra in hiericho
a sterilitate et trāsiiit in bethel. et dñs ascenderet p viā pueri parui gressi sunt de
ciuitate et illudebāt ei dicētes. Ascende calue. et illis propheta in patientia sua
maledicebat in nomie dñi. egressiq³ sunt duo vrsi de saltu et lacerauerūt ex ipsis
quadraginta. Item scūs Thomas ap⁹lus p⁹cussus a pincerna reg⁹ sibi predixit
ultionē: et venit leo et p⁹cussit eum: et canes comedebāt mēbra sua. vn⁹ aut⁹ porta-
bat manū ad p⁹uiuiū. Item Silvester papa rogat⁹ p Basilianū patritiū vt ad
eū veniret p qbusdā ecclie dispositiōibz. qui credidit et pacifice vēit cū clicis suis
quē alijs dimissis patritius tal^r deceptū relegauit in exilium in quo sustentaba-
tur pane tribulatiōis et aqua angustie. et nihilomin⁹ dictum patritiū cum com-
plicibz anathematizauit. et iniuriā sibi taliter illatā p se seueriter vindicauit. vt
xxiij. q. iij. Basilianus. His et alijs sincere p⁹pensis p⁹siderare poterit quicūq³
fidelis an ultio diuina vl^r hūana sit desiderāda p iniq³ psecutos in corp⁹ vl^r aīam
aut vtrunq³ cuius.

Sapientia Quis sane mentis dubitat quin licite
christiano^r quisq³ de vindicta iudeo^r
rum put pmittit in destructiōe hierlm occiso^r et relegato^r et alio^r tyranno^r
predicto^r morte peccato^r pessima sublatō^r gaudeat: et ad instar pphaz et alio^r
rum scōto^r viro^r his dieb⁹ iniq³ psecutoribz vult et optat et talia vel similia ad
laudez iusti iudicij dei potenter perficienda desiderat. Vñ sanct⁹ Tho. ij. q. iij.
cviij. voluit in effectu q³ si intētionis propositū nō tantū volentis vl^r optātis sz
etiā inferētis vindictā ferat principal^r ad aliqd bonū. puta in correctionē vt ce-
teris iusticie psecutoribus fiat in exemplum. vindicta et vindicte voluntas

Dyalo. de conso.

vel optio semp est licita cum circūstantiis: vt hic fecit propheta. Sic nobiles nuper et Thuriceñ. si iusticie psecutoribus videlicet Switensibz cū suatibus inferunt aut inferebāt vel optant vindicte tallionem in natiōibus suis: merentur per seculorū secula. Et hec fulcimēta illis qui suppressi sunt inique maneāt ad perpetue consolatiōis incitāmēta. et q̄ confidenter credāt q̄ fidel' deus toti' cōsolationis et eius iusticia iniqu' persecutiōis delicta hic et in alio seculo nunq̄

Anxiatus Hec me consolata sunt in hūilitate (permittat inulta. te mea: qz eloquiū tuum viuificauit me. superbi inique age

bant vsq̄quaq̄. memor sui iudiciorū tuorū a seculo domine: et consolat' sum. Psal. cxviii. et Job. xv. legit. Cunctis dieb' suis impius superbit: et numer' annorū incertus est **Sapientia** Et ista sunt verba Eliphe themanites loquētis bona et malo corde tra Job tyrānidis eius.

sicut Layphas prophetizando: et animo tali subiūxit ibidem. Nunquid grāde est vt consolet te de' et **anxiat'** Utq̄ grande: imo grandissimū. sed cū ego similis ita dicam. fueris apud altissimū cuncta componens et noueris prima et nouissima. dic huius consolatiōis intellectū.

Sapientia Dixit domin' Deutero. xxxij. Reddam vltionē hostibus meis: et his qui oderunt me retribuam. mea est vltio et ego

retribuā eis in tempe vt labatur pes eorum. Iuxta est dies perditōis et adesse festinant tempora. videte q̄ ego sim solus et non sit alius deus preter me et ego occidam et viuere faciā: percutiā et ego sanabo: et nō est qui de manu mea possit eruere rē. Et idem qui locutus est per prophetas per se locutus est dicens. Quod vni de minimis meis fecistis mihi fecistis. vnde hostis minimorū dei: hostis est dei. et minimi dicūt: laudate gētes pplm dei. qz sanguinē suorū suorū vlciscet et vindictā retribuet i hostes eorū. et p̄piti' erit terre ppli sui. Hoc gl'iose cōmemorās apls de dño dū ait. scim' em̄ q̄ dixit: mihi vindictā et ego retribuā. Rōz. xij. Et itez iudicabit dñs pplm suū. Et itez. Horrendū est incidere i man' dñi uiuentis.

Anxiat' Et quid **Sapia** Ecce ambrosi' ibidē in glo. ordi Heb. r. est hoc: naria dicit sup aplo Scim' em̄

q̄ vere talis puniet. scim' em̄ illū. i. q̄ ver' potens est ille qui dixit seruare vinctā iniuriarū nrarū. et in hoc qd̄ dicit: et ego reddam. sic alienas vindicat iniurias et suas. Et itez Paul' dic: scriptura dic. qz dñs iudicabit. vitz purgando separādo a mal' pplm suū. Et itez glo. q̄nto magis punit inimicos. Horrendū ē igit q̄ dñs puniet inimicos et nō leuit. et iō horrendū est incidere in man' dei. et incidit ille q̄ nō puidet. s̄ subito dephēdit dei iudicio viuēt. s. q̄ semp ē efficac et potens facere qd̄ vult. hec ibi. Vñ fm Cassiod. Deus vltionū. i. punitionū dñs christus qui iudicatur' ē mūdū. et vltiōibz iustis affligere veniet obstinatos. De' vltionū. et nota q̄ bis d̄r vltionū in plāli. qz puniet malos in corpe et aīa. hec ille. Et ad nostz sincere ppositū prosequere perscrutādo toti' psalmi myste rīū. et q̄ in fine narrat suū p̄piti' effectualr intētū dū dicit. et reddet illis iniquitatez ipsoz. et in malicia eorū dispdet eos dñs de' nr: dum dicet Ite maledicti i ignē eternū. Math. xxv. Vult' em̄ dñi. s. ire et turbatiōis supfaciētes mala. et perdet de terra memoriā eorū. Et quibz summarie colligit q̄ idē ille dñs vltionū dixit Tibi vindictā et ego retribuam. cui' veritatis stabilitas manet in eternū. De illo dixit ppheta. Cognoui qz faciet dñs iudiciū in opis et vindictam pauperis. et hec est illa vindicta de qua idem ppheta Letabitur inq̄t iust' dū viderit vindictā: et lauabit man' suas in sanguine peccatoz. et illam vindictā petere poss

sumus prout premittit ab illo q̄ vult vt petamus vt accipiamus. Gaude igitur
et letare quia tristitia tua vertet in gaudiu. Et est post triste malū gratior ipsa
salus. Et iterum scriptū est. Ne dicas: reddam malū pro malo. expecta dominū
et liberabit te. Prouerb. xx. Item ne dicas quomō fecit mihi: sic faciā ei. et red-
dam vnicuiq; sū opus suū: hoc solius dei est. Ibidē. c. xxiij. Item pro iusticia
agonizare pro anima tua. et vsq; ad mortē certa. et de⁹ expugnabit pro te inimi-
cos tuos. Eccī. iij. Item: qui vindicari vult: a dño inueniet vindictā. et pecca-
ta illius seruās suabit. Eccī. xxvij. Et ecce Abacuc ppheta. c. j. quasi potenter
increpaturus dominū dixit. Quare nō respicis sup iniqua agentes: et taces de
uorante impio iustiorē se. Sed demū ibidem. c. ij. refocillatus per dñi consola-
tionē inquit et apparebit in finē et non mentiet: si morā fecerit expecta eum quia
ueniēs veniet et nō tardabit. vñ Lu. xxiij. deus aut nō faciet vindictā electorū
suorū clamantiū ad se die ac nocte. id est tardabit et patientiāz habebit in illis.
dico aut vobis: qz cito faciet vindictā illoz. Et salutē de inimicis nostris: et de
manu omnīū qui oderūt nos. Unde iuxta Salomōis sniam. Sicut tinea ves-
timentis et vermis ligno. ita tristitia viri nocet cordi. prunas enī cōgregat sup
caput eius videlicet iniuriātis. et hoc p patientiā tuam. et dñs reddet vnicuiq;
iuxta opera sua. et in h̄ p̄cordat doctorū sentētia. et secure vindicta delinquentium
diuino reseruet examini qd nō fallit neq; fallit sed fallit et fallit iudiciū h̄. p̄ser-
uim in his casib; vbi vindicta fieri demādat. vt vici p̄ncipib; et p̄sidentib;. naz
ille iuste vindicando merent. de q̄ plene. xxiij. q. j. s. j. Vñ talib; dr Jaco. ij. Ju-
diciū enī sine miscōia fiet illi qui nō facit misericordiā. Et dicit Crisostom⁹.
Melius em de misericordia q̄ de rigore reddere possum⁹ rōez. xxvj. q. vij. Alli-
gant. Ex his tremendo ppendim⁹ q̄ dira per eterni iudicis tribunal fit illis ad
penam ignis perpetui sentētia: qui sententiando miscōia nō vsu sunt neq; iusti-
cia. Et igit Alap b; de quo. j. Paral. xvj. spiritu pphetie plen⁹ per David inci-
tatus ē iniq; iudices et iustoz oppressores cātavit psalmū. lxxxj. Deus inquit
stetit in synagoga zc. quē ad tui solationē sensim legas per extensuz. vnde se-
predictus venerabil⁹ Boeti⁹ post triste malū patiēter ergastulo. carceris p̄fessuz
in sue consolationis finaliter conclusit effectū: dum inq̄t. Nec frustra sunt in deo
posite spes precesq; q̄ cum recte sūt inefficaces eē nō possunt. Aduersamini igit
vicia. colite virtutes. ad rectas spes animū subleuate. humiles p̄ces in excelsa
porrigite. magna enī vobis est: si dissimulare nō vultis: necessitas indicta p̄bi-
tatis cū ante oculos agitis iudicis cūcta cernent. Nec ille. Et hic licz non sit
de sanctorū cathalogo. catholice tñ locut⁹ ē in toti⁹ sui volumis codiculo. spem
pmittēs et ipsaz p̄tritis inculcādo: et se solatiū miser⁹ p̄beat et sociū penarū in p̄-
fenti curriculo. Vñ mltū p̄prie p̄ venerabil⁹ Boeci⁹ et tui et oīm iniq; sup̄p̄loz cō-
solatiōe locut⁹ ē Greg. mor. xxvj. c. xij. dicēs ad vba Job. c. xxv. qui inq̄t clama-
būt et nō exaudiet p̄t sup̄biā maloz. ac si diceret. reatus opprimentium audiri
voces phibet opp̄sloz: nec eripiunt v̄sibilib; iusti. qz saluari inuisibilib; nō merent.
Et infra. Igit violēti quib; inde deteri⁹ deficiūt vnde p̄tra vitā innocētū exte-
rius p̄ualescūt. tātoq; illos intima p̄itas a se foras eijcit: q̄nto eos ē suos t̄palr
qd volūt posse p̄mittit. quisq; itaq; bonoz vitā p̄sequit. tūc peiore vltiōe dānat
cū nulla ei aduersitate resistit. et tūc fortioris ire periclis subiacet cū p̄spe pagit
quod nequit cōcupiscit. quia vici vindicta superni iudicij ad futura eū sup̄pli-
cia seruāda deseruit cui hic in malo obuiare cōtempnit. Unde nūc fili charissi-
me te docebo: quo pacto mores animi tui cōponas noli emulari in eo q̄ prospe

Dyalo. de conſo

ratur in via ſua et in homine faciente iniuſticias. id eſt ſm Hiero. ne ſis inuid⁹ ei nec te terreat impij felicitas breuis zc. deſine ab ira videlicz anime: z derelin que furore corporis. noli emulari. i. imitari nequitia impioru vt maligneris et efficieris ipſe nequa: quonia qui malignatur exterminabunt zc. Inimici vero domini mor vt honorificati fuerint et exaltati deficientes quemadmodu ſum⁹ deficient. z hec eſt veritas dñi que manet in eternu. Unde te de cetero non anxiatū ſed conſolatū per totius ōſolationis dominū pfitearis nunc z in ppetuū ad inſtar cōſolationis Abre quē domin⁹ conſolatus eſt de ſemine ſuo multiplicando. cui dixit: Nec vltra Abram ſed vocaberis Abraham. quia patrē multarum gentiū conſtit⁹. **Et conſolatus ſum.** Et ſau⁹ dei diſtillans tui te. Gen. xvj.

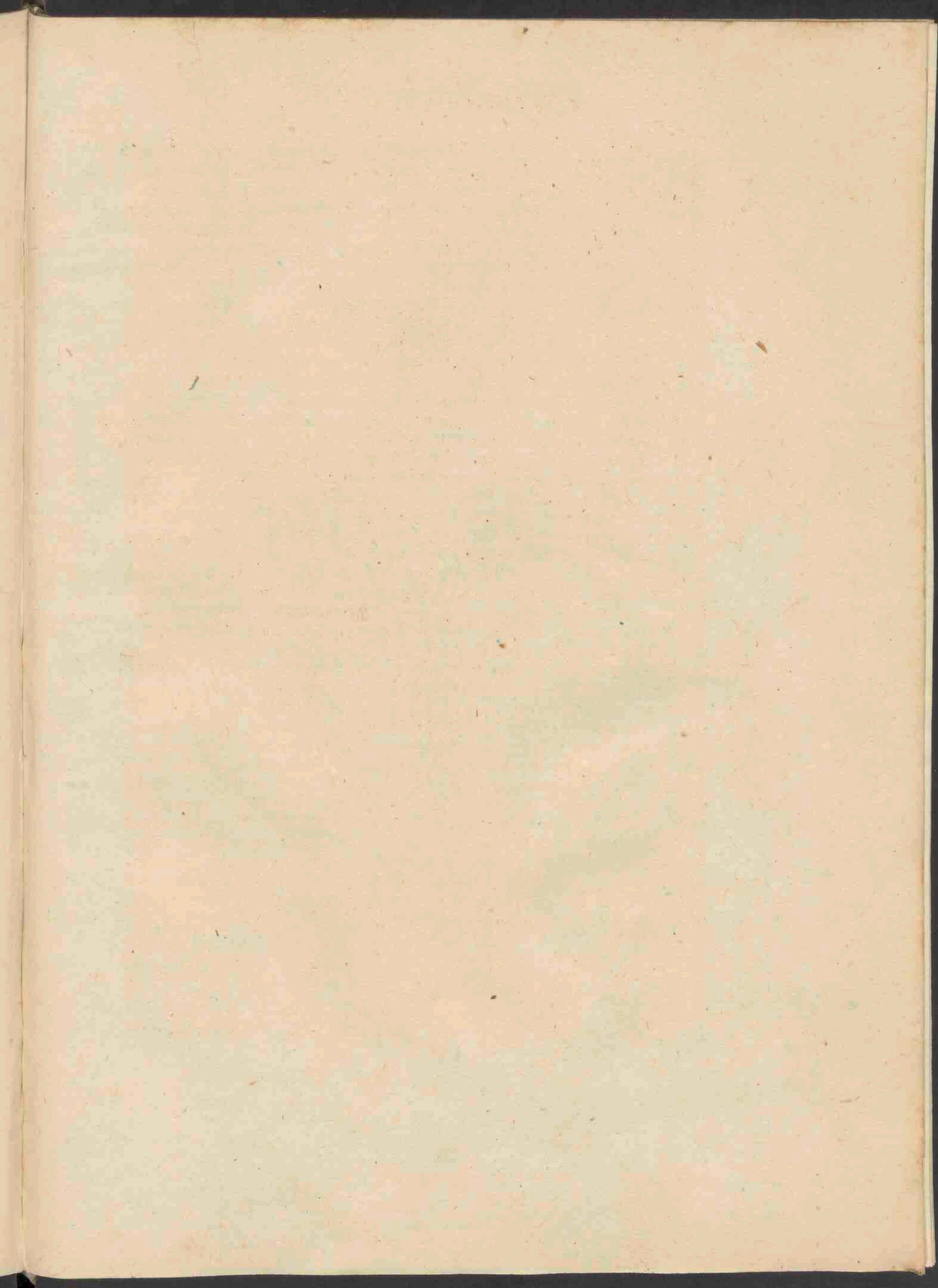
labia tua: mel et lac ſub lingua tua. Lanti. iij. Hec me conſolata eſt in humilitate mea: quia eloquiū tuū viuificauit me. et memor ero ab initio mirabiliū tuorū. qz virga tua et baculus tuus: ipſa me cōſolata ſunt. quod proprie ſancti patres et pſertim Gregorius in ſuo paſtorali. c. xviij. ad noſtrū ppoſitum pduxerunt: virga eni percutimur. baculo ſuſtēamur. ſi ergo eſt diſcretio virge que feriat: ſic et conſolatio baculi que ſuſtinet. ſit itaqz amor ſed nō emolliens. ſit vigor ſed nō erasperas ſit zelus ſed nō immoderate ſeniens. ſit pietas ſed nō pluſqz expediat parcens vt dum ſe in arte regiminis iuſticia clemētiāqz permiscet his qui preeſt corda ſubditoz et terrendo demulceat. et tamē ad terroris reuerentiā demulcendo coſtringat. Unde tu domina dominantū ſapientia imperatrix illuſtriſſima. tue virga directiōis et baculus ſuſtentatiōis conſolate ſunt me cum omnis anxietatis abolitione: quonia ſm multitudinē doloꝝ meoꝝ in corde meo: conſolationes tue letificauerūt animā meam. Pſal. xcij. et amplius nō anxietus ſed conſolatus vtar agnomi⁹. **Sapientia** Tantūmodo ſola veratio hacten⁹ natiōis vocatione. dedit tibi intellectū. Eſa. xxxviii. c.

Uñ Et intellectū tibi dabo z inſtruā te in via hac qua gradieris: firmabo ſup te oculos meos. inuoca me in die tribulatiōis z eruā te et honorificabis me. Nā patris ſapientia chriſtus eſt. et ſicut abundāt paſſiones chriſti in nobis. ita z p chriſtū abundat conſolatio noſtra. ij. Cor. i.

Conſolatus. O ſup illuſtriſſima clementis imperatricis magnificētia et conſolatrix inclita: cum ſis patris ſapientia: et pater caritas eſt: z qui manet in caritate in deo manet. et ſpirituſſanc⁹ conſolator optime conſolatiōis in eo cū cunctarū virtutum munere: z ita luci beate trinitatis inheres perpetue. Tu igitur es refugiu meum a tribulatione que circūdedit me: exultatio mea: z de cetero erue me a circūdātib⁹ me. quia pnunc repletus ſum cōſolatione ſupabundo gaudio in omni tribulatione. ij. Cor. vii. per eum qui repletos ſpirituſcō conſolabit ante reges et preſides vt ſupabundarent ſpe: gauderent exultatiōe ne tribularent quozlibet perſecutione et pſecutoꝝ non dubitarent iniquoz ſpiritus eternaliter dolere. z tribulatos corde conſolatos interne dono gratie tue et cum cōſolationib⁹ eozundem per infinita ſecula ſeculoꝝ gaudere. Amen.

Finit feliciter.

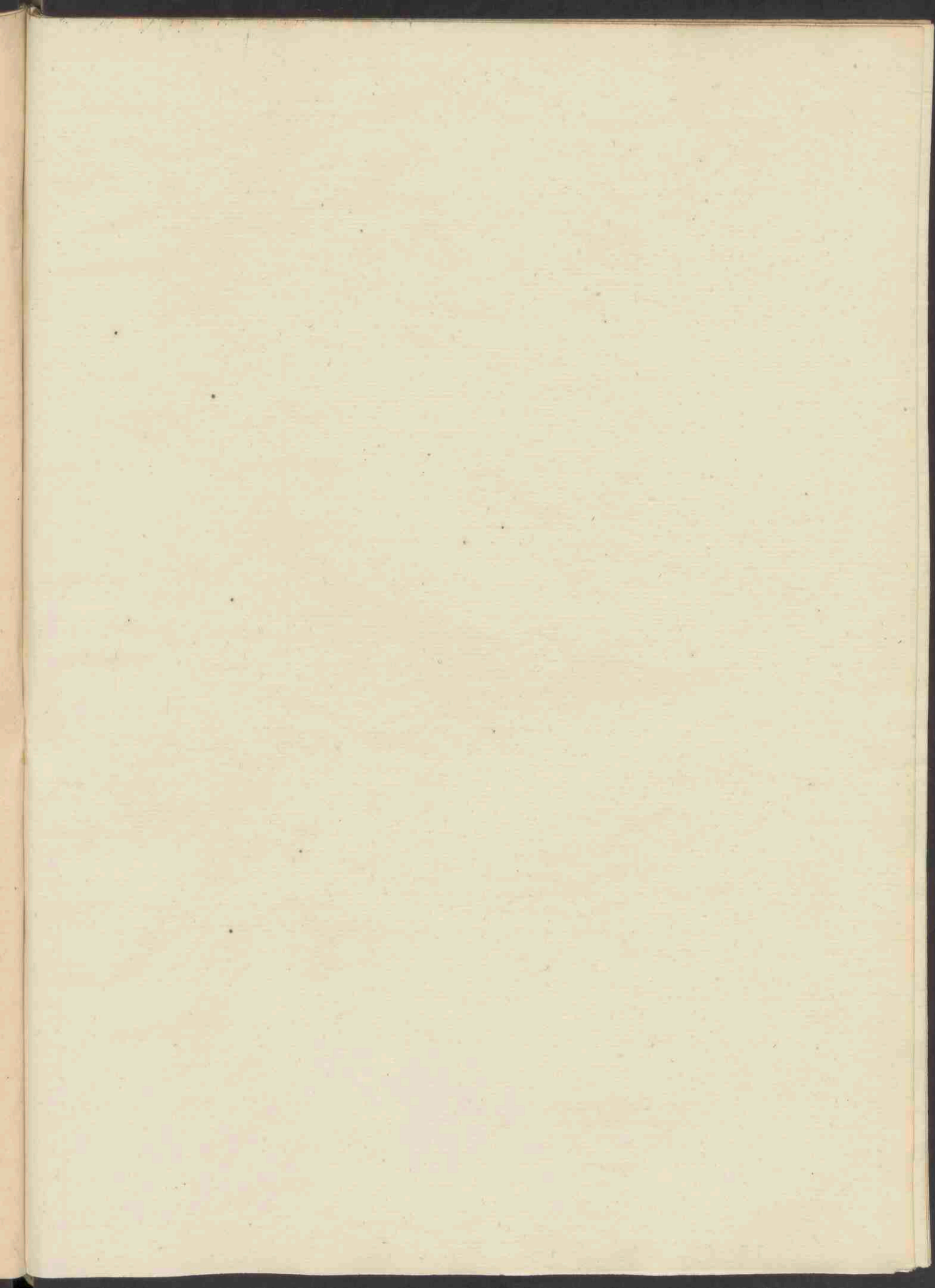

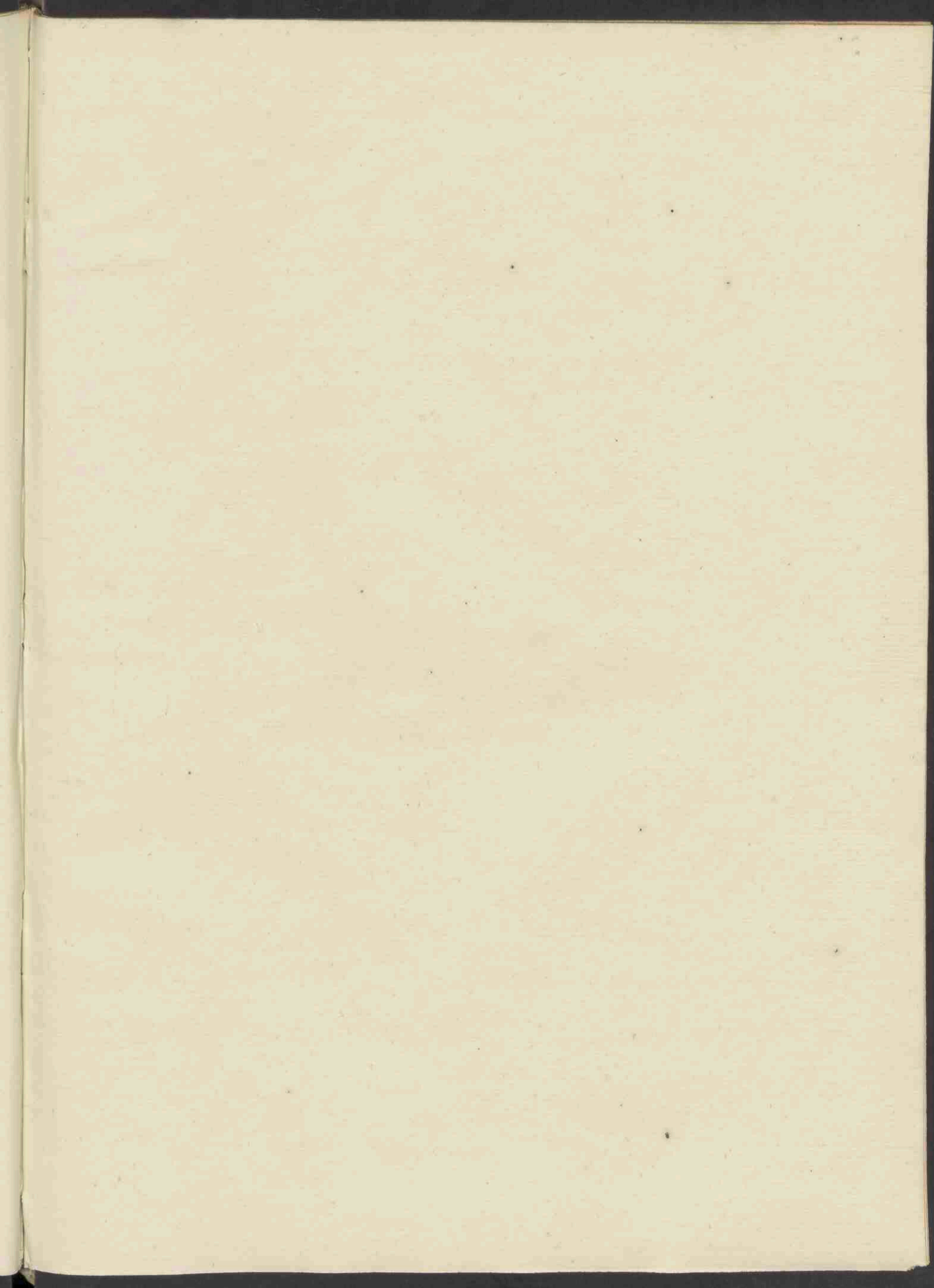

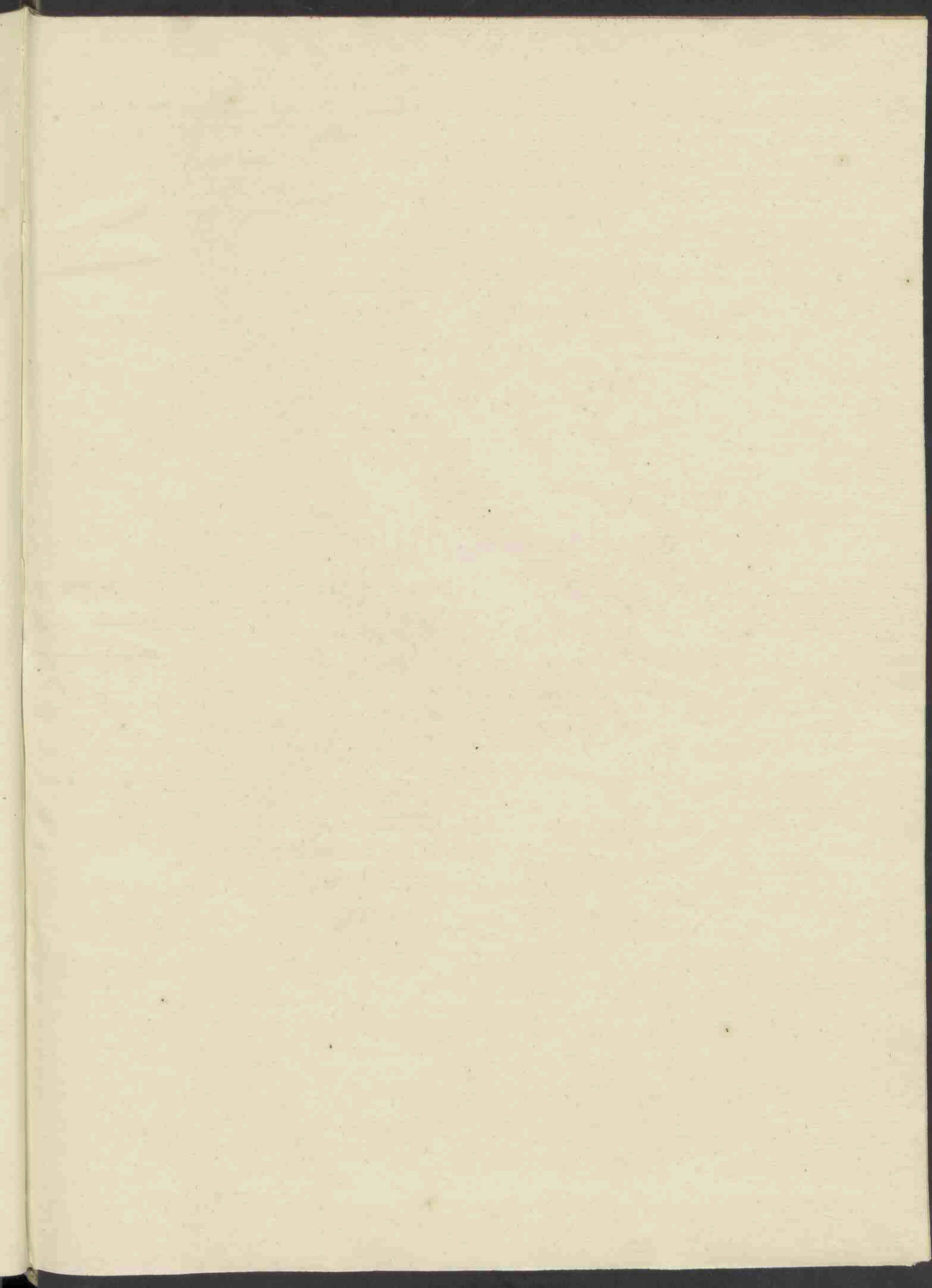

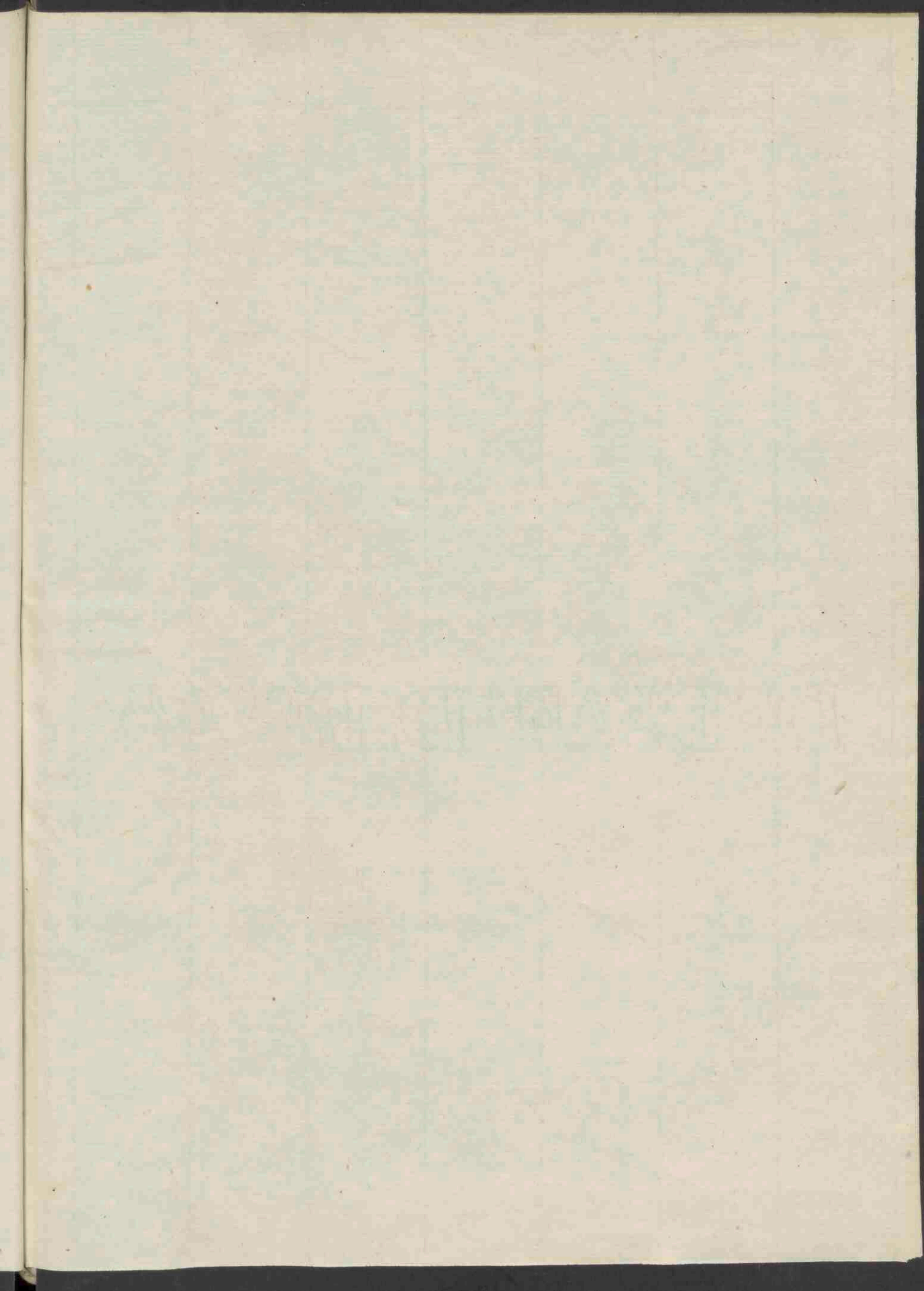

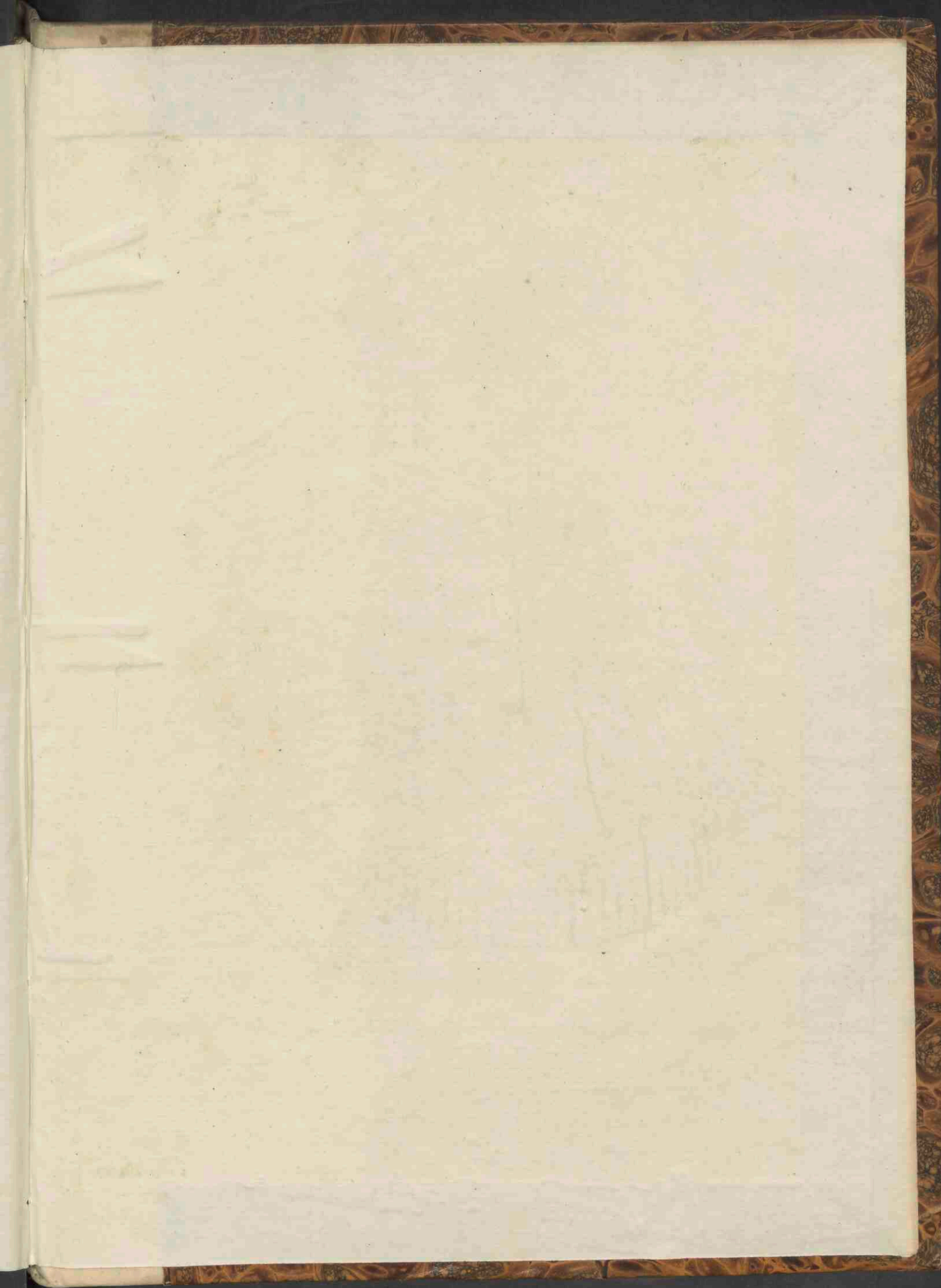

Cm

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

